

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

ERDAL KÖSE

**İFFET HALİM ORUZ'UN
HAYATI, SANATI, ESERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ. DR. ALİ İHSAN KOLCU**

Erzurum – 2006

İÇİNDEKİLER**Sayfa No:**

ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	1
1.İFFET HALİM ORUZ'UN HAYATI	1
1.1. Doğumu ve Aile Çevresi	1
1.2. Eğitim Hayatı	5
1.3. Evliliği :	8
1.4. İş Hayatı	12
1.5. Cemiyet Hayatı	16
1.5.1. Kuvay-ı Milliyeci Küçük İffet	17
1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri ve İffet Halim	20
1.5.3. Atatürk'le Görüşme.....	22
1.5.4. İffet Halim'in Afganistan Yolculuğu	25
1.5.5.Yardımsevenler Derneği Faaliyetleri	28
1.5.6. Türk Dili Konusundaki Çalışmaları	29
1.5.7. Yerli Malını Teşvik Çalışmaları.....	30
1.5.8. 1935 Seçimleri ve Öncesinde Yaşadıkları	33
1.5.9. On Kasım ve İffet Halim.....	35
1.5.10. Kıbrıs Davası ve İffet Halim'in Çalışmaları	35
1.5.11.Türk Kadınlar Birliği Çalışmalarındaki Yeri	39
1.5.12. Adnan Menderes'le Görüşme ve Milletvekilliği Teklifi.....	45

1.5.13. Türkiye’de İlk Anneler Günü.....	51
1.5.14. Kritik Bir Dönemde Toplanan Dünya Kadınlar Konseyi	52
1.5.15. Görev Aldığı Kurum ve Kuruluşlar	54
1.6. İffet Halim’in Gazeteciliği	55
1.7. Kadın Gazetesi (1947-1979)	56
1.7.1. Kadın Gazetesi’nin Yayın Hayatına Girişi	56
1.7.2. Kadın Gazetesi’nin Çıkarılış Amacı ve Türk Dergicilik Tarihindeki Yeri.....	59
1.8. Eşini Kaybetmesi	62
1.9. Hayatının Son Yılları	63
1.10. İffet Halim’in Vefatı	65
1.11. İffet Halim’in Hususi Hayatından Bazı Önemli Ayrıntılar.....	66
II.BÖLÜM	70
2. İFFET HALİM ORUZ’UN ESERLERİ	70
2.1. Şiir Kitapları:.....	70
2.1.1. Füsûn	70
2.1.2. Tul Daireleri	70
2.1.3. Kışın Bahar	71
2.2. İstifçi Romanı.....	72
2.3. Burla Okul Temsili.....	73
2.4. Hitabet Kitabı	73
2.4.1. Arkadaşlar	73
2.5. Sosyal ve Siyasi Muhtevalı Eserler.....	74
2.5.1. Türkiye’de Kadın Devrimi.....	74
2.5.2. Yeni Türkiye’de Kadın	77

2.6.İktisadi Eseri	78
2.6.1. Türkiye’de Fiat Murakabesi, Mevzuat ve Tatbikat:.....	78
III.BÖLÜM.....	81
3.İFFET HALİM ORUZ’UN ESERLERİNİN TETKİKİ	81
3.1.İffet Halim’in Şairliği ve Şiirlerinin Tematik Tasnifi:.....	81
3.1.1.İffet Halim’in Şairliği.....	81
3.1.2.Şiirlerin Tematik Tasnifi.....	83
3.1.2.1. Sosyal Temalar.....	83
3.1.2.1.1.Atatürk	84
3.1.2.1.2.Cumhuriyet ve Cumhuriyetle Elde Edilen Kazanımlar	85
3.1.2.1.3.Türk Kadını ve Türk Kadını’nın Üstün Vasıfları.....	87
3.1.2.1.4.Kıbrıs ve Kıbrıs Davası.....	88
3.1.2.1.5.Anne ve Annelik Duygusu	90
3.1.2.1.6.Türk Askeri ve Onun Üstün Vasıfları.....	91
3.1.2.1.7. Vatan Sevgisi	92
3.1.2.1.8.Türk Milleti	93
3.1.2.1.9.Çanakkale.....	94
3.1.2.1.10.Türk Çocukları	94
3.1.2.1.11.Yerli Malı Kullanımı.....	95
3.1.2.1.12.Sosyal Eleştiri	97
3.1.2.1.13.Yardıms severlik.....	100
3.1.2.2. Ferdi Temalar	101
3.1.2.2.1. İyims erlik	102
3.1.2.2.2. Hasret	103
3.1.2.2.3. Yalnızlık.....	104

3.1.2.2.4. Özlem	105
3.1.2.2.5. Ümit	106
3.1.2.2.6. Aşk	108
3.1.2.2.7. Anılar	111
3.1.2.2.8. Sonsuzluk	112
3.1.2.2.9. Merhamet	112
3.1.2.2.10. Gönüle Sitem	113
3.1.2.2.11. Hüzün	114
3.1.2.2.12. Hayatın Geçiciliği	115
3.1.2.2.13. İstanbul'a Kavuşma ve İstanbul Sevgisi	116
3.1.2.3. Tabiat	117
3.1.2.3.1. Bahar ve Baharın Güzellikleri	117
3.1.2.3.2. Gezilip, Görülen Belli Coğrafyaların Güzelliği	118
3.1.2.4. Egzotik Konular	123
3.1.3. Şiirlerdeki Şekil ve Yapı Özellikleri	144
3.1.3.1. Şiirlerin Vezin Yönüyle İncelenmesi	145
3.1.3.2. Şiirlerdeki Kafiye ve Nazım Şekilleri	150
3.1.3.3. Şiirlerdeki Dil Özellikleri	162
3.2. İstifçi Romanının Çözümlemesi	165
3.2.1. Olay Örgüsü	165
3.2.2. Romanın Şahıslar Dünyası	187
3.2.3. Mekân	201
3.2.3.1. Aşk İlişkisinden Dolayı Betimlenmiş Romantik Mekânlar	202
3.2.3.2. İstifçi ve Suç Ortaklarının Bir Araya Geldikleri Mekânlar	203
3.2.4. Zaman	205

3.2.5. Bakış Açısı ve Anlatıcısı.....	207
3.2.6. Dil ve Üslûp	208
3.2.7.Romanda İşlenen Temalar.....	209
3.2.7.1.Karaborsacılık	210
3.2.7.2.Ahlâkî Çözülme	210
3.2.7.3.Dürüstlük ve Vazifeye Düşkünlük.....	210
3.2.7.4.Fedakârlık.....	210
3.2.8.İstifçi Romanına Dair Genel Bir Değerlendirme	211
3.2.8.1.Modernizm ve İstifçi Romanı	211
3.2.8.2.Anadolu Halkı ve Fatma	212
3.2.9.Romana Dair Son Söz.....	212
3.3.Burla'nın Çözümlemesi	213
3.3.1.Burla Piyesinin Meydana Geliş Zeminini	213
3.3.2.Olay Örgüsü	217
3.3.3. Şahıs Kadrosu	221
3.3.4.Zaman.....	222
3.3.5.Mekân.....	222
3.3.6.Burla'da İşlenen Temalar	223
3.3.6.1.Tarihteki Türk Kadınının Üstün Vasıfları.....	223
3.3.6.2.Vatanseverlik	224
3.3.7.Burla'nın Şekil Özellikleri	225
3.3.7.1.Olayların Anlatıldığı Manzum Bölüm	225
3.3.7.2.Ozanın Çalıp Söylediği Manzum Bölümler.....	226
3.3.8.Dil.....	226
3.3.9.Burla'ya Dair Son Söz	227

IV BÖLÜM	229
4. İFFET HALİM'İN DEĞİŞİK FOTOĞRAFLARI VE KİMLİK ÖRNEKLERİ.....	229
4.1. İffet Halim'in İngilizce Şiirinin Türkçeye Tercümesi	244
V BÖLÜM	245
5. İFFET HALİM ORUZ'UN ESERLERİNDEN ORJİNAL METİNLER..	245
5.1. Şiirler.....	245
5.2. Burla.....	313
5.3. İstifçi	358
5.4. Arkadaşlar'dan Seçmeler	487
SONUÇ	496
KAYNAKÇA	497
ÖZGEÇMİŞ	501

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İFFET HALİM ORUZ,HAYATI ,ESERLERİ
Erdal KÖSE
Danışman:Doç.Dr. Ali İhsan KOLCU
2006-SAYFA: 512
Jüri: Doç. Dr. Ali İhsan KOLCU
Doç. Dr. Mehmet TÖRENEK
Doç. Dr. A. Ali BAYHAN

İffet Halim Oruz'un hayatının ve hayatı etrafında şekillenen edebi eserlerinin ele alındığı bu çalışmanın amacı kendi kategorisinde hissedilen bir boşluğu doldurmaktır. Çalışma, edebiyat araştırmaları sonucu şekillenen edebiyat tarihinde duvara konulan bir kerpiç olmaya adaydır.

Öncelikle sağlam bir biyografinin etrafıca ortaya çıkmasını kendisine gaye edinen bu çalışma Giriş'le birlikte beş ana bölümden mürekkeptir.

Giriş bölümünde ulaşılan kaynaklardan ve görüşülen şahıslardan alınan bilgiler ışığında İffet Halim Oruz'un doğumundan vefatına kadar geçen seksen dokuz yıllık hayatı belli alt başlıklar altında verildi. İffet Halim'in gazetecilik ve Kadın Dergisi faaliyetleri de bu bölüme konuldu.

İkinci bölümde İffet Halim'in Füsûn, Tul Daireleri, Kışın Bahar, Burla, Arkadaşlar, İstifçi, Yeni Türkiye'de Kadın, Türkiye'de Kadın Devrimi, Türkiye'de Fiat Murakabesi adlı eserleri ana hatlarıyla tanıtıldı.

Çalışmanın üçüncü bölümünde şiirler yapı ve tema yönüyle tasnif edildi.İstifçi romanı ve Burla piyesi çözümlendi.Bu bölümde ayrıca İffet Halim'in sanatkarlığı üzerinde de duruldu.

İffet Halim'in yakın çevresinden tedarik edilen fotoğraf ve kimlik örnekleri ile sanatkarın kendi el yazısıyla kaleme aldığı İngilizce bir şiirin konulduğu dördüncü bölüm bir solukta yakın tarihin siyah beyaz kareleri ile ayrı bir çeşni kattı esere.

Şiirler, İstifçi romanı, Burla okul temsili ve Arkadaşlar adlı hitabet kitabının bir bölümü çalışmanın daha sağlıklı bir şekilde takip edilmesi ve hiç basılmamış bir romanın edebiyat tarihine kazandırılması maksadıyla beşinci bölüm orijinal metinlere ayrılmıştır.

İffet Halim'in hayatı, sanatı ve eserleriyle ele alındığı bu çalışma yani bir simayı eserleriyle birlikte edebiyat tarihine kazandırıp, bu duvara bir kerpiç daha koymuştur.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**İFFET HALİM ORUZ, HER LIFE, ART AND WORKS
ERDAL KÖSE**

**SUPERVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR DR. ALİ İHSAN KOLCU
2006-PAGE: 512**

**JURY: Associate Professor Dr. Ali İhsan KOLCU
Associate Professor Dr. Mehmet TÖRENEK
Associate Professor Dr. A. Ali BAYHAN**

The aim of this study, in which the life of İffet Halim ORUZ and the literary works that formed around her life are dealt with, is to fill a void felt in its own category. This study may be nominated as a stone in the wall in the history of literature formed by literary research.

This study, which primarily aims to unveil a good biography in all details, consists of five main chapters including the introduction.

In introduction, the eighty-nine-year life, from birth to death, of İffet Halim ORUZ is communicated under particular subheadings in the light of the information provided by the people interviewed and the sources reached. In this chapter, İffet Halim's activities in journalism and Kadın Dergisi are mentioned as well.

In the second chapter, İffet Halim's works named Füsün, Tul Daireleri, Kışın Bahar, Burla, Arkadaşlar, İstifçi, Yeni Türkiye'de Kadın, Türkiye'de Kadın Devrimi and Türkiye'de Fiat Murakabesi are presented generally.

In the third chapter of the study, poems are classified with respect to form and theme; the novel "İstifçi" and the play "Burla" are analysed. Also the artistry of İffet Halim is emphasised in this chapter.

The fourth chapter, which contains photographs and samples of papers obtained from İffet Halim's close relatives and an English poem written by the artist in her own handwriting, adds a different taste to the study with the black and white frames of the near past.

The fifth chapter is devoted to original texts for the purpose of sustaining the study on the poems, the novel "İstifçi", the play "Burla" and part of the oratory named "Arkadaşlar" better; and having a novel, which has never been published and, in a serial form, has been waiting in the dusty pages of Kadın Gazetesi, gained by the history of literature.

This study, in which the life, art and works of İffet Halim are examined, introduces a new figure to the history of literature and puts another stone in the wall.

ÖNSÖZ

Yirminci yüzyıl özellikle son çeyreğinde yoğunlaşmış bir şekilde Osmanlı Devleti için bir felaketler ve tufanlar dönemidir. Bu dönemde teşekkül etmiş olan belli edebi topluluklara mensup sanatkarlarda da bir neslin hezeyan ve heyecanlarını görmek mümkündür. Bir nesil devasa bir devletin yıkılışına şahit olup, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmiştir.

İffet Halim Oruz, felaketli günlerin ve İşgal İstanbul'unun çocuğu, umutların yeşerdiği Cumhuriyet'in genç kızı ve annesi, hayatını vakfettiği devrimlerin olgunlaştırdığı Cumhuriyet Döneminin kadın hareketleri noktasında öncüsüdür.

Danışman Hocam Doç.Dr.A.İhsan KOLCU, Ekim 2006'da çalışmanın konusunu tevdi ettiklerinde elimizde İffet Halim Oruz'a ait birkaç sayfayı muhtevisi bilgi kırıntılarının dışında bir şey yoktu.

Hocamın yönlendirmeleriyle çalışmanın nüvesini oluşturan "*İffet Halim'in Hayatı*"nı araştırmaya başladık. Ankara Milli Kütüphane'den eserlerinin büyük bir yekununa ulaştık. Ancak 1947'de yazıldığını öğrendiğimiz "*İstifçi*" romanına bir türlü ulaşamadık. Diğer taraftan İffet Halim'in akraba ve aile çevresini araştırdığımızda ise hayattaki birinci derece yakını ve torunu Ali Hulki ORUZ'un dışında yakın akrabası olmadığına şahit olduk.

Ocak 2006'da İstanbul'a giderek hem Hulki ORUZ'la görüşme hem de İstifçi romanına ulaşmayı gaye edindik. Marmara Yelken Kulübünde Sayın ORUZ'la gerçekleştirdiğimiz sıcak söyleşide çok değerli bilgi ve belgelere ulaşmanın yanı sıra İffet Halim'in yakın aile çevresinde yeni simalarla münasebetler kurma şansına sahip olduk. Yalnız, İstifçi romanına yine ulaşamadık. Romanı araştırmaya devam ederken, Haliç'teki Kadın Eserleri Kütüphanesi'nde yaptığımız araştırmada ise İffet Halim'e ait ne derli toplu bir bilgiye ne de romana ulaştık. Hocam'la yapmış olduğumuz telefon istişaresi neticesinde romana ulaşmak için son bir çare olarak Beyazıt Halk Kütüphanesi'nde mevcut olan İffet Halim'in 33 yıl boyunca çıkarmış olduğu Kadın Gazetesi adlı 1125 sayılık dergiyi taradık. Derginin Hasene Ilgaz Bağış Koleksiyonu'ndaki ilk otuz yedi sayısında İstifçi romanının tefrikasına ulaştık. Zikredilen Kütüphaneden hem mikro film hem de fotokopi yaptırarak

çalışmamızın İstanbul ayağındaki bilgi ve belge toplama safhasını tamamladık.

Çalışmada İffet Halim'in hayatıyla ilgili olarak Erzurum'dan telefon ve e-mail yoluyla İffet Halim'in yakın akrabalarından aldığımız bilgileri birebir kullandık.

İffet Halim'in eserlerini incelendiği üçüncü bölümde şiirler ele alınırken onun kitaplarındaki manzumeleri kriter alındı.

Çalışmanın sonuna hem sonraki araştırmacılara kolaylık sağlamak hem de İffet Halim'in eserlerinin edebiyat noktasında derli toplu bir halde bulunmasını gaye edinerek şiirlerin, İstifçi'nin Burla'nın orijinal metinlerini ve Arkadaşlar'dan birkaç metin ekledik. Bu eserlerde imkânlar el verdiği ölçüde yazıldığı dönemin imlâsının muhafazasına itina gösterdik.

Bir yıl boyunca, yoğun akademik çalışmalarına rağmen değerli vakitlerini çalışmaya ayırarak, yaptığı uyarılar ve verdiği fikirlerle bize yol gösteren değerli danışman Hocam Doç.Dr. Ali İhsan KOLCU'ya teşekkür ötesi bir duyguyu sunmayı borç biliriz. Ders aşamasında Şırnak'tan gidip gelişlerimizde göstermiş oldukları engin hoşgörü ve bize verdikleri emeklerden dolayı Yrd.Doç.Dr. Etem ÇALIK ve Doç. Dr. Mehmet TÖRENEK'e, yoğun iş hayatına rağmen babaannesinin hayatının ortaya konmasında bizimle birçok bilgi ve belgeyi paylaşan değerli işadamı Ali Hulki ORUZ'a, İffet Halim'in yeğeni kıymetli büyüğüm Ayten MENGÜÇ'e ve yine İffet Halim'in yakın aile dostu Emekli Hakim Lamia ONAT Hanımefendi'ye, Ankara'daki araştırmalarımızda bize yardımcı olan değerli dost Bülent DİŞÇİOĞLU'na, eserlerin tasnifinde, yazımında hiçbir desteklerini esirgemeyen meslektaşlarıma ve özellikle kıymetli Vahit KOÇ'a, çalışmanın başından sonuna her türlü desteği sağlayan başta değerli aile büyüğümüz İbrahim KÖSE olmak üzere tüm aile fertlerime, şükran ve minnet duygularımı sunuyorum.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.s.	: Adı geçen söyleşi
a.g.d.	: Adı geçen dergi
T.K.D.	: Türkiye’de Kadın Devrimi, 1986 (bk.Kaynakça)
T.D.	: Tul Daireleri, 1931 (bk.Kaynakça)
K.B.	: Kışın Bahar, 1965 (bk. Kaynakça)
F.	: Füsûn, 1928 (bk. Kaynakça)
B.	: Burla, 1933
Ktp.	: Kütüphane
s.	: Sayfa
S.	: Say
M.E.B.	: Millî Eğitim Bakanlığı
Çev.	: Çeviren
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

1.BÖLÜM

1.İFFET HALİM ORUZ'UN HAYATI

1.1. Doğumu ve Aile Çevresi

İffet Halim Oruz 1904 yılının Mart ayında İstanbul Erenköy’de dünyaya gelmiştir. Bu semtte o zamanki ismiyle Ethem Efendi ve Bağdat Caddesi’nin köşesindeki 1 numaralı köşkte dünyaya gelir.

“Bende anneannemin bir resmi var, Bu resim 1904 yılının Eylül ayında çekilmiş ve anneannem bu sıralarda teyzeme iki aylık hamile. Dolayısıyla teyzemim doğumu 1904 yılının Mart ayına denk geliyor.”¹

“İffet Halim,-ben İffet abla derdim- Erenköy’de doğdu. Burada Ethem Efendi ile Bağdat Caddesi’nin köşesindeki 1 numaralı köşkte dünyaya geliyor.”²

Babası Nizamettin Bey, annesi Saide Hanım’dır.

“Babası Şair Hilmi Efendi’nin oğlu maliye mümevizlerinden Nizamettin Bey , annesi Moralı Rifat Efendi’nin kızı Saide Hanım’dır.”³

İffet Halim’in babası farklı bir kaynakta Bursalı “*Fincanizade*” lakabıyla zikredilmektedir.

İffet Halim’in baba tarafı Evranos Yusuf Paşa soyundan gelmektedir.Hatta İfefet Halim’in babaannesi Fatma Hanım Selanik’teki tevliyeden babasının hakkını alır.

¹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri, (Ayten Mengüç, İffet Halim Oruz’un ablası Zübeyde Mengüç’ün kızıdır. Ayten Mengüç’ün babası ise 1957-1958 senelerinde Genelkurmay Başkanlığı yapmış olan Fevzi MENGÜÇ’tür. MENGÜÇ,halen İstanbul’da yaşamaktadır. Ayten Mengüç, Lamia Onat’la birlikte Oruz ailesinin geçmişi birinci ağızdan çalışma için telefon ve e-mail yoluyla paylaştı.)

² Emekli Hakim Lamia ONAT ile Muhtelif tarihlerde yapmış olduğumuz telefon görüşmeleri, (Lamia Onat Oruz ailesinin yanında çocukluğundan beri bulunmuş, bundan dolayı İffet Halim’le ilgili birinci ağızdan en eski bilgileri ondan alıyoruz.Lamia Onat halen İstanbul’da ikamet etmektedir.)

³ İffet Halim Oruz, Darülaceze’ye Yardım Derneği VII, 1975 s.189

*“Teyzemin baba tarafı Evranos Yusuf Paşa soyundan gelir. Babaannesi Fatma Hanım Yusuf Paşa’nın torunu senelerce Rumeli elimizden çıkıncaya kadar Selanik’teki tevliyeden hakkına düşen miktarı almış.”*⁴

*“Babası maliye nezareti memurluklarında bulunmuş olan Bursalı Fincanizade Merhum Nizamettin Bey.”*⁵

İffet Halim Oruz’un dedesi ise Şair Hilmi Efendi’dir.

*“Büyükbabası Şair Hilmi Efendi.”*⁶

İffet Halim’in babasının ismini torunu Ali Hulki Oruz’dan ise Ali Nizamettin olarak öğrenmekteyiz.

Torununun ifadesiyle İffet Halim’in ailesi üç kuşak İstanbul kökenlidir.

*“Takip edebildiğim kadarıyla iki üç kuşak İstanbullu bir aile.”*⁷

Nizamettin Bey’in ailesi önceleri İstanbul’un karşı yakasında otururlar, Erenköy’e de yazlarda gelirlermiş. 1912 yılında çıkan büyük yangında Saide Hanım’ın babasına ait konak yanar, yangın genişledikçe daha büyük bir alana yayılır, Laleli’de bulunan Nizamettin Bey’in konağı da yanar. Erenköy taraflarına gelerek, İffet Halim’in de doğduğu köşkü yaptırıp bu semtte ikâmet etmeye başlar.

“Erenköy’de oturuyorlarmış o sırada aslında yazlığa gelmişler. Bu 1912 senesindeki büyük yangın. İlk defa anneannemin babasının konağı yanıyor.Sonra oradaki büyük yangın Laleli’deki büyük babamın büyük konağına da sıçırıyor.

⁴ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

⁵ Mehmet Behçet Yazar, Edebiyatımızın Unutulmaz Sımaları Edebiyatçılar Alemi, 21.Yüzyıl yay. İstanbul, s.157

⁶ Yazar, a.g.e.,s.157

⁷ Ali Hulki Oruz ile 24.01.2006 tarihinde İstanbul Erenköy, Marmara Yelken Kulübü’nde yaptığımız söyleşi.

Annemden duyduğum kadarıyla kırk odalı bir konakmış. Eşyalarını bile kurtaramıyorlar. Ondan sonra da Erenköy’de kalıyorlar artık.”⁸

Bu yangının akabinde birçok varlıklı aile Anadolu yakasındaki Erenköy’e gelip yerleşirler. Bu aileler kendi imkânlarıyla köşklerini imar ettirirler. Bu köşkler büyük bahçeler içerisinde geniş arazilere kurulan konaklardır.

“Aksaray’daki büyük yangından sonra İstanbul’un birçok seçkin aileleri Erenköy’e gelip yerleşmişlerdir. Bu konaklar yirmi odalı geniş mekânlardır. Mesela o dönemlerde Celâl Paşa Yalısı bu köşkların en ünlülerindendir.”⁹

İffet Halim Oruz’un hayattaki en yakını olan Ali Hulki Oruz aile hakkında şu bilgileri veriyor:

“Dedem yani eşi Abdulhalim Oruz , onun babası da İsmet Bey. Aile kökeni Selanik’ten geliyor. Yani bizim ailenin bir kuşağı İstanbul bir kuşağı da Selanik’e dayanıyor. Dedemin babası İsmet Bey , o zamanki tabiriyle Esvapçıbaşı İsmet Bey sarayın terzisiymiş. Benim babamın ismi de oradan geliyor.”¹⁰

Esvapçıbaşı İsmet Bey Osmanlı sultanı II. Abdülhamit Han’ın da süt kardeşidir aynı zamanda.

“Halim Paşa İsmet Bey’in oğludur. İsmet Bey esvapçıbaşı ve aynı zamanda Abdülhamit’in sütkardeşidir.”¹¹

Esvapçıbaşı İsmet Bey Abdülhamit tahta geçtikten sonra sultana akşamları polisiye romanlar okuyan, padişaha en yakın kişilerden biridir.

⁸ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

⁹ Lamia Onat’la muhtelif tarihlerde yapılan telefon görüşmeleri.

¹⁰ Ali Hulki Oruz ile 24.01.2006 tarihinde İstanbul Erenköy, Marmara Yelken Kulübü’nde yaptığımız söyleşi.

¹¹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

“Kızı Ayşe Osmanoğlu, hatıralarında, babasına geceleri ilk başta esvapçıbaşı ve aynı zamanda padişahın sütkardeşi olan İsmet Bey’in kitap okuduğunu, ondan sonra Hacı Mahmud Efendi’nin ve hususi şifre kâtibi Asım Beyin bu görevi sırayla devraldıklarını anlatır.”¹²

İffet Halim Oruz üç kız çocuğunun en küçüğüdür. En büyükleri Musaffa Hanım (Eksat), ortanca kız Zübeyde Hanım(Mengüç) ve en küçükleri İffet Halim Oruz’dur. Hulki Oruz bizlere şu bilgileri veriyor:

”Babaannemler üç kardeş en büyüğü Musaffa Hanım, ortancası Zübeyde Mengüç, en küçüğü de babaannem.”¹³

“Annem 1900 doğumlu, büyük teyzem Musaffa Hanım, Faruk Nafiz’le aynı yaştadır, yani 1898 doğumludur.”¹⁴

İffet Halim çok yaramaz ve hareketli bir çocuktur. Zaman zaman köşkün bahçe duvarına çıkıp,oradan köşke girmeye çalışır. Bu durum Karşı köşkün sahibi Ali Sami Yen’in babası Kâmus-i Türki Müellifi Şemsettin Sami Bey’i çok telaşlandırır ve Sami Bey derhal adam göndererek Küçük İffet’i duvardan indirtirmiş.

İffet Halim, çocukluğunda yelkenle uğraşır. Aile artık iki kız çocuğundan sonra onu erkek gibi yetiştirmiştir.

“Çocukluğunda çok yaramazmış. Köşke dışarıdan tırmanmış, hatta karşı köşkte oturan Şemsettin Sami Bey çocuk düşecek diye adamlarını koşturmuş. Türkçe kamusu yazan ve de Ali Sami Yen’in babası olan. kuzenleri ile yelken yaparlarmış 1916 senelerinde iki abladan sonra onu erkek gibi yetiştirmişler.”¹⁵

İffet Halim’ in babası Nizamettin Bey 1931’de, annesi Saide Hanım ise 1936’da vefat etmiştir.

¹² <http://www.insiyatifprojesi.net/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=156>

¹³ Oruz.,a.g.s.

¹⁴ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹⁵ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

1.2. Eğitim Hayatı

İffet Halim, kültür seviyesi yüksek kalburüstü bir aileden gelmektedir. Ailede eğitim çok ehemmiyetli bir iştir. Ailenin en küçüğü İffet Halim, eğitimine Erenköy'deki anaokulunda başlar. Türkiye'de Kadın Devrimi adlı eserinde anaokulu ile ilgili şu anısını anlatmaktadır:

“Memleketimizde Atatürk Devrimi'nin başlangıç yıllarına kadar süregelen dönemde büyük hizmetler yapan Ali Haydar Omir'den bahsetmek bir ödevdir. Erenköy'de ilk ana okulunu açan ve bizlere öğretmenlik eden sayın hocamız ,öncelikle söyleyeyim ki beni de hatip etmiştir. Sultan Osman Diritnaftı için bağış toplama çabalarından yazdığı hitabeleri elimize verip, ezberletmek suretiyle sonra da yazılı kağıdı elimizden alıp konuşturan bu mübarek kadındır. İncecik sesimle Şehzadebaşı'ndaki tiyatrodaki “Verin hanımlar, verin efendiler!” diye seslendiğimi ve başımdan aşağı gümüş mecdiyelerin , altın liralardan döküldüğünü hiç unutmam.”¹⁶

Nizamettin Bey'in köşkünde okuma bir gelenektir adeta. Şöyle ki eve her sabah Cumhuriyet gazetesi gelir ve başta Nizamettin Bey olmak üzere herkes gazeteyi büyük bir dikkatle okur. Gazete daha sonra özenle kesilir, kupür halinde dosyalandıktan sonra tavan arasında itinayla saklanır. Kapıya sabah erkenden bırakılan gazeteyi bazı zamanlar ailenin çok yakın dostlarından birinin çocuğu küçük Lamia alır üst kata Nizamettin Bey'e götürür.

“Köşkte Cumhuriyet gazetesi okunurdu. Pirinç saplı kapı koluna takılan gazeteyi bazen ben alıp içeri götürürdüm. Çaktırmadan arada gazeteye bakardım. Çünkü o zamanlar büyüklerin yanındayken önce büyükler okurdu gazeteleri. Nizamettin Bey gazetesini okuduktan sonra diğer aile fertleri de akabinde okurdu. sonra o günün akşamında gazetenin kenarları muntazam bir şekilde kesilir, dosyalanır, gazete üst katta muhafaza edilirdi. Yani geniş bir koleksiyon vardı evde. Tabi şu an ne oldu bu koleksiyon tam olarak bilemiyorum.”¹⁷

İffet Halim, Erenköy Kız Lisesi'nde eğitimine devam ederken, ağır bir tifo hastalığına yakalanır ve aile onu okuldan almak zorunda kalır.

¹⁶İffet Halim Oruz, Türkiye'de Kadın Devrimi, Gül Matbaası, İstanbul, 1986, s.16-17

¹⁷Lamia Onat'la muhtelif tarihlerde yapılan telefon görüşmeleri.

“14 yaşında ağır bir tifo geçirdiği için okuldan almışlar, sonra şiir yazarken birisi tahsili yok demiş bu çok ağırına gitmiş.”¹⁸

Ali Hulki Oruz ile Ayten Mengüç'ten alınan bilgiler bu konuda birbirini tamamlar niteliktedir.

”Babaannem eğitimine Erenköy Kız Lisesi'nde başlamış. Sonra bir ara vermiş en son yanlış hatırlamıyorsam dışardan imtihanlara girerek Erenköy Kız Lisesinden mezun olmuş ve hemen akabinde de İktisat Fakültesi'ne girmiş. Yani İstanbul Üniversitesi iktisat Fakültesi'nin ilk mezunlarından.”¹⁹

Hatta Türkiye'de Kadın Devrimi adlı eserde (s.44) İffet Hanım'ın oğlu ile de bir karikatürü o dönemin gazetelerinde yayınlanmıştır. Oğlu İsmet orta okuldan mezun olurken annesi üniversiteden mezun olmaktadır.

İffet Halim'in kadın hareketleri içindeki faaliyetleri arttıkça etrafında birtakım dedikodulara sebep olur. O, evlenip çocuk sahibi olduktan sonra lise ve üniversite tahsilini tamamlar. Bu durum aslında Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki insan profili hakkında bizleri fikir sahibi yapması yönüyle çok önemli bir mesajdır. Her şeye rağmen okuyan, çabalayan insanı, yaşın ve sosyal konumun bazı işlerden alıkoyamayacağını ortaya koyması açısından önemlidir.

”İffet Halim adı ortaya çıkınca kritikler de başlamıştı. Bunun en önemlisi (tahsili nedir?)deyimi idi. Evet ben orta okulu bitirmiş ve evlenmişim. Bu söylentiler üzerine karar verdim ve üniversite tahsili yapmaya çaba harcadım. Fakat nasıl? Henüz lise tahsilim yoktu. Eşim altı aylık süre için bu harekate(Dersim isyanı) gitmişti, fakat süre daha uzun sürdü. Ne zaman döneceğini de bilemiyorduk. O sırada Ankara'da bulunan eniştem Fevzi Mengüç'e sordum. Çünkü eşimin işlerine, özellikle böyle önemli bir konuya karışmak istemezdim.”Acaba Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'a Dersim harekâtının bittiği halde kocamın dönmediğini, beni üniversite tahsili yapmak için Ankara veya İstanbul'a tayin edilirse bu dileğimi yerine getireceğini anlatarak ricada bulunsam olur mu?” diye eniştem bana yaz dedi. Ve dileği Genel Kurmay Başkanlığı'na gönderdim. Belki aradan bir ay geçmeden Halim'i İstanbul Harp

¹⁸ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹⁹ Oruz, a.g.s.

*Akademisi'ne tayin etti. Fevzi Çakmak'ın bu lütfinü her zaman minnetle anarım. Ve her zaman kendisine rahmet dilerim.*²⁰

Kocasının İstanbul'daki Harp Akademisi'ne tayini üzerine ailece buraya gelen İffet Halim, orta okulu bitirdiği Erenköy Kız Lisesi'ne dışarıdan bitirme için müracaatta bulunur.

*“İstanbul'a döndüğümüz zaman eski okulum olan Erenköy Lisesi'ne gittim. Ve lise tahsili yapmak için müracaatta bulundum. Lise müdürü Mahir Bey: “-Bu iş kolay değil, neden eşinle Anadolu'da bulunduğun sırada bu işi yapmadın?” diye sordu. Fakat ben kendi lisemi istiyordum. Ve o tarihte dışarıda bakalorya imtihanına giriliyordu. Ben de müracaat ettim ve çalışmaya koyuldum. Özellikle kimya, matematik gibi konuları hiç ele almamıştım. Kabataş Lisesi'ndeki değerli bir hocaya ricada bulundum, beni bu konularda ders vererek yetiştirdi. Bana edebiyat, tarih, coğrafya gibi dersler güç gelmiyordu. Bir edebiyatçı olarak bütün metinleri okumuştum. Esasen tarihe de meraklı idim. Bir buçuk yılda iki dönemde lise mezunu olabildim.*²¹

Liseyi bitirdikten sonra Hukuk Fakültesi'ne başlayan İffet Halim, yarı yıldan sonra karar değiştirerek İktisat Fakültesi'ne geçer. Aslında bu kararında ülkesine daha iyi ve etkili bir hizmet etme isteği yatmaktadır.

*“İşte 1936 tarihinde Hukuk Fakültesi'ne girmem ve birinci sömestrden sonra da Türkiye'nin ilk İktisat Fakültesi'nin açılmasıyla ikinci sömestrden itibaren bu fakülteye devam etmem mümkün oldu. Bunu niçin tercih etmişim. Edebiyatçı idim ama bu bölümde bütün metinleri takip etmişim ve iktisat öğretiminin Türkiye Cumhuriyeti'ne yararlı olacağını düşünerek ideal yolunda İktisat Fakültesi'nin ilk talebesi ve ilk mezunu oldum.*²²

Onun bu okuma arzu ve iştiyakı çevresindeki bazı arkadaşlarına da örnek teşkil etmiştir. Onlar da tıpkı İffet Halim gibi liseyi dışarıdan bitirerek yüksek tahsil yapmışlardır.

²⁰ Oruz, a.g.e. s.43

²¹ Oruz, a.g.e. s.43

²² Oruz, a.g.e. s.44

*“Bir kadın vatandaşı olarak Büyük Kurtarıcının açtığı yolda Türk kadınının nasıl yürüdüğünü anlatmak için bu örneği veriyorum. Diğer bayan arkadaşlarımız da bu yolda yürümüşler ve yüksek tahsil yapmışlardır. Mebrure Aksoley, Vicdan Hanım da bizim gibi yapmışlardır.”*²³

1.3. Evliliği :

İffet Halim Oruz, 1924 yılında Albay Halim Oruz’la evlenmiştir. Halim Oruz ile sonradan bacanak olacakları Fevzi Mengüç aynı askeri birlikte görev yapmaktadırlar. O zamanlar İffet Halim’in ablası Zübeyde Mengüç ile evli olan Fevzi Mengüç, İffet Halim ile Halim Oruz’un tanışıp evlenmelerine vesile olmuştur.

Aynı askeri birlikte görevli olan iki arkadaş, çok samimi bir ortamda konuşurlarken aralarında geçen bir konuşma üzerine Fevzi Mengüç, Albay Abdülhalim’i baldızı İffet Halim İle tanıştırır.

*“Tezmem 1924 senesinde evlenmiş. Hatta babamla beraber o sıralarda Harp Akademileri’nde tekrar okuyorlar. Bir gün Halim Paşa babama diyor ki: “Ben evlenmek istiyorum, Fevzi bir tanıdığın var mı?” babam da baldızım demiyor da komşunun kızı var, gel de bir gör diyor. Ondan sonra da İffet teyzemle tanıştırıyor. Halim Paşa çok beğeniyor. Böylece teyzemle evleniyorlar.”*²⁴

Bu evlilikten sonra Erenköy’deki köşk hayatı daha da hareketlenir. Bilinen geleneksel Türk ailesi içerisinde o günün şartlarına münhasır bir köşk hayatı vardır. Köşkte neredeyse üç kuşak bir arda yaşamaktadır. Nizamettin Bey ve Hanımefendisi²⁵ Saide Hanım, İki bacanak ve eşleri sonra da bunların çocukları bir arada yaşamaktadırlar.

“Aşağıda yemek odası salon, üstte yatak odaları vardı, onun üstünde de biz çocukların odaları vardı. İçinden merdiven çıkan (bir Rum usta 1900 senesinde yapmış, annemin doğduğu sene yani (Zübeyde Mengüç) Köşk, yedi

²³ Oruz, a.g.e. s.44-45

²⁴ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

²⁵ Lamia Onat’la muhtelif tarihlerde yapılan telefon görüşmeleri. (O dönemlerde evin hanımı beyinin ismiyle zikredilirdi. Yani doğrudan Saide Hanım değil de Nizamettin Bey’in Hanımefendisi olarak söylenirdi.)

buçuk dönümlük bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Yan tarafta Ethem Efendi tarafında kocaman bir çamlık vardı. Ön tarafta bir bağ vardı. Bağın bir tarafında pembeçavuş yetişirdi, onu misafire ikram ederlerdi. Diğer taraftaki beyazçavuşları ise bizler yerdik.”²⁶

Torunu Ali Hulki Oruz’un anlattığı bu doğrultuydu. Hulki Oruz, babaannesinin evliliği hakkında fazla bir malumata sahip değil. Onun bize verdiği bilgi Fevzi Mengüç ile Halim Oruz’un çok yakın arkadaş olduklarıdır.

“Bu iki ailenin nasıl karşılaştıklarını bilemiyorum, bildiğim tek şey var ki Fevzi Mengüç ile dedem çok yakın iki arkadaşlar ve iki yakın arkadaş iki kız kardeşi alıyorlar.”²⁷

Hulki Oruz yaptığımız söyleşide dedesi Halim Oruz’un hem Atatürk’le hem de İsmet İnönü ile yakın arkadaş olduğunu ifade etti. Hatta Halim Oruz, Çanakkale Savaşlarında öldürücü denebilecek bir yara almıştır. Aldığı yarada kalan kurşun hayat boyu onun göğsünde kalmıştır. Yani Halim Oruz’un Atatürk’le arkadaşlığı Çanakkale Savaşına kadar uzanmaktadır. Zaten Oruz ailesinin Atatürk’le sonraki dönemlerde de İffet Halim’in cemiyet faaliyetleri dolayısıyla devam eder.

“Dedem hem Atatürk’ümüzle hem İsmet Paşa’yla arkadaş. Hatta Çanakkale Harbi sırasında hemen hemen öldürücü sayılabilecek bir kurşun da yemiş ve o kurşunu da çıkartamamışlar. O kurşun dururdu göğsünde. İşte bu bakımdan yakınlıkları var. Daha sonra babaannemin hayır cemiyetlerinde, kadın hareketlerinde faal olması nedeniyle Atamızla işte çok yakın temasları var.”²⁸

İffet Halim ile Halim Oruz’un evliliklerinden bir çocukları dünyaya gelir. 1925’te doğan erkek çocuğun adı İsmet’tir. küçük İsmet çok küçük yaşlardan itibaren babasının görevi münasebeti ile yurdun bir çok köşesine götürülür.

²⁶ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

²⁷Oruz, a.g.s.

²⁸Oruz, a.g.s.

“Eşimin Şeyh Sait isyanı bastırıldıktan sonra Diyarbakır’a, o zamanki adıyla mah teşkilatına tayin edilmesi nedeniyle kendisinin gidişinden birkaç ay sonra ben de iki yaşındaki oğlum İsmet Oruz’la beraber oraya gittim.”²⁹

İffet Halim’in torunu Hulki Oruz çocukluk günlerinden hatırında kalanları bizlerle şöyle paylaşıyor:

“Çok güzel bir aile ortamları vardı. Ben çocukluğuma geri döndüğüm zaman Allah herkese öyle bir aile versin derim. Hakikaten birbirlerine son derece saygı ve sevgi içerisindeydiler. Dedemle beraber çok uyumlu ve güzel bir çifttiler.”³⁰

Ali Hulki Oruz’un annesi ile babası o daha bir buçuk yaşındayken ayrıldıkları için onun bakımını babaannesi üstlenir. Dolayısıyla torununun çocukluğu ve gençliği İffet Halim’le birlikte geçmiştir.

“Yani ne kadar birlikte olduğumuz hemen hemen beni babaannem büyüttü. Küçük yaşta annemle babam ayrıldığı için ağırlıklı olarak zaten bizim aile aynı evde oturdu.”³¹

Tüm aile Erenköy’deki köşkte oturmaktadır. İki bacanak Halim Oruz ile Fevzi Mengüç bu köşkte altı üstlü oturmaktadır.

“Üç katlı bir köşkümüz vardı. Bu yolun hemen köşesinde(Erenköy’deki Marmara Yelken Kulübü’nün biraz ilerisi)Bütün aile aynı orada otururdu. Yani Fevzi Mengüç, Zübeyde Hanım alt katta otururlardı, biz orta katta otururduk. Ailenin tamamı aynı evin içindeydi.”³²

Aile ortamı olarak sıcak, samimi bir ortamı konuşmamızda sık sık vurguluyor torun Ali Hulki Oruz. Anladığımız kadarıyla bu ailede geleneksel kültürün gerektirdiği birçok değer bütün sıcaklığıyla muhafaza edilip yaşatılmaktadır.

“Söylediğim gibi güzel bir aile düzenimiz vardı.Yani ben çocuklarıma da onu vermeye çalışıyorum.Ama bu günün şartlarında onda başarılı olmak çok zor

²⁹Oruz, a.g.e., s.27

³⁰Oruz, a.g.s.

³¹Oruz, a.g.s.

³²Oruz, a.g.s.

oluyor.Aile olarak mutlaka hep beraber kalkılıp kahvaltı edilirdi.Akşam yemeği dedi mi saat yedide herkes temizlenmiş giyinmiş bir şekilde sofraya otururdu.”³³

Ailenin ramazanlardaki hayatı daha heyecanlı ve unutulmaz bir hal almaktadır. Ramazan birçok evde olduğu gibi bu evde de apayrı bir coşkuyla yaşanmaktadır.

“Ramazanda çocuk olarak benim en çok hoşuma giden şey sahur yemekleri olurdu. İşte bütün aile sofranın başındadır.Bu gibi şeyler geri kalan güzel şeylerdi.Belki her ailede olan şeyler.Eski dönemler.”³⁴

Bütün ailenin yanı köşk içinde oturuyor olması belki de bu ortamı daha da canlandıran unsurdur. Aslında büyük aile düzeni birçok insana geçmişten geleceğe çok güzel anılar taşıttırıyor.

“Tabi bütün aile aynı arazinin içinde oturuyordu. Mesela ne bileyim önünde bir küçük ev vardı. Ufak dediğim o zamana göre. Çocukluğumda hatırlarım salonda bisiklete binerdim. Aynı çatı altında çok güzel anılarımız vardı.”³⁵

İffet Halim’in evinde bir şark köşesi olduğunu bilgisine şair Halide Nusret Zorlutuna’nın bir yazısında rastladık. Hatta şair arkadaşlar burada toplanırlarmış. İffet Halim, eşiyle birlikte Hindistan’a gitmek üzereyken şukufe Nihal İffet Halim’e bu odayı bozmaması için şiir bile yazar.

“İffet Oruz’un çok güzel bir şark odası vardı. şair arkadaşlar çoğunlukla bu odada toplanırdık, çünkü çok severdik bu odayı. Hele Nihal...Hep o odada oturmak isterdi. Bir yaz sonu İffet asker eşi ile Hindistan’a; ben asker eşiyle Kars’a gidiyorduk. şkufe Nihal son derece üzülüyordu. Hatta İffet’e “Bozma Sakın Odanı” diye güzel bir şiir yazmıştı.Ne yazık ki ezberimde değil.Birkaç mısra hatırlıyorum.

“Dört köşesinde vardır dört şairin hayali.” ve şöyle bitiyordu:

“Her biriniz dağılıp bir köşeye gittiniz

³³Oruz, a.g.s.

³⁴Oruz, a.g.s

³⁵Oruz, a.g.s.

Kimlere bıraktınız sevdiğiniz Nihal'i?" ³⁶

Yukarıdaki dizelerde bahsedilen dört şair; Halide Nusret Zorlutuna, İffet Halim Oruz, Şükufe Nihal İffet halim'in dayısının oğlu Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Çünkü bu şairler Erenköy'deki köşkte sık sık bir araya gelerek şiirler okumaktadırlar. Halide Nusret bu günleri özlemle yad etmektedir.

"İffet'in Erenköy'deki köşkünde, çamların altında, ya da deniz kenarında veya sandalda gene şiir dolu mehtap geceleri... Herkes gibi konuşmazdık ki... Hep şiir söyledik. En çok da rahmetli Faruk Nafiz söylerdi; kendinden ve başkalarından. Her buluşmamızda mutlaka yepyeni şiirler bulunurdu onda. Ne candan okurdu..." ³⁷

1.4. İş Hayatı

İffet Halim Oruz, 1936'da başladığı İktisat Fakültesini 1940 yılında bitirmiştir. Okulunu bitirir bitirmez İstanbul'da Ticaret Vekaleti'nin kurmuş olduğu Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda göreve başlamıştır. Uzun yıllar burada görev yapmıştır.

Aslında okulunu bitirdikten sonra doktora yapmak ister. Hatta bunu arkadaşı olan zamanın Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'le paylaşır. Fakat ondan olumlu bir cevap alamaz. Ancak o bu ısrarından vazgeçmez.

"Fakülteyi bitirir bitirmez doktora yapma çabasına giriştim. O sırada Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanı idi ve bir edebiyatçı arkadaşımız olduğu için kendisine giderek amacımı kapsayan dileğimi bildirdim. Bana hiçbir kolaylık göstermedi ve hatta "Ne yapacaksınız?" şeklindeki sorusuyla karşılaştım, tekrar İstanbul'a döndüğümde gene doktora çalışmalarımı sürdürdüm. Ben doktora tezimi "fiyat murakabesi" gibi Türkiye için yeni bir konu olan ve İkinci Dünya Savaşı'ndaki Türkiye'nin kritik durumu bakımından ele almayı düşünüyorum ve onun için yeni kurulan Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda çalışmak istiyordum." ³⁸

³⁶ Halide Nusret Zorlutuna , "İki Büyük Şair", Hisar Dergisi, 1973,sayı:120, s.8-9,

³⁷ Zorlutuna , a.g.e., s.8-9,

³⁸ Oruz, a.g.e., s.50-51

İffet Halim Oruz bitirdiği bölüm itibariyle ve daha fazla faydalı olacağı mülahazasıyla Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda çalışmak istemektedir. Ancak o günün şartlarında bu isteği geri çevrilir. Çünkü teşkilat o dönemde kadın memur çalıştırmamaktadır. İffet Halim, tıpkı eğitim hayatına devam etmek için nasıl mücadele vermişse yine o mücadele içerisine girer. Araya hatırlı kişileri ve tanıdıkları koyarak amacına ulaşır.

“O tarihte Türkiye tehlike içerisindeydi, hem de ekonomik bakımdan memleket sıkıntılar içine düşmüştü. Böyle bir durumda doktorayı bir tez üzerinde yapmak elbet çok faydalı olacaktı. Ancak bu tarihte teşkilat kadın memur almıyordu. Düşüncem üzerinde ısrar ettim ve bu konu için Cevdet Kerim’le görüştim, kendisi hem eniştem Mengüç’ün, hem de eşimin sınıf arkadaşı idi. Bu dileğime aracı oldu. 20.03.1941 tarihinde İstanbul Murakabe Teşkilat’ına fiyat murakabe kontrolörü olarak tayin edildim.”³⁹

İffet Halim Oruz ısrarlı takibi sonucunda istediği yerde iş hayatına başlar. İstanbul Fiyat Murakabe Teşkilatı'na girdikten sonra bir taraftan da doktora çalışmalarına devam edip öğretim görevlisi olmayı düşünmektedir. Ancak bu teşkilattaki yoğun çalışmalar onun akademik hayatına engel olmuştur.

“Bu teşkilat o sırada ihtikarla mücadele bakımından çok yoğun çalışmalar içinde idi. Kendimi o kadar ödeve vermiştim ki doktora tezim yarım kaldı ve arzu ettiğim üniversite öğretim üyeliğinde ödev almak mümkün olmadı; ancak Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda memleketin iktisadi gidişatı konusunda çok şeyler öğrendim. Bunun hazin tarafları da vardı. Devlet memurunun rüşvet alması olayları hakkında o kadar çok bilgi edinmiştim ki bir Türk kadını olarak milleti hazin akıbetlere sürükleyen birkaç olayı bu kitabıma geçirmekte fayda görüyorum.”⁴⁰

İffet Halim Oruz bu teşkilatta çalışırken birçok olumsuzlukla karşılaşır. Bunlar arasında kaçakçılık başta gelmektedir. Teşkilat olarak bu yolsuzlukların üzerine gidilir. Aslında dönemin ticari hayatı hakkında anlatılan bu olaylar vasıtasıyla fikir sahibi olmak mümkündür. Ayrıca devlet dairelerindeki

³⁹ Oruz, a.g.e., s.51

⁴⁰ Oruz, a.g.e., s.51

yolsuzluklar, adam kayırmalar, rüşvet almalar, şî aksatmalar ta o günlerden kanayan bir yara olarak toplumu olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. İffet Halim hem kişilik olarak hem de gerçek bir vatansever olarak kendisine vazifeden pay çıkarmıştır. Belki de onu akademik hayattan uzaklaştıran temel amil devlet kapısında görmüş olduğu bu olumsuzluklarla mücadele etme azim ve kararlılığıdır. Hatta bir süre sonra teşkilat yeni bir yapılanma içerisine girer ve İffet Halim, teşkilatın başına geçer. Bundan sonra yukarıda bahsettiğimiz olumsuzluklarla daha yoğun bir mücadele içine girilir. O, rüşvet almaması sebebiyle de kendi ifadesiyle teşkilat içerisinde makbul bir kişi olamamıştır.

“İstanbul’da bu teşkilat üç safhadan geçti. Birinci safha Ticaret Bakanlığına bağlı olarak yapılan çalışmalardır. Ben bir süre sonra bu teşkilatın başına geçmiştim. İstanbul Fiyat Murakabe Teşkilatı daima Ankara ile temasta olarak ödev görür, ihtikarı önlemeye çalışır. Mal kaçakçılığında daima bakanlık yüksek makamı ile direkt görüşme yapardık. Yani müsteşarla dorudan doğruya görüşürdüm. Çoğunlukla İstanbul’a kaçırılan malların durumunu bildirirlerdi. Tabi el koymamız için bize bildirilen adrese giderdik , ancak oraya gittiğimizde depoları boşalmış bulurduk, hiçbir ilgili de o yerde bulunmazdı. Şahsen yaptığım görüşmeler için yaptığım araştırmalar içinde tespit ettiği olay şudur: Telefonlar gizli kanallardan iki kişi ararsındaki konuşmalar dinleniyor ve ilgilisi uyarılıyordu ve de mal ortadan kaldırılıyordu. Biz bu mücadeleye devam ettik, hediye olarak gönderilen şeker kutularının içerisinde para paketlerinin bulunduğunu da öğrenerek daima iade ettik. Nihayet teşkilat Ticaret Bakanlığından ayrıldı. İstanbul Belediyesi’nde Fiyat Murakabe Teşkilatı kuruldu, beni de murakıpları başına geçirdiler. Daha sonra da İthalatçılar Birliği Teşkilatı’nın Fiyat Murakabe bürosu başkanlığını yaptım. bütün bu işlerden makbul bir kişi olmayışım açıkça rüşvet yolunu seçmeyişimdir. Şunu da şu satırlarda açıklayayım ki İthalatçılar Birliğinde de çalışırken telefonları dinleyen bir murakıbu İthalatçılar Birliği umumi katibi ile beraber karşımıza alarak belirli bir delil olmaması nedeni ile istifa etmesini istedik ve kendisi ağlayarak

aramızdan ayrıldı. Ne var ki bu rüşvet paraları onda kaldı ve bir süre sonra karşımıza Samsun'dan milletvekili olarak çıktı.”⁴¹

İffet Halim, Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda görevliyken, bir yandan da Kadıköy Halkevi'nde kültür bölümüne başkanlık yapmaktadır. Kadıköylü bir tüccarın yolsuzluğunu görmezden gelmesi istenir. Bu talebi dile getiren Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kadıköy başkanıdır. Bu isteği geri çeviren İffet Halim, bir süre sonra Halkevi'nde yapılan seçimi kaybeder. O, bunu geri çevrilen talebe bağlar. Bu olay da aslında siyasi arenanın daha o günlerde ne halde olduğu ortaya koyması açısından önemlidir. Bu ortam haddi zatında İffet Halim Oruz'u da ziyadesiyle rahatsız eder. O, başkan olamamasına değil; memleketin içinde bulunduğu duruma üzülür.

“O tarihlerde Kadıköy Halkevi'nde bir kültür bölümüne başkanlık ediyordum bu dönemlerin bir süresi vardı ve yönetim için seçimler yapılırdı, o sırada İstanbul Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda çalışıyordum. Bir madrabaz Kadıköylü tüccarı ihtikarını tespit ederek muameleye koymuştuk. Bir gün Cumhuriyet Halk Partisi'nin Kadıköy Başkanı beni çağırdı ve bu suçluyu korumamı istedi benim bu isteği yerine getirmem imkansızdı. İhtikarla mücadele o zamanın kutsal ödevlerinden biriydi ve ben teşkilatın başında bulunan bir ödevli idim. Başkana bunun yapılamayacağını söyledim. Kısa bir süre sonra Halkevi'ndeki benim başkanlık ettiğim bölümün seçiminde bir kaynaşma ile karşılaştım ve beni seçmediler. Bu önemli bir konu değildi. Ne var ki memlekete ve Atatürk Devrimi'ne canını adanmış bir vatandaş olarak beni üzdü ve en önemlisi de bir vazife uğrunda ilçe başkanına verdiğim olumsuz cevabın bu hale etkisidir. Görülüyor ki politika memleket için çok zararlı olan hareketlerin etkisi altına girmişti.”⁴²

Yukarıda anlatılanlar bir dönemin siyasi durumunu da gözler önüne sermektedir. İffet Halim, bu kararlı mücadeleyi gösterirken o tarihlerde eşi Halim Oruz'un generalliğe terfi eder. Bundan sonra İffet Halim'den vazifeden ayrılması istenmiştir. Aslında o yapı olarak makama mevkiye düşkün biri asla olmadığını söyler. Onun tek mefkuresi bulunduğu konumda ülkesine en verimli şekilde

⁴¹Oruz, a.g.e., s.51

⁴²Oruz, a.g.e., s.57

hizmet sunabilmektir. O, hayatının sonuna kadar elinden geldiği kadarıyla üzerine aldığı her vazifeyi yerine getirmiştir. O, Murakabe Teşkilatından böylece ayrılmıştır. Bundan sonra Gazetecilik Lisesinde dersler vermeye başlar.

“Bana bir gün eşimin general olması nedeni ile vazifeden ayrılmam söylendi. Ben, bu tebligatı yapanlara şu cevabı vermiştim: “Er ile general arasında şeref farkı yoktur, eşim albay iken burada çalışıyordum da şimdi general oldu diye niçin çalışmayayım.” Bu sözleri o kişilere bir idealci görüşü ile söylemişim, yoksa ömrüm boyunca ne mala ne de mevkiye itibar etmişim. İstifamı vererek gerek sosyal gerekse siyasal çalışmalara devam ettim ve daha sonra da Özel Gazetecilik Lisesi’ne öğretmen olarak tayin edildim. Basın ahlakı, basın tarihi ve basın tekniği derslerini okutmaya başladım, sonra bu okul, Yüksek Gazetecilik Okulu oldu. Daha sonra akademilere bağlandı ve biz de uzun süre bu ödevi yapmaya devam ettik.”⁴³

İffet Halim, 1955’te başladığı Gazetecilik Lisesi’ndeki görevine çok uzun süre devam etmiştir. Bu okulda basın ahlâkı, basın tarihi ve basın tekniği derslerinden sonra gazetecilik ahlâkı derslerini vermeye başlamıştır.

“1955’te Gazetecilik Lisesi basın tarih, basın tekniği öğretmenliği ödevini almış bu lise yüksek okul olduktan sonra da ödevine devam etmiştir. Halen İktisadi ve Ticari Bilimler Akademilerine bağlanmış olan Gazetecilik Yüksek Okulu öğretim görevlisidir. Gazetecilik ahlâkı dersini vermektedir.”⁴⁴

1.5. Cemiyet Hayatı

İffet Halim Oruz, çok küçük yaşlardan itibaren kendini yoğun bir cemiyet hayatının içinde bulur. Çünkü aile faal bireylerden oluşmaktadır. Özellikle annesinin değişik kadın hareketleri ve oluşumları içinde yer alması onu etkiler. O tam olarak ne olduğunu bilemese de en azından aile ortamında ilerisinde yaşayacağı aksiyon dolu hayatın temellerini bu dönemde atar. Hatta bunu kendisi de ifade eder.

⁴³Oruz, a.g.e. s.52

⁴⁴ İffet Halim Oruz, Darüleceze’ye Yardım Derneği VII,1975 s.190

*“Ben annemin Hukuk-u Nisvan Cemiyeti’nde bulunmasından dolayı dokuz yaşından itibaren kadın hakları davasını benimsemişimdir. Ve bir ömrü bu davaya adanmış bulunuyorum.”*⁴⁵

1.5.1. Kuvay-ı Milliyeci Küçük İffet

İffet Halim, küçük yaşlardan itibaren kendini bir mücadele içinde bulmuştur. Belki de seksen dokuz yıllık uzun hayatın neredeyse tamamına yakını belli bir hedefte sürekli mücadeleler içinde geçirmesinin başka izah edilebilir tarafı budur. İstanbul işgal altındayken babasının ve eniştesinin Kuvay-ı Milliye içinde yer alıp, bizzat önemli hizmetler ifa etmeleri İffet Halim için hem bir ilham kaynağı olmuş hem de ona hayatta karşılaşacağı zorluklarla mücadelede bitip tükenmez bir metanet ve kararlılık kazandırmıştır. O, işgal İstanbul’unu o yıllarda küçük bir çocuk olmasına rağmen hissederek hatırlar.

*“Erenköy bağları içinde Kuvay-ı Milliyecileri köşkten köşke bağ yaprakları arasında saklayarak geçiren babamın yardımcısı olarak duyduğum ilk heyecanı dile getirmek güçtür. Ailemiz içindeki genç subayın (Orgeneral Fevzi Mengüç) tesbih tüccarı kılığına girerek babamın eski elbisesi ile köşkten ayrılmasını , ablamın ıstıraplı metin bakışları ile onu hiç unutamam.”*⁴⁶

İşgal yıllarında İzmit’e ablası ile eniştesinin yanına giden küçük İffet orada eniştesi Fevzi Mengüç’ün kendisine verdiği görevi başarıyla yerine getirmiştir. Kendisine emanet edilen asker aileleri için gönderilen altınları başarıyla İstanbul’a ulaştırır. Bu altınlar Anadolu’daki hareket için dışarıdan gönderilen altınlardır ve asker eş ve çocuklarına dağıtılacaktır.

“Ben o tarihlerde daha küçük yaşlarda idim. Eniştem sayın Mengüç Bir aralık İzmit’e gelmişti. Ben de diğer eniştemin İzmit’teki evine gitmek için eski adamlarımızdan bir bayanla İzmit’e gittim. Eniştem Mengüç dönüşümde bana bir ödev vermişti.O da asker ailelerine gönderilen altınlardı. Ayakkabılarımın altına bu altınları yerleştirdim. Yanımdaki rahmetli Şaziment telaş içindeydi. Çünkü o anda henüz İstanbul işgal altında bulunuyordu. Derince’de trenin Türk memurları

⁴⁵ Oruz, a.g.e. s.12

⁴⁶ Oruz, a.g.e. s.21

istasyona iniyor ve Ermeni memurlar vazife alıyorlardı. O sırada yolcular kontrol ediliyordu. Herhalde yaşımda başımdan bir şey ummamışlar ve benim üstümü fazla araştırmadılar. Yalnız çantama ve ceplerime bakmakla yetinmişlerdi. O kadar genç yaşlarda da olsam metanetli idim. Kutsal bir görev yaptığıma inanıyordum. Zira Anadolu'daki Türk ordusunu takviye için dışarıdan gelen bu altınlar kimsesiz kalan kadınları ve çocukları yaşatmak için gönderiliyordu. Bir tarihte İzmir alanında konuşurken "Ben altın kaçakçılığı yaptım." dediğim zaman ortalığı soğuk bir dalga kaplamış, fakat İstiklal Savaşı'nın masum evladı olduğum anlaşılınca alkış dalgaları göklere yükselmişti."⁴⁷

Aslında İffet Halim'in bu anılarını müstakil bir başlık altında inceleyip aktarmayı düşündük. Ancak onun cemiyet hayatının şekillenmesinde bu görüş yaşadıklarının önemli bir yeri olduğu için bu bölüm altında vermeyi uygun bulduk. Bu konuya aslında kendi bakışı da bizimle paralellik arz etmektedir.

"Atatürk kadın devrimi atılımına nasıl karıştığımızı anlatabilmek için İstiklal Savaşı başlarken vatani kurtarma çabalarına da karıştığımı anlatmak isterim."⁴⁸

İffet Oruz, İstanbul'un işgalciler tarafından işgaline bizzat şahit olmuştur. O, çocuk yaşta olmasına rağmen tüm olup bitenin farkındadır. Çocukluğuna rastlayan bu dönemdeki hüznü İstanbul manzaralarını hayatı boyunca unutamamıştır. Etrafı kaplayan derin ve ağır hüzünden o da payına düşeni hem de çocuk yaşlarda almıştır.

"O tarihte bayrağımız kara renge bürünmüştü ve al renk yerine kara üzerinde parlayan ay yıldız damlayan gözyaşlarına benziyordu. Vatandaşlar Bağdat Caddesi boyunca bu bayrağı halkın önünden geçiriyorlardı.

Beyoğlu Caddesi de baştan ayağı Yunan bayrakları ile donanmıştı. Ve daha neler neler..."⁴⁹

İffet Halim'in cemiyet hayatındaki en önemli sacayağı sayılan kadın hareketleri daha önce de söylediğimiz gibi aile ortamında annesinden

⁴⁷ Oruz a.g.e., s.22-23

⁴⁸ Oruz, a.g.e., s.21

⁴⁹ Oruz, a.g.e., s.21

gördükleriyle başlar. Ancak sadece gördükleri değil, üstün sezgi kabiliyetiyle de kadın devrimi hareketlerini benimsemiştir.

*“Çok küçük yaşlarda dünya kadın hareketleri ve Türkiye’de bu konu üzerindeki uyanış hakkında sezgi sahibi olmam Atatürk kadın devrimi hamlesinde de kendimi öncelikle bu davaya vermeme yol açmıştır.”*⁵⁰

İffet Halim’in kadın hareketleri içindeki faaliyetlerine geçmeden önce onun Türk kadınına tarihi ve dini açıdan bakışını az da olsa ele alıp izah etmekte fayda var. O, Türk kadınının tarihi süreç içerisinde hep ön planda olduğunu ve “Hatun-Hakan” eşitliğinin bulunduğunu vurgular. Ayrıca Peygamber’imizin “Cennet anaların ayakları altındadır.” hadisi de onun kadına bakışını şekillendiren bir diğer husustur. İffet Halim Atatürk’ün de bu değerleri dikkate aldığını ortaya koyar.

*“Yüzyıllar öncesindeki Amazon Kadınları, Türk boylarında büyük bir güç yaratmıştır. Devlet idaresindeki Hatun-Hakan eşitliği ise tarihimizin unutulmayacak özelliklerinden biridir. Hazreti Muhammet’in “Cennet anaların ayakları altındadır.” vecizesi Müslüman kadınların savaşdaki katkısı da Atatürk’ün devrimlerinde dikkate aldığı varlıklardır. Böylece Atamız hem İslam Dini’ni, hem de milletin tarihsel varlığını dikkate alarak Türk Kadın Devrimi’ni geliştirmiştir.”*⁵¹

İffet Halim, kadına tek yönlü bakmaz. Ona göre kadı yerine ve zamanına göre değişik vazifeleri yerine getirebilir. Bu cevher onda bulunmaktadır. Kadın yeri geldiğinde devlet yönetebileceği gibi yeri geldiğinde de tarlada çalışır. Eğer fedakarlık yapması gerekirse savaş meydanındaki yerini de alır. Ticaret yapması lazımsa onu da başarıyla yürütebilir. O, bu konuda Türk ve İslam tarihinden değişik güzel örnekler sunar.

“Amazon Kadınlar, devlet yöneten hatunlar, tarlasının eri Kurtuluş Savaşı’nın kahramanı kadınlar onun dayanağıdır. Ayrıca Hazreti Fatma’nın babasıyla beraber seferlere katılması, savaşçıların yaralarını sarması, onlara su

⁵⁰ Oruz, a.g.e., s.21

⁵¹ Oruz, a.g.e., s.11

dağıtması kadın devriminde güç aldığımız olaylardır. Gene Hazreti Hatice'nin yaptığı ticareti başarıyla yürütmesi örnek olma niteliğindedir.”⁵²

İffet Halim Oruz'un kadın hareketleri içinde fiili görev alması Diyarbakır'da başlar.

“Benim Türk Kadın Birliği çalışmalarına katılmam Diyarbakır şubesini kurarak başlamıştır.”⁵³

1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri ve İffet Halim

O, 29 Nisan 1927'de Türk Kadınlar Birliği'nin Diyarbakır şubesini açar. Açılışa Diyarbakırlı kadınlar yoğun bir ilgi gösteririler. Şubenin açılışında yapmış olduğu konuşmanın bir bölümünü o günün şartlarını daha iyi idrak etme adına bu çalışmaya almakta fayda mülhaza ediyoruz. Bu konuşma Arkadaşlar adlı kitapta da bulunmaktadır. Konuşma tam metin olarak “Arkadaşlar” adlı eserde mevcuttur. Konuşmalardan müteşekkil bu eser çalışmanın son bölümüne konulmuştur.

Eşi Halim Oruz'un Diyarbakır'dan tayinle ayrılması neticesinde İffet Halim de İstanbul'a döner. O, İstanbul'a gelir gelmez Türk Kadınlar Birliği'nin Cağaloğlu'ndaki binasına giderek oradakilerle tanışmak ister. Hatta o sıralar İstanbul'a Dünya Kadınlar Birliği'nden bir kadın beklenmektedir. Bu yüzden İffet Halim'i gelecek olan konuk zannederler. Orada tatlı bir anı da oluşur. Ayrıca İffet Halim'e yönetim kuruluna girmesi için teklif yapılır. O, bu teklifi kabul edip yönetim kuruluna girer. Ancak bu sıralarda Türk Kadınlar Birliği içerisinde birtakım sürtüşmelerin farkına da varır. Bu sürtüşmelerin temelinde çalışmaların nasıl sürdürülmesi gerektiği vardır.

“Benim Diyarbakır'dan ayrılmam yine eşimin tayini nedeniyledir. İstanbul'a döndüğüm zaman ilk işim Türk Kadınlar Birliği'ndeki arkadaşlarla tanışmak için derneğin Cağaloğlu'ndaki genel merkezine gitmek oldu. O tarihte Latife Bekir Çeyrekbaşı genel başkan olmuştu. Ben salondan içeri girince telaşla ayağa kalktılar ve bana İngilizce hitap ettiler. Meğerse Dünya Kadınlar Birliği ve Cemiyeti Akvam mensubu bir yabancı misafir o gün birliğe gelecekti, anlaşılan

⁵² Oruz, a.g.e. , s.12

⁵³ Oruz, a.g.e. , s.25

uzun boyum, Diyarbakır mahsulü kürkümle beni ecnebi sandılar. Bana hemen yakın tarihte toplanacak genel kongrede yönetim kuruluna girmem için teklifte bulundular. Bu kongre Türk Kadın Birliği için büyük bir önem taşıyordu. Nezihe Muhittin ve Latife Bekir sürtüşmesi geçmişti ama fikirler yine çelişikti. Bu çelişme bazı üye arkadaşların Kadın Birliği çalışmalarının Dünya Süfrajat Kadınlığı görüşü içinde sürdürülmesi isteğinden ileri geliyordu.”⁵⁴

Türk Kadınlar Birliği bir süre sonra kapatılır. Bunun üzerine Başkan Latife Bekir ile İffet Halim Ankara'ya giderek Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ile görüşmek isterler. Öncelikle bu isteklerini dönemin Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'a iletip ondan yardım isterler. Ancak validen gereken yardımı göremezler. Halbuki Vali Tandoğan'la İffet Halim ailece tanışmaktadırlar. Tandoğan, sadece yapacakları kadın davası ile ilgili mitinglerle ilgili olarak yardımcı olabileceğini söyler.

“Başkan Latife Bekir arkadaşımız ile Ankara'ya giderek, ilk önce Ankara Valisi Sayın Nevzat Tandoğan'ı ziyaret ettik. dileğimiz Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ile görüşmek için aracı olması idi. Vali Tandoğan,kabul mü ret mi olduğu belirlenemeyen bir ifade ile bize: “İsmet Paşa'nın refikası ile görüşmeniz iyi olur.” cevabını vermişti.Ben de kendisine şöyle cevap verdim: “Sayın Başvekil ile görüşmek gerekiyorsa kendisinden randevu talep edelim, yoksa hanımefendiyi rahatsız etmekte bir sebep görmüyorum.” dedim.Valiyi ailece tanırdık. Her halde bu nedenle bana yumuşak bir sesle: “İffet Halim Hanım kızma.” dedi. Sanırım sert konuşmuştum, ama haklıydım. Hanımefendi, Cumhurbaşkanı ile görüşmemize aracı olamazdı. Dileklerimiz arasında İstanbul'da yapılan kadın davası konusunu kapsayan mitingler gibi bir miting yapmamız konusu da bulunuyordu. Bu nedenle hem Belediye Başkanlığı, hem de Başbakanlık ile teması gerekli gördüğümüzü açıkladık. Vali, bize iyi niyetlerle meşgul olacağını söyledi”⁵⁵

⁵⁴ Oruz, a.g.e.,sss s.29-30

⁵⁵Oruz, a.g.e. s.31

1.5.3. Atatürk'le Görüşme

Onlar Ankara'da buldukları sırada Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın kızının düğünü vardır. İffet Halim bu fırsatla Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'i düğünde görür. İffet Halim, orada Atatürk'le konuşma fırsatı bulur. Davasını bütün içtenliğiyle kısaca anlatır. Hatta bir ara Atatürk kadınlarla bir sohbeta dalar. Sohbetinde söz dönüp dolaşıp kadınları milletvekili seçilip seçilemeyeceği mevzusuna gelir. Nihayetinde Gazi'nin bu hakkı kadınlara vereceği ümidi orada bulunan kadınlarda oluşur. Bu görüşmeden sonra Gazi'den Başbakanlık aracılığı ile randevu alınır.

“Bir rastlayış olarak o akşam Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın kızının düğünü vardı. Bir asker eşi olarak bizler de düğüne davetliydik. Düğün salonunda bulunduğumuz sırada bir anda Mustafa Kemal'i karşımda buldum. Bana: “ Siz miting yapmak istiyormuşsunuz.” dedi. Her halde davamızın amacını o kadar içtenlikle anlatmıştım ki bu ateşli davranışıma karşı umduğum sert tepkiyi göstermedi Ulu Atam. Ve bana: “Buyurun dans edelim.” dedi. Sonra da bir kadın grubunu etrafında topladı bu toplantının yönetimini de Sayın Fitnat Çakmak'a verdi. Bir aralık konu kadınların mebus olup olamayacağı sorusuna dönüştü. Aramızda Vasıf Çınar da bulunuyordu. Düşüncelerini özetle şöyle deyimlendirdi: “Kadınlar tartışmaya tahammül edemezler, bunun için mebusluk yapamazlar.” Sayın Çınar bu sözleri söyleyip hemen aramızdan ayrıldı. Bunun üzerine ben Atatürk'e dönerek dedim ki: “Efendim burada şu kadar kadın var halbuki Vasıf Beyefendi söylediklerinin cevabını beklemeden tahammülsüzlük gösterdi ve aramızdan ayrıldı.” Bunun üzerine Gazi, Vasıf Bey'i arattırdı ve buldurdu. Atamızın bu jestinden çok mutlu olduk ve inandık ki Mustafa Kemal bu hakkı bizlere verecektir. Nitekim Vasıf Bey bizim haklı olduğumuzu ifade eder şekilde bir şeyler söyledi. Bu geceden sonra Başbakanlık aracılığı ile Cumhurbaşkanı'nı ziyaret etmek üzere randevu aldık.”⁵⁶

Cumhurbaşkanı onları Marmara Köşkü'nde kabul eder. Burada Gazi'ye istekler ve beklentiler iletilir. Bu görüşme gayet samimi ve olumlu bir havada geçer. Kadın heyeti olarak Atatürk'ten kadınlara siyasi haklar verilmesini talep

⁵⁶Oruz, a.g.e. s.31

ederler. Mustafa Kemal, onlardan özellikle köylü kadınları aydınlatmalarını ister. Görüşmenin sonunda köşk de gezdirilir.

“Yüce Mustafa Kemal bizleri o tarihte yeni yapılmış olan Marmara Köşkü’nde kabul etti. Yanına girdiğimiz zaman Cumhuriyet gazetesi sahibi Yunus Nadi Bey de orda bulunuyordu. Atamız, her zamanki nezaketi ile bizleri karşıladı, kendisine dileklerimizi bildirdik. Türk kadınına tüm siyasi hakların verilmesini istedik. Gazi bizlere Bazı sorunlar üzerinde durmamızı işaret etti. Başlıca uyarısı da köylü kadınlarımızı eğitmek için yetiştirici çalışmaların yapılması gerekli olduğu işaret etmekte. O sırada genç ve ateşli bir dava savunucusu olarak kendisine dedim ki: “Gazi hazretleri erkekler,köylü,kentli seçme ve seçilme hakkına sahip değil midir, kadınlarımızı neden ayırt edeceğiz,niçin onlar bu haklar sahip olmasın?” kendisinin bize verdiği cevabın özeti şöyledir. “Erkekler asker ocağında vazife görüyor,orda talim ve terbiyeden geçiyor,kadınlarımızı yetiştirmek lazımdır.” Bu cevabında Yüce Mustafa Kemal herhalde köydeki nüfusu da dikkate alıyordu.Bu realist ve mantıklı cevaba verecek söz kalmamıştı. “Emredersiniz, köylü ninelerimizi yetiştirmek için Türk Kadınlar Birliği teşkilatı vazifesini yapacaktır Paşa Hazretleri.” dedim. Atamızın yanından ayrılırken bizlere köşkün gezdirilmesi için ilgililere emir de vermişti.Bu nazik dileğe de teşekkürlerimizi sunarak yanından ayrıldık. Diğer bir salonda Afet İnan bizleri karşıladı,gerek Marmara Köşkü, gerekse diğer konular üzerinde konuşarak izahat aldık ve köşkü gezdik.”⁵⁷

İstanbul’a dönen heyet vakit geçirmeden aldıkları emirler doğrultusunda çalışmalara başlar. Heyet ilk çalışma olarak Çatalca’nın bir köyüne gezi düzenler. Heyettekiler burada oldukça ilginç manzaralarla karşılaşır. Onlar bu köye giderken doktorlardan da yardım istenir. Sonuçta doktorlarla birlikte gidilir, hem sağlık taraması yapılır hem de aşı çalışmaları gerçekleştirilir. Ancak çoğunluk itibariyle bu köyde yaşayanlar aşı olmak istemezler. B kanla ilgili yanlış bir inanıştan kaynaklanmaktadır. Daha sonra Çatalca’nın İhsaniye adlı köyünde bir eğitim merkezi kurulur. Burada çok faydalı çalışmalar yapılmıştır. Bu açılan

⁵⁷Oruz, a.g.e. s.33-34

merkez bir anlamda ilk halk eğitim merkezi özelliğindedir. Burada öncelikle kadınlar okuma yazma öğretilir.

“Türk Kadın Birliği aldığı emir doğrultusunda yapacağı hizmetleri yönetim kurulunda bizleri dinleyerek kararlar aldı. İlk adımın Çatalca köylerine yapılmasını uygun bulmuştuk. O tarihte tıp fakültesini yeni bitirmiş olan kadın doktorlarımızdan Pakize Tarzı ile Handan Saraçoğlu’ndan bu hizmete katılmalarını kendilerinden rica etmiştik. Değerli genç doktor arkadaşlarımız hiç düşünmeden bu kutsal hizmeti yapmak üzere bizlerle beraber Çatalca köylerine gitmeyi kabul ettiler. Yönetim kurulundan katılan arkadaşlarla beraber Çatalca’ya gittik Heyetimiz öncelikle ilgili devlet memurları ile görüştü. Dileğimiz köylü kadınlarımıza bazı eğitim ve sağlık hizmeti yapmaktı. O sırada köylerde çiçek hastalığı olduğunu da söylemişlerdi. Onlara aşı yapılması gerekiyordu. Yanımızda doktorlarımız da bulunduğu için ilk hizmet olarak aşığı yapalım, sonra da eğitim hizmetlerine geçelim diye düşündük. İlgililer bizleri o tarihte Kürtler köyü adını taşıyan bir köye götürdüler. Konunun en ilginç yönü bu köydeki vatandaşların hiçbiri aşı olmak istemiyorlardı. Bu köy ahalisi sanki totem çağında yaşıyordu. Yani vücutlarından kan çıkmasını günah sayıyorlardı. Doktor arkadaşlarımız çiçek hastalığının tedavi görmez ise ve başta aşı yapılmazsa korkunç akıbetini onlara anlatmaya çalıştılar. Böylece aşı yapmak için halkı etkilediler ve önce erkeklere sonra da kadınlara aşı yapmada başarılı oldular.Çatalca’da bulunan bir muallim hanım,bunların kadınları ile görüşmek muvaffakiyetini elde etmiş,bu suretle biz de görüşme fırsatı bulmuştuk. Bunların içinde askerlik dolayısıyla biraz aydınlanmış ve tamamıyla diyemeyeceğim,kabilenin adetlerinden biraz ayrılmış Akif’in(Buradaki Akif, Milli Şairimiz Akif mi yoksa bir başkası mı bunu araştırmamıza rağmen tespit edemedik) baldızı Ayşe ile görüşmemiz çok ilginç oldu. Bir tesadüf eseri olarak içimizden biri Ayşe’den su istemişti. Ayşe’nin bize bunun için verdiği cevap şu oldu: “Onlar her ay böyle birkaç gün hiç iş yapmazlarmış. Yemeklerini bile yanlarındaki ihtiyarlar verirse yerlermiş,vermezlerse açlığa mahkummuşlar.” Kızcağız fırsat bulsa bize daha bazı şeyler söyleyecekti. Çünkü bunlardan şikayetçi gibi görünüyordu. Fakat görüşmede beraber olan yaşlı kadınlar vaziyeti idareye çalışıyorlardı. Onlarca sır telakki edilen bütün bu şeylerin bize

anlatmanın imkanı yoktu. Çünkü yüzlerce senedir itikatlarını bu suretle içlerinde saklayabilmişler ve ancak bu sıkı taassup yüzündendir ki kimseyle anlaşmadan vaziyetlerini idare ediyorlardı. Bu yüzden aşî olmamak meselesinin iç yüzüne pek vakıf olamadık ;fakat bu esrarın kana verilen ayrı ehemmiyetten ileri geldiği kuvvetli bir ihtimaldir. Çatalca'da yaptığımız çalışmaların en önemlisi,Atamızın bize açtığı yolda Çatalca İhsaniye köyünde bir eğitim merkezi kurmuş olmamızdır. Kadınlığımızı özellikle okutarak uyartmak yolunda atılan bu ilk adım,yani açtığımız halk eğitim merkezi yeni Türk alfabesi devrimini de kapsamına almıştır. Bu çalışmalar halk eğitiminin öncüsü ve en önemlisidir.İhsaniye köyündeki bize tahsis edilen binayı tamir de ettirmiştik. Bu ev Türk Kadın Birliği'ni kapatmamızdan sonra da sosyal çalışmaları sürdürmüştür. Bu adım Türk kadınlığının Atatürk yolunda ve emrinde ilk halk eğitim hizmetlerini deyimlendirir. Onun için kitabımızın en kutsal anısıdır.”⁵⁸

1.5.4. İffet Halim'in Afganistan Yolculuğu

İffet Halim Oruz, cemiyet hayatındaki çalışmaları çok yoğun ve ideal bir çizgide devam ederken, kocasının görevi dolayısıyla Afganistan'a meşakkatli ve maceralı bir yolculuk yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan henüz zaferle çıkmış bir millet olarak birçok İslam devleti Kendilerine model ve belki de lider olarak Türkiye Cumhuriyeti devletini model almak istemektedirler. İffet Halim bu yolculuğunda bunun fevkalade farkına varır. Bu devletlerden biri de Afganistan'dır. Afganistan'da o dönemde Amanullah Han bulunmaktadır.

“Eşim bir askeri heyetle Afganistan'a gitmek için vazife almıştı ve biz de beraber oraya gidecektik. Afganistan'da o tarihte Amanullah Han devletin başında bulunuyordu.Atatürk'ün açtığı devrimler yolunda bu milletler bize ilgi gösteriyordu. Gerek İran,gerekse Afganistan gibi İslam devletleri Türkiye'de yapılan ileri hareketleri özellikle dağıtılmak istenen Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküntüsünü düşman eline bırakmayarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa

⁵⁸ a.g.e. s.34-35

*Kemal'i bir lider olarak görüyorlardı. Pakistanlılar ise Hindistan'ın içinde yaşıyordu ve Hindistan bir müstemleke idi.*⁵⁹

O, yola çıkarken Türk kadınlar Birliği genel sekreterliği görevinden ayrılmak ister. Arkadaşları bunu istemezler üstelik ona bir de görev verirler. Onun görevi Kahire'den geçerken, Mısır Kadın Birliği Başkanı Hüda Şarabi ile görüşmesidir. Hüda Şarabi o dönemde Dünya Kadınlar Birliği içerisinde etkili bir konumu vardır. Ondan yakın bir zamanda İstanbul'da toplanacak olan Dünya Kadınlar Birliği toplantısında Türk ve Müslümanlara bir dost olarak yardım istenecektir. Bu istekleri muhtevî bir mektup İffet Halim vasıtasıyla gönderilir. Yola çıkmadan önce Hüda Şarabi'den randevu da alınır. İffet Halim Kahire'ye gitmesine rağmen Şarabi ile görüşemez. Sebep onu adrese götürecek olan arabacı ile anlaşamamalarıdır. Ancak mektubu adrese ulaştırır. İffet Halim'in Hüda Şarabi ile görüşmesi ancak yıllar sonra gerçekleşir.

“Yola çıkarken genel sekreterlikten ve Türk Kadın Birliği yönetim kurulundan ayrılmak istedim. Arkadaşlar buna razı olmadılar ve bana bir ödev verdiler. O da Mısır'ın başkenti Kahire'den geçerken, Mısır Kadınlar Birliği Başkanı Hüda Şarabi ile genel sekreter olarak görüşmemi benden istemişlerdi. Çünkü Hüda Şarabi Dünya Kadınlar Birliği üzerinde etkili olan bir Müslüman kadındı. Dünya Kadınlar Kongresi'nin İstanbul'da toplanması kesin olduğundan bu kongrede kendisinin Türk ve Müslüman arkadaşlara bir dost olarak yardımcı olmasını beklemekte yarar görüyorlardı. Bizler Afganistan'a Kahire yoluyla gidecektik. Bunun için Bayan Hüda Şarabi ile kısa süre içinde de olsa görüşebileceğimi umuyordum. Nitekim Giderken kendisinden randevu da almıştım. Ancak kaldığımız otelden bir araba istemiş ve meşhur başkanın adresini de arabacıya vermiştim. Ancak bizim Türkçe ifademiz ile Arapça ifade herhalde çok değişti, arabacı bir türlü anlayamadı. Kahire'yi dolaştırarak beni kaldığım otele getirdi. Bayan Hüda Şarabi ile yıllar sonrasında yine bir genel kongrede görüşmek mümkün oldu. Gülüşerek birbirimizi bulamadığımızı anlattım. Fakat adresine gönderdiğim ve durumu anlattığım mektubumu almıştı ve

⁵⁹Oruz, a.g.e. s.36-37

Türkiye’de ki o kongrenin çok memnun edici bir hava içinde sürdürüldüğünü de ifade etti.’⁶⁰

Heyet Afganistan’a ulaştığında ihtilal olmuş Amanullah Han devrilmiştir. Heyette bulunan erkekler başkent Kabil’e giderken,kadınlar beraberlerinde bir binbaşı ile birlikte bugünkü Pakistan sınırları içerisinde olan Kuetta adlı şehirde kalırlar. Aslında bu, mecburi bir kalıştır.Buradaki günler sıkıntılı ve telaşlıdır.Ancak bununla birlikte orada buldukları süre içerisinde güzel şeylerle de karşılaşılır. Bunlar dan birisi özellikle çok manidardır.İffet Halim ve arkadaşları çarşıda gezelerken bir binada Mustafa Kemal ve Enver Paşa’nın resimlerine rastlarlar. Bu orada bulunan herkesi çok derinden etkiler.Hatta bu olaydan sonra İffet Halim “Kuetta Çarşısı” adlı şiirini kaleme alır. Şiiri eserler kısmında el alacağımızdan buraya almaya gerek görmedik.Bu perişanlığın ve sefilliğin hüküm sürdüğü Kuetta’ya ait unutulmaz bir anıdır İffet Halim ve arkadaşları için. Aslında bu durum milletimizin buradaki milletler için o günün şartlarında ne anlam ifade ettiğini ortaya koyması adına önemli bir ayrıntıdır.

“Bizler Afganistan’daki Amanullah Han İhtilali dolayısıyla beş ay simdi Pakistan’ın bir şehri olan Kuetta’da kalmıştık. Erkekler ihtilale rağmen yine Kabil’e gitmişlerdi. Ailelerin yanına Yalnız bir binbaşı bırakılmıştı. Ne kadar kalacağımızı bilmediğimiz o dönemde mektupların bile gidip gelmediği bu yolculukta hem bizler hem de ailelerimiz telaş ve üzüntü içinde kalmışlardı. Kuetta’da kaldığımız dönemde Bir kutsal anımı da bu kitabımda yayınlamak ödevimdir. Mektupsuz,telefonsuz, hatta gazetesiz bir alem içinde yaşıyorduk.Ne ailelerden,ne de eşlerden bir haber vardı. Böylesine bir yaşam içinde avunmak için Kuetta’yi,çarşıları,pazarları ve diğer gezilecek nesi varsa dolaşıyorduk. Bir gün kapalı çarşısına da uğradık. Bu çarşının karanlık toprağın içine sokulmuş binasında bizlere ışık salan iki fotoğrafla karşılaştık. Bu fotoğraflardan biri Mustafa Kemal Paşa’ya, diğeri de Enver Paşa’ya aittir. Bilindiği gibi Enver Paşa Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra bu Doğu memleketlerini dolaşmıştı. Mustafa Kemal Paşa ise yıkılan imparatorluğu Türkiye Cumhuriyeti olarak yaşatan varlıktı. Çarşıdan çıkarak yerimize dönmek için bir arabaya

⁶⁰Oruz, a.g.e. s.37

bindikten sonra müstemleke caddelerini gezdik ve perişan sokaların, abralar içinde bir küme halinde başlarını birbirlerine dayamış, örtülü kadınları, sokakta erkekleri tıraş eden berberlere ve daha nelere rastladık. Bu duygular içinde 1929 tarihinde “Kuetta Çarşısı “adlı şiiri yazdım.”⁶¹

Yapılan ziyaretler ve gerçekleştirilen temaslardan sonra eşler Kabil’den uçakla kadınlar ise Hindistan üzerinden deniz yolu ile yurda dönerler. Aslında onlar üç yıllığına gittikleri yerden beş ay sonra dönerler.

“Kabil’den İstanbul’a eşlerimiz uçakla döndüler, bizler ise Hindistan’dan deniz yoluyla vatana döndüğümüz için ailelerimiz telaş içinde kalmışlardı. Fakat üç yıl yerine beş ay kalarak tekrar anavatana kavuşmuştuk.”⁶²

Onlar Afganistan’da iken İstanbul’da yapılan Dünya Kadınlar Birliği toplantıları çok başarılı geçmiştir. Ancak daha önce alınan karar gereği Türk Kadınlar Birliği bu toplantılardan sonra kapatılmıştır.

“Bu süre içinde İstanbul’da Dünya Kadınlar Alyansı genel kongresi yapılmış ve çok başarılı olmuştu. Ne var ki Türk Kadın Birliği’nin kapatılması bu kongreden sonra öncelikle alınan karar gereğince uygulanmıştı.”⁶³

1.5.5.Yardımsevenler Derneği Faaliyetleri

İffet Halim yurda döndükten sonra eşi Halim Oruz’un tayini İstanbul’dan Ankara’ya çıkar. İffet Halim’in cemiyet hayatı çalışmaları bundan sonraki süreçte Ankara’da devam eder. Ankara’da hem halkevlerinde hem de Yardımsevenler Derneği’nde çalışmalarına kaldığı yerden devam eder.

“Esasen İstanbul’da fazla kalmamıştım. Eşimin Ankara’ya tayini nedeniyle oraya yerleştik. Halkevleri de çalışmaya başlamıştı. Ankara’da gerek halkevi gerekse Yardımsevenler çalışmalarına katıldım.”⁶⁴

⁶¹ Oruz, a.g.e. s.37-38

⁶² Oruz, a.g.e. s.38

⁶³ Oruz, a.g.e. s.39

⁶⁴ Oruz, a.g.e. s.39

Bu derneğin ismini bizzat Atatürk'ün kendisi koymuştur. İffet Halim ve arkadaşları derneğin ismini kadınlara yardım derneği olarak koymak isterler. Atatürk ise Türk kadınının asil olduğunu yardıma ihtiyacının olmadığını söyler.

*“İffet teyzem ilk defa Türk Kadınlar Birliği’ni Diyarbakır’da kuruyor, sonra oradan da yardımseverleri kuruyor. Bu derneğin ismini de Atatürk vermiştir. Atatürk kadınların yardıma ihtiyacı yoktur. Kendilerine güvenirler, bu derneğin ismi yardımseverler olsun diyor ve böylece derneğin ismi bu şekilde kalıyor.”*⁶⁵

1.5.6. Türk Dili Konusundaki Çalışmaları

Ankara’da bulunduğu dönemde İffet Halim, kadın örgütleri ve yardım derneklerindeki çalışmaların yanı sıra bu sırada Ankara’da başlatılan Türk Dili konulu çalışmalara da belli bir dönem katılır. O, şehirli ile köylünün kolayca anlaşabileceği bir dilin kullanılması taraftarıdır. Bu konuda İffet Halim, birlikte çalıştığı arkadaşlarına bazı önerilerde bulunur. Bu önerilerden birisi şöyledir: Köylerin dolaşarak, yaşayan Türkçe kelimelerin derlenip toplanması ve bunların Türkçenin söz varlığına dahil edilmesidir. Ancak onun bu düşünceleri hüsnü kabul görmemiştir.

“Türk dili konusunda benim düşüncem yaşayan dil ile yani halkın köylerde ve şehirlerde konuştuğu dil ile, Arapça ve Farsça kelimelerden arınmak ve böylece şehirli ile köylü arasında daha rahat anlaşma yoluna ulaşmaktı. Bu konu incelenirken görülür ki bazı Türkçe olmayan kelimelerin Türkçeleştirildiği ve böylece Türk diline kelime kattığı bir olağandır. Ayrıca köylere giderek halk diline girmiş yabancı veya Türkçe asıllı kelimeleri toplayarak dilimizi zenginleştirmemizi önermiştim. Merhum Falih Rıfki Atay arkadaşımız da bu görüşte idi. Yoksa hiç kullanılmayan bazı Türkçe kelime asıllarını toplayarak ve onlardan kelime yaratarak gençlere okutulan ders kitaplarına konması nesiller arasındaki anlaşmayı bir ölçüde engellemesi yerinde bir görüş değildi. Hatta bu ödev için heyetler kurarak köylerimizde yaşayan Türkçe sözcükleri toplamamızı

⁶⁵ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

ve dil kuruluna böyle kelime yardımı yapılmasını söylemişim. Fakat görülüyor ki konu düşündüğümüz yolda yürümemiştir.”⁶⁶

Ankara’da Türkiye Yardımsevenler Derneği değişik çalışmalara imza atar. Bunlardan biri kadınların ekonomik olarak kendi ayaklarının üstünde durmalarına yönelik çalışmalardır. Hatta buna yönelik Ankara Karaoğlan’da bir çorap dokuma atölyesi faaliyete sokulur.

“Ankara’da Türkiye Yardımsevenler Derneği çalışmaları içinde de hiç unutamadığım anılarım vardır. Kadını çalıştırarak yardım sağlama prensibimiz o tarihlerde yeni geliyordu.Yün çorap dokumak için tezgahlar almış, Karaoğlan’da kira ile tuttuğumuz bir binada bu tezgahlar çalıştırılmaya başlanmıştı. Ben hem yönetim kurulunda bulunuyor,hem de bu tezgahların işletilmesi ve satılması ile ilgileniyordum. Milli Savunma Bakanlığı ile de bir anlaşma yapılarak yün çoraplarımız askere veriliyordu. Bu konu yıllarca sürdürüldü ve Yardımsevenler Derneği daha sonra yeni çalışma binasında yardıma muhtaç kişileri çalıştırarak yardım prensibini çeşitli konular üzerinde geliştirdi.”⁶⁷

1.5.7. Yerli Malını Teşvik Çalışmaları

İffet Halim’in Ankara’da bulunduğu bu dönem içinde faal olarak katıldığı bir başka cemiyet faaliyeti ise yerli malının kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarıdır.Bu çalışmalara bağlı olarak birçok yerde mitingler ve toplantılar tertiplenmiştir.İffet Halim,bu toplantılara bizzat konuşmacı olarak katılıp,yerli malının kullanımı noktasında yararlı çalışmalar yapmıştır.Hatta Diyarbakır’dan almış olduğu bir kürkü Ankara’da yabancı malı sanıp onu utandırmak isteyenlere o işin aslını anlatır.

“Gerek sosyal teşekküllerde, gerekse basında yerli malı mücadelesine devam ediyordum.Bu konuda ilginç bir anım vardır.Bir gün Ankara’da Ulus Meydanı’ndaki Atatürk heykelinin önünde toplanmış yerli malı haftası dolayısıyla konuşmalar yapılıyordu.Ben de konuşanlar arasında bulunuyordum.İnançlı ve

⁶⁶ Oruz, a.g.e. s.39

⁶⁷ Oruz, a.g.e. s.40

heyecanlı demecimi bitirdikten sonra Karaoğlan Caddesi'ne doğru yürüdüm. Bu sırada sır adam önüme çıktı. ve sırtındaki kürkü göstererek güzel konuştunuz ama sırtınızdaki yabancı malını niçin giyiyorsunuz, dedi. Cevap olarak: "Diyarbakır malıdır." dedim. Adam özür diledi ve yoluna yürüdü. İşte bu samur kürkün yaşantımda iki hikayesi vardır. Halbuki biz o dönemde yerli malı kalın çorapları da giyiyorduk. Davamız bir gösteriş konusu değil, Ata'nın yolunda bir inanış amacıdır. Yıllarca yerli malı gelişinceye kadar bu mücadelemize devam ettik. Şimdi güzel kumaşlarımızı çeşitli yerli malı ürünlerimizi dış memleketlerde Türkiye malıdır demeye lüzum kalmadan sattığımızı görüyorum da o eski mücadele günlerimizi anıyorum. Yerli malı mücadelesi hakikaten verimli olmuştur."⁶⁸

Dernek çalışmaları içerisinde ülkenin değişik yerlerinden kıyafetler getirilerek kıyafet baloları düzenlenir. Kıyafetler Anadolu'nun çeşitli illerinden toplanan geleneksel kıyafetlerdir. Dernek üyeleri bizzat il il gezerek, bu kıyafetleri toplamışlardır. Bu faaliyetlerdeki amaç hem derneğin çalışmalarını yakından tanıtmak hem de derneğe maddi gelir elde etmektir. Ankara'da düzenlenen bir kıyafet balosuna Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal de davet edilir. Cumhurbaşkanı da onların bu davetine icabet eder. Sunulan kıyafetler davetliler tarafında oldukça beğenilir. Ardından Halkevi önünde müzik ve dans gösterileri yapılır. İffet Halim'in eşi Halim Oruz da zeybek kıyafetiyle oradadır. O, zeybek oyununu çok ustalıkla oynamaktadır. Burada da şenlik içerisinde ve Atatürk'ün karşısında da bu oyunu icra eder. Bu günkü olay İffet Halim için unutulmaz bir anıdır. Bu faaliyetler yurdun dört bir etrafına yayılır. Birçok yerde şubeler açılır ve bu tür faaliyetler yaygınlaştırılır.

"Kurulduğu tarihten itibaren yapılan Yardımsevenler Derneği çalışmalarında çok ilginç anılarımız vardır. Bu dernek ilk kez kostümlü baloyu Ankara Halkevi salonlarında düzenlemiştir. Kıyafetlerde ise Türk giysileri konusu ele alınmıştır. unun için dernek yönetimi çok büyük çaba göstermiştir. Bu yerli giysileri illerimizi dolaşarak halkımızdan toplama imkanı bulmuştuk. Konya, Adana, Isparta ve diğer illere arkadaşlarımız giderek elbiseleri

⁶⁸ Oruz, a.g.e. s.39-40

almışlar ve Ankara'ya getirmişlerdir. Birçok ailenin sandığında bulunan bu giysiler hakikaten değerli kumaşları ve işlemleri ile kolay bulunmaz şeylerdi.

O akşam yüce Atamız da kostümlü baloya davet edilmişti. Diğer davetliler çağrılan saatte salonu doldurmuştu. Yönetim kurulu üyeleri heyecanla kapı koridorunda Atatürk'ü bekliyorlardı. Genel başkan yardımcılarımızdan bir genel kurul üyemiz öncelikle bizlere o akşam nasıl bir elbise giyeceğini söylememişti. Ancak Halkevi'ne geldiğimizde gördük ki bu elbise yaşmaklı feracedir.

Atatürk çok geçmeden arkadaşları ve ilgili kimselerle beraber geldiler. Fakat daha girerken bu feraceli yaşmaklı arkadaşımızı gördü ve önünde durarak yaşmağın ve bu elbisenin çıkarılmasını söyledi. Arkasından da köylü kıyafeti giymiş şalvarlı cepkenli ve saçları tamamıyla örtülü bir üyemizin başından da yemenisini çıkartmıştı. Ben biraz arkadaydım. Kıyafetim de köylü kadını elbiselerindendi. Arkadaşlarımız hızla bana doğru koştu, konuyu anlatarak acele elbiseyi değiştirmemi söylediler. Ben bunlara hayır dedim. Çünkü köylü cepkeni ve şalvarının üstüne oyali yemeniyi saçlarım açık durumda olarak bir aksesuar gibi başıma bağlamıştım. Kıyafetim tesettür ifade etmediği için çıkarmayacağımı söyledim ve Atamıza doğru yürüdüm. Herkes hayretler içinde bizleri tetkik ediyordu. Atamız kıyafetimle ilgili olarak hiçbir şey söylemeden beni selamlamıştı. Kendisi ile beraber bizler de arkasından giderek salonda hazırlanan yere buyurmasını rica ettik. Yerinde olan cesaretimden dolayı ben de memnundum. Yüce Atamızın her konuyu nasıl ilkelere ve hakikatlere dayanarak deyimlendirdiğini müşahede etmiştim.

Konu bir mesele yapılmayacak şekilde basit gibi görünürse de bir dahi varlığın bu memleketi ve devrimlerini en ince noktalara kadar ayrıntıları ile ele aldığını gösterme bakımından unutulmayacak bir anıdır.

Halkevi salonunda müzik ve danslardan önce zeybek oyunları başlamıştı. Eşim Halim Oruz da zeybek kıyafeti giymişti. Onun çok güzel zeybek oyunu oynadığını bilen arkadaşları rica etmişler ve bazı bakanlar da bu milli törene aynı kıyafetle katılmışlardı. Bir anda Atatürk, Halim'in önünde durdu. Kendisinin zeybek kıyafetiyle Ata'nın önünde tam bir asker varlığı ile selam

durumuna geçmesini hiç unutmam.Ancak Atatürk belindeki kuşağa saplanmış kamayı alarak:

“-Salonda silahla zeybek oyunu oynanamaz .”dedi.Halim’in bir asker duruşu ile :

“Emredersiniz Paşam.” dediğini de unutmak mümkün değildir.

Bütün bu anılar bir dahi adamın ayrıntılı ve anlamlı görüşlerini ve bu milleti eğitim yolunda nasıl yürüteceğini gösteren simgelerdir.Onun için özellikle bu sayfalara geçiriyorum.”⁶⁹

1.5.8. 1935 Seçimleri ve Öncesinde Yaşadıkları

İffet Halim’in, dernek faaliyetlerini sürdürürken birtakım şahsi menfaatler ve kısır siyasi çekişmeler moralini bozar. İffet Halim Menemen Olayı’ndan sonra, Menemen’de yaptırılan Şehit Kubilay abidesinin açılışına gittiğinde orada üzüntü verici manzaralarla karşılaşır. Hatta bazı insanlar onun orada konuşma yapmasını istemezler,onu engellemeye çalışırlar. Bu devirde Atatürkçüler ve İsmet Paşacılar diye iki farklı grup ortaya çıkmıştır. O,bu olumsuzluklardan sonra yerinde birtakım tespitlerde bulunmuştur. Bu tespitlerin en önemlisi daha Atatürk’ün sağlığında birtakım gruplaşmaların olduğudur. Haliyle bu durum onu derinden yaralar. Çünkü onun bir tek gayesi vardır o da ülkesine karşılık beklemeden hizmet vermektir.

“Menemen’de kurulan Kubilay abidesinin açılma törenine hazırlanıyorduk. Cumhuriyet Halk Partisi’nin o tarihte genel sekreteri olan Recep Peker de törende katılacaktı. Hem Ankara’dan, hem İstanbul’dan ve diğer illerden gelen birçok partili ve basın mensupları tespit edilen günde İzmir’deki Kordon Oteli’nde toplandı. Ertesi gün de Menemen’e gittik, açılacak olan abidenin konuşmacıları ödeve başladı. Recep Peker sözünü bitirdikten sonra bir kadın konuşmacı olarak sıra bana gelmişti. Bu arada bir dalgalanma oldu.Adeta benim konuşmamı önlemek istiyorlardı. Peker ve İzmir Valisi Kazım Paşa: “Konuş İffet Halim Hanım.” dediler. Durumun nedenini kadın olmama rağmen

⁶⁹ Oruz, a.g.e. s.40-41

görmüştüm.Ama bizler devrim savunucusu kişilerdik, bu düşünce ile fazla beklemeden abidenin bayır üzerinde olan kenarına çıktım ve konuşmaya başladım. Bir idealci kişi olarak hiç beklemediğim bu durumun nedenini sonra öğrendim. Meğerse o günkü parti politikasına göre Atatürkçüler ve İsmet Paşacılar grupları oluşmuş ve o günkü politikaya göre Ankara Atatürkçüleri ve İzmir İsmet Paşacıları tutuyormuş. Benim samimi bir Atatürkçü olduğumu bilenler konuşmamı engelleme çabasında idiler. Belki bundan liderlerin haberleri yoktu ama bu hakikat vardı ortada ve daha o tarihte küçük politika başlamıştı.”⁷⁰

Menemen’den döndükten sonra İffet Halim, çalışmalarına devam eder.Yıllar 1935’i gösterdiğinde seçimler yapılacaktır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındığı için çoğu insan İffet Halim’in kadın milletvekilleri arasında yer alacağını beklemektedir. Ancak sonuç umulduğu gibi olmaz;İffet Halim ismi kadın milletvekilleri arasında yoktur. O yapı gereği makam mevki peşinde koşan bir insan olmamasına rağmen bu durum karşısında hayal kırıklığına uğrar. Onun isminin on sekiz kadın arasında geçmemesi İffet Halim’in dayısının oğlu Şair Faruk Nafiz Çamlıbel’i de hayal kırıklığına uğratar. Hatta Çamlıbel, bu konudan dolayı bir manzum yazı da kaleme alır.

“Menemen’den İstanbul’a döndüğümüz zaman bana başarı dilekleri ile dolu kutlama mektupları geliyordu. Gün geldi 1935 seçimlerinin kadın milletvekilleri ilan edildi. On sekiz kadın arasında İffet Halim yoktur.Hatta dayımın oğlu Faruk Nafiz (listede görmedim İffet Halim’i) bir manzum neşriyat yaptı. Bu kadar yıl sonra samimiyetle söyleyeyim ki benim, davamın yürümesinden başka bir dileğim yoktu. Annemin arkasında (Hukuk-u Nisvan) derneğinin kurucusu Mevlan’a nasıl bir samimi idealci isem 1935’lerde de böyle idim ve hala da böyleyim.”⁷¹

⁷⁰ Oruz, a.g.e. s.45-47

⁷¹ Oruz, a.g.e. s.47

1.5.9. On Kasım ve İffet Halim

Bu dönemden sonra tarihler 10 Kasım 1938'i gösterdiğinde Mustafa Kemal Atatürk vefat etmiştir. O tarihte İktisat Fakültesi'nde öğrenci olan İffet Halim Oruz her Türk insanı gibi bu acı günü kalbinin derinliklerinde hissederek yaşamıştır.

“10 Kasım 1938 günü saat 09:05'te canımızın, başımızın içinde feryatlar çınılıyordu. O gün o saatte İktisat Fakültesi'nde Rektör Cemil Birsel'in dersini dinliyorduk, üniversitenin her yönünden ziller çalmaya başlayınca sınıfların kapıları açılmış, yüzlerce öğrenci gözyaşları içinde merdivenlere doğru koşmuştur. Ama nereye? Kuşkusuz onun sonsuzluğu ardına.”⁷²

Atatürk'ün naşı daha sonra Ankara'ya trenle götürülür. Bu trende cenazeye eşlik edenler arasında İffet Halim de vardır.

“Bu günden sonra, Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesinde toplandığımızı onu sonsuzluğa getiren araçların arkasında gözyaşları döktüğümüzü hiç unutmuyorum, unutamıyorum...”

“Daha sonra Haydarpaşa Garı'nda toplanmıştık. Atamızı Ankara'ya götürecek olan trene binmiştik. Bu öylesine bir Ankara yolculuğu idi ki sanki sonsuzluğa gidiyorduk ve öyle de oldu.”⁷³

1.5.10. Kıbrıs Davası ve İffet Halim'in Çalışmaları

İffet Halim Oruz, bir grup arkadaşı ile birlikte Kıbrıs davasına destek vermek amacıyla Kıbrıs'a bir gezi düzenlemeye karar verirler. Bu gezi 1948 yılında gerçekleştirilir. Kıbrıs halkı Larnaka'da Türkiye'den giden heyeti görülmemiş bir coşku ve sevinçle karşılar. Yaklaşık bir ay Kıbrıs'ta kalan grup Kıbrıs'ın birçok şehrinde çeşitli temaslarda bulunup davaya desteklerini her platformda dile getirirler. Öyle ki bu gezi Rumları oldukça rahatsız eder. Hatta grubun üyelerini zehirlemeye kalkışır. Kıbrıs dönüşü Kadın Gazetesi var gücüyle bu davaya sahip çıkıp destek verir. İffet Halim Kıbrıs dönüşü “A Kıbrıs”

⁷² Oruz, a.g.e. s.48

⁷³ Oruz, a.g.e. s.50

adlı şiiri de yazar. Şiiri İffet Halim'in eserlerini incelediğimiz kısımda verdiğimizden buraya almaya gerek görmedik.

“Kadın Dergisi'nin yayınlanmasından bir yıl sonra 1948 tarihinde ve temmuz ayı içerisinde Kıbrıs'a giden öğretmenler heyeti içinde ben de bulunuyordum. Eski bir öğretmen olan Hasene Ilgaz arkadaşımız o tarihlerde milletvekili idi. Kendisini de bu geziye çağırmışlardı. Halbuki biz beraberce Kadın Dergisi için Hatay'a gidecektik. Bana gelip bu heyetle beraber Kıbrıs'a gitmemizin faydalı olacağını söyledi.

Yüz elli bin Türk'ü bağrında yaşatan ve yüzyıllar boyunca Türk vatanının bir parçası olan Yeşil Ada'ya gitmek beni çok ilgilendirdi ve beraberce öğretmenler heyeti ile Kıbrıs'a hareket ettik. Özellikle vapurumuz Larnaka'ya yaklaşırken Türk halkı sandallarla değil, denize atlayarak anavatanından gelenleri karşılaması Larnaka'dan Lefkoşe'ye giderken anavatanın bir parçası olan sarı topraklar ve bu topraklar üzerindeki zeytin ağaçlarının bizleri selamlar gibi uçuşması bizi kendimizden geçirmişti.

Bir ay Kıbrıs'ın dört bucağını dolaştık. Bu dolaşmada yollarımıza dikenli engeller koyan Rum halkı gösterileri, kaldığımız okulda bizleri zehirlemeye uğraşan içtiğimiz süte karıştırdıkları madde ile ölüme sürüklemek istedikleri heyetimiz, Türkiye'ye döner dönmez Kıbrıs mücadelesine başlamıştır. Kadın Dergisi de mücadelenin öncüsü olmuştur.”⁷⁴

Bu Kıbrıs gezisiyle ilgili olarak araştırmalarımız esnasında Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin internet sitesinde de bazı kayda değer bilgilere ulaştık. Sitenin “Tarihçemiz” adlı bölümünde 1948 yılında yapılan Kıbrıs gezisine de değinilmektedir. Aslında geziyi tertipleyenler Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti'dir. Onlar kırk sekiz öğretmen, birkaç milletvekili ve gazeteciden oluşan heyeti Kıbrıs'a davet ederek davayı duyurmayı amaçlarlar. Bu gezi neticesinde değişik yayın organlarında Kıbrıs'la ilgili yazılar çıkar.

⁷⁴ Oruz, a.g.e. s.55

“Ayrıca “Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti” 1948 yılında kırk sekiz öğretmen, milletvekili ve bazı gazetecileri Kıbrıs’a götürerek Türkiye basınında Kıbrıs davamızın tanıtılması konusuna yönelik yazıların çıkmasına öncülük etmiştir. İlgili duyan yazarlar arasında Hasene Ilgaz,Rakım Çalapala ve İffet Halim Oruz Olmuştur. Hasene Ilgaz daha sonra “Kıbrıs Notları” adlı bir kitap yayınlamıştır.”⁷⁵

Kıbrıs gezisinden dönen İffet Halim Oruz heyetten bazı arkadaşlarıyla dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’yü bizzat makamında ziyaret ederler. Heyettekiler yaptıkları Kıbrıs gezisi hakkında Köşk’e bilgi verirler. Bu ziyaretten sonra Kıbrıs mücadelesi bir davaya dönüşerek,tüm yurda yayılır.Yapılan bu Çankaya ziyareti Kadın Dergisi’nde de haber olarak çıkar.

“Dönüşümüzde Hasene Ilgaz,Işık Lisesi Müdürü Sacit Öncel ve ben 18.08.1948 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ’yü ziyaret ettik.

Kadın Dergisi’nin 23 Ağustos 1948 tarihli sayısında konuyu ifade eden yazıyı kitabımıza da geçiriyorum: “Kıbrıs Türklerinin sevgi ve saygılarını Devlet Başkanımıza ve anavatana iletmek üzere ödevlendirilmiş olan öğretmenler grubu temsilcilerinden Milletvekili Hasene Ilgaz,Kadın Gazetesi sahibi İffet halim Oruz ve Işık Lisesi Müdürü Sacit Öncel 18.08.1948 Çarşamba günü Çankaya’da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından kabul edilmişlerdir. Temsilciler Kıbrıslıların coşkunu tezahüratını, anayurda ve Sayın İnönü’ye bağlılıklarını kendisine arz etmişler, gezi hakkında izahat vererek Çankaya’dan ayrılmışlardır.” Kıbrıs hareketi davası böyle başlamış, İnönü’den aldığımız direktif anlamındaki sözlerle, Kıbrıs Türk Kültür Derneği’ni yurt çapında faaliyete geçirmek de bundan sonra yürütülmüştür.”⁷⁶

Sonraki zamanlarda başta İffet Halim Oruz ve Hasene Ilgaz olmak üzere birçok gönüllü insan Kıbrıs davası konusunda çok yararlı çalışmalar içine girerler. O dönemde değişik çevreler yapılan ziyaretlerle bu konuda bilinçlendirilir ve

⁷⁵ www.ktkd.net/tarihce.htm

⁷⁶ Oruz, a.g.e. s.55

davaya destekler alınır.Yayın hayatına yeni başlayan Hürriyet gazetesi sahibi Sedat Simavi ve Şair Behçet Kemal Çağlar da ziyaret edilen şahsiyetler arasındadır. İffet Halim ve arkadaşları meydanlarda Kıbrıs davasını halka anlatırlar.Ayrıca o dönemde Kıbrıs'tan ülkemize, ülkemizden Kıbrıs'a karşılıklı yeni geziler tertiplenir.Yapılan bu faaliyetler Kıbrıs konusunda birçok çevrenin aydınlanıp bilinçlenmesine katkı sağlanmıştır.

“1948 tarihinde, Hürriyet gazetesi de yeni neşriyata geçmişti. Sedat Simavi'yi ziyaret ederek ilgisini rica etmiştik. Bu davada kendisi unutulmaz hizmetlerde bulunmuştur.

Gene şair arkadaşımız Behçet Kemal Çağlar'ı davaya çağırdık. Yurt meydanlarında Hasene Ilgaz,Behçet Kemal Çağlar ve ben amaç gerçekleşinceye kadar yıllar boyu halkımıza hakikatleri anlatmaya çalıştık. Bu arada gerek tekrar Kıbrıs ziyaretleri,gerekse Kıbrıs'tan Türkiye'ye ziyaretler yapıldı. Bir kadın topluluğunun memleketimizi ziyareti de bu haklı dileğimizi olgunlaşturmaya hizmet etmiştir.”⁷⁷

İffet halim ve Hasene Ilgaz Kıbrıs'a yaptıkları gezilerde bizzat Fazıl Küçük'le de görüşmüşler ve dava desteklerini ona da bildirmişlerdir.

“Teyzem ve Hasene Ilgaz Hanım Kıbrıs davasını başlatan iki arkadaştır. 1955 yılında Fazıl Küçük Bey'le temasa geçmişlerdi. Kıbrıs'ın eski ailelerinden Mirata'ların davetlisi olarak muteaddit defalar Kıbrıs'a gittiler. “Kıbrıs Türk'tür Türk kalacak” sloganları ile yollarda yürüdüler o zamanki Hürriyet gazetelerinde röportajları çıkmıştı. Zaten Sedat Simavi Bey de bunu destekliyordu. Rauf Denктаş' la da tanışıyordu tabii ama asıl dostu Fazıl Küçük Bey'di. O zamanlar o vardı. Kıbrıs'ta Türk Kadınlar Cemiyeti'ni kurdular. Kıbrıslı Türk kadınları da canla başla çalışmışlardı Kıbrıs davası için.”⁷⁸

İffet Halim savunduğu, inandığı, benimsediği bir dava karşısında kimseye taviz vermeyen,ve inandıklarını sonuna kadar savunan bir kişiliğe sahipti. Şöyle ki

⁷⁷ Oruz, a.g.e. s.55-56

⁷⁸ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

Kıbrıs konusunda bir devlet adamının kendini uyarması karşısında ona gereken cevabı vermekten geri durmamıştır. O, Kıbrıs'ın asırlar boyu bir Türk yurdu olduğunu ve bundan sonra da böyle kalacağını savunmaktadır. Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri de kendi vatandaşımız olarak görür. Hatta bu konuşma esnasında devrin başbakanı da İffet Halim'i haklı görmüştür. Aslında İffet Halim ortaya koyduğu bu meziyetle Cumhuriyet döneminin örnek bir portresi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

“1948’ de Kıbrıs çalışmalarını yaparken bir devlet adamımızın bana: “İffet Halim Hanım iş çıkarma, Rusya’da da Türk toplulukları var.” demişti. “Beyefendi,bunu ben de biliyorum ancak bazı topraklara adım atsak bacağımızı kırarlar.Halbuki şimdi Kıbrıs’ta bir imkan meydana gelmiştir. Rumlar İngilizlerin vali konağını yakmışlardır. İngiliz hükümeti bu olaydan sonra yanlarına Türklerden polis almışlardır ve Türkiye’ye karşı bir sempati oluşmuştur. Esasen Kıbrıs yüzyıllar boyu Türkiye devletinin toprağıdır. Ne İngilizler ne de Rumlar bu yerin hakiki sahibi değillerdir.Ne için bundan faydalanmayalım?” dedim.

Devrin başbakanı bana hak verdi. Biraz sertçe konuşmuştum ama, ona da kanaat getirmiştım ki Kıbrıs bir savunma yeridir ve adanın Türk halkı da bizim vatanımızdır.”⁷⁹

1.5.11.Türk Kadınlar Birliği Çalışmalarındaki Yeri

1948’den sonra Türkiye’de kadın dernekleri yeniden kurulup faaliyetlerine devam eder. Aslında kadın derneklerinin bir dönem kapatılmasının sebebi basiretsiz siyasetçilerdir. Zaten Türk Kadınlar Birliği bu ikinci dönemde de çok fazla bir başarı elde edememiştir.

“Türk Kadınlar Birliği genel merkezi Ankara’da olmak üzere 13 Nisan 1949 tarihinde tekrar kurulmuştur. Ancak şunu da dikkate almalıyız ki Türk Kadınlar Birliği ikinci aşamada gereği kadar başarılı olamamıştır. Nedenlerini güncel politika etkisi içinde aramak gerekir.”⁸⁰

⁷⁹ Oruz, a.g.e. s.56

⁸⁰ Oruz, a.g.e. s.58

1950’de seçimler olmuş ve Demokrat Parti ezici bir çoğunlukla iktidara gelir. Bu seçimlerde de kadın adaylar kendilerine çok fazla yer bulmazlar. Buna rağmen bu seçimler Türk demokrasisi için önemli bir dönüm noktasıdır. İffet Halim, Kadın Dergisi’nde bu seçimlerle ilgili düşüncelerini “Demokrasi Yolunda” adlı yazı dile getirir. Seçimlere halkın göstermiş olduğu yüksek teveccüh takdire şayandır. Ayrıca seçim süresindeki ve iktidarın devir-tesliminde görülen huzur, sükûn ve disiplin tüm dünya karşısında milletimiz adına bir övünç kaynağıdır. Onun için seçimler tam bir demokrasi göstergesidir. Ona göre bu seçim sonuçlarından Cumhuriyet Halk Partisi de kendisine gereken dersleri çıkarmalıdır. Çünkü bu parti, yöneticilerin keyfi davranışlarından dolayı halkın psikolojisini çözememiştir. Böylece yirmi yedi yıllık iktidar sona ermiştir. İffet Halim bu yazısında aynı zamanda birtakım uyarılar yapmayı da ihmal etmez. Çünkü demokrasi olarak daha yolun başında bulunduğumuzu ve sadece iktidarın değil, her ferdin üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmesi gerektiğini ileri görüşlü bir Türk aydını olarak ortaya koymuştur.

“1950 tarihinde Türkiye demokrasisinde heyecanlı bir hareket olmuş 27 yıldır iktidarı elde tutan Cumhuriyet Halk Partisi büyük bir çoğunlukla oyları kaybetmiş ve iktidarı Demokrat Parti’ye devretmiştir. Bu hareket Atamızın çok partili yönetime yol açan demokrasi hamlesine yararlık göstermişti. Çünkü seçimlerden ne yobazlık hareketi, ne de bozuk düzen seçim işlemleri görülmüyordu. Halk sandıklara istediği oyu atmıştı. Millet böyle istiyordu ve oyları ile istediği partiyi 25.05.1950 tarihinde iktidara getirmişti.

Kadın Gazetesi’ndeki “Demokrasi Yolunda “adlı başyazıda olayı şöyle izah etmiştim: “Türk Millet başarılı bir imtihan geçirdi. 4 Mayıs günü ağırbaşlı düşünceli adımlarla sandık başına yürüdü, seçme kabiliyeti olan vatandaşların %88 gibi demokrasi aleminde güç elde edilir bir nispetle oyunu kullandı. İktidarda olan olan bir partiyi istemedi, Millet Partisi’ni tutmadı, Demokrat Parti’ye meylini açıklayarak onu iktidara getirdi.

Seçim kampanyasının başlamasından itibaren seçim anında ve iktidarı devri sırasında müşahede olunan disiplin bizi medeni dünya karşısında çok göğüs kabartıcı bir duruma ulaştırmış bulunuyordu.

Cumhuriyet Halk Partililer bu kadar yıldır yaptıkları çalışmalara rağmen halk psikolojisini tutamadıkları ve idareciler keyfi isteklerini yürüme hatasından kurtulamadıkları için Millet Partililer ise ifrata kaçan jestleri ile milli vicdanı ve inkılap şuurunu ürkütmeleri nedeniyle başarılı olamadılar.

Cumhuriyet inkılabının bu yeni açılan döneminde yalnız iktidarı ele alanlar değil, muhalefette kalanlara ve bütün millet fertlerine büyük işler başarmak ödevi düşmekte idi. Zira demokrasi yolunda atılan bu yeni adım ne kadar başarılı olursa olsun işin başlangıcında bulunduğumuzu aklımızdan çıkarmamız gerekiyor.”⁸¹

İffet Halim, bir gazeteci kimliğiyle seçimlerin hemen akabinde Ankara'nın civar köylerine geziler gerçekleştirir.Yaptığı bu köy gezilerinde Türk halkının nabzını çok objektif kriterlerle tutmayı başarmıştır. Ona göre köylünün Demokrat Parti'ye bu denli oy vermesinin sebebi beklentileridir. Köylülerin kimi adaletsizlikten,kimi kazancının az olmasından, kimi de oğlunun işe alınmadığından dolayı bu partiye oy verdiğini söyler. İffet Halim, halkımızın çok sağduyu sahibi ve samimi insanlardan oluştuğunu tespitini bu gezilerde yapar. Çünkü halk ona çok yakın davranmış, onu kendilerinden biri olarak görmüştür. Özellikle köylü kadınların yakın ilgisi ve seçimlere yüksek katılım oranları İffet Halim'i fazlasıyla sevindirir ve gelecek adına daha da ümitlendirir. İffet Halim, 1950 seçimlerinde hem demokrasimizin hem de Türk kadınlığının büyük bir demokrasi sınavı verdiğini ve bu sınavdan yüzünün akıyla çıktığını ifade eder.

“Seçimlerin sonucu alınınca Ankara'nın civar köylerinde Kadın Dergisi adına dolaşarak halkla yaptığımız görüşmelerin intibasını bu sütunlara geçiriyoruz.

Göğüslerinde DP rumuzu bulunan birçok halktan kadınlar ve erkekler, hallerinden memnun olduklarını, kimi ücret seviyesinde hak gözetmeden yıllarca kendilerini çalıştıranları istemediğini, kimi yedi yüz kişi önünde dördüncülüğü kazanan oğlunun imtihan evrakını hasır altı ettiklerini, kimi orman, kimi de

⁸¹ Oruz, a.g.e. s.59-60

toprak için kırıldıklarını anlatmışlardı. Yani, idareden memnun olmayan ve haksızlığa karşı isyan eden bir halk kitlesi.

Konuyu dört tarafından kavrayan görüşmeler sırasında da bana bazıları: "Bunu da beğenmezsek değiştiririz." dediler.

İşte konunun dönüm noktası buradadır. Demokrat bir rejim için halk idaresi böyle tecelli eder ve her iktidara geçenin çekineceği kuvvet de budur. Ancak ben onlara, millet fertlerinin menfaatleri ile toplum menfaatlerinin her zaman bağdaşmayacağını anlattım. Propagandalar içinde söylenen her şeyin istenemeyeceği konusunu da açıkladım ve iktidara geçenin değiştiremediği ve bu konuda ağırbaşlı olunması gerektiğini açıkladım.

Köylü parlak sözlerden bıkmıştı ama, yine de doğru söze karşı uysallığı vardı. Sağduyusu kuvvetli bir milletiz doğrusu. Bütün bunları söylerken de başında şapkası bile olmayan bir gazeteci kadının bu sayın halk arasında bile ne kadar samimi bir çevre bulabildiğini dikkatle izliyordum.

Hani kadın istemiyordu köylü, kadın adamsendeci bir zümre idi. Şehirdeki medeni kılıklı sofraların zamirini bu temiz halka yüklemekten sıkılmayız ve %88 nispetindeki vatandaşın çoğunluğu içinde kadınlığın bir demokrasi imtihanı vermede yüksek not aldığını da gözden kaçırmamalıyız. Demokrasi yolunda iktidar ve muhalefetin bulunduğunu da ihmal edilemeyecek bir konu olduğunu işaret etmeden geçemeyeceğim.

1950 yılındaki bu hamle Atatürk'ün hayatta olmadığı bir dönemde onun görüşünü varlığını sürdüren Cumhuriyet rejiminin mutlu bir yola girişini gösterir. Kadınlığımız da bu bakımdan üstün bir örnek vermiştir."⁸²

İffet Halim Oruz, 1950-1960 yılları arasındaki on yıllık dönemde Türk Kadınlar Birliği yeniden teşkilatlanıp kurulur. Merkezi Ankara'da olmak üzere diğer Anadolu şehirlerinde de şubeleri açılır. Ancak Türk Kadınlar Birliği güncel politikanın kısır çekişmeleri içine girer. Yönetim kurullarında iki farklı partili üyeler zaman zaman sürtüşmeleriyle kadınlığa zarar vermişlerdir. Ayrıca

⁸² Oruz, a.g.e. s.60-61

halkevlerinin güncel politikanın etkisinde kalması dinin yanlış yorumlanması bu dönemdeki belli başlı zafiyetlerdir.Yani İffet Halim'e göre bu on yıllık süre içerisinde olumlu gelişmelerin yanı sıra olumsuz birtakım gelişmeler de meydana gelmiştir. Hatta bu tarihte kadın milletvekili sayısının üçe düşmesi başlı başına bir sıkıntıdır.İffet Halim o tarihte üç kadın milletvekilinde biri olan Halide Edip Adivar'la bunun sebebini de konuşurlar. Halide Edip Adivar daha fazla çalışılması ve mücadele içine erkeklerin de alınması gerektiğini ifade eder.

“Halkevleri güncel politikadan sıyrılmadı, harf devrimi başka görüşün etkisi altında kaldı ve birtakım yanlış yollara yürüdü din konusu laik görüşten ayrılarak birtakım yobazlar ortaya çıkmaya başladı. Ancak bu sapışların on yıl içinde oluştuğunu müşahede ettik. 1950-1960 döneminde kadın kuruluşları açısından yeni atılımlar vardır. Türk Kadın Birliği yeniden kurulmuş ve genel merkezi Ankara'da olmak üzere İstanbul'da il teşkilatı kurulmuştur ve diğer illerimizde de şubeler açılmıştır. Bundan başka bu dönemde kadın hakları açısından ayrı dernekler açılmıştır. Ancak davanın en güçlü kuruluşu olan Türk Kadınlar Birliği'nin güncel politikası içinde de yanlış yollar girdiğini de belirtmek doğru olacaktır. Bu durumun olagelenlere dayanarak belirteceğim. Kadın Birliği'nin üyelerinin çoğunluğu Halk Partisi İle Demokrat Parti'nin mensubu idiler. Bu nedenle yönetim kurulu içinde bu iki partinin üyeleri çoğunlukta yer alıyorlardı. İşte yürünen yolda ana davaya ve tüzük esaslarına gösterilen zafiyet bu nedenledir. Özellikle seçim sürüşmelerinde ödev alanlar çok yanlış bir yol tutmuşlardır.

Bu tarihte üç kadın milletvekilinden biri olan ve İzmir'den seçilen Halide Edip Adivar ile görüştim. Kendisine kadın milletvekillerinin üç kişiden ibaret kalmasının nedenlerini sordum Halide Edip davanın öncülerinden olan çok yetenekli bir kadındı. Verdiği cevap realist bir anlam taşıyordu. Bana: “Davanın tezi halka ininceye kadar bu çelişmeler olacaktır. Mücadele ediniz ve bu mücadele içine erkekleri de alınız.” dedi. Bu açıklamayı yaptıktan sonra davanın savunmasını da bizlere bıraktığını söyledi. Bu tezinde Halide Edip Adivar elbet

haklı idi. Ancak kendisinin uzun süre memleket dışında kalması memleket içinde ayrıntılı bilgisinin olmaması tam bir netice elde etmesini önliyordu.”⁸³

İffet Halim ve dava arkadaşları bu dönemlerden itibaren Anadolu'nun birçok yerine gidip bizzat kadın hareketleri ve çeşitli yardım kuruluşlarının faaliyetlerine katılmıştır. Hatta akrabası olan Fevzi - Zübeyde Mengüç çiftinin buldukları yerlere de bu vesilelerle de uğramaktadır.

“Anadolu’yu karış karış dolaştı. Annemle babam Anadolu’nun neresindeyseler onlara ziyarete geldi ve Yardımsevenler, Kadınlar Birliği, Verem Savaş Sokak Çocuklarına Yardım Derneği’ndeki faaliyetlerini oradaki hanımlarla paylaştı birçok yerde şubeler kurdu.”⁸⁴

Türk Kadınlar Birliği İstanbul şubesinin başkanlığına İffet Halim Oruz seçildikten sonra burada çok verimli çalışmalar yapılır. Bu çalışmalardan biri de asistan sosyal kurslarıdır. Çünkü o tarihte devlete bağlı böyle bir teşkilat yoktur. İstanbul’da açılan bu kurslara Almanya’dan asistan sosyal kadın kurs vermek üzere getirilmiştir. Hatta Kıbrıslı bir Mücahidin kızı da bu Alman kadına yardımcı olmuştur. Çalışmalar Burgaz Adasında açılan bir kampla başlatılır. Daha sonra kurslara Çatalca’nın bir köyünde devam edilir. İki yıl boyunca kurslara devam eden kursiyerler Sağlık Bakanlığı ve değişik kurumlar vasıtasıyla yurdun çeşitli yerlerinde değerli hizmetler vermeye başlamışlardır.

“İstanbul’da kurduğumuz ve başkanlığına seçildiğim Kadınlar Birliği’nin İstanbul merkezinde yaptığımız verimli hizmetler vardır. Bunun başında “asistan sosyal kursları” gelir. O tarihte devlete bağlı böyle bir teşkilat yoktur. Türk Kadın Birliği İstanbul Merkezi 1951 tarihinde bu kursu açmış ve kadınlarımızı asistan sosyal yapmak üzere bir Alman asistan sosyal kadını dersleri vermek üzere ödevlendirmiştir.

⁸³ Oruz, a.g.e. s.61-62

⁸⁴ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

Kıbrıs'tan gelen ve benim evimde misafir olarak kalan bir Kıbrıslı kızımız da bu hizmete büyük çaba harcamıştır. Kıbrıs Mücahitlerinden olan Behçet Mirata'nın kızı olan ve sonra da Türkiye'de mühendis Affan Kor ile evlenen Özcan Kor bu Alman kadına yardımcı olmuştur.

Öncelikle çalışmalarımızı Burgaz Adasında açtığımız bir kampta sürdürdüğümüzü ilgi gösteren genç kızlarımızı İktisat Fakültesi ve Tıp Fakültesi'nde de kız öğrencilerin burada eğitim gördüğünü ve çok iyi neticeler verdiğini açıklamak gerekir.

Teyfik Sağlam Verem Savaş Teşkilatı'ndan da kurslara devam eden kızlarımız olmuştur. Daha sonra Çatalca'nın Ahmediye köyünde Türk Kadınlar Birliği'nin açtığı lokalde bu kurslara devam edilmiştir. İki yıl süren kurstan mezun olanlar Sağlık Bakanlığı ve diğer ilgili teşkilatlarda ödev almışlardır. Böylece Türk Kadın Birliği'ne bağlı asistan sosyal teşkilatı Türkiye'de ilk kez bu konuyu ele almış ve asistan sosyal yetiştirmiştir. Bilindiği gibi daha sonra konu resmi tesislerde yer almıştır. Yetişen asistan sosyaller memleket çapında hizmet görmüşlerdir.”⁸⁵

1.5.12. Adnan Menderes'le Görüşme ve Milletvekilliği Teklifi

İffet Halim Oruz, eşinin Ankara'ya tayini sebebiyle tekrar İstanbul'dan Ankara'ya döner. O dönemdeki görevi Türk Kadınlar Birliği başkan vekilliğidir. Teşkilat içinde kadınların yapmış oldukları çalışmalar zamanla birtakım sürtüşmelere dönüşüp kadın hareketine zararlar vermiştir. İffet Halim'in de bu dönemde başından geçen bu konuyla alakalı ilginç bir anısı vardır. Bu anı birtakım kısır politik çekişmeleri ortaya koyması yönüyle çok manidardır. İffet Halim Oruz, bir taraftan kadın derneklerinde bir taraftan da Kıbrıs davasıyla ilgili olarak çalışmalarına devam ederken, 1957 seçimleri öncesi milletvekili olması konusunda Demokrat Parti'den teklif alır. Bu teklifi yapan bizzat Başvekil Adnan Menderes'tir. İffet Halim bu teklife mesafeli yaklaşır ancak hayır cevabını da vermez. Tam o sırada bir heyetle Kıbrıs gezisine çıkmak zorundadır. İffet Halim heyetle Kıbrıs'a gider. Ancak Adnan Menderes'le konuştukları üzere geziyi erken

⁸⁵ Oruz, a.g.e. s.65-66

bitirip, Ankara'ya döner. İffet Halim Kıbrıs dönüşü Ankara'da umduğu gibi karşılanmaz. Demokrat Parti kapıları artık ona kapanmıştır. İşin aslını sonraki dönemlerde öğrenen İffet Halim bu duruma çok üzülür. Meğer İffet Halim Kıbrıs'tayken Avrupa'dan dönen bir kadın arkadaşı Parti'ye gidip onun adaylığını engeller. Tıpkı 1935 seçimlerinde olduğu gibi 1957 seçimlerinde de İffet Halim ismi kadın milletvekili adayları arasında yoktur. O bu duruma 1935'te olduğu gibi gönül koymaz, kimselere darılmaz, kimseye kırılmaz ve elinden geldiği kadarıyla yurt çapındaki çalışmalarına devam eder. Burada belki onu bir konu üzmüştür. O da mücadelesini ömrü boyunca verdiği kadınlardan bir kişinin daha meclise girememesidir. Yoksa kendi adına bir üzüntü söz konusu değildir.

“Ben tekrar eşimin tayini nedeniyle Ankara'ya gittiğim yıllarda Türk Kadınlar Birliği'nin genel merkezinde başkan vekilliği ödevini yapıyordum. Bu dönemde gene Kıbrıs Konusuyla da meşgul oluyordum.

Üzülerek belirtmek gerekir ki bayanların partiler açısından yaptıkları tartışmalar hatta kadın derneklerinin genel kongrelerinde yasa açısından gerekli olmayacak sürtüşmeler cereyan ediyordu. Bu konuda hazin bir örnek vereceğim.

Yıllar 1957'ye doğru ilerliyordu, gene bir seçim dönemine girmiştik. Bu tarihte Kıbrıs'a gidecek olan kadınlar grubu içinde ben de vardım. Bazı konular hakkında görüşmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan' dan randevu almıştık. Başkanlık odasına girip konuşacağımız sırada Sayın Koraltan Bana: “Sizi Başbakan Adnan Menderes arıyor, derhal buradan telefon edip, görüşmek üzere randevu alınız.” dedi. Halbuki bizler iki saat sonra trene binip Adana'ya hareket edecektik. Koraltan'a bunu bildirdim. Fakat görüşmem için ısrara etti. Bunun üzerine ani bir kararla uçakla arkadaşlara yetişeceğimi kendilerine söyleyerek, TBMM başkanlığına telefon ettim.

Başbakan Yaveri Muzaffer Bey telefonu Menderes'in odasına bağladı. Kendisi hemen Başbakanlığa gelmemi istedi ve gittim. Adnan Menderes nazik tavri ile bir hatır sorma ifadesinden sonra beni önümüzdeki seçimlere aday göstereceklerini bildirdi. Cevap olarak bunun bir kadirbilirlik olduğunu yıllar boyu çalıştığım davanın dikkate alındığını ve gene yıllarca hizmet ettiğim CHP'den hiçbir zaman böyle bir teklifle karşılaşmadığımı bildirerek Kıbrıs'a

gideceğimi de bildirdim. Bana: “Kıbrıs seyahatinizi kısa kesiniz,dönüşte emrinize bir cip verdireceğim, istediğiniz gibi köyleri dolaşınız.” dedi. Teşekkür ederek yanından ayrıldım. Seyahat rotasını da ona göre ayarlayarak,bir hafta sonra Ankara’ya geldim.Bu kez telefon ettiğim Başbakan yaveri sıkıldığını hissettiğim bir sesle birtakım atlatmalı cevaplar veriyordu. Kısacası Başbakanlık kapıları bana kapanmıştı.Büyük Millet Meclisi Başkanı Koraltan’dan da anlamsız bir cevap aldım. Tabi işin peşini bıraktım. Esasen de bir dilekçe vermemiştim.

Aradan zaman geçtikten sonra öğreniyorum ki bir kadın arkadaşımız Avrupa seyahatinden dönmüş, olayı öğrenmiş, yüksek makama başvurarak,adaylığını önlemiştir. O sırada bu arkadaşla hem de Türk Kadınlar Birliği’nde başkan ve başkan vekili olarak çalışmakta idim.

Bir kadın milletvekili fazla olsun bu da bir kazançtır diye düşünülmeyle yapılan tersine çaba kadınlık tarihimizin parti gayretlerini seviyesizliğe götüren olaylar bakımından üzücü bir örnektir.

Şunu da açıklamak isterim ki,ilk kadın milletvekilleri arasına katılmama gene birtakım kişiler küçük politika davranışları ile önledikleri zaman nasıl ufak bir üzüntü duymamışsam bu ikinci olayda da aynı duygular içindeydim. Çünkü ben bir Atatürk devrimcisi idealcisi idim ve ömrüm boyunca da bundan şaşmadım.”⁸⁶

Kadın dernekleri yıllar içerisinde değişik çalışmalar içerisine girmiştir.1954’te Kadın Haklarını Koruma Derneği kurulmuştur. Bu derneğin başkanı Mediha Gezgin İffet halim’in çok yakın arkadaşıdır. Mediha Gezgin’in bu derneği kurması İffet Halim’in İstanbul’dan Ankara’ya gidişinden sonraya rastlar.Bu dernek belli bir süre sonra sosyal çalışmalarının yanı sıra kültür ve sanatla ilgili değerli çalışmalar yapmıştır. Bu yönüyle Mediha Gezgin’i İffet Halim’in en yakın dava arkadaşlarından biri olarak görmekteyiz. O yaptığı çalışmalarla Türk kadınının kültür ve sanat alanındaki çalışmalarının ülkemiz dışında da tanıtımını gerçekleştirmiştir.

⁸⁶ Oruz, a.g.e. s.66-67

“Yıllar ilerledikçe kadın dernekleri açısından yeni atılımlar görülmektedir. İstanbul’da 1954 yılında Kadın Haklarını Koruma Derneği kurulmuştur. Kurucu başkanı Mediha Gezgin arkadaşımızdır. Kendisi ile Türk Kadın Birliği’nin ikinci kuruluşunda da İstanbul başkanı olarak ben, ikinci başkan olarak da Mediha Gezgin seçilmişti ve beraberce olumlu çalışmalar yapmıştır. Fakat benim tekrar Ankara’ya gitmemden sonra o da yeni bir kadın derneği kurma ihtiyacını duydu sanırım. Hayatı boyunca da bu dernekte ödev gördü. Kadın Haklarını Koruma Derneği 1959 tarihinde sosyal çalışmalar yanında kültür ve sanat hareketlerini destekledi ve kültür-sanat kolları kurdu. Daha sonra da bir hukuk kolu kurmuştur. Mediha Gezgin uzun yıllar kadın hakları davasında çalışmış aynı zamanda sanatkar bir arkadaşımızdır. Bu nedenle sanat kolları çalışmalarında dış devletler kadınlığı ile temaslar kurarak çeşitli sanat dallarında Türk kadınlarının eserlerini dünyaya tanıtma olumlu ve başarılı hizmetler görmüştür.”⁸⁷

İffet Halim Oruz, Türkiye’de partiliğin belli bir dönem tehlikeli tırmanışlar içine girdiğini acı tecrübelerle ifade eder. Onun bu konuya temel yaklaşımı kadın hareketleri yönündendir. Her ne kadar partiler dışında siyaset yapmayı düşünmüşse de, bu pek mümkün görünmemiştir. Zaten kadınlık davasını sürdürmek için bu elzem bir şeydir. Ancak İffet Halim, tabiri caizse aradığı lezzeti hiçbir yerde bulamamıştır. Hatta O gidişatı hiç de beğenmez. Ne CHP’de ne de DP’de huzur bulabilmiştir. Kaldı ki 80’li yıllara gelmeden yaşananlar pek de iç açıcı şeyler değildir. O bir vatansever Türk kadını olarak bunun ıstırabını sinesinde duymuştur. İffet Halim buna benzer gelişmeleri Meşrutiyet dönemindeki İttihat Terakki ve diğer partiler arasında meydana gelen olumsuz gelişmelere benzeterek geçmişten mutlaka ders çıkarılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu uyarıyı yaptıktan sonra da o her şeye rağmen Türk milletinin sağduyusuna güvendiğini de ifade etmektedir. Aslında İffet Halim’in bu ikazlarının günümüze bakan yönleri de yok değildir.

“Politikanın gittikçe kişi yararına işleyen durumu bizleri tekrar parti mensubu olmaya sevk etmiştir. Zira görülmüştür ki partiler dışında siyasette rol

⁸⁷ Oruz, a.g.e. s.68

oyynamak çok güçtür. Bağımsız adaylık konusunda erkeklerin bile başarı göstermesi elle gösterilecek bir olaydır. Eğer o kişi bir yerin ağası ise belki kendi ilinde bağımsız adaylıkta başarı gösterebilir. Özellikle kadınlar için böyle bir teşebbüs yapılması hayal olur. Ben Halk Partisi'nden istifa ettikten sonra buna girişmedim çünkü başarı elde etmeyi mümkün görmüyordum. Fakat davayı sürdürmek için bir parti mensubu olmak zorunluluğunu duydum. Esasen o tarihlerde belli başlı iki partiden biri olan CHP'den istifa yolu ile ayrıldığım için kuvvetli parti olarak DP vardı. Beni de çağırıyorlardı, bu çağırımı kabul ettim fakat evvelce de anlattığım hikaye ve en sonunda Vatan Cephesi Ocakları'nın kurulması akıl ve ızan yoluna sığacak şeyler değildi. Hiç unutmuyorum bir arlık yine İstanbul'da bulunuyordum. Bir ilçe toplantısında iki çeşit parti ocağının bulunmasını eleştirdim. Vatan Cephesi Ocakları'nda olan arkadaşlar yanımda diğer ocaklarda ödevlerde olanlar hangi cephenin üyesidir diye...

Toplantı bitmişti Suadiye'den Erenköy'deki evime dönmek üzere ben de yola çıkmıştım. Tabi yanımda bizim taraflı birçok arkadaş da vardı. Fakat bir arlık kendimi tek başıma buldum. Civarımda kimse kalmamıştı. İşte bizleri için için yiyen düşman elinin bağırımıza sokan ve bizi 1980'lere götüren bunlar oldu. Düşman daha canlandı ve bizleri 1980'lere götürdü. Tıpkı su uyur düşman uyumaz gibi.

Meşrutiyet döneminin İttihat Terakki ve Hürriyet ihtilaf'ı, Cumhuriyet döneminin CHP'si ve DP'si vs...Politika zaafına düşmemiş bir Türk anası olarak içimin sızladığını bu sayfalara dökmek benim için bir ödevdir. Olayları ve günümüzü idrak ederek Atatürk'ün yolunda yürümesini hiç unutmayalım. Türk milletini sağduyusu daima çoğunluktadır. ”⁸⁸

İffet Halim'in içinde olduğu kadın davası 1938-1960 yılları arasında büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Zaten Atatürk döneminde çok büyük atılımlar gerçekleştiren kadın hareketlerinin hem faaliyetleri hem de derneklerinin sayısı oldukça artmıştır. 1949'da Üniversiteli Kadınlar Derneği de kurulan bu dernekler arasındadır. Bu dernek Aynı zamanda Milletlerarası Kadın Federasyonu'nun da

⁸⁸ Oruz, a.g.e. s.68-69

bir üyesidir. Bunun dışında kız liseleri ile ilgili kadın dernekleri de yine bu dönemde kurulan kadın derneklerinden bazılarıdır. Bu dernekler de genç kızların eğitimi ile yakından ilgilenen kadın derneklerimizdir. Bunların ilkleri Çamlıca, Erenköy ve İstanbul Kız Lisesi dernekleridir.

“1938-1960 dönemi içinde politik yaşantı ile beraber ele alınan kadının eşitlik ve siyasal davası konuları dışında başka konularla uğraşan kadın derneklerimiz de çoğalmaya başlamıştır.

Elli memleketin üniversiteli kadın derneğini teşkil eden milletlerarası federasyonunun üyesi olarak Üniversiteli Kadınlar Derneği'miz de kurulmuştur. 1949 tarihinden itibaren günümüze kadar başarı ile çalışmalarını sürdürmektedir. Bundan başka kız liseleri ile ilgili kadın derneklerimiz de kurulmuştur. Bunlardan en eskileri Erenköy, Çamlıca, İstanbul Kız Liseleridir. Günümüze kadar samimi ve genç kızlarımızın eğitimi ile ilgili başarılı çalışmalar yapmaktadırlar. Bundan başka 1959 tarihinden sonra kadınlığımızla ilgili sosyal teşekküllerin kurulduğunu görmekteyiz.”⁸⁹

İffet Halim'in torunu Hulki Oruz babaannesinin siyasetten uzak durmaya özel gayret sarf ettiğini söylemekle birlikte İffet Halim'in değişik siyasi oluşumlarla da yakın ilişkide olduğunu vurgulamaktadır. Asker bir ailenin aileden gelmesi onun siyasi yönüne belli ölçüde sınır getirmektedir. Onun siyasi oluşumlar içindeki yeri tam olarak kadın hareketleriyle olan bağları noktasındadır.

“Yani bizler aile olarak hep siyasetten uzak durmuşuzdur. Babam da öyle ben de hatta babaannem de öyle. Yani siyasetin içinde olmasına rağmen siyasetten mümkün merteye uzak durmuştur. Tamamıyla kadın hareketleriyle uğraşmıştır. senelerce mesela milletvekili olması teklif edilmiştir. Hatta ben çocukluğumda merak ederdim neden milletvekili olmuyor diye. fakat o kendi prensipleri doğrultusunda siyasetten uzak durmuştur. Daha sonra bu Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kurulmuştur. Mesela Alparslan Türkeş'le çok yakın dostlukları vardır. O partide de faaliyetleri olmuştur. Ama gene dediğim

⁸⁹ Oruz, a.g.e. s.69

gibi siyasetten uzak durmuştur. Belki de dedemin konumu dolayısı ile de uzak durmuş olabilir.”⁹⁰

1.5.13.Türkiye’de İlk Anneler Günü

Türk Kadınlar Birliği 1955’te bir ilke imza atarak, anneler gününün ülkemizde de kutlanmasını sağlamıştır. Dünyada anneler gününün nasıl kutlanmaya başladığını Kadın Gazetesi yazarlarından Mesudu Gürel “Annemin Öğütleri” adlı eserinde kısaca ortaya koymuştur. Biz de bu bilgileri bu çalışmamıza koymayı uygun gördük.1955’teki anneler günü kutlamaları ülkemizde o tarihten beri kutlanmaktadır. O sene Türkiye’de yılın annesi olarak kahraman Türk kadını Nine Hatun seçilmiştir. Nine Hatun Türkiye’de yılın annesi seçildiğinde 98 yaşındadır. Türk Kadınlar Birliği bu seçimle belki o kahraman kadına vefa borcunu ödemiş oluyordu.Bu yıldan sonra yurdun değişik yerlerinde kadın teşkilatları Cumhuriyet’in kurulmasına emek vermiş bir çok fedakar Türk kadını yılın annesi olarak seçmiştir. Böylece Türk Kadınlar Birliği önemli bir görevi daha başarıyla gerçekleştirmiştir.

“Türk Kadınlar Birliği’nin çok yerinde bir atılımı da vardır. Bu da anneler günü konusunun ele alınmasıdır. Dünya çapında ele alınan bu konuyu Türk Kadınlar Birliği 1955 yılında uygulamaya başlamıştır.

Anneler günü 1906 yılında ilk kez ele alınmıştır.Kadın Dergisi yazarlarından Mesude Gürel arkadaşımızın yayınladığı Annemin Öğütleri adlı kitabında 13.sayfada anneler günü hakkında bir açıklama yapılmıştır. “Amerika’nın Philadelphia şehrinde bir kız çocuğu dünyaya gelmiş.Adını Yavaris koymuşlar.Bu kız çocuğu annesini o kadar sevmeye başlamış ki annesinin dizinin dibinden ayrılmaz, nnesinin gözünün içine bakar, annemi kaybedersem ne yapacağım diye düşünüp dururmuş. Nihayet aradan yıllar geçmiş büyüyüp bir genç kız olmuş ve günün birinde annesi hastalanmış. Yavaris evlerinin günlük işlerini görürken bir taraftan da annesinin başucuna koşar onun ilacını verir,suyunu içirir, yemeğini vaktinde vermeye gayret edermiş. 1906 yılında canından çok sevdiği annesi ölmüş. Bu acıyı bir türlü unutamayan Yavaris

⁹⁰ Oruz, a.g.s.

annesinin birinci ölüm yıldönümünde kendisini görmeye gelen arkadaşlarına şu sözleri söylemiş: “Birçok kimse evlenme yıldönümü,doğum gününü kutluyor da niçin biz annelerimize yılda bir gün ayırmayalım?” Arkadaşları bu fikri çok yerinde bulmuşlar. O günden sonra hazırlıklara başlamışlar.Bir sene sonra da anneler gününü ilk önce kendi arkadaşları arasında kutlamışlar. Bu kutlanan yıl kısa zamanda herkes tarafından benimsenmiş özel olarak birçok aile senede bir günlerini anneler gününe vermişler. Sonra da genel olarak kullanılmaya başlanmış ve bu konu bütün dünyaya yayılmıştır.

Biz de bilindiği gibi 1955 yılında Türk Kadınlar Birliği tarafından ele alınmış her senenin mayıs ayının ikinci pazar günü anneler günü olarak kabul edilmiş.

1857 yılında doğan 1955 tarihinde 98 yaşında bulunan mübarek Nine Hatun Türkiye’de yılın ilk annesi olarak Türk Kadın Birliği Genel Merkezi tarafından seçilmiştir.

Türk kadın Birliği’nin kendisine bu şerefi vermesi büyük bir kadirbilirlik, kendisinin ise 98 yaşında Türkiye’de yılın il annesi olması onun kutsal hizmetlerine karşı Allah’ın bir lütfüdür.Böylece Nine Hatun’un ardından İstiklal Savaşı’nın ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Atatürk yolunda hizmet gören ve sosyal yaşantımızda başarılar sağlayan kadınlarımız yurdun her yönünde sosyal derneklerimiz teşkilatı tarafından yılın annesi olarak seçilmişlerdir.”⁹¹

1.5.14. Kritik Bir Dönemde Toplanan Dünya Kadınlar Konseyi

1960 yılında Kadınlar Konseyi kurulmuştur. Dernek kısa sürede yurdun değişik yerlerinde şubeler açmaya başlar. Derneğin İstanbul şube başkanlığına ise İffet Halim Oruz seçilmiştir. Bu dönemde Dünya Kadınlar Konseyi’nin kongresi İstanbul’da yapılacaktır ve bu tarih önceden belirlenmiştir. Ancak 1960 yılında meydana gelen askeri darbe şartları değiştirmiştir. Yani kongre için özel izin gereklidir. Bu iziz Ankara’dan özel olarak alınacaktır. Bu cevabı İffet Halim’e dönemin İstanbul Valisi Refik Tulgay vermiştir.İffet Halim Bunun üzerine

⁹¹ Oruz, a.g.e. s.70

Ankara'ya gider. Orada Milli Birlik Komitesi üyeleri ile görüşür. İffet Halim'in görüştüğü şahıslardan biri de Alparslan Türkeş'tir. Kendisinin Kıbrıslı olması ve İffet Halim'in de Kıbrıs davasıyla yakından ilgilenmesi bu görüşmeyi manalı kılar. Nihayetinde Ankara'daki Milli Birlik Komitesi'nden İstanbul'daki kongre için izin çıkar. Kongre İstanbul'da hak ettiği ilgiyi fazlasıyla görür. Tanınmış aileler, meslek kadınları her türlü destek ve yardımı gösterirler. Kongre unutulmaz bir misafirperverlikle adeta efsane haline gelir. Kongrenin açılışı Belediye Sarayı'nda yapılmıştır.

“Bu döneme girerken yeni kurulmuş olan Kadınlar Konseyi (Bakanlar Kurulu'nun 13.01.1960 gün ve 4/1257 sayılı kararı ile)

Conseil International Des Femmes ile işbirliği yapılmasına ve Bakanlar Kurulu'nun 28.06.1973 gün ve 7/6689 sayılı kararı ile Türk kelimesinin dernek adının başında kullanılmasına izin verilmiştir...

Bu dernek kısa süre içinde şubelerini kurmaya başladı ve ilk şube olarak da İstanbul Teşkilatı kuruldu. İstanbul merkezi başkanlığına da ben seçildim. Bilindiği gibi 1960 yılı başlarında bir askeri darbe olmuştu. Bu sırada Dünya Kadınlar Konseyi'nin genel kongresinin İstanbul'da yapılması ayrı bir izin alma ihtiyacını gerekli kalmıştı. Bu durum karşısında resmi mercilerle görüşmek gerekiyordu. Öncelikle İstanbul Valisi Sayın Refik Tulgay'a gittim ve durumu anlattım. Kendisi aydın ve yetenekli bir kişi olarak bana: “Böyle dünya çapında bir kadınlar kongresinin İstanbul'da yapılması şerefli ve ilginç bir konudur. Ancak bu konuyu Ankara'da Milli Birlik Komitesi yetkilisi ile konuşmanız gerekir.” dedi. Bu uyarı üzerine Ankara'ya gittim. İlgili merciler olarak Alparslan Türkeş ve sonra da kendisinin gönderdiği sosyal işlerle meşgul olan Milli Birlik Komitesi üyesi Sami Küçük'e gittim. Gerek Alparslan Türkeş ve gerekse Sami Küçük ile ilk defa görüşüyordum. Türkeş Kıbrıslı olduğu için, Kıbrıs mücadelemizi herhalde takip etmişti. Bana: “Siz beni tanımazsınız ama ben hizmetlerinizi takip ettim.” diye iltifat bulundu. İlgisine teşekkür ederek yanından ayrıldım ve Sami Küçük'ün yanına gittim. Bu sırada bu sırada kendisi başka kişilerle konuşuyordu, biraz bekleyeceğim için özür diledi ve salonun diğer bir köşesindeki bir yere oturmamı rica etti. Neticede Milletlerarası Kadın Konseyi'nin genel kongresinin

İstanbul'da toplanması için müsaade alındı ve hazırlıklara başlandı.Diyebilirim ki kongrede Türk kadınılığının efsaneleşmiş misafirperverliğini ve üstün varlığının özelliğini yaşadım. İstanbul'un tanınmış aileleri ve meslek kadınılığının bizlere büyük yardımı oldu. Konuklarımıza memleket dışında genel kongrelerde rastladığımız zaman hep bu efsane tekrarlandı ve adeta bir hayaller alemi oldu.

Kongrenin açılışı 25.08.1960 tarihinde saat 10:30'da Belediye Sarayı'nda yapıldı.”⁹²

1.5.15. Görev Aldığı Kurum ve Kuruluşlar

İffet Halim, seksen dokuz yıllık uzun sayılabilecek bir ömre belki çok az insanın başarabileceği çalışmaları sığdırmıştır.O,1927 yılından itibaren çeşitli dernek, kurum, kuruluş ve birlikler içinde yer almıştır.Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a)Türk Ocakları
- b)Kızılay
- c)Çocuk Esirgeme Kurumu
- ç)Halk Evleri
- d)Türk Kadınlar Birliği
- e)Yardımsevenler Derneği
- f)Kadınlar Konseyi
- g)Çocuk Dostları Derneği
- ğ)Darüleceze'ye Yardım Derneği
- h)Sosyal Dayanışma Derneği
- ı)Huzurevlerini Kurma ve Yaşatma Derneği
- i)Sosyal Hizmetler Federasyonu

⁹² Oruz, a.g.e. s.71.-72-73

Yukarıda sıraladığımız kuruluş ve derneklerde kuruculuk yöneticilik ve başkanlık görevlerinde bulunmuştur.

*“Sosyal derneklerde 1927 tarihinden beri meşgul olan İffet Halim Oruz, Türk Ocakları, Kızılay, Çocuk esirgeme Kurumu, Halk Evleri, Türk Kadınlar Birliği, Yardımsevenler Derneği, Kadınlar Konseyi, Çocuk Dostları Derneği, Darüleceze’ye Yardım Derneği, Sosyal Dayanışma Derneği, Huzurevlerini Kurma ve Yaşatma Derneği, Sosyal Hizmetler Federasyonu kuruculuk ve yöneticiliklerinde bulunmuştur.”*⁹³

1.6. İffet Halim’in Gazeteciliği

İffet Halim’in, uzun yıllar devam edeceği gazetecilik veya başka bir ifadeyle basın hayatı 1927’de eşi Halim Oruz’un görevi münasebetiyle tayin olduğu Diyarbakır’da başlar. Aslında basın hayatıyla birlikte cemiyet hayatına atılması da yine Diyarbakır’ da bulunduğu döneme rastlar.

*“Diyebilirim ki Balkan Savaşı etkisiyle ilk şiirlerimi yazdığım tarihten sonra benim hem basın yaşantım, hem de sosyal dernek çalışmalarına fiilen katılmam Diyarbakır’da başlar.”*⁹⁴

İffet Halim, ilk yazılarını Diyarbakır’da yayın hayatını sürdüren Halk Sesi gazetesinde yayınlamıştır. Bunun yanı sıra Türk Kadınlar Birliği Diyarbakır şubesinin açılışı da bu dönemde yapılmıştır. Kadın haklarıyla ilgili yazıları zikrettiğimiz gazetede yayınlanır.

Bir yılı aşkın Diyarbakır’da kaldıktan sonra İffet Halim Ankara ve İstanbul’da değişik gazete ve yayın organlarında yazı hayatını sürdürür.

“Diyarbakır’da bulunduğu esnada orada çıkan Halk Sesi gazetesinde şiirleri, makaleleri intişar ettikten , Diyarbakır Kadınlar Birliği’nin kuruluşu için 29 Nisan 1927’de ilk hitabesini irat eyledikten sonra artık bu yoldaki faaliyetlerini hararetle devam ettirmiş olan geç şairimiz ve sözcümüz, mütenevvi

⁹³ Oruz, a.g.e.,s.190

⁹⁴ Oruz, a.g.e., s.27

*yazılarını İstanbul'da ve Ankara'da muhtelif gazete ve mecmualarda neşretmek ve memlekete bilhassa kadınlığa müteallik mesaide imanlı sesini artık hitabet kürsülerinden ve radyodan dinletmek suretiyle az zaman içinde dikkat ve alaka uyandırmıştır.*⁹⁵

Ankara'da bir dönem Hakimiyet-i Milliye gazetesinde düzenli olarak kendisine ayrılan sütunda haftada bir veya iki defa yazıları çıkan İffet Halim'in bu yazıları genellikle kadın ve kadın hakları konularını muhtevidir.

*“Ankara'da bulunduğumuz sırada sosyal hizmete Halk evi ve Yardımsevenler kuruluşları içinde devam ettim. Bunun yanında Diyarbakır'da başladığım basın yaşantımı Hakimiyet-i Milliye gazetesine gene kadınlık konularını ele alarak yazı yazmakta devam ettim. Haftada bir veya iki kez bana ayrılmış olan sütunda bu yazılar yayınlanıyordu.”*⁹⁶

İffet Halim, ayrıca Ulus gazetesinde de mutad zamanlarda yazılar yazmıştır. Zaten 1947'de Kadın Gazetesi'ni çıkarmaya başladıktan sonra artık tüm yazı hayatı bu dergi etrafında şekillenir.

1.7.Kadın Gazetesi (1947-1979)

1.7.1.Kadın Gazetesi'nin Yayın Hayatına Girişi

Kadın Gazetesi, Türk kadınlık hareketinin yol güzergâhında hem ifa ettiği görev hem de doldurduğu boşluk adına belki üzerinde başlı başına bir akademik çalışma gerektirecek kadar Türk dergicilik tarihinde önemli bir yere sahiptir.

İffet Halim Oruz'un hem baş yazarlığını hem de sahipliğini dergi 1947'nin bir ilkbaharında yayın hayatına başlamıştır. Kadın Dergisi 1 Mart 1947 Cumartesi günü resmen yayın hayatına başlamıştır.

⁹⁵ Yazar, a.g.e., s.157

⁹⁶ Oruz, a.g.e. s.39

Kadın Gazetesi kadın hareketine bir güç ve hareketlilik kazandırmak amacıyla çıkarılmaya başlar. İlk çıktığında haftalık bir gazetedir. Cumartesi günleri okuyucusuyla buluşmaktadır.

*“Cumartesi günleri çıkar. Haftalık içtimai siyasi kadın gazetesidir.”*⁹⁷

Kadın Gazetesi'nin ilk sayısındaki son sayfa olan sekizinci sayfada şu tanıtıcı bilgilere rastlıyoruz:

“Müessese Sahipleri: E.Gürler, F.Elbi, F.Eksat, İ.Oruz, M.Ayaşlı, N.SelenAyaydın

*Gazete Sahibi ve Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: İffet Halim Oruz”*⁹⁸

Dergi bu tarihte farklı farklı yerlerde dizilmekte, basılmaktadır. Hatta idare edildiği adres de farklıdır. Bu bilgilere yine derginin son sayfasından ulaşıyoruz.

“İdarehane: İstanbul, Erenköy, No:1

Dizildiği Yer: Ülkü Basımevi

*Basıldığı Yer: Ayaydın Basımevi İstanbul”*⁹⁹

Erenköy'deki bir numaralı idarehane İffet Halim'in köşküdür.

Dergi ilk çıktığı zaman 25 kuruş'a satılmaktadır. Derginin yurt içi yıllık abone ücreti 12 Lira, yurt dışı abone ücreti ise 24 Lira'dır.

Dergi kuruluş yıllarında gazete boyutundayken sonraki dönemlerde derginin ebatları küçülmüştür.

*“48x36 cm.; 25x33cm.; 20x27cm”*¹⁰⁰

Kadın Gazetesi'nin çıkarılış amacı ülkemizdeki kadın hareketlerine hız vermektir. İffet Halim ve bir grup arkadaşı Türk kadınına hizmet için bu dergiyi çıkarmaya karar verirler.

⁹⁷ Kadın Gazetesi, 1 Mart 1947 (Beyazıt Halk Kütüphanesi Hasene Ilgaz Bağışı 1125 sayı Kadın Gazetesi Koleksiyonu)

⁹⁸ Oruz, K.G.

⁹⁹ Oruz, K.G.

¹⁰⁰ Aslı Davaz Mardin, Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası, 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, İstanbul, 1998, s.65

*“Ben bu dönemde kadınlık hareketlerine hız vermek için 1947 yılında basın hayatımda yeni bir atılıma giriştim. Bu hareket Kadın Gazetesi’ni yayınlama teşebbüsüdür.”*¹⁰¹

Dergi İffet Halim’le birlikte toplam yedi kişinin gayretleriyle çıkarılmaya başlanır. Dergini başında idareci olarak ise İffet Halim vardır.

*“1 Mart 1947 Cumartesi günü yayınlamaya başladığım bu haftalık gazetede ilk çalışan yazar ve idareci arkadaşlarımız : Hasene Ilgaz, Emel Gürler, Feyhan Elbi, Fûruzan Aksat, Münevver Ayaşlı ve Nimet Selen’dir. Gazetenin sahibi ve yazı işlerini de idare eden ben idim.”*¹⁰²

İffet Halim’in yakın arkadaşları Halide Nusret ,Şükufe Nihal onunla birlikte dergi etrafında aynı davanın birer neferi olarak omuz omuza çalışmışlardır. Zaten bu iki kadın şairimiz dergi çalışmaları dışında da İffet Halim’le çok kadim dostluğa sahiptirler.

*“Birçok meslek kadınıımız başta Şükufe Nihal ve Halide Nusret Zorlutuna olmak üzere bu ideale ve davaya katılmışlardır. Diyebilirim ki, Kadın Gazetesi’nde ücret alarak yazı yazan bir iki kişi varsa o da devamlı olarak ödev yapan arkadaşlarımızdır. Yıllar ve yıllar boyunca kadınlarımız bu gazeteyi sonra da dergi olarak yayınlanan Kadın’i 32 yıl yaşatmışlardır.”*¹⁰³

Kadın Gazetesi ilk çıktığı zaman haftada bir düzenli olarak yayımlanır, kimi zamanlarda ise dergi on beş günde bir çıkar. Kadın Gazetesi 1965’ten sonra ise “Kadın” adını alır. Bu isim değiştirmeye birlikte derginin muhteviyatında da belli değişimler göze çarpar. Dergi artık bir moda ve magazin ağırlıklı bir dergi olur. Ayrıca bu tarihten sonra ayda bir çıkmaya başlar.

*“Yapılan arşiv taramasına göre kimi zaman haftada kimi zaman on beş günde bir yayımlanmış. 1965’ten itibaren kadın adını alarak, içeriğinin de daha çok moda ve magazine dönüşmesiyle birlikte aylık yayına dönmüştür.”*¹⁰⁴

¹⁰¹ Oruz., a.g.e., s.53

¹⁰² Oruz., a.g.e., s.53

¹⁰³ Oruz., a.g.e., s.54

¹⁰⁴ Doç.Dr. Ayşegül Yaraman, “Durgunluk Döneminde Cüretkar Talepler, Kadın Gazetesi”, ttk. yay., Ankara Mart 2001 cilt:15, sayı:87, s.36

Başyazar İffet Halim Oruz ve beraber yola çıktığı arkadaşları uzun yıllar derginin her aşamasında belli bir ekip çalışması sergilerler. Dergi yazar kadrosu olarak birkaç yazar ve şairin yazılarıyla çıkarılmaya başlarken sonraki dönemlerde katılan genç yazarlarla birlikte derginin kadrosu da genişler. Bu kadro içerisinde İffet Halim'in kız kardeşi Zübeyde Mengüç de vardır. Zübeyde Mengüç'ün kızı Ayten Mengüç de daha sonra bu yazar kadrosuna dahil olur.

“Gazetenin ilk sayılarından itibaren Şükufe Nihal, Halide Nusret, Hasene Ilgaz, Nimet Selen, Zübeyde Mengüç, Füruzan Eksat, Mualla Onur, Aziz Haydar, Bedia Battalgazi yazılarını yayınlamaya başlamışlardır. Baş yazı ile (Kadın Gözü) adlı fıkrayı da ben yazıyordum. Daha sonra da genç arkadaşlar bizlere kayılmışlardır. Ayten Mengüç, Muzaffer Usluata, Neriman Tuna, Meral Divitçi, Ayten Atasagun, Sabriye Kanat, Mesude Gürel, Seniha Ersöz, Ferit Tunçör, Şakir Palancıoğlu, Aslan Babal, Müjgan Ağaoğlu, Suat Demirok, Sündüz Arıtan, Ayşen Özkalır, yazarlar arasına karışmışlar ve yöneticilik yapmışlardır.”¹⁰⁵

1.7.2. Kadın Gazetesi'nin Çıkarılış Amacı ve Türk Dergicilik Tarihindeki Yeri

Kadın Gazetesi kendi alanında ülkemizde çıkarılan en uzun soluklu dergidir. Ayrıca bu derginin ayırt edici bir başka özelliği yayın kurulunun sadece kadınlardan oluşmasıdır. Dergi bir dönemin kadın hayatına ışık tutması yönüyle geniş bir arşivdir.

“Kadınların çıkardığı en uzun süreli dergi ve dönemin kadınları hakkında bilgi vermesi bakımından önemli bir kaynak olan derginin yayın kurulunu yayınladığı sürece kadınlar oluşturdu.”¹⁰⁶

Kadın Gazetesi 1955 tarihinden sonra Türk Kadınlar Birliği İstanbul şubesinin yayın organı olmuştur.

¹⁰⁵ Oruz, a.g.e., s.54

¹⁰⁶ www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2717

“Altı arkadaş arasında bir hususi şirket teşkil ederek yayımlanan söz konusu gazetenin 1955 yılında Türk kadınlar Birliği İstanbul merkezinin yayın organı olduğu duyurulmuştur.”¹⁰⁷

Kadın Gazetesi'nin ilk sayısında “Çıkış Amacımız” adlı “Kurucular” imzalı yazı, derginin çıkarılış gayesini ortaya koyar ve ana hatlarıyla bu yayın organının yayın felsefesini belirler. Kurucular kendilerine görev olarak toplum hayatı içindeki kadının her açıdan fonksiyonunun arttırılmasını gösteriler.

“Cumhuriyet inkılâbı kadınlarımıza ileri dünya kadınlığı arasındaki yerini vermiş bulunuyor. Türk kadınındaki kan ve ruh vasıfları bu hamlenin hem hızla hem de başarıyla vücut bulmasını desteklemiştir.

Bundan dolayı “Kadın Gazetesi” Türk kadınlığının geçmişteki mevzularıyla ilgilenmek istemeyerek, kısaca kadın erkek eşitlik davası üzerinde fikir yürütmek lüzumunu duymayacaktır. Cemiyet içinde kadınla ilgili cinsel ve sosyal mevzular Kadın Gazetesi'nin de mevzuunu teşkil eder. Memlekete ve aileye yararlı görülen ve kadınlığımızın tekamülüne yardım edecek, ilim, sanat, fikir hareketlerine ve kadınla ilgili aktüaliteye kucağımızı açmış bulunuyoruz. Türk kadınlığı görüş, duyuş ve düşünceleri için Kadın Gazetesi'nin sayfalarını kendine daima açık bulacaktır. En tanınmış kadın yazarlarımız, kadın doktorlarımız, hukukçularımız ve terbiyecilerimizin fikir ve sanat hareketlerine sayfalarımızı vermiş bulunuyoruz. Okuyucumuz kadınlığımızın her türlü içtimai ve edebi kabiliyetlerini ve sanat, fikir hareketlerini ve ayrıca dünya kadınlık aleminden edinilecek bilgileri derli toplu olarak Kadın Gazetesi'nde bulacaktır. Cemiyetin en büyük varlığını teşkil eden kadın tahassüs ve şefkatinin kaynağı ve kucağı olmak amacımızdır. Yuvayı dışı kuş yapar. Yurdun içtimai, iktisadi ve kültürel davaları kadın elinin çevikliğine ve kadın yüreğinin hassalığına daima muhtaçtır. Böylece kadınlığımızın düşünce, görüş, duyuş ve isteklerine hizmet etmek için çıkıyoruz. Kurucular!”¹⁰⁸

¹⁰⁷ Yaraman, a.g.m., s.36

¹⁰⁸ K.G., “Yayın Amacımız”

Kadın Dergisinin ilk sayısında manşet “*Kadınlığımızın Düşünce, görüş, duyuş ve isteklerine hizmet etmek için çıkıyoruz.*”¹⁰⁹ şeklindedir. İlk sayının içeriği “*Bu sayıda*” başlığıyla sayfanın altında veriliyor.

“İffet Halim Oruz:İstifçi,içtimai roman, sahife 4’e

Lüsyen:Abdülhak Hamit Tahran

Hayalet:Büyük şairin hayatında intibalar,sahife 3’te

Füruzan R. Eksat:Yolunu Şaşıran Mektup,hikaye sahife 6’da

Mesrure Onur:İki El Birleşiyor,terbiye bahsi,sahife 7’de

*Sağlık öğütleri,sahife 8’de”*¹¹⁰

İlk sayının baş sayfasında ayrıca İffet Halim’e ait “*İpekli Çoraplar*”; Halide Nusret Zorlutuna’ya ait “*Cezamızı Çekiyoruz*” adlı iki yazı baş sayfadan devamla iç sayfalarda devam ediyor.

Kadın Gazetesi –sonradan Kadın Dergisi adını alıyor- otuz üç yıllık yayın hayatı boyunca 1125 sayıya ulaşmıştır. En son sayı 1979 yılında çıkmıştır.İffet Halim 1979 yılının mart ayından sonra derginin sonra derginin yönetimini Arslan Babal’a bırakır. Dergi bu tarihten sonra 1979’un kasım ayında son sayısını çıkardıktan sonra kapanır.

Kadın Dergisi’ni İffet Halim,maddi birtakım imkânsızlıklardan dolayı yukarıda zikredilen şahsa devretmiştir. Aslan Babal da bu işin altından kalkamayınca dergi kapanır.

*“Kadın Gazetesi’ni maddi imkânsızlıklar dolayısıyla Aslan Bey’e devretti ama oda yürütemedi.”*¹¹¹

İffet Halim, genç nesillere bu bayrağı artık teslim etmenin gururunu yaşar.O, Türkiye’deki en uzun soluklu dergiyi çıkarıp yayın hayatını devam ettirmenin belki zor şartlar altında bunu sürdürmenin haklı kıvancını duyarak, gönül rahatlığı içinde görevi genç insanlara devreder. Dergi siyasi hiçbir

¹⁰⁹ K.G., (Derginin Manşeti)

¹¹⁰ K.G.,1 Mart 1947 (Beyazıt Halk Kütüphanesi Hasene Ilgaz Bağışı 1125 sayı Kadın Gazetesi Koleksiyonu)

¹¹¹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri

oluşumun karşısında veya yanında yer almamıştır. Zaten derginin yayın felsefesi olarak da milli politika ile parti politikası her zaman ayrı tutulmuştur.

*“Kadın Dergisi,32 yıllık yayını süresince hiçbir zaman güncel parti politikası yapmadı. Parti politikası ile milli politikayı daima birbirinden ayrı tutmuştur.”*¹¹²

Kadın Dergisi’ni uzun yıllar ayakta tutmanın sanki sırnı veriyor bu yazısında İffet Halim.

İffet Halim, Kadın Dergisi’ni çıkarırken büyük zorluklarla karşılaşmış, yıllar boyu sadece abone gelirleriyle ayakta kalabilmiştir. O, bu uğurda şahsına ait bazı gayrimenkullarını de elden çıkarmıştır. Bu konuda eşi Halim Oruz her zaman ona destek vermiştir.

*“Kadın Gazetesi’ni 20 sene sadece abonelerin getirisi ile ve tabii cebinden çok fazlasını katarak büyük bir azimle çıkardı. Hasene Ilgaz, Halide Nusret Zorlutuna, Şukufe Nihal yazıları ile kendisine yardım ettiler. Bu gazete için mevcut emlakinin büyük bir kısmını elden çıkardı. Ama hiçbir zaman bundan dolayı hayıflanmadı. Eşi Halim Paşa büyük bir özveri ile kendisini daima destekledi.”*¹¹³

Derginin 1125 sayısının tamamı Beyazıt Halk Kütüphanesi Hasene Ilgaz bağış koleksiyonu içinde mevcuttur.

1.8. Eşini Kaybetmesi

İffet Halim Oruz’un eşi 1953 yılında tümgeneral rütbesiyle emekli olmuştur. Torun Ali Hulki Oruz’un dedesiyle ilgili hatırlayabildikleri çok sınırlı. Bunun sebebi onun bu dönemlerde çok küçük yaşta olmasıdır. Bunun yanında Ayten Mengüç yaşı itibariyle geçmişe dönük daha somut şeyler hatırlamakta. Halim Oruz askeri ateşe görevleriyle yurt dışında da görevler yapmıştır.

*“Teyzemin eşi Halim Oruz 1953’te tümgeneralken emekli oldu.”*¹¹⁴

¹¹² Oruz.,a.g.e., s.128

¹¹³ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri,

¹¹⁴ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

Halim Oruz, asker kökenli bir İstanbul beyefendisidir.Son derece ince ruhlu müzikten anlayan, bu konuda köşkteki büyük ailenin çocuklarına bu noktada müzik zevkini aşıl原因an biridir. Ayten Mengüç'ün söylediğine göre Halim Paşa çok iyi bir briç ustasıdır da aynı zamanda.

“Fevkalade kibar bir pasa idi. Çok güzel briç oynar, piyona çalardı. Biz çocuklara müzik bilgisini o öğretmiştir. Benim de briç hocamdı. Fahrettin Altay Pasa, İsmail Tekçe Paşa, Amiral Necati Özdeniz briç arkadaşları idi.”¹¹⁵

“Askeri ataşeliği dolayısıyla Afganistan ve Hindistan’da olduğunu biliyorum.Ama onun haricinde görev bakımından aşağı yukarı Anadolu’nun hemen her tarafında dolaştıklarını biliyorum. Fakat kesin olarak şuralarda görev yaptı diyemeyeceğim. Onu rahmetli babam bilirdi.”¹¹⁶

Halim Oruz 1974 yılında vefat etmiştir.

“Eniştem Halim Paşa 1974 senesinde vefat etti 83 yaşındaydı.”¹¹⁷

1.9. Hayatının Son Yılları

İffet Halim Oruz hayatının son yıllarına kadar inandığı, savunduğu ve kendini adadığı davası uğrunda çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir.

Yoğun çalışma temposu sonunda onu da yorgun düşürmüş ve en son eseri olan “Türkiye’de Kadın Devrimi” adlı eserini yazdıktan sonra iyice rahatsızlanmaya başlar. Aslında rahatsızlığı daha eserini yazarken ortaya çıkmıştır. Hatta eserini yazarken yeğen Ayten Mengüç teyzesine bir hayli yardım etmiştir.

“Türkiye’de Kadın Devrimi kitabını çıkarırken unutkanlıkları başladı. Bu kitabının son kısımlarında kendisine elimden geldiğince yardım ettim. Çok

¹¹⁵ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri

¹¹⁶ Oruz, a.g.s.

¹¹⁷ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

tekrarlar yapmıştı beraberce epey hale yola koyduk. Ama bu onu çok yordu ve unutkanlığı arttı.”¹¹⁸

İffet Halim hayatının son dönemlerine kadar torunu Ali Hulki Oruz’un evinde kalmaktadır. Ta ki 1991 yılına kadar. Bu tarihte Ali Hulki Oruz’un ikinci kızı dünyaya gelir. Bundan sonra bu apartman dairesi onlara dar gelir. Böylece babaanne İffet Halim Oruz,torununun yanından oğlu İsmet Oruz’un evine taşınır.Yani İffet Halim 1991’den vefatına kadarki dönemde oğlunun evinde kalır.Ancak Torunuyla sürekli olarak görüşmeye devam eder. Zaten İsmet Oruz’un evi de Suadiye’dedir.

Bu dönemden sonra da Ali Hulki Oruz babaannesiyle sürekli görüşür. Haftada en az üç dört kez torunuyla görüşmektedir. Zaten oğluyla değil de torunuyla yaşaması, İffet Halim’in torunu Hulki Oruz’la olan yakın muhabbetini ortaya koyması açısından manidardır.

“1991 senesine kadar benimle beraber oturuyordu. İkinci kızımız olduktan sonra eve sığamadık. Hep beraber iki çocuk,babaanneme biraz da bakım gerekiyordu. Yani o kadar düşkün durumda değildi ama açıp kapıyı gidebiliyordu.Onun için babamın evi müsaitti. 1991 senesinden sonra ,son iki sene babamın yanında kaldı. Babam o zaman Suadiye’de oturuyordu. Yani bir kilometre ileride. Evlerimiz yakındı. Haftanın üç-dört günü görüşürdük.Ben iş çıkışında falan uğrardım. Ne yapıyor diye. Fakat o hafıza kaybı geçmişe dönük oluyor. Yakın zamanları daha zor hatırlamaya başladı. En son zamanlarda benle babamı karıştırıyordu. Mesela bana İsmet diyordu. Ama bedeni olarak onun haricinde bir rahatsızlığı yoktu. Çok genç değildi ama biraz daha yaşayabilirdi.”¹¹⁹

İffet Halim, yeğeni Ayten Mengüç’ün ifadesiyle alzhaime hastalığına yakalanmıştır. Yeğeni de tıpkı torunu Hulki Oruz’un ifadelerine benzer ifadelerde bulunuyor. İffet Halim son zamanlarda etrafındaki yakınlarından kimseyi

¹¹⁸ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹¹⁹ Oruz, a.g.s.

tanıyamaz. Hatırladığı tek kişi o gün hayatta olan ablası Zübeyde Mengüç'tür. Bu durum hastalığın vermiş olduğu bir geriye dönüştür.

*“Maalesef son zamanlarında alzheimer olmuştu sadece annemi hatırlıyordu oğlunu ve beni ki eline doğmuşum hatırlayamıyordu.”*¹²⁰

*Babaannemin hafıza kaybı vardı. Yani o kadar yoğun bir hayatı olmuş ki bu eserini-Türkiye’de Kadın Devrimi- yayımladıktan sonra hafıza kaybı arttı. Yani o kadar ilerledi ki bizleri tanımamaya kadar gitti. Ama onun haricinde bir şeyi yoktu.”*¹²¹

1.10.İffet Halim’in Vefatı

İffet Halim, torunu Hulki Oruz’un evinden ayrıldıktan sonra Bir müddet oğlu İsmet Oruz’un Suadiye’deki evinde kalır. Daha sonra Fransız Hastanesi’ne kaldırılır.

“Oğlu İsmet’in son hanımı Gülser Hanım ona bir sene kadar baktı sonra Fransız Hastanesi’nde yattı ve orada kendisini kaybettik.”

İffet Halim Oruz, 20 Ağustos 1993 Cuma günü Fransız Hastanesi’nde hayata gözlerini yummuştur.

*“Son üç yılında ne beni, ne de oğlunu tanıyordu. Bir tek annemi biliyordu ve adeta tekrar çocukluğuna dönmüştü. Vefatından bir yıl evvel merdivenden düşüp kalçasını kırdı. Yatması lazımken yatıramadık zira kırığını bilmiyordu. Son altı ayını Fransız Hastanesi’nde geçirdi. Orada da tekrar düştü bu da sonu oldu.”*¹²²

İffet Halim, bir gün sonra tarihi Erenköy Galip Paşa Camii’nde kılınan cenaze namazını müteakip Kadıköy Sahray-ı Cedit Mezarlığı’na defnedilmiştir.

¹²⁰ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹²¹ Oruz, a.g.s.

¹²² Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

*“Babaannem, 20 Ağustos 1993 Cuma günü vefat etti. Cenazesini Erenköy’de bulunan Galip Paşa Camii’nden kaldırdık. Mezarlığı bu tarafta, Sahray-ı Cedit’te.”*¹²³

İffet Halim’in bu gün hayatta olan birinci dereceden yakını oğlu İsmet Oruz’un oğlu Ali Hulki Oruz’dur. İsmet Oruz annesinden on yıl sonra 2003 yılının Ekim ayında vefat etmiştir. Ayrıca, İffet Halim’in ablası Zübeyde Mengüç de 1997’de vefat etmiştir.

1.11. İffet Halim’in Hususi Hayatından Bazı Önemli Ayrıntılar

İffet Halim, çok fazla kitap okuyan bir insan değildir.

*“Çok açık bir şey söyleyeyim mi size babaannemin fazla kitap okuduğunu görmedim ben. O daha ziyade faaliyetleriyle, temaslarıyla bu bilgileri elde ederdi.”*¹²⁴

İffet Halim şiirlerini genellikle doğaçlama veya ani bir duygulanma ile kaleme almıştır. Zaten şiirlerine düştüğü yer ve tarihler de bunu desteklemektedir. Bir yolculuk sırasında, trende, uçakta, gemide veya onu etkileyen bir olaydan sonra hemen bir şeyler karalamaktadır.

*“Bazen böyle oturduğu yerde böyle bir bakarsınız birkaç satır karalar, bir şiir çıkar ortaya. Durduğu yerde böyle bir şey yapardı. bir şiir çıkardı ortaya. Ama hani çok büyük kütüphaneye sahip bir insan oturup da kütüphanede kitap falan okuduğunu görmedim. Yani ben daha fazla okurdum ona nazaran. Ama muhakkak ki kitap okurdu.”*¹²⁵

İffet Halim, boş zamanlarında sık olmasa da torunuyla birlikte sinemaya gider, evde piyano çalar. Hatta torunu Hulki Oruz’a da ilk piyano derslerini İffet

¹²³ Oruz, a.g.s.

¹²⁴ Oruz, a.g.s.

¹²⁵ Oruz, a.g.s.

Halim vermiştir. O İstiklâl Marşı'nı piyanodan çalmayı çok sever. Torunu Hulki Oruz'a da milli marşımızı çalmayı o öğretmiştir.

“Özellikle sinemaya bir düşkünlüğü yoktu. Sinemaya beni de götürürdü. Ama sineme hayatında önemli bir yere sahip değildi. Çok güzel piyano çalardı. Çocuk olarak benim aklımda kalan İstiklal marşını çalmasıydı ve hatta piyanoda İstiklal Marşı'nı çalmasını bana o öğretmişti. Benim için çok önemli bir şeydi bu. Bizim evde sürekli milliyetçilik rüzgarı eserdi.”¹²⁶

İffet Halim Oruz, çok iyi bir binicidir. Ailenin İzmit'te bulunan çiftliğine belli zamanlarda gidildiğinde orada ata binermiş. Ayrıca döneminde bisiklete binen ender kadınlardandır.

“Çok iyi bir biniciydi, ata çok iyi binerdi. Benim çocukluğum döneminde İzmit'te çiftliğimiz vardı. Ata bindiğini çok iyi bilirim. Ayrıca babamın söylediği kadarıyla o dönemlerde hemen hemen bisiklete binen tek kadındı.”¹²⁷

İzmit'teki çiftlikte İffet Halim'in büyük ablası Musaffa Eksat çiftçi olan kocasıyla oturmaktadır. Bu çiftlik çok geniş bir arazi üzerine kurulmuş, devasa bir çiftliktir.

İffet Halim, yakınlarının ifadesiyle çok atletik bir yapıya sahip iyi bir sporcudur. Küçüklüğünden beri çok iyi bir şekilde yüzer ve yelkeni iyi kullanır. Aile efradındakilere yüzmeyi de İffet Halim öğretmiştir. Onun iyi bir bisikletçi olduğuna yeğeni Ayten Mengüç yakınan şahittir. Ancak hiçbir zaman hiçbir zaman otomobil kullanmamıştır.

“Hakikaten çok cevval ve sporcu bir hanimdi biz çocuklara 6 yaşımızda yüzmeyi o öğretti çok iyi yelken kullanırdı iyi bir bisikletçiydi. Sadece otomobil kullanmayı öğrenmedi. Zaten umumiyetle amme vasıtası kullanmayı yeğlerdi. Rahatlıkla otobüs ve tramvaya binerdi.”¹²⁸

¹²⁶ Oruz, a.g.s.

¹²⁷ Oruz, a.g.s.

¹²⁸ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

İffet Halim'in yakın dostları arasında edebiyat dünyasının tanınmış simaları vardır. Bu simalardan bazıları Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Nusret Zorlutuna, Şukufe Nihal'dir. Bu isimlerle Erenköy'deki köşkün bahçesinde bir araya gelinip, hoş şiir okumaları ve şiir sohbetleri yapılır. Bu sohbetler tamamen şiir üzerine bina edilen sohbetlerdir. Faruk Nafiz, zaten İffet Halim'in dayısının oğludur. Halide Nusret ise İffet Halim'in ablası Zübeyde Mengüç'ün Erenköy Kız Lisesi'nden sınıf arkadaşıdır. Bu sohbetlere önceleri Şair Nazım Hikmet de katılmış.

“Ben çocukluğumdan hatırlıyorum köşkün bahçesindeki çamlıkta annemin Erenköy Kız Lisesi'nden sınıf arkadaşı Halide Nusret Zorlutuna, Şukufe Nihal Hanım, teyzem, Faruk Nafiz dayım toplanırlar şiir günleri yaparlardı. Hece vezni ve aruz üzerine konuştuklarını hatırlıyorum. Hepsi son yazdıklarını birbirlerine okurlardı ve de hepsi hece veznini tercih ederlerdi. Daha evvelki yıllarda Nazım Hikmet Bey de serbest nazım şiirlerini okumaya gelirmiş.”¹²⁹

Yeğen Ayten Mengüç, bu sohbetlerin çok neşeli bir ortamda geçtiğini ifade etmektedir.

Erenköy'deki köşk sefaları özellikle yaz aylarında daha da bir hareketlenir. Öyle ki haftada bir köşkün bahçesinde kırk kişilik meclisler oluşur. Bu meclislerde dönemin tanınmış edebiyatçıları, şarkıcıları, ressamı, yüksek rütbeli paşaları bir araya gelip, hoş vakitler geçirirlermiş. Yazları Anadolu'dan İstanbul'a gelen Ayten Mengüç ve ailenin diğer gençleri bu müzik ve edebiyat ortamından istifade ederler.

“Yazları geliyordum Erenköy'e. Çok geniş bir arkadaş ve ahbab çevresi vardı haftada bir bizim evde edipler bestekârlar, tiyatro artistleri, şarkıcı hanımlar ve beyler toplanırlardı. Köşkün bahçesinde çamların altında 40 kişilik sofralar kurulurdu. Biz de gençler olarak yardım ederdik ve tabii Türk edebiyatı ve müziğini o meclislerde sevdik ve öğrendik. O toplantılara

¹²⁹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

gelenlerden hatırladıklarım Vasfi Rıza Bey, büyük şarkıcı Mualla Hanım. Babamın arkadaşları, Paşalar İzzet Aksalur, Yumnu Üresin, Şahap Gürler. Eniştemin arkadaşları Fahrettin Altay Paşa, İsmail Tekçe Paşa. Ediplerden Faruk Nafiz, Şukufe Nihal, Saadettin Pınar Bey, Ressam Salih Bey, Saadettin İçli, akrabalar, kuzenler, her hafta değişik gruplar olurdu.”¹³⁰

İffet Halim’in hayatında yardım ve yardımseverliğin çok önemli bir yeri vardır. Öyle ki hayatının her döneminde yardım faaliyetleri içinde bulunmuştur. Huzurevlerinin kuruluşunda değerli hizmetleri geçmiştir. Hatta “*huzurevi*” sözcüğünü ilk defa o kullanmıştır.

“Teyzem her zaman dernekten derneğe koştururdu. Son senelerinde Darülaceze’ye çok yardımları oldu. Huzurevlerini ilk kuranlardan biridir. Huzurevi sözü de ona aittir.”¹³¹

İffet Halim, çok yoğun ve hareketli bir hayat geçirmiştir. Belki de hayatının son yıllarında alzheimer hastalığına yakalanmasının temelinde yaşadığı bu yoğunluk yatmaktadır. Aynı gün içerisinde yaptıkları düşünüldüğünde İffet Halim hakkında daha da fikir sahibi olunabilir. Yeğeni Ayten Mengüç teyzesinin bir günlük programını anlatırken, aslında bir neslin hayata bakışı ve hayat karşısındaki duruşu hakkında yeni nesillere bir şeyleri sezdirmektedir.

“ Teyzem çok faal bir hanımdı. Çok iyi hatırlarım Darülaceze’den çıkıp Erenköy’e uğrar ayak üstü bir şeyler yer, Kadıköy’deki Yardımsevenler toplantısına katılır, oradan Cağaloğlu’na gazeteye yani Kadın Gazetesi’ne yetişir, son tashihleri yapar aksam da başka bir yemek davetine giderdi.”¹³²

¹³⁰ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹³¹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹³² Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

II.BÖLÜM

2.İFFET HALİM ORUZ'UN ESERLERİ

2.1.Şiir Kitapları:

2.1.1.Füsûn

İffet Halim, ilk şiir kitabını 1928 de “Füsûn” adıyla eski harflerle yayınlamıştır. Bu şiir kitabında on dokuz manzume mevcuttur. Bu kitap ilerde yazacağı şiirlerin de ipuçlarını vermektedir. Bu eserde genel manada ferdi konular ağırlıktadır. Bunun yanı sıra tabiat da önemli yer tutar.

“İffet Halim, kitap halinde ilk eseri olan ve on dokuz manzumeyi ve altmış iki sayfayı muhtevi bulunan “Füsun” unvanlı şiir mecmuasını 1928’de bastırmıştır. Gece vezni ile terennüm etmiş olduğu bu manzumeleri en eskisi 1924 tarihinde yazdığı “çamlıktan dönüş” başlıklı ve nezih bir sevgiyi ifade eden şiiridir. “1927-1928” yıllarında yazıldığı işaret edilen diğer parçaların on ikisi Diyarbakır’da, biri yolda beşi de avdet’te Erenköy’ünde kaleme alınmıştır. İstanbul’a karşı hasreti, ruhi şikayetleri de havi olan Diyarbakır şiirlerinde İffet Halim’in kavaklı tavanları ve havuş tabir edilen avluları ve damları ile Diyarbakır evlerine, Dicle’ye, Seyran Tepe’ye, Lice dağlarına ait intibalarını İn’ikas ettirmek istemesine rağmen “mehtaplı anlarının o ilahi deminde” daima “Erenköy iremini” hatırlamaktan kendini alamamakta ve bu manzumeler içindeki “kadınlığımızı” başlıklı şiiri ise “kadının cemiyetteki hizmetini” ileride daha ısrarla tebliğ edecek olan gür sesini ilk ihtizazlarını teşkil etmiş bulunmaktadır.”¹³³

2.1.2.Tul Daireleri

Şair 1931’de “Tul Daireleri” adlı şiir kitabını yayınladı. Bu kitapta toplam sekiz şiir bulunmaktadır. Şiirler İffet Halim’in yaptığı Afganistan seyahatinin yol güzergahında bulunan yerlerin egzotik bir bakışla anlattığı şiirlerden müteşekkildir.

“İffet Oruz üç yıl sonra memleket haricinde seyahatinin uyanıklığı ile vücuda getirdiği sezilen Tul Daireleri adlı şiir kitabını bastırıldı. Greenwich’ten

¹³³ Yazar, a.g.e., s.157-158

başlayarak muhtelif Tul Dairelerine düşen ve Çad Gölü, Leningrad, Aden, İran, Tacımahal, Bombay, Karluklar ve Kıpçaklar, Hint Denizi, Çin, Okyanuslar, Newyork, Antiler, Atlas Denizi... manzumelerine ait renkli ve canlı nakışları muhtevi bulunan “Tul Daireleri” manzumesinden başka Kuetta Çarşısı, Hint Denizi’nde, Zenci Aşkı, Hint Bilmecesi, Sigan, Libi Çölüne Doğru, Firavun’un Mezarında... gibi edebiyatımız için bakir olan exotique şiirleri ile yeni bir zevk ve heyecanla kıymetli şairimizin tahayyülümüze vüs’at vermeye çalıştığı aşikârdır.”¹³⁴

2.1.3.Kışın Bahar

İffet Halim’in bir diğer şiir kitabı ise 1965’te basılan “Kışın Bahar” adlı şiir kitabıdır. Bu eser de gerek Füsun’da gerekse Tul Daireleri’nde bulunan birçok şiirin yanı sıra o döneme kadar yazdığı şiirler mevcuttur.

“ “Kışın Bahar” çağımın şiiridir. Onun için başa geçirdim.Ve 1933’ten önce bastırduğım kitaplardaki bazı şiirlerle,o yıllardan bu yana yazılanları bir araya toplarken şiir dergisinin adı da “Kışın Bahar” oluverdi...

Dört bölümde yayınlanan bu dergideki şiirler;lirikler,epikler,pastoraller ve egzotikler olarak sıralanmıştır.”¹³⁵

Kışın Bahar’da toplam kırk dört şiir bulunmaktadır. Kitapta şiirler lirik, epik, pastoral ve egzotik olmak üzere dört ana bölümde toplanmış.

İffet Halim’in ayrıca Arkadaşlar adlı hitabet türü kitabında beş şiir yer alıyor. Bu şiirleri diğer şiirlerinden ayıran özellik ise ya meydanlarda yahut radyo da söylenmiş olmasıdır.

Türkiye’de Kadın Devrimi adlı son kitabında ise toplam on bir şiir geçiyor. Bu şiirlerin bir çoğunu zaten “Kışın Bahar” da görmekteyiz. Zikrettiğimiz şiirlerin bu kitapta geçiş durumunu ise şöyle izah edebiliriz: Otobiyografik mahiyet taşıyan bu eserde İffet Halim anılarını dile getirirken bazı şiirlerini hangi olaydan

¹³⁴ Yazar, a.g.e., s.158

¹³⁵ Kışın Bahar,İffet HalimOruz,İstanbul,1965

sonra yazdığını ortaya koyuyor. Dolayısıyla bu on bir şiir bu münasebetle esere alınmış.

İffet Halim'in Cumhuriyetimizin onuncu kuruluş yıldönümü münasebetiyle vücuda getirdiği "Burla" adlı üç perdelik manzum tiyatro eserindeki manzumeleri de mevcuttur. Bu manzumelere "Burla"yı incelenirken değineceğiz.

2.2.İstifçi Romanı

Romanın Kimliği :

Romanın Adı : İstifçi

Yazarı : İffet Halim ORUZ

Yazıldığı Tarih : 1947

Tefrika Edildiği Yer : Kadın Gazetesi (1. ve 37. sayılar)

İstifçi romanı genel anlamda bakıldığında içtimai birtakım problemler üzerine bina edilmiş bir eserdir. İkinci Dünya Harbi'nin dünyayı kaosa sürüklediği günlerde ülkemizde sadece kendi çıkarlarını düşünen bazı insanların devleti nasıl dolandırdıkları, işlerini nasıl yürüttükleri kısaca karaborsacılık olgusu romanın ana iskeletini oluşturmaktadır.

İstanbul Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda yıllarca çalışmış olan İffet Halim'in bu ilk ve tek romanı Türkiye'nin bir döneminin iktisadi ve içtimai gidişatının özellikle İstanbul'daki fotoğrafını çekmektedir.

İffet Halim'in yeğeni Ayten Mengüç de bu konuyla ilgili olarak bu düşünceleri destekler mahiyette bir anısını paylaştı. Musevi bir işadaminin gönderdiği hediyeler ve bu hediyelerin İffet Halim tarafından şiddetle reddedilmesi romanı bir belgesel veyahut bir olay üzerine kurgulanmış eser haline getiriyor.

"O kadar namuslu bir kadındı ki anlatamam. Romanla ilgili şunu biliyorum: "Murakabe Teşkilatı'yla ilgili başından geçen bir olaydır aslında bu roman. Teyzem bu teşkilatta çalıştığı günlerde gayrimüslim Musevi birisi ben ve teyzemin oğlu İsmet'le teyzeme verilmek üzere bir hediye gönderdi. Teyzem o

kadar kızdı ve bağırdı ki dövecekti bizi neredeyse.İsmet on dört yaşındaydı, ben on iki yaşındaydım.Bunları götürün nerden verdilerse oraya götürüp verin dedi.Görmek istemiyorum dedi.”¹³⁶

2.3. Burla Okul Temsili

Eserin Künyesi:

Yazar	:İffet Halim Oruz
Adı	:Burla
Basımevi	:İstanbul Devlet Matbaası
Basım Yeri ve Yılı	:İstanbul,1933

İffet Halim Oruz’un Burla adlı üç perdelik piyesi Cumhuriyet’imizin onuncu kuruluş yıldönümü münasebetiyle yazılmış,aynı yıl Maarif Vekaleti’nce okul temsili olarak basılmıştır.

“Cumhuriyet’in onuncu yıldönümü münasebetiyle kıymetli şairimiz,Burla adlı üç perdelik manzum biri piyes kaleme almış ve bu eseri mektep temsilleri serisine dahil olmak üzere Maarif Vekaleti tarafından 1933’te tabettirilmiştir.”¹³⁷

Burla’nın ilham kaynağı Dede Korkut’taki Salur Kazan onun eşi Burla Hatun ve oğlu Uruz’un anlatıldığı hikâyelerdir.

“Kilisli Muallim Rifat’ın himmetiyle 1916’da neşredilmiş olan Dede Korkut Kitabı’ndaki Salur Kazan’a ait hikayelerden ve diğer membalardan istifade suretiyle vücuda getirilen bu piyeste,Başbuğ Salur Kazan’ın yurdunun yağmalanması,karısı Burla Hatun’un ve oğlu Uruz’un fedakarlıkları,şevket ve merhametle beraber cesaret ve metanetle de daraban eden büyük bir kalbe ve yüksek bir düşünceye malik bulunan Burla Hatun’un heyecanları tasvir edilmiştir.”¹³⁸

2.4.Hitabet Kitabı

2.4.1. Arkadaşlar

Eserin Künyesi:

Yazar	:İffet Halim Oruz
--------------	-------------------

¹³⁶ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

¹³⁷ Edebiyatımızın Unutulmaz Sımaları Edebiyatçılar Alemi,Mehmet Behçet Yazar,21.Yüzyıl yay. İstanbul,s.158

¹³⁸ Edebiyatımızın Unutulmaz Sımaları Edebiyatçılar Alemi,Mehmet Behçet Yazar,21.Yüzyıl yay. İstanbul,s.158

Adı :Arkadaşlar
Basımevi :Maarif Vekâleti
Basım Yeri ve Yılı :İstanbul,1936

İffet Halim Oruz, değişik meziyetlerinin yanında iyi de bir hatiptir.Memleketin değişik yerlerinde değişik konularda yaptığı konuşmaları onun hatiplik yönünü ortaya koyar.

O, kendini yakından tanıyanların ifadesiyle dilimizi de güzel şekilde kullanmaya çalışan bir şahıstır. Zaten yakın arkadaşlarının Türk edebiyatının tanınmış simalarından olması, onlarla birçok yerde beraberce bazı işlerin altına imzalar atması tesadüfi şeyler değildir. Kaldı ki İffet Halim okumanın bir gelenek olduğu bir aile ortamında yetişmiştir.

*“Çok iyi bir hatipti güzel konuşurdu. Sarıh bir Türkçesi vardı.”*¹³⁹

Arkadaşlar'da İffet Halim'in toplam on dokuz konuşması yer almaktadır.bu konuşmalar bazen bir askeri garnizonda, bazen bir meydanda, bazen de seçimler vasıtasıyla İstanbul Radyosu'nda yapılmış konuşmalardan müteşekkil konuşmalardır.

Eserde ayrıca beş tane de şiir bulunmakta.Bu şiirlerden “Altı ok Yolunda Kadın”, Kadıköy Halkevi'nde; “Gökler ve Biz”, Suadiye'de; “Cumhuriyet”, Erenköy Halk Kürsüsü'nde söylenmiştir. “Altıncı Yedigün” adlı şiir ise İstanbul Radyosu'nda söyleniyor.

Arkadaşlar adlı hitabelerden oluşan eser tam metin çalışmanın sonuna eklenmiştir.

2.5.Sosyal ve Siyasi Muhtevalı Eserler

2.5.1.Türkiye'de Kadın Devrimi

Eserin Künyesi:

Yazar : İffet halim Oruz
Adı : Türkiye'de Kadın Devrimi
Basımevi : Gül Matbaası
Basım Yeri ve Yılı : İstanbul,1986

¹³⁹ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

Türkiye’de Kadın Devrimi, İffet Halim Oruz’un Cumhuriyet dönemi kadın devrimini değişik yönleriyle ele aldığı bir içtimai eserdir.Eser toplam 151 sayfadan mürekkeptir.

Bu eser yarı otobiyografik bir mahiyet taşıyor.İffet Halim, kadın devrimini ele alırken,aslında kendi hayatından da birtakım ipuçları vermektedir.Eserden sanatkârın hayatını işlerken bu yönüyle geniş şekilde istifade edildi.Şöyle ki eserin muhteviyatında Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadın hareketlerinin belli zamanlarda kazandığı ivmeler, belli zamanlarda yaşanan birtakım problemler dile getiriliyor.İffet Halim bizzat kadın hareketleri içinde yer alan bir Cumhuriyet kadını olarak olayları ve yaşananları birinci ağızdan eserine yansıtıyor.Dolayısıyla eser zaman zaman bir otobiyografik izler bırakıyor.Bu izler bir araya toplandığında ise hatırı sayılır bir yekun halinde İffet Halim’in hayatı hakkında çok değerli bilgilere ulaşıyor.

Kitabın ön sözünde kadın hareketleri noktasında çeşitli bilgiler veriliyor.Dünya kadın hareketleri, İslamiyet’in kadına bakışı,Türk medeniyet tarihinde kadının yeri ve nihayetinde Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ülkemizdeki kadın hareketleri dile getiriliyor.Aslında eserin ön sözü İffet Halim’in kadına ve kadınlığa genel bakışını da ortaya koymaktadır.O, hayatı boyunca Cumhuriyetle birlikte Türk kadınının kazanımlarını hep bir adım ileriye taşımının gayret ve sorumluluğunu taşımıştır.

*“Yaşantım boyunca yolunda yürüdüğüm Atatürkçülük devrimini Türk kadını ile ilgili ilerleme hamlesine içten gelen inanışla katılmış bulunuyorum.”*¹⁴⁰

Kitap dört alt bölümden müteşekkildir.Bu bölümler Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kadın devrimlerinin kronolojik seyriyle paralellik arz eder.Bölümler şu şekilde sıralanıyor:

a.1923-1938 Dönemi:

Bu dönem daha çok Atatürk’ün sağlığındaki kadın hareketlerinin seyrini ele almaktadır.Özellikle Dünyada kadınlara verilmemiş birçok hak bu dönemde Türk kadınlarına verilmiştir.

b.1938-1960 Dönemi:

¹⁴⁰ Oruz, T.K.D., S.18

Bu dönem, Atatürk'ün ölümünden 1960 yılına kadarki süreci içine almaktadır. Bu dönemde İffet Halim daha çok kadın kuruluşlarını ve bunların toplumsal işlevlerini ele almaktadır. İffet Halim özellikle 10 Kasım 1938 gününü anlatarak bu bölümü bitirir.

c.1960-1980 Dönemi:

1960 ihtilâlinin 1980'e kadar Türkiye'deki kadın topluluklarının çalışmaları anlatılmaktadır. İffet Halim özellikle 1960 ihtilâlinin özel bir dönem olduğu kanaatindedir ve bu dönemin izahının çok kolay olmadığını düşünmektedir. Ancak o, 1980 ihtilâlinin 1960'la karşılaştırılmaması gerektiğini de söyler.

“1960 yılında kısa süreli de olsa Türk Cumhuriyeti ilk kez özel bir yönetim şekli içine girmişti. Bu nedenle Cumhuriyet ilkeleri arkasından bu tarihte karşılaştığımız askeri hareketi kolayca izah etmek güçtür. Hemen şunu da ifade etmeliyiz ki 1980 hareketini o tarihteki görüşle mütalaa edemeyiz.”¹⁴¹

d.)Değişik Makale ve Yazılar:

Kitabın son bölümünde değişik bilim adamlarının, akademisyenlerin muhtelif zamanlarda kadınlık konusuyla ilgili yazıları yer almaktadır. Bu yazıları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Prof. Dr. Nermin Abadan, Türk Kadınının Toplumumuzdaki Yeri
2. Prof. Dr. Bülent Daver, Kadınların Siyasal Hakları
3. Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Büyük Bir Türk Kadınına Ardından

4. 1975 yılının Birleşmiş Milletler kadın yılı olarak kabul edilmesi münasebetiyle Türkiye'de bu konuda yapılan faaliyetler ve faaliyetlere katılan kuruluşların isimleri ve bu konuda yapılan sempozyumun taslak programı veriliyor. Ayrıca bu programlarda konuşan şahısların konuşma metinleri yer alıyor.

Kitabın bu bölümünde ayrıca İffet Halim'in Kadın Dergisi'nde yayınlanmış değişik konuları muhtevî yazıları yer alıyor. Bu yazılar dönem dönme Türkiye'deki gelişmelere ışık tutmaktadır.

Türkiye'de Kadın Devrimi adlı eserde ayrıca değişik eserlerde de yayınlanmış on iki şiir mevcut. Bu şiirlerin eserde yer alma maksadı her birinin

¹⁴¹ Oruz, T.K.D.; s.71

ayrı bir olay veya seyahatten sonra kaleme alınmasıdır. Mesela Kıbrıs seyahati akabinde kaleme alınan “A Kıbrıs” adlı şiir Larnaka dönüşü gemide yazılmıştır. Yine “Kuetta Çarşısı” Hindistan seyahati esnasında yazılan bir şiirdir.

2.5.2. Yeni Türkiye’de Kadın

Eserin Künyesi:

Yazar : İffet Halim Oruz
Adı : Yeni Türkiye’de Kadın
Basımevi : Hakimiyet-i Milliye Matbaası
Basım Yeri ve Yılı : Ankara, 1933

Bu eser İffet Halim’in yoğun bir şekilde kadın hareketleri içinde bulunduğu ve kadınlık hareketlerinin Cumhuriyet döneminde adeta yöntem ve metotlarının ortaya konduğu, yurdun çeşitli yerlerindeki konuşmalarını da muhtevi bir kitaptır.

“Kıymetli hatibimizin düşündüğünü ve söylediğini herkesten önce yaptığına hayatının şahit olduğunu ve 1933’de tab ettirdiği Yeni Türkiye’de Kadın başlıklı tez ile de bizzat kendisinin yaşatmak istediği bir faaliyetin çizgilerini tesbit etmeye çalışmış bulunduğunu görüyoruz.”¹⁴²

Eser toplam altmış sayfadan oluşuyor. İncelenen nüsha Nurettin Artam Kitapları koleksiyonundan vasiyeti üzerine kardeşi Cemal Artam tarafından 1958’de Milli Kütüphane’ye bağışlanan nüshadır.

Yeni Türkiye’de Kadın üç ana bölümden oluşuyor.

1. Yeni Türkiye’de Kadın:

Kadın hareketlerinin an hatlarıyla dönemi içerisinde dünyada ve Türkiye’deki ser encamı ortaya konuyor. İffet Halim kitabını bu bölümünde eserini genç kuşaklara ithaf etmektedir.

“Kitabımı bu gençliğe sunuyorum!”¹⁴³

Birinci bölüm Türk sınırları dışında kadın, Türk sınırları içinde kadınlık, Türkiye’deki kadın teşekkülleri alt başlıklarıyla sunuluyor.

2. Bir Halk Üzerinde Düşünceler ve Türk Kadınlığı:

¹⁴² Mehmet Behçet Yazar, Edebiyatımızın Unutulmaz Sımaları Edebiyatçılar Alemi, 21. Yüzyıl yay. İstanbul, s. 159

¹⁴³ İffet Halim Oruz, Yeni Türkiye’de Kadın, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s. 6

Bu bölüm Muhafız Alayı Zabitan Gazinosu’da verilen bir konferanstan mürekkeptir.Konferansın içeriğinde kadın hareketlerinin dünya ve Türkiye’deki gelişim çizgisi aktarılmaktadır.İffet Halim,konferansın sonunda Dede Korkut’ta geçen Salur Kazan Hikâyesi’ni aktarıyor.Bu hikâyenin anlatılış gayesi Türk kadınının tarihteki yeri ve konumunu ifade etmedir.Hikâyenin kadın kahramanı Burla yanındaki kırk ince belli kız ile devamlı erkeğinin yanında yer alıp üstün bir cesaret örneği ortaya koymuştur.

3.Kadın ve İktisat:

Kitabın yazılış tarihine bakıldığında İffet Halim, günlerde daha İktisat Fakültesine girmemiştir.Buna rağmen iktisadi konulara ve bu konuyu kadınlık ilişkilendirecek bilgi birikimine sahip olması bir anlamda onun bu konularda olan istidadını da ortaya koymaktadır.

Yazıda Birinci Cihan Harbi sonrası dünyanın yaşamış olduğu travmaların ardından kadına düşen birtakım vazifeler vurgulanmış ve nihayetinde kadının iktisadi boşluğu doldurduğu dile getirilmektedir.Bu bağlamda Türk kadınına da büyük görevlerin düştüğü vurgulanmaktadır.

*“Büyük harp bir dalga gibi kadını olduğu yerden aldı ve bir denizin içine attı; o zaman kadar harp, insanlık gibi mefhumların felsefesi ile karışarak çetin çarpışmalar gösteren bu iş birdenbire bir katiyet içine döküldü; iktisadi zaruret...”*¹⁴⁴

Eser, “En Son” adlı bir toparlayıcı tazı ile sona ermektedir.Bu yazıda da yine bir Türk kadını olarak herkesin kadın hareketine sahip çıkması ortaya konmaktadır.

2.6.İktisadi Eseri

2.6.1. Türkiye’de Fiat Murakabesi, Mevzuat ve Tatbikat:

Eserin Künyesi:

Yazar	:İffet halim Oruz-Sırrı Yırcalı
Adı	:Türkiye’de Fiat Murakabesi,Mevzuat,Tatbikat
Basımevi	:Maarif Derleme Müdürlüğü
Basım Yeri ve Yılı	:İstanbul,1944

¹⁴⁴ Y.T.K., s.45

İffet Halim Oruz'un, İthalatçı ve İhracatçı Birlikleri Umumi Katipliği Milli Korunma Başkontrolör Muavini sıfatıyla yine aynı kurumda Maliyet Tetkikleri Servisi Şefi olarak çalışan Sırrı Yırcalı ile birlikte yazdıkları Türkiye'de Fiat murakabesi adlı mevzuat kitabı 440 sayfadan oluşmaktadır.

Bu eser İkinci Cihan Harbi yıllarında dünyada meydana gelen büyük kaosu savaşa katılan katılmayan her devleti derinden etkilemesi münasebetiyle oluşturulmuş bir etüt çalışmasıdır.

Büyük savaşın dünyayı kasıp kavurduğu yıllarda haliyle Türkiye de birçok alanda olduğu gibi iktisadi alanda sıkıntılar meydana gelmiştir.Devrin iktidarı ülkemizin savaştan en az zararlı çıkmasını sağlamak amacıyla birtakım tedbirlere başvurmuştur.Bu tedbirlerin başında ekonomik tedbirler gelmektedir..Savaş esnasında üretimin azalmasına paralel olarak tüketim artmış, birtakım karaborsacılar ortaya çıkmıştır.Devlet değişik kanunlar çıkararak ülke genelinde arz-talep dengesini oluşturmak ve ekonomik darboğazı aşmak istemiştir. İşte zikredilen eserin yazılış amacı budur.

“ Gerek istihsâl gerek ithalatın azalması gerek İstihlâkın çoğalması ve diğer muhtelif sebeplerle arz ve talep mekanizmasının normal muvazenesi bozulduğundan bir taraftan istihsâl ve ithalatı artırma veya tanzim ve İstihlâki kısma matuf tedbirlere tevessül olunurken diğer taraftan bu muvazenesizlikten faydalanmaya kalkışan kötü niyetli kimselerin spekülâtif mahiyetteki hareketlerini önleyici tedbirler alınması lüzumu hasıl oldu.”¹⁴⁵

Eser iki ana kitaptan oluşuyor.

1.Birinci Kitap:

Muhtelif memleketlerdeki fiyat murakabe sistem ve mevzuatı ele alınıyor.On bir ülkenin mevzuatı bu bölümde inceleniyor.

2.İkinci Kitap:

Kitabın bu bölümünde savaş sırasındaki ülkemizin fiyat murakabe sistemi inceleniyor.Bu bölümde ayrıca Önleyici tedbirlere bağlı olarak çıkarılan kanunlar ortaya konuyor.

Eserin son bölümünde ise çeşitli ticari mallar üzerinden fiyat murakabe uygulamaları ele alınıyor.

¹⁴⁵ İffet Halim Oruz,Türkiye'de Fiat Murakabesi,Mevzuat ve Tabikat,Maarif Derleme Müdürlüğü,İstanbul,1944,s.III

III.BÖLÜM

3.İFFET HALİM ORUZ'UN ESERLERİNİN TETKİKİ

3.1.İffet Halim'in Şairliği ve Şiirlerinin Tematik Tasnifi:

3.1.1.İffet Halim'in Şairliği

İffet Halim Oruz, çocuk denecek yaşlarda içinde bulunmuş olduğu çevre ve yaşadığı olaylar neticesinde şiir denemelerine başlar. Onun çocukluğuna rastlayan dönem gerçek manada buhranlı bir dönemdir.

İffet Halim, işgal İstanbul'unun çocuğudur. Hayatının işlendiği bölümde aktarıldığı üzere koca bir imparatorluğun yıkılışına şahit olduktan sonra bin bir güçlkle kurulan genç bir Cumhuriyet'e tanıklık eden bir şahıs olarak o tüm bu yaşadıklarını belki hayatının çok erken dönemlerine sığdırmıştır. Bu ortam içinde edebiyatın, sanatın, buram buram gezindiği bir köşk haliyle İffet Halim'e de şiir yazma ortamını hazırlamıştır. O yakın akrabası Faruk Nafiz'inde tesiriyle küçük yaşlardan itibaren şiirler yazmaya başlar.

*“Teyzem 14 yaşında şiir denemeleri yapmaya başlamış. Tabii dayısının oğlu Faruk Nafiz Çamlıbel'in tesiri olmuş.”*¹⁴⁶

İffet Halim bir şair torunu olarak, küçük yaşlardan itibaren yazılar karalamaya, şiirler yazmaya başlar. Diyebiliriz ki o çocukluğunu yaşayamadan bazı meselelere kafa yormaya başlamıştır.Bu durum aslında sadece İffet Halim'e münhasır bir durum değil bir neslin kaderidir adeta. Aynı zemin ve zamanda şiire adım atan birçok şair onun duymuş olduğu ıstırafları duymaktadırlar.Çünkü devir buhranlar dönemidir ve yapılması gereken ne varsa bir nesil üzerine düşenleri yapmak durumundadır. İkinci Balkan Harbi'den önce kurulan Türk Ocakları belli bir ülküyü yerine getirmek amacıyla dernek faaliyetleri içine girdikten sonra I. Dünya Savaşı patlak vermiş, Çanakkale'de bir milletin seçkin evlatları adeta kaderin cenderesinden geçmiştir.Bir nesilden geriye kalanlar tüm bu yaşananlardan sonra İstanbul'da olanlar o *kara gün* ü yaşamışlardır.İstanbul'un işgal edilmesi bir taraftan Türk insanını İstiklâl Mücadelesi'ne götürürken, bir yandan da değişik ekonomik ve siyasi buhranları yaşamasına sebep olmuştur.

¹⁴⁶ Ayten Mengüç ile muhtelif tarihlerde yapılan telefon ve e-mail görüşmeleri.

İffet Halim'in şairliğindeki temel amil önceleri çocukluğunda yaşadığı acı olaylardır.Bu olaylar İffet Halim'i derecesiyle müteessir etmiş ve nihayetinde zaten hazır olan zeminden de güç alarak şiirler yazmaya başlamıştır.

Çocukluğunun geçtiği işgal yıllarında yaşadıkları hayatı bölümünde ele alındığı için burada tekrar bu konuya girilmedi.

İffet Halim, dedesinin şairliği ve Faruk Nafiz'in de akrabası olması münasebeti ile on dört yaşından itibaren vezinli ve kafiyeli şiirler yazmaya başlar.Bu şiirler bir çocuğun gözünden ve gönlüne yansıyanlardır.Bu yıllarda yazmış olduğu manzumeler sadece bir karalama hüviyetinde olduğu için kendisi de bunları herhangi bir şekilde yayınlama veya saklama ihtiyacı duymamıştır.

*“Bir şair torunu olan ve “şefkatli ve zeki bir anne” nin verdiği milli bir terbiye ile küçük yaştan beri uyanık bir halde yetişme imkanını bulan iffet halim, balkan harbi sıralarında, duyulan ıstırabın tesiri ile bazı yazılara karalamaya başlamış, dayızadesi Faruk Nafiz'in feyizli delaleti ile henüz on dört yaşından itibaren artık vezinli ve kafiyeli manzumeler vücuda getirmeye muvaffak olmuştur.”*¹⁴⁷

İffet Halim, şiire devrinin getirmiş olduğu bir zihin bulanıklığı ve huzursuzlukların etkisiyle *aşk* şiirleriyle başlamıştır. Daha sonra kendini hasretmiş olduğu Cumhuriyet devrimleri ve Cumhuriyet'in getirmiş olduğu özellikle kadınlara verdiği birtakım siyasi ve sosyal hakları şiirinin merkezine koyar. Bunun yanı sıra empresyonist çizgilerin silik de olsa hissedildiği tabiat şiirleri mevcuttur. Ayrıca Dünya'nın birçok yerini gezip görmenin bıraktığı etkiyle yazmış olduğu egzotik çizgilerin zaman zaman hissedildiği egzotik şiirleri vardır.

İffet Halim, şiirlerindeki bazı ifadelerinde sanatı kendi ideolojilerinin hizmetine sokmaktan çekinmemiştir. Kullandığı ifadeler arasında Atatürk için, *“En yüksek yere varan halk peygamberisin sen!”*¹⁴⁸, dizesindeki ifade birçok şairin zaman zaman heyecan ve coşkusuna kapıldığı şiirin bir unsurudur.Yine

¹⁴⁷ Edebiyatımızın Unutulmaz Sımaları Edebiyatçılar Alemleri,Mehmet Behçet Yazar,21.Yüzyıl yay. İstanbul,s.157

¹⁴⁸ Oruz, T.K.D.,s.49

ilkeler için kullandığı “*altı ok yeni dindir!*”¹⁴⁹; Rize için kullanmış olduğu “*Allah yeşil burada*”¹⁵⁰ ifadeleri de onun bir şair olarak zaman zaman duygu bağlamında uçlarda dolaştığını ortaya koymaktadır.

İffet Halim’in şairliğini kısa bir izahtan sonra çalışmanın şiirler üzerindeki asıl konusunu oluşturan şiirlerin tematik tasnifine geçilecek.

3.1.2.Şiirlerin Tematik Tasnifi

İffet Halim’in şiirleri tema olarak tasnife tabi tutulurken, son şiir kitabı Kışın Bahar esas alındı. Bu eserde olmayıp diğer kitaplarda olan şiirler ayrıca belirtildi.

3.1.2.1. Sosyal Temalar

Cumhuriyet neslinin sadık ve idealist bir ferdi olarak İffet Halim, gerek diğer eserlerinde gerekse şiirlerinde toplumsal konuları ayrıntılı bir şekilde ele alıp bu konular üzerinde kafa yormuştur.

Seksen dokuz yıllık hayatının çocukluk ve ölümüne yakın birkaç yıllık dönemini saymazsak o hep toplumun içinde ve önünde olmuştur.

İffet Halim cemiyet hayatı içerisinde aralıksız bir çalışmanın içerisine girmiştir. Özellikle Cumhuriyet’imizin ilanından sonra adeta kendini Cumhuriyet’e vakfetmiş bir insan olarak karşımıza çıkar. Gerek Cumhuriyet’in getirdiği yenilikler gerekse bu yenilikleri Türk toplumuna kabul ettirme ve taşıma noktasında takdire şayan çalışmalar ortaya koyan İffet Halim, haliyle cemiyete ait konuların şiirlerinde de işlemeyi kendi ifadesiyle “ödev” olarak algılamıştır.

İffet Halim, özellikle Cumhuriyet’in ilanından sonra sosyal konulara alışılmışın dışındaki hassasiyeti ve Cumhuriyet sevdalısı bir Türk kadını olarak şahsına münhasır özellikleri ile kendinden sonraki nesiller için nadir bir örnektir. Örneğin, otuz yaşından sonra liseyi dışardan imtihanlarla bitirip sonra üniversiteyi okuması onu şahsına münhasır yapan özelliklerinden sadece biridir.

¹⁴⁹ Arkadaşlar,s.80

¹⁵⁰ Oruz, K.B., s.52

İffet Halim, şiirlerinde Cumhuriyet başta olmak üzere bir çok sosyal mesele hakkında ciddi şekilde kafa yorar. Bu meselelerin bir çoğunu da şiirlerine taşır.

3.1.2.1.1. Atatürk

Bir şair olarak İffet Halim'in şiir dünyasında Cumhuriyet'imizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün çok özel bir yeri vardır.

Atatürk'ün Türk milleti için hangi anlamları ihtiva ettiğini burada tekrar uzun uzun anlatmaya gerek duymuyoruz. Kaldı ki İffet Halim ailecek Atatürk'le bizzat tanışmaktadır da. Bu yönü ile o şiirlerinde Gazi'ye müstesna bir yer ayırmıştır. İffet Halim'in Atatürk temasını işlediği şiirleri 10 Kasım 1938'den sonra, yani Atatürk'ün vefatından sonraya rastlamaktadır. Atatürk'ün sağlığında onunla ilgili şiir yazmaması belki de Gazi ile sürekli iç içe olmasından kaynaklanmıştır. İffet Halim, Atatürk'ün vefatından sonra onun asla doldurulamayacak o boşluğunu görüp hissettiğinde bu şiirlerini yazar.

İffet Halim'in Atatürk konulu ilk şiiri onu kaybettiğimiz gün olan 10 Kasım 1938 tarihini göstermektedir. Şair bu tarihte İktisat Fakültesi'nde öğrencidir.

“Atam” adlı bu şiir de onun ölümünden duyulan yas ve büyük üzüntüyle beraber Atatürk'ü Atatürk yapan üstün meziyetlerin övgüsü söz konusu edilmektedir.

*“Aman! Toprağa verdi millet yüce oğlunu
Türk toprağı kıskandı kucağımızdan onu.
Dünya nasıl koptuysa güneşten yana yana
Bir millet alev olmuş yanıyor Atam sana!”¹⁵¹*

Atatürk'ün Türk milletine kazandırdıkları coşkulu bir şekilde dile getirilmektedir.

*“Çizmene kılıncına, saçının her teline
Bağlandık bir milletçe bu millet emeline
Bu bağda insanlık var,
Türklük var, atılış var*

¹⁵¹ Oruz, K.B.,s.30

– *Ya istiklal ya ölüm, diye yurdu alış var*¹⁵²

Milletin onun ardından duyduğu derin yas şairin ifadesiyle “cinnet” seviyesindedir.

“Atam bu güz yaşlarında sana sonsuz minnet var.

Gönülde sevgi değil; kara sevda, cinnet var

Rahat yat toprağında yurdumun ünlü kulu

Ne mutlu Türk olana, Atam sana ne mutlu”¹⁵³

Şiirin çok taze duygularla yazılması şiire ayrı bir anlam yüklemektedir. Şöyle ki, 10 Kasım 1938 tarihinde yazılmış olan bu şiir Atatürk’ün ardından yakılan bir ağıtın ta kendisidir.

“Atamla Baş başa” adlı şiir Atatürk’ü öven bir şiirdir. Diğer şiirden farklı olarak bu şiirde üzüntüden ziyade övgüler ağırlıktadır.

“Yirmi beş yıl canından ayrı düşmüş canlarınız,

Sen yoksun fakat Atam, gençlik var, bizler varız,

*Kadın erkek yolunda otuz milyon kadarız...”*¹⁵⁴

Milletin yaşlısı genci; şehirlisi köylüsü onun açtığı yolda emin adımlarla ilerlediğinin sanki bir belgesidir bu şiir.

Şair bu şiirde millet adına onun yolunda, onun açtığı çığırda yürüneceğine dair söz vermektedir.

3.1.2.1.2.Cumhuriyet ve Cumhuriyetle Elde Edilen Kazanımlar

Cumhuriyet döneminin bilinçli bir aydını olan İffet Halim’in savunduğu değerlerden biri olan cumhuriyet kavramının şiirlerinde ele almaması düşünülemezdi.

O Cumhuriyeti şiirlerinde hem Cumhuriyet’in nasıl önemli bir rejim olduğu hem de Cumhuriyet’le birlikte toplumun kazandıkları noktasında dile getirmektedir.

¹⁵² Oruz, K.B., s.31

¹⁵³ Oruz, K.B., s.31

¹⁵⁴ Oruz, K.B.,s.33

Arkadaşlar adlı nutuk kitabında geçen “Cumhuriyet” adlı şiir Cumhuriyet’i faziletleri ile birlikte yücelten bir şiirdir. Bu şiir Cumhuriyet’i bir devrim, bir yönetim biçimi olarak methetmektedir.

*“Biz bu güne ulaştık,bağrı açık,alını ak,
O gün gibi bu gün de,çevriliyor bir yaprak.
Bu kitap on bin yılın ardında yazılmıştır
Tunçlara,demirlere,taşlara kazılmıştır,”¹⁵⁵*

Şiir de Türklük tarihselliğın içinde kaybolmuştur. “*Topraklar oyuldukça biz onu bulacağız.*” ifadesi tarihsel milliyetçiliğın izini sürmektedir. Tunçlara, demirlere, taşlara kazınmış tarih Orhun Abideleri’nde olduğu gibi Türk’ün tarihidir.

*“Topraklar oyuldukça biz onu bulacağız
Bağır Türklük bu diye,on altı milyon ağız.”¹⁵⁶*

Kurtuluş Savaşı ile Ankara’nın fonksiyonu dolayımında Türklük yeniden dirilmiş ve doğmuştur. Bunu sağlayan Cumhuriyet’tir. Bu milletin kabına sığmayıp taşmasıdır.

Cumhuriyet, sınıfsız, ağırlık tanımayan bir rejimdir. Köylü hor görülmeyecek, kadın ikinci sınıf muamelesi görmeyecektir. Türklük ile Cumhuriyet bütünleşen bir gerçek olarak onaltı milyonu bağrına basacaktır.

*“Biz bugüne ulaştık,bağrı açık alını ak,
O güne gibi bu gün de çevriliyor bir yaprak!
Bu kitap sonsuzluğa böyle kazılacaktır,
İşte böyle çevrilip,böyle yazılacaktır,
Topraklar oyuldukça hep onu bulacaklar
Türklük budur diye,ey on altı milyon bağır!”¹⁵⁷*

“Altı Ok Yolunda Kadın” adlı şiir de Cumhuriyet ve Cumhuriyet’in kazanımlarını yüceltmektedir. Altı ok Atatürk devrimlerini ve bir siyasi partinin bu devrimlere atıf yapan amblemini çağrıştırmaktadır.

¹⁵⁵ A.,İstanbul,1936

¹⁵⁶ Oruz, A.,s.103

¹⁵⁷ Oruz, A., s.104

Cumhuriyet'in modernleşme projesi kadınlar üzerinde yürütüldüğü dikkate alınırsa bu niyetin aksettiği bir şiir olarak bu şiir karşımıza çıkar.

*“Sen ki geçmiş gönlünde,gelecek kucagında
Nice ün taşımışsın ,bu yurdun her çağında,
Sen ki ilk yasalara,beraber karışmışsın;
Beraber savaşıarak beraber barışmışsın.
Bugün işte o dağdan uzanan çetin yollar
Altı ok biçiminde sivrilen demir kollar, ”¹⁵⁸*

Altı ok yolunun ilerici bir yol olduğu ve gericiliği boğduğu ifade edilmektedir. Şiir estetiği olarak, hem sivrilen hem demir olan altı ok imajının “altı ok yeni bir dindir” yorumunun keskinliği ile örtüştüğü görülür.

*“Yığın yığın yürü git,sen onun o senindir,
Yad yollar sana düşmez, altı ok yeni dindir!”¹⁵⁹*

3.1.2.1.3.Türk Kadını ve Türk Kadını'nın Üstün Vasıfları

Türk kadınının takip edilen tarihi süreçten günümüze kadar geçmişi en az erkekleri kadar şanla şerefle, kahramanlıklarla doludur.

Orta Asya'nın bozkırlarındaki kadınlarda İslamiyet sonrası kadınlara kadar hep erkeğinin yanında yer almış Türk kadını iş başa düştüğü zaman da Kara Fatma olmuş, Nene Hatun olmuş, Asker Saime olmuştur.

İffet Halim tarihi süreçten yaşadığı döneme kadar Türk Kadınına adeta bayraklaştırmıştır.

Kadın “Türk Kadını” adlı şiir de fedakar yönleri ile ön plana çıkmıştır.

O, tarihi yazan, toprağı işleyen, ocağı tütüren olarak bir değil birçok misyonu aynı anda gerçekleştirmiştir.

*“Destan destan dolaştın tarih yapraklarını,
Avuç avuç kavradın Vatan topraklarını...
Bağıl'daki ocağın ateşini sen yaktın.
Ana dili konuşan her oğla sen baktın. ”¹⁶⁰*

¹⁵⁸ Oruz, A.,s.80

¹⁵⁹ Oruz, A.,s.80

Türk Kadını anne olarak, tarlada işçi olarak, cephede oğul bekleyen sabır kahramanı olarak ve cephenin gerisinde askerine destek olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“Beşiğinin çulunu namluya saran kadın,
Kağnayı köyden alıp cepheye süren kadın,
Bağrına taşlar basıp oğullar veren kadın,
Böyle tuttu dünyayı senin mübarek adın!..”*¹⁶¹

Kadının övüldüğü ve Cumhuriyet’le kazanmış olduklarının dile getirildiği bir başka şiir ise “Yardımsevenlerdeniz” adlı şiirdir. Şiirde Türk kadını ve onun yaptıkları övülmektedir. Kadınların şefkatli yönü ve karşılıksız sevme özellikleri vurgulanmıştır. Elli yılı aşkın bir süre çeşitli kadın derneklerinde çalışan İffet Halim yapılan bu çalışmaları övmüştür.

Kadınlarımızın Atatürk’ün izinde gittikleri ve “*otuz yılın sevgisi*” ifadesi ile kadınlara verilen haklar dile getirilmiştir.

*“Atatürk’ün izinden coşup gelenlerdeniz
Yurdun dört bucağına kanat gerenlerdeniz,
Adımız ondan nişan, şefkatimiz ona şan,
Yardım sevenlerdeniz, yardım sevenlerdeniz!”*¹⁶²

3.1.2.1.4.Kıbrıs ve Kıbrıs Davası

1947’den sonra Kıbrıs İffet Halim’in hayatında ayrılmaz bir parça haline gelmiştir. Özellikle Kadın Gazetesi bünyesinde yaptığı Kıbrıs Gezileri ve Kıbrıs’la ilgili çalışmaları şiirlerine de yansımıştır.İffet Halim Oruz,1947 yılındaki Kıbrıs gezisinde yazmış olduğu ilk şiir “A Kıbrıs” adlı şiirdir.

*“Yıllar boyu bizim olan bu yer için o heyecanla Larnaka’dan Lefkoşe’ye
çıkarken yazdığım mısraları okuyucularıma sunuyorum.”*¹⁶³

“A Kıbrıs” adlı şiirin başında “A!” seslenme ünleminin bulunması

¹⁶⁰ Oruz, K.B., s.35

¹⁶¹ Oruz, K.B.,s.35

¹⁶² Oruz, K.B.,s.43

¹⁶³ Oruz, T.K.D.,s56

Kıbrıslıların bu şekilde konuşması ile alakalıdır.

“Şiirin başındaki (A!) hitabının anlamı şudur:Kıbrıslılar birbirlerini (A Ahmet,A Ayşe) diye çağırırlar,ben de bu şiirin başına (A Kıbrıs)başlığını koymam yavru vatani ana vatana çağırma anlamını taşır.”¹⁶⁴

Şiir de Kıbrıs’ın övgüsü yapılarak Kıbrıs Davasına sahip çıkılmıştır.

“Dağın dağımdan kopmuş, ruh uz açan baharda,
Gönlümün sıcağıyla buğulanmış göklerin...
Ela gözler renginde uzanan tarlalarda,
Sandım sızan kanımız rengini veren yerin!...”¹⁶⁵

Kıbrıs topraklarının milli ve manevi açıdan milletimiz için ne denli önemli olduğu şiirde ortaya konmaktadır. Geçmişten günümüze Kıbrıs’la olan tarihi ve stratejik bağ Kıbrıs’ı daha da önemli kılmıştır.

“Diyorlar ki pınarlar süzülür Toroslardan,
Zeytin dallarındaki ana yurdun yaprağı;
Dalgalar ses getirir ona Barbaroslardan,
Kaniyla kemiğiyle bu yurt Türk’ün toprağı...”¹⁶⁶

“Geliyor” adlı şiir de Kıbrıs’a sahiplenme ile örülü bir şiirdir. “Seksen yıl önce” sözü şiirin yazıldığı tarihten itibaren geri gidildiğinde 1878 tarihine tekabül etmektedir. 4 Nisan 1978’de İngilizler Kıbrıs’ı işgal etmişlerdir. Şair 80 yıl önce gurub eden ufukların tekrar tüllendiğini ve onun altında yatanların yani şehitlerin geldiğini ifade etmektedir.

“Seksen yıl önce ufka uçup batan geliyor,
Çevirdi yelkenleri sana atan geliyor,
O topraklar .altına düşüp yatan geliyor!...”¹⁶⁷

Düşman önünde o gün mağlup olan Türk askerinin artık toparlandığını ve

¹⁶⁴ Oruz, T.K.D.,s57

¹⁶⁵ Oruz, K.B.,s.37

¹⁶⁶ Oruz, K.B.,s.37

¹⁶⁷ Oruz, K.B.,s.38

yakında yardıma geleceği müjdesi verilmektedir. “Çırpınma Yavru Kıbrıs, Ana Vatan geliyor”¹⁶⁸ dizesi bu duyguları ortaya koymaktadır.

Kıbrıs gelin adlı şiir de ise bir geline benzetilmiştir. Gelin, telli duvaklı yavuklusunu beklemektedir. O yavuklu ise Ana Vatan Türkiye’dir.

Şiirde beklenen günün mutlaka geleceği vurgulanır ve biraz daha sabırlı ve metanetli olması istenir Kıbrıslıdan. Çünkü bir gün yavuklu ile gelin birbirine kavuşacaktır.

*“O yavuz delikanlı sana vurgun a kızım!
Yeşil yeşil çimenle kucak kucak çiçekle,
İster gönül dolusu, ister bir ömür bekle
Seni evereceğiz bir gün elbet Kıbrıs ’ım!”¹⁶⁹*

Bu şiir Kıbrıs’ı farklı bir kimliğe büründürmüştür. Diğer iki şiirde gördüğümüz epope tarzı izler bu şiirle yerini coşkun bir lirizme bırakmıştır.

3.1.2.1.5. Anne ve Annelik Duygusu

İffet Halim her şeyden önce bir annedir. Bu yönü ile memleket annelerini ve annelik duygularını şiirlerinde yüceltmıştır.

O Türk Kadını olarak Türk Kadınlarının kendine mahsus annelik yönlerine atıflarda bulunmuştur.

“Sana” adlı şiir anayı ve analık müessesesini yücelten didaktik bir hitap şiiridir.

Ana, öncelikle yardı, şefkatin kaynağıdır, karşılıksız sevendir. Bu yüzden anneler her türlü sevgiye ve saygıya değerdir.

*“Ey ana denilen yar,
Ey şefkatler kaynağı
Ey beklemeden seven.
Ey istemeden veren,
Gül koncalar bahçesi...
Ey al kanlar pınarı*

¹⁶⁸ Oruz, K.B.,s.38

¹⁶⁹ Oruz, K.B.,s.39

*Sana sevgi, sana saygı!....*¹⁷⁰

1927 tarihini taşıyan ve Füsün adlı şiir kitabında bulunan “Anne” adlı uzun şiir “*Anneme diye yazan şairlere*” adlı ithaf cümlesi ile başlayan “sana” ifadesi ile şiir de bir kişiye özellik durumu söz konusudur. Bu kişiye özellik anne kavramında kendini bulur.

Anne sözcüğü şiirlerimizde şefkat yegâne vurgulamak için kullanılan bir sözdür. Bu şiirde de yine aynı şekilde hayat ve anne birbirlerini olumsuzlayan unsurlar olarak konumlandırılmıştır.

Anneler, hayatın merhamet dolu kaynağıdır. Onun yanında iken her şey hoştur, güzeldir.

“Ne kadar dertsizdim, nasıl kaygusuz?”

*Sevginden başka her his çün duygusuz!”*¹⁷¹

Hayat zalimdir, hayatın içinde vefadan, gerçek sevgiden eser yoktur. Öyle ise ve faya ve gerçek sevgiye ulaştıracak tek unsur annedir. Şair bura da kaçış imgesi olarak annedir. Ahmet Haşım’ın “çıkıtığım geceler” adlı şiiri hatırlandığında, o şiirde de bir kaçış söz konusudur. Belki oradaki kaçış anılara ve çocukluk günlerinedir. Ancak o şiirin bu şiirle benzeşen yönü annedir.

“Anladım o elem, elem değilmiş!”

Gör şimdi bu başım nasıl eğilmiş!”

Nedendir! Bu yerde böyle elem var?”

*Her insan düşmüştür bir derde nâçar”*¹⁷²

3.1.2.1.6. Türk Askeri ve Onun Üstün Vasıfları

Milletimizin tarihine bakıldığında asker ve askerlik mefhumunun bizim için ne kadar önemli bir unsur olduğunu görürüz. Belki tarihin bize çizmiş olduğu yolda asker bir millet olmadan da ayakta durmamız mümkün değildi. Tarihi bir

¹⁷⁰ Oruz, K.B.,s.28

¹⁷¹ Füsün., İffet Halim Oruz, İstanbul,1928,s.30

¹⁷² Oruz, F.,s.5

şuura sahip olan İffet Halim bir asker işi ve bir asker baldızı olmanın ötesinde şiirlerinde Türk Askerine önemli yer verir.

“Er” adlı şiir askerin övgüsüdür. Asker, her annenin bağrında bulunan vatan sevdasının adeta süt gibi emmektedir. Zaten onu kahraman yapan bu annesinden aldıklarıdır.

*“Her ananın bağrında vatan sevdası tüter
Türk oğlu bu bağırdan sağılan kanı emer”¹⁷³*

O asker, anaya sahip olduğu için erdir, sınırda beklediği için erdir. Genç kızların kalbinde yattığı için erdir. Hasılı er vatanın kendisidir. Ersiz vatan, vatansız er düşünülemez.

*“Genç kızların gözünde gönlünde yatandır er,
Bütün er çocukların nabzında atandır er,
Bir milletin bağrında çağıldayan kandır er,
Gönüldür, aşkıdır, kandır velhasıl vatandır er...”¹⁷⁴*

3.1.2.1.7. Vatan Sevgisi

İffet Halim, çocukluğundan beri içinde vatan sevgisini derinliğine duyan bir şahsiyettir. Şöyle ki çocukluğu İstanbul’un işgal yıllarına denk gelen şair, gençliğinde milli mücadeleye sahip olan genç bir kız ve Cumhuriyet’in kurulmasına şahit olan genç bir aydın olarak vatan sevgisini şiirlerinde de işlemiştir.

Şiirleri temalara ayırırken Atatürk, Cumhuriyet, Türk Askeri gibi temaları ona işleten temel amilin vatan sevgisi olduğuna şahit olduk. Bu temaların temelinde vatan sevgisi bulunmaktadır.

O ülkesini taşıyla, toprağıyla, insanıyla, tabiatıyla seven bir şairdir.

“Erciyes’e Geldim” adlı şiir vatan sevgisi üzerine bina edilmiş bir manzume olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiir, 1959 Kayseri tarihini taşıyor. İhtimal İffet Halim bu yıllarda yurt çapında düzenlenen Kıbrıs mitingleri için Kayseri’ye gelmiştir.

¹⁷³ Oruz, K.B.,s.36

¹⁷⁴ Oruz, K.B.,s.36

Şiirde vatan sevgisinin bir sembolü olarak Erciyes görülmüştür. Şair Erciyes’le dertleşip halleşmektedir.

*“O dumanlı başına başım koymağa geldim.
Bircunda buzlu sular içip sönmeğe geldim
Senin gibi Erciyes içten yanmağa geldim
Vatan topraklarına düşüp kanmağa geldim...”*¹⁷⁵

Kıbrıs davasından dolayı şair bu dönemde her zamankinden biraz daha içlidir. Bu duygularını adeta Erciyes’e boşaltıp rahatlamaya gelmiştir.

*“O ilahi kubbeler altı dualarım var.
Götürün sevgilime sesimi yüce dağlar,
Kıbrıs diye içimde bir yavru vatan ağlar,
Kandırmağa gönlümü ben Erciyes’e geldim...”*¹⁷⁶

3.1.2.1.8. Türk Milleti

Arkadaşlar adlı hitabet kitabında geçen 1935’te Suadiye’de okunan “Gökler ve Biz” adlı şiir Türk milletinin üstün vasıflarını ortaya koyan epik bir şiirdir. Şiir de Türk’ün vasıfları destansı bir anlatımla dile getirilmiştir.

Türk’ün korkusuzluğu, cesareti, atılganlığı, bu şiirde en güzel şekliyle anlatılmıştır.

*“Damla damla içeriz, mavi gök bizim diye,
Türk’ün olan havayı doyum olmaz içmeğe
Biz ki bağı Türklükle kabarmış bir ulusu,
Yaşar mıyız bu gökte rastlasak bir zerreye?”*¹⁷⁷

Şiir sanki havacılıkla ilgili bir olayı ortaya koymak için yazılmıştır. Ancak havacılıktan ziyade Türk milleti övülmüştür. Atatürk’ün “İstikbal Göklerdedir” sözünden hareketle karada olduğu gibi milletimizin havada da başarı ve kahramanlık gösterebileceği ortaya konur.

¹⁷⁵ Oruz, K.B.,s.40

¹⁷⁶ Oruz, K.B.,s.40

¹⁷⁷ Oruz, A.,s. 96

3.1.2.1.9.Çanakkale

Hem Türk tarihinin hem de dünya tarihinin en önemli savaşlarından olan Çanakkale savaşları İffet Halim'in işlediği temalardan biridir.

İffet Halim, 1954'te "Çanakkale Anıtı"nın temel atma törenine katılmak üzere gittiği Çanakkale'de kaleme aldığı "Analar Konuşuyor" adlı şiir de Çanakkale şehitlerine seslenmektedir.Şiir Mithat Cemal Kuntay'ın "Çanakkale Şehitliğinde" adlı şiirini anımsatmaktadır. "Ey şimdi köyünden pek çok uzakta"¹⁷⁸ dizesi ile başlayan şiir ile İffet Halim'in "Çanakkale Anıtı" adlı şiiri tema itibariyle birbirini tamamlayan bir yapıya sahip.

O toprakların bağrında şehitler yatmaktadır. Şair, onlara "oğullar" diye seslenmektedir.

*"Açıl ey toprak açıl, bağrında yavrurum saklı,
Helal olsun o kan ki bağrımdan sana aktı,
Oğullar ve oğullar o an Çanakkale'de
Vatan diye kanıyla burcuna bayrak taktı..."*¹⁷⁹

Şiirde anaların gözüyle Çanakkale destanı verilmiştir. Aradan 40 yılı aşkın bir zaman geçse de analar, Ayşeler, Fatmalar onları unutmamıştır. Bir anne olarak şair burada tüm şehit anaları adına konuşup şehitleri övmektedir. O tüm samimiyetiyle Anadolu'nun fedakar analarından şehit oğullarına, Çanakkale'ye selamlar getirmiştir.

*"Selam ey Çanakkale, şehitlerin diyarı
Ayşeler Fatmaların kucak kucak selamı
Bütün Türk anaları karşında selam durur,
Ey yüce milletimin kahramanlık destanı..."*¹⁸⁰

3.1.2.1.10.Türk Çocukları

Bir anne olarak İffet Halim'in çocuklara bakışı içten ve samimidir. Kaldı ki biz torunuyla yaptığımız söyleşi de onun bu yönünü birinci ağızdan öğrenme

¹⁷⁸ Kenan Akyüz,Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi,İnkılap Yayınevi,Ankara,1996,s.821

¹⁷⁹ Oruz, K.B., s.41

¹⁸⁰ Oruz, K.B., s.41

fırsatı bulduk. İffet Halim 2 yaşında annesi ve babası ayrılan Hulki Oruz'u bir anne şefkati ve fedakârlığı ile büyütüştür. Ayrıca kimsesiz çocukların bakımı ve eğitimi konusunda da İffet Halim'in çok değerli çalışmaları mevcuttur.

“Türk Çocuğu” 1952'nin 23 Nisan'ında yazılmış ve çocuklara ithaf olunmuş bir şiiirdir.

Cumhuriyet sonrası Atatürk'ün dünyada bir ilk olarak 23 Nisan'ı çocuklara bayram olarak hediye etmesi Türk çocuklarına Cumhuriyet'in getirmiş olduğu bir kazanımdır.

Şiirde Türk çocukları, Cumhuriyet'in kazanımları dolayısıyla övülmektedir.

Çocuklar bir yapraktır, egemenlik ağacında. Bu bahar gününde Türk çocuğu yağmur gibi akacaktır.

*“Bu sınırlar içinde dalgalanan bayraksın,
Sen Yirmi Üç Nisan'ın dallarında yapraksın,
Egemenlik ağacı seninle bahar açar,
Her nisan yağmur olup sen yurda akacaksın!”¹⁸¹*

Şiirde Atatürk bağ sahibine, çocuklar ise üzümü derene benzetilmiştir. Şair, Cumhuriyet'in nimetlerini de bir üzüme benzetir. Böylece Atatürk sayesinde çocuklarımız daha güzel günlere erecektir.

*“Bağı veren Atadır, Üzümü deren sensin,
Bir millet varlığını tarihe seren sensin,
Türk uygar yaşamıştır, yaşayacaktır, çünkü,
Her Yirmi Üç Nisanda □urda yeşeren sensin!...”¹⁸²*

3.1.2.1.11.Yerli Malı Kullanımı

Cumhuriyetin ilanından sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan önemli kalkınma çalışmalarından biri de yerli malı kullanımının bizzat devlet eli ile teşvik edilme çalışmalarıdır.

İffet Halim yerli malı kullanımını teşvik çalışmalarına fiilen katılmıştır.

¹⁸¹ Oruz, K.B., s.44

¹⁸² Oruz, K.B., s.44

Onun bu çalışmalarını hayatını anlattığımız bölümünde genişçe ele aldığımız için burada tekrar bu çalışmaları anlatmaya gerek duymuyoruz.

İffet Halim “yerli malı” temasını işlediği şiirini 1935’te İstanbul Radyosunda okumuştur. Bu şiir “Arkadaşlar” adlı hitabet kitabında yer almaktadır. Şiir “Altıncı Yedigün” ismini taşıyor.

Şiirin ismine bakılırsa yedi gün bir haftaya tekabül etmektedir. Altıncı yedi gün altıncı yılın haftasını imliyor. Öyle ise şiir 1935’te yazıldığına göre, 1929’da başlayan bir gelenekten bahsedilmektedir. Zaten şiir “altı yılda altıyüzyılı aştık” dizesi ile başlıyor. Ne var ki şiirin içeriğinde vurgulanan yerli malı kullanımı ifadesi bu geleneğin Yerli Malı Haftası olduğunu açıkça göstermiyor. Çünkü yerli malı kullanımı 1946’dan itibaren okullarımızda kutlanmaya başlamıştır. Yani şiirin yazılışından 11 yıl sonra. Ancak İsmet İnönü başbakan iken 12 Aralık 1929’da yerli malı kullanımının önemini ortaya koyan bir konuşma yapmıştır. Net olarak ortaya koyamıyoruz; lakin İffet Halim bu konuşmaya şiiri ile atıfta bulunmuş olabilir.

“Bu yokluk günlerinde Atatürk ve arkadaşları kendi kendimize yetecek bir ekonomiye sahip olma isteğinde idiler. Yabancı mallar yerine kendi ürettiklerimizle yetinmenin gereğini halka anlatmak istiyorlardı. 12 Aralık 1929 günü zamanın başbakanı İsmet İnönü Millet Meclisinde yaptığı bir konuşmada yerli malı kullanımının öneminden ve tutumlu olmaktan bahsetti. Okullarımız 12 Aralık’ta başlayan haftayı 1946 yılından itibaren Yerli Malı Haftası olarak kutlamaya başladılar. 1983 yılında bu haftanın adı Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası oldu.”¹⁸³

Şiir Türk milletinin ne zor cenderelerden geçtiğini ifade eden dizelerden başlamaktadır.

*“Biz tamam altı yılda, altı yüz yılı aştık,
Sarp fırtınalar gibi dağdan dağa ulaştık,
Nasıl yabancı elde koymadıksa İzmir’i
Böyle oldu bu yolda olanların her biri.*

¹⁸³ www.memocal.com/bgvh/tutumyatirimhaftasi-konusma.asp

*Ulusal artırımın altıncı yedi günü*¹⁸⁴

Şair, şiirin ikinci bölümünde “Arkadaş” diye hitap ettiği halktan milletin geleceği için yerli malı kullanmasını istiyor.

Şiirin ilerleyen dizelerinde yerli malı kullanımının faydaları dile getirilmektedir.

*“Arkadaş Türk yavrusu bunu senden bekliyor,
Ulusal arttırma,beni alıştıır diyor!
Beş kuruş kazanırsan koy bir yana birini,
Göre göre alışır,çocuk biriktirimi.
Başında yerli şapka,sırtında yerli gömlek
Gözünü açan yavrun,sende bunu görecek;
Hiç yakışır mı bir gün çocuğun varıp sana,
Derse ki Türk elinde,Türk malı kullansana.”*¹⁸⁵

Şiir milli kaynaklarla kalkınmayı teşvik eden ifadelerle doludur; yabancı boyunduruğuna karşı bir milli şahlanma nasıl gerçekleşmişse şimdi de sıra ekonomik şahlanmadadır. Bu atılımın gerçekleşmesi için millet kendi öz kaynakları ile kendi ülküsünü gerçekleştirip kendi ayakları üzerinde durabilmelidir. Şiirin temelinde bu duygular vardır.

*“Böylece bu yolda da her engel çiğnenecek,
Bizden daha çok şeyler ummaktadır gelecek,
Atatürk'ün yolunda,Atatürk'ün ardında
Ülküye varacağız bugün gibi yarın da!”*¹⁸⁶

3.1.2.1.12.Sosyal Eleştiri

İffet Halim yapı itibariyle insanları çok fazla eleştirmeyi sevmeyen biridir. Hayat boyu karşılaştığı olumsuzlukları belki ferdi bir his olarak çok fazla dışa vurmayan bir insandır.

¹⁸⁴ Oruz, A.,s103

¹⁸⁵ Oruz, A.,s.104

¹⁸⁶ Oruz, A.,s.104

Bir şair olarak bazı hallerde iyice dolduğun da ise bunları dizelere aktarmaktan geri durmaz.

Atatürk'ün sağlığında yaşanan bir takım can sıkıcı olaylar İffet Halim'i derinden etkilemiştir. Onun "Türkiye'de Kadın Devrimi" adlı kitabında üstü kapalı olarak anlattığı ve detaylandırmadığı bazı olumsuzluklar toplumda ortaya çıkan ikilikler ve devrimlerin tam olarak anlaşılabilmesi İffet Halim'i derecesi ile müteessir etmiştir. Özellikle bazı çevrelerce çıkarılan Atatürkçüler, İsmet Paşacılar ikiliği onu derinden yaralamıştır.

Kışın Bahar adlı şiir kitabının başına alınan altı mısralık isimsiz şiir bu duygularla kaleme alınmıştır.

"O tarihte kim bilirdi ki henüz Atamız hayatta iken Atatürkçüler ve İsmet Paşacılar diye bir deyim ortaya atılmış, Ankara'da Atatürkçüler, İstanbul'da İsmet Paşacılar seçimlere etki yapmışlardır. Ancak o büyük varlığın böyle bir harekete karıştığına asla inanmadım, gene de bu kanaatte bir takım menfaatçiler bu durumu yaratmışlar ve kötü politika hiç iyi netice vermemiş ve günümüze kadar ulaşan yarar dalgaları, nihayet memleketi 1979'da bu duruma getirmiştir.

*Bizim gibi Atatürk idealcileri bu halden sonsuz üzüntüler duymuşlardı. Bu duygularımı o tarihte yazdığım bir şiir ile de dile getirmiştım. 1965'te yayınladığım Kışın Bahar adlı kitabımın başına geçirdiğim bu altı mısralık şiiri bu kitabımda da yayınlıyorum."*¹⁸⁷

Şair mazisini anlattığı şiirin dizelerinde anlaşılabilmemekten, kendini anlamayan toplumdan veya kişilerden şikayetçidir. Ona göre toplumda bir çile çekenler vardır, bir de boş yaşayanlar. Dolayısıyla boş insanların çilekeşleri anlaması mümkün değildir. Şair bu yönüyle toplumsal hicvi sezdiiren bu şiiri vücuda getirmiştir.

*Anlamadılar Oruz,bağrındaki yüreği,
Kulaklar ki işitmez kime söylersin,neyi?
Bir yüzün çevresinde beliren çizgilerde
Gömülen her gölgeyi göreceğ gözler nerede...
Eğilmeyen başlara dik diye sırtanlar*

¹⁸⁷ Oruz, T.K.D. s.67

Bir kanın çağlayarak akışından ne anlar”¹⁸⁸

İffet Halim’in bu minvaldeki şiirlerinden biri de “İhlamur Ağacı” adlı şiiridir.

Şair bu şiirini de tıpkı “Anlamadılar” da olduğu gibi toplumsal bir takım sıkıntılardan sonra yazmıştır.

“Bizim gibi henüz dünya yüzünde Atatürk’ün kurduğu rejimden daha üstün bir yönetim olmadığına inananlar bu durumu gördükçe çok üzölmüşlerdir. Zira kurduğu prensipler içinde karma ekonomi, milliyetçilik, devletçilik ve laiklik gibi asla değerden düşmeyecek nitelikler görüşünü içtenlikle sürdürmüş olsaydık son 20 yıldır düştüğümüz aksaklıklara uğramazdık ve Atatürk’ün hamlesi daha hızlı olarak yurt yararına ilerlerdi.

Bizim gibi bu gidişi görenler büyük üzüntülere düşmüşlerdir. Bu duygularla yazdığı bir şiiri de gene bu kitapta okuyucularına sunuyorum.”¹⁸⁹

Şair, şiirde dert ve sıkıntılarını ihlamur ağacına anlatarak onda teselli aramaya çalışıyor.

*“Seninle söyleşeceğim bu yazda,
İster tatlı de istersen acı,
Bin yaprak çırpınıyor karşında
Bilmem ne demektir bunu amacı
Ne diyorsun ihlamur ağacı.”*¹⁹⁰

Yurduna milletine inananlar hiç ümitsizliğe düşmezler. Şair insanları hancı ve yolcu olarak ikiye ayırır. Kendini bir yolcuya benzeten şair bununla övünür. Bu şiirde ülkeye adanmışlığın gururu hissedilmektedir.

*“Toprağın altında üstüde birdir demişler.
Böyledir yurdunu sevenlerin inancı,*

¹⁸⁸ Oruz, K.B., (Kitabın Başına Geçirilmiş İsimless Altı Mısra)

¹⁸⁹ Oruz, T.K.D. s.87

¹⁹⁰ Oruz, T.K.D., s.59

*Bu canı adamışız bir kez bu toprağa,
Öyle ya kimi yolcu, kimi hancı
Böyle değil mi ihlamur ağacı...’’¹⁹¹*

Ihlamur Ağacı’nda olduğu gibi sorun Yılları adlı şiir de toplumsal birtakım olumsuzluklardan duyulan huzursuzluğun dizelere aktarıldığı bir şiirdir.

Şair içinde çakan şimşeklerin sebebini sorgulayıp bir yalnızlık içine girer.

*“On beş mi, otuz beş mi yoksa seksen mi yıllar?
Nedir içinde çakan şimşekler yıldırımlar?’’¹⁹²*

Şiir, İffet Halim’in tarih taşımayan ender şiirlerindedir. Ancak “*seksen beş mi yıllar*” ifadesi bu şiirin 1985 yılında yazılmış olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmakta. eğer bu tahmin doğruysa şair şiirini seksen bir yaşında yazmıştır.

O artık geçmişinde teselliği aramaktadır veya geçmişte yaşadığı dolu günler onu rahatlatmaktadır. toplum bu noktada açık olmasa da eleştirilir.

*“Yetmez mi o sevgiler o ilahi etkiler?
Yemyeşil çayırlara serpilen hikâyeler...’’*

*O Allah’lık aşkların destanı olacaksın,
Ve yapraklar içinde solarak kalacaksın...’’¹⁹³*

3.1.2.1.13.Yardımseverlik

Hayatının çok büyük bir bölümünü çeşitli yardım kuruluşlarında ve derneklerinde geçiren şair, yardımseverlik temasını da şiirlerinde işler.

Türkiye’de Kadın Devrimi adlı kitapta geçen “Yardımsevenler” adlı şiirde yardım, yardımseverlik ve yardımseverler övülmektedir.

Yardım, “*Allah’a ulaşan gönül*” olarak telakki edilmektedir. Bu yönüyle yardımseverlik üstün ve faziletli bir iştir.

¹⁹¹ Oruz, T.K.D., s.41

¹⁹² Oruz, T.K.D.,s.151

¹⁹³ Oruz, T.K.D.,s.151

*“Gönüller açan bir güldür yardım,
Allah’a ulaşan gönüldür yardım,
Yoksulu, yalnızı güldürür yardım,
Yardımlar pınarı yardımsevenler...”¹⁹⁴*

Şiirde açıkça belirtilmese de Yardımsevenler Derneği’nin çalışmaları övülmüştür.

*“Çevrede gözler var bakışı yaşlı,
Eller var uzanmış, tüm ihtiyaçlı,
Kimi süryan çocuk, kimi de yaşlı,
Dertlerin dermanı yardımsevenler...”¹⁹⁵*

Şiirde izah edilen “yirmi dokuz yıldır” ifadesi Yardımsevenler Derneğini’n kuruluşunu ifade etmektedir. 1928’de kurulan bu hayır kuruluşu ülke çapında çok kıymetli hizmetler gerçekleştirmiştir.

İffet Halim’in şiirlerindeki sosyal temaları yukarıda izaha çalıştığımız on üç tema ile açıklamaya çalıştık.

Şiirdeki sosyal temalarda bir iç içelik söz konusuydu. Cumhuriyet’in faziletlerinin anlatıldığı bir şiir de Atatürk, Türk Milleti, Devrimler vb... konular da işlenmiştir.Erciyes’e çıkılıp,vatan sevgisi ve Kıbrıs terennüm ediliyordu.Belki İhlamur ağacı ile dertleşiliyordu; ancak asıl dert toplumsal bir kaygıydı. Ancak biz bunları belli ana çizgilerle ortaya koyduk.

3.1.2.2. Ferdi Temalar

İffet Halim’in özellikle gençlik yıllarına rastlayan dönemlerde vücuda getirdiği şiirlerindeki temel eğilim bizi ferdi temalara götürüyor.

Ferdi temaların işlendiği şiirleri meydana getiren temel amil olarak onun hayata ve insanlara bakışını gösterebiliriz. Zaten şairliğin bu muğlak tarafı şiirleri meydana getiriyor.

¹⁹⁴ T.K.D., s.41-42

¹⁹⁵ T.K.D., s.41-42

Fusun ve Kışın Bahar'ın lirik bölümü ferdi konularla örülüdür. Onun ferdiyetçiliğin de bile derin sosyal konular ve kaygılar karşımıza çıkıyor. Buna ferdi tema dediğimiz şiirlerin arka planına indiğimiz zaman veya şairin bazı anılarına ulaştığımızda o şiirin gerçek manada sosyal bir kaygıdan kaynaklandığına da şahit olduk.

Onun bu kategoride işlediğimiz şiirlerinde derin bir romantizmle karşılaşmak mümkündür. Ancak bu romantizm derin ferdiyetçilik değil bizzat toplum içinde toplumla beraber yaşanan romantizmdir.

Bu kısa açıklamadan sonra ferdi temalara geçiyoruz.

3.1.2.2.1. İyimserlik

İffet Halim, hayatta birçok olumsuzluğa şahit olmasına rağmen hayata pozitif bakışını asla kaybetmeyen ender insanlardandır. Mütareke yıllarında geçen çocukluğu, Milli Mücadele de geçen gençliği onu hiçbir zaman ümitsizliğe düşürmemiştir. Ümitsizliğe düştüğü zamanlar da muvakkat sürmüştür.

Kışın Bahar adlı şiir kitabına adını veren “Kışın Bahar” adlı şiir doğaya ait öğelerle iyimserlik temasını ortaya koyar.

“*Tutulsa buz, bakılsa çiçek*” dizesi bu şiirin özeti gibidir. Bir şeye dokunmak onun gerçekliğini ortaya koyar, ele verir. Bir şeye bakmak ise izlenimseldir. Nasıl görmek istiyorsak o şey bize öyle görünür.

Şair kış görüntülerini bahar pastoralliği ile zihninde yer değiştiriyor. Bu durum onun iç dünyasından kaynaklanmaktadır. “*Yalnız ve yalnız anlaşılmayan/içindeki karla, başındaki kar.*”

Şiirdeki bu bakış açısı ve felsefesi bizi iyimserliğe götürmektedir.

“*Tutulsa buz, bakılsa çiçek,*

Ne kadar anlaşmış hayalle gerçek,

Yalnız ve yalnız anlaşmayanla,

İçimdeki korla, başımdaki kar...”¹⁹⁶

¹⁹⁶ Oruz, K.B. s. 1

3.1.2.2.2. Hasret

“Karlı Dünya” adlı şiirde hasret teması işleniyor; ancak hasretin duyulduğu kişi veya şey muğlaktır.

Şiir İsviçre Alplerinde 1957’de yazılmış. Kocasını araştırdığımız kadarıyla İsviçre’de herhangi bir görevde bulunmamış. Kuvvetle muhtemel kocası ve yakın dostları ile tatil için gitmiştir İsviçre’ye. İki bacanak Fevzi Mengüç ile Halim Oruz eşleri ile birlikte belli zamanlarda birlikte tatile çıkarılmış. İsviçre gezisi de bunlardan biri olabilir.

İsviçre’nin karlı dağ görüntüleri eğer kavuşmak istediğiniz şey, kişi olsaydı, yani yaşsaydı aşılabılır zorluklardan biri olurdu. Ovalar koşulabilirdi (sen) o olsaydın. O olsaydı okyanuslar içilir göklerde uçulurdu.

*“Sıra sıra karlı dağlar,
Sen olsaydın aşılırdı
Ova olsa koşulurdu
Derya olsa içilirdi
Gökler olsa uçulurdu...”¹⁹⁷*

Şiirde bir ayrılığın verdiği hasretin hüznü vardır. “Mesafesiz” ayrılık sözü kavuşmanın imkânsızlığını ortaya koyuyor. İhtimal hasret duyulan kişi ölümün ayırdığı bir kişidir. Bu Atatürk olabilir mi? Belki...

*“Mesafesiz bir ayrılık
Yıllar geçti soğuk ılık,
Sen mi yoksun, ben mi varım?
Dünya karlı ben yanarım.
Karlı dağlar, k.arlı dünya*

*Aramızda karlı toprak
Ve seneler yaprak yaprak...”¹⁹⁸*

¹⁹⁷ Oruz, K.B. s. 3

¹⁹⁸ Oruz, K.B. s. 3

Sessiz Perşembeler adlı şiir belki hasretin en zirveye çıktığı şiirdir.

Diğer şiirde olduğu gibi bu şiirde de hasret duyulan mefhum muğlaktır. Ancak biz bu şiirde hasret duyulanın Atatürk olduğu noktasında görüş bildiriyoruz. Çünkü Atatürk 10 Kasım 1938 Perşembe günü vefat etmiştir. Kuvvetle muhtemel sessizliği yaşanan perşembeler bu güne atıfta bulunulan perşembelerdir.

Perşembeler sessizce akıp gitmektedir. Görünmez antenler üzerinde yalnız bir gönül çırpınmakta. Bu gönül hasretle çırpınışı ortaya koymaktadır.

*“Yalnız bir gönül çırpıntısı titreşir,
Görünmez antenler üstünde...
Bilinmez neleri, .nereleri
Kapsar bu antenler?
Böyle sessiz akıp gider perşembeler...”*¹⁹⁹

Şair hasret duyulanın asla geri gelmeyeceğini bilmesine rağmen yine bir dar çemberde çırpınmaktadır. Bu noktada şiire patetik bir hava hakimdir.

*“Duyanlar içinde duygu
Bir kör kuyu...
Sevdalar atılmış içine,
Uzan uzanabildiğine
Ses gelmez, ses vermez.
Boşuna çekilir derin derin nefesler,
Gene sessiz akıp gider perşembeler.”*²⁰⁰

3.1.2.2.3. Yalnızlık

Yalnızlık temi şiirleri şairlerin en fazla işlediği temalardan biridir. İffet Halim'in “Kar” adlı şiiri yalnızlık temasının işlendiği bir şiir olarak karşımıza çıkıyor.

Şiir iç dünyaların inişli çıkışlı olduğu bir şiir “*Gide gide nereye vardım?*” gibi derin bir muhasebenin şiiri. Kar taneleri gibi savrulmuştur hayata şair.

¹⁹⁹ Oruz, K.B. s. 17

²⁰⁰ Oruz, K.B. s. 17

*“Bırak varsın savursun rüzgar beni, kar gibi
Halimde bu karlara bir benzeyiş var gibi
Can var ki bu soğukta düşer sıcak kollara,
Bense yağan kar gibi düştüm beyaz yollara”²⁰¹*

İnsanlar lakayttır. Farkına bile varmazlar. Tıpkı yapan kar gibi duygusuz, empatisiz bir şekilde şairin yanından geçerler. Şair duyulmak, aranmak istiyor, vehimleniyor ve harcanıyor yollarda.

*“Hiç bakıp da camlardan dedin mi bu rüzgâra,
Var git de ardı sıra yollarda onu ara,
İsterdim bunu bilmek, duyulup arandım mı,
Yoksa yağan kar gibi yollarda harcandım mı?”²⁰²*

3.1.2.2.4. Özlem

Yapılan yolculuk neticesinde veya herhangi bir sebeple sevdiklerinden ayrılma insanları özlem duygusuna iter.

“Ardımda Kalanlar” adlı şiir zaman içerisinde devam eden bir özlemi ortaya koymaktadır. Tıpkı Kaldırımlar’daki “İçimde damla damla bir korku birikiyor.”²⁰³ dizesi akan zamandaki sürekliliği ortaya koyduğu gibi bu şiirde de batan güneş ve akan yollar şairi iyiden iyiye hislendirmektedir.

Şiir Doğu Ekspresi’nde yapılan bir yolculuk esnasında kaleme alınır. Yani yine bir tren yolculuğu ayrıldığı yerde bıraktıklarını, anılarını ve özlemlerinin etkisi tren uzaklaştıkça (*bozkırların akışı*) şairi kuşatıyor. Artık her şey ve herkes arkada kalmış.

*“Düdük sesleriyle duman geride,
Cismimden gayrısı, aman, geride,
Akıl sırcalaşmış, tuz buz olmuştur...”²⁰⁴*

²⁰¹ Oruz, K.B. s. 4

²⁰² Oruz, K.B. s. 4

²⁰³ N.Fazıl Kısakürek, Çile, Büyük doğu yay., İstanbul, 1999, s.157

²⁰⁴ Oruz, K.B. s. 7

Özlemin tema olarak işlendiği bir başka şiir ise Füsün'da geçen 1927 tarihli "Unuttun mu?" adlı ve nakaratlı şiirdir.

Şiirin adının da çağrıştırdığı gibi şair geçmişteki etkilenimlerine, yaşadığı duygulara ve bu duyguların yaşandığı zaman ve mekânlara özlemi dile getiriyor.

*"Mehtaplı anlarının
O ilahi deminde,
Erenköy ireminde,
Vakitsiz solan gülü
Unuttun mu?
Akşam zamanlarının,
Suya hüznü çöktüğü,
Günün elem döktüğü
Pek yakın olan dünü,
Unuttun mu?"*²⁰⁵

Şiirde gençliğin yoğun heyecanları seyrelmekte ve heyecanların kabına sığmazlığı çeşitli imgelerle betimlenmektedir. "Yuvasından atılan garip bülbül", "Vakitsiz solan gül", "Yıldızlar", "Siyah gece", "Çamlık gölgeleri", "Ruha dökülen siyah saatler" vs. bütün bunlar yoksa unutuldu mu?

3.1.2.2.5. Ümit

İnsanı hayata ümitleri bağlar. Beklenen gün, kişi ya da şey için insan sürekli ümit besler. İffet Halim'in "Bekleyiş" şiiri ümitli bir bekleyişin yeşerttiği zeminde vücuda gelmiştir.

İlk üçlük karaltı, loşluk, sisler gibi sözcüklerle betimlenen bir ürpertiye ortaya koyuyor. Bu bir bekleyişin ürpertisidir. Şairin iç dünyasında beklenen kişinin şekli örülüp görüleşiyor.

*"Ağaç karaltıları loşluklarda yürüyor,
Rüzgârlar dolaşüyor adım adım yollarda...
Seslerle, karanlıklar bu uzanan kollarda..."*²⁰⁶

²⁰⁵ Oruz, F. s. 6

²⁰⁶ Oruz, K.B. s. 8

Somuttan soyuta bürünme, ihtimal ki bir duygusal bağılılıkla birlikte somut olarak manevi bir yanını da keşfedmiştir.

*“Bütün gelenler artık bir tüle bürünüyor,
Bekleyiş sıyrılıyor çizgisinden gelenin,
Şekli gönülleşiyor yollardan beklenenin...”²⁰⁷*

Fusun’da geçen “Kar” adlı şiirde beyazlıktan kinaye umuda yelken açılmıştır.

Kar nurdur, hazanların üstünü örter, siyah olanı gizler.
*“Derdimi dinleyen damlar örtülmüş
Beyaza büründü ahlarım sanki...
Dünyaya semadan bir nur dökülmüş!
Altında gizlenir hazanlar belki...”²⁰⁸*

Kar baharın güzelliğini çağırıştırır. “Varlığım” bu beyaz günde, baharda olduğu gibi ısınmıştır.

*“Bir an için olsun gözüüm aldandı,
Uzakda gördüğüm dallar üstünde
Titreyen karları bahardır sandı;
Varlığım ısındı bu buzlu günde...”²⁰⁹*

“Tesbih” adlı şiir ümitli bir bekleyişin tespihle özdeşleştirildiği bir şiirdir. Tespih bu şiirde onsuz geçen günlerde onsuzluğun yerini dolduran ve ümitleri yeşerten bir unsurdur.

*“Sensiz geçen günlerdir elimdeki al tesbih
Ben bu alev üstünde böyle emekliyorum,
Bir ateş kesilerek yolunu bekliyorum...”²¹⁰*

²⁰⁷ Oruz, K.B. s. 8

²⁰⁸ Oruz, F. s. 9

²⁰⁹ Oruz, F. s. 9

²¹⁰ Oruz, K.B., s.11

3.1.2.2.6. Aşk

Aşk teması edebiyatta şairlerin genel manada olmazsa olmaz temalarından biridir. Faruk Nafiz gibi bir dönemin en dokunaklı aşk şiirleri yazan bir şairin akrabası olarak İffet Halim, aşk konusunu onun şiirlerinden mülhem işlemiş olabilir.

İffet Halim'in aşkı işlediği şiirlerine genel içerik yönüyle baktığımız zaman karşımıza beşeri aşk çıkmaktadır.

“Kışın Bahar”daki “Gül ile Bülbül” adlı şiir tarih olarak 1928 tarihini taşıyor. Bu yönü ile şiir onun gençlik yıllarından esintileri de beraberinde getiriyor.

Gül ile bülbül adlı şiir Füsun'da “Gülüm” olarak geçiyor. Aynı şiir iki farklı eserde sadece isim değiştirmiş.

Şiir beş dördlükten müteşekkil. Birinci dördlükte yaz mevsimi, ikinci dördlükte hazan, üçüncüde kış söz konusu ediliyor ve beşincide tekrar yaz dönlüyor. Buna göre Füsun'un (Platonik aşkın) tecellisi yazda, “*kendini bulma*”, sonbaharda “*şiddetlenme*” kışta “*tahammülü zorlayan bir hale bürünme*” olarak gerçekleşiyor.

*“Yanık gönlüne hicran
Birden doldu bülbülün
O hain, zalim hazan
Düşünmedi gönülün.”*²¹¹

Dördüncü dördlük platonik aşkın kaçınılmazlığını ima ediyor.

*“Bülbül ki gülü gördü
Parlak yaz gecesinde,
Esaret mukadderdi
Füsunun pençesinde...”*²¹²

Füsunda geçen “siyah sevgi” adlı şiir de siyahlık şiire göre elem ve yas durumlarını kıskançlık duygusunu zorlayan bir nitelmesi olarak veriliyor. Sevginin simsiyahı ilk dördlükte bir elem olarak gölgeye giydirilmiş. Yani gölge

²¹¹ Oruz, K.B. s.10

²¹² Oruz, K.B., s.10

gibi takip eden ve siyahi olan bir duygu... Gölge de siyahtır zaten.

*“Sevgimin eleme sana aksetmiş,
Çıkar onları sen gölgeme giydir!
Bilmem ki ne için tutarak bu yası
Bir başkasındır diye kıskandım...”*²¹³

Kıskançlığın bir duygu olarak özneyi şer yönünde harekete geçirdiği dikkate alınırsa şair bunun farkındadır.

*“Ne vahşi oldum ben, hem ne yırtıcı!
(Parala) diyordu, içinden bir ses
O siyah şeyleri çıkar sırtından
Tutmasın matem o bir başkasına!”*²¹⁴

Sekiz dörtlükten oluşan “acaba böyle mi?” adlı şiir aşkın özneye göre belli düzeyde yaşanmış evrelerini betimliyor.

İlk dörtlükte sevgi günah değildir; ikincide ayrılık ve bunun bir cilve olduğu; üçüncüde hisleri iptal eden aşırı sevgi; dördüncüde taşkın sevgi; beşincide sevginin kısmet işi olması; altıncıda sevginin bir aldanış olduğu; yedincide sevginin kaçınılmazlığı; son dörtlükte sevgi ile aldanmanın doğru orantılı olduğu vurgulanmıştır.

*“Kadife gözlerin ruhuma sindi,
Gözlerin keskini acaba böyle mi?
O kadar çok sevdim hislerim dindi!
Kalbimin teskini acaba böyle mi?”*²¹⁵

Şiirin soru kipi ile yazılması hem sürükleyici bir ritim oluşturmuş, hem de keskin bir törpülenme getirmiş şiire.

*“Günlerce yazsam da bitmez bu hisler...
Tükenmez sevgiler acaba böyle mi?”*

²¹³ Oruz, F., s.1

²¹⁴ Oruz, F., s.10

²¹⁵ Oruz, F., s.2

*Sevsen de, kovsan da gitmez bu hisler...
Gücenmez sevgiler acaba böyle mi?"²¹⁶*

Aşk temine “yıldızın aşkı” adlı şiirde farklı bir bakış getiriliyor.

Gök bilimi bakımından yıldızların aydan uzak olduğu malumdur. Ancak bayrak üzerinde de görüldüğü üzere bu uzaklık ihmal edilir, ikisi yan yanaymış gibi optik bir yanılmaya bilinçli olarak müsaade edilir.

Öyle ise; yer Diyarbakır’da bir ev damıdır; vakit akşamdır, dağ vardır, karanlık çökmektedir ve elemli bir vakittir. Ay ve yıldız birbirine yakın bir düzlemde izlenir. Sanki ikisi bir birine yakınmış gibi. Ayrıca insan algısı bakımından ya daha büyük, daha parlaktır ve yıldızlar pervane gibi ayın etrafındadır: sevgili ve onun aşkları... Böylece uzak olanın cazibesi yakın olanın güzelliğine eklenmiştir. Yıldız aşık olan, ay da aşık olunan hükmünü alır.

Şiirde yanıp sönen şimşekler aşkın şiddetini imler. Yani manzarada Lice dağlarının ardında kara bulutlarda vardır. Uzaklarda gürleyen şimşeklerin ışıkları aksetmektedir. İlk bentte yıldızın aya aşık olduğu, şimşeklerin aşkın ateşi olduğu, sevgilerin parlak yıldızlara vergi olduğu, ay adlı perinin geçici olduğu vurgulanmıştır.

*“Ey hilal, yıldız yine o yıldız,
Bu vakitler gök kubbesi ıssız;
Lice dağları üstünde şimşek
Ateş çakıyor, çaktıkça titrek.
Ay ince yüzlü bir kadın gibi,
Yıldız bu akşam aya sevgili;
Aşk duydu ona pek birden bire!
Diyor: “Aşkım” çakan şimşek!”²¹⁷*

Ay, gökyüzünde akıp kaybolur, yıldız kendi aşkıyla derin bir karanlıkta ve boşlukta kalır, sevgi budur, sevenin hali budur, bu bir kaderdir değişmez. Ay geçiciliktir. Geçici olmayan yıldızların parlaklığı ve aşkıdır.

“Aydan ayrıldım şimşek çakıyor!

²¹⁶ Oruz, F., s.2

²¹⁷ Oruz, F., s.3

*Sana acısa, bari çakmasa
Karanlık ruha birden akıyor;
Bari bu siyah kalbi yakmasa...
Ne çare yanmak yıldızın şanı
Sönüp parlamak onun nişanı!
Sev yıldız! Seven yine bahtiyar,
Aşık gönüller olmaz ihtiyar!*²¹⁸

Şiirin girişi çarpıcıdır. Tekrar sanatının akşam, siyahlık, elem sözcükleri ile uygulanması ister istemez insana Haşim üslubunu çağrıştırıyor.

Fusun'daki "Bir Haber" adlı şiir aşkın farklı bir bakışını ortaya koyuyor. Belki de aşkın verdiği ıstırabı latif bir şekilde dile getiren bir şiir.

Şair, içindeki olgunlaşmanın yeterli olmadığını daha çok kedere ihtiyaç duyduğunu lirik duygularla ifade ediyor. Artık ihtiyarladığını ve en küçük sözden bile teselli umduğunu ve gözü yollarda bir haber beklediğini belirtiyor. Şiirde şairi bu hale getiren aşktır.

*"Yetmedi bu keder dolmadı çilem!
Takatim dinse de azap yetmiyor...
Kalmadı derdimi dinleyen kimsem!
Gönlümde kıvranan acı gitmiyor"*²¹⁹

3.1.2.2.7. Anılar

"Tren götürdü" anıların özlemle yad edildiği bir şiir olarak karşımıza çıkıyor. Dostlarla, yakın ahablarla geçirilen hoş günler hatırlanmakta.

Yaz neşe ve eğlence mevsimidir. Her yer müzeyyendir, insanlar cıvıl cıvıldır. Bir yazdan arkada kalan yazı ait şen anılardır. Tren adeta bir yazı ve o güzel anıları alıp götürmüştür. Şiirde fiillerin geneli öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi kipinde çekimlenmiştir. Bu da geçmişi hatırlatması yönüyle anlamlıdır.

*"Bu yollarda kaç gün biz trenle baş koştuk,
Kaç yıldır bu yollarda kaynak gibi coştuk,*

²¹⁸ Oruz, F., s.4

²¹⁹ Oruz, F., s.17

Bütün bir yaz izimiz bu yollara geçmişti...’’²²⁰

3.1.2.2.8. Sonsuzluk

Sonsuzluk fikri insanlık tarihi kadar eski bir konudur. İffet Halim’in, “Allah’a kadar” adlı şiir bir tefekkürün şiiridir. Bir tefekkür içerisinde sonsuzluk fikri işleniyor.

“Yeşil bakış” ve “Allah” ifadeleri karanlıkta sonsuzluğu feza boşluğu dolayımında keşfedişin imanıdır. Şair yeryüzünden Allah’a kadar ulaşan bir yol tahayyül ediyor.

*“Bu karanlık gecede pırıl pırıl şıklar,
Gönlümde denizlerden aya varan bir yol var
Bir yol ki uzanıyor Allah’ım sana kadar*

*Dünyasız yaratığım bu ucu yok boşlukta
Yalnız o pırıltılar akıyorlar loşlukta
Bir yol ki uzanıyor Allah’ım sana kadar.’’²²¹*

3.1.2.2.9. Merhamet

İffet Halim’in şiirlerinde işlediği merhamet temi toplumsal kaygılardan kaynaklanmaktadır. “Kavuncu” adlı şiir bu temanın işlendiği bir şiirdir.

Tevfik Fikret ve Mehmet Akif’te de çok gördüğümüz kendi halindeki, geçim sıkıntısı içindeki insanlara merhamet duymak İffet Halim’de de görülüyor.

Şiir karşımıza tipik bir merhamet şiiri olarak çıkıyor. Şair kavuncu ile geçen diyaloglarını aktarıyor şiire.

*“Verseydim aldanırdım, vermemek alçaklıktı,
Göğsümden geçen kanlar duyuyordum ılıktı,
Yana yana on beşe canını satın aldım,
Bu böyle canlar alan bir türlü pazarlıktı...’’²²²*

²²⁰ Oruz, K.B., s.12

²²¹ Oruz, K.B., s.9

²²² Oruz, K.B., s.15

“Neden bekliyor?” adlı şiir cami avlusuna bırakılan bir çocuğa duyulan acıma duygusu “*Neden seni bekliyor sert kaldırımlar, avludaki şadırvan*” dizesi ile birlikte toplumsal bir eleştiriye dönüşüyor.

*“Daha günü görmeden, geceyi anlamadan
Taslara çarpacak baş, söyle neden bekliyor,
Seni sert kaldırımlar, avludaki şadırvan?”*²²³

Şiirde merhametle karışık bir şefkat de söz konusudur. Çünkü bir bebek terkedilmiştir.

3.1.2.2.10. Gönüle Sitem

“Öc” gönüle sitemin veya gönülle yapılan hasbıhalin şiiridir.

Toplumsal fikirler, ülküler, kısaca insanın yapmayı düşündüğü faaliyetler bir sorumluluktur. Bu aklın yoludur, davası olanın yoludur. Fakat gönül eri dava için gelmez dünyaya. “Ben gelmedim da’vi için/Benim işim sevi için” diyen Yunus bunu veciz bir şekilde dile getirmiştir.

*“Bugün senin uğruna kaç çıplağı unuttum,
Kaç açın acısını benliğimde uyuttum,
Bin bir istek içimde perişan sefil oldu...”*²²⁴

Gönlü ile bilinci arasında kalıp yapacağı işleri engellediği için gönüle sitem etmek hatta düşmanca bakmak... işte bu şiirin anlamı bu açıdan görülebilir. Lirik başlayan şiir apansız lirizmin düşmanı haline gelir. Ya da öyle bir görüntü verir.

*“Bir gün elbet dönersin, dağlar aşılacaktır,
Sana gönül çekmekten elbet şaşılacaktır,
O gün beni kör eden gözlerini oyarım...”*²²⁵

²²³ Oruz, K.B., s.16

²²⁴ Oruz, K.B., s.14

²²⁵ Oruz, K.B., s.14

3.1.2.2.11. Hüzün

“Nerdesin” adlı şiir hüznün işlendiği bir şiirdir. Dicle ile konuşmaya, halleşmeye alışkın olan şair Dicle, sisler içinde kaybolunca kendini dinleyen nereye gittiğini hüznle sorar.

*“Bilirim dinmezdi derdim ki çoktu
Elemim kalbime saplı bir oktu
Bu sabah dinleyen Dicle’ m de yoktu;
Ne oldun Dicle sen, benden mi kaçtın?”²²⁶*

Artık dertleri alıp götüren Dicle yok gibidir. Bu olsa olsa feleğin bir sillesidir. Hayat aldattıcıdır. İnsan ne kadar tahammül ederse etsin en büyük bela dertli olanların başına kopar. Bu hüznü bir bekleyişin sonunda ortaya çıkmıştır.

*“Anladım ki onun sillesi yaman;
Ey gönül ağlama cefaya dayan!
Nelere dayanır bir aciz insan...
Yıkılmaz tahammül yıkılır da can,
Çok mudur Dicle’ yi silmiş bir duman?”²²⁷*

Derdin devası ancak mezardan görülebilir. Umutsuz bir gelecektir. Sisin bir şeyi örtmesi ile ortaya çıkan hüznün Yahya Kemal ve Fikret’e uzanan bir derinliği de vardır.

*“Odur ki dünyada bahtiyar olan
Ulumun cihanı fethine kalan
Sus gönül bunları almıyor kafan!
Kabahat sende mi? Görsün yaradan
Kimdedir hal (l) olur elbet bu da’ van
Dinlersin işitmek varsa mezardan!
Vazgeç sen soruna öğrenir soran
Saf Dicle’ m ne oldun, söyle nerdesin?”²²⁸*

²²⁶ Oruz, F., s.9

²²⁷ Oruz, F., s.10

²²⁸ Oruz, F., s.10

3.1.2.2.12. Hayatın Geçiciliği

İffet Halim, “Gümüş Saçlar” adlı şiirde hayatın geçiciliğini ortaya koyar. Yaşlı bir hanımefendinin saçlarına vuran ışık, aklaşmış saçlara parlak (gümüşü) renkte gösteriyor. Şair bundan hareketle bu saçları kişileştiriyor, hem dünyanın geçiciliğini “*ne sevinç baki ne de keder*” hem de yaşama mihnetini bu saçlardan dinliyor.

*“Fakat sizde izi belli,
Esmiş mutlak mihnet yeli
O cefakar başınızdand!
Saçınızın gümüş teli”*²²⁹

“Binbir Anahtar” şiiri şairin yakın bir ressam arkadaşının açtığı sergiden sonra yazılmıştır.

*“Yakın dostlarımdan değerli ressam Kadrinise Aydemir 16-17 Nisan 1973 tarihinde Ankara’da Güzel Sanatlar Galerisi’nde değerli eserlerini sergilemiştir.Bu eşi az görülen sanat harikaları bana şu mısraları yazdırmıştır.
”*²³⁰

Şiirde hayattaki emeller bir anahtara benzetilir.Anahtarlarla insan kapıları açtığını sanır.Ancak o anahtarlar tam kilide sokulup açılacağı zaman kırılırlar.Şiir hayatın geçiciliğini anlatması yönüyle Yahya Kemal’in Mehlika Sultan’ını hatırlatıyor. “*Bu emel gurbetinin yoktur ucu,*”²³¹ dizesi de hayatın geçiciliğini ve istekleri bitmezliğini ortaya koymaktadır.

*“Avunuruz çevirdik diye anahtarları,
Bulduk sanırız yarıları ayarları,
Oysa kilit üstünde kilit üstünde kırılmış bir anahtar buluruz
Sonra aldandık diye boş yere burkuluruz.”*²³²

İnsan ne kadar uğraşsa da o anahtarla her istediği kapıyı veya kilidi açmazlar.Belki hayatın geçiciliği kırılmış bir anahtardır.

²²⁹ Oruz, F., s.11

²³⁰ Oruz, T.K.D.,s.134

²³¹ Akyüz,a.g.e.,s.747

²³² Oruz, T.K.D.,s.134

3.1.2.2.13.İstanbul'a Kavuşma ve İstanbul Sevgisi

İffet Halim “Geldim” adlı şiirde İstanbul'a duyduğu derin hasreti bitmesinden duyduğu sevinç ve süruru dile getiriyor.Şiirde denize karşı bir sesleniş olsa da bu deniz İstanbul'daki denizdir.

*“Benim güzel denizim!
Ne kadardır sensizim...
Hasretten uçtu benzim,
Solarak sana geldim!”²³³*

İç hafakanların bittiği,rahat duyguların şen akışıyla yazılmış bir şiirdir Geldim.Şair hasret duyduğu denize Diyarbakır'ı,Suriye'yi,Adana ve Konya'yı, hatta Sakarya'yı aşarak kavuştuğunu ifade ediyor.Bu yönüyle şiire bir vuslat şiiri de demek mümkündür.

*“Bekr'in Diyar'ından,
Dicle'nin kenarından,
Mardin'in dik yarından,
Koşarak sana geldim!*

*Suriye çöllerinden,
Serabın göllerinden,
Haleb'in yollarından,
Aşarak sana geldim!*

*Toros'lar arasından,
Adana yaylasından,
Konya'nın ovasından,
Uçarak sana geldim!”²³⁴*

²³³ Oruz, F., s.17

²³⁴ Oruz, F., s.17

3.1.2.3.Tabiat

İçi yurt ve insan sevgisi ile dolu bir şair olarak İffet Halim, tabiat karşısında asla kayıtsız durmaz. Onun tabiatı tema olarak işlediği şiirleri bir yana diğer şiirlerinde bile bir tabiatla iç içelik söz konusudur. Kaldı ki memleket sevdalısı bir insan olarak o Anadolu'muzun bir çok yerini gezer, gördüğü memleket manzaralarını coşkun bir şekilde işler.

İffet Halim'in tabiat temalı pastoral şiirlerini üç ana grup altında inceledik. Ayrıca Kışın Bahar'daki gruplandırmalara bağlı kalmadık.

3.1.2.3.1.Bahar ve Baharın Güzellikleri

Kışın Bahar'daki "Bahar Yolculuğu" 1949 tarihini taşıyor. Şiir diğer bazı şiirlerde olduğu gibi Anadolu Ekspresi'nde yapılan Anadolu seyahati esnasında kaleme alınıyor.

Trende yolculuk yapılıyor. Mevsim bahar. Baharın güzellikleri şairi adeta kabına sığmaz hale getiriyor. Anadolu'nun gizemli güzelliği ağaçların, çiçeklerin süslediği memleket manzarası, sanki gizli sırlarla dolu haliyle şairi kendine çekmekte. "Kırlar yeşil/sırlar gizli." dizeleri şiir boyunca dört yerde nakarat olarak tekrar ediliyor.

*"Kucak kucak papatyalar
Şeftali çiçeği pembe
Canımın içi kara
Demek böyle çıktık bahara*

*Kırlar yeşil
Sırlar gizli"²³⁵*

Tren yazdan gelmektedir, kışı sormaktadır. Şair kıştan gelmekte ve yazı sormaktadır. Burada yaz ve kış zıtlığından bir ahenk ortaya çıkmıştır.

²³⁵ Oruz, K.B., s.4

3.1.2.3.2. Gezilip, Görülen Belli Coğrafyaların Güzelliği

İffet Halim'in bazı şiirleri bizzat gezilip görülen mekanların tabii güzelliklerini ortaya koymaktadır.

“Kirazlı Bendi” adlı şiir kışın baharın pastoral bölümünde yer alır. Şiir İstanbul 1947 tarihini taşıyor.

Kirazlı Bendi Osmanlı döneminde inşa edilip, 1818 yılında bitirilmiş tarihi bir barajdır. Bu tarihi yapı Belgrat Ormanları içinde yer alan altı bentten biridir. Yapılış amacı İstanbul'un su ihtiyacını karşılamaktır. Bu bendin fotoğraflarına www.wowturkey.com./forum/viewtopic.php?t=14134 internet adresinden ulaştık. Yeşillikler içinde bu tarihi dokunun muhafaza edildiği ender yapılardan biri. Belgrat ormanı bilindiği üzere İstanbul'un Sarıyer semtinde yer alıyor. Kirazlı Bendi günümüzde hala kullanılabilir durumdadır.

*“Belgrat Ormanı, Osmanlı zamanında şehrin beklide en önemli su deposu konumunda idi. 1719’da Büyük Bent, 1722’de Topuzlu Bendin yapımı ile önemi daha da artıyor. Bu ikisine ek olarak yaklaşık zamanlarda inşa edilen Valide Bendi, İkinci Mahmut Bendi Kömürcü Bendi, Kirazlı ve Karanlık Bentleri günümüzde kullanılabilir durumdadır.”*²³⁶

Şair, Kirazlı Bendi bir peyzaj içinde vermeye çalışıyor. Köprünün mermerinden akseden görüntü sanki suya ak düşürmüştür. Bu hali ile Kirazlı Bendi Allah'ıyla baş başa onunla meşk etmektedir.

“Yeşil suya ak düşmüş köprünün mermerinden,

Bir ah et yeşil koru, bin ah çeker derinden...

Allah'ıyla baş başa kalan kirazlı bendi.

*Meşk etmiş söyleşmeği Allah'ın eserinden...”*²³⁷

Kirazlı Bendi sanki bir tefekkür kapısı açmaktadır insana. Başka bir ifadeyle şair burayı kulların Yaratıcı ile buluştuğu cennete benzetmektedir.

“Dağlar dolamış bendi iki yeşil koluyla..

Gel varalım sulara yeşil dağlar yoluyla...

Bu zümrüt aynada biz bulalım kendimizi,

*Birleşsin arda Allah yarattığı kuluyla...”*²³⁸

²³⁶ www.geocities.com/vovunz/february/bormani/bormani.html

²³⁷ Oruz, K.B., s.37

²³⁸ Oruz, K.B., s.37

“Gümüş Ayna” adlı şiir de Kışın Bahar’da geçmektedir. Şiir Erenköy 1937 tarihini taşıyor.

Şiirde benzetme sanatının en estetik tarafı kullanılıp kıyıları çerçeveye, deniz yüzeyi bir aynaya benzetilerek teşbih yapılmıştır.

Kıyıların girintisi çıkıntısı oymalı bir çerçeve ve ortada cebe sığmayan kocaman bir ayna vardır.

*“Kayalar ve kıyılar bir oymalı çerçeve,
Sığmıyor gümüş ayna her ele ve her cebe.
Yaratan bu aynayı tutmuş güneşle aya...”*²³⁹

Şiirde didaktik bir yönde sezdiriliyor. O manzaradaki aynaya bakılıp yaratılış güzelliklerinin izlenmesi öğütlenmektedir.

*“Yüzün görünebilir bu suyun avucundan,
Kaldırabilirsen tut tabiatın ucundan,
Allah’a bakar gibi bak bu gümüş aynaya!...”*²⁴⁰

İffet Halim’in tabiat şiirlerinden biri de yeşillikler içindeki Rize’yi anlattığı “Rize” adlı şiiridir.

Bütün karedeniz kıyılarının olduğu gibi Rize’de yemyeşildir. Yeşil renk adeta şairi baştanbaşa kuşatmıştır bu şiirde.

*“Gönlüm sanki önünde eğildi geldi dize,
Yemyeşil dağlarıyla beni kapladı Rize;
Köpürerek çağladım, aktım Karadeniz’e...”*²⁴¹

Rize, teşhis sanatının incelikleri ile yeşil kaftan giyinmiş bir insana benzetilir. Burada yaşanan günler çağların belki de en yeşilidir.

*“Yeşil kaftan giyinmiş sıra. sıra dağların,
Yeşil püskül deriyor sırtlarında bağların,
Sende yaşanan günler en yeşili çağların...”*²⁴²

²³⁹ Oruz, K.B., s.38

²⁴⁰ Oruz, K.B., s.38

²⁴¹ Oruz, K.B., s.39

Rize’de her şey yeşildir. Yer, gök vs... Öyle ki her tarafta yeşil buğular tütmetedir.

*“Yeşil buğu tütüyor otlarından havada
Binmiş gibi oluyor insan yeşil kanalda,
Yerler yeşil, gök yeşil, Allah yeşil burada...”*²⁴³

“Diyarbakır Şarkısı” adlı şiir önce Füsun’da yayınlanıyor ve 1928 tarihini taşıyor. Bu şiir kışın baharın pastoral bölümünde de bulunur.

Şiir türkü formu taşıyor. Çünkü dördlüklerden sonra şiire belli bir ritim kazandırmak amacı ile nakarat dizeleri konuluyor. Bu yönü ile şiir kafiyeleri ve seçilen sözcükler bakımından da bestelenmeye uygun bir yapı arz ediyor.

*“Ana, Seyran Tepeden
Çıkan ayı gördün mü?
Allahvekil dereden,
Işığı vurdu birden...
Ay yüzünü öpmüşem!
Ay gözünü öpmüşem!”*²⁴⁴

Şiirde Diyarbakır’a duyulan hayranlık dile getirilmekte özellikle Seyran Tepe’de Diyarbakır’ı ve gece mehtabı seyretme şairi hayran bırakmaktadır.

*“Aya ben, ana hayran,
Aya ben, ana kurban,
Aşığım ta gönülden!...
Ay, ben sana verdim can!”*²⁴⁵

İffet Halim, asker kocasına çeşitli görevleri münasebetiyle Diyarbakır ve Dersim taraflarında yıllarca bulunmuştur. “Dersim’i Özleyiş” adlı şiir 1928’de

²⁴² Oruz, K.B., s.39

²⁴³ Oruz, K.B., s.39

²⁴⁴ Oruz, K.B., s.40

²⁴⁵ Oruz, K.B., s.40

Diyarbakır’da yazılıyor.

Şiirde Dersim yöresinin güzellikleri anlatılıp övülüyor. Belli ki şairin düşlerini besleyen plastik estetik kaynaklardan biri de dersim civarıdır. Çamlıkları, suları, sarp geçitleri, loşlukları şairi cezp etmiştir adeta.

*“Yanık gönlümde bir istek uyandı,
Bu çağlayan nasıl bir çağlayandı
Baharda bu sular nasıl taşarlar
Bu çetin yolları nerden aşarlar?”*

*Gözümde karlarla kaplı geçitler,
At bile varmayan. sarplı geçitler...
Beyaza bürünmüş yüce çamlıklar,
Derinden iç çeken loş ormanlıklar...”²⁴⁶*

Şiirin son dörtlüğünde Dersim yöresinin güzellikleri şairi beraberinde vatan sevgisine götürüyor. Anladığımız kadarıyla maddi güzellikten manevi hayranlığa dönüşen bir duygu işlenmektedir.

*“Ben de gitseydim Ah! gelse de bahar,
Onları görmeğe ne çok arzum var!
Doyulmaz toprağım, doyulmaz sana,
Görmek de, sevmek de az gelir bana...”²⁴⁷*

“Tarladaki Laleler” şiiri Kışın Bahar’daki pastoral bölümün son şiiridir. Şiir Erenköy 1957 tarihini taşıyor.

Bu şiir de Gümüş Ayna’da olduğu gibi tabiat karşısındaki derin tefekkürün şiiri olarak karşımıza çıkıyor. Öncelikle bakıp hayran kalma ve daha sonra derin tefekkür. Belki bu manada empresyonist bir çizgi de bu şiirlerde yakalanabilir. Yani görülen manzara karşısında edinilen izlenimler söz konusudur.

Rengarenk lalelerin bir bilinçli el tarafından serpiştirildiğini ve bunun Allah tarafından olduğu sezdirilmekte.

“Turuncu, al, mor, sarı,

²⁴⁶ Oruz, K.B., s.41

²⁴⁷ Oruz, K.B., s.41

*Bir el sermiş onları...
Kapsıyor yaradanı
Tarladaki laleler...*

*Sam vurmuş gibi kıra
Çalmış renkler bakıra,
Boyanmış ardi ,sıra,
Tarladaki laleler...”²⁴⁸*

Fusun'daki “Dicle” adlı şiir 1927 tarihini taşıyor.

Kış mevsiminde Dicle nehrinin şairin karamsar duygularıyla örtüşen görüntüsü Dicle ile şairi karanlıktaki iki yoldaşa çeviriyor.

*“Ağaçları sarardı, çiçekleri soldu,
Yine hain eller dünyayı yoldu;
Ne kuşlar ötüyor, nede rüzgar şen!
Mezara benzedi, ilahi, gülşen!”²⁴⁹*

Şair bu sebepten kendi ikizi ile söyleşiyor. Baharda güzel olup, kışın matlaşan Dicle'nin, hayatın aldatıcı yönünü temsil ettiği vurgulanıyor. Öyle ise Dicle'de şair de baharı beklemektedir.

*“Yoksa da senin de çektiğin azap
Bahar için midir? İdelüm şitap...
Gel Dicle bütün bir kış bekleyelim,
Bir ah ile biz birden inleyelim!*

*Çok sürmez o şen gün elbet gelecek
Çiçekler açacak, dünya gülecek!
Sen o gün çağlarsan yine neşe ile,
Baharında solan ne yapsın söyle?”²⁵⁰*

²⁴⁸ Oruz, K.B., s.42

²⁴⁹ Oruz, F., s.7

²⁵⁰ Oruz, F., s.8

“Tahayyül” adlı şiir bu grupta inceleyeceğimiz son şiir. Şiir Füsün’da geçiyor ve 1927 tarihini taşıyor.

Şiir Diyarbakır’ın doğal güzellikleri üzerinde vatan sevgisini ifşa eden bir güzelleme, bir methiye şiiri olarak karşımıza çıkmakta.

*“Vatanımda bilsen daha neler var...
Baharda çağlayan şen çağlayanlar?
Yazın yeşillenen, yemyeşil bağlar
Kışın beyazlanan, karlı dik dağlar...”²⁵¹*

Şair, Diyarbakır’ın doğal güzellikleri üzerinde vatanın enfes güzelliklerine ulaşıyor.

*“Suların başına genç kızlar koşar;
Neşeli seslerden rüzgârlar coşar!
Kâh bir halka olup türküler oynarlar;
Seslerin aksi ile inerken dağlar!”²⁵²*

Şiirin son dörtlüğünde gezilen bu yerler vatan sevgisini de tekrar ateşlemekte. Burada belli bir bütünsellik söz konusudur. Bu bütünsellik vatanın güzelliği ve vatan sevgisiyle sağlanıyor.

*“Çıkmıyor aklımdan şimdi bu isim;
Karlı El-Aziz’le dik dağlı Dersim;
Öz vatanım bunlar... benim vatanım
Aşkınla yanıyor kalbimde kanım!”²⁵³*

3.1.2.4. Egzotik Konular

Egzotizm, yabancı ülkelere ait olanı ifade eder. Bir edebiyat terimi olarak, yabancı ülkelerin insanlarını, örf ve adetlerini, tabiatını, manzaralarını konu alan eserlere egzotik, bu tür eserler verme cereyanına da egzotizm adı verilir.

Egzotizm alsında 16.yy. da başlayan büyük coğrafi keşiflerle ortaya çıkan, yabancı ve uzak halkların sanat ve kültürlerinin yavaş yavaş tanınmasıyla ortaya

²⁵¹ Oruz, F., s.12

²⁵² Oruz, F., s.12

²⁵³ Oruz, F., s.13

çıkmıştır. Bunun sonucunda egzotizm kelimesi 19.yy da kullanılmaya başlanır.

Egzotizm, insanın bilinmeyene, kapalıya ve uzaklara olan merakından ortaya çıkmış olmalıdır. Belki bu merak zamanla yerini hayranlığa bırakmıştır.

Hayatını anlattığımız bölümde de değindiğimiz üzere İffet Halim, kocasının görevi münasebetiyle Mısır üzerinden Afganistan'a bir seyahatte bulunmuştur. Afganistan'da ise Hindistan'dan deniz yolu ile yurda dönmüştür. Beş aylık bu seyahat onun egzotik şiirlerini vücuda getirmesinde temel amildir.

Kışın Bahar adlı şiir kitabında egzotik bölüm adı ile 10 şiir yer alır. Biz bu şiirleri bir bütün halinde değil de teker teker incelemeyi uygun gördük.

Bu konunun işlendiği ilk şiir Kuetta Çarşısı'dır. Şiirden anlaşılacağı üzere ismi geçen çarşı Hindistan'dadır. Bu çarşı Hindistan'dadır.Şiiri İffet Halim'e yazdıran amel Kuetta'da gezerken bir dükkânda görmüş olduğu Atatürk ve Enver Paşa posterleridir. Bu anısını, hayatını anlatırken ayrıntılı bir biçimde ele almıştır.

Şiiri iki ana bölüme ayırmak mümkündür. Birinci bölümde İngilizlerin yaşadığı modern kısım, ikinci bölümde ise sefalet içinde yaşadığı gayet geri kalmış kısım. İkinci bölümde ise sefalet içinde haklın yaşadığı gayet geri kalmış kısım.

“*Aşfalttan sokaklar*” in üzerinde gezerken gelişmişlik ve sömürü ortaya konmakta.

“Kavuklu da binince arabası sallandı.

Gurbette birbirine sokulmuş iki yolcu

Aşfalttan sokakların üstünde yuvarlandı...”²⁵⁴

Sonraki dizelerde adeta bir yerden düşer gibi şair sefil halkın arasına düşmüştür. Burada kaldırımlar “*diken diken*”dir. Bu çarşı İngilizlerin kendileri için yaptığı modern yoldan sonra başlayan çakır çukur bir yol üzerindedir. Gerek insanları bakımından gerekse satılan mallar bakımından birçok milletten izler taşıyan bir çarşıdır. Şair de bu rengârenk çeşitliliğe Türk olarak katkı yaptığı için gururludur.

“İngiliz'in caddesi bir noktada tükendi.

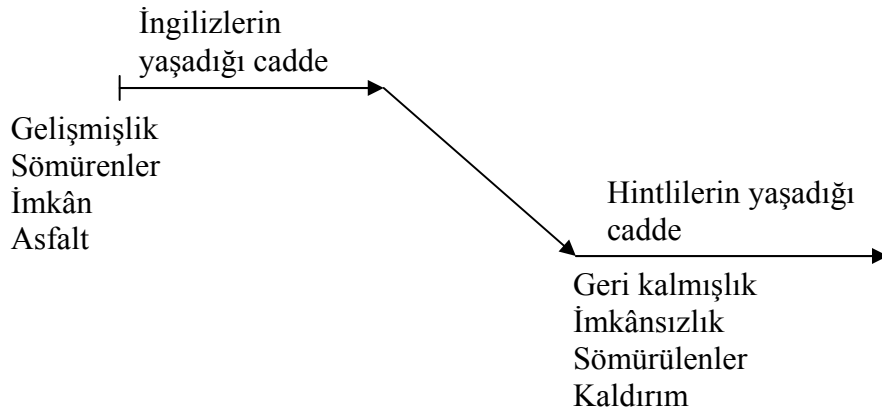
Sefilleşti sokaklar, sivrildi kaldırımlar

²⁵⁴ Oruz, K.B., s.44

Hindistan'da Hintli'nin yolu diken dikendi...²⁵⁵

Şiirde çarşıdan değişik manzaralar göze çarpmaktadır. “*Neler neler*” ifadesi belki bu durumu en iyi açıklayan ifadelerdir.

*“Kuytu kuytu daha daha izbeler,
Fildişinden şeytanlar, Çin işinde fincanlar,
Abanoz gergedanlar ve daha neler neler...”²⁵⁶*

Şekil: Şiirdeki imkân imkânsızlık boyutu.

İffet Halim,şiirin sonunda İstiklal Mücadelesi’nden haklı bir zaferle çıkan bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’nin aydın bir ferdi olmanın ve iki Türk büyüğünün resmini bu çarşıda görmenin gurur ve heyecanıyla “*Türk olmanın*” onurunu yaşar. Belki de bu onurla o topraklara bu anda ısınır.Buralara çok çabuk ısınmasının belki bir başka sebebi özellikle Pakistan ve o yöredeki insanlarla dini bir bağımızın da bulunmasıdır.

*“Sonra yolcular durdu, bir resmin karşısında,
Dünyanın bir ucunda o varlığı duydular,
Türk olmak ne hoş şeydi Kuetta çarşısında!”²⁵⁷*

Firavun’un Mezarında adlı şiirde Firavun’un mezarını ziyaret eden şaire bir Arap köylüsü rehberlik etmektedir. Elinde mumla bu Arap şaire yol göstermekte.

²⁵⁵ Oruz, K.B., s.44

²⁵⁶ Oruz, K.B., s.44

²⁵⁷ Oruz, K.B., s.44

*“Pınl pınl parladı ve pınl pınl yandı,
Arabın ellerinde mum ışığı sallandı,”*²⁵⁸

Bu ortamda Firavun’un hayali şairi ürpertmiştir. Çünkü orası ne de olsa bir dehlizdir.

*“Firavun'un hayali duvarlarda uyandı...”*²⁵⁹

Derisi simsiyah, gözleri ak bir Arap’tır. Elleri siyah örümcekleri hatırlatmaktadır. Bu siyah ortamda parlayan tek şey Arabın dişleridir. Bu peyzaj içerisinde “siyah, kurum” rengi ile mezardaki manzara anlamını bulur.

*“Eli kumun üstünde bir siyah örümcekti,
Yol yol çizgiler çekti, yol yol çizgiler çekti,
Örümcek ,elli Arap bahtımı çizecekti...”*²⁶⁰

Bu ellerin çizdiği çizgiler sanki şairin bahtıdır. Şair burada bir söylentiye aslında sezdirmektedir. Geçmişten günümüze kadar el çizgilerinin baht ile ilintisi olduğu söylenmektedir. Bir sabah vaktidir ve şair toy acemi gönüllüdür. “Hınzır fellah” belki de onun gönlüne meçhul bir aşkı koymuştur. Burada egzotik etkiyi görmek mümkündür. Çünkü bu ortam olmasaydı acaba yine o aşk gönüle girer miydi? Veyahut şair âşık olduğunun farkına varır mıydı?

*“O sabah gönlüm toydu, o sabah gönlüm toydu,
Hınzır fellah o sabah gönlüme seni koydu...”*²⁶¹

Libi Çölüne Doğru adlı şiirde çölde yapılan bir araba yolculuğundaki izlenimler aktarılmaktadır. Yolculuk kum fırtınası ile geçmiştir.

*“Çıtır çıtır araba kum yollardan yürüdü,”*²⁶²

Güneş tepede ve yakıcıdır. Binilen arabada ise kızıl saçlı ve esmer kişiler bulunur. Bu insanlar ihtimal orada yaşayanlardır. “Dudağı ne sıcağı” ifadesi belki egzotik bir izlenimin sonucudur.

²⁵⁸ Oruz, K.B., s.45

²⁵⁹ Oruz, K.B., s.45

²⁶⁰ Oruz, K.B., s.45

²⁶¹ Oruz, K.B.,s.45

²⁶² Oruz, K.B., s.46

*“Güneş tepeye çıktı, çöl daha. kızgınlaştı,
Güneş esmeri yaktı, kızıl esmeri yaktı,
Allah çöl ne sıcaktı, dudağı ne sıcaktı!”²⁶³*

Zenci Aşk adlı şiirde aşkı veya egzotik meyli ortaya çıkararak yerin ismi geçmiyor. Betimlemelerden buranın bir Arap toprağı olduğunu çıkarıyoruz. Kumlar vardır, sıcaktır ve deniz vardır, ihtimal burası Kızıl Deniz’dir. Develerin de bulunması bu tahminimizi güçlendirmekte.

*“Sürü sürü develer gökte inleyen çanlar,
Her gün giden kervanlar, her gün dönen kervanlar,
Dalgaları dev gibi homurdayan bir deniz,”²⁶⁴*

Abanoz sözcüğü de buranın sıcak bir iklime sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Abanoz ağacı sıcak iklimlerde özellikle Hindistan ve Afrika’da mevcut olan değerli bir ağaçtır. Özellikle süs yapımında kullanılır.

“Hindistan ve Orta Afrika gibi sıcak memleketlerde yetişen bir ağaç türü. abanoz odunundan çok güzel süs eşyaları yapılır, pahalı pahalı satılır. Abanoza bıçakla falan çizik atmanın bile çok zor olduğunu test edip onayladım bizzat ben kendim.”²⁶⁵

Zenci kadının yalnızca eti gözde olduğuna bakılırsa beyaz adamlarda vardır ve ihtimal sömürge izi sezdirilmektedir. Zenci kız şarkıcıdır, gündüzleri sesinden geceleri etinden faydalanılan ikinci sınıf bir mahluk. Çünkü sömürülen hem sesidir, hem bedendir.

*“İpince bacakları, ipincecik kolları,
Beklesinler yolları beklesinler yolları,
Deste deste kağıtlar, demet demet çiçekler,
Perdenin arkasında önüne gelecekler,”²⁶⁶*

²⁶³ Oruz, K.B., s.46

²⁶⁴ Oruz, K.B., s.47

²⁶⁵ <http://sourtimes.org/show.asp?t=abanoz&nr=y&pt=abanoz+agaci>

²⁶⁶ Oruz, K.B., s.48

Şiiri adını da veren zenci aşkı iki anlama gelmektedir. İlki zenci bir kadına yöneltilen şehvetli ilgiler, ikincisi zencinin kendi aşkı bir insan olarak doğallığı.

Bu ikinci anlam şairin merhametini de gözler önüne seriyor.

*“Kanlar beyaz çarşafa biraz daha döküldü,
Göğsünde hala vuran yürek değil gönüldü,
İşte zenci son akşam o gönülle gömüldü!”²⁶⁷*

İlahlar Arasında adlı şiirde, şair Atina’daki müzede Olimpos dağının ilahlarına ait heykellerle karşılaşmıştır. Ve bu ilahların çoğulluğuna paralel olarak içinde heyecanlar, ihtiraslar, tapınmalar baş göstermiştir. Bu tapınma ve heyecanlar egzotik etkinin bir neticesidir. Şairin yaşadığı baş dönmesi buna bağlanabilir. Şair kendi içindeki sevginin somut biçimini bu ilahlara benzetmiştir. Mermerden, oymalı ilah gibi birisi.

*“Bu taştan adamlara karışıyor varlığım,
İçimde heyecanlar, istekler ihtiraslar,
İçimde sevmek için, tapmak için. istek var.”²⁶⁸*

Hüda Hafız şiirinde ilk dörtlükten anlaşılacağı uçak Karaçi’den havalanmıştır. Denizin yere serilmesi yukarı çıkıldıkça anlaşılabilir bir görüntüdür.

*“Uzakta fildişinden şehre döndü Karache,
Yere seriliverdi uçsuz bucaksız deniz...”²⁶⁹*

Karaçi de zaten Umman Denizi kıyılarındadır. Dolayısıyla denizin bu görüntüsü Karaçi ile örtüşür. Uçak, kuzeye doğru çıkmıştır ve şair orada Lahor’uda görmüştür.

*“Lahor bahçelerinin dört renk yeşil divarı,
Telli pullu Sariler, Şelvarlar, Gararalar,”²⁷⁰*

²⁶⁷ Oruz, K.B., s.49

²⁶⁸ Oruz, K.B., s.49

²⁶⁹ Oruz, K.B., s.50

²⁷⁰ Oruz, K.B., s.50

Gökyüzünde hilal ve yıldız vardır veya şair öyle tahayyül etmiştir. Çünkü Türk bayrağı gibi Pakistan bayrağı da hilal ile yıldızdan oluşmaktadır. Yalnızca bayrak rengi onlarda yeşildir.

*“Hilali nakşederek göğün ta.. kubbesine,
Güneydeki yıldızı solgun sevgilisiyle,”*²⁷¹

Son dörtlükte “bizden ne kalmışsa bıraktık” ifadesi geçmektedir. Pakistan öteden beri Türkiye’ye dost ülkedir ve onlar Atatürk’ü bir kahraman olarak görür ve bilirler. Şair bu yönü ile Pakistan halkı ile Türk halkının ortak değerler manzumesini de ortaya koymaktadır.

*“Gözlerden gönle giden o dilsiz deyimleri,
Kalplerin ta içinde yatan o kahramanı,
Ve bizden ne kalmışsa bıraktık yer yer, iz iz...”*²⁷²

Şiirin nakarat bölümleri de bir Pakistan ezgisini çağrıştırmaktadır. Bu terkip şiirde “Allaha ısmarladık” olarak verilmiş. Ancak burada Pakistan diline ait kalıplaşmış bir ifade olarak da kullanılmış olabilir.

*“Hüda Hafız Pakistan. Pakistan Huda Hafız!”*²⁷³

Hint Denizinde şiiri gemide yapılan bir yolculuğun izlenimlerini aktarıyor. Çan, düdük sesleri vardır. Belki geminin güvertesinde bulunan bir geminin kalkması ile kalkış saatini bildiren çan olabilir.

*“Çan çan çan... çmlamalar... gene çan, gene çan çan...
Durmada n çalıyor çan, durmada n çalıyor çan.
Güvertenin üstünde kıvranyor bin bir can!”*²⁷⁴

Hint Denizinden kasıt bu gün bildiğimiz Hint Okyanusudur. Hava bulutludur ve bulutlar denize yakındır. İnsanlar yolculuğun zoru ile acı ve sabırsızlık içindedir.

“Uçuyor gemi gökte, ak bulutlu bir gökte,

²⁷¹ Oruz, K.B., s.50

²⁷² Oruz, K.B., s.50

²⁷³ Oruz, K.B., s.50

²⁷⁴ Oruz, K.B., s.51

*Allak bullak güverte, allak bullak güverte,
Kıvranyor insanlar... Aman varılsa Hint'e...²⁷⁵*

Denizle bulutların birbirini sevmesi ve böyle sevişmeleri egzotik bir görüntü ortaya çıkarıyor. Acaba bulutlar denize bu kadar yakın olmasaydı bu sevgi oluşabilir miydi?

*“Dalgalar bulutlarla göğüs göğüse vermiş,
Meğerse Hint denizi bulutlan severmiş,²⁷⁶*

Hint Bilmecesi, Hintli’yi bulunduğu ortam içinde ele alan bir şiidir. Hint insanı kemikleri görülecek derecede zayıftır. Kemik yığını gibi görülmektedir bu insanlar şaire. Öyle ki soluk alıp verdiklerinde kaburga kemiklerinin yükselip alçalacağı bile çok rahat fark edilebilmektedir.

*“İskeletten insanlar, insandan iskeletler,
Bunlar böyle bir külçe, böyle bir kemik alet
Bunlar böyle bil' insan, böyle bir cins hayalet...
Kaburgalar soluktan alçalıp yükseliyor,²⁷⁷*

Zayıf olmasına rağmen bu insanlar bir tahtirevan taşımaktadırlar, bu tahtı revanda insan azmanı biri oturmaktadır. Keyif içindedir ve cılız adamlarla bu azman tezat teşkil etmekte.

*“Bu kemik omuzlarda oturan bir adam var,
Adam değil ejderha, adam değil canavar!.”²⁷⁸*

İnsanların kemiklerini sızlatan bu manzara daha da yayılıp üçyüz milyon insana sızısını hissettirmektedir.

Şair bu dizelerle ortaya Hindistan’ın müstemleke halini koyuyor. Bir tarafta sömürenler diğer tarafta sömürülenler. Şairin bu yönü ile bir antiemperyalist çıkışı şiirde görülmektedir. Mazlumun yanında yer alıp zalimin

²⁷⁵ Oruz, K.B., s.51

²⁷⁶ Oruz, K.B., s.51

²⁷⁷ Oruz, K.B., s.52

²⁷⁸ Oruz, K.B., s.52

karşısında Hintlilerle beraber durma hissi vermektedir şair.

*“Tam üç yüz milyon insan bu sızıyı duyuyor
Ve sonra bu hastalar uyanıyor, uyuyor...”²⁷⁹*

Tul Daireleri Greenwich'ten başlayarak, hep doğuya doğru gidilip, dünyadan değişik insan ve coğrafya manzaralarının ortaya konduğu bir şiir olarak karşımıza çıkıyor. Şiirde başlangıç itibari ile bir zıtlık söz konusu. Greenwich gelişmişliği Çad Gölü geri kalmışlığı ifade eder. Şiirin başlarında görülen bu çarpazlama ilerleyen bölümlerde çok fazla göze çarpmıyor.

Saat sıfırı (24) vurduğunda yer sıfır derecedir ve İngiltere'dir. Masa başında uyanık olanlar üçyüz milyonluk sömürgecinin sahibi kimselerdir. Greenwich sanki dürbünlü bir göze sahiptir. Buradaki dürbünlü göz İngilizlerin sömürge hakimiyetini ortaya koymaktadır. Çünkü bu İngilizlerin hakimiyet gücünü anlattığı gibi sıfır derecelik meridyen dairesi de biçimce dürbün gibidir. Yuvarlak yani sıfır. Ancak dürbünden kasıt söylediğimiz gibi İngiliz hakimiyetidir.

*“Uzakta bir masanın başında adamlar var,
Onlar da korkuyorlar, ses çıkarmıyorlar hiç
Ve dürbünlü göziyle uyuyor Gırınıviç...”²⁸⁰*

Masada oturanlar belki bir siyasetin ince bir oyunun peşindeler. Sanki bir satranç oyunu vardır. Piyonlar, piyonlar ve piyonlar. Bu adamlar bir şeye yön veriyorlar. Yön verdikleri üçyüz milyon kafadır.

*“Bu saatte bu masa, bil çevrilen oyun ne?
Üç yüz milyon kafayla fiş gibi oynuyorlar,
Bu sanki bir adamca iş gibi, oynuyorlar...”²⁸¹*

Aynı saatte Çad Gölü eriyor, aşırı sıcak vardır, insanlar sömürülmüştür. Kamçılar gece olduğu için çalışmıyor. Göl Çad, Nijer ve Nijerya sınırının birleştiği yerdedir. Derecesi 14 veya 15 doğu meridyenleri ile yine 14 veya 15 kuzey paralelleri arasındaki çölümsü sıcak bölgedir.

²⁷⁹ Oruz, K.B., s.52

²⁸⁰ Oruz, K.B., s.53

²⁸¹ Oruz, K.B., s.53

*“Ortalıkta tarçınla aç mideler kokuyor,
Gündüz çakan kamçılar bu anda uyuyorlar,
Meşinler bu saatte ıstırap duyuyorlar...”²⁸²*

30 derecelik doğu meridyeni Leningrad (St.Petesburg)dan gelmektedir. Burası komünist bir yerdir. Burada kadınlar bile askerdir ve krallarda rençberler kadar çalışmaktadır. Buranın da İngiltere ile benzeşen bir yönü vardır. Yine burada da ince oyunlar dönmekte ve telsizler durmadan çalışmaktadır.

*“Tul derecesi otuz, burası Leningrat
Burası kadınları asker yapan memleket,
Burası kıralları rençper yapan memleket...”*

*Burada da bu saatte çevrilen oyunlar var
Tikitak tirik tırak telsizler işliyorlar,
Bu işler dalga dalga böyle genişliyorlar...”²⁸³*

Sonra 50 derece ile 55 derece arasın ve 10 derece ile 15 derece kuzey paralelleri arasındaki Aden körfezinde Trans Atlantik ve kıyıdaki renkli görüntüler vurgulanıyor. Burada da kolonyal şapkalı iri dişli herifler var ve karanlık işler çeviriyorlar.

*“Bir kalın düdük sesi ve bir transatlantik
Ve kıyı da bir sergi otrüş yelpazelerden
Burası işte Aden, burası işte Aden...”²⁸⁴*

Grenwich’te saat dört iken bir anda gece yarısıdır henüz. Aradaki saat farkı İran’ın doğu ve batı sınırına göre değişmektedir. Doğu sınırı dikkate alınırsa yaklaşık 4 saatlik bir zaman farkı vardır. Bu saatte acemlerin 3 saatlik karısı uyumaktadır. 3 saatlik karı muta nikahını işaret etmektedir. Bilindiği üzere bu bölgelerde muta nikahı adı ile geçmişten gelen bir geleneksel inanış söz

²⁸² Oruz, K.B., s.53

²⁸³ Oruz, K.B., s.53

²⁸⁴ Oruz, K.B., s.54

konusudur. Şair buna telmihte bulunuyor.

*“Gırınıviç'te saat tamam dördü vururken,
İran elinde işte henüz gece yarısı.
Acem'lerin uyuyor üç saatlik karısı.”*²⁸⁵

70 ile 90 derece doğu meridyenleri ve 8 ile 32 derece kuzey paralelleri arasındaki topraklar Hindistan'dır. Burada Uzakdoğu topraklarına ait üretimler sergilenmektedir. Görüntüler büyüleyici ve egzotiktir. Hintliler kaynaşmaktadır ve bir gün masa başında kendilerine pusu kuranlara inat zincirlerini kıracaklardır. Tıpkı Ganj nehrinin ormandan taşması gibi.

*“Çin işi, Acem işi, Japon işi, Hint işi
Bu işte Tacımahal, burası işte Bombay,
Asfalt caddelerde ray, uzakta bir saray, ay...*

*Bu kaynaşma Ganj gibi bu ormandan taşacak,
Gırınıviç'te saat varsın da beşi vursun
Varsın masa üstünde insanlar pusu kursun!...”*²⁸⁶

40 ile 90 derece doğu meridyenleri arası ve 35 derece ile 50 kuzey paralelleri arası Türk bölgesidir. (Türkiye hariç) Buralarda Karluklar, Kıpçaklar vs. yaşar. Karlar eriyince laleler açar, kırlarda güzeller dolaşır. Ay gökte bir kız gibi süzülür, rüzgarı kımız gibi bayıltıcıdır. Burada kısrak sütünden yapılan bir çeşit içki olan kımız hatırlatılmıştır. Bilindiği üzere kımız eski Türklerin milli bir içecekleridir.

*“Dönüyor dönüyoruz: dönüyor dönüyoruz,
Burası saksavullu toprakların diyarı...
Burası Karluk'ların, Kıpçak'ların diyarı...*

*Bülbüller şakiyacak. bülbüller ağlıyacak,
Ay gökte süzülecek taptaze bir kız gibi,*

²⁸⁵ Oruz, K.B., 54

²⁸⁶ Oruz, K.B., s.54

*Rüzgarlar bayıltacak insanı kımız gibi.*²⁸⁷

Çin'in coğrafi alanı 70 derece ile 130 derece doğu boylamı arası, 48 derece kuzey paraleli ile yengeç dönencesi arasındadır. Bölgede tahtırevan isteyen zenginler yine kan istiyorlar. Bu tahtırevanlarda kızıl gözlü periler oturmaktadır. Karagöz oynayan Çinliler cin gibi ufak tefektirler.

“Gene saat yirmi dört, gene bir kan kokusu,

Demir papuçlu cinler tahtırevan istiyor,

...

Bu perdenin ardında bir kaç adam gölgesi,

Çinli'ler gölgelerin elinde duruyorlar

*Bir deri takım gibi perdeye vuruyorlar...*²⁸⁸

Osaka bir Japon kenti. 135 derece meridyen buradan geçiyor. 62 senedir bu insanlar okuyorlarmış. Burada Japonların çalışkanlığına işaret var. Ama neden altmış iki? Şiirin yazıldığı tarihten itibaren geriye gidilirse 1868 tarihi karşımıza çıkıyor. Bu tarih, Japonya tarihinde çok önemli bir başlangıç tarihidir. Tarihte Meiji Restorasyonu adı da verilen bu dönemde Meiji vasıtasıyla Japonya milletçe bir kalkınmanın içerisine girmiştir. Denebilir ki modern Japonya'nın temellerini bu dönemde şekillenmiştir. İffet Halim altmış iki yıl önce ifadesi ile bu tarihe atıfta bulunmuştur.

*“1868 tarihi itibarıyla Meiji Restorasyonu dönemi başladı. Hakimiyet İmparatora geçti. Meiji dönemi Japonya'nın modern tarihinin de başlamasını haber verir. Bu dönemde Japonya Batı'nın yüzyıllar içinde kurduğu modern sanayileri, politik kurumları, kısacası modern bir toplumu 20-30 yılda yaratıverdi. Başkent Kyoto'dan bir önceki başkent olan Edo'ya taşındı. Ancak adı Tokyo olarak değiştirildi. Tokyo, "doğu başkenti" anlamındadır. Yüzyılların birikimi çok geçmeden kendini gösterdi. Ülke her bakımdan gelişmeye ve genişlemeye başladı. Bu gerektiğinde savaş anlamına da geliyordu. 1894-1895 yıllarında Çin ile yapılan savaşı Japonya kazandı ve Tayvan'ı ele geçirdi.”*²⁸⁹

²⁸⁷ Oruz, K.B., s.55

²⁸⁸ Oruz, K.B., s.55

²⁸⁹ http://www.minikjaponya.com/icerik/genel/japonya_tarihi.html

Japonya tarihinde Şorgunların etkisi uzun yıllar devam etmiştir.Şorgunluk Japonya'da yirminci yüzyıl sonlarına kadar feodal bir yönetim şekli olarak karşımıza çıkar.Orta çağdan itibaren hem askeri alanda hem de dini alanda kontrol Şorgunların elindedir.1868 tarihi Şorgunların etkisinin tamamen kırıldığı bir dönemdir.

*“1867’den itibaren imparator ile yabancı düşmanlığının baş destekçisi olan ve Japon siyaseti ile dini kurumlar üzerinde büyük etkisi olan Şorgunlar arasında mücadele başlamış 1868 Mayısında İmparatorluk Şorgunları büyük bir yenilgiye uğratmıştır.Şorgunların veya Şorgunluğun sona ermesiyle yabancı düşmanlığı ortadan kalkmış ve bundan sonra Japon imparatorları batılılaşma yolunda önemli adımlar atmışlardır.”*²⁹⁰

*“Daire yüz otuz beş, burası da Osaka
Bin bir rengi ve zevki dokuyanlar uyuyor,
Altmış iki senedir okuyanlar uyuyor...”*²⁹¹

150 derece meridyeni Japonya'nın batısından Avustralya'nın batısına inen boylamdır. Bu bölge esmer tenli insanların bölgesidir. Üst kısma Mikronezya alt kısma Malenezya denir. Bu kısmın batısında kalan kısma da Polinezya adı verilir. Bu bölgedeki adalar çevre kara ülkeleriyle İngiliz, Amerikan, Fransız hakimiyetindedir. “Uyu Polinezyalı” ifadesi ile belki o insanların bağımsızlıklarını daha elde edilemeyeceği anlatılmak istenmiştir.

*“Gene saat yirmi dört, tul çizgisi yüz elli,
Esmer tenli insanlar bu saatte uyuyor
Hindistan cevizleri (kopra) için kuruyor...”*

*Uyu Polinezyalı, uyu, saat yirmi dört,
Uyu, senin sabahın seneleri bekliyor,
Sana doğacak güneş ufukta emekliyor...”*²⁹²

²⁹⁰ Fahir Armaoğlu, On dokuzuncu Yüzyıl Siyasi Tarihi, (1789-1914),T.T.K. yay.,Ankara, 2003,s.753-754

²⁹¹ Oruz, K.B., s.55

²⁹² Oruz, K.B., s.55

“*Bu yolcular kim bilir nereden geliyor?*” dizesi bu şiirin yolculuk esnasında çeşitli uluslardan insanların verdiği ilhamla yazıldığına işaret ediyor. Zaten şiirdeki egzotik öğeleri de buna bağlayabiliriz. Başka bir durum ise şair Türkiye’de de bir çok şiirini ulaşım vasıtalarında yazmıştır. Buna uçak da dahildir.

“*Kim bilir bu yolcular ne çeşit bir insandır?*

İnsanlar insanlardan armayla seçiliyor,

Bu öyle bir geçit ki rengarenk geçiliyor...”²⁹³

Sıra kutuplardadır. Buralarda kareler gibi buzullar vardır. Ama orada yaşayanlar için sıcaktır. Şair burada insanın içindeki sıcaklıkla dış alemdeki soğukluğu belli bir bütünlük içerisinde vermiştir. Öyleki bu insanlar buz içerisinde terleyen insanlardır. Buzdan yapılma evlerin dışarıdaki soğuk havayı büyük ölçüde engellediği zaten bilinen bir husustur. Ama insanoğluna hiçbir engel yoktur.

“*Buzlar, kayalar gibi, kaleler gibi buzlar,*

Burda saat akrebi tam yirmi dördte donmuş,

Karanlıklar bu yere ezelden beri konmuş!

İnsanlar rüyasında bu noktayı görüyor,

İnsanlar buz kesilse kutupları aşacak,

Ateş olsa, kül olsa maksada ulaşacak...”²⁹⁴

Alaska ile Sibiryaya yan yanadır, aralarında Bering boğazı vardır. Şairin altmışbeş derecelik bölgeye neden ulu derya dediği meçhul. Burada büyük okyanus var, orta kısımlarının sıcak olması doğal ama neden yanıyor bilinmiyor.

“*Gene saat yirmi dört. gene çizgi yüz elli,*

Alaska Sibiryaya kollarını uzatmış.

Okyanusun koynunda varmış uykuya yatmış...”²⁹⁵

²⁹³ Oruz, K.B., s.56

²⁹⁴ Oruz, K.B., s.56

²⁹⁵ Oruz, K.B., s.56

Binbir çeşit insanın ve betonarme aslanların diyarı Amerika'dır. Seksen katlı binalar Amerika'da bulunuyor çünkü. Zaten Amerikan halkı da belli bir millet değil çeşitli ulusların karmasından oluşan bir halk.

*“Dönüyor dönüyoruz, dönüyor, dönüyoruz
Burası bin bir çeşit insanların diyarı,
Burası betonarme aslanların diyarı...*

*Gene dünya dönüyor, tul dairesi yüz beş,
Gene bin bir milleti bir millet eden yerler,
Gene rökör kırmalar, cambazlıklar, hünerler...”²⁹⁶*

Meksika körfezinden geçen doksan derece batı meridyenidir burası. Meksika'nın doğuya bakan kısmındaki ada topluluklarına antiller veya antil ada takımı adı verilir. Küba, Haiti ve Portoriko adaları buradadır. Daha batıdaki adalara küçük antiller denmektedir.

*“Tul dairesi doksan ve Meksiko körfezi,
Antiller'e dayanmış etrafına bakıyor,
Meksiko körfezi de bir tarafa akıyor...”²⁹⁷*

Yetmişbeş derece de Newyork ve diğer merkezler anılıyor. Buralar da milyarlık lordlar yaşıyor. Gökler tel örgülerle dolu ve onlar kasaları (bankaları) saklıyor. Bu kasalar dünyada ölüm yarasalarıdır.

*“Göklere tel örgüden bir şebeke kurulmuş,
Bu tel örgü Nuyork'ta saklıyor kasaları,
Bu kasalar dünyada ölüm yarasaları...”²⁹⁸*

Altmış derecede Paraguay, Uruguay, Arjantin gibi Güney Amerika ülkeleri yer almaktadır. Bu insanlar mısır ve buğday ekmektedirler. Arjantin'de zengin ve verimli toprak parçası olan Pampa'da ise buğday ekilmektedir.

“Tul dairesi altmış, burası Laplate,

²⁹⁶ Oruz, K.B., s.57

²⁹⁷ Oruz, K.B., s.57

²⁹⁸ Oruz, K.B., s.57

*Ve işte Paraguay, Arjantin Uruguay,
Pampa düzündə mısır, Pampa düzündə buğday*”²⁹⁹

Kırkbeş derecede Grondland vardır. Şiirde adı geçmiyor ama tek kara parçası orasıdır. Buzlar arasında Eskimo uyuyor. Rüyasında balınayı vuran bir Eskimo'dur bu.

*“Tul dairesi kırk beş, beyaz bembeyaz yerler
Buzların ortasında bir Eskimo uyuyor,
Eskimo rüyasında balınayı vuruyor.”*³⁰⁰

Atlas okyanusuna Atlas Deryası adını verdiği göre Ulu Derya sözü yukarıdaki ifadelerimize göre Büyük Okyanus olmaktadır. Golfstream sıcak su akıntısı bilindiği üzere Atlas Okyanusundan başlayıp Avrupa'nın batı kıyılarına doğru akmaktadır.

*“Dalgalar ve fırtına, sıcak su, Golfstrim,
İşte Atlas deryası, tul dairesi otuz
Hiç durmadan dönüyor, dönüyor, dönüyoruz...”*³⁰¹

İngiltere'nin kuzey batısında İzlanda bulunmaktadır. İzlanda 15 derece batı meridyeni üzerinde yer alıyor. İrlanda ise İngiltere'nin batısındadır. Pierre Loti romanının yazıldığı bu yörelerde şairin gezisi sona eriyor. Bilindiği gibi Pierre Loti Türk hayranı ve dostu bir Fransız yazar, asker ve aydındır. İstanbul'a askeri bir görevle gelen Loti buraya hayran olur ve İstanbul'da epey bir müddet yaşar.

“Pierre Loti, 1850-1923 yılları arasında yaşamış, Rochefort'ta doğmuş, ünlü bir Fransız roman yazarıdır. Denizci bir aileden gelen Pierre, çocukluğunda Latince, Yunanca ve İngilizce dillerini öğrenmiş ve 1865'de Deniz Akademisi'ni bitirmiştir. Gerçek adı Louis Marie Julien Viaud olan yazara, 1867 yılındaki Okyanusya seferi sırasında, Tahiti'li yerliler tarafından Pierre Loti adı verilmiştir. Büyük Okyanus'ta yetişen bir çiçeğin adı olan Loti, gül anlamına gelir. Bütün dünyayı dolaşırken bir tesadüf eseri Türkiye'ye yolu düşen Pierre Loti, Eyüp

²⁹⁹ Oruz, K.B., s.57

³⁰⁰ Oruz, K.B.,s.57

³⁰¹ Oruz, K.B., s.57

sırtlarındaki tarihi kahveyi, yine o ilk geldiği 1876'lı yıllarda keşfetmiş, nargile içip insanlarla sohbet etmiştir. Modern turizm çağındaki eski turistik yerlerden biri sayılan kahve, 19. yüzyılın sonlarına kadar Rabia Kadın Kahvesi olarak tanınmıştır. Pierre Loti, deniz subayı eğitimi almasına rağmen, hiçbir silahlı eyleme katılmamıştır. Gözlem yönünün oldukça kuvvetli olduğu bilinen Pierre Loti, İstanbul'u belki yerlilerinden daha fazla kabullenmiş ve bulunduğu kente hayran bir şekilde, kaldığı süre içerisinde sürekli İstanbul'a övgü dolu yazılar yazmıştır. Eserlerinde aşkı, umutsuzluğu ve hayatın sonu ölümü anlatmıştır. Kalbinin en derin köşelerinde alev alev yanan yaşanmış aşk hikayesini, ünlü eserine adını verdiği "Aziyade" romanının içinde bulabilirsiniz. O dönemdeki Osmanlı'yı anlatan ve eleştirmenlerin olumlu yanıt verdiği bu romanda, Pierre Loti'nin ruh halini de bulmak mümkündür. Dünyanın dört bir köşesini görmüş olan Pierre Loti, yaşamının bundan sonraki diliminde Türkiye'yi yeni bir yurt olarak belirlemiş, Türkçe konuşup Türkçe şarkılar söylemiştir. Pierre Loti'nin kalbini kaptırdığı Çerkez kölesi Aziyade ise, Cihangir semtinde oturan Abidin Efendi'nin bir kölesiydi. Kurtuluş Savaşı yıllarında, yazılarıyla hep Türkiye'yi destekleyen Pierre Loti, bu barışçıl ve içten bağlılığından dolayı Türkler tarafından dost ilan edilmiştir. Daha sonradan yazarın sürekli geldiği bu ünlü tepeye, adına saygı amaçlı düşünülerek Pierre Loti kahvesi adı verilmiştir. Ayrıca bu kahve, sanatçı ve ressamların uğrak yeri olarak uzun yıllardan beri değişmez yerini korumaya devam etmiştir. Oğlu tarafından da (1957) dilimize aktarılmıştır³⁰²

Ayrıca Pierre Loti'nin Servet-i Fünun döneminde yazmış olduğu "İzlanda Balıkçıları" adlı şiiri bu dergide yayınlanmıştır.

"1902'de İzlanda Balıkçıları adıyla Servet-i Fünun'da tefrika edilen *Le Pêcheur d'Islande*, 1904'de İzlanda Balıkçısı şeklinde düzeltilerek kitap hâlinde çıkar. Eser Hüseyin Cahit Yalçın (1937, 1941, 1945) ve Tiryakioğlu tarafından da (1957) dilimize aktarılmıştır."³⁰³

"Tul dairesi on beş, gene saat yirmi dört,
Bir yanda karanlıkta göz kırpyor İzlanda,
Bir yanda bu saatte el çırpıyor İrlanda.

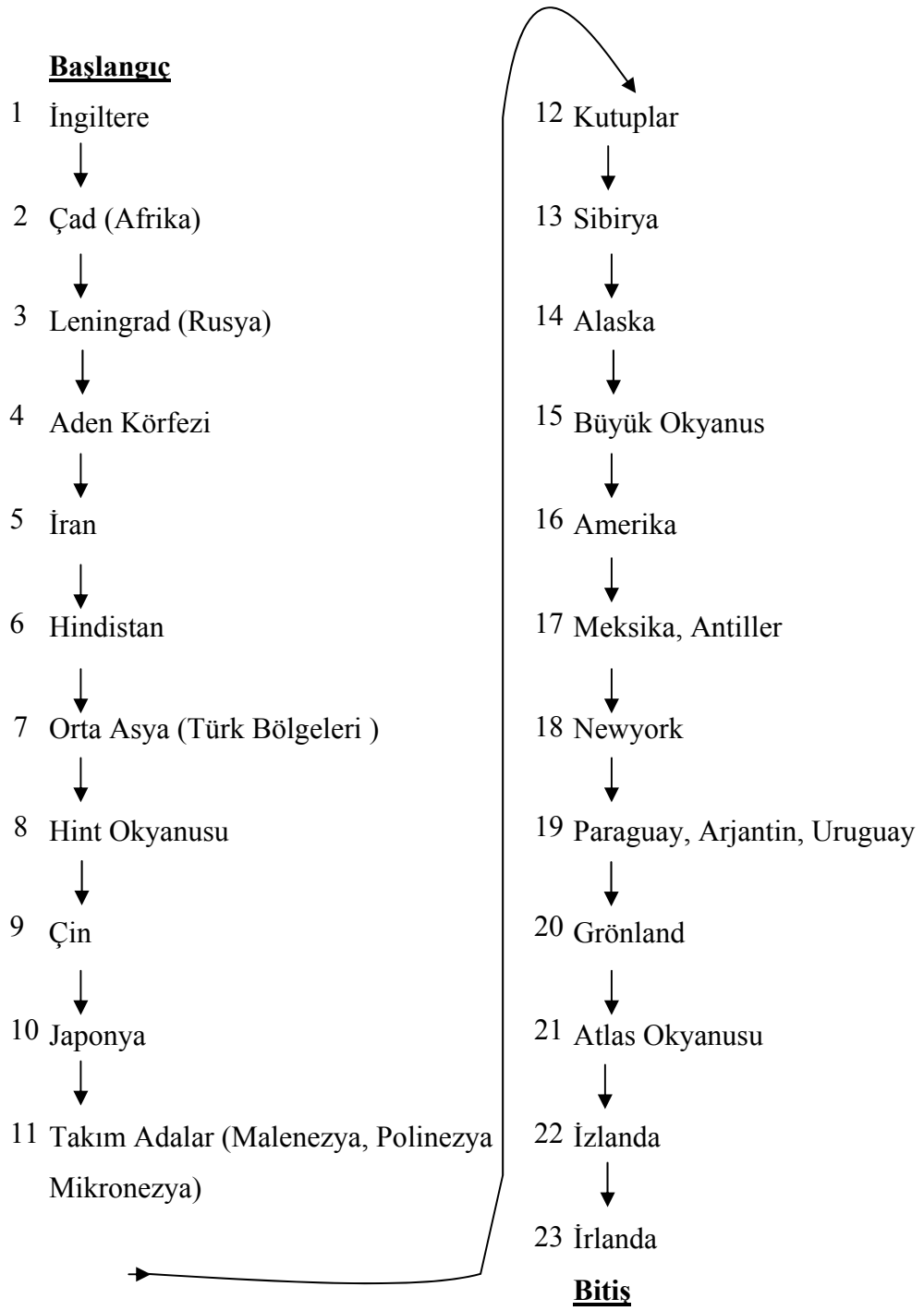
³⁰² <http://www.hurriyet.com.tr/agora/article.asp?sid=4&aid=996>

³⁰³ <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF670AAAC19264C5A8D25543C3EA267660>

*Kıyıya her vuruşta dalgalar sesleniyor,
İzlanda, balıkçılar, Piyerloti bir roman,
Dönüyor, dönüyoruz ve dönecek durmadan...³⁰⁴*

Şairin izlediği Tul Daireleri adlı şiirde izlediği güzergahı bir şekilde göstermeye çalıştık.

³⁰⁴ Oruz, K.B., s.58

Şekil: Tul Dairelerindeki güzergah.

Şairin bu grupta işlenen bir başka şiiri “Azorlar”ın Atlas Okyanusu içerisinde bir turizm merkezi olduğunu biliyoruz. Kuvvetle muhtemel İffet Halim, bir tatil veya Kadın Konseyi’nin çalışmaları için gitmiştir. Zaten kocası Halim Oruz şiirin yazıldığı tarihte emeklidir. Yani kocasının görevi sebebiyle buralara gelme ihtimali yok.

Şiirde Azorlar’ın doğal güzellikleri ele alınır. Uçsuz bucaksız okyanus ortasında adeta sallanmaktadır bu adalar.

*“Atlas Okyanusunda takımadadır. Portekiz’e bağlıdır. Asorlar, Portekizce “açores”, Atlas Okyanusu'nun ortasında Lizbon'dan 1500 km uzaklıktadır. 600km'lik bir alana yayılmış 9 adadan oluşur ve toplam yüz ölçümü 2355 km²'dir. 1427 yılında keşfedilmişlerdir. ismi Portekizce atmaca anlamına gelen Açor'dan gelir. Portekiz'in 10 milyonluk nüfusuyla 12 milyon turisti çekmesinde büyük rolü vardır.”*³⁰⁵

*“Atlas Okyanusu uçsuz bucaksız...
Maviliklerde sanki sallanıyor Azor'lar,
Ve buram buram Atlas Deryası tüten
Ortancalar, Ortancalar...”*³⁰⁶

Şairin bu grupta ele alacağımız son şiiri “Sigan” adlı şiir. Bu manzume Tul Daireleri adlı eserde geçiyor.

Şiirde Paris’in eğlencelerle dolu ışıklı geceleri ve eğlence hayatı işleniyor. Anlatılan Paris bizzat gezilen, görülen Paris’tir. Şair Paris’i ve burada bulunan zenginlerin insanları nasıl sömürdüğüne vurgu yapıyor. Tıpkı “Zenci Aşkı”nda olduğu gibi. Bu şiirde zenci kızın yerini bir çingene almıştır; ancak başlarına gelenler aynıdır aşağı yukarı.

Paris’in gece görüntüsü adeta “*ecinni gözü*” gibi parlamaktadır. Bu ifade şiire egzotik bir imaj katıyor.

*“Opera, Şanzelize, Kafedölâpe, ...Paris
Ecinni gözü gibi parıl parıl yanyor,
Doluyor boşanıyor, doluyor boşanıyor...”*³⁰⁷

³⁰⁵ <http://sourtimes.org/show.asp?t=asor+adaları&nr=y&pt=azor+adaları>

³⁰⁶ Oruz, K.B., s.58

Şiir adeta bir sömürü nün yerden yere vurulduğu bir şiiridir.Aç bir kız çocuğunu ihtirasları uğruna besleyip ondan şehvani duygular yönüyle faydalananlar eleştirilmektedir.

*“Sonra da bir gün geldi bu alışkın kahpeye,
Çingene olmayanlar tuttular göz koydular
Bir kaç para atarak ihtirasa doydular...”*³⁰⁸

Çingene kız artık gün gelmiş basit sömürülen bir sokak kadını olmaktan çıkıp “kontes” olmuştur.Şair burada sosyal bir yergiyi ortaya koyuyor.O da insanların –özellikle batı insanı- zevkleri uğruna sömürdükleri insanların hali Şiirdeki “ey” seslenme edatı belki bu duyguları ortaya koyma adına çok manidar.

*“Ey bir anda bir kontes, bir prenses olanlar,
Ey bu tahta kontaların kucağında binenler,
Ey sonra. da bir anda kahpeliğe inenler!...”*³⁰⁹

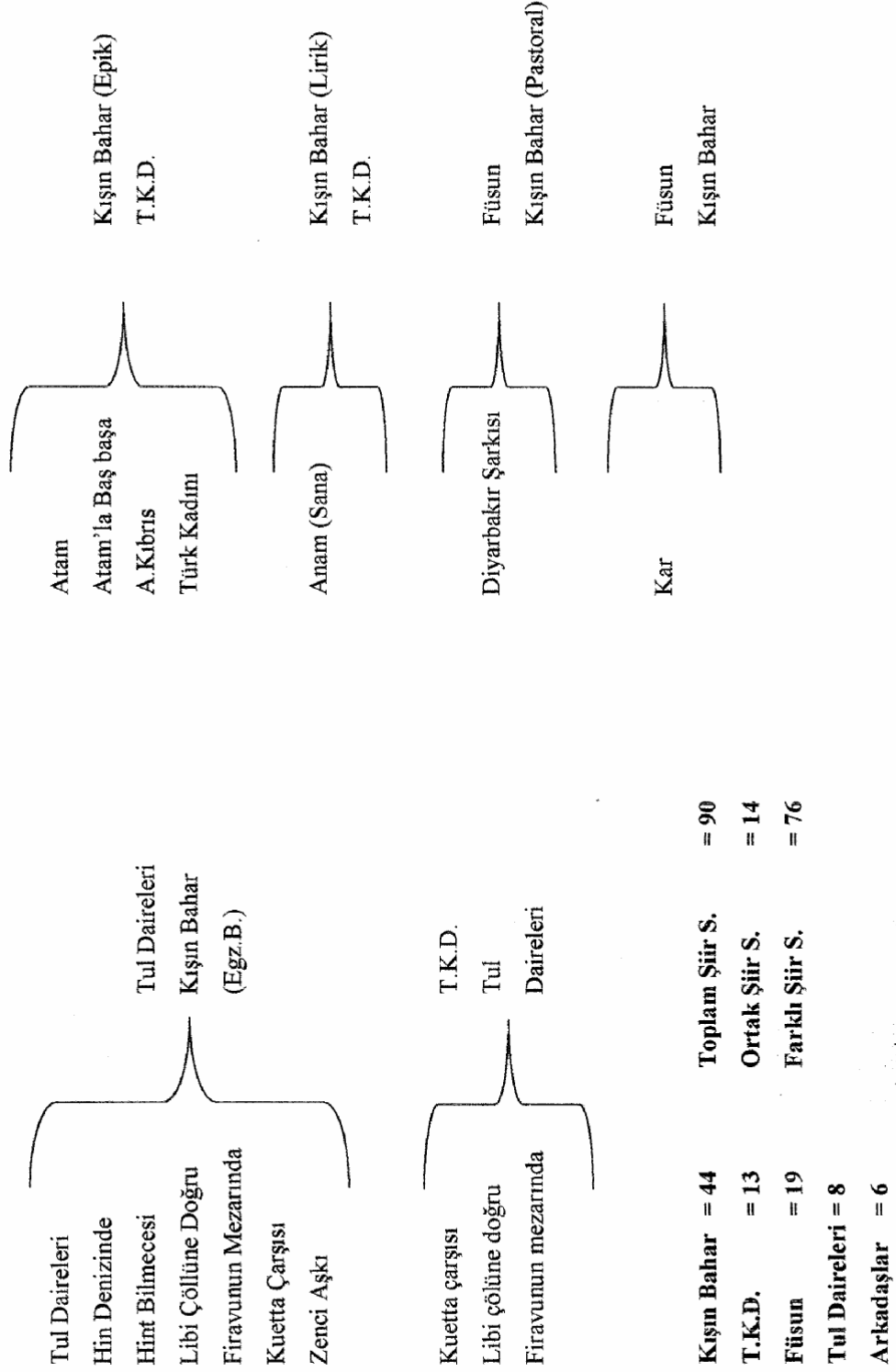
Şiir Paris’in ışıltılı hayatını kararttığı hayatları ortaya koyuyor.Şair bunu yaparken egzotik bir iz de bırakıyor.

³⁰⁷ T.D.,s.34

³⁰⁸ T.D.,s.36-37

³⁰⁹ T.D.,s.38

3.1.3.Şiirlerdeki Şekil ve Yapı Özellikleri

Şekil: İffet Halim'in kitaplarına göre şiirlerinin tasnifi.

İffet Halim'in toplam yetmiş dört manzumesine tesadüf ettik. Bu manzumelerin on dokuz'u "Fusun"da; kırk beş'i "Kışın Bahar"da; altı tanesi "Arkadaşlar"da; beş tanesi de "Türkiye'de Kadın Devrimi" adlı eserinde geçiyor. Ayrıca "Tul Daireleri" adlı şiir kitabında dokuz manzume yer alıyor. Ancak bu manzumelerden yedisi "Kışın Bahar"a alınmış. Dolayısıyla "Tul Daireleri"nden iki şiiri farklı olarak alıyoruz. Aynı şiirleri farklı kitaplardan çıkardığımızda İffet Halim'in yetmiş dört manzumesine ulaşmış oluyoruz. Şöyle ki, "Fusun"da bulunan iki şiir aynı zamanda "Kışın Bahar"da da geçiyor. "Tul Daireleri" adlı eserde bulunan sekiz şiirden yedisi yine "Kışın Bahar"da bulunuyor. "Türkiye'de Kadın Devrimi" adlı kitapta geçen on bir şiirin altı tanesi yine "Kışın Bahar"da geçiyor.

Manzumeler tasnif edilirken şiir kitapları esas alındı.

3.1.3.1. Şiirlerin Vezin Yönüyle İncelenmesi

Hece ölçüsü bilindiği üzere İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı'ndan günümüze kadar kullanıla gelen milli ölçümüdür. Bu ölçü bir yönüyle Türkçe'nin fonetiğinin bir sonucu olarak zuhur etmiştir. Dizelerdeki hece sayısı esasına dayanan ve asırlardan beri değişik kalıplarıyla günümüze kadar gelmiş bir ölçüdür. Şiire heceyle bir ahenk kazandırmak maksadıyla duraklar oluşturulur. Hecenin tarihsel seyri içerisinde en fazla (6+5) veyahut (4+4+3) duraklı 11'li kalıbı tercih edilmiştir.

İffet Halim, başlangıçtan son şiirlerine kadar hece ölçüsünü tercih etmiştir. Onun hecenin kalıplarını kullanmasında da kronolojik bir değişim söz konusudur. İlk şiir kitabında hecenin 11'li yerleşik kalıbını kullanırken, sonraki şiirlerinde ağırlıklı olarak hecenin 14'lü kalıbını kullanmıştır. Ayrıca az sayıda da olsa diğer hece kalıplarından örneklere de şiirlerde rastlamak mümkün. Hecenin kalıplarına göre yine şiirlerini kategorize ettiğimizde 14'lü kalıbın daha ağırlıkta kullanıldığına şahit oluyoruz.

Hecenin 14'lü kalıbı :Kırk iki şiir

Hecenin 11'li kalıbı :On altı şiir

Hecenin 7'li kalıbı :Sekiz şiir

Hecenin 8'li kalıbı :İki şiir

Hecenin 10'lu kalıbı :Bir şiir

Bozuk kalıplar :Altı şiir

İffet Halim'in şiirlerinde genel manada kalıp olarak 14'lü ve 11'li hece kalıpları yerleşik hal alır.Hatta birini diğerine tercih söz konusu olsaydı o,14'lü kalıbı tercih etmiştir diyebiliriz.Çünkü şiirlerinin yarısından fazlası bu kalıpla oluşturulmuştur.Bu düzenin 11'li kalıptan 14'lü kalıba kayması onun şiirlerindeki tematik değişimlerle izah edilebilir.Çünkü ilk şiir kitabındaki ağırlıklı lirizm sonraki eser ve kitaplarında sosyal konulara kayar.Bu anlamda o, hecenin 14'lü kalıbında sübut eder.

Hecenin on dördü kalıbı Halk şiirinde ve Türk şiirinde genellikle (7+7) duraklı olanı kullanılır.

*“(7+7) duraklıdır.Halk şiirinde ve yeni Türk şiirinde bu kalıbın en çok kullanılmış duraklı biçimi budur.Bu kalıbın (3+4+3+4), (4+3+3+4), (4+3+4+3), (5+2+5+2) biçiminde olan duraklarına da rastlanır.Fakat bunların en yaygın ve kullanışlı olanı (7+7) duraklıdan hiçbir ayrımı yoktur.”*³¹⁰

İffet Halim'in 14'lü hece ölçüsünü kullandığı şiirlerinde genellikle (7+7) duraklı biçim tercih edilmiştir.

*“Bu yolcular kim bilir, nerelerden geliyor,
Nerelerden geliyor, nerelere varacak. (7+7)
Hangi kollar onları arasına saracak?”*³¹¹

*“Canıma kıyar gibi dağ dağ ardına kaçtın,
Hançerle oyar gibi bağrımı göz göz deştin (7+7)
Ardında göz yaşlarım sel oldu, sebil oldu...”*³¹²

“ Ne varsa gönlümüz de ona döküldü bizden,

³¹⁰ Cem DİLÇİN, “Türk Şiir Bilgisi”,T.D.K. yayınları Ankara,1999,s.55

³¹¹ Oruz, K.B.,s.53

³¹² Oruz, K.B.,s.14

*Damla damla süzüldü bu şefkat içimizden
Otuz yılın sevgisi böyle örüldü işte, (7+7)
Dalgalar böyle taşar gönül adlı denizden”³¹³*

İffet Halim Oruz, 14’lü kalıptan sonra şiirlerinde en fazla 11’li kalıbı tercih edip kullanır.Özellikle “Fusun” da rastladığımız şiirler genel eğilim olarak 11’li kalıpla vücut bulmuştur.Hecenin bu kalıbı Türk şiirinin hemen her döneminde sıkça kullanılan bir kalıp olarak karşımıza çıkar.Geçmişten günümüze manilerde, koşmalarda; yüzyılımızda Milli Edebiyat; yüzyıllar içinde Halk Şiiri hep bu kalıbı kullanır.Özellikle Beş Hececiler bu kalıbı ustalıkla kullanmıştır.

“(6+5),(4+4+3),(4+7),(7+4) ve (5+6) duraklı olur.Türk edebiyatının çok kullanılmış bir kalıptır.Koşmalar,destanlar,tekke şiiri nazım türleri ve bunların dışında kalan çeşitli folklor ürünleri hep bu kalıpla yazılmıştır.Bu kalıp,Türkçülük akımıyla yeni Türk şiirine girmiş ve hecenin beş şairince (Hali Fahri Ozansoy,Faruk Nafiz Çamlıbel,Orhan Seyfi Orhun,Yusuf Ziya Ortaç,Enis Behiç Koryürek) başarıyla kullanmıştır.”³¹⁴

İffet Halim Oruz,11’li hece ölçüsünü kullandığı şiirlerinde durak olarak (6+5)’i kullanma eğilimindedir.Ancak bu konuda sıkı sıkıya bir bağlılığı da yoktur.

“Koluna başımı koyduğum anlar (6+5)

Dizinde saltanat süren zamanlar”³¹⁵ (6+5)

“Sevgimin elemi sana aksetmiş, (6+5)

Çıkar onları sen gölgeme giydir! (6+5)

Bilmem kine için tutarak bu yası (6+5)

Bir başkasındır diye kıskandım...”³¹⁶ (5+6)

“Güneş daha sıcak yıldız daha şen (6+5)

Gömülen hislere hayat veriyor, (6+5)

³¹³ Oruz, K.B., ,s.30

³¹⁴ Dilçin, a.g.e.,s.49

³¹⁵ Oruz, F.,s.4

³¹⁶ Oruz, F.,s.1

Ağlayan kalbinde artıyor neşen (6+5)
*Dünyaya başkaca bir tat veriyor*³¹⁷ (6+5)

İffet Halim'in hecede kullandığı kalıplardan biri de 7'li hece kalıbıdır. Onun sekiz şiirinde karşımıza çıkan bu kalıp (4+3) veya (3+4) duraklı olarak karşımıza çıkmakta.

"Akşam zamanlarının, (4+3)
Suya hüznün çöktüğü, (4+3)
Günün elem döktüğü (4+3)
*Pek yakın olan dünü,*³¹⁸ (3+4)

"Sıra sıra dağ hasret, (4+3)
Bir ateşten çağ hasret, (4+3)
Çile çile ağ hasret, (4+3)
*İçine koyar beni.."*³¹⁹ (3+4)

"Aya ben, ana hayran! (3+4)
Aya ben, ana kurban! (3+4)
Aşığım ta gönülden!.. (3+4)
*Ay, ben sana verdim can!"*³²⁰ (4+3)

İffet Halim'in birkaç şiiri de 8'li ve 10'lu kalıplarla yazılmıştır. Özellikle semai ve varsağılarda kullanılan 8'li kalıp şairin iki şiirinde karşımıza çıkmakta. Genellikle atasözü ve deyimlerde kullanılan 10'lu kalıp ise bir şiirde kullanılmış.

"Aramızda karlı toprak (4+4)
*Ve seneler yaprak yaprak..."*³²¹ (4+4)

"Ey hilal, yıldız yine o yıldız, (5+5)

³¹⁷ Oruz, F.,s.7

³¹⁸ Oruz, F.,s.6

³¹⁹ Oruz, K.B.,s.13

³²⁰ Oruz, F.,s.13

³²¹ Oruz, K.B.,s.5

Bu vakitler gök kubbesi ıssız; , (5+5)
Lice dağları üstünde şimşek , (5+5)
Ateş çakıyor, çaktıkça titrek. , (5+5)
Ay ince yüzlü bir kadın gibi, , ”³²², (5+5)

İffet Halim, bazı şiirlerinde ise kalıp endişesi taşımamıştır. Onun beş şiirinde kalıplar birbiriyle uyuşmamaktadır.

“Ağaçlarla saçlarım beyaz, (4+5)
Dallarda bahar açmış ayaz, (5+4)
Dallar buzlu, teller ak, (4+3)
Ve içimdeki duygular sıcak... ”³²³ (5+5)

“Bin dert artar kıştan (4+2)
Ürpermişiz her bakıştan (4+4)
Dolar rüzgar gönüle (4+3)
Bahar gelir güle güle ”³²⁴ (4+4)

“Gök kubbesi bir penbe fanus (4+5)
İçinde mavi okyanus; (5+3)
Daha içte Azor'lar (4+3)
Ve Krater gölleri var.. ”³²⁵ (3+4)

“Yalnız bi rgönül çırpıntısı titreşir, (5+3+3)
Görünmez antenler üstünde... (6+3)
Bilinmez neleri, nereleri (6+4)
Kapsar bu antenler? (3+3)
Böyle sessiz akıp gider perşembeler... ”³²⁶ (4+4+4)

³²² Oruz, F.,s.3

³²³ Oruz, K.B.,s.3

³²⁴ Oruz, K.B.,s.4

³²⁵ Oruz, K.B.,s.58

³²⁶ Oruz, K.B.,s.17

3.1.3.2 *Şiirlerdeki Kafiye ve Nazım Şekilleri*

İffet Halim'in tesadüf ettiğimiz yetmiş dört manzumesini nazım birimi/biçimi bakımından gruplandırıdığımız da karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:

Dörtlük	: Otuz yedi şiir
Üçlük	: On dokuz şiir
Nakarat veya Kavuştaklı	: Altı şiir
Serbest	: Sekiz şiir
Beyit	: İki şiir
Yedilik	: Bir şiir
Altılık	: Bir şiir

İffet Halim çok fazla bir şekil endişesi taşımadığından oturmuş bir nazım birimine bağlı kalmamıştır.

Onu şiirlerini kronolojik bir tetkike tabi tuttuğumuzda bazı sonuçlara varmak mümkündür.Şöyle ki ilk şiir kitabında dörtlükler ağırlıkta iken bu dönemden sonra yazdığı şiirlerinde üçlüklerin daha fazla kullanıldığına şahit olduk.Bu seyir içerisinde serbest tarzda yazdığı bentlerden oluşan nazım birimlerine ilk dönemden itibaren rastlamak mümkün.Biz bu bölümde nazım şekilleri ile kafiyeleri birlikte ele alacağız

Kafiye bilindiği üzere şiirde dize sonlarındaki seslerin benzerliğinden meydana gelir.Kafiyenin meydana gelebilmesi için mısra sonlarında en az bir sesin benzeşmesi gerekir.Bu anlamda kafiyenin kullanımı şiirde ahenkle alakalı bir durum ortaya çıkarır.

İffet Halim'in daha önce de söylediğimiz gibi şiirlerinde genel manada bir şekil titizliği yoktur.Şiirlerinde kafiye ve redif iç içe kullanılmıştır.Biz bunları birlikte ele alıp incelemeye çalışacağız.

Onun otuz altı şiirinde dörtlük kullanılmıştır.

İffet Halim'in ulaşabildiğimiz en eski şiiri Füsün'daki "Çamlıktan Dönüş" adlı şiiridir

Şiir, dört dörtlükten oluşuyor.Kafiyeleniş **(aaab-cccb-dddb-eeeb)** olmuş.Bu kafiye yapısı türkü nazım biçimi şeklindedir.Ancak kafiye çeşidine

baktığımız zaman tam bir uyum söz konusu değildir.

“Yeşil çamlıklar ne kadar sessizdi,

Denizde dalgalar ne belirsizdi...

Sularda yine gün yıldızlar çizdi...

Işıklar “Gülelim” diyor sevgilim!”³²⁷

Yukarıdaki dörtlükte **(-di)** redif olarak ayrılınca **(-iz)** tam kafiye olmaktadır.

Dörtlüklerden oluşan şiirlerin tamamın da sağlam bir kafiye anlayışı yoktur. Bazen sarma kafiye bazen çapraz kafiye bazen de dörtlükteki dizeleri ikişer ikişer kendi aralarında kafiyeli olduğunu görmekteyiz.

Fusun’daki “Acaba Böyle mi?” adlı şiir çapraz kafiyeli olarak karşımıza çıkıyor.şiir sekiz dörtlükten müteşekkil.Şiir **(abab-cbcb-dbdb-ebef-fbfb-gbgb-hbhb-ıbıb)** şeklinde kafiyeleniyor.Şiirde **(-ı acaba böyle mi)** redif olurken ortak kafiye **(-ım/in)** tam kafiye olmaktadır.

“Bir coşkun insanın coştukça coşan!

Şairin taşkını acaba böyle mi?

Ağlayan; çıldıran, arkandan koşan

Sevginin aşkını acaba böyle mi?”

Şair “Bekrin Diyarına” adlı şiirinde de yine çapraz kafiyeyi tercih ediyor.

“Şu siyah kaleler ah olmasaydı;

Gönüller daha tez feth olur geldi

Gece yüksekteki ay solmasaydı

Gizlenen aşıklar medh olur geldi!”³²⁸

Şiirde kafiye şeması bir önceki şiirdeki gibidir.**(-masaydı)** ve **(-olur geldi)** redif **(-h)** yarım kafiyedir.Ancak birinci ve üçüncü dizeler arasında ses benzerliği yok.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere şair çok fazla şekil endişesi taşıyor.Lakin şekilden de tam olarak kopuyor diyemeyiz.

Dörtlüğün kullanıldığı Fusun’da geçen “Tahayyül” adlı şiir kafiyelenişiyile faklı bir şiir.

³²⁷ Oruz, F., s.16

³²⁸ Oruz, F.,s.7

“Dediler ki: [“Ma'den”den geçilince
Yurdunun ötesi ne hoş, ne ince...
Güzel seda Dicle değil! Dam değil!
Kumsalda geçen o saf akşam değil!

Vatanımda bilsen daha neler var...
Baharda çağlayan şen çağlayanlar?
Yazın yeşillenen, yemyeşil bağlar
Kışın beyazlanan, karlı dik dağlar...]

Aşık gönlümde bir arzum uyandı,
Bu çağlayan nasıl bir çağlayandı?
Baharda bu sular nasıl taşarlar
Bu çetin yolları nerden aşarlar?”³²⁹

Şiirde kafiye şeması (aabb-cccc-ddcc...) şeklindedir.(-değil,-lar,-dı,-arlar) rediftir.(-ince) cinaslı kafiye,(taşarlar,aşarlar) tunç kafiye,(-aş,-an,-am) tam kafiyedir.

İffet Halim'in on dokuz şiiri üçlüklerle kurulmuştur.Aslında ilk şiir kitabı olan Füsün'da üçlüğe rastlamıyoruz.özellikle Tul Daireleri adlı şiir kitabında ve sonraki şiirlerinde üçlükler önemli yer tutar.Şairin üçlükleri kullanmaya başladığı en erken tarihli şiirleri Tul Daireleri adlı şiir kitabında geçmektedir ve en eski tarihli tarih 1929'dur.Bu şiirleri yol güzergahına göre sıraladığımızda Kahire'de yazılmış olan “Firavun'un Mezarında” şiiri üçlükle yazılmış ilk şiir olarak karşımıza çıkar.

“Pınl pınl parladı ve pınl pınl yandı,
Arabın ellerinde mum ışığı sallandı,
Firavun'un hayali divarlarda uyandı...

³²⁹ Oruz, K.B., s.54-55

*Göz göz oyulmuş yerler, kapkaranlık, simsiyah,
Kurum gibi derili gözleri ak bir fellah..
Seni sevdim o sabah, seni sevdim o sabah!...*

*Eli kumun üstünde bir siyah örümcekti,
Yol yol çizgiler çekti, yol yol çizgiler çekti,
Örümcek ,elli Arap bahtımı çizecekti..
Çukurdan baş kaldırdım piramitler boy boydu,
O sabah gönlüm toydu, o sabah gönlüm toydu,
Hınzır fellah o sabah gönlüme seni koydu...”³³⁰*

Şiir (aaa-bbb-ccc-ddd) kafiye düzeni ile karşımıza çıkıyor.Bu kafiye şeması diğer dört şiirde daha karşımıza çıkmakta.Ancak yukarıda da söylediğimiz gibi tam bir oturmuşluk söz konusu değildir. Şiirde (-**di**,-**ti**,-**du**) ekleri redif; (-**an**,-**ah**,-**ek**,-**oy**) ise tam kafiye.

İffet Halim’in üçlüklerde de fazla şekil kaygısı taşımamasının bir sonucu olarak değişik kafiye şemalarıyla karşılaşmak mümkündür.

Kışın Bahar’da geçen “Geliyor” adlı şiir (aaa-aaa-aaa) kafiye şemasıyla dikkat çekiyor.

*“Seksen yıl önce ufka uçup batan geliyor,
Çevirdi yelkenleri sana atan geliyor,
O topraklar altına düşüp yatan geliyor!...*

*Yıllardır damarlarda çağlayan kan geliyor,
Köpürdü coştı millet, kadın kızan geliyor,
Süngüsü parıldayan o kahraman geliyor!...*

*Hak yoluna yürüyen, hakka tapan geliyor,
İşte karşı kıyıda dalgalanan geliyor,
Çırpınma Yavru Kıbrıs, Ana Vatan geliyor!”³³¹*

³³⁰ Oruz, K.B.,s.45

³³¹ Oruz, K.B.,s.26

Şiirde (**geliyor**) redif; (-**an**) tam kafiyedir.

Üçlkle meydana gelen şiirlerde kafiye düzeni olarak belli bir eğilimi olmayan şair yukarıdaki kafiye düzenlerinin yanı sıra (**aab-ccb- ddb...**), (**abb-acc-add...**), (**axa-bxb-cxc...**), (**abb-xcc-xdd**) şeklinde uyak düzenlerini de kullanmıştır.

*“Tren bozkırlarsa esen fırtına. .
Rayların yaslanıp, gönül sırtına,
Bakır onluk gibi dümdüz **olmuştur**...*

*Bozkırlar akıyor iki **yanımdan**,
Batan gün renk almış yanan **canımdan**,
Can evinde yürek göz göz **olmuştur**...*

*Düdük sesleriyle duman **geride**,
Cismimden gayrısı, aman, **geride**,
Akıl sırçalaşmış, tuz buz **olmuştur**...”³³²*

Şiir, (**aab-ccb-ddb**) uyak düzenini almıştır.(**olmuştur**) şiirin ortak redifi;(-**z**) ise ortak yarım kafiyesidir.Şiirde ayrıca (**fırtına, -ımdan, geride**) redif; (-**an**) tam kafiyedir.

*“Birer iri taneli kol kesilmiş bir **tesbih**
Çektikçe yanıyorum, çektikçe **yanıyorum**,
Gözlerimi kırpmadan buna **dayanıyorum**...*

*Elimde ateş tesbih, elimde alev **tesbih**,
Durmadan çekiyorum. durmadan daha **çeksem**
Bu ateşte öleyim yanarak **öleceksem**...*

*Sensiz geçen günlerdir elimdeki al **tesbih**
Ben bu alev üstünde böyle **emekliyorum**,*

³³² Oruz, K.B.,s.7

*Bir ateş kesilerek yolunu bekliyorum...*³³³

Şiirde (**abb-acc-add**) uyak düzeni görülüyor.(**tesbih**) şiirin ortak redifidir.(**-ıyorum,-sem,-liyorum**) redif; (**-an,-ek**) ise tam kafiyedir.

Şair dörtlükle ve diğer nazım birimleriyle yazdığı bir grup şiirinde ise türküde karşımıza çıkan kavuştak diyebileceğimiz dizeler kullanıyor.Bu çeşit şiirlerin sayısı altıdır.Şair nakarat ya da kavuştakları üçlük,dörtlük ve beşlikler arasında kullanıyor.

Kışın Bahar'daki "Bahar Yolculuğu" adlı şiir dörtlüklerden oluşuyor.Dört dörtlükten oluşan şiirde dörtlüklerden sonra iki dizeli kavuştak kullanılmış.Şiirde hecenin belli bir kalıbı kullanılmıyor.Yani dörtlük içerisinde dizeler 6,7,8,9 heceli olarak kullanılmış kavuştaklar ise 4 heceli tekrarlanan dizelerden oluşuyor.

"Bir kâse ki, deniz dolu, 8'li

Çevresinde dağlar mor, 7'li

Ve kıyı da boylu boyunca 9'lu

Uzanan Anadolu... 8'li

Kırlar yeşil 4'lü

Sırlar gizli 4'lü

Kucak kucak papatyalar 8'li

Şeftali çiçeği pembe 8'li

Canımın içi kara 7'li

Demek böyle çıktık bahara 9'lu

Kırlar yeşil 4'lü

*Sırlar gizli*³³⁴ 4'lü

Yukarıdaki şiirde ilk önce dizeler arasında bir hece kalıbı uyumu yoktur.Ayrıca kafiye uyumu sorunu da vardır şiirde.Kavuştaklar arasında hece

³³³ Oruz, K.B.,s.11

³³⁴ Oruz, K.B.,s.4

sayısı eşitliği var,onun dışında burada da belli bir uyum yoktur.Yukarıdaki şiir bir yönüyle serbest şiire yakındır.

Yine nakarat şeklinde kavuştaklı yazılmış bir başka şiir olan “Diyarbakır Şarkısı” yukarıdaki şiirin aksine belli bir şekil ve yapı endişesi taşınarak yazılmıştır.

“Ana, Seyran Tepeden

Çıkan ayı gördün mü?

Allahvekil dereden,

Işığı vurdu birden ...

Ay yüzünü öpmüşem!

Ay gözünü öpmüşem!

Aya ben, ana hayran,

Aya ben, ana kurban,

Aşığım ta gönülden!...

Ay, ben sana verdim can!

Ay yüzünü öpmüşem!

Ay gözünü öpmüşem!”³³⁵

Şiirdeki kafiyeleniş (**abaa-cc-ddbd-cc**) şeklindedir.Şiir hecenin (4+3) duraklı 7’li kalıbıyla yazılmıştır.Kavuştak kısımları da bu şekildedir.Şiirde (-**üzünü öpmüşem**) redif,(-**den**) zengin kafiye,(-**an**) tam kafiye, (-**z**) yarım kafiye dir.

Fusun’daki “Unuttun mu?” adlı şiir ise Her dörtlüğün sonunda “*unuttun mu?*” kelimesi bir ritim nakarata şeklinde tekrar ediliyor.

“Hazan rüzgarlarının (3+4)

Elemine takılan, (4+3)

³³⁵ Oruz, K.B., “Diyarbakır Şarkısı” s.40

*Yuvasından atılan
Garip kalan bülbülü
Unuttun mu?*

*Mehtaplı anlarının
O ilahi deminde,
Erenköy ireminde,
Vakitsiz solan gülü
Unuttun mu?*

*Akşam zamanlarının, (5+2)
Suya hüznün çöktüğü,
Günün elem döktüğü (2+5)
Pek yakın olan dünü,
Unuttun mu?"³³⁶*

Şiirde hecenin 7'li kalıbı (4+3/3+4/2+5/5+2) duraklarla uygulanmış.Kafiyeleniş (abbc-adde-aec...) şeklindedir.(-larının,-ılan,-inde,-ü,-tüğü) ekleri şiirde rediflerdir.(-ül,-ök,-em) tam kafiyedir.Şiirde “unuttun mu?” ise şiire bir ritim ve ahenk katmak amacıyla kullanılır.

*“Gönüller açan bir güldür yardım,
Allah'a ulaşan gönüldür yardım,
Yoksulu, yalnızı güldürür yardım,
Yardımlar pınarı yardımsevenler...
Çevrede gözler var bakışı yaşlı,
Eller var uzanmış, tüm ihtiyaçlı,
Kimi süryan çocuk, kimi de yaşlı,
Dertlerin dermanı yardımsevenler...*

Çalışmak akaçtır yardımsevende,

³³⁶ Oruz, F.,s.6

*Göz nuru incidir her işleyence,
Gam olmaz işini gergefleyende,
Amaçlar kaynağı yardımsevenler...*

*Yirmi dokuz yıldır aşk duyduk ona,
Ne mutlu yardımla gönlü dolana,
Yardım duygusuna aşık olana,
Ey aşk tapınağı yardımsevenler...³³⁷*

Şiirde üçlükler arasına nakaratlar ritim oluşturmak için konmuştur.Zaten şiirin temasıyla paralellik arz eder bu durum.Şiir (**aaa-b-ccc-b-ddd-b-eee-b**) şeklinde kafiye düzenine sahip.**(-ı yardımsevenler)** ortak kafiyedir.**(-lı,-yardım,-a)** redif; **(-aş,-aç)** tam kafiye;**(-e,-n)** yarım kafiyedir.

Şairin “Karlı Dünya” adlı şiirinde ise nakaratlar beşlikler arasında kullanılmış.

*“Sıra sıra karlı dağlar,
Sen olsaydın aşılırdı
Ova olsa koşulurdu
Derya olsa içilirdi
Gökler olsa uçulurdu...*

*Aramızda karlı toprak
Ve seneler yaprak yaprak...*

*Yeryüzünde o insanlar,
İçimizde o inanlar,
Yerin altı hep karanlık
Deri altı o bataklık
Karlı çamlar, karlı dağlar*

³³⁷ Oruz, T.K.D.,s.41-42

*Aramızda karlı toprak
Ve seneler yaprak yaprak...*

*Mesafesiz bir ayrılık
Yıllar geçti soğuk ılık,
Sen mi yoksun, ben mi varım ?
Dünya karlı ben yanarım.
Karlı dağlar, karlı dünya*

*Aramızda karlı toprak
Ve seneler yaprak yaprak...’’³³⁸*

Şiir, (**abbbb-cc-aadda-cc-ddeef**) şeklinde uyak düzenine sahip.Şiirde (**karlı dağlar,-lar,-ırdı**) redif ,(-I) yarım kafiye, (-an) tam kafiye,(**ayrılık,-ılık**) tunç kafiye,(-**lık,-arım,-prak**) zengin kafiyedir.

İffet Halim’in bent tarzında kaleme aldığı şiirlerinde mesnevi türü kafiye göze çarpar.Bu tarz şiirlerinde şair her biri kendi arasında ikişerli olarak bentlerden faydalanıyor. kafiye Zaten mesnevi kelime anlamı olarak ikişerli,ikili anlamlarına gelmektedir.Bilindiği üzere mesnevide her beyit kendi arasında yaklıdır.Bentlerden müteşekkil şiir sayısı toplam sekiz tane.

“Her beytin dizeleri kendi aralarında uyaklı,aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan uzun bir nazım biçimine denir.Bu yolda yazılmış yapıtlara da mesnevi adı verilir.”³³⁹

Fusun’daki “Yıldızın Aşkı “ adlı şiir bir dörtlükle başlayıp daha sonra bentle devam ediyor.Bentlerde dizeler kendi arasında ikişerli olarak mesnevi tarzında kafiyelidir.

*“Hazin ışıklar sevilmek için
Yıldız, yan! Sen de hep için için!
Nihayet şimşek çaktı, çok çaktı*

³³⁸ Oruz, K.B.,s.5

³³⁹ Dilçin, a.g.e.,s.167

Ay yavaş yavaş boşluktan aktı,
 Ufukta hilal nar gibi yandı!
 Yıldız bu yanış aşkıdır sandı!
 Feza karardı, dünya karardı,
 Aşk hüznünden birden sarardı;
 Ne çare, sürmez saadet yıldız!
 Bahtın cilvesi böyle insafsız!

Gece boşluğa geldikçe kanat...
 Seven ye'sinden feryat!
 Ayrılık aşktan acı, ölümlü,
 Şimşekten keskin, bahttan dökümlü!
 Şimşek çakıyor hâlâ çakıyor!
 Yıldız ağlıyor, ona bakıyor,³⁴⁰

Şiir (aa-bb-cc-dd-ee-ff...) şeklinde uyak düzenine sahip.Kendi arasında kafiyeli dizelerde zengin kafiye,tam kafiye ve redifler var.Kafiye çeşidi olarak Tam kafiyeler ağırlıkta.(için,-arar) zengin kafiye,(-ak,-an, -ız,-at,-üm) tam kafiyedir.

İffet Halim'in bentlerle oluşan şiirlerinde Mesnevi uyak şekli yerli yerinde bir oturmuşluk göstermektedir.

“Her biri bir başka güç , budun ,ulus, ulus **bu**,
 Bir kaynaktan dökülüş,bir tepeyi buluş **bu**...
 Sen ki geçmiş gönlünde,gelecek kucakında
 Nice ün taşımışsın ,bu yurdun her çağında,
 Sen ki ilk yasalara,beraber karışmışsın;
 Beraber savaşarak beraber barışmışsın.
 Bugün işte o dağdan uzanan çetin yollar
 Altı ok biçiminde sivrilen demir kollar,
 Sana açmış bağrını bekliyor Türk kadını!
 Diyor ki:Onsuz anmak,olamaz Türk adını!”³⁴¹

³⁴⁰ Oruz, F.,s.3

Şiirin kafiye şeması (aa-bb-cc-dd-ee...) şeklindedir.(-l^ü,-ıy^{or},bu,-
nda,mışsın,-lar,-ı) redif; (-arış,-adın) zengin kafiye; (-at,-üm,-ak,-ağ,-ol,) tam
kafiyedir.

İffet Halim'in İki şiiri ise mesnevi tarzında ve beyitlerden meydana
gelmektedir.Bu şiirlerden biri "Sorun Yılları" adlı Türkiye'de Kadın Devrimi'nde
geçen şiirdir.Bu şiirin bir başka özelliği yazıldığı tarihin belli olmamasıdır.

*"On beş mi, otuz beş mi yoksa seksen mi yıllar?
Nedir içinde çakan şimşekler yıldırımlar?"*

*Dolayını kaplamış servilerin sesleri,
İçimdeki ateşi söndürme hevesleri...*

*Yanan dağlarcasına çıplak mı kalacaksın,
Yoksa alevler gibi gene mi yanacaksın?"*

*Ama içindekiler dostlara serpilecek,
Yardım bahçelerine onlar gene girecek...*

*Bir hayal olacaksın o mutlu bahçelerde,
Rüzgarlar esecektir üstüne perde perde...*

*Yetmez mi o sevgiler o ilahi etkiler?
Yemyeşil çayırlara serpilen hikâyeler...*

*O Allah'lık aşkların destanı olacaksın,
Ve yapraklar içinde solarak kalacaksın...³⁴²*

³⁴¹ Oruz, A.,s.80

³⁴² Oruz, T.K.D.,s.151

Şiir,(**aa-bb-cc-dd-ee-ff-gg**) şeklinde kafiyelenmiştir.(-lar,-leri,-acaksın,-ecek,-ler) rediftir.(-erde) zengin, (-es) tam, (-l) yarım kafiyedir.Füsun'da bulunan "Anne" adlı şiir de yine beyler halinde yazılmıştır.

Kışın Bahar'ın başında geçen isimsiz altı dizeden oluşan şiir de yine mesnevi tarzı uyaklanmıştır.

*"Anlamadılar Oruz,bağrındaki yüreği,
Kulaklar ki işitmez kime söylersin,neyi?
Bir yüziün çevresinde beliren çizgilerde
Gömülen her gölgeyi göreceğ gözler neredede...
Eğilmeyen başlara dik diye sırtanlar
Bir kanın çağlayarak akışından ne anlar"*³⁴³

Şiirde (**aa-bb-cc**) kafiye düzeni var.(-i) yarım; (-de) tam; (-lar) zengin kafiyedir.

Kışın Bahar'da "Sana" ,Türkiye'de Kadın Devrimi'nde geçen "Anam" adlı şiir aslında aynıdır sadece isimler değişiyor.Bu şiir yedi dizeden oluşmaktadır ve serbest tarzdadır.

*"Ey ana denilen yar,
Ey şefkatler kaynağı
Ey beklemeden seven.
Ey istemeden veren,
Gül koncalar bahçesi...
Ey al kanlar pınarı
Sana sevgi, sana saygı!...."*

Şiir (**a-b-cc-d-ee**) şeklinde serbest uyaklıdır.Şiirde (-en) redif, (-ı) ise yarım kafiyedir.

3.1.3.3.Şiirlerdeki Dil Özellikleri

Dil,bilindiği üzere insanı diğer canlılardan ayıran ve onu üstün kılan bir yetidir.Bir iletişim aracı olan dil insanlık tarihi kadar eski bir maziye sahiptir.

Dilin duygu düşünce hayal ve isteklerin bir başkasına iletilmesi noktasında

³⁴³ Oruz, T.K.D.,s.1

en etkili ve sonuç verici bir yönü de vardır.Eğer bu dil bir de edebi eserde karşımıza çıkıyorsa icra ettiği fonksiyon daha da bir önem kazanır.Şiirde ise artık dilin işçiliği ortaya çıkar.Dil şiirde adeta bir mermer gibi işlenir,bir pişmiş toprak gibi şekillenir,belki bir altın gibi ustasının elinde vitrine süslenmiş olarak çıkar.Bu noktada şiir dili dediğimiz kendine has hususiyetleri olan özel bir dizge karşımıza çıkar.Bu dizgeyi karşımız çıkaran bu husus şiirin doğrudan insanın duygularına hitap etmesidir.

³⁴⁴“*İnsanın duygu yönünün ağır bastığı bildirilerin en iyi örneklerini şiir dilinde buluruz.*”

Genelde sanat eserini, özelde şiirleri yüzyılların ardından günümüze taşıyan, günümüzden geleceğe aktaracak olan o eserde kullanılan etkili dildir. Başka bir ifadeyle sanatkarı büyük yapan onun eserinde kullandığı dildir.Yani zülf-ü yâre dokunduğu sürece sanatkâr ve sanat eseri kalıcı olabilir.

Şiiri dil yönüyle ele aldığımızda mutlaka dil bütün içinde görevini ifa eder.Yani şiirin birtakım unsurları eksik veya kusurlu ise belki kullanılacak güzel dil de o şiiri belli noktalara taşıyamaz. Doç. Dr. Ali İhsan Kolcu’ Tanpınar’ı ele aldığı çalışmasında Tanpınar’ın şiiri için kullandığı ifadeler aslında genel manada bir şiirin içerisinde bulunması gereken unsurları ortaya koyar.

“*Kelime İşçiliği,vezin,imge,ritim,ahenk ve öteki arayışları onda geniş bir şiir skalası oluşturmuştur.*”³⁴⁵

Kolcu’nun şiir skalası olarak isimlendirdiği husus bir şairin manzumelerinde bulunması veya aranması gereken unsurları ortaya koymaktadır.

İffet Halim Oruz,Bir dönem Türk Dili konusunda çalışmalara katılmış ve görüşler beyan etmiştir.Bu konuyu onu hayatını ele aldığımız bölümde işlediğimiz için tekrar bu konuya girmiyoruz.Ancak onun Türk Milletinin anlayacağı bir dilin kullanılması noktasında ısrarcı olduğunu belirtmekle iktifa ediyoruz.

İffet Halim’in kaleme aldığı yetmiş üç manzumede dil konusunda yatay bir seyir takip ettiğine şahit olmak mümkündür. Öncelikle belirtmek gerekir ki şiirlerin yazılış tarihleri bizi bu kanaate ulaştırmaktadır. Zaten İffet Halim

³⁴⁴ Doğan Aksan, “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili”,Engin Yayınevi,Ankara,2005,s.26

³⁴⁵ Doç.Dr.Ali İhsan Kolcu, “Zamana Düşen Çılgılık”,Akçağ Yay.Ankara,2002,s.262

şiiirlerinin tamamına yakınında tarih ve mekanı verir. Hatta Kışın Bahar adlı şiir kitabının başında yer alan “*Dedim...Dedi...*” kısmında şiirlerde yer belirtmesi ve şiirlere tarih vermesinin sebebini de ortaya koyar. Şair eleştirmenlere bir ipucu vermek için şiirlerinde tarih ve mekânı özellikle önemser.

“*Şiirlerin üzerine yazıldıkları yerlerin adı ve tarihleri geçirilmiştir.Böylece eleştiricilere yılların anahtarını vermek istiyorum.*”³⁴⁶

İffet Halim’in tesadüf ettiğimiz en eski tarihli şiiri Füsün’da geçen “Çamlıktan Dönüş” adlı manzumesi 16 Nisan 1924 tarihi taşıyor. Onun rastladığımız en yakın tarihli şiiri ise Türkiye’de Kadın Devrimi adlı eseri arkasına koyduğu “Sorun Yılları” adlı 1985 yılında yazmış olduğu şiirdir. Eserlerindeki şiirlerden yola çıkarak, şiirlerinde kullanmış olduğu dil için şairin yatay bir seyir takip ettiğini söyleyebiliriz.Yani ilk şiiri ile son şiiri arasında geçen 61 yıl dil hususunda İffet Halim’in aynı yerde olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yirmi yaşındaki genç bir şair adayının kullanmış olduğu dille, seksen bir yaşındaki hayatı koşuşturmacalar ve idealist bir felsefe içerisinde şekillenen yaşlı ve yorgun bir şairin dili çok açık bir şekilde İffet Halim’in şiir dilini ortaya koymaktadır.

En eski tarihli şiir ile son şiirler arasında dil bakımından belirgin bir fark söz konusu değil. “Çamlıktan Dönüş” aşk temasının işlendiği bir şiir olarak vücuda gelmiş.

Şiirin yazılış tarihinin vermiş olduğu izlerle hareket ettiğimizde yirmi yaşındaki bir genç kızın duygu yoğunluğuyla karşılaşıyoruz.Tabiatla içi içe tabiata ait imgelerin bolca kullanıldığı bir şiir olan “Çamlıktan Dönüş”te“*yeşil çamlı,deniz,dalga,ağaç,bağ,yol,yıldız*” gibi dış dünyanın canlı objeleri aşk duygusuna somut bir hâl kazandırıyor.Bu anlamda belki kelimeler mısralara kattığı anlam nispetinde değer kazanıyor.

“*Kelime mısraa katacağı zenginlik oranında kıymet taşır.*”³⁴⁷

İffet Halim’in şiirlerinde işlenen temaya paralel olarak kelimeler bir işlev

³⁴⁶ Oruz, K.B. “Şiir kitabının başındaki önsöz diyebileceğimiz, “Dedim..Dedi” bölümü

³⁴⁷ Kolcu,a.g.e.,s.262

kazanmaktadır.Onun şiirlerinde kelimelerin özenle seçiminden ziyade o an içinde bulunulan duyguların işlenmesi söz konusudur.

Sosyal içerikli şiirlerinde bundan rahatlıkla söz etmek mümkündür.cumhuriyetin coşkunu bir edayla övüldüğü manzume olan “Cumhuriyet”te şair tabiata ait kelimeleri deyim aktarması yoluyla şiire adeta giydiriyor.

*“Su olduk Sakarya’ya karıştık seller gibi
Yurt bağrına döküldük yanık gazeller gibi!
Güneş olduk, yeryüzüne biz baştan doğduk,
Elleri anayurdun koynunda böyle boğduk!
Duyarsa böyle duyar,bir gönül vurduğunu,
Bir ulus böyle anlar yurdunda durduğunu
Taşarsa böyle taşsın kabında bir cemiyet!
İşte böyle ulaştık biz sana Cumhuriyet!”³⁴⁸*

Şiirde Mehmet Emin Yurdakul’u hatırlatan bir nutuk havasıyla birlikte “su,güneş” isimleri ile birlikte kullanılan “taş-,boğ-,ol-ulaş-,doğ-vur-vb.” filleri şiire bir hareketlilik katmaktadır. Bu kılış filleri bu şiirde Cumhuriyet’e kavuşma noktasında bir anlam bütünlüğü içerisinde kullanılıyor.

İffet Halim’in şiirlerinde temayla ilintili olarak seçilen kelimeler devrin şartlarına göre gayet açık, anlaşılır bir mahiyet arz eder.

3.2.İstifçi Romanının Çözümlemesi

3.2.1.Olay Örgüsü

Savaşın olduğu her yerde birtakım olağanüstü durumlar yaşanır.Bu sıra dışı şartlar içerisinde birileri sürekli mağdur, birileri ise devamlı kazanan pozisyonundadır.İstifçi romanında kazananlar ve kaybedenlerin ayan beyan ortaya konmuştur.Yazar bunu bazen bir kahramanla bazen de itibari anlatıcının ağzından doğrudan okuyucuya aktarır.Belki Ahmet Mithat’ın romanlarında yaptığı gibi “ey

³⁴⁸ Oruz, A.,s.102-103

okuyucu...” tarzında bir üslûp sergilememesine rağmen yazar sanki okuyucunun bir şeyleri bilmesini çok ister bir eda içine girer zaman zaman.

İstifçi romanında vaka halkaları kronolojik bir seyir takip etmektedir. Birbirini takip eden bu halkalar belli bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde şekillenmektedir.

Olay örgüsü Şalom etrafında şekillenmektedir. Şalom vaka halkalarının tamamında doğrudan ya da dolaylı olarak bulunur.

Romanda olay örgüsünü başlatan temel amil Şalom adlı Musevî bir tefecinin yeni arayışlar içerisine girmesidir. Şalom Beharoğlu 1939 yılının başlarında Çiçek Pazarı’nda açacağı dükkân için bir Türk ortak aramaktadır. Onun amacı levhada bir Türk adının bulunmasıdır. Çünkü Türk toplumu içinde yaşayıp yabancı bir ismi kullanmak ona fazla bir şey kazandırmayacaktır. Zaten bulacağı ortak, uydurma bir ortak olacaktır. O, vereceği birkaç kuruş para ile bu ortağı sadece isim olarak kullanıp kazançlı işlerinde kârına kâr katacaktır.

Şalom bu arayışlarını sürdürürken bu işi için en uygun kişinin Osman Alper olduğunu düşünür. Zaten Osman bazı zamanlar gelip ondan akıl danışmaktadır. Bu sıralar Osman’ın maddî sıkıntıları da söz konusudur. Şalom, Osman’ın bu zafiyetini de kullanarak güya Osman’a ortaklık teklif eder. Şalom sadece Osman’ın ismini kullanacaktır. Ancak Osman, Şalom’a ortak olduğunu düşünerek teklifi kabul eder.

“Şalom Beharoğlu 1939 yılı başlarında, Çiçek Pazarı’nda açacağı dükkanın üstüne asılacak levha için bir Türk adı aramağa koyulmuştu. Öyle ya kırk yıllık Avram Adem olmuştu. Mişon da Cudi; Şalom’a bu kadarı fazla geliyordu ama, bir Türk’ü ortak edinmiş gibi görünmek ve levhaya da bu uydurma ortağın adını büyük harflerle geçirmek de akıllıca bir işti. Şu memlekette rahat rahat geçinip gidiyorlardı; sevimsiz olmaya ne lüzum vardı?”³⁴⁹

Şalom’la Osman’ın ilk anlaşmaları, Şalom’un Almanya’dan ithal ettiği bulaşık tellerini Osman’ın dükkânındaki boş ardiyesine koyması ile başlar. Aslına Şalom’un amacı fiyatlar yükseldikten sonra bulaşık tellerini elden çıkarmaktır. Böylece daha fazla kâr elde edecektir.

³⁴⁹ İstifçi, İffet Halim Oruz, Kadın Dergisi, Sayı:1-37, İstanbul, 1947, s.2

Şalom bunu yaparken bir taraftan da Osman'ın dükkân sahibine gizlice haber verdirip Osman'ın dükkânı kontrat hükümleri dışında kullandığını söyletecektir. Bunu Nesim vasıtasıyla gerçekleştirir. Bu, ancak Şalom gibi kurnaz, işini bilen birinin yapacağı cinsten bir plândır.

Şikâyet üzerine Osman Alper mahkemeye sevk edilir. Mahkeme Millî Korunma Mahkemesi'dir. Mahkemede Murakabe Teşkilatı görevlilerinden Ahmet Tolga'dan ifade alınır.

Şalom ve adamları, Murakabe Teşkilatı'nda Ahmet Tolga'yı rüşvet ile satın alarak Osman'ı beraat ettirirler. Bu olaydan sonra Osman biraz daha Şalom'a bağlanmıştır. Ne de olsa onu mahkemeden Şalom kurtamıştır.

“Uydurma fatura bal gibi vesika haline girmiş. Ahmet nalına mihına konuşmaları ile ve bozuk düzen zabıt varakası ile onları kurtarmakta! O kara yağız arkadaşını da avukatın tavsiyelerine göre görüştürebilirlerse, mesele atladi, gitti, demek. Yargıç buna ne yapacak; ortada delil yok, tanık yok.”³⁵⁰

Şalom Beheroğlu Osman'ı diğer işlerinde de rahatça kullanabilmek için onu kendine biraz daha bağlamanın hesapları içindedir. Bu amacını gerçekleştirmek için Sadiye adındaki evli bir kadını Osman'la beraber olmaya ikna eder. Böylece Osman, kadın vasıtasıyla Şalom ve ekibine bir adım daha yaklaşır. Ancak aradan geçen zaman içerisinde Osman Alper Sadiye'ye âşık olmuştur. Osman artık günlerini Sadiye ile geçirmektedir. Aslında o, bu tür ortaklıklara ve kirli işlere alışık olmasa da para ve Sadiye için buna katlanmak zorundadır.

“Osman Alper şimdi Sadiye'nin elleri içine yeni doğmuş bulunuyor..”³⁵¹

Osman Alper'e Şalom ve Mıgırdıç tarafından teklif edilen ikinci iş, demir işidir. Amaç demirleri İstanbul'un muhtelif yerlerinde belli bir süre bekletip ondan sonra yüksek fiyatlarla elden çıkarmaktır. Umumi Harp'in başladığı bu günlerde Mıgırdıç'ın elinde bolca demir vardır. Bundan dolayı Osman hemen

³⁵⁰ Oruz, İstifçi., s.8

³⁵¹ Oruz, İstifçi., s.7

devreye girip gereken yerlere demirleri sevk etmelidir. Bu vesile ile Şalom, Osman'a yine cazip tekliflerde bulunur. Lâkin mahkeme olayından sonra Osman biraz tedirginlik ve şüphe içerisindedir.

“Bu akşam Şalom'un bütün derdi, Mığırđıç'ın demirlerini bir fatura ile toptancı Osman'a satmaktır. Osman'dan para alacak değiller ya, hele bir kere malın sahibi olarak Osman gözüksün. Osman ithalatçılıkta kendisiyle ortak, fakat toptancılıkla perakendecilikte yalnız.. Çarşıkapı'daki dükkân da işte bu toptancılıkla perakendeciliğin tezgahı. Çiçekpazarı'ndaki meşhur “Osman Alper ve Ortağı” levhasını taşıyan firma ise, sözde ortakların mağazası.”³⁵²

Sadiye ile Osman'ın beraberliğı devam ederken Osman'ın eşi Fatma zorluklar içinde kocasını iki çocuğı ile birlikte beklemektedir. Mahalle kadınları Fatma'nın kafasını karıştırıp Osman'ın başka kadınlarla beraber olduğunu söyleseler de, Fatma bu sözlere itibar etmez. Çünkü Fatma, Osman'a sonuna kadar güvenmektedir.

Fiyat Murakabe Teşkilatından Cevdet, Ahmet Tolga'nın Şalom'a yaptıklarını hazmedememektedir. Ahmet Tolga yaptıklarının üstünü kapatmak için Cevdet'in farklı bir şekilde yaklaşp, onu ikna etmeye çalışır. Ahmet Tolga, dostluk ve arkadaşlık duygularının Cevdet'i etkileyeceğini hesap etmiştir.

Cevdet ve arkadaşları bu sefer Şalom'un demirlerinin peşindedirler. Onun amacı suçüstü yapıp Şalom ve ortaklarına suçüstü onları adalete teslim etmektir.

Ahmet Tolga, Cevdet ve ekibinin demirler konusunda yapacakları takibat hakkında Şalom'a önceden bilgi verir ve demirlerin başka yere nakledilmesine sağlar.

Şalom, demir işinden de kârla sıyrılmak için, Sadiye'nin bu defa Murakıp Eşref Tekin'le tanıştırılmasına zemin hazırlamaktadır. O, böylece işten hem kârlı çıkacak hem de Eşref Tekin'i avucunun içine alacaktır. Bu duygularla Sadiye'ye teklifte bulunur. Ona 15 bin liralık küpe alacaktır.

Plâna göre Ahmet Tolga, bir yakınıni davet ediyormuş gibi görünüp Eşref Tekin'i Sadiye ile tanıştırmaya götürecektir.

³⁵² Oruz, İstifçi., s.14

Kurnaz Ahmet güya yengesinin elleri ile meşgul olmak istemiyor ve yanındaki sarışın bayanla tatlı tatlı görüşüyor. Eşref ise gözlerini biran bile bu ellerden ayıramıyor..”³⁵³

Osman zaman zaman Sadiye’den fırsat buldukça evine uğramaktadır. Ancak bu gidişlerinde gözü ne eşi Fatma’yı ne de çocuklarını görmektedir. Evinde ya Sadiye’yi ya da işlerini düşünmektedir.

“Osman Alper bu akşam erkenden evine döndü. Çok eski günleri hatırlatan bir gelişe benziyordu bu. Fatma şaşırды. Çocuklar daha ortada. Küçüğün maması verilmemiş, büyük kız yemeğini yememişti. Bilseydi kendisi de üstünü başını toplardı.”³⁵⁴

Şalom, Osman Alper’e yeni bir teklifle gelmiştir. Bu seferki iş, manifatura işidir. Ancak Şalom tekliflerini yaparken Osman karşısında daha rahattır. Çünkü kazanılan paralar Osman’ı memnun etmekte ve o da artık Şalom’a eskisi gibi şüphe ile yaklaşmamaktadır.

Ahmet Tolga bu sefer soruşturmanın başında bulunan Eşref Tekin’i ikna etmeye çalışmaktadır.

Osman Alper bir gün evine dönerken mahalledeki çocukların “İstifçi” diye bağırmaları üzerine çok kızar ve yıllardır oturduğu Soğan Ağa Mahallesinden ayrılmaya karar verir. Yazar bu ifadeyi özellikle çocukları ağzından okuyucuya iletmekle dünün Osman Efendi’sinin bu gün nasıl bu hale geldiğini sezdirmektedir.

“- İstifçi, istifçi, istifçi Osman Amca istifçi...”³⁵⁵

Osman’ın mahalleden ayrılmasının arka planında aslında Sadiye’ye biraz

³⁵³ Oruz, İstifçi., s.22-23

³⁵⁴ Oruz, İstifçi., s.23-24

³⁵⁵ Oruz, İstifçi., s.29

daha yakın olma düşüncesi vardır. Bundan dolayı evi Taksim civarında oturan Sadiye'nin evine yakın bir yerde tutmayı plânlar.O böylece Sadiye ile daha rahat görüşebilecektir.Osman karısı Fatma'ya ise durumu farklı anlatır.Kendisine çocukların bile bu şekilde davrandığı mahallede artık oturmanın bir anlamı yoktur.En iyisi bu mahalleden ayrılıp,Taksim gibi bir yerde oturmak lazımdır.

Osman ile Fatma ev aramaya çıktıkları gün Sadiye'nin evine de uğrarlar. Halbuki Sadiye o saatlerde Eşref'i beklemektedir. Kapıda Osman Alper ve Fatma'yı gören Sadiye bir an çok şaşırır. Tam o sırada Eşref Tekin de çıkagelir. Ancak Sadiye her zamanki kurnazlığı ile durumu kurtarmayı bilmiştir. Osman Alper de, Eşref'in Sadiye'nin evinde bulunmasına şaşırmıştır. Hatta şaşkınlığın ötesinde bir hayal kırıklığı yaşar.

Sadiye Osman ve Eşref'e akşam yemeğine kalmalarını teklif eder. Onlar da ister istemez bu teklifi kabul ederler. Sadiye kocası Eşsiz'i ve birkaç ahabını da bu eve davet eder. Bu ortamda iki rakip vardır: Osman da ve Eşref de Sadiye için buradadır ve ikisi de onu kaybetmemek için kıyasıya bir mücadele içindedirler. Osman'ın bir başka sorunu da karısı Fatma'dır. Çünkü o böyle ortamda ilk defa bulunmaktadır. Fatma içtiği birkaç kadehle sarhoş olmuştur.

Sadiye'nin akşam yemeğine belli bir süre sonra Şalom da katılır. Şalom onlar için çok önemlidir. Çünkü yaşadıkları bu lüks hayatı ona borçludurlar. Zaten o geldikten sonra sohbetin seyri ve ortamın havası bir anda değişir.Şalom onların bir araya gelmesine vesile olan yegâne kişidir.

“Sahnenin bütün artistleri bir araya toplanmıştı. Zeki Şalom, masa başında sıralanan ve içkinin tesiri ile yüzleri kızarmış, bir taraftan da somurtmuş bu kimseleri hemen neşelendirme, rahatlandırma hareketine geçti. Elektriklerin bir kısmını söndürdü. Boğaz içine bakan terasın kapısını açtı ve terasa çıkarak bazı koltukları ve küçük masaları düzelitti.”³⁵⁶

Şalom bu ortam içinde Sadiye ile Eşref'in biraz daha yakın olmalarını sağlamak için çaba sarf etmektedir. Çünkü onun amacı Eşref'i bir an önce

³⁵⁶ Oruz, İstifçi., s.34

Sadiye'ye bağlayıp Sadiye ile Eşref'in yakınlaşmalarını sağlamaktır. Dahası Osman'la da zaten manifatura işlerini konuşacaktır.

Sadiye'nin kocası Eşsiz'in o gece kafasında farklı işler planlamaktadır. Eşsiz, alışık olmadığı böyle bir ortamda içkinin etkisiyle sarhoş olan Osman'ın karısı Fatma'yı iğfal etmenin peşindedir. Ayaşlı ve Kiracıları romanında yaşanan komün bir hayat anlayışının bir benzeri romanını bu bölümünde dikkatlere sunulmaktadır. Ancak burada farklı olarak bir ayrıntı vardır. O da Fatma'nın gerçek manada bu akşam mağdur olmasıdır.

Bu ortamda Eşref'le Sadiye nihayet baş başa kalma imkânına kavuşmuşlardır. Çünkü Şalom Osman'ı alıp iş konuşmak üzere yazı odasına götürmüştür. Eşsiz de Fatma ile meşguldür.

Yazar aslında romanın ana kahramanlarını bu yemekte maksatlı bir şekilde bir araya getiriyor. Aslında o gece yemekteki tiplerin hepsi kişiliklerinin birçok bilinmezini ortaya koymuşlardır. Şalom'u, işlerin yolunda gitmesi için verdiği aşağılık çabalar; Osman'ı kazanacağı paralar; Eşref'i Sadiye; Eşsiz'i şehvanî duyguları; Fatma'yı saflığı; Ahmet Tolga'yı paragözlülüğü ile bu ortam içerisinde görmek mümkündür. Kısacası bu yemek roman kahramanlarını değişik yönleriyle ortaya koyması açısından önemli bir halkadır.

“Osman'a işlenecek olan işkencenin şekli, daha bu masanın başına otururken çizilmiş bulunuyordu. Osman, karısıyla gayet samimi görüşen bu kadının ne düşündüğünü, ne duyduğunu kestiremez olmuştu. Hele kadehler ikiyi üçü bulduktan, karısı Fatma'nın da bira bardağını başına diktiğini gördükten sonra, ona adeta bir budalalaşma hali gelmişti. Fatma ikinci bardak birayı içtikten sonra modern hayatın en lüksünü yaşadığını sanıyordu. İşte içkilerden başlar dönmüş. İşte erkeler kadınlara en parlak sözlerini söylüyor. Yemeklerin, alası da var. Önü protestalı ve beyaz ceketli kadınlı erkekli hizmetçiler de dolaşiyor. Daha ne olacak.”³⁵⁷

³⁵⁷ Oruz, İstifçi.

Şekil: Kahramanların buluştuğu masa.

O akşamki sürpriz gelişme ise Osman'ın kıskançlıktan dolayı Eşref'e saldırmasıdır. Osman, Eşref'e saldırmış ve adeta onu öldürmek istemiştir. Neyse ki Şalom ve Sadiye'nin kocası Eşsiz araya girip olayı büyümeden yatıştırırlar.

“Bu sırada,şırak diye kulak tozu üzerine bir el yapıştı.Neye uğradığını bilmeyen Eşref,ayağa fırlamış ve karanlıkta kim olduğunu iyice kestiremediği mütecavizin üstüne saldırmıştı.”³⁵⁸

Murakabe Teşkilatı murakıplarından Cevdet, Ahmet Tolga'nın gizli ve pis işlerini ortaya çıkarmak istemektedir. Cevdet bir tanıdığı vasıtasıyla Ahmet Tolga'nın rüşvetçiliğini ortaya çıkarmaya çalışır. Bu münasebetle bulduğu delilleri şefe intikal ettirir.

Osman Alper demir işinden tutuklanarak cezaevine konur. Artık, Osman için sıkıntılı günler başlamıştır. Osman cezaevinde işin içinde bulunan herkesi ifşa etmeyi düşünür. Ancak Şalom her zamanki gibi oradadır ve Osman'ı bu kararından vazgeçirir.

Osman cezaevindeyken, Şalom'un verdiği para ve Sadiye'nin ziyaretiyle oldukça rahatlamıştır. O artık ilk günlerde olduğu gibi ümitsiz ve karamsar değildir.

Osman cezaevine düşünce Sadiye konusunda meydan Eşref'e kalmıştır.

³⁵⁸ Oruz, İstifçi., s.38-39

Artık o Sadiye için başka kimselerle mücadele etmek zorunda değildir. Sonuçta Sadiye ile Eşref sıkıntısız bir şekilde sık sık görüşebilmektedirler.

Eşref’le birlikte iken Sadiye bir an aslı görevini hatırlayıp Eşref’e Osman meselesini açar. Eşref, Sadiye’nin tatlı sözler arasına sıkıştırdığı Osman meselesi karşısında çok fazla kayıtsız kalamaz. En azından Osman konusunda yumuşar.

“- *Hislerini anlıyorum canım; kadınlar ne de olsa kendi cinslerini korurlar. Kadıncağzın hali sana dokunmuş olacak; haklısın, onların ne suçu, günahı var! Fakat..*

- *Fakat deme Eşref şu adamı kurtarın.*”³⁵⁹

Murakabe Teşkilatı memuru Cevdet yolsuzluklarla mücadelesine var gücüyle devam etmektedir. Aslında Cevdet Ahmet Tolga’yı temizledikten sonra biraz rahatlamıştır. Ancak iş bununla bitmemiştir. Çünkü Cevdet’in el attığı her yerde problemler çıkmaktadır. Onun teşkilat içinde en güvendiği adam şeftir. Şef de, Cevdet gibi son derece dürüst, vakarlı bir memurdur. Lakin Cevdet’in sıkıntısı Şef’in her konuda ona tam destek vermemesidir. Zaten son zamanlarda şefle Cevdet arasındaki ilişkiler de iyice zayıflamıştır. Halbuki Cevdet teklif edilen nice rüşvetleri geri çevirerek bir anlamda rüştünü ispat etmiştir. Teşkilat içindeki olumsuzlukları her gördüğünde Cevdet hayal kırıklığına uğramaktadır. Özellikle müfettişin son yaptıkları artık onu iyice etrafına güvensiz hâle getirmiştir. Hatta yaşadığı bu olumsuzluklar Cevdet’i çok sevdiği mesleğinden de soğutur hâle gelmiştir. Cevdet hayal ettikleri ile bizzat yaşadıkları arsında gel-gitler yaşamaktadır. duyduğu her olay onu yaptıkları/yapacakları noktasında biraz daha ümitsiz kılmaktadır.

“*Cevdet, sonu gelmeyen didişmeleri içinde bocalayıp duruyor. Büroyu Ahmet Tolga'dan temizlemiş bulunuyor ama dava onunla bitmiyor. Elinin her uzandığı yer bir pürüz çıkıyor Onun en çok güvendiği yine şefidir. Bereket versin bu mert tavırlı, cesaretleli adam gene Cevdet'e bir dayanak olabiliyor. Cevdet'in şefle anlaşmadığı noktalar esasa değil, teferruata aittir. Kim bilir belki,*

³⁵⁹ Oruz, İstifçi., s.50-51

adamcağız bu manevralarla durumunu sağlıyor. Yoksa biliyor ki şef namusludur.Sonra gene biliyor ki, şahsiyetlidir. Öyle kukla gibi yukarıdan gelen her emre baş eğen, her yapacağı iş için direktif bekleyen adamlardan değildir. Hani o mahut iaşe müdürü cinsinden bir kukla değil.”³⁶⁰

Murakabe Teşkilatında yaşadığı son olay Cevdet için aslında sonun başlangıcı olmuştur. Mecit Aslanoğlu adındaki bir genç daha yeni girdiği işte çok dirayetsiz çıkar. Şef Cevdet’e Mecit Aslanoğlu’nun murakebe işlerinde kullanılmaması gerektiğini söyler. Çünkü bu teşkilat ona göre değildir. Cevdet bu durumu Mecit Aslanoğlu’na iletmişti zaman ise o Cevdet’e karşı çıkar. Hatta o günden sonra Cevdet’e düşman kesilir. Zaten teşkilattan sorumlu yeni bakan Mecit Aslanoğlu’nun akrabasıdır. O durumu fırsat bilerek Ankara’ya gidip işini yaptırır. Böylece Mecit eski görevine dönerken Cevdet mıntika ticaret müdürlüğüne memuriyetle tayin edilir.

Sadiye ile Eşref Tekin arasındaki ilişki gittikçe bir aşka dönüşmektedir. Sadiye artık Eşref’e âşıktır. Onun gözünde artık ne Şalom’un paraları ne Osman’ın işleri ne de eşi Eşsiz vardır. Onun gözü sadece Eşref’i görmektedir. Eşref’le Yakacık’ta geçirdikleri bir hafta sonu Sadiye’yi bu hâle getirmiştir.

Ankara’ya doğru trenle yola çıkan Eşref’in aklında da aslında Sadiye vardır. Eşref Ankara’ya murakebe kursu vermeye gitmektedir. Sadiye onun Ankara’ya gidişinin hemen ardından Eşref’i arayarak, Eşref’ten İstanbul’a dönmesini ister. Eşref cumartesi akşamı bindiği trenle sabah İstanbul’a gelir. Polonezköy’de buluşan iki sevgili bu buluşmada adeta bocalar. Halbuki onlar buluşmaya çok arzulu gelmişlerdir. Bu buluşma onlar için tam bir hayal kırıklığıdır.

Şalom Beharoğlu Sadiye’nin Eşref’e âşık olmasına bir anlam veremez ve buna şiddetle karşı çıkar. Çünkü onun Sadiye ile Eşref’i bir araya getirmedeki amacı işlerinin yürümesi ile alakalıdır. Tıpkı bir zamanlar Osman’la Sadiye’yi bir araya getirmesi gibi. Şalom’a göre bu aşk imkansızdır. Her şeyden önce Sadiye Eşref’ten yaşça da büyüktür. Şalom ısrarla Sadiye’yi bu aşktan vazgeçirmeye çalışır. Çünkü Sadiye’nin Eşref’e âşık olması her şeyden önce Şalom’un işlerini

³⁶⁰ Oruz, İstifçi., s.52

alt üst edebilir. Hazır Cevdet'te yokken bazı işlerin halledilmesi gerekmektedir.

Şalom, Sadiye'nin Eşref'i bir gece içinde Ankara'dan İstanbul'a getirttiğini bile bilmektedir. O, Sadiye'den daha sakin olmasını ve Cevdet'in Osman için hazırladığı dosyayı bir an önce Eşref'in almasını istemektedir.

Şalom'a göre, eğer Cevdet'in hazırladığı dosyalar o hali ile savcılığa intikal edecek olursa bu durum çok ciddi sonuçlara yol açabilir. Çünkü Cevdet manifatura işi ile alakalı yaptıkları tüm dalavereli işleri ve oyunları ortaya çıkaran ayrıntılı bir dosya hazırlamıştır. Ancak Cevdet ayrıldıktan sonra bu dosyalara Eşref Tekin bakacaktır. Şalom'un Sadiye'den istediği de budur. O, Eşref'ten dosyayı örtbas etmesini veya dosyanın içeriğini boşaltmasını istemektedir. Ancak Sadiye, Şalom'dan yapacaklarına karşı onu Eşref'le evlendirmesini ister. Şalom ise Sadiye'ye sadece Eşref'le beraber yaşamayı teklif eder.

“- Çok şükür; fakat dokuz dosyalı evrakı Osman'ın başına daha doğrusu başımıza ördükten sonra.

- Şu adamı çok görmek isterdim. Kendisinden herkes hürmetle bahsediyor; ne için ayrılmış acaba?”³⁶¹

Osman manifatura davasından cezaevine girdikten sonra karısı Fatma iki çocuğu ile tek başına kalakalmıştır. Fatma bu ruh hali içerisinde Sadiye'nin kocası Eşref ile yakınlaşmıştır. Bu durumu cezaevindeki Osman'a Çamaşırıcı Emine kadın haber vermiştir.

“- Yooo oğlum. Ben Müslüman kadını. Bir fincan kahvenin kırk yıl hakkı var, derler. Çok ekmeğinizi yedim; bugüne bugün, sana olup biteni söylemeliyim.”³⁶²

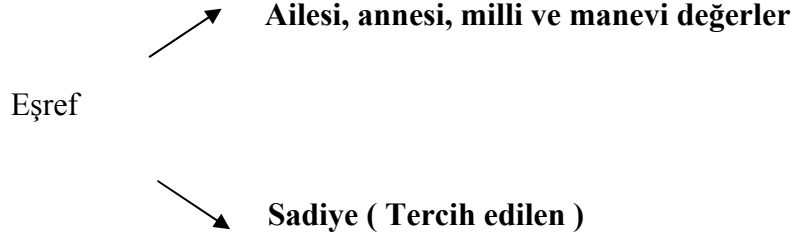
Eşref Tekin geleneksel aile yapısı içinde yetişmiş bir kişidir. Annesi kocasının ölümünden sonra üç çocuğunu yetiştirmiş, onlar için her türlü fedakârlığa katlanmıştır. Annesine ve ailesine düşkün olan Eşref, Sadiye ile başlayan ilişkisinden sonra annesini ve ailesini ihmal etmeye başlar.

³⁶¹ Oruz, İstifçi. s.62–64

³⁶² Oruz, İstifçi. s. 66

Annesi, Eşref'ten artık evlenmesini ister. Çünkü onun Sadiye ile olan ilişkisini öğrenmiştir. Eşref'in annesi onların bu ilişkisini tasvip etmemektedir.

Eşref bir taraftan annesi, bir taraftan da Sadiye'nin istekleri arasında sıkışıp kalmıştır. O, bu hâlet-i ruhiye içerisinde, ne annesinden ne de Sadiye'den vazgeçebilmiştir.

Şekil: Eşref'in yaşadığı iç çatışma.

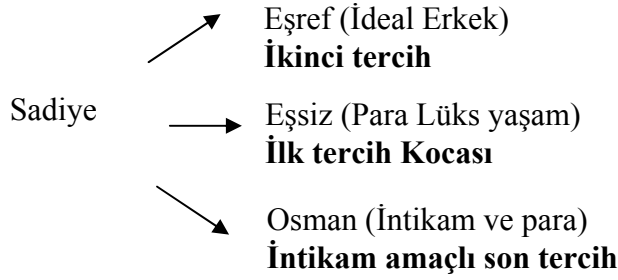
Cevdet'in Osman ve Şalom için hazırlamış olduğu dosya, Murakabe Teşkilatı'nda Eşref'in önüne gelir. Onun için artık yapılması gereken bir iş vardır: Osman'ı hapisten kurtarmak. O aslında sadece Osman Alper'i hapisten kurtarmaz Şalom ve suç şebekesinin bütün yolsuzluklarının da üzerini kapatacaktır. Eşref dosyaları inceledikten sonra plânını yapar. Alacağı birkaç ifade ve düzenleyeceği raporla Osman'ı kurtaracağı kanaatine varır.

Fatma, Osman Alper'den ayrılmak için dava açmıştır. Fatma'nın davayı açma sebebi kocası Osman'ın içinde bulunduğu durumdur. Fatma Alper'in Osman'dan bir an önce boşanmayı istemesinin görünmeyen asıl sebebi Eşsiz'le olan beraberliğidir. Sadiye'nin kocası Eşsiz, Fatma'ya bir apartman dairesi tutmuş ve onun bütün giderlerini karşılamaktadır. Diğer taraftan Eşsiz de, Fatma ile bir olup Sadiye'den intikam almayı plânlamaktadır.

Fatma bir yandan, kocası Osman'dan ayrılırken, girdiği bu yeni ortama ve hayat tarzına alışmakta güçlük çekmektedir. Çünkü birlikte olduğu adamın hayat tarzı, kültürü ve dünyaya bakışı Osman'dan çok farklıdır. Fatma çok yakın bir zamanda Sadiye Eşsiz'in yerine geçecektir. O, artık İstanbul'un tanınmış ailelerinden birinin ferdi olarak yaşayacak ve üzerindeki “sonradan görme” damgasını üzerinde taşımayacaktır.

Eşsiz'in eşi Sadiye, kocası Fatma ile birlikte olmaya başladıktan sonra

içinde garip bir kıskançlık hissetmeye başlar. Özellikle Fatma, Osman'dan resmen ayrıldıktan sonra Sadiye ciddi ciddi bu meseleyi düşünür. Bir yanda tüm zenginliği ile Eşsiz, bir yanda onunla birlikte olan alaylı Fatma, bir yanda da beş parasız sevdiği insan Eşref Tekin. Sadiye bu duygular içerisinde bir keşmekeş yaşar. Çünkü o para harcamaya ve lükse düşkün biri olarak yaşamaya alışmıştır. Dolayısıyla Eşref Tekin onun ihtiyaçlarını karşılayacak bir gelir düzeyine sahip değildir. Sadiye deyim yerindeyse iki arada bir derede kalmıştır.

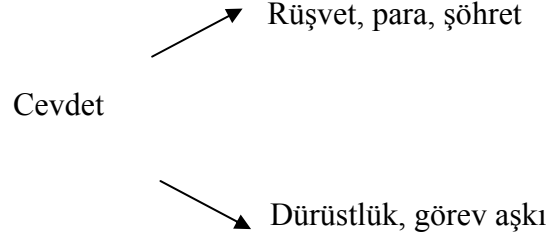
Şekil: Sadiye'nin yaşadığı iç çatışma.

Sadiye bu duygular içindeyken kocası Eşsiz ona, yapacağı Hatay seyahatinde birlikte olmayı teklif eder. Sadiye kocasına hayır diyemez ve birlikte seyahate çıkmaya karar verirler. Yapılacak bu seyahat Sadiye için çok değişik gelişmelerin başlangıcı olacaktır. Özellikle Eşref'le olan ilişkisini bu gezi etkileyecektir. Bu sırada Sadiye ile Eşsiz arasında yıllardır görülmeyen garip bir yakınlık da meydana gelir.

Murakabe Teşkilatı'ndaki yerinden idari bir göreve tayin edilen Cevdet, bir müddet sonra Milli Korunma Teşkilatı'ndan mütemadiyen azledilir. Halbuki teşkilatta bulunduğu süre içerisinde üzerine aldığı bütün görevleri eksiksiz yerine getirmenin verdiği gönül rahatlığı şimdi onu ümitsizliğe hatta çaresizliğe sürüklemiştir. Bir yanda Şalom ve onun etrafındakiler refah içerisinde yüzerken, Cevdet sırf görevini kötüye kullanmadığı ve işini düzgün yaptığı için adeta birtakım çıkar çevrelerince çaresizlik girdabına sürüklenmiştir. Oysa Cevdet çalıştığı kurumun menfaatlerini ve beklentilerini en üst seviyeye çıkarmak için kurumda birçok değişiklikler de yapmıştır.

Roman yazarı bu noktada yolsuzlukların, ihtikârın görev aşığı insanları ne

hale getirdiğini Cevdet vasıtasıyla ortaya koymaktadır.

Şekil: Cevdet’in yaşadığı iç çatışma.

“Milli Korunma işlerinden uzaklaştırılmıştı. Çalışan insanlar için her vazifenin bir manası vardır. Cevdet de üzerine aldığı işte yapılacak ıslahat mevzuu buldu. Dosya sisteminin değiştirilmesinden, iş sahiplerinin işinin takibine kadar büroda olagelen işlerin hepsinin şeklini, mahiyetini değiştirmeye kalktı. Nitekim bir iki ay sonra, evrakını takibe gelen bir kimse klasik usulle karşılaşmıyordu. Artık memurun keyfinin gelmesi, efendim yarın gelin de buluruz, demeler.Falan kısma gidin, orada olacaktır diye savsaklamalar kalmamıştı.Var, var, yok, yok; her iş makine gibi işliyordu. Büronun eski memurları da iyi çıkmıştı. Birlikler Umumi Katibi'nin tavsiyesi ile getirilen huyu, suyu belli olmaz kadın da Cevdet'ten çekiniyordu. Her sahada becerikli olan bu kadıncağızın dosya işlerindeki ihtisasına doğrusu, diyecek yoktu. Cevdet, o babacan haliyle yakından tanıdığı umumi Katibi falan bir tarafa bıraktı. Bir sokak düşkününü korumağa savaştı.. Yazık . değil mi? Sürüp sürüştürüp her fırsatta bürolardaki genç erkekleri dolaşan bu zavallının gayesi neydi? Bu kadın, iş hayatında daha ciddi olamaz mıydı. İşte elinden başarı ile çalışmak geliyor; akli da eriyor. Her ciddi insanın nasıl bir sar tarafı varsa, Cevdet de o safiyetle aylarca bu kaşarlanmış kadınla uğraşmıştı.”³⁶³

Cevdet bu uzaklaştırılma olayında kendine karşı bir haksızlık yapıldığını düşünür ve bunun kasıtlı olarak yapıldığı kanısına varır. Yanlışlığı gidermek amacıyla Ankara'ya gitmeye karar verir.

Cevdet Ankara yolculuğu sırasında bir iç muhasebe içerisinde ailesini ve geride bıraktıklarını düşünür. Aslında bu görevden alınma onun için maddî ve

³⁶³ Oruz, İstifçi. s. 80

manevi sıkıntılarının da iyiden iyiye açığa çıkmasına sebep olacaktır.

İkinci mahkemede Fatma, kocası Osman'dan boşanmıştır. Fatma, boşanma kararını avukat vasıtası ile öğrendiği sırada Eşsiz eşi Sadiye ile birlikte Hatay seyahatindedir. Fatma bu günlerde bir tedirginlik ve ümitsizlik içerisine girer. Diğer yandan Osman ile Fatma'nın küçük yaştaki kızları, her şeyi anlayacak ve olup bitenleri anlamlandıracak yaşıdadır. Kız, annesinin Eşsiz ile olan ilişkisinden ve babasının durumundan pekala haberdardır. Osman ile Fatma'nın küçük çocukları Hasan ise henüz olup bitenleri kavrayıp yorumlayacak yaşta değildir.

*“Hasan hiçbir şey anlamıyor, gördüklerinden düşüncesine bir şey katıştıramıyor. Onun da aradığı bir kimse var. Üzerine çok düşkün olduğu babası Hasan da başlıyor baba, diye haykırmağa.”*³⁶⁴

Sadiye kocası ile bir seyahate çıkacaklarını Eşref'e telefonla haber vermiştir. Eşref'i o günden sonra sıkıntılar kaplar.

*“Eşref, Sadiye'nin telefondaki görüşmesinden sonra masasının başında dona kalmıştı. Kocasının gerekli işleri için Hatay'a gidiyorlarmış.”*³⁶⁵

Eşref, karışık duygular içerisinde köşke ailesinin ve annesinin yanına gitmeye karar verir. Çünkü annesini günlerdir ihmal etmiştir. Aslında Eşref'in bir sığınma isteği ve annesinde teselli arama durumudur. Belki de o, içindeki boşluğu bunlarla dolduracaktır.

Romanın bu bölümünde bir kaçış ve sığınma isteği söz konusudur. Sığınma anneyedir; kaçış ise Sadiye'dendir.

Oğlu ile karşılaşan Eşref'in annesi, heyecandan olsa gerek, fenalık geçirir. Evde bulunan herkes büyük telaş içerisinde. Ev halkı bu duruma biraz da Eşref'in sebep olduğunu düşünerek ona kızgınlık duymaktadır. Annesinin ani rahatsızlığı eve teselli aramaya gelen Eşref'i de çok üzer.

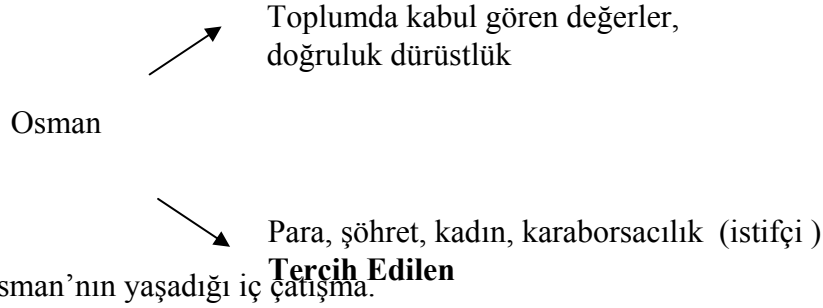
Cezaevinden yeni çıkan Osman Alper bütün bu olup bitenleri değerlendirirken son durumun hiç de fena olmadığı kanısına varır. Osman,

³⁶⁴ Oruz, İstifçi. s. 84

³⁶⁵ Oruz, İstifçi. s. 85

Şalom'un gayretleri ile hapisshaneden çıkmıştır. Konuşmaması karşılığında Attarilerden aldığı paralar, manifaturadan kazandıkları hiç de azımsanacak miktarlar değildir. Karısı Fatma, Eşsiz'ledir. Sadiye kocasıyla Hatay seyahatindedir. Osman bu seyahatle, Rakibi Eşref'ten bir anlamda öç almıştır. Aslında onunki sadece bir garip tesellidir. Şöyle ki Sadiye Osman'a hiçbir zaman maddi bir beraberliğin dışında bir şey sunmamıştır. Oysa Osman onu sevmiştir. Bu sevgiye bir karşılık vermeyen Sadiye de Eşref Tekin'e âşık olmuştur. Sonuçta Sadiye'nin Kocasını Eşsiz'le birlikte Hatay seyahatine çıkması Osman'da Eşref Ten tara bir garip intikam alınmışlık hissi uyandırmıştır.

Osman Alper, şimdi çocuklarını okutacak ve yeni bir hayata merhaba diyecektir. Ama Fatma'ya olan kını de hiç mi hiç azalmamıştır. Şimdi bir de araba aldı mı onun keyfine diyecek yoktur. Hapisteyken düşünüp tasarladığı bazı işler gerçekleşmiştir. Artık kapısının önünde kendine ait bir otomobili de vardır.

Şekil: Osman'nın yaşadığı iç çatışma.

“O cezaevinde inerken kimin umurunda oldu. Yine Allah Şalom'dan razı olsun. Menfaati var, yok; uğraştı, didişti. Kendisini umduğundan çok daha az zararlar kurtardı. Attariler'den cebine inen yüz bin lira da az değil ya. Hapis müddeti böyle kısa sürdükten dava bitinceye kadar o da ödendikten sonra doğrusu diyecek yok. Manifaturadan edindiği kar da ayrı. Fatma başını taştan taşta çarp-sın; Hani yalvarsa, hizmetçin olayım dese nafîle... Büyük kızı Kolej'e; oğlan da yetişince Galatasaray'a; ev, bark, karı belası yeter artık. Bari kıymetini bilmiş ol-saydı; Kendisiyle aşık atmağa kalkışmasaydı? Neyine güveniyordu acaba? Çarpık bacağına mı? Elin gün görmüş kadınlarıyla bir olayım, dedi. Onların becerdiğini sen becerebilir misin? Cebinde üç kuruşun mu var; haydi bakalım; şimdi çamaşırıcı mı olursun, bohçacı mı? Onları bile başarmak büyük iştir. Sende o

dirayet ne gezer? Yüz binlerin sarhoşu olan Osman paranın acizi olan Fatma'ya içinden yüklendikçe yüklendi. Günlerce ve günlerce bir başına bıraktığı kendisini yalnız bir mideden ibaret sandığı eve bakacak bir makine farzettığı bu kadına hiç ama hiç bir hak vermedi. Vicdanında hiçbir yer burkulmadı. Üstüne üstelik yediği nimete nankörlük ettiği için, Allah'ın onu çarptığına inandı. Bundan dolayı da içi rahatladı. Şu günler geçmeli, Sadiye İstanbul'a dönmeliydi. Şalom'un söylediğine bakılırsa, ne Eşsiz, Sadiyeyi bırakacak ne de Sadiye Eşsiz'i. Ya ne demeye Eşsiz Fatma'yı kışkırtıp mahkemeye kadar gönderdi. Kim bilir, belki de Sadiye'nin aklını başını getirmesi için böyle yapması icap etti. Hay Allah şu adamdan razı olsun; hani mümkün olsa, ellerini öpecek, ona teşekkür edecek. Başını beladan kurtarmış oldu."³⁶⁶

İstanbul'a büyük sevinç ve umutla dönen Cevdet'in Ankara'dan beklediği haber bir türlü gelmez. Bu müddet içinde çok büyük maddî sıkıntılara duçar olan Cevdet'i, Ankara tarafından sürekli oyalamaktadır. Bu durum onu hem manen hem de madden bitme noktasına getirir. Neyse ki fedakâr annesi onun en büyük destekçisidir. Ancak Cevdet hiçbir zaman ne ilkelerinden ne de kişiliğinden taviz verir. Etrafında dönen onca dedikoduya rağmen o bildiği doğrulardan asla vazgeçmez.

Sadiye kocası ile Hatay'dayken herkesi şaşkına çeviren bir gelişme yaşanmıştır. Bu gelişme olay örgüsünün de bir bakıma kırılma noktasıdır.

Eşref Tekin ani bir kararla İstanbul'un zengin ailelerinden birinin kızıyla evlenir. Bu günlerde İstanbul zenginlerinin ve seçkinlerinin dilinde hep bu yıldırım nikâhı konuşulmaktadır. İnsanları şaşkına çeviren durum evlilik değil; evliliğin Nilüfer ile Eşref arasında olmasıdır. Çünkü Nilüfer'in ailesi İstanbul'un önde gelen ailelerindedir, Eşref ise mütevazı bir devlet memurudur. Aslında bu duruma en çok sevinen, Eşref'in cefakâr annesidir. Artık Eşref'in hem imrenilecek hem de takdire şayan bir aile hayatı vardır. Karısı onu kapılarda karşılamaktadır. Eşref Tekin yaptığı bu evlilik münasebetiyle eski düzenli hayatına yeniden kavuşmuştur.

Şalom şimdi de Fatma'nın sorunları ile ilgilenmektedir. O, Fatma'nın

³⁶⁶ Oruz, İstifçi. s. 87 – 88

Eşsiz ile beraber yaşamasının bir mahsuru olmadığı noktasında Fatma'yı iknaa çalışmaktadır. Şalom, Fatma'nın çaresizlikleri karşısında, Eşsiz'le ona imam nikâhı yapmayı teklif eder. Fatma bunu kabul eder. Şalom bir de Eşsiz'in gönderdiği parayı Fatma'ya verince, Fatma iyiden iyiye rahatlar. Burada para ile yine işler yoluna konmuştur.

Sadiye Eşref Tekin'in ani bir kararla evlendiğini duyunca büyük bir şok yaşar.Sadiye için bu vakitten sonra yapılacak iş Eşref'ten intikam almaktır.O, elinden geleni yapıp Eşref'in ve karısının huzurunu bozacaktır.

“Şimdi de içinde kin canlanıyor. Eşref'ten bu yaptığının intikamını almalıdır. Fakat nasıl ve ne suretle... Doğrudan doğruya yapılan hücumlardan bir şey çıkmaz; gidip karısına bütün olanları anlatıvermekten netice alınacağını beklememeli. Fakat onların huzurlarını kaçırarak bir hareket tarzının bulunması da o kadar güç bir şey değildir.”³⁶⁷

Sadiye Feriha adındaki bir kadınla planını sahneye koyar. Onun amacı öncelikle Feriha'nın yardımıyla Eşref'in karısı Nilüfer'in kafasını karıştırıp onu şüpheye düşürmektir. Feriha Nilüfer'e gidip onun kafasını bulandırmaya çalışır. Kısa adıyla Fafa diye hitap edilen Feriha, Eşref'in Sadiye'yi asla bırakmayacağını telkin etmektedir. Halbuki o daha önce Eşref hakkında olumlu düşüncelerini Nilüfer'e aktarmıştır. Feriha'nın bu sohbetinden sonra Nilüfer'in hayatına yavaş yavaş bir durgunluk gelir. O, artık huzursuzdur. Zaten Feriha ile konuştukları günün akşamında Eşref eve de gelmemiştir. Halbuki evleneli beri Eşref eve hep vaktinde gelmektedir. Bu gelmeme Nilüfer'i iyice şüphelendirmiştir.

Aynı gün Eşref Tekin iş çıkışı kendini dışarıda bekleyen bir arabanın içinde bulur. Sadiye küçük bir yalanla Eşref'i arabaya kadar getirtmiştir. Halbuki Eşref evlendikten sonra hayatını belli bir düzene sokmuş ve her gün aynı saatte evine düzenli olarak gitmektedir. Eşref, bu günlerde çocuk da beklemektedir. Sadiye Eşref'i adeta kaçırmıştır,onu, Küçük Çekmece taraflarında bir yere götürür.

Eşref o gece eve gece yarısından sonra geç saatlerde döner.Yorgun ve

³⁶⁷ Oruz, İstifçi. s.95

bitkin olan Eşref'i bu haliyle karısı Nilüfer karşılar.

Sadiye, Eşref Tekin'in evlenmesinden sonra, bir taraftan Eşref'ten diğer taraftan kocası Eşsiz'den intikam alma düşüncesiyle ani bir karar vererek Osman Alper'e evlenme teklif eder. Osman bu ani teklif karşısında şaşkına döner.

İstanbul'a geldikten sonra Ankara'dan beklediği haber bir türlü gelmeyen Cevdet, maddi açıdan iyice sıkışık bir duruma düşer. Cevdet'in annesi de bu duruma üzülmemektedir. Oğluna teselli verip ona değişik işler bulması konusunda fikir verir.

Cevdet bir yandan da küçük kardeşinin hastalığı ile uğraşmaktadır. Annesi Cevdet'e bir akrabalarının çiftliğinde çalışmayı önerir. Cevdet çaresizlik içerisinde bu teklifi kabul eder. Cevdet annesinden küçük kardeşinin de hasta olduğunu öğrenir. Annesinin bu kararını kabul etmesinde kardeşinin hastalığı etkili olmuştur. Çünkü kardeşi Cahide iyice hastalanmıştır.

Eşref Tekin'in karısı Nilüfer çok büyük buhranlar yaşamaktadır. Öyle ki, karnındaki çocuğu aldirmayı düşünebilecek kadar büyük bir buhrandır bu. Eşref'in hasta ve bitkin annesi gelininin bu durumuna çok üzülmemektedir. O akşam kayınvalide ile gelin arasında çok şiddetli tartışmalar olur. Bu cefakâr ve fedakâr anne gelini Nilüfer'i adeta uçurumun kenarından almıştır. Kayınvalidesinin telkinleri ile kendine gelen Nilüfer ne olursa olsun Sadiye ile mücadele etmeye karar verir. Hatta Eşref'in annesi Nilüfer'in Fafa diye hitap ettiği Feriha'nın da Sadiye'nin yakın ahablarından olduğunu söyler. Zaten Eşref'in annesi belli bir zamandan sonra oğlunu takip bile ettirmektedir. Kayınvalide gelinine bütün bildiklerini ayrıntıları ile anlatır. Bu uzun konuşmadan sonra Nilüfer, Eşref'in annesine bir kayınvalide değil, bir anne şefkati ile sarılır.

Osman Alper ile Sadiye Eşsiz artık evlenmeye karar vermişlerdir. Osman parasına Sadiye ise çekiciliğine ve güzelliğine güvenmektedir. Ani bir karar ile Kocasından ayrılan Sadiye'yi Osman sadece para ile avutabilmektedir. Onları bir araya getiren de menfaatlerin çakışmasıdır. Her şeye rağmen Osman ile Sadiye arasında istedikleri, bekledikleri ve tasarladıkları sıcaklık yoktur.

Ani bir kararla karısı Sadiye'den ayrılan Eşsiz, Fatma ile evlilik plânları yapmaktadır. Aslında Fatma'da da bir şaşkınlık vardır. Çünkü kendisi ile imam nikâhını zor yapan Eşsiz şimdi onunla kanun önünde evlenmek istemektedir.

Onun için, Eşsiz gibi biriyle nikâh memurunun önüne oturmak rüya gibi bir şeydir. Fatma bu duygularla telaşlı bir şekilde nikâh hazırlıklarına başlamıştır. Fatma, Eşsiz ile yapacağı evlilikle hem Osman'dan hem de Sadiye'den intikam alacağını düşünmektedir.

Eşref'in karısı Nilüfer, Sadiye hakkında konuşmak üzere Fatma ile Eşsiz'in köşkünde görüşür. Nilüfer'in asıl öğrenmeye çalıştığı, Eşref ile Sadiye'nin hâlâ görüşüp görüşmedikleridir. Fatma bu ilişki hakkında kulağına gelen dedikoduları Nilüfer'e aktarır. Fatma'nın duyduklarına göre, Eşref ile Sadiye hâlâ görüşmektedirler.

*“- Eşref Bey’le gizliden gizliye görüştüğümüzü işittim de. Fakat yine tekrar ederim ki evinizi barkınızı yıkmayınız. Bakınız, ben şu halimle onun hakkından geldim.”*³⁶⁸

Fatma, Nilüfer'e, Eşref Tekin ile Sadiye'nin ilişkisi konusunda bir teklifte bulunur. Bu teklif Fatma'nın elinde bulunan bir dosyadır. Eğer bu dosyayı ortaya çıkaracak olurlarsa Eşref, Osman hatta Şalom bile mahvolabilir. Nilüfer, Fatma'nın dosya teklifini kabul etmesine rağmen Eşref'i de bir tehlike içerisine atmak istememektedir. Bu dosya zamanında Osman hapse girdikten sonra savcı tarafından Fatma'ya teslim edilmiş bir dosyadır. Bu dosyada Eşref Tekin aleyhine de unsurlar yer almaktadır.

Sadiye ile Osman evlilik hazırlıklarına başlamıştır. Ancak Sadiye, iş bu kerteye gelmesine rağmen kendi içinde hâlâ birtakım tereddütler yaşamaktadır. Onun akli eski günlerdedir. Bir yandan Eşsiz ile ayrıldığına üzülmede, diğer yandan Eşref Tekin'i düşünmektedir. Sadiye bu olaya kadar hayatında hiç hezimet yaşamadığından oldukça sıkıntılıdır. Zaten son zamanlarda Eşref de onunla görüşmek istememektedir. Ona açtığı her telefon cevapsız kalmakta veyahut telefonlar geçiştirilmektedir.

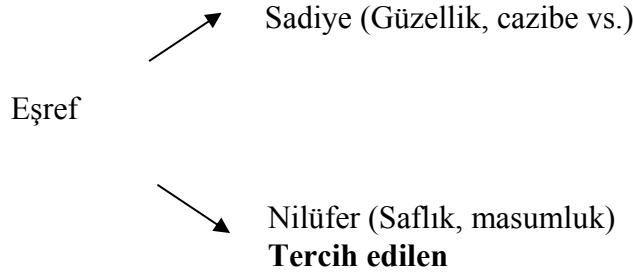
Evine bu günlerde fazla uğramayan Eşref bir akşam karısı Nilüfer'le kavga ettikten sonra soluğu Sadiye'nin yanında alır. Sadiye Eşref'in bu dönüşü karşısında âdeta şoktadır. Çünkü Eşref hiç beklemediği bir anda ona dönmüştür.

³⁶⁸ Oruz, İstifçi. s. 116

Sadiye artık evliliği de Osman'ı da unutmuştur. Onun gündeminde sadece Eşref vardır.

Nilüfer, akşamki kavgadan sonra tekrar Fatma'ya gelerek ondan yardım ister. Fatma, Eşref'i tekrar Nilüfer'e döndürmek için, dosyayı avukat aracılığıyla savcıya ulaştırma tehdidinde bulunmayı teklif eder. Bu Fatmaca bir çözüm yoludur. Fatma Nilüfer'e yardım etmeyi çok istemektedir. Elinden çok fazla bir şey gelmeyen Fatma, ancak ona bu şekilde yardım edebileceğini söyler. Karışık ruh hali içindeki Nilüfer bunu kabul eder. Dosya sonunda avukata teslim edilir. Ayrıca avukattan bu mesele ile ilgili olarak Eşref Tekin ile konuşmasını isterler. Dosyayı alan avukat Eşref ile görüşür. Eşref dosyayı Osman Alper'in göndermiş olabileceğini düşünüp çok kızar. Ancak bu dosyayı da fazla kaale almaz. Onun zaten kafası karışıktır. Karısına yaptıklarından pişmandır.

Eşref Tekin karısı ile münakaşa edip Sadiye'ye gittiği gün Sadiye'den koptuğunun farkına varmıştır. Eşref bütün güzelliği ve çekiciliği Sadiye'yi değil; saflığı ve masumiyeti ile eşi Nilüfer'i istediğinin farkına varmıştır. Bu tercih romanda önemli bir dönüm noktasıdır. Artık Eşref Tekin ile Sadiye Eşsiz arasındaki ilişki tamamen bitmiştir.

Şekil: Eşref'in yaşadığı iç çatışma.

Sadiye'den uzaklaştığının farkına varan Eşref önemli bir kara daha vermiştir o karar İstanbul'dan ayrılma kararıdır. Eşref, bakanlıkla görüşüp kendisine bir kadro bulma amacıyla Ankara'ya gider. Bu karar Eşref'in annesini de derecesi ile memnun eder. Aslında Eşref bundan sonra ailesi ve kendisi için plânlar yapar. Belki de İstanbul'dan ayrılmak ailesi ve doğacak çocuğu için iyi bir tercih olacaktır.

Eşref'in Ankara'ya hareket ettiği akşam Sadiye kadınlığının, çekiciliğinin ve güzelliğinin tüm imkânlarını kullanarak Eşref'i beklemektedir. Ona göre Eşref

artık kendisine mütemadiyen bağlanacaktır. Dakikalar saatler biri birini kovalayadursun ortada ne gelen vardır ne giden. Geçen her an Sadiye'yi ümitsizliğe biraz daha yaklaştırmaktadır. Artık Sadiye psikolojik olarak da çökmüştür. Onun şu an teselli bulacağı tek şey ağlamaktır ve o bunu hizmetçiye sarılarak yapmaktadır.

Fatma Eşsiz ile hayatını birleştirdikten sonra katıldığı yeni çevreye uyum sağlamakta fazla zorluk çekmemiştir. Hatta yaşadıkları onu daha bir olgunlaştırmıştır.

Romanın son kısmında Eşref Tekin eşi Nilüfer ile birlikte Ankara'ya gitmektedir. Sonunda istediği tayin gerçekleşmiş ve Eşref Ankara'da işe başlamıştır. Haydarpaşa garı görülmemiş bir kalabalıkla bu çifti uğurlamaya gelenlerle dolup taşmaktadır. Nilüfer artık çok mutludur. Çünkü yaşanan o kadar üzüntü, keder ve elemeler artık geride kalmıştır.

Romandaki ilişkileri şematik olarak gösterecek olursak öncelikle temel çatışmaları belirlemek gerekir.

Romandaki Temel Çatışmalar:

Olumsuz Karakterler

Şalom Beharoğlu
Osman Alper
Ahmet Tolga
Mıgırdıç
Sadiye

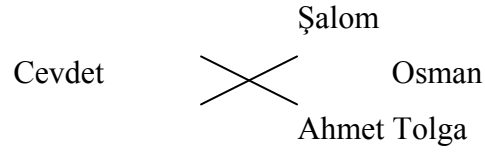
Olumlu Karakterler

Cevdet
Cevdet'in Annesi
Eşref'in Annesi
Nilüfer

Romandaki Değerler Çatışması:

imkân imkânsızlık
(Şalom ve ekibi) (Cevdet)

Dürüstlük karaborsacılık

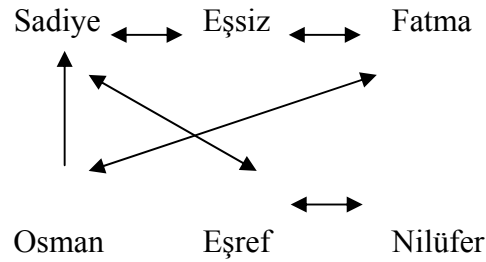

Şekil: Romandaki değerler çatışması.

Şekil: Romandaki duygusal çatışmalar.

Romandaki Duygusal İlişkiler:

Şekil: Romandaki duygusal ilişkiler.

3.2.2. Romanın Şahıslar Dünyası

Osman Alper:

Romana adını veren “İstifçi” o’dur. Önceleri kendi halinde düzenli bir hayatı varken modern hayatın ışıltısına kapılmış ve içindeki kazanma hırsıyla karikatüre dönmüş bir tiptedir. Kültürü yoktur, yüksek hayatın alışkanlıklarını bilmez romantizmden anlamaz, kullanılmaya müsait bir kahramandır. O bu haliyle Eşref ve Cevdet gibi olumlu bir imaj çizemez. Osman hayatın soysuzlaştırdığı bir adamdır. Sadiye’nin çevresinde dolanıp durur, karısı Fatma’yı ihmal eder, onun iğfal edilmesine engel olamaz, boşanmasına karşı duramaz, hapslere düşer. Şalom’un robotu haline gelir ve gücünü yalnızca maddiyattan alır. Osman istifçidir, yaşadığı hayat da çirkinliklerin istifinden ibarettir. Hem maddî anlamda hem de manevî anlamda istifçidir. Osman’nın manevî anlamda kötülüklerin istifçisi olması bize ait bir görüş. Yazarın bu niyette olup olmadığını bilemiyoruz.

Osman Alper, Beyazıt kiraathanelerinin şahsiyetli bir adamıdır, ama şalom’la ilişkisinden sonra bu şahsiyetinden eser kalmamıştır. Osman roman boyunca hem kişilik hem de hayat felsefesi olarak büyük değişimler geçiren

kahramanların başında gelmektedir. Belki de yazar döneminin sosyal olumsuzluklarını ve çalkantılarını ortaya koyabilmek için Osman'ı meydana getirmiştir.

Dünün Osman Efendisi bugün artık sayılı zenginler arasındadır.

Babası dürüst bir Müslüman olan Osman, gerek maddî imkânsızlıklar gerekse Şalom'un ağına düşmesiyle artık her adımı risk ve haksız kazançlarla örülü bir yola girmiştir. Osman Alper roman boyunca hep geçmişiyle birlikte tasvir edilir. Belki de şartların insanı nereden nereye sürükleyebileceğinin romandaki en müşahhas örneği Osman'dır. O artık zavallıdır.

Şalom Osman'ı tam manasıyla kendine bağlamak ve onu kendinden ayrılmaz bir maşa olarak kullanmak için Sadiye adlı kadını da onunla birlikte olmaya memur kılmıştır.

Osman şimdiler de hızlı yaşayan ve İstanbul sosyetesinde yerini almış biridir.

“Hâlbuki o, Beyazıt kıraathanelerinin Osman Efendisi iken bugünkünden çok daha şahsiyetli bir adamdı. Tanınmış ithalatçı Osman Alper, apartmanı, otomobili ve hepsinden üstün olarak yeşil gözlü sevgilisi bulunan Osman Alper; bugün işte böyle acayip bir yaratıktır.” ³⁶⁹

Osman'ın hayat felsefesi de zamanla yaşadıklarıyla büyük değişime uğramıştır. Yozlaşma dedikleri şey bu olsa gerek.

Osman Alper zaman içerisinde Sadiye'ye iyice bağlanmıştır. Hesapta olmayan bir takım olaylardan dolayı çocuklarının annesi Fatma'da da ayrılmıştır. Hatta romanın sonunda onu Sadiye ile evlilik hazırlığı yaparken görmekteyiz.

“Yahut da Sadiye'ye kaptırılmış olduğu gönlü morfin iğnesi yemişçesine bir kâbusun içindedir. Başka şeyleri düşünemiyor başka şeyleri duymuyor işte şu odacıkta şu köşecikte daha birkaç gün önce onunla yalnız kalmışlardı. Para kudreti bu Şalom yanlarında kimseyi de bırakmamıştı.” ³⁷⁰

³⁶⁹ Oruz, İstifçi. s. 1

³⁷⁰ Oruz, İstifçi. s. 45

Osman Alper, daha öncede söylediğimiz gibi romanda sosyal yozlaşının en önemli ayağıdır. Yazar modern hayatın bütün olumsuz şiddetini adeta onun üzerinde vurgulamıştır. Şüphesiz modernliği hedef edinen bir rejimin (Cumhuriyet'in) savunucusu bir yazarın bu olumsuzlukları betimlemesi dikkate değerdir. Çünkü Cumhuriyet yozlaşmaya değil, çağdaşlaşmaya yatırım yapmaktadır. Bu yüzden roman kişileri idealize edilmiştir.

Şalom Beharoğlu

Şalom Beharoğlu bütün çarpıklıkların nedeni olarak tasvir edilmektedir. O, adeta cennetten kovulmuş bir şeytani andırır. Herkesi yönlendirir, herkesi etkiler, herkesi ikna eder. Onda korkunç bir ikna yeteneği vardır. Bekli de Dünya imtihanını kazanmak adeta Şalom'un tezgâhına düşmemekle mümkündür. Kötü zaman, Şalom eliyle insanları imtihan etmekte, zaafı açığa çıkarmakta, ihtiras-kin-şehvet ve eğlencelerle insanlara kimlik bağışlamaktadır Şalom romanın başında kimliği belli olan metafiziksel bir unsur gibidir. Adeta Şalom olmazsa roman olmayacak gibidir. Yazar, bunu bilinçle romanda hissettirmektedir. Zaten böyle bir insan ne Türk ne de Müslüman olabilirdi. O ancak Şalom olabilirdi. Yazar açıkça belirtmese de o bir gayrimüslimdir.

Şalom ticaretle uğraşan zeki, kurnaz bir adamdır. Roman boyunca onu hemen bütün kahramanlarla görmek mümkündür.

Şalom Musevî ismi olarak bilinir. Ancak roman boyunca onun milliyetine ve dinine değinilmemiştir. Belki Türk levhasıyla ticarete daha fazla kazanç elde etme düşüncesi onun kimliği hakkında muğlâk da olsa bir ipucu verebilir. O, sadece kazanacağı paraları düşünmektedir. Osman Alper'i bir maşa olarak seçip kendi emelleri doğrultusunda kullanması da bundan kaynaklanmaktadır.

Osman'ı emelleri doğrultusunda kullanan, Sadiye ile Osman'ı bir araya getiren, manifatura, demir ve diğer işleri tezgâhlayan hep Şalom'dur. Şalom bütün ticarî işleri planlayıcısıdır. Hem de her zaman pastadan büyük payı kendisi alır.

Şalom cezaevine düşen Osman'ı orada kurtarmak, dalavereli işlerden sıyrılmak amacıyla sonraki zamanlarda Eşref Tekin ile Sadiye'yi bir araya da getirmiştir.

“- Fakat benden ne istiyorsun?

- Senden ne isteyeceğim, Eşref ile çevrilecek işlerimiz var. bunları yaptırmanı istiyorum.”³⁷¹

Şalom’un hayat felsefesini bir cümleyle açıklayacak olursak şunu söyleyebiliriz: “Hedefe varmak için kullanılacak her yöntem ve metot meşrudur veya mübahtır.” Aslında o bu yönüyle Osman’la zaman zaman sıkıntı ve çatışma yaşasa da Osman’a kazandırdığı paralar onun her zaman galip gelmesini sağlamıştır.

Şalom ahlâk olarak da düşüktür. Sadiye teklif ettiği Eşref’le olan beraberliği ve ayrıca Fatma’ya Eşsiz’le nikâhsız yaşamaları teklifi onun ahlâk anlayışı noktasında ipuçları vermektedir.

“- Bu şekilde skandal yapmağa ne lüzum var; istediğin gibi yaşarsın kuzum. Biraz daha dikkatli olmak şartıyla geçirdiğin hayatta ne var ki, Eşrefle her zaman berabersin.”³⁷²

“- Kuzum biz erkekler böyleyizdir işte. İnan, güven almaz.. Ama bilesin ki Eşsiz, gene erkeklerin en iyisidir. Sana bundan sonra Osman’dan haber gelmez ama. Eşsiz’den gelir. Ne yapacaksın, zorla karısından ayırıp evlenemezsin. Beraber yaşa, öylesi daha tatlı olur.”³⁷³

Şalom roman boyunca olay örgüsünün hemen her halkasında bulunan bir kahramandır. Romanda onun ailesi hakkında herhangi bir bilgiye rastlamıyoruz. Ayrıca fizikî özellikleriyle de karşımıza çıkmaz.

Fatma Alper

Fatma bir kenar mahalle kadınıdır, itaatkardır. Kocasının emirlerinde dışarı çıkmayan, kocasına sadık kalan “halk kadınlarından” dır. Yazar onu Anadolu kadını diye taltif eder yer yer, ona eziyet çektirir, sonra ona bir guru verir ve Fatma’nın bir onurlu mücadele vermesine göz yumar. Ama yazar onu içine

³⁷¹ Oruz, İstifçi. s. 61

³⁷² Oruz, İstifçi. s.64

³⁷³ Oruz, İstifçi. s. 92

düştüğü çirkeften kurtarmaz. Çünkü yazarın amacı Fatma'yı örnek olduğu kadar, onun içine düştüğü çirkefi de gözler önüne sermektir. Fatma Eşref'in eşi Nilüfer'e yaptığı yardımlarla "çelebi" sıfatını hak eden bir kadındır. Şüphesiz yazar bu sıfatla halk kadınına "hakkını arayan mazlum kadın" biçiminde idealize etmektedir. Aynı zamanda kendi hakkını savunmayan kocalarına da rest çeken kadın imajı da vardır Fatma'da.

Fatma'nın hayatı Osman'ın Şalom'la ortaklık kurmasından sonra değişmeye başlar. Şöyle ki Osman gün geçtikçe para kazanır, para kazandıkça eve fazla uğramaz. Bu durum Fatma'yı sıkıntıya sokar.

Fatma kocasına son derece bağlı, sabırlı bir insandır.

*"Fatma, erkeğini Allah'ın bütün kudretlerine sahip tek adam bilen her bağlı ev kadını gibi her şeye razı. Ne komşularını, ne kırk yıllık köşesini, bucağını hiçbir şey düşünmüyor."*³⁷⁴

Fatma, tıpkı Osman gibi gelenekçi bir yapıdan gelmektedir.

Osman'ın Fatma'yı Sadiye'nin evine götürmesi ile başlayan onun hayatı ile değişiklik roman boyunca devam etmiştir. Orada tanıştığı Eşsiz, Osman cezaevine girdikten sonra Fatma ile beraber olur.

Fatma'nın Sadiye'nin kocası Eşsiz ile imam nikâhıyla başlayan beraberliği en sonunda Eşsiz'in Sadiye'den ayrılması ile resmi nikâha dönüşecektir. Fatma artık Eşsiz'in resmi nikâhlı karısıdır.

Fatma Osman cezaevindeyken Eşsiz'le beraber olmaya başlamış daha sonra Osman'dan boşandıktan sonra Eşsiz'in tuttuğu evde yaşamaya başlamıştır. Eşsiz evlenene kadar Fatma'ya sürekli olarak yardımlarda bulunur, onun her türlü maddî ihtiyacını karşılar.

Fatma, tıpkı kocası Osman gibi romanda büyük değişimler göstermiştir. Nasıl ki Osman artık dünün Osman Efendisi değilse, Fatma da dünün Soğanağa Mahallesi'nin Fatma'sı değildir. O, artık İstanbul sosyetesinde Eşsiz Eşsiz'in karısı olarak yerini almıştır. O içine girdiğinde tereddütler yaşadığı bu hayata artık tam manasıyla intibak sağlamıştır.

³⁷⁴ Oruz, İstifçi. s.29

“Fatma'nın o günkü hali, çevirdiği manevrada başarı göstermiş siyasilere benziyordu. En şık en süslü şapkalarından birini başına geçirmişti. Mantosu da pek zarifti. Bu zeki halk kadını içinde yaşadığı çevreye tez elden uymakta hiç güçlük çekmemişti. Hayatın acı ve katı taraflarını yaşamış haliyle de bayağılığa değil de olgunluğa ulaşmıştı. Çelebi kadın diye dilde bir tabir yoktur ama Fatma işte bu elebi adam denilecek tipin dişisi olmasını bilmişti.”³⁷⁵

Sadiye Eşsiz

Sadiye modern toplumun yoldan çıkararı, kışkırtıcı kadınıdır ve kendi estetiğine uygun bir aşkın peşindedir, ama içine girdiği girdaplar aradığını bulmasına izin vermez. Bir ara aradığı aşkı Eşref'te bulmuşsa da bu uzun sürmemiştir. Çünkü başlangıçta onları aşk değil; şalom bir araya getirmiştir.

Sadiye Eşsiz, Eşsiz'in karısı. Güzel, alımlı, zevke sefaya düşkün birisi. Roman boyunca inişli çıkışlı kişilik sergileyen bir tip.

“Fakat bu kadının işine akıl sır erdirmek mümkün değil ki. Neye iskeleye geliyor. Sonra ne için her dediğine itiraz ediyor. Bazen dondurma seviyor, ertesi gün dondurmadan tiksiniyor. Bira diyor, rakı içiyor.”³⁷⁶

Sadiye Eşsiz romanın başında şalom vasıtasıyla Osman'la tanışırılmış ve onunla birlikte. şalom Sadiye vasıtasıyla Osman'ı iyice kendine bağlamıştır. Zaten şalom'un planlarının gerçekleşmesinde Sadiye'nin önemli bir fonksiyonu vardır. şalom Sadiye'yi pahalı hediyeler ve para ile adeta satın almış ve onu yeri geldiğinde devreye sokmaktadır.

Sadiye'nin albenisine katılan herkes, geri planda söylenenleri de yapmak durumundadır. Bu ağa önce Osman düşer.

Sadiye Osman'ı zamanla kendine öyle bağlar ki Osman'ın gözü ondan başkasını görmez olur. Haliyle bu şalom'un ekmeğine yağ sürer. Sadiye bu yönüyle kadınlığın bütün cazibesini kullanmada mahir bir dişidir.

Sadiye Osman hapse düştükten sonra şalom vasıtasıyla artık Eşref ile beraberdir. Hatta elinde olmadan ona aşık bile olur.

³⁷⁵ Oruz, İstifçi. s. 130

³⁷⁶ Oruz, İstifçi. s. 24

“Artık şüpheye. tahlile, tenkide yer kalmamıştı. Seviyor, bu adamı seviyor. İşte otuz beş yaşın temmuz güneşine andıran sıcaklığı, olgunluğu ile seviyor; sevmek değil yanıyor; yanmak değil eriyor; erimek değil bitiyor; tükenecek Sadiye...”³⁷⁷

Sadiye Eşref’in evliliğinden ve kocası Eşsiz’in Fatma ile evlenmesinden sonra fevri bir hisle Osman’la evlenmeye karar verir. Hatta Osman’ı beklemeden bu teklifi kendisi yapar.

“- Osman Bey sizinle evlenmeye karar verdim.”³⁷⁸

Sadiye roman boyunca güzelliği, şıklığı, çekiciliği ve fiziğiyle de ön plana çıkar.

“Dudaklar, kirpikleri, tırnakları yağlanmış, cilalanmış, tütsülenmiş; saçları kendisine en çok yakıştığı şekilde taranmış. Büfenin içinde likör, votka şam fıstık tuzlu badem, şokolata, fondan nevinden malzeme de hazır...”³⁷⁹

“Saçları pek karışık değil, yüzünde fazla boya da yok; çok zarif bir sabahlığa bürünmüş; işte böyle bir kadın... Ve bu kadının yanına ayak atılır atılmaz her şey unutulmuştur. Hayat odur, memat gene odur. Onun havası dışında hiçbir şey yok bu dünyada...”³⁸⁰

“Sadiye, aynanın önünden ayrılmadan bir kere daha kendisine baktı. Omuzla bel ve bel ile ayaklar arasındaki mesafe muvazeneli; ne kolların üstünde fazla et var, ne de kalçalarda. Bacaklar ince amma, kemiklerin kötü çizgileri meydanda değil. Eller güzel; ayaklar zarif. Renkler ahenkli. Saçlarının boyası da tabii renklerini bozmuyor.”³⁸¹

Cevdet

Cevdet olumlu yönde idealize edilmiş bir “Cumhuriyet erkeği”dir. Dürüsttür, mücadelecidir, hak ve hukukun işlemesinden yanadır. Fitne tuzaklarına düşmeyecek derecede basiretlidir. Onu beyaz ellerle, yeşil gözlerle, cafcacılı oyun

³⁷⁷ Oruz, İstifçi. s.58

³⁷⁸ Oruz, İstifçi. s.101

³⁷⁹ Oruz, İstifçi. s. 30

³⁸⁰ Oruz, İstifçi. s. 71

³⁸¹ Oruz, İstifçi. s. 129

gruplarıyla, paralarla kandırmak olanaksızdır. Ama dokuz köyden kovulmaktan kurtulamamıştır. Yazar, onun mağduriyeti ve mağlubiyeti ile mücadelenin ne kadar çetin ve insafsız olduğuna dikkatleri çekmektedir.

Cevdet romanın belki de en olumlu kişisidir. O da Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda çalışmaktadır. Çalışkanlığı, dürüstlüğü onun en önemli meziyetidir. O her zaman vicdanına danışarak iş yapar.

“O her zaman vicdanının emriyle hareket eden Cevdet.”³⁸²

Cevdet işini seven, arkadaşları tarafından da sevilen birisidir.

*“Başarılı Cevdet, kendine güvenen Cevdet etrafındaki zümrenin içi hava dolu bir hasta simidine benzediğini görüyor; gitgide bu lastiğin havası kaçıyor.”*³⁸³

Teşkilat içerisinde Cevdet'in ilk hayal kırıklığı Ahmet Tolga olmuştur. Sevdiği, tanıdığı yakın arkadaşı Ahmet Tolga'nın girdiği karanlık işler Cevdet'i ümitsizliğe sürüklemiştir.

Cevdet'in zamanla yaşadıkları onu hem ümitsizliğe sürüklemiş hem de insanlara olan güvenini sarsmıştır.

*“Cevdet, inatçı, şuurlu ve idealci varlığı ile, mücadele edecek; sonuna kadar uğraşacak; hele Şalomların, Mıgırdıçların kandırdığı Ahmet Tolgaları asla yaşatmayacak!”*³⁸⁴

Cevdet öncelikle en yakın arkadaşı Ahmet Tolga ile mücadele etmiş ve teşkilatı ondan temizlemiştir. Ancak iş onunla bitmemektedir. El atılan her yer, gidilen her mekan, çalınan her kapı sahtekarlıklarla dolmuştur.

Cevdet'in karşılaştığı olumsuzluklar onu meslekten de soğutur. O artık birçok şeye şüphe ile bakmaya başlamıştır.

Cevdet belli bir süre sonra Murakabe Teşkilatı'nda başka bir kuruma tayin edilir. Bu tayin aslında onun için sonun başlangıcı olmuştur.

Aslına o dürüst davranmasının cezasını çekmiştir. O ve onun gibileri

³⁸² Oruz, İstifçi. s. 54

³⁸³ Oruz, İstifçi. s. 53

³⁸⁴ Oruz, İstifçi. s. 40

toplum hazmedememektedir.

Cevdet'in teşkilattan en çok Şalom ve çevresi sevinmiştir.

*“- Ne söylüyorsun; tahkikatı. Cevdet yaptı. Ona da başımızdan atlattık ama, ne çare ki olan olmuştur.”*³⁸⁵

Ankara'ya giden Cevdet oradan da eli boş döner.

Annesi ve kız kardeşi ile çok büyük maddî ve manevî sıkıntılar çeken Cevdet'i artık hayatta fazla bir seçeneği kalmamıştır. Son çare olarak bir yakınının çiftliğinde çalışmaya başlar.

Cevdet'in olay örgüsünde çok manidar bir yeri vardır. Çünkü ne kadar dürüst ve çalışkan olursa olsun bu toplum için çok fazla bir anlam ifade etmemektedir. Şayet rüşvet alsaydı veya bir takım kirli işlere göz yumsaydı hem para sahibi olurdu hem de mutlu.

Roman yazarının Murakabe Teşkilatı'nda yaşadıkları Cevdet vasıtasıyla dile getirilmiştir. Toplumdaki tezatlar, bozukluklar roman boyunca Cevdet'in ağzından zaman zaman aktarılmaktadır. Bu bölümlerde yazarın sözünü teslim ettiği kişi Cevdet'tir.

*“Cevdet 1940 yılında üniversiteden mezun olunca “milli” kelimesi bulunan ve memleket için de yepyeni bir mevzu teşkil eden bu mesleğe girmeyi adeta idealci varlığına uygun bulmuştu. Birinci Umumi Harbin vesika ve vagon hikayeleri, süpürge tohumu masalları kulaklarından gitmemişti. Sonra memlekette belediyecilikte bile sistemli bir kontrol mevcut değildi. Fevkalade zamanların arz ve talep kanunu muvazenesini bozan iktisadi hadiseleri içinde tatbik olunacak bir murakabe sisteminin gelişerek günün birinde normal hadiselere tatbik edilmesi, memlekette hamleli bir hareket yaratacağı.”*³⁸⁶

Eşref Tekin

İstanbul Fiyat Murakabe Teşkilatı'nın murakıplarındandır. Önceleri işine ve ailesine bağlıdır.

Eşref Tekin Şalom vasıtasıyla Sadiye ile tanışır ve bundan sonraki

³⁸⁵ Oruz, İstifçi. s. 62

³⁸⁶ Oruz, İstifçi. s. 39 - 40

hayatı değişir. şöyle ki, o artık Sadiye vasıtasıyla şalom'un söylediklerini yapmak durumundadır.

Eşref genç, yakışıklı, kültürlü bir insandır.

*“Birtakım ağır başlı, iyi gören, iyimser düşünceli bayanlara göre ise mükemmel bir kocadır. Yakışıklı, ağır başlı, evine eşine bağlı ideal bir adam”.*³⁸⁷

Eşref aslında Sadiye'nin ve şalom'un tuzağına düşecek biri olmamasına rağmen kendine belli bir zaman bu açın içinden kurtaramaz. Onu ağa düşüren unsur Sadiye'nin karşı konulmaz cazibesidir.

*“Tecrübeli, dirayetli, zeki Eşref, kuzenlerin, yengelerin tekin mahluklar olmadığını pek iyi bilen Tekin Eşref yılan kabuğuna aşık olmuştur. Hem de yıldırımla vurulmuşçasına evet bu renkli şekilli hareli deriye. O dudak kıpırdamalarına, o kirpikler arasından süzölen bakışlara; açtal tutuşlarına; baş çevirişlere...”*³⁸⁸

Eşref, Nilüfer ile evlendikten sonra Sadiye'den uzaklaşsa da annesine ve eşine yine birtakım sıkıntılar çektirir. Bu sıkıntılar ancak romanın sonunda nihayete erer.

Romanın sonunda Eşref'i ailesi ile birlikte Ankara'ya giderken görmekteyiz. Eşref böyle yapmakla hem aile saadetini kurtaracak hem de mesleğinde daha iyi bir yere gelecektir. Böylece içine düşmüş olduğu bataklıktan haliyle Sadiye'den de kurtulacaktır.

Eşref Tekin, Sadiye'nin oyununa gelmesine rağmen olumlu bir karakter olarak düşünölebilir. Bizi bu kanaate vardıran onun Ankara'ya gitmeye hem mesleği hem de ailesi adına karar vermesidir.

Nilüfer Tekin

Eşref'in ani bir kararla evlendiği genç güzel, kültürlü ve ağırbaşlı bir bayandır.

Nilüfer İstanbul'un zengin muhitinde büyümüş eğitimli bir bayandır.

“Nilüfer'in de heyecanlı olduğu anlaşılıyordu. Fakat o Fatma gibi görüşme hususunda acemi kimse değildi. Kolej mezunu, eskiden beri İstanbul'un tanınmış zengin bir ailesine mensup yetişmiş bir aile kıızıydı. Esasen görüşeceklerini,

³⁸⁷ Oruz, İstifçi., s.91

³⁸⁸ Oruz, İstifçi., s.27

söyleyeceklerini de önceden tasarlamıştı."³⁸⁹

*"Sizler gibi mektepte okuyup aileleri içinde de hayallerden, fantazyalardan kurulmuş bir hayat çerçevesi ile çevrilmiş olanlar işte hep böyle düşünür."*³⁹⁰

Nilüfer, Eşref'le evlendikten sonra da kocasının Sadiye ile olan ilişkisi belli bir zaman devam edince çok büyük sıkıntılar yaşar. Ancak Eşref'e olan sevgisi ve Eşref'in annesinin sabırlı yaklaşımı Nilüfer'i büyük yanlışlar yapmadan kurtarır. Yazar, Nilüfer'i bu psikoloji içerisinde ortaya koyar.

Nilüfer sabrının, sebatının karşılığını romanın sonunda alır. Kocasını ve çocuğu ile birlikte hak ettiği mutlu hayata doğru Ankara'ya gider. Belki de mutluluğu orada yakalayacaktır.

Eşref'in Annesi

Eşref'in annesi kendi oğlunun geleceğini ve itibarını düşünen, merhametli, fedakar kadın imajı çizer. Adını bilmiyoruz. Onun Eşrefçiği, yeşil gözlere esir düşüp kepaze olan Osmanlar derekesine düşemez. Eşref, sonradan görme bir adam değildir. Beyaz ellerin, yeşil gözlerin ve kadınsı cazibelerle dolu bir karizmanın kurbanı olamazdı. Ama Eşref hepten duygusuz bir adam da değildir. Sadiye'nin cazibesini algılamış ve onunla bir serencam da yaşamıştır.

Genç yaşta dul kalmasına rağmen çocukları için evlenmemiş ve onlar için her türlü fedakârlığa katlanmış örnek bir anne portresi olarak karşımıza çıkar.

Birtakım hastalıkları da olan bu kadın, Eşref'in Sadiye ile olan ilişkisine de şiddetle karşı çıkmıştır. Çünkü o, Sadiye'yi Eşref'e yakıştıramaz. Bu durum onun sağlığını iyiden iyiye bozar.

Bu örnek anne sadece Eşref'in annesi değildir. O, sıkıntılı günler yaşayan gelini Nilüfer'e de bir anne sıcaklığı ve şefkati ile yaklaşır. Bu yaklaşım, Nilüfer'i uçurumun kenarından geri alır. Burada Eşref'in annesi kayınvalide ötesi bir yaklaşım sergilemiştir. Bunun sonucunda Nilüfer'in çocuğunu aldırıp aile saadetini bozmasını önler. O, bu mücadeleyi Nilüfer'e karşı gösterdiği üstün merhamet ve sabırla kazanır.

Cevdet'in Annesi

Cevdet'in annesi de tıpkı Eşref'in annesi gibi fedakâr bir annedir. Roman

³⁸⁹ Oruz, İstifçi., s.112

³⁹⁰ Oruz, İstifçi., s.117

yazarının anneye bakan özel bir yönü vardır. Bunu şiirlerinden bilmekteyiz. Bu yönü ile o anneyi ve anneliği yüceltmıştır. Annesi Cevdet'in sıkıntılarının farkındadır. Onu bu durumuna çokça üzülür. Cevdet'in maddî sıkıntılarını gidermek için elinden gelen her türlü fedakârlığı yapar. Hatta Cevdet'in borcunu ödemek için en değerli hatırası olan elması da oğluna haber vermeden bozdurmuştur.

*“Bu defa annesine derdini açmak zorunda kaldı. Zaten lüzum mu var; bu fedakar ana, her şeyi görüyor, her şeyi biliyordu; elmas parasından ayırmış olduğu son yüz elli lirayı oğluna uzattı.”*³⁹¹

Eşsiz Eşsiz

İstanbul'un zenginlerinden orta yaşlı bir adamdır.

*“Şişmanca, açık renk kıranta bir şey,”*³⁹²

Sadiye'nin kocası Eşsiz, Şalom'un da yakın arkadaşıdır. Şalom'la Eşsiz'in arkadaşlıkları okul yıllarına dayanmaktadır.

*“Bu kadar yıllık aile dostunuzum; mektep sıralarından beri arkadaşım.”*³⁹³

Eşsiz ahlâken belki de romandaki en bayağı karakterli insan olarak karşımıza çıkar. Karısının başkaları ile birlikte olmasına ses çıkarmamanın yanı sıra ilk defa evlerine gelip sarhoş olan Osman'ın karısı Fatma'yı iğfal etmeye yeltenecek kadar –yazarın deyimi ile- “soysuz”dur.

“Bay Eşsiz, sanki ev sahipliğinin en üstün insanlık hareketleriyle meşgul.

Kadıncağızı salona taşımış, mahrem elin hiç dokunmadığı; bağları ve düğmeleri çözmekte. Çeşit çeşit soysuzluğun halitası olan bu adam şimdi bu kadından ne istiyor acaba?

Sadiye'nin eşi bulunmaz güzelliğine bir iç mana güzelliği mi katmak

³⁹¹ Oruz, İstifçi., s.89

³⁹² Oruz, İstifçi., s.66

³⁹³ Oruz, İstifçi., s.78

istiyor; yahut sıkılganlığı aşılmış, bin türlü nağmeden geçmiş işlek bir kadın cilvesi yerine bunun hamını, safını mı arıyor? Kimbilir belki de, sadece soysuzluk ediyor.”³⁹⁴

Eşsiz hayatını stokçuluktan ve karaborsacılıktan kazanmış, kısa yoldan zengin olmuştur.

Osman Alper’in karısı Fatma ile Osman hapse girdikten sonra birlikte yaşayan Eşsiz karısı Sadiye’den ayrıldıktan sonra, Fatma ile resmi nikâh yaparak evlenmiştir.

Mıgırdıç Köselecioğlu

Şalom’un ortağıdır. Özellikle demir işinde beraberce hareket etmişlerdir.

Mıgırdıç’a roman boyunca pek fazla rastlamıyoruz. Şalom, Mıgırdıç’ı ortağı Osman’la tanıştırır.

“Şalom onları karşılıyor; yanında kısaca boylu, fırça gibi kalın kara kaşlı, esmer, posbıyıklı bir adam. Tanıştııyor.

- Bay Mıgırdıç Köselecioğlu.”³⁹⁵

Mıgırdıç da Şalom gibi stokçudur. Malları biriktirip fiyatlar yükseldiğinde elden çıkarmaktadır. Bu işte onun yardımcısı Şalom’dur.

Mecit Arslanoğlu

Fiyat Murakabe Teşkilatında çalışmaya başlayan iyi niyetli dürüst bir insandır. Hatta Cevdet onun büroya alınması için uğraşmıştır. Ancak Mecit Arslanoğlu’nu yanlış birtakım davranışların ve mesleğindeki yetersizliğin teşkilat içerisinde sorun olmuştur.

“İşte Mecit Arslanoğlu’nun işi de böyle can sıkıcı mevzulardan biridir. Bu genç arkadaşını büroya almak için çalışanlardan biri de kendisidir. Fakat yazık ki, adam istediği gibi çıkmamıştır. Murakabe işlerinde yalnız namus kafi gelmiyor ki... Dirayet istiyor, ızan istiyor. Velhasıl dört başı mamur memur olmak gerek. Aksi gibi şefin önüne de hep o çıkmıştır. Ve Cevdet şef muavini tayin olunduğundan beri Mecit Arslanoğlu onun başının belası olmuştur.”³⁹⁶

³⁹⁴ Oruz, İstifçi., s.35

³⁹⁵ Oruz, İstifçi., s.8

³⁹⁶ Oruz, İstifçi., s.56

Mecit Arslanoğlu bu yetersizliklerinden dolayı başka bir büroya gönderilir. Ancak Ankara'daki bakan yakınının yardımı ile geri döner. Onun geri dönüşü Cevdet'in de bürodaki işinden ayrılmasına zemin hazırlamıştır.

Çamaşırcı Emine

Hayatını çamaşırla kazanan bir kadındır. Ona, Fatma'nın Eşsiz'le olan ilişkisini cezaevindeki Osman'a haber vermeye geldiğinde rastlamaktayız.

Emine kadın cezaevine geldiğinde Fatma'ya büyük bir kinle doludur. O, ta geçmişte Fatma'nın Osman'la evliliğine karşıdır. Emine'yi Osman'la konuşurken dedikoduculuğuyla görmekteyiz.

Avukat Rüçhan

Fatma ile Nilüfer'in Osman'ın eski bir dosyasını Eşref'e karşı koz olarak kullanmaya karar verdiklerinde başvurdukları ve akıl danıştıkları avukattır.

Avukat zeki, zeki olduğu kadar kurnaz bir adamdır. O, Fatma ve Nilüfer'den koparacağı paranın da hesabını yapmaktadır.

Feriha (Fafa)

Sadiye'nin Eşref ile karısı Nilüfer'in arasını bozması için gönderdiği kadındır. Bunun amacı Nilüfer'in kafasını karıştırarak kocasından ayrılmasını sağlamaktır.

Fafa Nilüfer'in de eski arkadaşıdır ve onun Eşref'le yaptığı evliliği onaylamaktadır. Aslında o Sadiye'nin telkinleriyle Nilüfer'in kafasını karıştırır.

Feriha'nın manevrası başarılı olmak üzere iken Nilüfer kayınvalidesinin uyarısı ile kendine gelir. Bu uyarı Nilüfer'in, arkadaşı Feriha'nın gerçek yüzünü tanımada da etkili olur.

Osman Alper'in Kızı

Osman'ın iki çocuğundan büyük olanıdır. Adını bilemiyoruz.

Babasının hapse düşmesi, annesinin de Eşsizle beraberliği en fazla çocukları etkilemiştir. Hatta bu kızcağız her şeyi anlayabilecek yaştadır.

Baba ve annesinin hayatlarındaki değişiklik en fazla onu ve kardeşini sarsmıştır.

Osman Alper'in Oğlu Hasan

Üç yaşından küçük bir çocuktur. Hasan Fatma ve Osman Alper'in küçük

çocuklarıdır. O ablası gibi bazı yaşananların farkında değildir.

Hasan, babasına çok düşkün olmasına rağmen babasını görememektedir. Onun tek üzüntüsü budur.

Nesim

Şalom'un kirli işlerinde kullandığı biridir. Şalom, ona para vererek gerekli durumlarda Nesim'i kullanmaktadır.

Nesim'le Şalom arasında bir akrabalık da mevcuttur. Şalom, ona sırlarını açmaktan çekinmez.

3.2.3. Mekân

Romanda genel mekân İstanbul'dur. Arada adı geçen Ankara, olayların sahnesi değildir. Kent mekânı İstanbul'dur.

Roman, bir mekan ismi ile başlamaktadır. Bu mekân İstanbul'dur.

“İstanbul, üstüne eski konakların ”Sivil örtüsü”nü çekmiş.”³⁹⁷

Olay örgüsünün tamamına yakını İstanbul'da geçmektedir. Bundan dolayı genel mekan İstanbul olarak karşımıza çıkar.

Romanın ilk satırlarında bir çift göz veya romandaki ifade ile gözün adesei bize genel bir manzara sunmaktadır.

“Onun kadar yumuşak mor kadife ve altın pullu... Karanlıkta bir gözün adesei bu pırıltılara yaklaşıyor; pencereler elektrik fanusları, afişler... Böylece bir şehir veya hayat kaynaşiyor.”³⁹⁸

İstanbul'un belli başlı mekanları roman boyunca karşımıza çıkmaktadır. Taksim, Beyoğlu, Adalar, Beşiktaş, Karaköy, Galata, Polonezköy,İstinye vb.

“Hiç durmadan, virajları dönüyor, dönüyorlar... İstinye'ye mi vardılar, Yeni köye mi?”³⁹⁹

“Orada hazır bulunan otomobilin içinde Sadiye de vardı. Alemdağı

³⁹⁷ Oruz, İstifçi., s.1

³⁹⁸ Oruz, İstifçi., s.1

³⁹⁹ Oruz, İstifçi., s.5

yolundan, Polonez köyüne vardır. Polonezköy’de geçen dört beş saattir. Fakat ,kaç insanın kaç saati böyle geçer acaba? Sevişemediler, söyleşemediler, istekler içlerinde büküldü kaldı. Sanki telefon makinesinin başında titreşen insanlar bunlar değildi.”⁴⁰⁰

“Otomobilin içini büyük bir sessizlik kaplamış bulunuyordu. Beylerbeyi, . Kuzguncuk, Üsküdar... Uçup gidiyorlar. Yirmi dört saatlik an bitiyor işte!.. Otomobil Kadıköy rıhtımı üzerine geldiği zaman Eşref’in içinde de dünyaların alt Üst olduğu besbelli. Kadıköy iskelesinin üzerinden yarımlaşmış bir ay, bulutlara karışmış olarak parlak, renksiz bir gözle onlara bakıyor.”⁴⁰¹

“Beşiktaş’tan, Karaköy’e giden ne kadar tramvay arabası, ne kadar otomobil varsa, hepsinin yürüyüşüne, duruşuna içinden inenlere bakıyor. Siyah bej, koyu mavi, kiremit rengi otomobiller;: lacivert, kahverengi, kurşuni, siyah mantolu, şişman, zayıf, kısa, uzun boylu kadınlar;”⁴⁰²

İstifçi romanında olaylar ve mekânlar arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Bu manada mekan-insan ilişkisi çok kuvvetlidir. Bu yönü ile romandaki mekanları iki grupta incelemek mümkündür.

3.2.3.1.Aşk İlişkisinden Dolayı Betimlenmiş Romantik Mekânlar

Romanda özellikle Sadiye’nin birlikte olduğu Osman ve Eşref’le bulunduğu mekanlar bu kategoriye girmektedir. Bu mekanlar, deniz, denizin üzerindeki ışıltılar, mehtaplı geceler ve mehtabın çeşitli görünüşleri şeklinde ortaya konur.

“Ay, altın direğini Bebek kıyısına çakmış; Boğaziçi sularında ay ışığı sürükleniyor. Akşamın erken saatlerinden beri bebek bahçesine yerleşenler, bu anda kendilerini dede efendiyle, Mustafa Çavuş’un nağmelerine kaptırmışlar. Rakı şişeleri buzlu kovalar içinde; kadehler de anason pullanmış.”⁴⁰³

“Bu aydınlık yaz gününde fes rengi kadife perdeler salona küflü bir loşluk

⁴⁰⁰ Oruz, İstifçi., s.59

⁴⁰¹ Oruz, İstifçi., s.52

⁴⁰² Oruz, İstifçi., s.11

⁴⁰³ Oruz, İstifçi., s.15

veriyor. Mevsim yüzünden ihmale uğramış bir apartman olduğu belli. Aynaların üzerinden ince bir toz tabakası geçmiş. Büfenin kristal camları da fazla parlamıyor. Sadiye eski bir aile kızı alışkanlığıyla elindeki toz tüyünü sağa sola çarpmaktan kendini alamıyor, diğer taraftan da Şalom'u dinliyor...⁴⁰⁴

“Ayın on yedisiydi. Ay ışığı içinde yüzen dünya sanki aşk meşk ediyordu. Kürekler fışır fışır suları okşuyordu; rüzgarlar sessiz sessiz yapraklardan geçiyordu. Kıyıda küçük dalgacıklar kumsala vuruyordu. Her tarafta atılış ve gerilemiş; okşama ve ürperme vardı. O gece, yine bu nağme tabiatın zerrelere içindeydi.”⁴⁰⁵

3.2.3.2. İstifçi ve Suç Ortaklarının Bir Araya Geldikleri Mekânlar

Bu mekanlar Şalom, Sadiye, Osman ve etrafındakilerin bir araya gelerek iş görüşmesi yaptıkları mekanlardır. Bu mekanlar yalı, gazino vb. yerlerdir.

“Bahçenin en gözde yerinde özenilerek hazırlanmış bir masa gözüküyor. Başında, yaşları bir birine yakın dört beş erkek var. Etraflarında garsonlar pervane kesilmiş. Bahçenin patronu da arada bir yanlarına gidip iltifat savurmaktan geri kalmıyor.”⁴⁰⁶

“Mevsim yüzünden ihmale uğramış bir apartman olduğu belli. Aynaların üzerinden ince bir toz tabakası geçmiş. Büfenin kristal camları da fazla parlamıyor. Sadiye eski bir aile kızı alışkanlığıyla elindeki toz tüyünü sağa sola çarpmaktan kendini alamıyor, diğer taraftan da Şalom'u dinliyor. .”⁴⁰⁷

Romandaki bu mekanlar ayrıntıları ile tasnif edilmiştir.

“Güvertedeki uzun masa kırk beş yaşındaki bir kadına benziyor. Bardaklar, çatallar, tabakların düzgün çizgileri bozulmuş. Yenilmiş, içilmiş ama harap olmuş değil ve üzerinde yaşanılıyor. Masayı hazırlayan elle, kullanan eller

⁴⁰⁴ Oruz, İstifçi., s.20

⁴⁰⁵ Oruz, İstifçi., s.82

⁴⁰⁶ Oruz, İstifçi., s.16

⁴⁰⁷ Oruz, İstifçi., s.20

arasında ne kadar fark var. Şimdi bardakların, kadehlerin konduğu yerin bir manası var. Mesela Osman Alper kadehini, tabağını almış, Sadiye'nin tabağı ve bardağının yanına koymuş; motorun sağ tarafında yan yana oturuyorlar. Şalom, Mıgırdıçla baş başa vermişler: kadehleri de kendileri gibi kafa kafaya dokuşmuş baş taraftaki iki kadınla üç erkeğin kadehleri halkalanmış. Ağırbaşlı müdürün kendi gibi bardağı da tek başına. Adam, bu gürültü içinde ne taslıyor veya ne tasarlıyor, belli değil.”⁴⁰⁸

Romanda olay örgüsüne bağlı olarak Ankara ve Adana da birer mekândır.

“Adana, Adana işte onun sevdiği memleket. İstanbul'da Güz'e yüz tutmuş hava yerine burada ılıklik var. Açılan pencereden ve değişen havadan içeriye hayat giriyor. İstasyon kalabalık; inen, binen, tren değiştiren, gürültü, patırtı.”⁴⁰⁹

Bazı iç mekanlar kahramanların psikolojisini ortaya koyan dekor hükmündedir. Osman Alper cezaevinde iken onun psikolojisi ile karışık olarak ortaya çıkan cezaevi tasvirleri mekan – insan ilişkisini ortaya koymaktadır.

Romanın final sahnesi diyebileceğimiz Eşref'in İstanbul'dan ayrıldığı Haydarpaşa Garı ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir.

“Aman Allah, istasyon görülmediği kadar kalabalıktı. Çalıp çevirmesini, yapıp yakıştırmasını bile Eşref'in herhalde bir tarafı vardı ki Haydarpaşa Garı bu kadar insanla dolmuştu. İstanbul'un resmi erkanı başta olmak üzere şehrin bütün birinci plandaki tanınmış şahsiyetleri gara dökülmüştü. Şapkaların, mantoların, elmasların Ankara trenine bu derece gösteriş yaptığı hemen hemen görülmemiştir. Vagona uzanan çiçek, şeker kutusu ve bin bir çeşit hediyenin arasında Nilüfer'in jokondvari gülümser yüzü hala sarılığını muhafaza ediyordu. Pencereden bütün vücudu görünmüyordu ama herhalde daha ağır hale gelmiş olduğu yüzünden de belliydi. Eşref henüz aşağıdaydı; bütün gelenlere teşekkür etme ve bir iki söz söyleme gibi icaplı formaliteyi tamamlamaya uğraşıyordu. Onun yüzünden bir şey okumak mümkün değildi. Erkek katılığının içine bürünmüş ve yalnız beylik sözler

⁴⁰⁸ Oruz, İstifçi., s.14

⁴⁰⁹ Oruz, İstifçi., s.82

*söylemekle meşguldü.*⁴¹⁰

3.2.4. Zaman

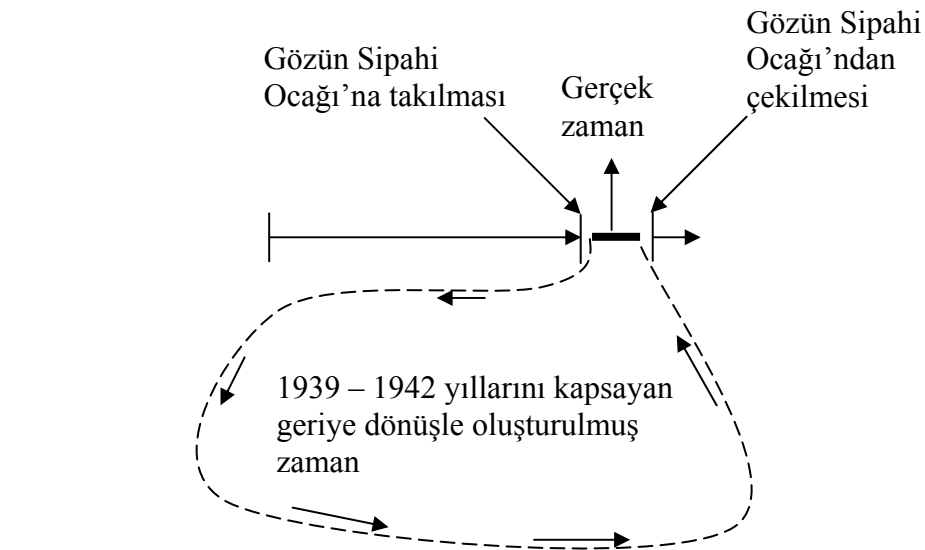
Romanda olayların tamamı geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır. Tıpkı Tarık Buğra'nın "Osmancık" romanında olduğu gibi vaka zamanı ile anlatma zamanı farklıdır.

Romanda olaylar 1939 ile 1942 yılları arasını kapsamaktadır. Ancak gerçek zaman bir gözün sipahi ocağına takılması ile başlayıp, gözün adesesinin buranın camından çekilmesi ile sonra erer. Bu bakış belki birkaç dakika belki de birkaç on dakikadır. Olaylar gözün bakışı ile başlayıp yine gözün sipahi ocağının camından çekilmesi ile sona erer. Sanki anlatıcının sipahi ocağına bakıp orada Osman Alper'i görmesi ona geçmişî hatırlatmıştır.

Gözler Sipahi Ocağı'na birden değil, yavaş yavaş yaklaşmaktadır. Buradaki bakışlar boş bir bakışı değil, inceleyen hatta sorgulayan bir edaya sahiptir.

Sipahi Ocağı ve Sipahi Ocağındaki Osman Alper'in tasvirinde anlatma zamanı ile vaka zamanı çakışmaktadır. Bu tasvir şahıslar dünyası anlatılırken ele alındı.

Romanda geriye dönüş tekniği ile oluşturulan asıl olaylar zinciri 1939 yılı başlarında başlamıştır.

⁴¹⁰ Oruz, İstifçi., s.130

Şekil: Romandaki zaman.

*“Şalom Beharoğlu 1939 yılı başlarında, Çiçek Pazarı’nda açacağı dükkanın üstüne asılacak levha için bir Türk adı aramağa koyulmuştu.”*⁴¹¹

Olaylar bundan sonra 1942’nin kış başlangıcına kadar devam eder. Yani vaka zamanı 3 yıla yakın bir zaman dilimini içine almaktadır. Ancak geriye dönüşle şekillenen olay örgüsü içinde de yine birtakım geriye dönüşler söz konusudur.

Romanda belli zaman dilimleri karşımıza çıkar. Zaman, birtakım rakamsal ifadelerle anlatılır.

*“Ayın on beşi. Gökte yıldızlar ilinmiş, yerde çirkinlikler örtülmüş. Saklı duyguların uyanacağı. Elektrik ışıklarının unutulacağı bir gece.”*⁴¹²

Zaman, bazen bir saat bazen günün herhangi bir vakti, bazen de mevsim olarak zikredilir.

*“Bu aydınlık yaz gününde fes rengi kadife perdeler salona küflü bir loşluk veriyor. Mevsim yüzünden ihmale uğramış bir apartman olduğu belli.”*⁴¹³

*“Saat sekiz buçukta mükemmel bir yemek masasının başında şöyle oturmuşlardı.”*⁴¹⁴

*“Saat on buçuk.”*⁴¹⁵

*“- Yarın pazartesi, şehrin vapur dumanı ve toz kokusuna bürünmüş uzun bir iş günü.”*⁴¹⁶

⁴¹¹ Oruz, İstifçi., s.2

⁴¹² Oruz, İstifçi., s.12

⁴¹³ Oruz, İstifçi., s.20

⁴¹⁴ Oruz, İstifçi., s.32

⁴¹⁵ Oruz, İstifçi., s.33

⁴¹⁶ Oruz, İstifçi., s.47

“Saatin yelkovanı dönüyor; yediye yahut yeni tabiriyle on dokuz çeyrek var. on var; beş var... Yedide o gelir, çünkü bir haftadır tam saat yedide apartmana geliyor. Saat yedi, saat yediye beş, on, çeyrek geçti Eşref yok!...”⁴¹⁷

Romandaki zaman cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yakın bir zamanı içine almaktadır. Henüz ekonomik ve sosyal ilişkileri tam oturmamış toplumum yaşadığı çarpıklıkların cumhuriyetçi bakış açısından betimlenmesi, bu zaman sürecinde oportünist ve kırılğan geçiş dönemleri olduğuna işaret etmektedir.

3.2.5. Bakış Açısı ve Anlatıcısı

İstifçi romanı anlatıcı ve bakış açısı olarak, hakim bakış açısı ve anlatıcısının dilinden aktarılmıştır.

Hakim bakış açısı ve anlatıcısı roman boyunca her şeye hakimdir. Olaylar onun bakış açısı tarafından anlatılmaktadır.

Romanın başındaki “*Ve gözün adesesini süzüyor...*”⁴¹⁸ ifadesi itibarı anlatıcının kendi varlığını sezdirmediği bir cümle olarak kurulmuştur ve yazarın bireyselleştirmesinin işaretidir. Bu duruma bir de romanın sonunda rastlıyoruz.

“*Gözün adesesini Sipahi Ocağının camından ayrıldı. Koyu mor karanlıklara daldı gitti.*”⁴¹⁹

Yukarıdaki ifadelerin dışında roman hakim bakış açısından aktarılmıştır.

“*Bir başka duygu da ihtirasını kamçılıyor. Onunla hiç değilse iki. saat daha yalnız kalabilmek isteği, başının içerisine hakim oldu. Bu iki saat, belki de nelere mal. olabilir. Belki de tekrar Eşrefi ona mal eder. Bu kıvrımlar arasında kapının tekrar açıldığını Eşref’in, içeriye girerek otomobilin hareket ettiğini duymuyor bile. Bir sarsıntı ile birdenbire Eşref’in üzerine düşüyor ve iki kolun kendisini kavradığını hissediyor. Küçük Çekmece’ye geldikleri zaman dört beş ayın iştiyakı alınmış, birbirine susayan iki insanın cemiyete ait bütün kaideleri çiğneyerek, mantığın, aklın bir kelime ile şuurun dışında yaşadıkları*

⁴¹⁷ Oruz, İstifçi., s.129

⁴¹⁸ Oruz, İstifçi., s.1

⁴¹⁹ Oruz, İstifçi., s.132

görülmüştür.”⁴²⁰

3.2.6. Dil ve Üslûp

İstifçi adlı romanda harf inkılâbının yapılmasından sonra henüz yaşamayı başarabilmiş eski sözcüklerin de varlığını hissettirdiği erken cumhuriyet dönemi Türkçesi kullanılmıştır.

Dilin zayıf tarafları roman kurgusunun zafiyetinden kaynaklanmaktadır. Diyalogların güçlü olmadığı eserde dilin ihtişamlı kullanılabilirdiği yerler dramtizmin yoğunlaştığı, lirizmin arttığı noktalarda toplanıyor.

“Sadiye bu andaki ödevini unutmuştu. Hatta kendini unutmuştu. Vaniköy’deki yalının köşe penceresi önünde geçen durgun öğle sıcaklarının verdiği gevşeklik içinde idi. Elinde roman, yahut yarı işlenmiş bir beyaz örtü ile akıp giden o uzun, o hareketsiz günler... Ondan sonra Matmazel Mari karşısına geçer, ne olduğunu bilemediği bir takım sözlerle onu heyecanlandırır. İlk gönül saflığını bozan bu kadın olmuştu. Erkek denilen ayrı cinsi, bahçe odasındaki lala ile, resmiliği hiç azalmayan ev içindeki babadan değil, Mari’nin ağzında dolaşan Jan adındaki o bilmediği görmediği mahluktan öğrenmişti. Kayık içinde mandolin çalan Jan, mektup kağıtlarının renkleriyle binbir mana yaratan Jan, işte bir erkekti? Sadiye aşık taşlığı bir palikariya müsveddesinden talim etmek bedbahtlığına düşmüştü ve uzun yıllar bu erkek, onun ideal aşık tipini yaratmıştı. Gariptir ki okumuş, okuduğunu işletmesini bilen genç ve yakışıklı bir erkek ile şimdi karşılaşılıyor. Yoksa Jan’dan ötesi hep tahsilleri dirayetleri. Karınlarındaki yağlar ile karışıp dolaşan birçok adamlar... O adamlar ki sanki zenginliklerinin farık vasfı bu karınlarla kırmızı enseleridir. Sonra bütün bunlardan ayrı olarak şekli benzese ruhu; ismi benzese cismi; onlara benzemeyen Osman Alper.. Acaba acımak sevmek midir ki? Sadiye’nin içi sızlıyor; cezaevinin o bir köşesindeki zavallı körkütük aşık!”⁴²¹

“Artık sevgileri ifadenin dışına çıkmıştı. Böyle bir zamanda, bu insanlar arasında, böyle bir sevişme... Fakat olan olmuştu. Zerrelerin hangi zerrelerle,

⁴²⁰ Oruz, İstifçi., s.99

⁴²¹ Oruz, İstifçi., s.47-48

nerede, ne zaman ve niçin anlaştığını bilseler... Bilinmeyen, görülmeyen bir şey bu...⁴²²

“Osman’la evlenmek ise çaresizliklerin en son çaresi idi. Ne olacak, Osman’la evlenmekle Fatma’dan mı öç alacak yoksa Eşsiz’den mi? Yoksa Arme Salü’nün yaşlı buruşuk yüzlü kadınları gibi Osman’a sonsuz iyilik duyguları mı sunacaktı?”⁴²³

Yazarın terimlere hakimiyeti romandaki konuyu kendi meslek alanından seçmesine bağlanabilir. Yazar iş hukukunu bilmekte ve bunu başarılı bir kurgu diline çevirebilmektedir.

“- Ne mi yapacağız; patiskasından, opalinden tut ta markizetine kadar hepsi iş yapar. Fakat, fatura derdi günden güne sıkıştırılmaktadır. Alıcı esnaf, mutlaka bir fatura istiyor. Sen toptancılığın biraz daha fatura bastırmalısın.”⁴²⁴

“- Efendim ne kadar para aldığını ispat etmek güçtür ama, dosyanın savcılığa teslim edilmemesi suç teşkil eder. Bilhassa bu dosya gibi gayri muhik menfaat miktarı 500 bin lira olarak tespit edilmiş bulunan bir muamele için işin önemi büyüktür. Hem biz onu savcılıktaki arkadaşlara da iyice anlatırız. Sanırım ki Eşref Bey’in mahvına sebep oluruz.”⁴²⁵

3.2.7.Romanda İşlenen Temalar

Romanda genel manada işlenen temaları üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar, toplumsal bozulma, dürüstlük ve vazifeye düşkünlük ve fedakarlıktır.

Romanda Şalom, Eşsiz, Sadiye, Osman ve Ahmet Tolga vasıtasıyla toplumsal bozulma sezdirilmiştir.

⁴²² Oruz, İstifçi., s.60

⁴²³ Oruz, İstifçi., s.119

⁴²⁴ Oruz, İstifçi., s.25

⁴²⁵ Oruz, İstifçi., s.123

3.2.7.1.Karaborsacılık

Şalom, Mıgırdıç ve Eşsiz hayatlarını karaborsacılıktan kazanmaktadırlar. İkinci Harbi Umumideki o toz duman durumda bu kahramanlar en üst seviyede yararlanırlar. Zaten romanın adının “İstifçi” olması da bir rastlantı değildir.

3.2.7.2.Ahlâkî Çözülme

Evli bir kadın olan Sadiye'nin önce Osman'la daha sonra Eşref'le birlikte olması, kocası Eşsiz'in bu ilişkilere karşı tepkisiz kalması ahlaki çöküntünün bir göstergesidir. Ayrıca Fatma'nın Eşsiz'le birlikte olması, Eşsiz'in sarhoş olan Fatma'yı iğfal etmeye çalışması, ahlâkî çöküntünün hangi seviyede olduğunu göstermesi bakımından dikkate şayandır. Belki burada Fatma'nın ahlaki çöküntü içerisinde yer alması olayların onu bu noktaya getirmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı olayda Osman Alper'in Karısı Fatma'yla meşgul olan Eşsiz'e değil de; Sadiye'yle sohbet eden Eşref Tekin'e saldırmaması ahlâkî çözümlenin hangi safhalara geldiğini sezdirmesi açısından manidardır.

3.2.7.3.Dürüstlük ve Vazifeye Düşkünlük

Romanda dürüstlüğün ve vazifeye düşkünlüğün timsali Cevdet'tir. Cevdet var gücüyle yolsuzluklarla ve haksızlıklarla mücadele etmiştir. Aslında daha önce Fiyat Murakabe Teşkilatı'nda çalışan İffet Halim de bu tür olaylarla karşılaşmıştır. Bundan dolayı yazar, düşüncelerini ve hayat felsefesini Cevdet'in şahsında dile getirmiştir.

3.2.7.4.Fedakârlık

Eşref'in annesinin oğlunu girdiği yanlış yoldan çevirmeye çalışması takdire şayandır. Ayrıca bu anne çocuklarının geleceği için kendi hayatını da feda etmiştir. Genç yaşta dul kalan bu kadın çocukları için evlenmemiştir. Ayrıca aynı fedakarlığın Cevdet'in annesinde de görmek mümkündür. Bu anne de oğlunun zor günlerinde hep ona destek olmuş ve onun için her fedakârlığı yapmıştır.

3.2.8.İstifçi Romanına Dair Genel Bir Değerlendirme

Roman her ne kadar modernleşen her toplumda görülen iktisadî dengesizlikleri betimlese de gerçekte üç kişiyi idealize ederek elini masaya vuran bir kadın imgesini vurgulamaktadır. Doğal olarak bunu İffet Halim Oruz'un "Cumhuriyet Kadını" kimliği ile çıkardığını düşünebilir.

Romanda Sadiye, Fatma ve Eşref'in annesi idealize edilerek anlatılmıştır. Sadiye, modern toplumun bir maskarası olurken Fatma hızla değişen toplumun kenar mahallesinden zengin tabakaya atlayan kadını temsil etmektedir. Eşref'in annesi ise yine fedakarlığın en büyük temsilcisidir. Oğlu için her türlü mücadeleyi vermekten çekinmez.

3.2.8.1.Modernizm ve İstifçi Romanı

Modernizm öncelikle kadın üzerinden vurgulanmaktadır. Sadiye'nin beyaz elleri kışkırtıcıdır. Gözleri yeşildir. Siyah veya kahverengi gibi tipik bir renk değildir. Fiziksel betimi, modern giysiler, yüksek yaşama ait konuşmalar tamamlamaktadır.

Modern objelere ulaşmanın para (maddiyat) ise ayrı bir unsurdur. Paraya ulaşmak modern olana ulaşmanın bir vasıtasıdır. Belki modern olmak kadına hükmetmektir, apartmanlar, otomobiller sahibi olmaktır, yalılarda partiler vermektir. Tereddütsüz konuşma hakkıdır, fantezileri gerçekleştirmenin yegane yoludur.

Modernizm, nesnelere romantizm vermektir. Aşıklar cafcıflı hayat içinde bireyselleşmekte ve bu suretle mehtabın güzelliğini fark edebilmektedir. Romanın başındaki "sinemalar dolup boşalmaktadır"⁴²⁶ ifadesi modern bir betimdir. Sinema iki kanaldan önemli görünür. Sanat ve kadın.

Modern imkânlar, kurtların oportünist isteklerinin araçlarıdır. Şalom, insanları yönlendirmek için kadın, para ve eğlenceleri kullanmakta ve iştihaları bu yöntemle kabartmaktadır. Öyle ki devlet memurlarının ve amirlerinin birçoğu bu şeytani öğelere paçalarına kadar batmışlardır. Cevdet, paradoksal bir neslin tükenen bir babayiğididir. O, beklisi de yeganedir romanda. Bu yönü ile Cevdet

⁴²⁶ Oruz, İstifçi., s.1

Cumhuriyet Türkiye'sinin aydınlık yönünü temsil etmektedir. Bu aydınlık yön modernizmin de bir parçasıdır.

3.2.8.2. Anadolu Halkı ve Fatma

Fatma bir halk kahramanı kadın olarak ele alınır. İyi okunmadığı takdirde görülmeyecek olan şey romanın bu kadına ait iki özelliği ayrı ayrı anlatmasıdır.

Fatma, itikatludur. Fatma, kenar mahalle kadınıdır, eğitimsizdir. Onu yücelten Anadolu kültürünün safiyetidir. Onu alçaltan modern hayattan habersizliğidir. Nilüfer kültürlü olmasına rağmen Fatma gibi dirayetli ve metin değildir. Fatma'nın yardımı ile ancak hakkını savunabilmektedir. Öyle ise Nilüfer'de Fatma'nın Anadoluluğu eksiktir. Fatma'da ise Nilüfer'in belki eğitimi eksiktir. Fakat yazar bu konuyu detaylandırmamıştır. Fatma, ancak modern hayatın girdisini çıktısını fark ettiğinde nereden mücadeleye başlaması gerektiğini anlayabilmiştir. Fakat mücadeleyi şiddetlendirdiği noktada bir metres durumunu perçinlemiştir. Çünkü imam nikahı Fatma'nın arzusundan ya da itikadından ziyade Şalom'un bir oyunu olarak vurgulanmıştır. Roman'da İslamiyet'in tek değeri doğruluğa verdiği önem noktasında ortaya çıkar: İtikatlı bir adam yalan söylemez.

3.2.9. Romana Dair Son Söz

1947 yılında Kadın Gazetesi'nde ilk otuz yedi sayıda tefrika edilen romanın basılmama sebebini tam olarak bilemiyoruz. Ancak, kendimizce şu kanılara vardık bu konuyla ilgili: Devrinde çok büyük romancılar bulunan İffet Halim, belki romanını onların karşısına çıkarmak istememiştir. Romanın basılmama sebeplerinden biri de kanımızca muhtevası ile ilgilidir. Çünkü roman o devrin şartlarında –gerçi günümüze bakan yönleri de vardır- suya sabuna dokunur konuları ele almıştır. Bu belki romanın basılmama sebeplerinden biri olarak düşünülebilir. Başka bir husus ise İffet Halim'in 1936'dan 1964'e kadar hiçbir eser bastırmamış olmasıdır. Çünkü bu yıllar izleyebildiğimiz kadarıyla onun cemiyet hayatının en yoğun yıllarıdır.

İffet Halim belki de bu sebeplerden dolayı eserini Kadın Gazetesi'nde tefrika ettirmekle iktifa etmiştir.

3.3.Burla'nın Çözümlemesi

3.3.1.Burla Piyesinin Meydana Geliş Zemini

Burla yazıldığı dönem itibariyle bir edebiyat cereyanının izlerini içinde barındırmaktadır.Bu dönem bir geleneğin parçası olarak epik tiyatro ya da piyeslerin kaleme alındığı bir dönemdir.

İffet Halim özellikle sanatçı kişiliğini beğenip, kendisine örnek aldığı dayısının oğlu Faruk Nafiz Çamlıbel'in de aynı dönemde epik piyesler yazdığı ortamda Burla adlı eserini yazmıştır.

Faruk Nafiz'in epik tiyatroları 1925'lerde başlamaktadır.O, Canavar'ı 1925'te, Akın ve Özyurt'u 1932'de kaleme almıştır.Yine 1932'de Yaşar Nabi Nayır'ın Mete adlı piyesi yayınlanmıştır.Bu piyesler özellikle Halkevleri'nin kuruluşundan sonra sahneye konmuştur.

Bilindiği üzere Dede Korkut hikâyeleri bizim edebiyatımızda hem muhtevası hem yapısı hem de dönemi itibariyle önemli yer tutar.Asıl adı “Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan” olan bu eser destan geleneği ile halk hikayeciliği geleneğinin geçiş dönemini muhtevi İslami dönem eserlerindedir.

*“Destanların manzum oluşu hikayelerde de kendini göstermiş, özellikle halk hikâyelerinin döşeme soylama bölümleri bu geleneğin devamı sayılmıştır.Destandan halk hikâyesine geçiş döneminin ürünü olan Dede Korkut hikâyelerinde de aynı özelliği buluruz.”*⁴²⁷

Dede Korkut hikâyeleri bilindiği üzere toplam on iki parça hikayeden müteşekkildir.Hikâyelerde Türklerin mücadeleleri,kahramanlıkları,savaşları vb. manzum-mensur bir dille anlatılmaktadır.

Burla'ya da kaynaklık eden bu hikâyelerden sadece üçü üzerinde duracağız.Dede Korkut'taki hikâyelerden üçü Bayındır Han'ın damadı Salur Kazan Han'ın etrafında şekilleniyor.

Dede Korkut'ta geçen Salur Kazan 'la ilgili hikâyelerden biri “Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı Hikâye” dir.

Trabzon Tekürü, Han Salur Kazan'a bir şahin kuşu gönderir.Salur Kazan bir gün bu kuşu seyrederken kuş yükselip uçar.Salur ,yanındaki birkaç yiğitle

⁴²⁷ A.İhsan KOLCU, “Öykü Sanatı”,Salkımsöğüt yay.Ankara,2005,s.15

kuşun peşine düşüp uzak diyarlar gider.Uzun yolculuktan sonra bir dinlenme (uyuma) anında düşman Salur Kaza'ı esir eder, yanındakileri de öldürür.Salur Kazan artık kafirin elinde esirdir.Düşmanları Salur Kazan'ı öldürmek istemelerine rağmen çekinirler ve onu bir türlü öldüremezler.

Salur Kazan'ın oğlu bir gün babasının bir kalede esir olduğunu duyup işin aslını annesi Burla Hatun'dan öğrenir.Oğuz beylerinden de izin ve destek alan Uruz babasını kurtarmak için yola çıkar.Bunu haber alan düşman hemen hazırlık yapar.Ancak düşman gelen ordudan çekinir ve Salur Kazan'ın ancak onları Uruz'dan kurtarabileceğini düşünerek onu serbest bırakır.Birkaç vuruşmadan sonra oğlu Uruz'u tanıyan Salur Kazan, Oğlu ve Oğuz beyleriyle birlikte çetin bir savaşa girerler.neticede düşmanı yenip sevinç içinde Otağa dönerler.

“Kanlı kafir elinden babasını çekip aldı.Güçlü Oğuz eline gelip çıktı.Akça yüzlü ansına muştucu saldı.Kaza benzer kızı gelini,Kazan'a karşı gelip elini öptüler,ayağına düştüler.Kazan,güzel çimenliğe çadır,otağ diktirdi.Yedi gün yedi gece toy düğün,yeme içme oldu.”⁴²⁸

Bu hikâyede öne çıkan unsur Salur Kazan'ın oğlu Uruz'un babasını kurtarma adına her türlü tehlikeyi göze alarak çetin mücadeleler vererek isteğine kavuşmasıdır.Bir diğer unsur ise Han Salur Kazan'ın hiç ümidini yitirmemesidir.Ayrıca yiğit kadın profilini de Burla Hatun'da görmekteyiz.O oğlunu gözünü kırpmadan babasını kurtarmaya gönderir ve oğluna bu konuda her türlü desteği verir.

Dede Korkut kitabında Salur Kazan'la alakalı bir diğer hikâye ise “Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu” hikâyedir.Bu hikâye nin de kısa özeti şu şekilde:

Salur Kazan verdiği bir şölende oğlu Uruz'a bakıp onun buzamana kadar hiçbir kahramanlık yapmadığını veya Uruz'un buna teşvik edilmediğini düşünüp üzülür.Salur Kazan bu haliyle kendinden sonra Taht ve tacının Uruz'a verilmeyeceği vehmine kapılır.Babasının bu edayla düşünmesi oğul Uruz'un gözünden kaçmaz.uzur Babasından kendisine bir kahramanlık göstermesini diler.

⁴²⁸ Adnan BİNYAZAR, “Dedem Korkut”,Milliyet yay.İstanbul,1976,s.288

“- Hüneri,oğul babadan mı öğrenir,baba oğuldan mı öğrenir?Ne zaman sen beni alıp kafir sınır boyuna çıkardın,kılıç çalıp baş kestir?Ben senden ne gördüm,ne öğreneyim?dedi.”⁴²⁹

Bu teklifi kabul eden Salur Kazan yanına aldığı birkaç yiğidiyle ava çıkar.Oğlu Uruz da babasıyla beraberdir.Ancak o hiçbir şeye karışmayıp sadece babasını seyredecektir.Av esnasında düşmanla karşılaşan Salur kazan onlarla cenge girer ve oğlunda yüksek bir tepede kendini seyretmesini ister.Salur Kazan mücadeleyi kazanacakken Uruz dayanamayıp babasına yardım maksadıyla savaş meydanına iner.Bir müddet kılıç sallayıp savaştıktan sonra kafire esir olur.

Mücadeleyi kazanan Salur Kazan, savaştan sonra oğlunu göremeyince onun korkup kaçtığını düşünür ve gidip oğlunu otağda yakalayıp öldürmeye karar verir.Bu düşüncelerle otağa önen Salur orada karısı Burla Hatun’un kendisini ve oğlunu beklediğini görür.Burla’dan işin aslını öğrenen Salur Kazan,tekrar aynı hızla geriye düşmanını üzerine yürür.

“Kazan geri döndü, geldiği yolu eline alıp at koşturdu, geceyi gündüze kattı.Anası duymadan el altından buyurdu: “Doksan tümen genç Oğuz,ardınca gelsin, oğlan tutsaktır, beyler bilsin.” dedi.”⁴³⁰

Salur Kazan’ın oğlu Uruz’un peşinden gitmesinden sonra Burla Hatun da kırk ince belli kız ile beyini ardından atlanıp, kılıç kuşanıp gider.Burla Hatun kocasını savaş meydanında bulur.Gözüne darbe alan Salur hatununu tanıyamaz.

“Meğer han’ım,boyu uzun Burla Hatun,oğlancığını andı, yerinde duramaz oldu.Kırk ince belli kız oğlanıyla kara aygırını çekti, sıçradı bindi,kara kılıcını kuşandı. “Başım tacı Kazan gelmedi.” Diye izini izledi gitti.Gele gele Kazan’a yakın geldi.Kazan helalini tanımadı.”⁴³¹

Yetişen Oğuz beyleriyle birlikte çetin bir savaş kazanılır ve Kazan ile Burla oğullarını da alarak otağa dönerler.

Bu hikayede Salur Kazan’ın üstün cesareti öne çıkar.Ayrıca Burla Hatun en zor zamanda erkeğinin yanında yer alarak ona destek verir.O eşini savaş

⁴²⁹ BİNYAZAR, ag.e., s.175

⁴³⁰ BİNYAZAR, ag.e.,s.185

⁴³¹ BİNYAZAR, ag.e.,s.185

meydanında da yalnız bırakmamıştır.Bu yönüyle Türk tarihinin kahraman kadınıdır o.

Dede Korkut hikâyeleri arasında bulunan ve İffet Halim'e belki de Burla adlı piyesi yazdıran Salur Kazan'la ilgili bir başka hikaye ise "Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı" hikâyesidir.Bu hikaye ile Burla'nın olay örgüsü aynıdır.Burla aslında Andığımız bu hikayenin sahneye uyarlanmış halidir.

Bayındır Han'ın güveyisi Oğuz'un güçlü beyi Han Salur Kazan otağında verdiği bir şöleden sonra beylere ava çıkmayı teklif eder.Beyler ava çıkmayı kabul ederler ve Salur Kazan'a otağın boş kalmamasını gerektiğini söyleyip,otağı kime emanet edeceğini de sorarlar.Salur Kazan otağa oğlu Uruz'u üç yüz yiğitle bırakır,diğer beyleri yanına alarak uzak diyarlara ava çıkar.

"Onlar öyle deyince at ağızlı Uruz Koca dizinin tüne çöktü,der:

-Ağam Kazan,pis dinli Gürcistan'ın ağzında oturuyorsun, yurdunun üstüne kimi bırakıyorsun?

Kazan der:

-Üç yüz yiğit ile oğlum Uruz,benim evimin üstünde dursun,dedi.

*Yağız al atını çektirdi, sıçrayıp bindi."*⁴³²

Salur Kazan'ın beyleriyle birlikte ava çıktığını öğrenen kafir o gece ani bir baskın yapıp Salur Kazan'ın anasını,hatunu Burla'yı,ve oğlu Uruz'u esir eder.İlk çarpışmada Eylik Koca Oğlu Sarı Kulmaş şehit olur.Düşman bununla birlikte Salur'un koyunlarını da götürmeyi palanlar ve altı yüz askerle sürüye saldırır.Ancak sürünün başındaki Karacık Çoban kardeşleriyle düşmana karşı durur.Karacık Çoban iki kardeşini şehit verir;ancak sürüyü düşmana kaptırmaz.Otağda sadece Karacık Çoban kalmıştır.

Baskını olduğu gece Salur Kazan kabus dolu bir rüya görür ve içi sıkılır, rahat edemez .Salur tek başına geri dönerek otağı kontrol etmek ister .Otağa geldiğinde acı bir manzarayla karşılaşır.Olup biteni Karacık Çoban'dan öğrenen Salur Kazan Çobanla birlikte esirleri kurtarmaya kara verir.Yolda Karacık Çoban'ı bırakmak ister,onu bir ağaca bağlar.Ancak Çoban ağaçla ağsının ardından yürür.bunun üzerine Salur onu da yanına almaya karar verir.

⁴³² BİNYAZAR, ag.e.,s.116

Düşman beyi Burla Hatun'un kendilerine gelip içki sunmasını ister.bu amaçla Kırk ince belli kızın arasından Burla'yı çağırırlar.Kızların Hepsini bir ağızdan "Ben Burla'yım" derler.bu hareketi başarısız olan düşman beyi bu sefer,Salur'un oğlu Burlayı kesip etinden kavurma yapmayı düşünür.bu kavurmadan kim yemezse anlaşılacak ki o Burla'dır.Bu haber alan Burla çok üzülür ve esirler arsındaki oğlu Uruz'la bu meseleyi konuşur.Uruz annesine kesinlikle babasının namusunu korumasını,kendi etinden yiyerek asla kendini açığa vermemesini ister.Ana oğul anlaşırılar.Hiçbir şekilde Burla kendini açığa vermeyecektir, oğlunun etini yese bile.

Düşman bu planı uygulayacağı esnada Salur Kazan'la Karacık Çoban yetişirler.Ardından oğuz beyleri yetişirler ve çetin bir savaş olur.

*"Sayılmakla tükenesi olmayan Oğuz beyleri hep yetiştiler.Arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere koydular, iki rekât namaz kıldılar.Adı görklü Muhammed'e salavat getirdiler.Hemen kafire at salılar,kılıç çaldılar."*⁴³³

Bu hikayede kahramanlıkla birlikte Burla'nın üstün cesareti ve korkusuzluğu öne çıkar.Şöyle ki o, oğlunun ölümünü görmeyi hatta onun etinden yemeyi kabul eder;ancak eline düşman elinin değmesini istemez.Her ne olursa olsun Burla erkeğinin namusunu koruma azim ve kararlılığı içindedir.

3.3.2.Olay Örgüsü

Kaynağını yukarıdaki hikayeden alan Burla üç perdelik bir piyes.Her perde kendi arasında "meclis"lere ayrılıyor.

I.Perde,beş meclis

II.Perde,beş meclis

III.Perde,beş meclis

Birinci Perde — Salur Kazan'ın Ava Çıkması

a)**Birinci Meclis:**Salur Kazan'ın verdiği şölende ava çıkmaya karar vermesi.

b)**İkinci Meclis:**Burlanın otağın güvenliği için tedbirler alması.

⁴³³ BİNYAZAR, ag.e.,s.132-133

- c) **Üçüncü Meclis:**Burla'nın herkese görevler vermesi.
d) **Dördüncü Meclis:**Düşmanın Otağa baskın vermesi.
e) **Beşinci Meclis:**Düşmanın her tarafı kuşatması ve Sarı Kılams'ın ölmesi.

**İkinci Perde ~~Salur Kazan'ın Otağının Basılması ve Burla ile Oruz'un~~
Esir Edilmesi**

- a) **Birinci Meclis:**Düşmanın Burla'dan kendilerine içki sunmasını istemesi.
b) **İkinci Meclis:**Burlanın teklifi kabul etmemesi ve düşmanın Oruz'u götürmesi.
c) **Üçüncü Meclis:**Burla'nın götürülen oğluna üzülmesi.
d) **Dördüncü Meclis:**Kızların Burla'ya oğlunu verdiği için kızmaları.
e) **Beşinci Meclis:**Burla Hatun'un ümitsizlik ve hüznün içinde bekleyişi.

**Üçüncü Perde ~~Salur Kazan'ın Dönüp Karısını ve Oğlunu~~
Kurtarması**

- a) **Birinci Meclis:**Burla'nın Karaçuk Çoban'la dertleşmesi.
b) **İkinci Meclis:**Başbuğ Salur Kazan'ın geri dönmesi.
c) **Üçüncü Meclis:**Salur Kazan'ın düşmanla savaşmaya kara vermesi.
d) **Dördüncü Meclis:**Savaşın kazanılması ve Oğuz beylerinin düşmanın peşine düşmesi
e) **Beşinci Meclis:**Sarı Kılams'a son görevin yapılması ve ardından sagu okutulması

Birinci perdede Salur Kazan yanında eşi Burla ,oğlu Oruz ,Oğuz beylerinden Deli Budağ ve Kara Dünder oturmaktadırlar.Ortam bir şölen ortamıdır.Burada kopuzcular terennüm etmektedirler.Raks edilerek söylenen parçada Oğuz Kağan anlatılmakta.

*“Tanrıya tapınırken
Bir ışık düştü gökten
Oğuz ona varırken
Bir kız Oğuz'a vardı”⁴³⁴*

⁴³⁴ Oruz, B., s.5

Bu sırada Salur Kazan, ortamdan iyice keyiflenerek yanındaki beylere ava çıkmayı teklif eder.

*“Gelin kuş kuşlayalım, biraz av avlayalım,
Kartallar kanat açıp, hiç oturur mu canım?
Sesimiz bu dağlarda güremese paslanır,
Bizi bulmayan kırlar, yeşil tutmaz yaslanır!”⁴³⁵*

Bu ifadelerin tamamı manzum şekilde aktarılıyor.Salur Kazan’ın teklifi kabul edilir.Oğul Oruz üç yüz yiğitle Salur’un emriyle otağda bırakılır.

Otağı Oruz’a bırakan Salur Kazan ve beyler atlanıp ava giderler.Sahnede Burla, Oruz,Karaçuk Çoban ve beş kız vardır.

Bu mecliste Burla artık Salur Kazan’ın yerini almıştır ve otağın güvenliği için herkese emirler vermektedir.Hatta kocasıyla birlikte ava çıkmamasının sebebi otağı boş bırakmak istememesidir.Aslında Salur da gitmeden otağı karısı Burla’ya emanet etmiştir.

“ (Burla ’ya doğru yürür)

*Tanrıya ısmarladık,
Yurdun bütün işini sen çevirirsin artık,”⁴³⁶*

Burla kocasından aldığı emirleri uygular.Çünkü artık otağın sorumluluğu ona aittir.

Burla Hatun ve yanındakiler her türlü tedbiri almalarına rağmen ,otağ baskına uğrar.Ortam tam bir kargaşa ortamıdır.Oruz Karaçuk Çoban ve Burla düşmanla savaşmaya karar verirler.

Burla Hatun, kızlarla savaşmaya kara verir.kızlara emir vererek bir şeyler yapmaları gerektiğini telkin eder.

Durum gittikçe kötüleşmektedir.Çünkü düşman sayıca çok kalabalıktır.Bu ortamda kılıcını çekip düşmanın üzerine atlayan Sarı Kılıms şehit olmuştur.

⁴³⁵ Oruz, B., s.7

⁴³⁶ Oruz, B., s.12

İkinci perdede her taraf dağılmış haldedir.Otağ bozulmuş,düşman her tarafı ele geçirmiştir.Oruz'la Anası Burla kara kara düşünmektedirler.Düşman Burla Hatun'un elinden tarasun (içki) içmek istemektedir.

Burla oğlu Oruz'la bu meseleyi konuşur.İkisi de kesinlikle buna karşıdırlar.Düşman Oruz'u dilim dilim doğrayacaktır; ancak Oruz en ufak bir korku ve tedirginlik yaşamamaktadır.Lakin anne Burla buna çok üzülmemektedir.

Düşman artık Oruz'u götürmüştür.Burla bunu kızlardan öğrenir ve çok üzülür.

Burla bu duruma çok üzülür.Orada bulunan kızlar ise suçlu olarak Burla'yı görürler.Çünkü onlara göre Oruz'u bırakmasaydı Burla o, ölüme gitmeyecekti.

Üçüncü perdede Burla adeta gama yasa batmıştır.Oruz'un etini yemek ona çok ağır gelecektir.

Burla böyle kederli bir şekilde akşamı beklerken,Bir haber onun yüreğine su serper.Çünkü Han Salur Kazan dönmüştür.

Başbuğ Salur Kazan önce otağa gelir.Sonra Karaçuk Çoban'la düşmana haber gönderir.Düşmandan ya çıkıp savaşmasını veyahut çekip gitmesini ister.

Düşman,salur Kazan'ın teklifini reddeder.Çünkü düşman artık Salur Kazan'ın hiç savaşacak gücü kalmadığını düşünür.Ayrıca düşman sayıca üstünlüğüne de güvenmektedir.

Başbuğ Salur Kazan savaşmaya karar verir.Herkesi de savaşa çağırır.

Bu sırada Tüm Oğuz beyleri de Salur Kazan'a yetişirler.Kızlar bu manzarayı sahnenin penceresinden bakarak söylerler.

Artık savaş kazanılmıştır.Sıra Sarı Kılams'ın cenazesini defnetmeye gelir.Kopuzcular gelir ve Sarı Kılams'a sagular okurlar.Oğuz beyleri düşmanın ardından gittiği için Sarı Kılams'ın cenazesini Salur Kazan ve Karaçuk Çoban

kaldıracaktır.

3.3.3. Şahıs Kadrosu

Piyesteki şahıslar Dede Korkut'taki hikâyelerle aynı sadece isimlerin yazılışında birtakım farklar var.

Dede Korkut: Salur Kazan, Boyu Uzun Burla Hatun, Uruz, Karacık Çoban, Sarı Kulmaş,

Burla : Salur Kazan, Burla, Uruz, Karaçuk Çoban, Sarı Kılams

Burla'da kitabın başında şahıslar teker teker veriliyor.

<i>“Salur Kazan</i>	:Başbuğ
<i>Burla</i>	:Başbuğ'un Karısı
<i>Oruz</i>	:Başbuğ'un Oğlu
<i>Deli Dünder</i>	:Oğuz Beyi
<i>Kara Budağ</i>	:Oğuz Beyi
<i>Karaçuk Çoban</i>	:Çoban
<i>Beş Kız</i>	
<i>Ozanlar ve Kopuzcular</i> ⁴³⁷	

Salur Kazan, Oğuz'un önde gelen beylerindedir. Hanlar Hanı Bayındır Han'ın güveyisidir. Atı, cesaretli, sözünün eri bir kişiliktir.

Burla Hatun, Bayındır Han'ın kızıdır. Cesareti vatan sevgisi ve liderliğiyle ön plana çıkar. İffet Halim, bir kadın olarak Türk tarihinden bir portre çıkarıyor karşımıza.

Oruz, Salur Kazan ve Burla Hatun'un oğullarıdır. Bu piyeste annesinin düşmana içki sunmasına karşı çıkar ve bunu canıyla ödemeye de seve seve hazırdır. Oruz diğer Dede Korkut hikâyelerinde daha fazla ön plana çıkmıştır.

Karaçuk Çoban, Salur Kazan'ın koyunlarını otlatmaktadır. Bu eserde pek ön plana çıkmasa da hikâyede düşmana karşı göstermiş olduğu üstün cesaretle koyunları düşmana kaptırmaz.

Sarı Kılams Oğuz beylerindedir ve Salur Kazan'ın en yakınında olanlardan biridir. Düşmanın ilk baskınında ölür.

⁴³⁷ Oruz, B., s.2

Deli Dünder, Kara Budağ, Oğuz'un ileri gelen beylerindendir ve her biri ayrı bir hünere ve nama sahiptirler.

Kızlar, hikâyelerde kırk ince belli kız olarak tasvir edilir.Burla Hatun'u düşmana vermemek için hepsi "Ben Burla'yım" derler ve burlayı ele vermezler.Gerektiğinde Burla'yla beraber at binip, kılıç kuşanıp, savaşa da giderler.

3.3.4.Zaman

Zaman kavramı piyeste muğlaktır.bu eserde toplam zaman bir günlük veya bir günü biraz aşan bir zaman dilimini içerisine alır.Anladığımız kadarıyla mevsim yazdır.Çünkü Eski Türklerde ava genellikle yazın çıkılırdı.

*"Avcılar sesimizle çın çın ötsün bütün yaz,"*⁴³⁸

Piyeste günün belli dilimleri anılmaktadır.

"Deli Dünder

*Tan yeri kararmadan dökülelim batıya."*⁴³⁹

"Geceyi geçiririz hep beraber yaylada,..

*Yarın sabah erkenden ovaya dağılıyoruz..."*⁴⁴⁰

3.3.5.Mekân

Burla'da mekan olarak bir roman veya hikâyede olduğu gibi değildir.Aslında burada mekanın yerini dekor almaktadır.

Dekor Salur Kazan'ın otağıdır.Birinci perdedeki otağ gayet şuh ve canlı bir mekan olarak karşımıza çıkmakta.Oyunun ana kahramanlarının tamamı bu dekorla adeta bütünleşmiştir.Verilen bir şölen ortamı canlı bir şekilde aktarılmaktadır.

"Sahne, Salur Kazanın otağıdır. Orta yerde bir kapı, iki tarafında, iki pencere vardır. Başbuğ köşesine oturmuş,. sağ tarafına karısı Burla'yı almıştır. Karşısında Oğuz Beyleri Deli Dünder ile Kara Budağ oturmaktadır. Beylerin solunda oğlu Oruz ayakta durur; beş karagözlü, göğsü kızıl düğmeli, elleri

⁴³⁸ Oruz, B., s.10

⁴³⁹ Oruz, B., s.7

⁴⁴⁰ Oruz, B., s.12

bileğinden kınalı kız Oğuz Beylerine(Tarasun) sunmak için dururlar. Kapının yanında Karaçuk Çoban ayakta durur. Duvarlarda değerli silahlar -ok, yay, kalkan ve saire- asılıdır. Bir köşede kopuzlar ve ozanlara mahsus asalar durur. Perde açılır ve kapıdan içeri ozanlar ve kopuzcular girerler, köşede duran çalgıları alıp ava çıkmak üzere şenlik yapmağa başlanır.”⁴⁴¹

İkinci perdede dekor yine aynı otağdır; ancak bu seferki otağ birinci perdedeki gibi değildir.burası dağılmış, bozulmuş bir haldedir.

“Aynı sahne, otağı bozulmuş, her yer dağılmıştır. Burla renksiz ve ayakta dolaşır, Oruz da karşısında aynı vaziyettedir.”⁴⁴²

Üçüncü ve son perdede sahne aynıdır;ancak her taraf dağınıktır.Burla bir minder üzerinde oturmaktadır.

“Aynı sahne; her yan karmakarışık. Burla yerde bir minder üzerinde oturur; beş kız ve Karaçuk Çoban, çok kederli Burla'nın başında dururlar.”⁴⁴³

Piyes manzum bir şekilde kaleme alındığı için anlatıcıyı tam olarak tespit etmek mümkün olmadı.Ancak bu eserde olaylar hakim anlatıcını gözünden veriliyor.

3.3.6.Burla’da İşlenen Temalar

3.3.6.1.Tarihteki Türk Kadınının Üstün Vasıfları

Bilindiği üzere Dede Korkut hikâyelerinde kadın konusu önemli bir yer tutar.Bunun en önemli sebebi Öteden beri gelen Türk geleneğidir.Eski Türklerde Kadının devlet teşkilatı içerisinde önemli bir yeri vardır.

“Eski Türklerde kadının devlet yönetiminde söz ve yargı sahibi olacak ölçüde geniş yetkileri olduğu biliniyor.Dede Korkut hikayeleri de,Türk gelenek ve göreneklerinin özünü taşıdığına göre, hikâyelerin bu izi taşıması doğaldır.”⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Oruz, B., s.2

⁴⁴² Oruz, B., s.25

⁴⁴³ Oruz, B., s.38

⁴⁴⁴ BİNYAZAR.,s.63

Burla membainı Dede Korkut'tan aldığına göre geleneksel öğelerin bu eserde bulunması doğaldır. İffet Halim Burla'nın şahsında Türk kadınına yüceltmektedir.

Burla Hatun öncelikle Kocası Salur'un arkasında yer alır ve her şartta ona her türlü desteği verir. Burla bir vatansever olarak tehlikeli zamanlarda kendine düşen görevleri yerine getirir.

*“Başbuğ, bak saçlarıma; bunlar neden ağarmış?
İçimde bir şey var ki, beni kasıp kavurdu,
Geldi gün gibi yaktı, geldi sam gibi vurdu;
Böyle canım yandıkça çoğaldı arttı derdim,
Ben bu yurdu Tanrıdan daha özge severdim;
Kanadım kırılrsa da, göğsüm parçalansa da,
Ben bu cam çoktandır bırakmışım bu yurda,”*⁴⁴⁵

Burla Hatun, yukarıdaki dizelerde de dile getirildiği gibi orta yaşın üzerindedir ve saçlarını yurdu için ağartmıştır.

Burla Hatun savaşçı bir kişiliğe de sahiptir. Belki Piyesin yoğunluğu ve imkanları içerisinde bu yönü çok fazla öne çıkıyor. Ancak Dede Korkut'tan bildiğimiz Burla yeri geldiğinde ata biener kılıç kuşanır ve kocası Salur Kazan'ın ardından çıkıp gider. Yani Burla Hatun savaşçı bir yapıya da sahiptir. O, oğlunu anıp yerinde duramaz olur ve atına atladığı gibi oğlunun peşine gider.

*“Söz gelişi şu cümle, evin dayacağı gibi görünen Burla Hatun'un savaşçılığını kesin olarak anlatır: “Boyu uzun Burla Hatun kara tuğunu kafirin, kılıçladı, yere yıktı.”*⁴⁴⁶

3.3.6.2. Vatanseverlik

Burla Hatun'un yanı sıra Onun oğlu Oruz vatan sevgisi teminin en önemli temsilcisidir. O, kendi hayatını annesine bir zara gelmesin diye seve seve canını ortaya koyar. Oruz burada sadece annesini değil ülkesinin şerefine düşünmüştür. Nihayetinde Onun babası bir hükümdardır annesi de onun eşidir.

⁴⁴⁵ Oruz, B., s.11

⁴⁴⁶ Binyazar, a.g.e., s.78-79

“Anam ardıç boyuna sığınmıştır varlığım,
Kolların gölgeğim, gözlerindir ışığım,
Yüzün ay, gözün güneş, varlığın bir ülkedir
Bu ülkeye can vermek Oruz’a söyle nedir?”⁴⁴⁷

3.3.7.Burla’nın Şekil Özellikleri

Burla İffet Halim Oruz’un manzum olarak kaleme aldığı bir piyestir.Eserde şahıs isimlerinin ve zorunlu birtakım açıklamaların dışında her şey manzum olarak ifadesini bulmuştur.

Burla’daki manzum bölümleri iki grupta izah etmek daha uygun olacaktır kanımızca.

3.3.7.1.Olayların Anlatıldığı Manzum Bölüm

Burla’da olaylar 14’lü hece kalıbının kullanıldığı bentlerle kurulu manzumelerle dile getirilmiştir.

“Yalçın yamaçlar gibi, koynunda kaya bittim (7+7)
Ben doğmadan bağrında böyle bir koç yığittim; (7+7)
Elbet düşman bir dağı çekemez karşısına (7+7)
Bin Oruz geçse bile kancıklık kargısına!...⁴⁴⁸ (7+7)

Bu manzumeler mesnevi nazı biçimi şeklinde kafiyelenmekte.Yani her iki dize kendi arasında kafiyelenmiş.

“Başbuğ bu çetinliği düşünmedi değil ki; (zengin kafiye)
Böyle bir iş belirse gene ulaşır belki...

Ta batıdan doğuya biraz geç varılsa da (-sa da redif, -l yarım kafiye)
O gelinciye kadar ön boğaz yarılsa da

⁴⁴⁷ Oruz, B., s.27

⁴⁴⁸ Oruz, B., s.27

*Ovada kılıcından geçirmeği o **bilir** (-lir redif ,-i yarım kafiye)
Başbuğun kılıcından dağlar bile irki**ilir!**"⁴⁴⁹*

Görüldüğü üzere her iki dize kendi arasında kafiyeli.Kafiye düzeni bentlerde (**aa-bb-cc-dd...**) kurulmuştur.Bu, Burla'nın başından sonuna kadar oyların anlatıldığı dizelerde hiç değişmiyor.

Dizeleri bazen sadece kafiyeyle bazen de kafiye ve redifle birlikte kendi arasında ahenge götürüyor.Yukarıda bu kafiye ve redifleri göstermeye çalıştık.

3.3.7.2.Ozanın Çalıp Söylediği Manzum Bölümler

Eserde olaylara bağlı olarak ozan ve kopuzcuların terennümü olarak vücuda gelen manzum parçalar hecenin 7'li kalıbıyla yazılmıştır.Bilindiği üzere hecenin 7'li kalıbı Anonim Halk Edebiyatı nazım biçiminde kullanılır.Arıca bu bölümler dörtlüklerden oluşmaktadır.

Yukarıdaki dizelerde görüldüğü üzere İlk dörtlüğün dört dizesi de kendi arasında kafiyeli sonraki dörtlüğün son dizesi birinci dörtlükle kafiyelidir.(**aaxa-bbba**) şeklindedir.(-**ü vardı;-dü**) redif, (-**ü;-z**) yarım kafiye.

*"Bir mızrağı **aşmasın**, (4+3)*

*Gün göklere **taşmasın**, (4+3)*

Gömülsün Sarı Kılams, (4+3)

*Güneşler **kamaşmasın!**"⁴⁵⁰ (3+4)*

Aynı eserin farklı bir bölümünden aldığımız kopuzculara ait şiirde de yine aynı şekil özellikleri göze çarpar.Kafiye (**aaxa-bbba-ccca**) şeklindedir.(-**masın,-olsun,-da gitti**) redif; (-**aş,-ur**) tam kafiye; (-**k**) yarım kafiye.

3.3.8.Dil

Diğer eserlerinde olduğu gibi İffet Halim,Cumhuriyet döneminin henüz daha oturmamış Türkçesini Burla'da da kullanmıştır.

Herkesi anlayabileceği halk dili diyebileceğimiz Türkçeyi tercih

⁴⁴⁹ Oruz, B., s.18

⁴⁵⁰ Oruz, B., s.

etmesinin sebebi olarak onun sosyal kaygılarını öne çıkarabiliriz.Çünkü onun amacı arada hiçbir vasıta olmadan halka doğrudan ulaşabilmektir.Bu yönüyle tüm eserlerinde basit anlaşılır Türkçeyi tercih eder.Kaldı ki Burla bir okul temsilidir.Yani hitap ettiği kesim çocuklardır.Bundan dolayı epik tarzda yazdığı bu eser,herkesin rahatlıkla anlayabileceği bir dil ve üslupla vücuda getirilmiştir.Hatta halk ağızlarının imkanlarından da şair faydalanmıştır.

“Yata yata yan ağrır, dura dura bel kurur,^{451,, 452}

“Başbuğ önden yürüdü at oynata oynata...”⁴⁵³

Burla’yı Dede Korkut’un diliyle karşılaştırmayacağız.Çünkü oradaki o eşsiz Türkçe Burla’da yoktur.

İffet Halim’in diğer eserlerinde olduğu gibi Burla’da da yazıldığı dönemin imlasını muhafaza ettik.Çünkü bir dönemi Türkçesini günümüze taşıma çabasını göstermeye çalıştık. *“damlıyan,çıktise,kahbe,bağlıyacak,döğüş vb...”*

Eserde bazı Eski Türkçe kelimeler de kullanılmıştır.Bunlar sınırlı sayıdadır. *“tarasun,gökü,Urum Kaan,Tanrıdan özge vb...”*

3.3.9.Burla’ya Dair Son Söz

İffet halim Oruz, Burla veye buna benzer bir eser yazacağının ilk işaretlerini aslında çok öncelerden verir.

Onun 29/9/1927 Diyarbakır konuşması bu görüşün en kuvvetli dayanağıdır.İffet Halim zikredilen tarihteki konuşmasının sonunda *“Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Hikaye”* Diyarbakır kadınlığı ve halkıyla paylaşır.

“Sözlerimi bitirmeden önce bu yuca Türklüğün tarihi varlığını bir de vesika ile canlandırmak istiyorum;müsaade buyurulursa dede Korkut’tan naklen eski bir Türk efsanesini okuyacağım.”⁴⁵⁴

⁴⁵¹ Oruz, B., s.6

⁴⁵² Oruz, B.,s.6

⁴⁵³ Oruz, B., s.14

⁴⁵⁴ A, s.33

Arkadaşlar adlı eseri çalışmamızın içine koyacağımız için İffet Halim'in anlattığı bu hikâyeyi tekrar buraya almıyoruz. İffet Halim Diyarbakır halkına Burla'nın kahramanlığını anlatmak istemiştir.

“Saygıdeğer H. lar, Ef. ler,

Sanat tarihimizin çok kıymetli vesikalarından biri olan şu parçayı inceden inceye tahlil edecek olursak, Türk ruhunun bu efsanelere karışmış varlığından, kendimize bin bir şekilde bir şeref hissesi çıkarabiliriz. Mevzuumuzu alakadar etmesi dolayısıyla en çok şu noktaya dikkatlerinizi çekerim. Düşmana şarap sunmamak için çocuğunun etini bile yemeğe boyun eğen ana, yalnız bir asker anası değil, başlı başına asker ruhu taşıyan bir varlıktır!”⁴⁵⁵

Kanaatimiz odur ki İffet Halim daha o tarihlerde Türk kadını tarihten bir portre ile günümüze taşımaya karar vermiştir.

⁴⁵⁵ A,s.36

IV BÖLÜM

4. İffet Halim'in Değişik Fotoğrafları Ve Kimlik Örnekleri

Resim 1: İffet-Halim Oruz çifti ve çocukları İsmet. (Sevgili ablamızla eniştemizin Halim İsmet İffet Halim – 14 Ağustos 1927)

Resim 2: İffet Halim ve oğlu İsmet (Sevgili Halim eniştemizi Diyarbakır hasretinden sonra boşa geçmiş gnlerimizden 15 Temmuz 1928)

Resim 3: İffet Halim'in kocası Halim Oruz (Sevgili kardeşimiz Zübeyde Hanım ve Feyzi Beyefendiye Diyarbakır hatırası olarak tanzim edilmiştir. Halim Amcam – 27.05.1926)

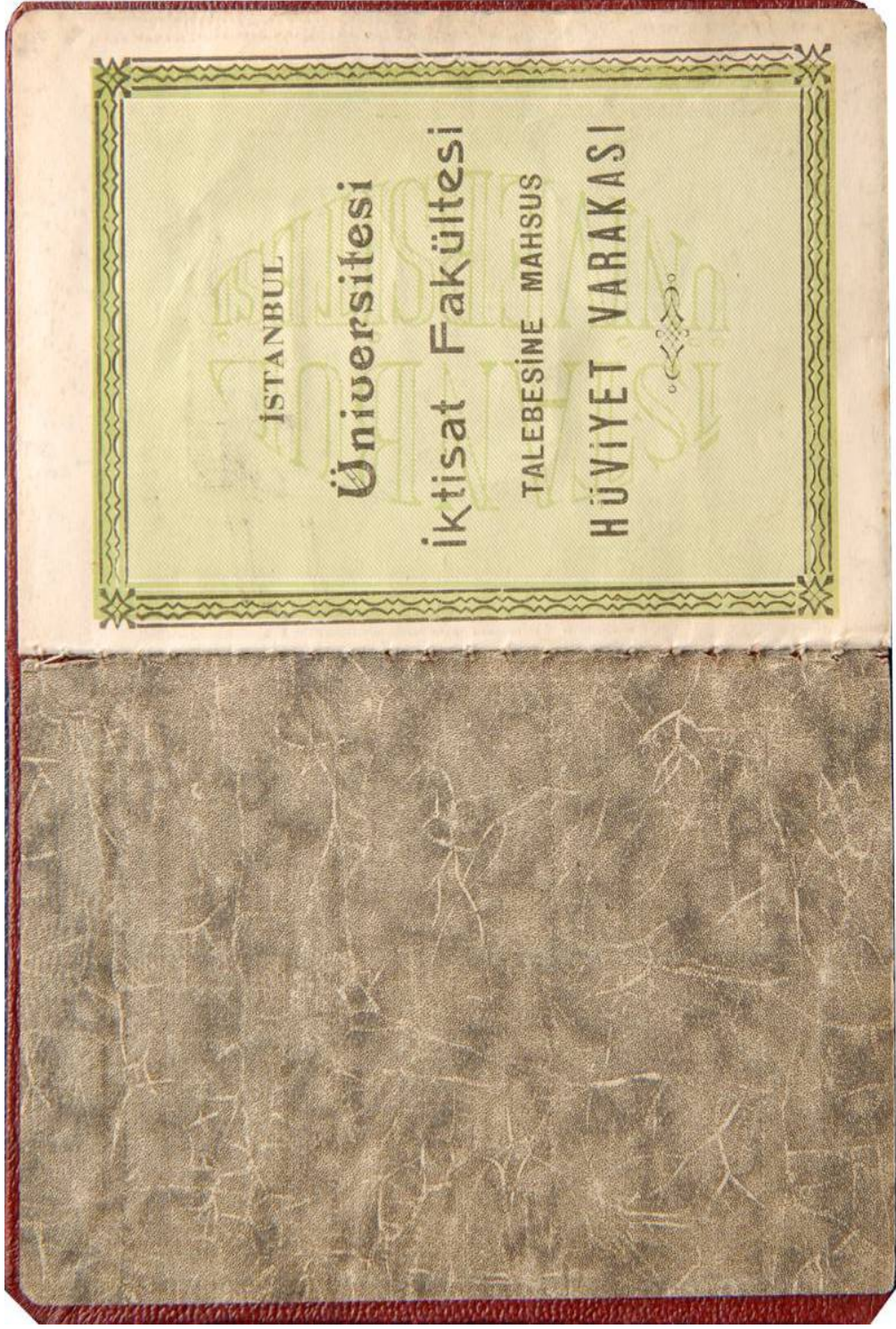
Resim 4: İffet Halim'in annesi Saide Hanım ve Babası Nizamettin Bey – 1928

Resim 5: İffet Halim'in gençlik yılları. (Kıymetli kardeşlerim Zübeyde ile teyzelere... Ayrı geçecek günler için – 22.11.1928)

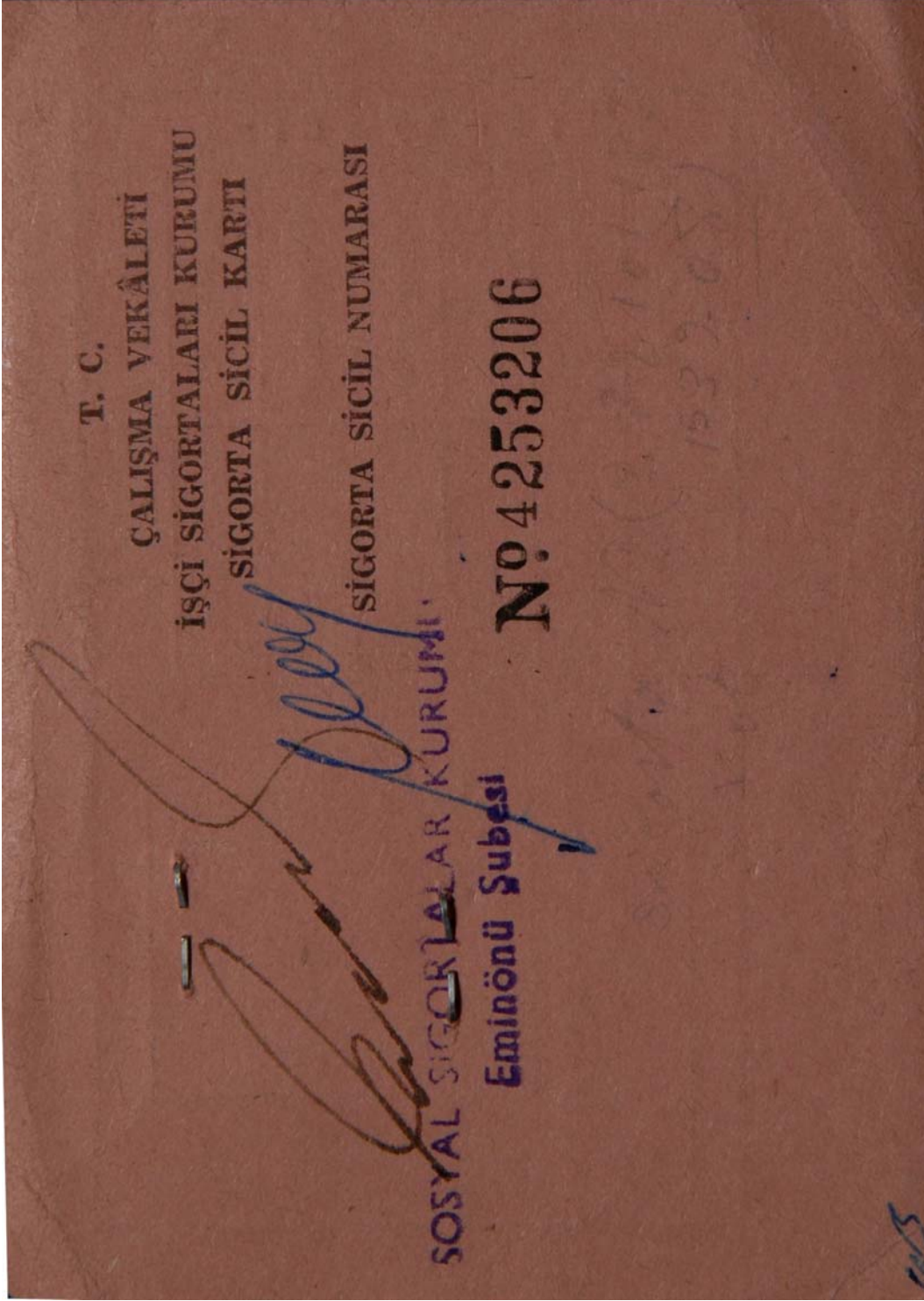
Resim 6: İffet – Halim Oruz çifti İzmit'teki çiftlikte.

Resim 7: İffet Halim'in İktisat Fakültesi öğrenci kimliği 1 – 1936

Resim 8: İffet Halim'in İktisat Fakültesi Öğrenci Kimliği 2 (Ön isim Rabia olarak geçiyor.)

Resim 9: İffet Halim'in Sosyal Sigortalar Kurumu kimlik kartı.

— 1 —

**10 HİZMET KANUNUNA GÖRE
HAK SAHİPLERİNE VERİLEN
SAĞLIK MUAYENE FİŞİ**

D.Y.-G.N.1
105

Halim Çelik
Mevki: Tuva-G.N.1

Fig No. : 10 830

Alle reisinin adı ve soyadı sınıfı, rütbesi ve sicil No.	Halim Çelik
Alle reisinin birliği (Emekli ise Askerlik Şubesi)	Kadıköy AS-S
Fiş sahibinin adı ve soyadı	Halim Çelik
Doğum yeri ve tarihi	İffet Çelik
Akrabalık derecesi	Biz
İkametgâh adresi	Kadıköy I. Tem. Feri
Verilen sağlık fişinin kaçınıcı olduğu	No: 1-0-3-111
Kan grubu	

Form 165 - A

Mart 1973 Yılında tanzim edilen beyannameye uygun olduğu tasdik olunur.

İmza : *[Signature]*

Adı ve Soyadı : **Halim Çelik**

Rütbe ve Sicil No. : **GÜBÜKALAN**

Birlik : **KADIKÖY AS-S. B. B.**

(Resmî Mühür)

Mart 1978 Yılında tanzim edilen beyannameye uygun olduğu tasdik olunur.

İmza : *[Signature]*

Adı ve Soyadı : **Halim Çelik**

Rütbe ve Sicil No. : **GÜBÜKALAN**

Birlik : **KADIKÖY AS-S. B. B.**

(Resmî Mühür)

Mart 1984 Yılında tanzim edilen beyannameye uygun olduğu tasdik olunur.

İmza : *[Signature]*

Adı ve Soyadı : **Halim Çelik**

Rütbe ve Sicil No. : **GÜBÜKALAN**

Birlik : **KADIKÖY AS-S. B. B.**

(Resmî Mühür)

D.Y.-G.N.1
105

Resim 10: İffet Halim'in sağlık muayene fişi.

Resim 11: İffet Halim'in son yılları 1.

Resim 12: İffet Halim'in son yılları 2.

Resim 13: İffet – Halim Oruz çifti (Kadın Gazetesi'nin 15. kuruluş yıldönümü balosu - 1961)

Resim 14: İffet Halim ve Hasene Ilgaz.

Love

Gladly we born
 We lean against a womans' breast
 And suck
 x

Ambitions goes on.
 We worship
 Bells and swings (1)
 We feel ^xdizzy
 In front of us we see gardens with flowers in them
 That's the way how childhood passes
 x

Cries without a cause, ends.
 Something bubbles deeper inside of us
 That's the way how new Mechnas' and Leylas' born
 x

Then lines and colours disappear
 Passions loose their forms
 That's the way how Meolanas' (3) passed away
 from this universe

We ^{worship} fall in love ^x nature, society and believes
 It is not possible anymore to take refuge beside ^{men}
 At last we reach to god through the way of love.
 by İffet Halim Oruz

Resim 15: İffet Halim'in kendi el yazısı ile yazmış olduğu İngilizce şiir.

4.1. İffet Halim'in İngilizce Şiirinin Türkçeye Tercümesi

SEVGİ

Doğarız mutlulukla
Yaslanırsınız bir kadının göğsüne
Ve emeriz...

Devam eder tutkular
Taparız
Dönencelere...

Başımızın döndüğünü hissederiz
Çiçekli bahçeler görürüz önümüzde
İşte böyle geçer çocukluk...

Biter sebepsiz ağlamalar
Bir şeyler coşar derinliklerimizde
İşte böyle doğar yeni Mecnûn ve Leylâlar...

Sonra kaybolur çizgiler ve renkler
Üsluplarını yumuşatır ihtiraslar
İşte böyle göçmüştür Mevlâna bu âlemden

Taparız doğaya, topluma ve inançlara
Mümkün değildir artık erkeklere sığınmak
Sevgi yoluyla Tanrı'ya ulaşırız nihayet...

By İffet Halim Oruz

V BÖLÜM

5. İFFET HALİM ORUZ'UN ESERLERİNDEN ORJİNAL METİNLER

5.1. Şiirler

Füsûn (1928)

Diyarbakır: İkinci Kanun 927

Bülbül diyor ki...

Gülüm

Erenköy 23 Mart 927

Ilık yaz gecesinde
Birden esen o rüzgar!
Götürdü pençesinde
Bülbülü diyâr diyâr

Yanık gönlüne hicrân
Birden doldu bülbülün;
O hain gaddar hazan
Düşünmedi gönlünü

Tahammül var mıdır?
Gülünden ayrılışa;
Nasıl dayanmalıdır,
Bu uzun kara kışa.

Birden zedelendim
birden yaralandım ah!...
Gülüm ne suçlusun sen
Ne bende var bir günah

Bülbül ne gülü gördü,
 Parlak yaz gecesinde
 Esaret mukadderdi
 [7] Füsunun pençesinde

[7] Platonik aşka verdiğim isim

Sevgimin ele mi sana aksetmiş,
 Çıkar onları sen gölgeme giydir!
 Bilmem ki ne için tutarak bu yası
 Bir başkasındır diye kıskandım...

Dayanamaz oldum, takatim bitmiş!
 Çektiğim bu azap nasıl bir şeydir?
 Sevgimi kapladı cefanın yeisi,
 Başıma yıkıldı kainat sandım...

Ne vahşi oldum ben, hem ne yırtıcı!
 (Parala) diyordu, içinden bir ses
 O siyah şeyleri çıkar sırtından
 Tutmasın matem o bir başkasına!

Dünyada sevgiymiş olan en acı
Kısanmak ? ne vahşi, ne fena bir his!
 Çekenler sevginin simsiyahından
 Hep girerler mi bu sim halkasına!

Acaba Böyle mi?

Erenköy 2 Eylül 927

Sevdimse günah mı? Ben seni sevdim,
 Sevginin siyahı acaba böyle mi?
 Seni her görüşümde arttı bu derdim;
 Her gözün günahı acaba böyle mi?

Mehtapta sandalda aşkım başladı;
 Gönlün incisi acaba böyle mi?
 Ne de tez ayrılık beni haşladı;
 Feleğin cilvesi acaba böyle mi?

Kadife gözlerin ruhuma sindi,
 Gözlerin keskini acaba böyle mi?
 O kadar çok sevdim hislerim dindi!
 Kalbimin teskini acaba böyle mi?

Bir coşkun insanın coştukça coşan!
 Şairin taşkını acaba böyle mi?
 Ağlayan; çıldıran, arkandan koşan
 Sevginin aşkını acaba böyle mi?

Gönlüme yazılmak sana nasipmiş!
 Yazının güzeli acaba böyle mi?
 Gönlüme yazılmak bana nasipmiş!
 Sevginin bedeli acaba böyle mi?

Yoksa da ey gönül, aldandın mı sen?
 Sevgide teselli, acaba böyle mi?
 Böyle mi aldatır kendini? Seven!
 Aşıkta da temenni acaba böyle mi?

Günlerce yazsam da bitmez bu hisler...

Tükenmez sevgiler acaba böyle mi?
 Sevsen de, kovsan da gitmez bu hisler...
 Gücenmez sevgiler acaba böyle mi?

Sevgide gurur yok, dedik! İnandım,
 Çok sevip de kanmak acaba böyle mi?
 Sevdikçe inandım, sevdikçe kandım
 Sevgilim aldanmak acaba böyle mi?

Yıldızın Aşkı

Diyarbakir: 4 İkinci Teşrin 927

Yine dam, yine akşam, yine ah!
 Yine dağ, yine o yer, o siyah
 Şam vakti elem bana vird oldu!
 Su sana hasret çekmek dert oldu!

Ey hilal, yıldız yine o yıldız,
 Bu vakitler gök kubbesi ıssız;
 Lice dağları üstünde şimşek
 Ateş çakıyor, çaktıkça titrek.
 Ay ince yüzlü bir kadın gibi,
 Yıldız bu akşam aya sevgili;
 Aşk duydu ona pek birden bire!
 Diyor: “Aşkımdır” çakan şimşek
 Ayla yıldızın elbette aşkın,
 Şimşekler gibi olmalı; taşkın
 Sevgiler parlak yıldıza vergi
 Bir gün tükenir yanarsa belki!
 Yıldız, yan! Seven kalp öyle yanar!
 Dünyayı zindandan siyah sanar!

Aşk şimşeklerden de ateşlidir!
 Çakıp sönmez o; yakar bitirir!
 Parla! Sevgilin her zaman durmaz;
 Ay adlı peri gökte oturmaz.

Hazin ışıklar sevilmek için
 Yıldız, yan! Sen de hep için için!
 Nihayet şimşek çaktı, çok çaktı
 Ay yavaş yavaş boşluktan aktı,
 Ufukta hilal nar gibi yandı!
 Yıldız bu yanış aşkıdır sandı!
 Feza karardı, dünya karardı,
 Aşk hüznünden birden sarardı;
 Ne çare, sürmez saadet yıldız!
 Bahtın cilvesi böyle insafsız!
 Gece boşluğa geldikçe kanat...
 Seven ye'sinden feryat!
 Ayrılık aşktan acı, ölümlü,
 Şimşekten keskin, bahttan dökümlü!
 Şimşek çakıyor hâlâ çakıyor!
 Yıldız ağlıyor, ona bakıyor,
 Dünya oldukça daha simsiyah,
 Sevgi çakıyor, seven diyor ah!
 Yıldız, ah deme! Aşk zaten ah-lı,
 Gönül çekenin bahtı siyahlı!
 Aşkın ayrılık işkencesidir,
 Feleğin insan eğlencesidir;
 Bil ki, o zulme karşı konulmaz!
 Sevgi, duyarak bir an sunulmaz!
 İzdırab, kalbin sözünce derler,
 Diyenler âma, yalnız söylerler...
 İnsan çektikçe öğrenir onu!

Çektikçe sızlar, yanar derûnu!..
 Ağlama! Sabır aşkın cefası!
 Bu kadar sürer ayın sefası.
 Şen gün hayatta sayılı yıldız!
 Kusuru ömrün çöl gibi ıssız...
 Acı adama daha mukadder
 İnsan anlında yazılı kader.

Aydan ayrıldım şimşek çakıyor!
 Sana acısa, bari çakmasa
 Karanlık ruha birden akıyor;
 Bari bu siyah kalbi yakmasa...
 Ne çare yanmak yıldızın şanı
 Sönüp parlamak onun nişanı!
 Sev yıldız! Seven yine bahtiyar,
 Aşık gönüller olmaz ihtiyar!

Anne

Diyarbakir:11 İkinci Teşrin 927

(Anneme) diye yazan şairlere! (Not: Mısra değil, ithaf cümlesi)
 Sizin de bu muydu duyduğunuz hicran (ithaf)
 Daha zor zann ider çeken her zamanı (ithaf)

Koluna başımı koyduğum anlar
 Dizinde saltanat süren zamanlar

Ne kadar dertsizdim, nasıl kaygusuz?
 Sevginden başka her his çün duygusuz! (Not: His'çün vezne uygundur)

Dünyayı saadet kökçü sanırdım,
 Olmayan dertten pek tez usanırdım;

Gel anne, gör Şimdi ızdırab nasıl?

Hicranla elemeler nasıl muttasıl!..

Ellerimde resmin, gözünde yaşlar...

Başında perişan sevdiğin saçlar...

O geçen günlere hüsrân duyuyor!

Dönmeyen demlere hicran duyuyor!

Elemi bilirim diyordum, ne boş!

Saadet beni mi etmişti sarhoş!

Anladım o elem, elem değilmiş!

Gör Şimdi bu başım nasıl eğilmiş!

Nedendir! Bu yerde böyle elem var?

Her insan düşmüştür bir derde nâçar

Ne için âh anne; neden ızdırab

Benimde kalbime vuruyor mızrap?

Dünya denilen rah, söyle bumuydu?

Ondan çekilen ah, dinle bumuydu?

Ne için çok sevdin, neden aldattın?

Dünyaya gözümü neden kapattın?

Sevmedin; bileydin bu yer ne acı!

Yolların dikenini ve dolambacı

Anladım; çokmuş hem anne pek çokmuş!
Saadet yalanmış, dünyada yokmuş!

İnsanlık sen gibi müşfik değil hiç;
Adamın kalbinin divarı kerpiç!

Beşerin elemni beşer doymuyor
Zaman zamana anne uymuyor (Not: Ölçü sorunu var, uymuyor)

O beni sevdiğin demler ki geçtin...
Sen gibi sevenler geçeni seçti!

Bir siyah uçurum önünde insan!
Tam maddi bir mahşer gününde insan...

Ah anne hakikat acı daima;
Maddiye koşuyor insanlık ama

İnsan olduğunu kendi unuttu!
Hissini kafayla güya unuttu

O temiz aşklardan şimdi eser yok!
Vefa yok, sevgi yok hem serteser yok! (Baştan başa)

Beşer ca'li bir zevk! İçinde pûyan...
Ya onlar uyanan ya biz uyuyan (Not: Ca'li: Sahte)
Anne bil! Elem duyanlar çok az,
Ye'simin üstünde çalıyorlar saz,

Sev anne aldansın, gönlüm aldansın!
Çektiği ızdırab boşadır sansın!..

Unuttun mu?

5 Birinci Kânun / 927

Hazan rüzgarlarının
 Elemine takılan,
 Yuvasından atılan
 Garip kalan bülbülü

Unuttun mu?

Mehtaplı anlarının
 O ilahi deminde,
 Erenköy ireminde,
 Vakitsiz solan gülü

Unuttun mu?

Akşam zamanlarının,
 Suya hüznün çöktüğü,
 Günün elem döktüğü
 Pek yakın olan dünü,

Unuttun mu?

Son yaz akşamlarının
 Kıpkızıl boyasıyla,
 Boyanıp damla damla,
 Gönlüme sızan / sinen günü

Unuttun mu?

Gece yıldızlarının
 En erkenden doğanı,
 Hani! Benim olanı,
 Suda verdiği hazanı

Unuttun mu?

Sahil amlıklarının
 Yemyeşil gölgesinde,
 O şiir ülkesinde,
 İnleyen şair gönlümü

Unuttun mu?

Simsiyah gecelerin
 Kederi ile örtülen,
 Ruha elem dökülen,
 Siyah saatler ... bunu

(... Çıkmamış; tek hece olması gerekir)

Unuttun mu?

Şimdi hicranlarının
 En acısını çeken
 Canından bıkan gençken
 Zavallı olan onu

Unuttun mu?

Kardeşim Zehray'a İthaf!

Bekrin/Bekirin Diyarına

Diyarbakir: 24 Mayıs 927

Bekrin diyarı, seni görmeden
 Ağlayan gözlerim sevginle doldu;
 Bu zehir ruhumda bir yer örmeden
 Muhabbet bağına münkalib oldu

Gönlümde uyuyan hisleri deşdin
 Dicle'nden bu şiirin aldı ilhamı
 Beni gayş ettin de eşdi(n)
 İffet'in derdine daldı ilhamı!

Damda da meğerse bir safa varmış!
 Cennetin bağçesi acep böyle mi?
 Dünyada tatlı da bir cefa varmış!
 Sevginin gecesi acep böyle mi?

Güneş daha sıcak yıldız daha şen
 Gömülen hislere hayat veriyor,
 Ağlayan kalbinde artıyor neşen
 Dünyaya başkaca bir tat veriyor...

Şu siyah kaleler ah olmasaydı;
 Gönüller daha tez feth olur geldi
 Gece yüksekteki ay solmasaydı
 Gizlenen aşıklar medh olur geldi!

Hislerim coştukça kalemim coştı,
 Bir aylık aşıkım sana ey Diyar!
 Muhabbet bu kadar nasıl ki koştı?
 Ben ölsem inanmam bana böyle yar!..

Dicle

Diyarbakir: 3/ Birinci Kanun / 927

Ağaçları sarardı, çiçekleri soldu,
 Yine hain eller dünyayı yoldu;
 Ne kuşlar ötüyor, nede rüzgar şen!
 Mezara benzedi, ilahi, gülşen!

Dicle'nin şenliği köşkler yıkıldı,
 Neş'eli demlerden sanki bıkıldı...
 Bostanlar kurudu, kumsallar تنها,

Artık zevk sürmüyor sularda sâba...

Dicle'm hani nerde sinene sinen,
Gökten perde perde sulara inen,
Kıpkızıl akşamlar, kızıl sabahlar,
Sende mi nihayet giden siyahlar?

Gönlüme benziyor şimdi akışın;
Böyle mi çağlarsın Dicle'm, sen kışın?
Ben seni baharda güler görmüştüm;
Kıyında gülerek ömür sürmüştüm!

Sen beni aldattın, ben seni Dicle;
İnanmak olmuyor böyle gidişle,
Sanırım gülenler gülmüş yalandan,
Bir daha inanmam ta candan!

Eğer ki gülersem ben de inanma!
Dünyanın bir kulu geliyor sanma!
Tebessüm yalandır neşe kalmıyor,
Kalpteki teller de onu çalmıyor...

Nedim'in fağfurdan kâsesi gibi,
Vurdukça ah! Diyor kalbimin teli;
Seninde akışın kederli ah-ı,
İçinde akisler niçün siyahlı?

Lisana gelse de söyleyiversen ...
Çektiğim ye'sler şundandır desen;
Gönlüm de verirdi cevap bu derde,
Derdi ki: (Ye'sim var benim de dere).

Yoksa da senin de çektiğin azap
 Bahar için midir? İdelüm şıtap...
 Gel Dicle bütün bir kış bekleyelim,
 Bir ah ile biz birden inleyelim!

Çok sürmez o şen gün elbet gelecek
 Çiçekler açacak, dünya gülecek!
 Sen o gün çağlarsan yine neşe ile,
 Baharında solan ne yapsın söyle?

Kar

Diyarbakir: 28 Birinci Kanun 927

Zevkini sevdiğim Seyran Tepenin
 Yolunda izlerim karla silinmiş,
 Akışı gönlüme benzer derenin
 Kumsalı bu sabah beyaz giyinmiş.

Derdimi dinleyen damlar örtülmüş
 Beyaza büründü ahlarım sanki...
 Dünyaya semadan bir nur dökülmüş!
 Altında gizlenir hazanlar belki...

Etrafa baktıkça nâ-mütenahî
 İnsanın gözünde bir beyaz belde...
 Ye'simi bildin de verdin İlahi!
 Siyahlar üstüne çekildi perde...

Bir an için olsun gözüm aldandı,
 Uzakda gördüğüm dallar üstünde
 Titreyen karları bahardır sandı;
 Varlığım ısındı bu buzlu günde...
 Baharı isteyen gönlüme göre

Tabiat vakitsiz bir bahar verdi;
Ağlama! Diyorsun en güzel dere!
Bununla geçer mi şairin derdi?

Nerdesin

Diyarbakir: 26 / İkinci Kanun 928

Başında dinmekdi benim emelim
Dunca ye'simi dinerdi derdim... (Not: Dunca: en mantıklısı olabilir)
Dicle'm, kaç kere ben derdimi verdim
De suların onu aldı götürdü... (Not: De bağlaç önceki mısradan devam)

Bilirim dinmezdi derdim ki çoktu
Elemim kalbime saplı bir oktu
Bu sabah dinleyen Dicle'm de yoktu;
Ne oldun Dicle sen, benden mi kaçtın?

Bir âlem habı mı, nisyanı mı desem,
Beni dinlemeye isyanı mı desem,
Gücendin mi bana nedir, söylesen
Ne için yok oldun, acep nerdesin?

Anladım!.. bulutlar yerlere inmiş!
Ruhumun ele mi sinene sinmiş!
Bunun 'çün cihanın sisleri dinmiş
De Dicle'm sen yine sisli kalmışsın...
Yine mi görmemek, yine mi hicran?
Yine mi ağlamak, yine mi figan?
Beni ağlatmaya kast etdi cihan!
Feleğin keremine uğradığım an

Anladım ki onun sillesi yaman;
 Ey gönül ağlama cefaya dayan!
 Nelere dayanır bir aciz insan...
 Yıkılmaz tahammül yıkılır da can,
 Çok mudur Dicle'yi silmiş bir duman?

Neler siliyor o hain zaman!
 Ne lazım? Bunun'çün çekmeğe aman...
 Derdine bulunur derlerse derman
 Aldanma!.. hakikat söylemez inan

Koskoca tabiat bile saklayan!
 Anlamaz beklide bir gün okuyan,
 Olursa cihanda her gizli ayan...
 Bizemiş işkence en fani devran
 Odur ki dünyada bahtiyar olan
 Ulumun cihanı fethine kalan (Not: Ulum: Farklı da okunabilir.)
 Sus gönül bunları almıyor kafan!
 Kabahat sende mi? Görsün yaradan
 Kimdedir hal (l) olur elbet bu da'van
 Dinlersin işitmek varsa mezardan!
 Vazgeç sen soruna öğrenir soran
 Saf Dicle'm ne oldun, söyle nerdesin?

Not: Şiir dörtlüklerle başlamış, sonra bent özelliği kazanmış. İlk dört kıta dörtlüktür sonrası bütündür ve “an” kafiyesinin ritmine bağlıdır.

Hürmetkar olduğum Ayşe Celâl Hanımefendi'ye

Gümüş Saçlar

Erenköy 3 Nisan 1928

Hiç unutmam, bir geceydi,
Sizi hangi sebep eğdi
De lambanın al ışığı
Gümüş saçınıza değdi.

Nazarlarım birden
Takıldı da bu tellere,
İçimde bir hürmet duydum,
Hem de daldım bir kedere...

Yüksek karlı dağlar gibi
Başınızın ak telleri
Hem vakurdu hem de me'yus,
Dili olsa söyleseydi,

Anlatsaydı gördüğünü,
Nasıl elem sürdüğünü
Ve bu yaz gümüş rengi
Ne cefayla ördüğünü!

Kalbimde sonsuz bir sızı
Hissederken; başınızı
Kaldırdınız; lambanın da
Silindi oradan izi...

Silinir mi gönle akan
Bir elemli, dertli figân?
İşte hâlâ onun için
Ağlıyordu içimde kan!

Yazılamaz ki duyulan!
Ne istedim satırlardan

Karalamayı düşündüm,
Yalanmış ah! Her şey yalan!

Ne sevinç bâki ne keder,
Hayat geçiyor derbeder...
Saçınız ak olmasaydı
Diyecektim geçer gider...

Fakat sizde izi belli,
Esmiş mutlak mihnet yeli
O cefakar başınızdan!
Saçınızın gümüş teli

Diyor ki: “ben hicran gördüm
Çok derûni figân gördüm
Senelerin barı çökmüş
Bambaşka bir cihan gördüm!”

Göz yaşlarım inmeseydi,
Hissiyatım dinmeseydi,
Yazacaktım... varlığıma
Hicranınız sinmeseydi!

Sustum... ve bu sükût ile
Yine elem doldu dile;
Bir sonsuz hicrana düşmüş
Gönlüm sen var feryat ile

Vatanıma
Tahayyül

Diyarbakir 20 Birinci Kânun 927

Dediler ki: ["Ma'den"den geçilince
Yurdunun ötesi ne hoş, ne ince...
Güzel seda Dicle değil! Dam değil!
Kumsalda geçen o saf akşam değil!

Vatanımda bilsen daha neler var...
Baharda çağlayan şen çağlayanlar?
Yazın yeşillenen, yemyeşil bağlar
Kışın beyazlanan, karlı dik dağlar...]

Aşık gönlümde bir arzum uyandı,
Bu çağlayan nasıl bir çağlayandı?
Baharda bu sular nasıl taşarlar
Bu çetin yolları nerden aşarlar?

Gözümde karlarla kaplı geçitler...
At bile varmayan sarplı geçitler...
Beyazla örtülmüş yüce çamlıklar;
Derin uğuldayan loş ormanlıklar...

Bir bahar gelse de çiçekler açsa,
Dağların üstüne gün ışık saçsa,
Oralar mutlaka cennete benzer...
Kim bilir, ne güzel şakrar, bülbüller

Suların başına genç kızlar koşar;
Neşeli seslerden rüzgarlar coşar!
Kâh bir halka olup türküler oynarlar;
Seslerin aksi ile inerken dağlar!

Kâh bir sürü kuzu ardınca çoban

Bu uzun boylu Türk yiğit, ne yaman!
 Çiçekli yamacın her gün birinde...
 Geliyor, koşuyor, neşeli, zinde...

Ben de gitseydim ah! Gelse de bahar,
 Onları sevmeye ne çok arzum var!
 Doyulmaz vatanım, doyulmaz sana!
 Görmek de, sevmek de az gelir bana...

Çıkmıyor aklımdan şimdi bu isim;
 Karlı El-Aziz'le dik dağlı Dersim;
 Öz vatanım bunlar... benim vatanım
 Aşkınla yanıyor kalbimde kanım!

Kadınlığımıza!

Diyarbakır 27 II. Kanun 1928

İnsanın annesi yaşama sönük!
 İnsaniyet senin omzunda bir yük!..
 Günahın çekersin aciz olursan,
 Yuvanın, yurdunun, cihanın büyük!

Yuvanda yavrunu büyüten sensin!
 Her ferde seciye verdirten sendin!
 Vazifen büyüktür müdrük olmalı...
 Cihanda insanı yürüten sensin!

Çalış! Çalışmayan bil ki alçalır!
 Gayretle yurdunun derdi azalır,
 El ele vermezsek mesut yaşanmaz!
 Cemiyet kadınsız pek öksüz kalır.

Vatanın saracak çok yarası var!
 Düşünki... bununda bir çaresi var!
 Bu kutsi vazife sana da borçtur
 Bir anne kalbiyle o yarayı sar!

Çok çalış; çalışmak Türk'e şiardır!
 Yükselmemek senin için bir ardır!
 Türk annesi yüksel! Yüksel sen; çünkü
 Neslinin şanlı bir tarihi vardır.

Aç o tarihini, bir kere gör bak!
 Yüzün çıkacaktır insanlığa ak
 Fazilet, merhamet senin seciyen...
 Bunları göğsüne nişan diye tak

Bir gün seciyenin kadın ve erkek
 Önünde hürmetlerle eğilecek!..
 Türk nesli; cihanda insanlar senin
 Bu seciyeni bir rehber bilecek!

İşte bu varlığı cihana anlat!
 Şanlı tarihine bir şan daha kat!..
 Düşünki kadınsız olan yuvadan,
 Yetişmez vatana temiz bir evlat!

İnsanlar daima yardıma muhtaç!
 Demek cemiyete var bir ihtiyaç
 O halde kadınsız cemiyet olmaz!
 Çalış da yurduna saadetler saç!

Güzel vatanına neşe dolmalı!
 Onun'çün, çalışmak aşkın olmalı;

Yuvanın, yurdunun hem de insanın
Yarın ki şerefi taşkın olmalı!

Düşündüğün bu çok tatlı hayaller...
Zannetme ki müşkül / müşkil, muhal emeller!
El ele verince çalışkan eller,
Önüne geçemez en coşkun seller...

Ayrılık

Diyarbakir 1 Şubat 928

Bu garip gönlümün bitmez hicranı!
Senden de ayrılmak bana kadermiş...
Hicran ateşi bu köhne cihanı,
Yakmaya ta ezelden mukaddermiş!

İhtiyar surların, kara taşların;
Beni gizli gizli böylediler...
“Gözünden döktüğün hasret yaşları
Bizdir, mutlaka şair!”dediler.

İnandım; sizedir ey kara taşlar!
Benim garip gönlüm nelere aşık!
Kavaklı tavanlar, geniş havuşlar;
derler)
Günlerce gönlüme verdiler ışık!..

(Not: Diyarbakir’de avluya “havuş”

Yalnız, içinizden şimdi biriyle,
Dargınım... kırıldı bu kalbim güya!
Seven tez gücenir derlerse bile
İnanmak değer mi böyle sevdaya?

Çok seven gönlümü güzel sinenden
 Atıvermek... bilmem bana revâ mı?
 Seveni sevmemek illetindensen
 De Dicle'm ne buldu, söyle... deva mı?

Ona diyordu ki:

Affet

Erenköy 12 Mart 928

Dudaklarına yanan çılgın dudaklarımın
 Günahı varsa eğer günahkârı da sensin!
 Saçlarımda görünen o tel tel aklarımın,
 Azaptan olduğunu düşün de beni affet!

Kalbimde uçurumlar açan ilahi aşkın
 Bedbaht olanı benim bahtıyarı da sensin!
 İçerimde çağlayan bu coşkun ve taşkın
 Sevgiden solduğumu düşün de beni affet!

İhtiyarım elimde yoksa, eğer acizsem,
 Gönlümün aczi de sen ihtiyarı da sensin!
 Başında bela isem, her gün bir muaccizsem,
 Kıbrımı yolduğunu düşünde beni affet!

Gece gündüz sevginle durmadan yanıyorsam,
 Ömrümün leyli de sen neharı da sensin!
 Genç yaşımda canımdan bıkip usanıyorsa
 Kederle dolduğumu düşün de beni affet!

Çamlıktan Dönüş

Erenköy 16 Nisan 924

Yeşil çamlıklar ne kadar sessizdi,
Denizde dalgalar ne belirsizdi...
Sularda yine gün yaldızlar çizdi...
Işıklar “Gülelim” diyor sevgilim!

Tabiat pek şendi ahengi vardı!..
Dünyanın ne güzel bir rengi vardı
Her şeyin yanında hem dengi vardı;
Bülbüller “Sevelim” diyor sevgilim!

Uzakta çayırlar murada ermiş;
Ağaçlar bahardan bir kanat germiş...
Bazı bir lahza bir ömre değermiş!
Saatler “Geçelim” diyor sevgilim!

Çamların gölgesi hislerle dolu!
Sevgiler sırdaşı bağların yolu,
Benimde çarparken göğsümün solu,
Yıldızlar “Dönelim” diyor sevgilim

Bir Haber

Erenköy 14 Mart 928

Yetmedi bu keder dolmadı çilem!
Takatim dinse de azap yetmiyor...
Kalmadı derdimi dinleyen kimsem!
Gönlümde kıvranan acı gitmiyor

Ben onu gün gelirden biter sandım...
Uzanıp gittikçe bu dertle zaman...
Usandım dünyadan, candan usandım!

(Not: Sanki bir mısrası eksik)

Saçlarıma aklar düştü bu yüzden...

Kalbimi dağladı bir ateş yer yer!
 Teselli umarım ufak bir sözden;
 Gözüm yolda kaldı bir haber, haber!

Geldim!

Yollar: 25 Şubat 928

Benim güzel denizim!
 Ne kadardır sensizim...
 Hasretten uçtu benzim,
 Solarak sana geldim!

Bekr'in Diyar'ından,
 Dicle'nin kenarından,
 Mardin'in dik yarından,
 Koşarak sana geldim!

Suriye çöllerinden,
 Serabın göllerinden, (Not: Göl okumak daha münasıptı. Seraptan sonra göl gibi)
 Haleb'in yollarından,
 Aşarak sana geldim!
 Toros'lar arasından,
 Adana yaylasından,
 Konya'nın ovasından,
 Uçarak sana geldim!

Sakarya'yı da aştım...
 Onunla da sırdaştım!
 Taştım, denizim taştım,
 Coşarak sana geldim!

Doğru Yanlış Cetveli

<u>Sahife</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
26	Eşd	Eşdin
29	Ağağları, iekleri	Ağağlar, iekler
41	Ağlıyordum	Ağlıyorum
55	Grsn	Gördüğün
56	Usanıyorsa	Usanıyorsam

KIŞIN BAHAR 1965

DEDİM...DEDİ...

Şiirde açıklama yapılamaz.Ancak dizilişte kronolojik sıraya yer vermediğim için belirtmek istediğim şeyler var.

Şiirlerin üzerine yazıldıkları yerlerin adı ve tarihleri geçirilmiştir.

Böylece eleştircilere yılların anahtarını vermek istiyorum.

“Kışın Bahar” çağımın şiiridir.onun için başa geçirdim.Ve 1933’ten önce bastırduğım kitaplardaki bazı şiirlerle,o yıllardan bu yana yazılanları bir araya toplarken şiir dergisinin adı da “Kışın Bahar” oluverdi...

Dört bölümde yayımlanan bu dergideki şiirler;lirikler,epikler,pastoraller ve egzotikler olarak sıralanmıştır.

Ondan ötesi sevgili okurların bilinçaltı duyularına sunulmuştur.

İffet Halim

ORUZ

Anlamadılar Oruz,bağrındaki yüreği,
Kulaklar ki işitmez kime söylersin,neyi?
Bir yüzün çevresinde beliren çizgilerde
Gömülen her gölgeyi görececek gözler nerede...
Eğilmeyen başlara dik diye sırtıtanlar
Bir kanın çağlayarak akışından ne anlar

KIŞIN BAHAR

Ankara – 1950

Ağaçlarla saçlarım beyaz,
Dallarda bahar açmış ayaz,
Dallar buzlu, teller ak,
Ve içimdeki duygular sıcak...

Bütün ormanlar tllenmiş.
 Benim saçlarım küllenmiş.
 Fakat içimde kıvılcım var...
 Yollarda birer gelin aēalar...

Tutulsa buz, bakılsa iek,
 Ne kadar anlaşmış hayalle gerçek,
 Ya lınız ve yalnız anlaşmayanla,
 İçimdeki korla, başımdaki kar...

BAHAR YOLCULUēU

Anadolu Ekspresi - 1949

Bir kse ki, deniz dolu,
 evresinde daēlar mor,
 Ve kıyıda boylu boyunca
 Uzanan Anadolu...

Kırlar yeşil
 Sırlar gizli

Kucak kucak papatyalar
 Şeftali ieēi penbe
 Canımın içi kara
 Demek böyle çıktık bahara

Kırlar yeşil
 Sırlar gizli

Bin dert artar kıştan
 rpermişiz her bakıştan
 Dolar rüzgâr gönüle

Bahar gelir güle güle

Kırlar yeşil

Sırlar gizli

Karşılaşan iki tren

Biri bahar öteki ben

O benden kışı ben ondan yazı

Koparmağa savaştık

Kırlar yeşil

Sırlar gizli

KARLI DÜNYA

İsviçre. 1957

Sıra sıra karlı dağlar,

Sen olsaydın aşılırdı

Ova olsa koşulurdu

Derya olsa içilirdi

Gökler olsa uçulurdu...

Aramızda karlı toprak

Ve seneler yaprak yaprak...

Yeryüzünde o insanlar,

İçimizde o inanlar,

Yerin altı hep karanlık

Deri altı o bataklık

Karlı çamlar, karlı dağlar

Aramızda karlı toprak

Ve seneler yaprak yaprak...

Mesafesiz bir ayrılık
 Yıllar geçti soğuk ılık,
 Sen mi yoksun, ben mi varım ?

Dünya karlı ben yanarım.
 Karlı dağlar, karlı dünya

Aramızda karlı toprak
 Ve seneler yaprak yaprak...

KAR

İstanbul - 1945

Bırak varsın savursun rüzgar beni, kar gibi
 Halimde bu karlara bir benzeyiş var gibi
 Can var ki bu soğukta düşer sıcak kollara,
 Bense yağan kar gibi düştüm beyaz yollara

Bu yollarda erisen kim der ki cam yanık?
 Kim demiş insan göğü gündüzleri uyanık?
 Estikçe esti rüzgâr estikçe esti rüzgâr,
 Tıpkı yağan kar gibi yanımdan geçti onlar..

Hiç bakıp da camlardan dedin mi bu rüzgâra,
 Var git de ardı sıra yollarda onu ara,
 İsterdim bunu bilmek, duyulup arandım mı,
 Yoksa yağan kar gibi yollarda harcandım mı?

ARDIMDA KALANLAR

Doğu Ekspresi - 1946

Tren bozkırlarsa esen fırtına...
 Rayların yaslanıp, gönül sırtına,
 Bakır onluk gibi dümdüz olmuştur...

Bozkırlar akıyor iki yanımdan,
 Batan gün renk almış yanan canımdan,
 Can evinde yürek göz göz olmuştur...

Düdük sesleriyle duman geride,
 Cismimden gayrısı, aman, geride,
 Akıl sırçalaşmış, tuz buz olmuştur...

BEKLEYİŞ

İstanbul - 1949

Ağaç karaltıları loşluklarda yürüyor,
 Rüzgarlar dolaşıyor adım adım yollarda...
 Seslerle, karanlıklar bu uzanan kollarda...

Umut kapılarını bir özleyiş bürüyor,
 Bir koza kabuğunu içten dokuyor sanki,
 Ve gönül indiriyor ipek perdelerini

Bütün gelenler artık bir tüle bürünüyor,
 Bekleyiş sıyrılıyor çizgisinden gelenin,
 Şekli gönülleşiyor yollardan beklenenin...

ALLAH'A KADAR

İstanbul - 1958

Bu karanlık gecede pırıl pırıl ışıklar,

Gönlümde denizlerden aya varan bir yol var
 Bir yol ki uzanıyor Allah'ım sana kadar

TESBİH

Erenköy - 1929

Birer iri taneli kol kesilmiş bir tesbih
 Çektikçe yanıyorum, çektikçe yanıyorum,
 Gözlerimi kırpmadan buna dayanıyorum...

Elimde ateş tesbih, elimde alev tesbih,
 Durmadan çekiyorum, durmadan daha çeksem
 Bu ateşte öleyim yanarak öleceksem...

Sensiz geçen günlerdir elimdeki al tesbih
 Ben bu alev üstünde böyle emekliyorum,
 Bir ateş kesilerek yolunu bekliyorum...

TREN GÖTÜRDÜ

Erenköy – 1930

Saat çeyrek var on var, derken yirmiye saydı
 Bir şahap izi gibi tren raylarda kaydı
 Biz gene derdimizle bu yollara uzandık...

Bu yollarda kaç gün biz trenle baş koştuk,
 Kaç yıldır bu yollarda kaynak gibi coştuk,
 Bütün bir yaz izimiz bu yollara geçmişti...

O günler ne günlerdi, bitti mi bugün onlar,
 Niçin öten düdükle sarsıldı istasyonlar
 Son defa giden tren bir yazı götürdü mü?

HASRET

Erenköy - 1935

Gözlerimde yaş hasret,
Bağrımda bir taş hasret,
İçimde nakkaş hasret,
Aleve boyar beni...

Sıra sıra dağ hasret,
Bir ateşten çağ hasret,
Çile çile ağ hasret,
İçine koyar beni..

Bozkırlarda gün hasret
Bir sarmaşık yün hasret.
Ölümden üstün hasret,
Tenimden soyar beni...

ÖC

Erenköy - 1929

Canıma kıyar gibi dağ dağ ardına kaçtın,
Hançerle ayar gibi bağrımı göz göz deştin
Ardında göz yaşlarım sel oldu, sebil oldu...

Bugün senin uğruna kaç çıplağı unuttum,
Kaç açın acısını benliğimde uyuttum,
Bin bir istek içimde perişan sefil oldu...

On saat sana yanmak, on işimi kül etti,
Ne ettiyse bana hep bu çılgın gönül etti...

Senden öcalmağa ben, nasıl kanar, doyarım?

Bir gün elbet dönersin, dağlar aşılacaktır,
Sana gönül çekmekten elbet şaşılacaktır,
O gün beni kör eden gözlerini oyarım...

KAVUNCU

Erenköy - 1929

On beş diye zorladım beş kuruş çalmak için,
Beş kuruşluk canını bununla almak için,
Ardındaki küfesi gıcır gıcır inledi,
İçindeki yüküyle önünde kalmak için...

Onun için satan da alan da bir insandı,
O, yüz para kazançla, can doyuran bir candı,
Bundandı şakağından süzülen ter damlası
On yediye al diye yalvardığı bundandı...

Verseydim aldanırdım, vermemek alçaklıktı,
Göğsümden geçen kanlar duyuyordum ılıktı,
Yana yana on beşe canını satın aldım,
Bu böyle canlar alan bir türlü pazarlıktı....

NEDEN BEKLİYOR?

Erenköy - 1945

Onu daha doğmadan dediler atın taşta,
Caminin taş avlusu, yolun taş kaldırımını
Yatmak için çok bile piç sayılan bir başa...

Bu açılan taş kucak bir suçu olmayana,
Yatacak beşik midir, gömülecek mezar mı?
Niçin bekliyor onu, bu kaya kollu ana?

Daha günü görmeden, geceyi anlamadan
Taşlara çarpacak baş, söyle neden bekliyor,
Seni sert kaldırımlar, avludaki şadırvan?

SESSİZ PERŞEMBELER

İstanbul - 1964

Teller söylemez, yankılar vermez,
Ne var bu sessiz perşembelerde?

Yalnız bir gönül çırpıntısı titreşir,
Görünmez antenler üstünde...
Bilinmez neleri, nereleri
Kapsar bu antenler?
Böyle sessiz akıp gider perşembeler...

Duyanlar içinde duygu
Bir kör kuyu...
Sevdalar atılmış içine,
Uzan uzanabildiğine
Ses gelmez, ses vermez.
Boşuna çekilir derin derin nefesler,
Gene sessiz akıp gider perşembeler.

SANA!

İstanbul - 1958.

Ey ana denilen yar,
Ey Őekatler kaynağı
Ey beklemeden seven.
Ey istemeden veren,
Gül koncalar bahçesi...
Ey al kanlar pınarı
Sana sevgi, sana saygı!....

EPIK BÖLÜM

ATAM

İstanbul - 10 Kasım 1938

Aman! Toprağa verdi millet yüce oğlunu
Türk toprağı kıskandı kucağımızdan onu.
Dünya nasıl koptuysa güneşten yana yana
Bir millet alev olmuş yanıyor Atam sana!

Türk olan her bir varlık, toprak, su, insan, bayrak
Sana bağlılığını sunuyor ağlıyarak
Ağlıyor bütün dünya ve bütün bir insanlık
EŞsiz oğlunu verdi ebede kahramanlık

Türk anası bağrında emzirdiğin o güneş
 Türk genci damarında seni yakan bu ateş
 Karıştı bu göklere şimşekler gürlere gibi
 Yarınlar o güneşle yanacak dünler gibi
 Çizmesinin altına gençliğimi serdiğim
 Ey ulu ülküsüne varlığını verdiğim
 Hâlâ Sakaryaların askerinin içimde
 Her gün başka sevgiyle her gün başka biçimde

Çizmene kılıncına, saçının her teline
 Bağlandık bir milletçe bu millet emeline
 Bu bağda insanlık var, Türklük var, atılış var
 – Ya istiklal ya ölüm, diye yurdu alış var

Dize geldi önünde başı cihangirliğin
 Böylece perçinlendi özü milli birliğin
 Bizi yirminci asra ulaştırdı bu varlık
 Ebedi hakkı oldu milletin hükümdarlık

Demek şimdi yurdunda ocağında babasız
 Bir millet yetim kaldı bu toprakta Atasız?
 Kim demiş, âdem susar önünde bu varlığın
 Burada ne rolü var, ne sözü mezarlığın

Atatürk mefhumunda hayat kuvvet ebet var
 Atatürk varolacak varolan bir millet var
 Halkın ulu önderi, ordunun yüce eri
 Sana erişmek için boy vermez şehitleri

İmanınla yolarak, sıyrılarak rütbeden
 En yüksek yere varan halk peygamberisin sen!
 Ey Türk genci bu yolda can versek gönül kanmaz

Bu öyle bir gönül ki ona canlar dayanmaz!

Sıyrılarak kalıptan, maddeden ve şekilden
Onun kan mefhumuna dökülsek şimdi birden
Çağlasak on bin yıldır damarda çağlar gibi
Ağlıyor bütün millet bir tek göz ağlar gibi...

Atam bu güz yaşlarında sana sonsuz minnet var.
Gönülde sevgi değil; kara sevda, cinnet var
Rahat yat toprağında yurdumun ünlü kulu
Ne mutlu Türk olana, Atam sana ne mutlu

Bir gençlik bekçisidir sunduğun emanetin
Bekliyor tunçlar gibi, kayalar gibi metin.
On beşinci yılında yüce cumhuriyetin
Andiçeriz başına sonsuzdur emanetin.

ATAMLA BAŞBAŞA

İstanbul - 10 Kasım 1963

Yirmi beş yıl canından ayrı düşmüş canlarız,
Sen yoksun fakat Atam, gençlik var, bizler varız,
Kadın erkek yolunda otuz milyon kadarız...

İnan dolu milyonlar gerekse dağlar deler,
Böyle aşılamadı mı, savaştığın, seneler?
Böyle geçti tarihe o ünlü efsaneler...

Şimdi gençlik yolunda, güvendiğin kuşaklar,
Kadınlar benliğinde sana minnetler saklar;
Yoluna varmıyanlar, bil ki kahrolacaklar!...

Senin özlü varlığın yabana amaç olmaz,
Dolanık düşünceye, inan ki; araç olmaz;
Işık dolu yolunda kara dolambaç olmaz!

And içeriz başına bir daha baş adarız!
Devrimlerin uğruna gene canlar harcarız.
Sen yoksun, fakat Atam, gençlik var, bizler varız....

Yükselen her bacadan. sanki tüten dumansın,
Çarpan her bir yürekte, çağlayan o al kansın,
Sen bayraksın, topraksın, tüm deyimle vatansın.

TÜRK KADINI

Ankara - 1949

Destan destan dolaştın tarih yapraklarını,
Avuç avuç kavradın Vatan topraklarını...
Bağırdaki ocağın ateşini sen yaktın.
Ana dili konuşan her oğula sen baktın.

Çatı altı ocağın çatı üstü vatanın
Üste de alta kadar sen canını harcadın
Saçının her ak teli bin duyguyla ağardı
Sevgi dolu kucağın şefkatle yurdu sardı

Evinde aş peşinde yurdunda iş peşinde
Seni vicdanlı buldu bulanlar iş başında
Sapan dedin kavradın parmağın kalem tuttu
Sabrın senin tezgâha ne destanlar dokuttu...

Ordular yola çıkar ardı sıra sen varsın
 Gerideki toprağa sen gücünü harcarsın
 Oğul döker kanını sınır boyunca yere,
 İçine ateş düşer renk vermezsin ellere...

Beşiğinin çulunu namluya saran kadın,
 Kağnıyı köyden alıp cepheye süren kadın,
 Bağına taşlar basıp oğullar veren kadın,
 Böyle tuttu dünyayı senin mübarek adın!..

ER

Çatalca - 1942

Her ananın bağırında vatan sevdası tüter
 Türk oğlu bu bağırdan sağılan kanı emer
 Bu bağır ki ilk önce ona olmuştur siper
 Böylece Türk çocuğu bir anadan doğma er...

Her kadının kalbinde yatan arslandır asker
 Bu bağırdan sınıra ulaşmaktır mukadder
 Dağlardan akan sular vadide böyle kükrer
 Böylece gönüllerden çağıldayan kandır er...

Genç kızların gözünde gönlünde yatandır er,
 Bütün er çocukların nabzında atandır er,
 Bir milletin bağırında çağıldayan kandır er,
 Gönüldür, aşkıdır, kandır velhasıl vatandır er...

A, KIBRIS!

Lefkoşe - 1948

Dağın dağımdan kopmuş, ruhuz açan baharda,
 Gönümün sıcakıyla buğulanmış göklerin...
 Elâ gözler renginde uzanan tarlalarda,
 Sandım sızan kanımız rengini veren yerin!...

Diyorlar ki pınarlar süzülür Toroslardan,
 Zeytin dallarındaki ana yurdun yaprağı;
 Dalgalar ses getirir ona Barbaroslardan,
 Kanıyla kemiğiyle bu yurt Türkün toprağı...

Beni benden soyarak yalın yürek bıraktın,
 A Kıbrıs gönül verdim toprağına taşına...
 Hasret dolu bağrıma ağular gibi aktın,
 Bırakmayız ant olsun seni yalnız başına!...

GELİYOR!

İstanbul - 8 Haziran 1958 mitingi

Seksen yıl önce ufka uçup batan geliyor,
 Çevirdi yelkenleri sana atan geliyor,
 O topraklar altına düşüp yatan geliyor!...

Yıllardır damarlarda çağlıyan kan geliyor,
 Köpürdü coştı millet, kadın kızan geliyor,
 Süngüsü parıldayan o kahraman geliyor!...

Hak yoluna yürüyen, hakka tapan geliyor,

İşte karşı kıyıda dalgalanan geliyor,
Çırpınma Yavru Kıbrıs, Ana Vatan geliyor!

GELİN

İstanbul - 1954

Akdenizin bağrına serilmiş bir gelir var,
Güzel başında beyaz limon çiçekleriyle,
Sirtında ak kaftanla, yeşil etekleriyle,
Bekliyor yavukluyu uzun bir ömür kadar

Masum hıçkırıklar var şimdi kulaklarımda,
Yaşlı gözler içimde ayna gibi parlıyor,
Yavukludan sanki o, selâm sabah arıyor,
Süzülen damlalarla, bükük dudaklarında.

O yavuz delikanlı sana vurgun a kızım!
Yeşil yeşil çimenle kucak kucak çiçekle,
İster gönül dolusu, ister bir ömür bekle
Seni evereceğiz bir gün elbet Kıbrıs'ım!

ERCİYES'E GELDİM

Kayseri - 1959

O dumanlı başına başım koymağa geldim.
Borcunda buzlu sular içip sönmeğe geldim
Senin gibi Erciyes içten yanmağa geldim
Vatan topraklarına düşüp kanmağa geldim...

Ağrinas'tan yoluna böyle düştü Sinan'lar,
Böyle aşk duydu sana o Karacaoğlanlar.
O tepelerden doldu gönüllere dolanlar,

Yalçın bağıın üstü ben eğilip dize geldim...

O ilâhî kubbeler altı dualarım var.
Götürün sevgilime sesimi yüce dağlar,
Kıbrıs diye içimde bir yavru vatan ağlar,
Kandırmağa gönlümü ben Erciyes'e geldim...

ANALAR KONUŞUYOR

Çanakkale – 1954 Çanakkale Anıtı temel atma töreninde

Açıl ey toprak açıl, bağıında yavrum saklı,
Helâl olsun o kan ki bağıımdan sana aktı,
Oğullar ve oğullar o an Çanakkale'de
Vatan diye kanıyla burcuna bayrak taktı...

Bugün kazılan yerden fişkırın Türk kanıdır,
Şu dikilen anıtın temeli Türk canıdır.
Vatan için kanını harcayan oğullar ki,
Yeleyi yere sermiş analar arslanıdır...

Kırk bahar çiçek derdi o al güller üstüne,
Yıllar örtülemedi o gönüller üstüne,
Mübarek şehitlerin Çanakkale anıtı,
İşte dikilmektedir o ak küller üstüne...

Selâm ey Çanakkale, şehitlerin diyarı
Aşşeler Fatmaların kucak kucak selâmı
Bütün Türk anaları karşında selâm durur,
Ey yüce milletimin kahramanlık destanı...

YARDIMSEVENLERDENİZ

Ankara - 1958

Ne varsa gönlümüzde ona döküldü bizden,
 Damla damla süzüldü bu şefkat içimizden
 Otuz yılın sevgisi böyle örüldü işte,
 Dalgalar böyle taşar gönül adlı denizden...

Yardım seven yürekte, yardım bir kuş kanadı,
 Çırpınan bu kanadın yara sarmak amacı
 Sevilmeden sevmek o, beklemeden vermek o,
 Ana aşkı demek o, ana duygusu adı!

Atatürk'ün izinden coşup gelenlerdeniz
 Yurdun dört bucağına kanat gerenlerdeniz,
 Adımız ondan nişan, şefkatlimiz ona şan,
 Yardımsevenlerdeniz, yardımsevenlerdeniz!

TÜRK ÇOCUĞU

İstanbul - 1952

Bu sınırlar içinde dalgalanan bayraksın,
 Sen Yirmi Üç Nisan'ın dallarında yapraksın,
 Egemenlik ağacı seninle bahar açar,
 Her nisan yağmur olup sen yurda akacaksın!

1920 nin tunç gönlü senin gönlün,
 Yirmi Üç Nisan günü böylece senin günün,
 Filiz veren bağıdır, hızla çarpan yüreğin,
 Otuz iki yıl önce açılan taze gülün.

Bağı veren Atadır, üzümü deren sensin,

Bir millet varlığını tarihe seren sensin,
Türk uygar yaşamıştır, yaşayacaktır, çünkü,
Her Yirmi Üç Nisanda yurdda yeşeren sensin!...

PASTORAL BÖLÜM

KİRAZLI BENDİ

İstanbul - 1947

Yeşil suya ak düşmüş köprünün mermerinden,
Bir ah et yeşil kuru, bin ah çeker derinden...
Allahıyla başbaşa kalan kirazlı bendi.
Meşk etmiş söyleşmeği Allahın eserinden...

Dağlar dolamış bendi iki yeşil koluyla..
Gel varalım sulara yeşil dağlar yoluyla...
Bu zümrüt aynada biz bulalım kendimizi,
Birleşsin orda Allah yarattığı kuluyla...

GÜMÜŞ AYNA

Erenköy - 1937

Kayalar ve kıyılar bir oymalı çerçeve,
Sıgmıyor gümüş ayna her ele ve her cebe.
Yaratan bu aynayı tutmuş güneşle aya...

Yüzün görünebilir bu suyun avucundan,
Kaldırabilirsen tut tabiatın ucundan,
Allaha bakar gibi bak bu gümüş aynaya!..

RİZE

Rize - 1936

Gönlüm sanki önünde eğildi geldi dize,
Yemyeşil dağlarıyla beni kapladı Rize;
Köpürerek çağladım, aktım Karadeniz'e...

Yeşil kaftan giyinmiş sıra sıra dağların,
Yeşil püskül deriyor sırtlarında bağların,
Sende yaşanan günler en yeşili çağların...

Yeşil buğu tütüyor otlarından havada
Binmiş gibi oluyor insan yeşil kanalda,
Yerler yeşil, gök yeşil, Allah yeşil burada...

DİYARBAKIR ŞARKISI

Diyarbakır - 1928

Ana, Seyran Tepeden
Çıkan ayı gördün mü?
Allahvekil dereden,
Işığı vurdu birden...

Ay yüzünü öpmüşem!

Ay gözünü öpmüşem!

Aya ben, ana hayran,
Aya ben, ana kurban,
Aşığım ta gönülden!...
Ay, ben sana verdim can!

Ay yüzünü öpmüşem!

Ay gözünü öpmüşem!

DERSİM'İ ÖZLEYİŞ

Diyarbakır. 1928

Dediler ki Maden'den geçilince
 Yurdunun ötesi ne hoş, ne ince;
 Güzel yalnız Dicle değil, dam değil.
 Kumsalda geçen o loş akşam değil...

Oralarda bilsen daha neler var;
 Yamaçlardan akan şen çağlayanlar;
 Yazın yeşillenen, yemyeşil bağlar,
 Kışın beyazlanan karlı dik dağlar. .

Yanık gönlümde bir istek uyandı,
 Bu çağlayan nasıl bir çağlayandı
 Baharda bu sular nasıl taşarlar
 Bu çetin yolları nerden aşarlar?

Gözümde karlarla kaplı geçitler,
 At bile varmayan. sarplı geçitler...
 Beyaza bürünmüş yüce çamlıklar,
 Derinden iç çeken loş ormanlıklar...

Ben de gitseydim Ah! gelse de bahar,
 Onları görmeğe ne çok arzum var!
 Doyulmaz toprağım, doyulmaz sana,
 Görmek de, sevmek de az gelir bana...

Çıkıyor aklımdan şimdi bu isim,
 Karlı Elâziz'le dik dağlı Dersim

Öz vatanım bunlar... benim vatanım
Sevginle yanıyor içimde kanım!...

TARLADAKİ LALELER

Erenköy -1957

Turuncu, al, mor, sarı,
Bir el sermiş onları...
Kapsıyor yaradanı
Tarladaki lâleler...

Sam vurmuş gibi kıra
Çalmış renkler bakıra,
Boyanmış ardı sıra,
Tarladaki lâleler...

EGZOTİK BÖLÜM

KUETTA ÇARŞISI

Kuetta - 1929

Gür sesile bağırdı: Tanga vala, tanga bes...
Sarıklı arabacı dediğinden anladı,
Tangasını durdurdu ileride bir nefes.

Kavuklu da binince arabası sallandı.
Gurbette birbirine sokulmuş iki yolcu
Asfalttan sokakların üstünde yuvarlandı...

İngiliz'in caddesi bir noktada tükendi.
Sefilleşti sokaklar, sivrildi kaldırımlar

Hindistan'da Hintlinin yolu diken dikendi...

Bir tarafta şalvarlı, kavuklu bin bir insan,
Bir yanda halhalları gümüşten bir kuyumcu,
Bir yandan (sâri) satan japonyalı bir dükkân...

Kuytu kuytu daha daha izbeler,
Fildişinden şeytanlar, Çin işinde fincanlar,
Abanoz gergedanlar ve daha neler neler...

Sonra yolcular durdu, bir resmin karşısında,
Dünyanın bir ucunda o varlığı duydular,
Türk olmak ne hoş şeydi Kuetta çarşısında!

FİRAVUNUN MEZARINDA

Kahire - 1929

Pırıl pırıl parladı ve pırıl pırıl yandı,
Arabın ellerinde mum ışığı sallandı,
Firavun'un hayali divarlarda uyandı...

Göz göz oyulmuş yerler, kapkaranlık, simsiyah,
Kurum gibi derili gözleri ak bir fellâh...
Seni sevdim o sabah, seni sevdim o sabah!...

Eli kumun üstünde bir siyah örümcekti,
Yol yol çizgiler çekti, yol yol çizgiler çekti,
Örümcek elli arap bahtımı çizecekti...

Çukurdan baş kaldırdım piramitler boy boydu,
O sabah gönlüm toydu, o sabah gönlüm toydu,
Hınzır fellâh o sabah gönlüme seni koydu...

LİBİ ÇÖLÜNE DOGRU

Kızıldeniz- 1929 .

Kızıl saçlı şeytana sokuldu esmer erkek,
 Çıtır çıtır araba kum yollardan yürüdü,
 Bir dakkanın içinde kum dünyayı bürüdü...

Çırılçıplak vahşiler tüyleri kıvrır kıvrır,
 Elllerinde bir tek çöp, hayır, çöp değil, tarak
 Geçen şeye baktılar babaları tutarak...

Hışır hışır bir rüzgâr savruldu hışır hışır,
 Alev saçlı şeytana daha sokuldu esmer
 Önlerinde kümeler, artlarında kümeler...

Güneş tepeye çıktı, çöl daha. kızgınlaştı,
 Güneş esmeri yaktı, kızıl esmeri yaktı,
 Allah çöl ne sıcaktı, dudağı ne sıcaktı!

ZENCİ AŞKI

Ankara - 1930

Yandılar, yalvardılar; göğsünde kıvrandılar,
 Bu zevki de içtiler bundan da usandılar,
 Abanozdan sandılar, abanozdan sandılar...

Sürü sürü develer gökte inliyen çanlar,
 Her gün giden kervanlar, her gün dönen kervanlar,
 Dalgaları dev gibi homurdıyan bir deniz,
 Bu denizden sararan bakır gibi bir beniz...
 Bunlar uzun yıllara karışan bir gölgeydi,
 O dümdüz kumlar neydi, o kızgın güneş neydi,

Sonra kurşun kubbeli minareli o şehir,
 Suları yıldız gibi parıldıyan o nehir,
 Masal gibi saraylar, şeytan gibi adamlar,
 Üstünde başka bir zevk taşıyan mermer damlar,
 Cennet gibi bahçeler, tûba gibi ağaçlar,
 Rüzgârlara karışan kuzgunî siyah saçlar?

Çınliyordular çanlar, çınliyordular çanlar,
 Gözlerde teccüsler, kalplerde heyecanlar,
 İşte artık sahneye zenci kız çıkıyordu,
 Halk yeri yıkıyordu, halk yeri yıkıyordu...
 Bu yepyeni zevklerden doğan sahne yıldızı,
 Bu işte zenci kızı, bu işte zenci kızı
 İpince bacakları, ipincecik kolları,
 Beklesinler yolları beklesinler yolları,
 Elbet çanlar susacak elbet davul duracak,
 Tamam üç defa perde kaldırılıp konacak,
 Deste deste kâğıtlar, demet demet çiçekler,
 Perdenin arkasında önüne gelecekler,
 Sonra yol bekleyenler yoluna çıkacaklar
 Canını sıkacaklar, canını sıkacaklar!...

Gözleri deniz gibi, saçları güneş gibi
 Meleklerle eş gibi, meleklerle eş gibi!
 O insan bir hayal mi, bir peri miydi neydi?
 Teni beyaz kimseler ne anlaşılmaz şeydi...
 Odaya son ampulün kızıl camı vurmıştu,
 Dıvara sıra sıra gölgeler oturmuştu.
 Karanlığın zevkleri gündüzden bambaşkaydı
 O geceleri saydı, o geceleri saydı,
 İçinde alav gibi hâlâ yanan geceler,
 Alevden işkenceler, alevden işkenceler!..

Onu yalandan seven derisini sevmişti,
 Bu yeni zevke göre bir kaç gecelik işti...
 Kanlar beyaz çarşafa biraz daha döküldü,
 Göğsünde hâlâ vuran yürek değil gönüldü,
 İşte zenci son akşam o gönülle gömüldü!.

İLÂHLAR ARASINDA

Atina - 1931

Atina, Akropolis, müze... Tunç.. mermer adam,
 İnsanlar tapmak için mermerleri oymuşlar,
 İnsanlar mermerlere benliğini koymuşlar...

Bu taştan adamlara karışıyor varlığım,
 İçimde heyecanlar, istekler ihtiraslar,
 İçimde sevmek için, tapmak için istek var.

Bir mermer bakış bana yap diyor, yarat diyor,
 Ötede bir taş dudak gülüyor için için;
 İçimde kıvranışlar dudağı öpmek için,

Mermerler ona benzer, ilâhlar ona benzer
 Gönlümün mermerlerden oyulmuş sevgilisi
 O böyle mermer gibi, ilâh gibi birisi.

HÜDA HAFİZ (Allah'a İsmarladık)

Karache - 1951 (Uçakla)

Hüda Hafız Pakistan, Pakistan Hüda Hafız!.
 Uzakta fildişinden şehre döndü Karache,
 Yere seriliverdi uçsuz bucaksız deniz...
 Hüda Hafız Pakistan, Pakistan Hüda Hafız!

Lahor bahçelerinin dört renk yeşil dıvarı,
 Telli pullu Sâriler, Şelvarlar, Gararalar,
 Üstüne gölge tutan hurmalar orda kaldı...
 Hüda Hafız Pakistan, Pakistan Hüda Hafız!

Hilâli nakşederek göğün ta.. kubbesine,
 Güneydeki yıldızı solgun sevgilisiyle,
 Akşamların aşk dolu boşluğuna bıraktık...
 Hüda Hafız Pakistan, Pakistan Hüda Hafız!

Gözlerden gönle giden o dilsiz deyimleri,
 Kalplerin ta içinde yatan o kahramanı,
 Ve bizden ne kalmışsa bıraktık yer yer, iz iz....
 Hüda Hafız Pakistan. Pakistan Huda Hafız!

HİNT DENİZİNDE

Hint Denizi - 1929

Çan çan çan... çınlamalar... gene çan, gene çan çan...
 Durmadan çalıyor çan, durmadan çalıyor çan.
 Güvertenin üstünde kıvranıyor bin bir can!

Dalgalar bulutlarla göğüs göğüse vermiş,
 Meğerse Hint denizi bulutları severmiş,
 Böyle sevişirlermiş, böyle sevişirlermiş...

Uçuyor gemi gökte, ak bulutlu bir gökte,
 Allakbullak güverte, allakbullak güverte,
 Kıvranıyor insanlar... Aman varılsa Hint'e...

Acı düdük sesleri, bakırdan çan sesleri,

San saçlı kadınlar, saz benizli çocuklar,
İnsanlar kıvranıyor... Aman dönülse geri!..

HİNT BİLMECESİ

Hindistan - 1929

İskeletten insanlar, insandan iskeletler,
Bunlar böyle bir külçe, böyle bir kemik âlet
Bunlar böyle bir insan, böyle bir cins hayalet...

Kaburgalar soluktan alçalıp yükseliyor,
Bu kemik omuzlarda oturan bir adam var,
Adam değil ejderha, adam değil canavar!.

Bir sürü kemik kafa, gözleri oyuk oyuk
Cılız koyunlar gibi birbirine vuruyor,
Omuzda giden adam keyfinden kuduruyor!

Sızlıyor kemik başlar, sızlıyor kemik kollar,
Tam üç yüz milyon insan bu sızıyı duyuyor
Ve sonra bu hastalar uyanıyor, uyuyor...

TUL DAİRELERİ

Ankara - 1930

Saat sıfırı vurdu, sıfır derecesinde,
Bir şehir baştan başa uykuya dalmış gibi
Azrail bu şehirin canını almış gibi..

Uzakta bir masanın başında adamlar var,
Onlar da korkuyorlar, ses çıkarmıyorlar hiç
Ve dürbünlü göziyle uyuyor Gırniviç...

Bu saatte bu masa, bil çevrilen oyun ne?
Üç yüz milyon kafayla fiş gibi oynıyorlar,
Bu sanki bir adamca iş gibi, oynuyorlar...

Koca dünya dönüyor, gene saat yirmi dört
Bu saatte Çat gölü damla damla eriyor,
Kadavradan fellâhlar kollarını geriyor...

Ortalıkta tarçınla aç mideler kokuyor,
Gündüz çakan kamçılar bu anda uyuyorlar,
Meşinler bu saatte ıstırap duyuyorlar...

Tul derecesi otuz, burası Leningrat
Burası kadınları asker yapan memleket,
Burası kıralları rençper yapan memleket...

Burada da bu saatte çevrilen oyunlar var
Tikitak tirik tırak telsizler işliyorlar,
Bu işler dalga dalga böyle genişliyorlar...

Bir kalın düdük sesi ve bir transatlantik
Ve kıyı da bir sergi otrüş yelpazelerden
Burası işte Aden, burası işte Aden...
Kolonyal kasketli iri dişli herifler,
Bunların bu saatte burda da bir işi var,
Ve sonra karanlıklar ve daha karanlıklar.

Gırniviç'te saat tamam dördü vururken,

İran elinde işte henüz gece yarısı.
Acem'lerin uyuyor üç saatlik karısı.

Ay ışığında karlar pırıl pırıl yanıyor
Bu karların üstünde kan damlasından izler
Buralarda kesilmiş dili olan dilsizler...

Çin işi, Acem işi, Japon işi, Hint işi
Bu işte Tacımahal, burası işte Bombay,
Asfalt caddelerde ray, uzakta bir saray, ay...

Ta uzakta bir saray, ta yakında bir orman,
Hint cevizi altında Hindu'lar kaynaşıyor
Bu kaynaşma içinde bir emeli taşıyor...

Bu kaynaşma Ganj gibi bu ormandan taşacak,
Gırniviç'te saat varsın da beşi vursun
Varsın masa üstünde insanlar pusu kursun!...

Dönüyor dönüyoruz: dönüyor dönüyoruz,
Burası saksavullu toprakların diyarı...
Burası Karluk'ların, Kıpçak'ların diyarı...

Bu karlar eriyince bu toprakta lâleler,
Demet demet veren renk kucak kucak açacak
Ardıç boylu güzeller kırlarda dolaşacak...

Bülbüller şakıyacak. bülbüller ağlıyacak,
Ay gökte süzülecek taptaze bir kız gibi,
Rüzgârlar bayıltacak insanı kımız gibi.

Dalgalar, saçı beyaz, gözü yeşil dalgalar,
Kapkaranlılık bir gece, sularda bir yol izi,
Kudurmuş aslan gibi kükriyor Hint denizi..

Bir gemi bocalıyor bu gemi,aman batsa
Uzakta kemik eller yükselmiş yalvarıyor,
Bu eller denizlerden böyle imdat arıyor...

Gene saat yirmi dört, gene bir kan kokusu,
Demir papuçlu cinler tahtırvan istiyor,
Kızıl gözlü periler susamış kan istiyor;

Bu bir çin kumaşından kurulmuş ipek perde.
Çekik gözlü Çinli'ler karagöz oynuyorlar
Bir takım ecinniler karagöz oynuyorlar...

Bu perdenin ardında bir kaç adam gölgesi,
Çinli'ler gölgelerin elinde duruyorlar
Bir deri takım gibi perdeye vuruyorlar...

Daire yüz otuz beş, burası da Osaka
Bin bir rengi ve zevki dokuyanlar uyuyor,
Altmış iki senedir okuyanlar uyuyor...

Gene saat yirmi dört, tul çizgisi yüz elli,
Esmer tenli insanlar bu saatte uyuyor
Hindistan cevizleri (kopra) için kuruyor...

Uyu Polinezyalı, uyu, saat yirmi dört,
Uyu, senin sabahın seneleri bekliyor,
Sana doğacak güneş ufukta emekliyor...

Gözümde okyanuslar, gönlümde okyanuslar,
Uyu ılık suların ılık kanlı insanı
Uyu ki harcamasın canavarlar o canı

Hiç durmadan dönüyor, derece yüz otuz beş,
Ulu derya bu gece gazabından taşıyor,
Uzakta bir pakebo sularla uğraşiyor.

Bu yolcular kim bilir, nerelerden geliyor,
Nerelerden geliyor, nerelere varacak.
Hangi kollar onları arasına saracak?

Kim bilir bu yolcular ne çeşit bir insandır?
İnsanlar insanlardan armayla seçiliyor,
Bu öyle bir geçit ki rengârenk geçiliyor...

Buzlar, kayalar gibi, kaleler gibi buzlar,
Burda saat akrebi tam yirmi dörtte donmuş,
Karanlıklar bu yere ezelden beri konmuş!

Uzakta bu buzları düşünen kafalar var,
Bir kadın yola çıkmış şimale ilerliyor,
Buz içinde terliyor, buz içinde terliyor...

Buzlar, kayalar gibi, kaleler gibi buzlar,
Bilinmiyen bir nokta, görünmiyen bir nokta
Cenup kutbu yan gelmiş rahatça uyumakta...

İnsanlar rüyasında bu noktayı görüyor,
İnsanlar buz kesilse kutupları aşacak,
Ateş olsa, kül olsa maksada ulaşacak...

Gene saat yirmi dört gene çizgi yüz elli,
Alaska Sibirya'ya kollarını uzatmış.
Okyanusun koynunda varmış uykuya yatmış...

Hiç durmadan dönüyor, derece yüz altmış beş
Medarlar boylarında Ulu derya yanıyor,
Koskoca cüssesi ile buna zor dayanıyor!

Burada damla damla eriyor okyanuslar,
Ulu derya bu hızı uzaklarda alacak.
Alçalıp yükselecek, yükselip alçalacak...

Dönüyor dönüyoruz, dönüyor, dönüyoruz
Burası bin bir çeşit insanların diyarı,
Burası betonarme aslanların diyarı...

Bu yerde İnsanoğlu dehasından çıldırmış,
Seksen katlı binalar bir geniş tımarhane
Bu yerde insan oğlu çıldırmış dahiyane...

Gene dünya dönüyor, tul dairesi yüz beş,
Gene bin bir milleti bir millet eden yerler,
Gene rökör kırmalar, cambazlıklar, hünerler...

Tul dairesi doksan ve Meksiko körfezi,
Antiller'e dayanmış etrafına bakıyor,
Meksiko körfezi de bir tarafa akıyor...

Tul çizgisi yetmiş beş burası işte Nuyork,
İşte Bruklayn, Hedzon, işte dev gibi Vulvort,
İşte milyar babası tüyü yolunmuş bir lort...

Göklere tel örgüden bir şebeke kurulmuş,
 Bu tel örgü Nuyork'ta saklıyor kasaları,
 Bu kasalar dünyada ölüm yarasaları...

Tul dairesi altmış, burası Lâplate,
 Ve işte Paraguay, Arjantin,Uruguay,
 Pampa düzünde mısır, Pampa düzünde buğday

Tul dairesi kırk beş, beyaz bembeyaz yerler
 Buzların ortasında bir Eskimo uyuyor,
 Eskimo rüyasında balınayı vuruyor.

Dalgalar ve fırtına, sıcak su, Golfistrim,
 İşte Atlas deryası, tul dairesi otuz
 Hiç durmadan dönüyor, dönüyor, dönüyoruz...

Tul dairesi on beş, gene saat yirmi dört,
 Bir yanda karanlıkta göz kırıyor İzlânda,
 Bir yanda bu saatte el çırpıyor İrlânda.

Kıyıya her vuruşta dalgalar sesleniyor,
 İzlânda, balıkçılar, Piyerloti bir roman,
 Dönüyor, dönüyoruz ve dönecek durmadan...

AZORLAR

Azor Adaları - 1964

Gök kubbesi bir penbe Fânus
 İçinde mavi okyanus;
 Daha içte Azor'lar
 Ve Krater gölleri var..

Atlas Okyanusu uçsuz bucaksız...
 Maviliklerde sanki sallanıyor Azor'lar,
 Ve buram buram Atlas Deryası tüten
 Ortancalar, Ortancalar...

Sigan

Opera, Şanzelize, Kafedölâpe,...Paris
 Ecinni gözü gibi parıl parıl yanıyor,
 Doluyor boşanıyor, doluyor boşanıyor...

Bir alev şerit gibi caddeler uzanmakta,
 Caddeler uzanmakta, geceler uzanmakta
 Geceler uzanarak sabaha dolanmakta....

Bükreş'te, Alkazar'da, son gece, son nümero
 Bir çingene havası, bir ince keman sesi,
 Bir sürü erkek gözü, bir çok sarhoş nefesi...

Sonra gene caddeler, o alevden caddeler,
 Kılâriç salonları, Dölâpe terasları...
 Kont denilen soysuzun sonsuz ihtirasları...

Ey çingene soyundan da soysuz olanlar,
 Ey çingene kızını ateşlere koyanlar,
 Ey bir kalbe girip dört köşeyi soyanlar!..

Karnı aç bir çocuktu, gönlü tok bir çocuktu,
 İlk önce çergisinde ona pusu kurdular
 Gönlünü çala çala karnımı doyurdular...

Sonra da bir gün geldi bu alışkan kahbeye,

Çingene olmıyanlar tuttular göz koydular
Bir kaç para atarak ihtirasa doydular...

Ne kimse bir şey sordu,ne o bir şey aradı
Bir çingene kızına bu çok bileydi,
Sevmekle sevebilmek kahbenin nesineydi...

Ve daha bir gün geldi,bu bir talih oyunu,
Zencilerin tahtını çingeneler kaptılar
Ondan sonra insanlar bu mabede taptilar...

Karnı aç bir çocuktan bir yıldız doğabildi,
Talih denilen yumak bahtları sarıyordu,
İnsan denilen mahluk yenilik arıyordu...

Boynunda incilerle, koynunda altınlarla
Başında da tacıyla Paris'i tanımıştı,
Bu çingene kızının kontes olduğu kıştı.

Ey bir anda bir kontes, bir prenses olanlar,
Ey bu tahta kontaların kucağında binenler,
Ey sonra. da bir anda kahbeliğe inenler!...

Kış sonu ne kont vardı ne de kontes kalmıştı,
Çingene'yi sevmek de moda olan bir işti,
Bu felsefe her hükmü vermeğe yetişmişti...

Karnı tok bir insandı, gönlü aç bir insandı,
Karnını doyuranlar gönlünü yemiştiler
Sonra da bir çingene sevemez demiştiler...

Opera, Şanzelize, Kafedölâpe... Paris
 Ecinni gözü gibi parıl parıl. yanyor,
 Doluyor boşanyor, doluyor boşanyor...

ARKADAŞLAR

Ben kendimin olsaydım çeker miydim hiç emek,
 Değer mi bir can için bin bir derde baş eğmek!
 İçimde her zorluğa karşı bir hız var
 Bu yola bağlanmışım ,işte artık o kadar!
 (Arkadaşlar adlı kitabın ilk sayfasında geçen dördlük)

SEÇİM YOLUNDA

29/8/1934 İstanbul Radyosu

Her gün yeni bir yol var,her gün yeni bir savaş,
 Haydi yürü durmadan işbaşına arkadaş!
 Kadın erkek kim varsa ,kim borçluysa bu işte
 Yol açıldı yürüsün yurdun yoluna işte...
 Biz ki el ele verip tepelere varmışız,
 Her bir çetin davayı biz böyle başarmışız;
 Sınırlarda gülleyi savuran kollar gibi,
 Bir ana bu toprağa bir oğul yollar gibi,
 Yurt işin her değer bir tepeye ulaşır,
 Bu tepeler bağrında bir Gazi dölü taşır!
 Ey kadın,sandık başı kağrı başı demektir,
 Yol gene o yalçın yol,emek o öz emektir;
 Ey er arkadaş yürü, baş başa ve kol kola,
 Kadın, erkek hepimiz gideceğiz bu yola...
 Bu yol ki on bin yıllar ısıtmış güneşini,
 Güçlük çeker bulmağa on bin yıllar eşini!

Sana böyle hür başı verene doğru yürü!
Hür olmağı duyarak el uzat seçim günü!

ALTI OK YOLUNDA KADIN

1/1/1935 Kadıköy Halkevi

Her biri bir başka güç , budun ,ulus, ulus bu,
 Bir kaynaktan dökülüş,bir tepeyi buluş bu...
 Sen ki geçmiş gönlünde,gelecek kucağında
 Nice ün taşımışsın ,bu yurdun her çağında,
 Sen ki ilk yasalara,beraber karışmışsın;
 Beraber savaşıyor beraber barışmışsın.
 Bugün işte o dağdan uzanan çetin yollar
 Altı ok biçiminde sivrilen demir kollar,
 Sana açmış bağrını bekliyor Türk kadını!
 Diyor ki:Onsuz anmak,olamaz Türk adını!

Bu yol ,kökü derinde,çakılı bir devrimdir.
 Bu yol özü Türk olan bir ileri verimdir
 Bu yol ki yeryüzüne yeni baştan doğmuştur,
 Geriden hız alarak geriliği boğmuştur!
 Altı ok biçiminde sivrilen bu demir kol,
 Uzanmış,Türk kadını, gösteriyor sana yol!
 Ana ol,amele ol,saylav,hakim,hekim ol
 Altı okun ışığı gene açar sana yol;
 Yığın yığın yürü git,sen onun o senindir,
 Yad yollar sana düşmez,altı ok yeni dindir!

CUMHURİYET

29/10/1935 Erenköy Halk Kürsüsü

Biz bu güne ulaştık,bağrı açık,alnı ak,
 O gün gibi bu gün de,çevriliyor bir yaprak.
 Bu kitap on bin yılın ardında yazılmıştır
 Tunçlara,demirlere,taşlara kazılmıştır,
 Topraklar oyuldukça biz onu bulacağız
 Bağır Türklük bu diye,on altı milyon ağız.

O gün gözler yaşlıydı,bütün bayraklar kara
 Henüz eski tarihi yaşıyordu Ankara!
 Dalga dalga,kabaran yükselen,taşan deniz;
 On bin yıllar ardından işte geliyorduk biz!
 Başında güneş ile,bağrında ateş ile
 On beş günde ulaştık işte böyle İzmir'e...
 Su olduk Sakarya'ya karıştık seller gibi
 Yurt bağrına döküldük yanık gazeller gibi!
 Güneş olduk, yeryüzüne biz baştan doğduk,
 Elleri anayurdun koynunda böyle boğduk!
 Duyarsa böyle duyar,bir gönül vurduğunu,
 Bir ulus böyle anlar yurdunda durduğunu
 Taşarsa böyle taşsın kabında bir cemiyet!
 İşte böyle ulaştık biz sana Cumhuriyet!

Analar,kağnılarla,yalçınlarla tırmandı,
 Çocuklar,bayrak gibi,kazıklara mihlandı,
 Kamçılar,bıçak gibi bizi böldü ikiye,
 Gene göğüs kabarttık,baş tuttuk Türk'üz diye!
 Bir devir bir devirden böyle alır hıncını
 Böyle çeker evrene bir ulus kılıcını!
 Bağrımız sevgi dolu,içimiz ateş dolu
 Varıp boylayacağız biz tuttuğumuz yolu;

Ne sınıf tanıyacak,ne ağalık bileceğiz,
 İnkılap emri diye çul olsa giyeceğiz,
 Taşları oya oya dağları deleceğiz,
 On bin yıllar üstüne çığ gibi ineceğiz!
 Ne köylü hor kalacak,ne kadın ayrılacak!
 Bir tek yürek olarak vuracağız biz ancak!

Biz bugüne ulaştık,bağrı açık alnı ak,
 O güne gibi bu gün de çevriliyor bir yaprak!
 Bu kitap sonsuzluğa böyle kazılacaktır,
 İşte böyle çevrilip,böyle yazılacaktır,
 Topraklar oyuldukça hep onu bulacaklar
 Türklük budur diye,ey on altı milyon bağır!

ALTINCI YEDİGÜN

15/12/1935 İstanbul Radyosu

Biz tamam altı yılda,altı yüz yılı aştık,
 Sarp fırtınalar gibi dağdan dağa ulaştık,
 Nasıl yabancı elde koymadıksa İzmir'i
 Böyle oldu bu yolda olanların her biri.
 Ulusal artırımın altıncı yedi günü
 Göğsümüz kabararak kutluyoruz dünü;
 Ufuklar bu emeğin gücü ile duman dolu
 Fabrika bacasıyla bezendi Anadolu;
 Ne varsa bu toprakta,demir,kömür,pamuk,yün
 Bükülmez Türk koluyla işliyor işte bu gün.
 Çelik raylar döşendi öz yurdun her yanına
 Bu hızla akacağız sular gibi yarına!

Arkadaş,Türk devrimi daha senden istiyor,
 İnkılap aşkı için yerli malı giy diyor.
 Güçlü bir kol istersen,üzüm,incir,fındık ye
 Seni bu yerli verim götürür ileriye.

Yerli banka yükseltir onurunu ulusun
 Sen onu korumazsan,söyle kimler korusun?
 Yabancı pençeler ki hala bağrında izi,
 Beş yüz yılın acısı bu yola döktü bizi!

Arkadaş Türk yavrusu bunu senden bekliyor,
 Ulusal arttırma,beni alıştır diyor!
 Beş kuruş kazanırsan koy bir yana birini,
 Göre göre alışır,çocuk biriktirimi.
 Başında yerli şapka,sırtında yerli gömlek
 Gözünü açan yavrun,sende bunu görecek;
 Hiç yakışır mı bir gün çocuğun varıp sana,
 Derse ki Türk elinde,Türk malı kullansana.

Arkadaş elbirliği,gönül birliği ister,
 Dağ taş olsa alışır birleşince gönüller,
 Nasıl ki Sakarya'da tek yürek gibi vurduk
 Düşmanı on beş günde Akdeniz'e savurduk,
 Böylece bu yolda da her engel çiğnenecek,
 Bizden daha çok şeyler ummaktadır gelecek,
 Atatürk'ün yolunda,Atatürk'ün ardında
 Ülküye varacağız bugün gibi yarın da!

GÖKLER VE BİZ

30/08/1935 Suadiye

Damla damla içeriz,mavi gök bizim diye,
 Türk'ün olan havayı doyum olmaz içmeğe
 Biz ki bağı Türklükle kabarmış bir ulusu,
 Yaşar mıyız bu gökte rastlasak bir zerreye?

Diyorlar,bir saatte,bin bir fersah yürüyen,
 Bir dakkanın içinde milyonları sürüyen,
 Makineli,zehirli,ve çelikten kanatlı
 Böyle bir dev olurmuş bu gökleri bürüyen!

Kim alır biz dururken bu göklerde böyle biz?

Çelikleşir bağrımız,tunçlanır da kolumuz
Bulutları yararız,bu gökleri sararız
Ve böylece deriz ki,bu göklerde biz varız!

5.2. Burla

ŞAHISLAR

<i>Salur Kazan</i>	: Başbuğ
<i>Burla</i>	:Başbuğ'un Karısı
<i>Oruz</i>	:Başbuğ'un Oğlu
<i>Deli Dünder</i>	:Oğuz Beyi
<i>Kara Budağ</i>	:Oğuz Beyi
<i>Karaçuk Çoban</i>	:Çoban
<i>Beş Kız</i>	
<i>Ozanlar, Kopuzcular</i>	

BİRİNCİ PERDE

Sahne, Salur Kazanın otağıdır. Orta yerde bir kapı, iki tarafında, iki pencere vardır. Başbuğ köşesine oturmuş, sağ tarafına karısı Burla'yı almıştır. Karşısında Oğuz Beyleri Deli Dünder ile Kara Budağ oturmaktadır. Beylerin solunda oğlu Oruz ayakta durur; beş karagözlü, göğsü kızıl düğmeli, elleri bileğinden kınalı kız Oğuz Beylerine(Tarasun) sunmak için dururlar. Kapının yanında Karaçuk Çoban ayakta durur. Duvarlarda değerli silahlar -ok, yay, kalkan ve saire- asılıdır. Bir köşede kopuzlar ve ozanlara mahsus asalar⁴⁵⁶ durur. Perde açılır ve kapıdan içeri ozanlar ve kopuzcular girerler, köşede duran çalgıları alıp ava çıkmak üzere şenlik yapmağa başlanır.

MECLIS I.

Salur Kazan, Burla, Deli Dünder, Kara Budağ, Oruz, Karaçuk Çoban}
beş kız, kopuzcular, ozanlar

(Oğuz destanını ozan ve kopuzcular beraber terennüm eder ve raks ederek

⁴⁵⁶ Bu asanın ucuna dört köşe bir tahtacık yerleştirilmiş ve etrafına müteaddit demir parçaları asılmıştır. Raks esnasında bu demirler büyük gürültü çıkarırlar.

büyük gürültüler yaparlar.)

Gök mavi yüzü vardı
Kapkara gözü vardı
Ateş gibi ağzı
Kor gibi sözü vardı.

Doğar doğmaz yürüdü,
Tam kırk günde büyüdü
Adı gökü bürüdü
Bütün dünyayı sardı...

Sayısız ev avlardı
Bir gün ormana vardı
Gün ormanda ağardı
Vurduğu canavardı...

Tanrıya tapınırken
Bir ışık düştü gökten
Oğuz ona varırken
Bir kız Oğuz'a vardı.

Kız öyle güzeldi ki,
Göz gözlerinin içi
Gülerse gök gürlendi
Ağlarsa gök ağlardı.

Gönül bu kıza düştü,
Oğuz gitti görüştü,
İki gönül buluştu
O gün kız ona vardı

Üç oğlu oldu kızdan,

Günden, aydan, yıldızdan,
Bu üç aydınlık hızdın
Ad alanlar bunlardı.

Bir günde, bir başka gün
Ortasında bir gölün
Bir kız değil bir sülün,
Oturmuş av avlardı.

Oğuz bu ağa düştü,
Onunla da görüştü,
İki gönül buluştu,
O gün kız ona vardı.

Üç ağlan gök, dağ, deniz,
Doğurdu ona bu kız,
Kağan oldu Han Oğuz,
Ona dağlar yalvardı

Yürüdü kurt ardından
İdil orman sırtında,
Yılmıştı Urun Kağan,
Ondan dağlar yıldırdı...

(Raks ve çalgı durur, kızlar
tarasun sunarlar)

Salur Kazan

Yata yata yan ağrır, dura dura bel kurur,
Türk dinlenirken bile at üstünde oturur.
Çocuklar durulur mu, böyle duracak mıyız?

Biz ki yavuz binici, tığ gibi bir avcıyız...
 Türk kanı koşmak ister, Türk gönlü coşmak ister,
 Bize ne taht yaraşır nede çürümüş minder

Gelin kuş kuşlayalım, biraz av avlayalım,
 Kartallar kanat açıp, hiç oturur mu canım?
 Sesimiz bu dağlarda gürlemese paslanır,
 Bizi bulmayan kırlar, yeşil tutmaz yaslanır!

Deli DüNDAR

Başbuğ bize Türk derler, girmez okumuz yaya,
 Bir kamçı da atımız meydan okur yaylaya;
 Kim demiş kirpi gibi otağa sineceğiz,
 Birden yağız atların sırtına bineceğiz,
 Dolu dizgin, çala kamçı, baldır sıkı, yay elde,
 Bizi bir burada gören, birde bakacak nerde

Kara Budağ

Bu kan hangi damara, girerse çağlar durur,
 Bak gönlümün içinde kabaran dalga odur!
 Biz böyle kılıfına sığmayan kılıçlarız,
 Bugün yağız atlarda, seninle biz de varız,
 Yürüsün koç yiğitler, ko, başbuğ ardın sıra
 Dağıl gibi akalım haydi durmadan kıra...

Deli DüNDAR

Tan yeri kararmadan dökülelim batıya:

Oruz

Gürcistan ağzındayız, bunu düşündün mü ya.

(Başbuğa dönerek)

Mademki böyle birden batıya akacaksın,

Ağam yurdun üstüne kimi bırakacaksın?

Salur Kazan

Üç yüz yiğitle oğlum *Oruz* yurdu kollasın,
Söyleyin Sarı Kılams yiğitleri yollasın,
Okları yaya çekin, kemeri bele vurun,
Yurdun başında *Oruz*, böyle uyanık durun!

Oruz

Ağam Türküz, ne uyku, ne de korku biliriz,
Ayak üstü dururuz tam üç yüz yiğitle biz;
Fakat karşı yan çokça, biz de böyle azlığımız
Nasıl kollanabilir doğu yöndeki ağız?

Salur Kazan

Karşı yan öğrenirse, *Oruz*'dur yurda kalan
Hiç arkaya bakmadan atlın sürer baban;
Türk oğlu Türksün *Oruz*, damarında o kan var
Bileğinde o güç var, içerisinde o can var
Ölsen bile açılır, yurt üstüne kolların!

Haydi gözcülerini gönder bütün yolların

Şimdiden tetik durun yurdu boş bilmesinler

Koşa koşa dört yana bu aldığın emri ver!

Oruz

Biz askeriz, işimiz alınan emri yapmak,
Ağam hazırız işte, sen kendisine bak...
Ardına dönmiyerek sürebilirsin atı,
Haydi yollara döşen, kara tutmadan batı...

Salur Kazan

Çağırın ozanları!

Karaçuk Çoban

Başbuğum emredersin.

Salur Kazan

Buna Karaçuk Çoban ne düşünür ne dersin?

Karaçuk Çoban

Başbuğ, bana sorarsan içimden gelen sesler,
 Bir yüreğin içinde bin bir tane baş besler...
 Böyle bir tek göğüsle bin göğsü karşılarım,
 Bir tek yurttaş kalmasa, derim ki, bir ben varım!

(Köşede duran ozanlar ve
 kopuzcular gene terennüm
 ve raksa başlarlar.)

Başbuğdur Salur Kazan,
 Başbuğ yollara uzan,
 Yollar kıvrılıp kalır,
 Sen ona uzanmasan...

Türk' at sürer yalçına,
 Sen de sür kana kana
 Kıvılcım saç dört yana,
 Işık alsın bundan tan!

Sular dağlardan akar,
 Güneş gönülü yakar,
 Türkün gönlü görmez kar,

Hiç donmamıştır bu kan!
 Yollarda otlar biter
 Sıra sıra yiğitler,
 Kim yurttadır, kim gider,
 Bu yeşermiş yollardan?

(Dururlar, Başbuğ işaret eder yine başlarlar.)

Şimşektir çakacaktır,
 Gün olup yakacaktır,
 Yiğit Oruz'u başbuğ
 Yurda bırakacaktır.

Elinde tunçtan kalkan,
 Göğsünde billurdan kan,
 Çağlıyor Salur Kazan,
 Ovaya akacaktır!

Sürsün doru atım,
 Alsın kırım tadım,
 Salur Kazan adım,
 Taşlara çakacaktır!

Kalkan elde, ok yayda,
 Yoktur durmaktan fayda,
 Han oku bir atışta
 Göklere takacaktır!

Salur Kazan

(Ayağa kalkarak)

Çocuklar haydi yola, durmak bize yakışmaz,
 Avcılar sesimizle çın çın ötsün bütün yaz;

(Dönerek)

Buda, yurttta kalanlar kanadın altındadır,
Eđer dūřman gōçerse, ilk önce var sen saldır,
Eller gōrsün bu öz yurt nasıl kucaklanırmış!

Burla

Başbuğ, bak saçlarıma; bunlar neden ağarmış?
İçimde bir şey var ki, beni kasıp kavurdu,
Geldi gün gibi yaktı, geldi sam gibi vurdu;
Böyle canım yandıkça çoğaldı arttı derdim,
Ben bu yurdu Tanrıdan daha özge severdim;
Kanadım kırılrsa da, göğsüm parçalansa da,
Ben bu cam çoktandır bırakmışım bu yurda,
Korkma, ona kim varsa, ben yere sereceğim,
Mademki seviyorum, elbet can vereceğim!

Başbuğ

(Oruza döner)

Oruz bak, bu babayla, bu ananın oğlusun,
Böyle çetin olmalı, dövüşmesi Oruz'un...
Sakın azlığız diye, el kavuşturup durma,
Erce meydanda dövüş!

Oruz

Ağam, yeter, yorulma!

(Göstererek).

Anam budur, babam sen; atamsa bin bir yılın
Ötesinden bize ün getirmiş, yığın yığın...

O dağlardan esen yel, bu başta mı sinecek,
 Yıllardır vuran yürek, bu içte mi dincek;
 Ben eğer el bağlasam, sorarım, o durur mu,
 Başbuğ, Türkün yüreği, ses vermeden durur mu?

Salur Kazan

Başbuğun öğüt vermek işidir, yiğitlere
 Sen olduğun gibi dur, ben diyeyim bir kere...
 Biliyorum o yürek, dökülmüştür tunçlardan
 Dağlardan çağlamıştır, o damarındaki kan
 Türk oğlu Türk olanlar baş eğmez elbet ele,
 Başı gökte olanlar meydan okur her şeye,
 Ecel bile diz çöker önünde kahramanın,
 Öğrenmeli sırrım, can verip yaşamanın.
 (Otağdaki bulunanlara döner)

Başka sözüm kalmadı...
 (Burla'ya doğru yürür)

Tanrıya ısmarladık,
 Yurdun bütün işini sen çevirirsin artık,
 Biz şimdi dışarıda atlayınca atlara
 Geceyi geçiririz hep beraber yaylada,..
 Yarın sabah erkenden ovaya dağılıyoruz...
 (Beylere dönerek)

Beyler hazır mısınız?

Kara Budag

Başbuğ Kazan hazırız!

*Salur Kazan**Çocuklar yürüyelim.*

(Dönerek)

Haydi söyle başozan

Sen de koç yiğitlerle beraber yola uzan!

Başozan

İçimiz ateş dolu,
 Boylıyacağız yolu,
 Lalelerle işlenmiş
 Yolların sağı solu...
 Dereler akar durur,
 Güneş sulara vurur,
 Doğurursa analar
 Böyle oğul doğurur...

Yay çekse yay gerilir,
 Ok atsa gök delinir
 Ne zaman yer titrese,
 Başbuğ geçiyor denir...

(Ozanlar ve kopuzcular birden terennüm ve raks etmeğe başlarlar)

Elinde tunçtan kalkan,
 Göğsünde billurdan kan
 Çağlıyor Salur Kazan
 Ovaya akacaktır.

Sürsün doru atını,
 Alsın kırım tadını
 Salur Kazan adını,
 Taşlara çakacaktır!

Kalkan elde, ok yayda
 Yoktur durmaktan fayda,
 Han oku bir atışta,
 Göklere takacaktır.

(Duvardan silahları alıp büyük bir gürültü ile çıkarlar)

MECLİS II.

Burla, Oruz, Karaçuk Çoban, beş kız

(Burla pencereden bakarak)

Sayı ile tükenmez yiğitler bindi ata,
 Başbuğ önden yürüdü at oynata oynata...
 Yurtta kalmak olmasa, biz de varır giderdik
 Biz de yeşil kırlara, geldik, ulaştık derdik;
 Dağlarda renk renk açan çiçeklerin kokusu
 Güneş vuran suların i pek gibi buğusu
 N e bileyim bu yurtta ne varsa içini çekti!

Bir kız

Burlam, mademki başbuğ ulaşır gidecekti,
 Sen de birlik gitseydin.

Burla

(Yerine döner)

Dört bir yan ne olacak?
 İkimizden birisi kalırsa böyle ancak,
 Yiğitler kuş kuşlayıp, av avlıyabilirler,
 Düşman öğrense şimdi, kim bilir buna ne der?

(Oruza dönerek)

Oruz sen hiç durmadan Sarı Kılımsa ulaş
 İçerde kalanları göndersin yavaş yavaş...
 Dört bucak boş kalmasin, zaten üç yüz yiğitle
 Dört çevreyi kavrayıp sıkı tutmak güç bile...

Oruz

Bu işin en doğrusu avı gizli tutmaktır
 İyi ce gizlenirse kimse duymayacaktır!

Karaçuk Çoban

Batı sırtında hiç atlılar görünmez mi
 Yiğitler meydandayken nasıl olur bu gizli?

Oruz

Eğer, onlar varmadan gözcüleri dikersek,
 Sakın yurttan içeri kuş uçurtmayın dersek,
 Zaten sınırlardaki çocuklar uyanıktır,
 Dört bir yana dikilen nöbetçiler sık siktir;
 O zattı an sokulmadan sırtları göremezler,
 Batıdaki Altındağ onları iyice gizler.

Burla

Başbuğ emri verirken bunu zaten söyledi,
 Gözcülerini gönder bütün yolların dedi;
 Çıkarken de, geceyi, geceleyip yaylada
 -Varacağım - demişti, yarın sabah ovaya.
 Demek ki onlar varır- ovada avlanacak
 Gizlenmek mümkün olur böyle olursa ancak!

Oruz

Doğru, gidip ilk önce gözcüler göndereyim,
 Hiç vakit geçirmeden, ulaşıyoruz, diyeyim.
 Anam ondan sonra da yiğitler hazırlansın,
 Tam yüzelli atlı silahını kuşansın,
 Doğudaki boğaza bu akşamdan aksınlar...

Burla

Yüz, yüz ellisini de otağa bıraksınlar,
 Sarı Kılams onlarla boğaza varsın gitsin
 Söyle ki koca yiğit kartal gibi seğırsin;
 Pençesini geçirsin bu toprak, bizim diye
 Ondan sonra arasın, göz dikenler kim diye...

Oruz

Tam yüz elli atlı da burada mı kalacak?

Burla

Onlar da varırlarsa, otağ pek boşalacak.

Oruz

(Kendisini, annesini ve Çobanı bir bir gösterir)

Anam işte sen varsın, ben varım ve Çoban var,
 Ve daha içimizde köpüren, taşan kan var,
 Can verinceye kadar, böyle çağlar dururuz!

Burla

Can vermekle tükenmez bu çağlayan kan Oruz,..
 Su olur, ırmak olur, o gene çağlar. çağlar
 Ne onu çağlatmaktan, usanacak bu dağlar
 Ne de o çağlamaktan bir gün usanacaktır..
 Ö öyle bir ateş ki sönmeden yanacaktır!

*Oruz**(Kapıya doğru yürür)*

Haydi, ben gidiyorum, Çoban yürü sen de gel,
 Birden işi görmeğe yetişemez bir tek el;
 Birimiz atlılara, birimiz gözcülere
 Bakalım ki, olan iş görülsün birdenbire...
 Sen haydi gözcülerin arkasını bırakma
 Ben de şimdi varırım koşup Sarı Kılamsa,

(Çıkarlar)

MECLİS III.

*Burla ve kızlar**Burla*

Yiğitleri boş komak yakışmaz askerliğe
 Erlik katmak istiyor avuçtaki erliğe,
 Başbuğ bundan ulaştı, doğrudur düşüncesi
 Her iş gibi oluyor, bu işin de incesi
 İşlemiyen kol elbet, demir olsa pas tutar,
 Boş oturan insanı, baykuş gibi yas tutar.

Bir kız

Düşüncen doğru ama, Oruz Beyin de sözü
 Alıp bir tek noktaya götürüyor her gözü;
 Dedi ki: "Onlar. çokça biz de böyle azlığız
 Nasıl kollanabilir batı yöndeki ağız?"

Bu lafın üzerinde ben çok duraklıyorum,
 İçimdeki korkuyu doğrusu saklıyorum.

Burla

Başbuğ bu çetinliği düşünmedi değil ki;
 Böyle bir iş belirse gene ulaşır belki...
 Ta batıdan doğuya biraz geç varılsa da
 O gelinciye kadar ön boğaz yarılrsa da
 Ovada kılıcımdan geçirmeği o bilir
 Başbuğun kılıcımdan dağlar bile irkilir!

Diğer kız

Burlam, biz de burada hazırlıklı duralım
 Bu kadar insan varız...

Burla

Elbet hazırlanalım,
 Türkte yiğit denince ayrılmaz erkek, kadın,
 Her varlık baş kaldırır, çevresinde tek adın
 Türk demek erlik demek, koç yiğitlik demektir.
 Kadın, erkek olsa da Türk adı gene tektir!

Üçüncü kız

Derleyip toplayalım şimdiden dört bir yanı
 Ulaşacakmış gibi düşünelim düşmanı,
 Sonra fayda verir mi dolaşmak şaşkın şaşkın
 Tetikte durmalıyız hepimiz.

(Dışardan bir bağrıışma işitilir) Baskın!

Baskın!

(Burla ve kızlar kapıya, pencerelere
 koşarlar)

Burla

(Telaşla)

Ne oluyor, ansızın baskına mı uğradık?

(Başını elleri içine alır)

Yazık birden göçtü ise yurt kurtulamaz artık!

Başbuğ uzaklaşmadan ardından yetişsinler

Koş sarı kız, Oruz'a bunları söyleyiver!

(Dışardan başka başka perdelerde
 karışık sesler gelir)

Baskın... Varda... Tutunuz...

Başbuğun oğlu nerde?

(Kız kapıya koşarken kapıda

Çoban'la karşılaşır)

MECLİS IV.

Evvelkiler, Karaçuk Çoban

Karaçuk Çoban

Uğursuzluk çöküyor, dört yana perde perde.

Burla

Çoban söyle ne oldu?

Karaçuk Çoban

Sorma, ne söyleyeyim.

İş bu sona vardıkdan sonra ben ne diyeyim.

Düşman çoktan bu avın arkasını kollamış,
 Tam Çıkılacağı gün on bin asker yollamış,
 Biz burda görüşürken onlar çoktan varmışlar,
 Ses vermesin diyerek nöbetçiler bağlanmış;
 Başbuğ da esir diye sınırlarda ağlanmış;
 Böyle ansızın olmuş, fakat şundan belli ki
 Çok ince düşünülmüş!

Burla

Ah bir dönseydi geri,.

Nasıl günü gününe bu, haber iletildi,
 Nasıl yurdun içini el oğlu böyle bildi?
 Yiğitler doludizgin seğirtince yaylaya
 Yurtta oklar girmeden daha bir tane yaya,
 Bizi baskın ettiler...

Karaçuk Çoban

İşin kötülüğü bu,
 Bunu ne biz düşündük, ne de düşündü Başbuğ
 Görüşüldüğü kadar hazırlansaydık eğer,

Yurdun elden gitmesi alırdı biraz değer
 Can verinceye kadar, ona' kanat gererdik,
 Ölürsük de yurt için ölünür elbet derdik,
 Böyle kahpece oldu uğramamız baskına.

(El ile kılıcı tutarak)

Yakışır mı bu anda, bu kılıç böyle kına?

MECLİS V.

Evvelki/er, Sarı Kılams.

Sarı Kılams

(İçeri büyük bir telaş la girer)

Ne varsa elden gitti, yiğit Oruz'a kadar,
 O kadar habersizce bastılar ki alçaklar
 Bizi soluk almadan, dört yandan kuşattılar,
 Sonra silah toplayıp, önlerine kattılar,
 Tek insan kılıç çekip mertçe döğüşemedi
 İçlerdeki yiğitlik kurt gibi bizi yedi!

Burla

Nasıl oldu da Kılams, sen otağa ulaştın,
 Dört bir yan tutulmuşken, sen nasıl bunu aştın?

Sarı Kılams

Oruz da benim gibi otağa şimdi gelir,
 Çünkü artık otağ da düşmanın elindedir!

Burla

(Haykırır)

Kılams yeter söyleme, biz de mi esir olduk?

Sarı Kılams

Hep bir yurttayız Burla, aynı acıyla dolduk.

Burla

(Silkinir)

Bu millet esir olmaz, bunu benden git söyle,
 Dört yanı kuşatmakla yapılamaz bu böyle!
 Bugün ele geçsek de yarın yine kaynarız
 Bu toprağın üstünde bilsin ki bizler varız
 Dönsün ardına baksın, tarih ona anlatır,
 -Esir olmuş - diyerek, bulmaz onda tek satır!
 Coşgun gönüller gibi bu hız derinlerdedir,
 Sayılsa binler değil, ancak on binlerdedir
 Kökü derin ağaçlar, dalını göke salar
 Böyle derinliklerden güç almıştır bu damar,
 Bu gövde Pamirlerde ilk tomurcuğu verdi,
 Sonra yılları kiriş gibi dalına gerdi,
 Sayısız Türk bu telde onu böyle dinledi,
 Kingan'dan Ural'a dek dağlar böyle inledi!
 Yürü, benden git söyle, bu tel gene gerili,
 Dinlemek isterlerse, ko girsinler içeri!

Sarı Kılams

Yaşa Burla, içimde gizleneni söyledin;

(Çobana döner)

Aç kapıyı Karaçuk, meydan boş işte gelsin,
 Bak bu iş kancıklıkla sökebilecek midir?

Burla

Başbuğ şimdi ovaya, ulaştı mı kini bilir?

İsterdim dönüversin, doludizgin otağa,
Kılıcını sıyırıp, sallasın dört bucağa!

(Dışarıdan sesler gelir)

Kuruldu otağımız,
En sevinçli çağımız,
Bu gece alev alev
Tütecek ocağımız!

Şenlik var gelin beri,
Burası şenlik yeri,
Vurun zincire haydi,
Otağdaki elleri...

(Kızlar pencereye koşarlar)

Bir Kız

Nöbetçiler dikilmiş, baksanıza dört yana!

Sarı Kılams

Kim bilir el oğlu el, kıyacaktır kaç cana,
Bir de öz yurdumuzda, o bize el mi diyor
Burgu gibi bir acı içimi kemiriyor!
Çoban ver kılıcını, çekip saldıracağım.

(Çobanın üzerine gider ve kılıcı çekip alır.)

Tükenirse tükensin böylece gençlik çağım!

(Kapıya koşarken bağırır)

Türk demek ne demekmiş gösterir im ben size

Önünüzde alçaklar gelmeyeceğim dize!

Ölürsem de yurt için yiğitçe öleceğim!

(Dışarı fırlar, dışarıda haykırmalar olur, Burla ve
hepsi pencereye koşarlar)

Karaiçuk Çoban

Yazık sana kıydılar!

Bir kız

Göremedim!

Diğer kız

Nasıl, kim?

Karaçuk Çoban

Bir çekişte kılıcı dört bir yana savurdu,
Kim çıktı ise önüne yiğitçe yere vurdu!
En sonra baykuş gibi üşüştüler üstüne,
Kırk kişinin içinde kılıç çaldı o gene!

Burla

Kartal gibi atıldı, bir çelik kanat gerdi,
Ne mutlu Kılams'a ki bu yurt için can verdi!

(Kızlar ağlaşırlar, dışardan gene haykırmalar gelir,
hepsi kapıya koşarlar.)

PERDE

PERDE II

Aynı sahne, otağı bozulmuş, her yer dağılmıştır. Burla renksiz ve ayakta dolaşır, Oruz da karşısında aynı vaziyettedir.

MECLİS I.
Burla, Oruz

Burla

Oruz, düşman öz yurda otağını kurmakta.
Günden güne bir azgın dev gibi kudurmakta,
Türk bağı bir yalçındır, kahbelik bir burgudur,
Bu gün düşman taşlara damlaya çirkef sudur...
Yetmedi yurdumuza otağını kurduğu
Köpek gibi bu elde azdığı, kudurduğu;
Yarın akşam ananı istiyorlar çadıra
Elinde tarasunla dolaşacakmış Burla...
Karşımda yurdum için tarasun sunacaklar
Kanımı içer gibi içecekler alçaklar
Ya bunu yapacağım, ya seni vereceğim
İkimizden birini yerlere sereceğim!

Oruz

Nasıl, kim?

Bu kancıkça oyuna boyun eğmek kolaydı...
İçimdeki Türklüğe bir oğul hançer olsun *Burla*

Kimse değil, bu alçakça bir oyun
Etini lokma lokma doğratacak Oruz'un,
Sonra da bir av gibi önümüze koyacak
Bu eti yiyemeyen, Burla olacak, ancak!
Dün sabah kırk kadını bir sıraya diktiler
Kırk kadın bu sırada gönülden birliktiler,

Tek ağız, Burla budur demeğe varmamıştır,
 Bir tek yüz kızarmamış, tek yüz kararmamıştır,
 Başbuğun oğlu Oruz, meydanda olmasaydı
 İster misin ki Oruz, ellerin bunu oysun!
 Bir elimde tarasun, birinde senin kanın,
 Böyle mi varılacak, karşısına düşmanın
 Bunlardan hangisini yerlere çalacağım
 Oruz'um, ben ünsüz mü, sensiz mi kalacağım?

Oruz

Anam ela gözüne doldukça böyle yaşlar,
 Sanırım güneşlere dolanır tül kumaşlar...
 O baktıkça günlerin kar ışığı yanmalı
 Anam neden bu göze, bu tüller dolanmalı?
 Niçin?

Burla

Oruz, yeter sus biraz da beni dinle...
 Sen kalbinden coşarken unuttun ki kiminle
 Konuşuyorsun, düşün bu varlığın sonunu,
 Karşında duran yalnız anan mı? Türk kadını!
 Varsın seni düşmanlar etsinler lokma lokma,
 Tek yaşımı akaitmam, Oruz'um bundan korkma!
 Düşman Türk anasını kancık mı sanıyordu,
 Oruz'u kesin derken neye dayanıyordu?
 Başbuğun kansı mı tarasun sunacaktır,
 Burla mı el oğluna el pençe duracaktır?

Var git onlara söyle, biz Türk denen milletiz,
Biz, anası, babası böyle er oğlu eriz!

Oruz

Anam ardıç boyuna sığınmıştır varlığım,
Kolların gölgeliğim, gözlerindir ışığım,
Yüzün ay, gözün güneş, varlığın bir ülkedir
Bu ülkeye can vermek Oruz'a söyle nedir?
Yalçın yamaçlar gibi, koynunda kaya bittim
Ben doğmadan bağrında böyle bir koç yığittim;
Elbet düşman bir dağı çekemez karşısına
Bin Oruz geçse bile kancıklık kargısına!...
Unuttum ki o yaşlar, göklerden boşanıyor,
Onda analık değil, yurt sevgisi yanıyor!
Unuttum, Türk anası toprağa yas bağlarken
Oruz'a yaş mı döker, Burla gibi ağlarken...
Anam akşam tan yeri kararırken beni an
Akarsa böyle akar, bu damarlardaki kan;
Ne anası kahpedir, ne oğlu kancık olur
Türk'ün yüreği gibi alını da açık olur!

Burla

Demek ki Oruz, kanın el kınına dolacak,
Yarın akşam anana bu kın, çanak olacak!
Güneşe değer gibi dudaklarım yanmasın,
Sakın gönlüm kül olup yerlere uzanmasın!
Oruz kızgın potada kaynayan alev gibi,
Burla bunu içecek masaldaki dev gibi...
Vazgeç bunlardan Oruz son karara varalım,
Yurdu kurtaramazsak, Türklüğü kurtaralım!

Türklük öyle bir şey ki, gönüller ona bağlıdır,
 Her yüreğin höyüğü aşılmayan bir dağdır!
 Nedir ki düşman gelmiş, kuşatmış dört bir yanı,
 Nedir ki Oruz yarın akıtacak o kanı...
 Bütün Türk damarları boşanıp bir sel olsa,
 Bütün Türk bağırları kara toprakla dolsa
 Bu gökler, göğsümüzde yanan aşkı sinmiştir,
 Yıldızlar yangımızla ışıklar giyinmiştir
 Biz güneşe karışır el oğlunu yakarız,
 Rüzgar olur bu ele gene döner akarız!
 Oruz git! Yarın akşam çadırda buluşuruz,
 Bir tek varlık olmadan, gel sarılalım Oruz!
 (Sarılırlar)
 İçimi ateş gibi dağlayıp yakacaksın
 (İter)

Oruz git, eğilmeyen başı kurtaracaksın!
 (Oruz çıkar)

Burla

Gitti o, ünüm diye, canını satar gibi,
 Gitti, mor batılarda bir güneş batar gibi!
 Çelik kılıç o taşa nasıl saplanacaktır,
 Nasıl anan kanını tadına kanacaktır;
 Hangi kopuz telinde sana yas bağlayacak,
 Hangi ozan ardında döğünüp ağlayacak?
 Kişnesin o dağlara yelesi kızıl kısrak,
 O koç yiğit göç etti, bağı yanık alını ak
 Haykırın ey o ozanlar Oruz'um tek başına
 On bir bin canavara karşı gitti akına!

(Olduğu yere düşer, sahne birkaç dakika

kararır)

MECLİ II.

Burla, ölü, kopuzcular, ozanlar

(Sahne aydınladığı zaman Burla düştüğü yerde – bir minder üzeri – yüzükoyun yatmaktadır. Ortada bir süslü sediyeye içinde ölü vardır. Kopuzcular, ozanlar, ölünün etrafında büyük gürültüler çıkararak dönerler ve sagu okurlar.)

Tek Ozan

Bir mızrağı aşmasın,
Gün göklere taşmasın
Gömülsün Başbuğ oğlu
Güneşler kamaşmasın!

Gönlü gibi ak olsun,
Ellerden uzak olsun,
Yeri bu toprak olsun,
Sevenler ağlaşmasın!

Hep birden

Gitti ise yurda gitti,
Ey, bu uğurda gitti,
Kurt oğlu kurda gitti,
Bilmiyen ulaşmasın!

Tek ozan

Göğsü okuna yaydı,
Taptığı günle aydı,
Tozduğu bu yaylaydı,
O yaylalar dağlaşmasın!

Dereler çağlamayın,

Bulutlar ağlamayın,
 Karalar bağlamayın,
 Sevenler ağlaşmasın!

Hep birden

Gitti ise yurda gitti,
 Ey, bu uğurda gitti,
 Kurt oğlu kurda gitti,
 Bilmiyen ulaşmasın!

Tek Ozan

Ondan dağlar yıldı,
 Göğsünde gönlü vardı,
 Ancak göke sığardı,
 Gayrı gökler coşmasın!

Yerde yatan Oruz'dur,
 Irmaklar donmuş buzdur,
 Sevdiği ela kızdır,
 Sevenler ağlaşmasın!

Hep birden

Gitti ise yurda gitti,
 Ey bu uğurda gitti,
 Kurt oğlu kurda gitti,
 Bilmiyen ulaşmasın!

(Sahne kararır)

Sahne tekrar aydınlanacak ve bu (saygu) daha karanlıkta bir daha tekrar edilecek, en son mısralarda, sahne yavaş yavaş karararak en sonunda büsbütün kararış bulunacaktır.

MECLİS III.

(Sahne aydınlanır.)
 (Buda kendi kendinedir, olduğu yerden doğrulmuş, gözleri yerinden uğramış, boşluğa doğru söyler.)

Burla

Onu götördüler mi, neye, nereye gitti,
 Tükenmeyen varlık mı böyle bir anda bitti?
 Hayır ozan dedi ki, kurda ulaşacakmış;
 Görünmeyen dağları beraber aşacakmış;
 İçimin ateşinde büyüttüğüm o konca
 Tepeme doğacakmış, ana yurt kurtulunca!
 Ko gitsin, güneş olsun, yel olsun, umman olsun,
 Tek büyüttüğüm çocuk Türkeline şan olsun!
 Gün olur, göz ucunda biriken yaş, taş olur,
 Ana oğul bu yolda elbet arkadaş olur.

(Kapıdan üç kız görünür ve Burla'yı dinlerler.)

Elele vermeyince, yüce dağlar aşılmaz,
 Böyle yedi kat elle, birliksiz uğraşılmaz!

(Üç kız içeri girer ve biri Burla'nın üzerine koşar.)

MECLİS IV.

Burla, Üç kız

Birinci kız

Sen ne sayıklıyorsun?

Burla

Gördüklerim yalan mı?

Her geçici şey gibi, bu da geçen bir an mı?

Yoksa bir korkuluk mu, bir rüya mıdır nedir?

Kız gözlerim baksana gözümün içindedir

(El ile tutar.)

Oruz'um ölmedi mi, yoksa sen mi yalansına

Anlat bana nedir bu, anlat ki gönlüm kansın!

İkinci kız

(Öfkeyle)

Kadın bir hortlak mısın, canavar mısın, nesin,

Oğlana nasıl kıydın. sen ne biçim annesin?

Ortada bir ölü yok, bir kurbanlık koyun var

Biliyorum bu işte ne kahbece oyun var,

Fakat nasıl ettin de elinle git demişsin,

İçinden çıkamadım, doğrusu ben bu işin?

Üçüncü kız

Görseydin nöbetçi ile karşılaştıklarını,

Düşün ki yükseklerde kara kartal yığını

Hayır kartal da değil, yelesi ak aslanlar

Ki erce doğuşmenin sırrını onlar anlar

Oruz böyle gözleri kızışmış aslandı,

Gözlerden gönle kadar çağlayan o öz kandı.

Simsiyah *bir* balaşla nöbetçi onu süzdü

Bu işte anasından garip kalan öksüzdü,

Köpek tırnaklarına bir aslan takılır mı,

Kadın dağ gibi evlat ele bırakılır mı?

Bir bakışta önünde el oğlu sinsileşti,

Oruz böyle kapıdan karayel gibi geçti

Burla

(Silkinir, birinci kıza doğru yürür ve omzundan tutar.)

İstedğin? Desene... Bak işte kendimdeyim,
 Bağına oğul basan her zamanki anneyim.
 Bu kollar, Oruz için yıllarca kilitlendi,
 Kapıp koyuverdiğim, düşünsene nedendi?
 Ben sana soruyorum, bir Başbuğun karısı,
 Elinde tarasunla, böyle gece yarısı,
 El oğlunun önünde boyun mu eğecektir?
 Çanak mı tokuşacak, söyle neleyecektir?
 Ben sana soruyorum, öz Türk olan bir ana
 Bu öz toprak, bu öz yurt göçtüğü gün bir yana
 Ona bayrak açanın dizine kapanır mı,
 Çocuk, bu yurt göçtü ise, bu gönül kocalır mı?
 (İkinci kıza döner)

Söyle bana der misin nen varsa onu bırak,
 Yarın akşam su gibi ellerin önünde ak?
 Değer biçilmemiş kan bir günde satılır mı,
 Pas tutmamış damara kancıklık katılır mı?
 Oruz ki varlığında ikinci bir can taşır,
 Bana onsuz bu yerde mezar taşı yaraşır
 Ben ki o andan beri içi ölü diriyim,
 Fakat hepsinden önce Türk soyundan biriyim,
 Sana yalvarıyorum, elini göğsüne ko
 Ve içindekine sor, ne derse... ya ben, ya o!
 O, derse saracağım varlığımı, kanımı
 O, derse satacağım her şey ile canımı!..

Birinci kız

Demez Burla, diyemez!

İkinci kız

Olmaz!

Üçüncü kız'

Hayır olamaz!

Burla

Böyle gelin çocuklar, beni dinleyin biraz,
Genç gönüllerde bu kan başıboş çağlayandır
Fakat gene o kandır, elbet gene öz kandır,
Tunç eller o akışa bir yatak kazamazsa
Kendi oyduğu yerin derinliği de azsa
Bir dağın gürültüsü ovaya akar gider,
Geçtiği gönülleri böylece yakar gider...
Bugün Oruz'u kıymak bu yolda basamaktır,
Kıymasam neyleyim ki ilerisi yasaktır!
Yontulmamış gönüller sevgiyi yüzde bulur,
Asıl sevenler ise görünmeyene kuldur!
Bunu ak tellerime bakarak söylüyorum,
Çocuklar, o dağlardan akar ak söylüyorum!

(İçeriye iki kız daha girer.)

MECLİS V.

Burla ve beş kız

Dördüncü kız

(Heyecanla)

Şimdi dışardan sordum, Oruz'u götürmüşler...

İkinci kız

Kapıdan geçtiğine ne denmiş?

Dördüncü kız

Köpürmüşler

Bir saattir dışarıda kum gibi birikteler
Ondan sonra kapıya başkasını diktiler

Beşinci kız

(Burla'nın üzerine atılır)

Hala mı sen burada taş gibi duruyorsun
Oruz ölüme gitti?

Burla

(Sert)

Ne var, ne oluyorsun?

Elimle ben gönderdim !...

(Yavaşlar ve elini göğsüne basar)

Susun içim acıyor,

Hiç ölmek nasılsa, ölmeden ölmek de zor!

İçimden ses geliyor, acıyor, aman diye

Onu benden ayırmak, ne kadar yaman diye...

Saatler mi vuracak, günler mi yürüyecek,

Beni zaman ardına katıp mı sürüyecek

Kırlarda ot mu biter, dallarda gül mü açar

Dağlan kan renginde lale mi tutar kaplar

Ne varsa gelsin geçsin, neyse açıp tükensin

Yeryüzü yanmış gibi kara küller bezensin!

Beşinci kız

Ne olsa kıyılmazdı, yapacak şey mi yoktu?

Sana yakışan Burla, bir yay la bir tek oktu,
 O içi yanan yeri bir çekiçte deleydin,
 Önüme kızıl kanlı bir göğüsle geleydin,
 O zaman hem koç yiğit, hem de sen kurtulurdun,
 Bir gün onu göklerde, güneşlerde bulurdun!

Burla

Bir tek ok, bir can gibi, bir şanı da devirir
 Böyle kancık el oğlu beni sürüyebilir;
 Dirisini satmayan ölüsünü çiğnetmez,
 Türk denen bu varlığa bir damla erlik yetmez!

(Acı acı gülerek)

Ben kendimin olsaydım, kendim için ölürdüm
 Bin defa ölmektense birinde gömülürdü.
 İçimde her acıya baş tutan bir yangı var,
 Türklüğü seviyorum, işte artık o kadar!

(Dışardan sesler gelir)

Otağ elimizdedir
 Kılıç belimizdedir
 Meydana Çıksın Burla
 Başbuğ oğlu bizdedir!

PERDE III.

Aynı sahne; her yan karmakarışık. Burla yerde bir minder üzerinde oturur;
 beş kız ve Karaçuk Çoban, çok kederli Burla'nın başında dururlar.

MECLİS I.

Burla

Bu sabah gün üstüme vurunca kana çaldı,
 Tanrı nasıl etti de Oruz'u benden aldı?
 Bir çanağın içinde Oruz nasıl yenecek,
 Nasıl akşama kadar o saat beklenecek?
 Oyulmuş taşlar gibi, içim delik deşiktir!
 Fakat gene herkesten dilediğim mertliktir
 Nasıl ki geçen sabah, kırkımız tek insandık,
 Bir baştık, bir gönüldük, çağlayan bir tek kandık;
 Gene elin önünde böyle çağlamalıyız;
 Dış yüzden taşlaşmalı, içten ağlamalıyız!

Bir kız

(Atılır)

Burla, gönül sızlarken, gözler nasıl yaşarmaz
 Nasıl yiğit Oruz'un acısı bizi sarmaz?
 Yazık o kırlara ki Oruzsuz yeşerecek
 Çiçekler halısını onsuz yere serecek,
 Akşam su başlarında, onsuz bizi bulacak
 Onsuz kalacak yazık, bu yurttaki dört bucak
 Rüzgar göğüs çekerken, dallarda titreyecek,
 Veremli bir ses gibi, Oruz nerde diyecek!...

Burla

Çok büyük sızılan, büyük ülküler yener
 Sen de böyle gönlüne çelikten bir kanat ger
 Oruz Türklük uğruna başını aldı gitti
 Çünkü gönlü Türklükle dolup taşan yiğitti;
 Ben de onu böylece bu uğurda yolladım
 Bir tek Oruz'u değil, bir Türklüğü kolladım;
 Gözyaşı denen o su, bak böyle mermerleşir

Böyle büyük ülküler bu göklere yerleşir!

(Dışardan büyük gürültüler gelir, Çoban dışarı fırlar ve
hepsi pencerelere koşarlar)

Burla

Tozu dumana katıp ilerleyen o şey ne,
Sakın Başbuğ dönmesin işkillenip geriye?

Bir kız

Dışarıda herkes başka bir yana koşuşuyor;

Burla

Bunu kimden soralım, git de birisine sor!

(Dışardan bağrısmalar gelir)

Geliyorlar, döndüler!

Burla

Tanrım Başbuğ mu geldi,
Hangi his böyle onun düşüncesini çeldi?
Bilse de ilk önce el oğlunu kuşatsa,
Otağ diye kurduğu çadırı yaksa, atsa
Şenlik için dizilen ne varsa yere geçse,
Sonra da yiğit Oruz böylece ele geçse!

Bir kız

Eğer gelen Başbuğsa, ilk önce bize varır,
O elleri görünce bizim otağda sanır.

Burla

O zaman fena olur, fayda vermez baskın,
 Öteye çullansaydı o, sıyrınca kını
 Kılıcından geçmeyen bir kimse kalamazdı,
 Bizim gibi onlar da tek soluk alamazdı!

Diğer kız

(Pencereden otağın içine koşar)

Tanrım gelen Başbuğdur, otağa varıyorlar,
 Çepçevre dört bir yanı atlılar sarıyorlar.

Burla

Yanlış etti, Karaçuk, ulaşıp anlatsaydı;
 Bizi değil, ilk önce onları: kuşatsaydı;
 Boş yere iki otağ karşı karşıya geldi!

Bir kız

Ne bilsin Başbuğ bunu, yapar mıydı bilseydi?

(Gürültü yaklaşır ve kapının iki kanadı
 arkasına dayanır önde Başbuğ, arkada Çoban
 içeriye girerler; kapının önünde kalabalık
 asker kalır)

MECLİS II.

Evvelkiler, Başbuğ, Karaçuk Çoban

Başbuğ

(Burla'nın üzerine hızla yürür)

Demek siz buradasınız?

Burla

(Heyecanla)

Başbuğ, sorma, burdayız;
El oğlu kurt gibi aç, yurt bir çöl gibi ıssız
Sonra da oğlun Oruz bir köpek pençesinde
Onu doğrayacaklar, bugünün gecesinde.

Başbuğ

Kara kaygılı rüya, bana avı bozdurdu,
İçerimin ateşi beni yaktı kavurdu,
Çocukların çoğunu, bırakınca ovaya,
Dedim, gene dönerim, bir bakınca öz yurda.
Kan damarım kaynadı, görünce böyle yurdu,
Bu pusuyu el oğlu demek ki bana kurdu;
Git Karaçuk ona da söyle Oruz'u versin,
Vermezse kılıcını sıyracaktır dersin;
Bu iş pusuyla olmaz; varıp göğüs germeli;
Eriyecek noktaya, göğüs gerip ermeli;
Bu göğüse bir ok ta, bir hançer de saplanır.
Bir göğüs gerilirken, bunlar hep hesaplanır!

Karaçuk Çoban

Başbuğum, dediğini şimdi varıp söylerim.

Başbuğ

Çoban dediklerimi sana tekrar ederim
Mademki böyle oldu, karşı karşıya geldik,

Ya göstereyim karşında, bana er oğlu erlik,
 Ya bu yurttan savuşup toprağına ulaşsın,
 Koşup geldiğı yolu dönsün de gene aşsın!

(Karaçuk Çoban dışarı çıkar)

Burla

Geçen sabah kırkımız bir sıraya dizildik,
 Kırkımız bir tek gönül, tek ağız, bir tek dildik
 Kırk insan Buda diye, ad verdi el oğluna,
 Baktı ki böylelikle ulaşmayınca buna
 Kancıklığa çevirdi, bütün bütüne işi,
 Görseydin Oruz'da ki o yiğitçe gidişi
 “-Anam, dedi, akarsa böyle akar bu öz kan
 Ne anası kahbedir, ne oğlu kancık olur
 Türkün yüreğı gibi alını da açık olur!

Bir kız

(Atılır, kendinden geçmiş gibi söylenir)

Başbuğ kıymak doğru mu böyle bir anda ona,
 Burla nasıl etti de ulaş dedi oğluna?
 Akşam baykuşlar gibi çökünce üstümüze,
 Lokma lokma etinden yedirecekler bize
 Yeter artık bu acı, dayanamayacağım!

Başbuğ

(Saçlarından okşar)

Görüyorum içinde sızlıyor bir yet kızım!

(Burlaya döner)

Anlat Burla, nedir bu, neye onu gönderdin,

Neye yiğit Oruz'u bir anda ele verdin?

Burla

Anlamadılar Başbuğ, bağrımdaki yüreği,
 Bir kulak ki işitmez, kime söyleyim neyi,
 Bir yüzün çevresinde beliren çizgilerde,
 Gömülen her gölgeyi görecek o göz nerde?
 Eğilmeyen başlara dik diye sırtanlar,
 Bir kanın çağlayarak akışından ne anlar?
 Sarp dağlardan savrulan boralar korkunç, olur,
 Yürek dediğin senin, çamur değil tunç olur!.
 Geçen gün başbaşaydık, Oruz'la şuracıkta,
 Ona olan biteni anlattım yana yana
 Dedim Oruz bu akşam beni eller istiyor,
 Gelsin de Burla Hatun tarasun sunsun diyor;
 Eğer bunu yapmazsam seni doğratacaklar
 Sonra da bir av gibi yedirecek alçaklar,
 Ya bunu yapacağım, ya seni vereceğim,
 İkimizden birini yerlere sereceğim!
 Salur Kazan, ne Burla el oğluna baş eğer
 Ne de Oruz bu yolda canına verir değer.
 Niçin şimdi yananlar, o gün ad vermediler,
 Kırkı birden soluksuz, biz Burlayız dediler?
 Çünkü o damarda da çağlayan kan, bu kan,dır!
 Bir Türklüğün uğruna çıkacak bir tek candır,
 Bu can benim canımsa, neyleyim dayanırımı
 Oyulmuş gibi gönlüm, dağlanmış gibi bağrım,
 Başbuğ, onun üstüne titreyen ömrüm soldu!...

Salur Kazan

Yeter Burla anlatma, içim acıyla doldu!

Bilirim Türk anası, yurduna kanat gerer,
 Ey bağrından emdiğim kam katıksız asker!
 Bilirim göz yummadan ne canlar devirirsin,
 Gün gelir oğul verir, gün gelir can verirsin!

MECLİS III.

Evvelki/er, Karaçuk Çoban

Karaçuk Çoban

Başbuğ eller diyor ki: “Biz tam on bin kişiyiz,
 Yurdu bütün bütüne ele almış gibiyiz
 Ne Oruz verilirmiş, ne de yurttan dönülür,
 Başbuğ eğer isterse...”

Başbuğ

(Sözünü keser)

Başbuğ yurt için ölür!

Ardımdan yürüsünler güvenenler koluna,
 Çoban tek laf etmeden ulaş o el oğluna
 De ki Başbuğ geliyor, bizi karşılasmalar
 İşte bağrılar açık, işte sıyrıldı kınlar

(Kılıcını çeker)

Kendine güvenirse o da hançer sıyrısın!

Bu açık bağırı delsin, bu demir kolu kırsın.

(Burla, Başbuğ, Çoban, iki kız ve kapının
 dışında duran askerler hep birden çıkarlar; sahnede
 üç kız kalır ve onlar da arkalarından pencerelere
 koşarlar, Bir iki dakika sessizlik, kızın biri içeri
 döner)

Bir kız

(Kendi kendine)

Yalvarmak düştü bize artık ulu Tanrıya
Kadın erkek düşmüşüz yurt seni kurtarmağa
Elbet bu kan akacak uğruna seller gibi
Seni nasıl kıyarız yedi kat eller gibi!

(Dışarıdan gürültüler,bağırmlar işitilir,pencerede

duran kız döner)

Uzaktan bir kabile geliyor gene bize
Benzer bu çetin geliş pek Oğuz Beylerine
Başbuğ da ulaştılar bir solukta otağa,
Kılıcını çalıyor yiğitçe sola, sağa!...
El bunu ummadı ki, pek karışık ortalık,
Önümüzden geçenler bakıyor alık alık,
Gelenler Oğuzlarsa tamamdır elin işi,
Yalnız gören irkilir, şu uzaktan gelişi,
Kısraklar yelesini, bir yana salıvermiş,
Yiğitler hançerini eline salıvermiş
Doludizgin koşuyor, uçar gibi Oğuzlar
Uçar gibi geliyor, Oğuzlar bize kadar...

Diğeri kız

Haydi biz de varalım, yakışmaz, durmak bize,
Çağlayan herbir ırmak akmak ister denize,
Dışarda dalga dalga köpüren denize bak
Şu kabariş ne güzel, şu köpükler nasıl ak
Tepeleşmiş başlardan dökülen saçlar gibi
Sarp dağlar bağrındaki yalçın yamaçlar gibi !...

(Kızlar çıkarlar, sahne bir iki dakika boş kalır ve bu sırada dışardan büyük gürültüler işitilir)

MECLİS IV.

Salur Kazan, Bura/, Oruz, Karaçuk Çoban, iki kız, ozanlar, kopuzcular

(Hepsinin üstü yırtılmış ve kan lekeleri içinde içeri girerler, kapının dışında askerler kalır, kapının dışından bakarlar)

Burla

Nasıl yiğitçe oldu, böyle karşılaşmamız,
Biz işte o dağlardan dökülen duru kanız!
On binler önümüzde soluksuz boyun eğer
Bu kan on bin yıllardan olmuştur çünkü değer.

Salur Kazan

Eğer esir yaşamak karışsaydı bu kana,
On bin, diye, sayardık elleri yana yana...
Türk ölümü düşünür, kulluğu düşünemez
Başı göke değenler yerlerde sürünemez!
İçimizden tepen kan dinmeyen bir ıraktır,
O böyle hiç dinmeden akacak, akacaktır!

Burla

(Oruz'a döner)

Oruz, bugün önümde görüyorum canlısın!
Sen hiç ölmeyecek bir yiğit delikanlısın!

Gözlerin gökler gibi, saçların güneş gibi,
 İçimde bir gurur var büyüttüm diye seni!
 Ey bağrında güneşi kucaklayan analar,
 Bir kan alevler gibi durmadan böyle çağlar;
 Ey bir ırkı kendinde güneşleştiren başlar
 Sizde on bin yılların birikmiş kudreti var!

Oruz

Anam, güneş olsam da senden kopma parçayım.
 Sen bana ışık ver ki, ben göklere saçayım;
 Kedi sütü emenler aslan gönlü taşımaz
 Gerçi kanatlarına bir kartal başı sığmaz!
 Taşdığım tunç yürek bağrımın aynasıdır
 Oruz, yiğit Oruz'sa, Burla da anasıdır!

Salur Kazan

Biz elele vererek tepelere varmışız,
 Hep bir çetin davayı, biz böyle başarmışız,
 Bu öyle bir varlık ki, bir can taşır kendinde,
 Bu çevrede ne varsa ağaçlar, gökler bile
 Duyar kendinde yalnız, sesini tek yüreğin
 Türk'te yeri ayrılmaz bir kadınla, erkeğin;
 Biz tarih yaprağını yan yana çevirmişiz
 Karşımıza çıkanı biz böyle devirmişiz!

(Çobana döner)

Çoban Oğuz Beyleri el ardından gidecek!
 Yiğit Kılams'ı gömmek yalnız bize düşecek
 Yurda dönüp gelirken, onu gördüm ilk önce.
 Yurdum diye yüzüstü kapaklanmıştı yere.
 On pençesi toprağa saplanarak kalmıştı,

Sanki. Kılams böylece toprağını almıştı!
 Tek başına bir yurdu böyle olur kaplamak,
 Böyle olur sevilen toprağı kucaklamak!
 Bir yandan şenlik için çadırlar hazırlansın,
 Dört bucakta bir başka meşale varsın yansın;
 Bir yandan da Kılams'a -sagu - okutacağım!
 Yeni baştan tüterken bu yurttaki ocağım
 Hiç ölmeyen Kılams'ı bağrımıza gömelim
 Yurt için ölenlere gözyaşı dökmeyelim!
 Su ile bir tartıda, tartmak olmaz bu kam!
 Gözyaşı anlatamaz onlara duyulam!

MECLİS V.

Evvelkiler ve! Kılams'ın ölüsü

(Herkes başına toplanmış ve tazim ile durur.
 Kopuzcular ozanlarla beraber terennüm ederler.)

Bir mızrağı aşmasın,
 Gün göklere taşmasın,
 Gömülsün Sarı Kılams,
 Güneşler kamaşmasın!

Bağrı gibi ok olsun,
 Ellerden uzak olsun,
 Yeri bu toprak olsun,
 Sevenler ağlaşmasın!

Gitti ise yurda gitti,
 Ey bu uğurda gitti,

Kurt oğlu kurda gitti,
Bilmeyen ulaşmasın!

Göğsü okuna yaydı,
Taptığı günle aydı,
Tozduğu bu yaylaydı,
O yollar dağlaşmasın!

Dereler çağlamayın,
Bulurlar ağlamayın,
Karalar bağlamayın,
Sevenler ağlaşmasın!

Gitti ise yurda gitti,
Ey bu uğurda gitti,
Kurt oğlu kurda gitti,
Bilmeyen ulaşmasın!

PERDE

5.3. İstifçi

İstanbul, üstüne eski konakların "Sital örtüsü"nü çekmiş. Onun kadar yumuşak mor kadife ve altın pullu... Karanlıkta bir gözün adeseşi bu pırıltılara yaklaşıyor; pencereler elektrik fanusları, afişler... Böylece bir şehir veya hayat kaynaşıyor.

1942 yılı güzüne erişilmiş; mevsim geçmek üzere; kıl gelmiş artık. Sinemalar dolup boşalmakta. Otellerin ve köşklerin yazlık misafirleri apartmanlarına dönmüşler; Ada'nın, Yeniköy'ün, Suadiye'nin bahçe köşelerinde fiş şıkırdatan ve marküz çıtlatan eller, Sipahi Ocağı'nın oyun masaları üstünde daha derli toplu olarak birbirlerini bulmuşlar. Ve güzün adeseşi içerisini süzüyor... İşte Osman Alper; bu modern hayatın yeni bitmiş tomurcuğu. Kravatının, gömleği hatta çoraplar ile olan, üzüntü çektirmiş, münasebetine varıncaya kadar bir ham tomurcuk. Sirtında İngiliz kumaşından ağır bir elbise; kolunda kalın örme bilezikli, camının altı pembe, parıl parıl yanan bir altın saat; çorap, kravat, mendil, hep şimal Avrupa'sı malı. Ayağında üç adama yetecek kadar köselesi bol, domuz derisi pabuçlar. Halinde, parayla her şeyin satın alınabileceğini benimsemiş bir babacanlık da var; fakat esnaf zekası ile tatbikatçılığının verdiği olgunluk yanında, bu kulüpler, gazinolar gibi onun bir türlü kaynaşmadığı yerler içindeki acemiliği, adeta Osman'ı soysuzlaştırmış bulunuyor.

Halbuki o, Beyazıt kıraathanelerinin Osman Efendisi iken bugünkünden çok daha şahsiyetli bir adamdı. Tanınmış ithalatçı Osman Alper, apartmanı, otomobili ve hepsinden üstün olarak yeşil gözlü sevgilisi bulunan Osman Alper; bugün işte böyle acayip bir yaratıktır.

Osman'ı bu hale koyan 1939 harbinin önüne yığıldığı mallar mı. Yoksa şu oyun masasının başında kızıl saçları ahududu rengindeki, tırnakları parlayan, yeşil ve ihtiraslı gözleriyle paraları takip eden kadın mı?

Bütün bunlar birbirinin içine girmiş hadiselerdi. Bu hadiselerin anahtarı ise bulaşık telleridir. İşte şimdi Sadiye'nin yanında duran Şalom Beharoğlu da; bu anahtarı onun eline veren adamdır.

Şalom Beharoğlu 1939 yılı başlarında, Çiçek Pazarı'nda açacağı dükkanın üstüne asılacak levha için bir Türk adı aramağa koyulmuştu. Öyle ya kırk yıllık Avram Adem olmuştu. Mişon da Cudi; Şalom'a bu kadarı fazla geliyordu ama, bir Türk'ü ortak edinmiş gibi görünmek ve levhaya da bu uydurma ortağın adını büyük harflerle geçirmek de akıllıca bir işti. Şu memlekette rahat rahat geçinip gidiyorlardı; sevimsiz olmaya ne lüzum vardı? Herhalde vereceği üç beş kuruş yerine cirolu muamelelerden iyi kazançlar da elde edecekti. Bu iş için Çarşıkapı'daki küçük tuhafiyeye dükkanının sahibi Osman Efendi'den pekala faydalanabilirdi. Osman Efendi, hesabı temiz, veresiyesinde sağlam bir gençti. Şalom, onun, fazla para kazanmak için hırslı olduğunu da sezmişti. Zira Osman, ikide birde Şalom'a gelir, karısı Fatma'nın salkım küpesini veya dededen kalma yangın yerindeki hisseli arsanın iki hissesini satarsa, edineceği paranın hangi işe yatırılmasında daha fazla kazanabileceğini danışıp dururdu. Şalom bu küpeyi görmüştü, teneke gibi maldı; hisseli arsanın bulunduğu yer de para etmiyordu. Zavallı sermayesiz Osman! Herhalde Osman da bu küpe ile arsa hissesinin para etmeyeceğini bilirdi; ancak gelip Şalom'a derdini açmasında bir maksadı olacaktı. Şalom'un altın babası olduğunu bilmese bile, kendisine sermaye temin edebilecek kabiliyeti olduğunu düşünmesi lazımdı. Buna göre Şalom, kendisini istismara gelen adamı bu cılız noktadan avlayacaktı. Bir kere Osman'ı ağına düşürürse belli etmeden dilediğini yaptırmak işten bile değildi. Yoksa Şalom, bir Türk adının altına sığınmak isteğini sezdirecek budalalardan olamazdı. Gizli emellerini örtbas etmesini de iyi bilir ve asla hiç bir mal için ve hiç bir iş için istekli görünmezdi.

İlk anlaşma Almanya'dan ithal ettiği bulaşık tellerinden elli bin tanesini Osman'ın dükkanının arkasındaki geniş boşluğa koymasına suretinde hasıl olmuştu. Şalom'un başka bir maksadı daha vardı. Hükümetçe hazırlanan bir kanunun harp dolayısıyla fırlayacak olan fiyatları önleyici tedbirler ihtiva ettiğini işitmişti. Halbuki ufuklar kararıyordu. Mal siparişleri şartlarının güçleştiği hissedilmekteydi. Ardi arkası kesilmeden Avrupa'yı sarmakta olan hadiseler ticarete ,engel olmaya başlamıştı. O halde, her ne olursa olsun ele geçen malı

saklamak lazımdı. Çünkü mal kıtlaşacak, fiyatlar yükselecek, elde bulunanlar da bol para edecekti. Demek yapılacak iş, malı ortadan yok etmektir. Osman'ın, Ahmet'in, Sinton'un, Avram'ın boş yerleri ne güne duruyor; elinde para. gibi bir taş da var; bununla iki değil, on iki kus vurmali!

Maksadı gizli, fakat para kesesinin ağızı açık olarak Osman'a müracaat etmişti. Fakat Osman o gün bu cimri adamdan istediği kadar para koparacağını da sezememişti. Dükkanın arkası boştu, pekâla malı koyabilirdi. Fakat, Şalom'la bir mukavele yapsa, dükkan sahibi ile nasıl uzlaşacaktı. Yapmazsa; o da işine gelmiyordu. Şalom'un her ay vereceğini teklif ettiği para da mühimdi. Şalom, onun, bu kıvranışlarından hemen faydalanmayı düşünmüştü: "Ne üzülyorsun, mukavele filan yapmayalım, söz, sözdür; sana bu kadar zaman veresiye mal verdim; sırası geldi bir imza bile atmadım, sen malı al, dükkanına koy; ben sana her ay bu parayı vereceğime söz veriyorum." demiş, elini Osman'a uzatmıştı. Parayı vereceğini sağlayan bu el sıkışta yalan yoktu ama gaye vardı.

Şalom Osman'dan ayrılır ayrılmaz bir taraftan bulaşık tellerini taşıma işine koyulmuş, diğer taraftan da Nesim'i bulmuştu. Dalavereli işlerinde Nesim'den daima faydalanırdı. Aralarında hısmılık vardı. Meslekleri bakımından da birbirleri ile rakip değildiler. Bunun için Şalom bazı sırlarını ona açar ve bundan dolayı da içinde huzursuzluk duymazdı. O gün Nesim'e sıkı sıkı tembih ettiğine göre, Nesim, Çarşıkapı'da Osman'ın kiraladığı dükkanın sahibine gidecek, kiracısının birçok mallar satın aldığını, bu parayı nereden bulduğunu yoksa dükkanı kontrat hükümleri dışında başkalarına kiralayıp bol bol para mı çektiğini söyleyecek, velhasıl, ortaya, bir kundak sokacaktı. Nesim bu işi yapmak için gereken gündeliği de almıştı. Hem dükkan sahibini de tanırdı. Kahvede, hoşbeş arasında bu lafları sıralayıvermek ve sanki ona dostluk ediyor gibi görünmek işten bile değildi. Aradan beş on gün geçmedi; bir gün dükkan sahibi Osman'ın kapısına dayandı. Hakikaten dükkanın iç tarafına binlerce tel parçası doldurulmuştu. Fakat o gün Osman mal sahibine vereceği cevaplar için çoktan işlenmiş bulunuyordu. Kendisinin parası olmasa bile ortağı vardı; canı isterse bu dükkanı tutarlar, istemezse Çiçekpazarı'nda ortağı ile beraber açacakları dükkana naklederlerdi. Zavallı Osman; ayda alacağı üç beş liranın hatırı için kurnaz Şalom'un çıtır çıtır yalancısı olmuştu. Halbuki babası Müslüman bir adamdı; hani onlara yalan dolan

öğretmemişti. Öğretmemişti ama bu da menfaat. Yeni bir çocuğu doğmuş; karısı komşulardan görmüş, emprime dedikleri bir ipekli kumaşı almak ister. Ortalıkta acayıpleşiyor; malda kıtlık var, yatta yükselme meyli. Böyle zamanda nimet tepilmez. Neticede mal sahibine üst perdeden çıkışarak bunların kendi malı olduğunu isterse mahkemeye müracaat edebileceğini söylemiş, ilk sendeleme de ayağını Şalom'un ağına kaptırmada işte böylece vaki olmuştu. Osman bulaşık telleri kirasının uğruna hiç bir mukabil teklif yapmadan ortaklık mukavelesini çoktan imzalamış bulunuyordu. Öyle ya, dükkan sahibi mahkemeye baş vurursa, söylediği sözlere delil gerekti.

Milli Korunma Mahkemesinin sanık sandalyesinde Osman Alper oturuyor. Yargıç fiyat murakıplarından Ahmet Tolga'yı tanık olarak dinleyecek.

-Adın ne?

- Ahmet Tolga.

- Babanın adı nedir?

- Hüsnü Tolga.

- Kaç yaşındasın?

-Yirmi beş yaşında.

- Nerede oturursun?

- İstanbul Laleli Genç Türk Caddesi No. 4.

- Meşguliyetiniz?

- İstanbul Fiyat Murakabe Bürosu memurlarındanım.

- Sanığı tanır mısın, kendisiyle akrabalığın veya ahbablığın, düşmanlığın var mıdır?

- Vazife dolayısıyla kendisini tanırım efendim.

Yargıç tanığa yemin teklif ediyor. Ayağa kalkılıyor ve Murakıp Ahmet Tolga:

- Bir şey saklamaksızın ve bir şey katmaksızın, kimseden korkmayarak bir tesire kapılmayarak bildiğimi namusumun ve vicdanımın üzerine

dosdoğru söyleyeceğime yemin ederim diyor. Yargıç devam ediyor:

- Sanık Osman'ın ardiyesine istif ettiği bulaşık tellerini fahiş fiyatla sattığı iddia olunuyor. Hadise hakkında bildiklerin nedir?

- Aradan uzun zaman geçti. Yüzlerce vaka tespit etmiş bulunuyoruz. Zabıt varakasında imzam olduğuna göre söyleyeceklerim orada da kayıtlıdır. Müsaade buyrulursa zabıt varakasını bir kere gözden geçireyim de vakayı hatırlayayım.

Tanığa zabıt varakası veriliyor. Yargıcın memurluk vasfını taşıyan bu gence karşı biraz müsamahalı olduğu besbelli. Aynı konuyu savruldukları için toy ve ilgisiz olan ve birazca budalaca gözükken bu adama karşı duyduğu kızgınlığı saklamaya çalıştığı gözüküyor. Ahmet Tolga zabıt varakasını gözden geçiriyor. Vakayı hatırladığını anlatır bir tavır takınarak, söz söylemek üzere yargıçtan müsaade istiyor.

- Efendim altı ay kadar oluyor; zabıt vakasına işaret olunan tarihten iki gün önce emlak sahibi olduğunu söyleyen bir zat büromuza geldi. Arkadaşım Cevdet'le beraber kendisini dinledik bu şahsı Çarşıkapı'da zabıt varakasında sarıh adresi yazılı dükkanda pek çok miktarda bulaşık teli sakladığını alıcıların müracaatları sırasında malın satılmadığının ve malın el altından yüksek fiyatlarda satılmakta olduğunu bildiriyordu.

- Şikayetçinin bu ihbarı bir zabıtle tespit olunmamıştır. Hüviyeti hakkında izahat veriniz?

- Efendim biz vakayı tespite çalıştık; bildirilen yerdeki dükkana müşteri sıfat ile gittik; Anadolu taciri olduğumuzu bildirdik ve kendisinden bir miktar bulaşık teli istedik; olmadığını söyledi; hüviyetlerimizi gösterdik dükkanı aradık ve içinde otuz bin tane bulaşık teli bulduk. Bu suretle Osman Alper'in elindeki malı satıştan imtina etmiş olduğunu tespit eylemiş bulunuyoruz.

- Osman Alper, tanık Ahmet Tolga'nın söylediği sözler hakkında bir diyeceğin var mı?

Osman Alper'in yanında duran avukat bu hususta izahat vermek için yargıçtan müsaade istedi ve dedi ki:

- Sayın yargıç müvekkilim bulaşık tellerini satışa arzdan imtina etmemiştir. Mal o sırada satılmış bulunuyordu. Nitekim elimizde vaka tarihinden evvelki tarihlerde yazılmış ve akite edilmiş bir fatura da vardır. Bu tellerin

İzmir’de toptancı ve perakendecilikle iştigal eden Marko Alber’e satılmış olduğunu gösteriyor.

- Zapta imzasını koyan Osman Alper, bu malların başka bir tacire satıldığına dair beyanda bulunmamıştır.

- Müvekkilim heyecanla herhangi bir ifadede bulunmayabilir. Ancak fatura defteri ve alıcı tacir Marko adına kesilen faturanın sureti mevcut olduğuna göre elde delil vardır. Mal o tarihte satılmış bulunuyordu.

- Ahmet Tolga; zabıt varakasında, Osman Alper’in fatura defterinin tetkik olup olunmadığı kayıtlı değildir. Vakayı tespit ettiğiniz sırada mağazada bulunan evrakı araştırdınız mı?

- Evrakın tetkiki işiyle murakıp Cevdet meşgul oldu. Kendisinden sorulmasını rica ederim.

- Efendim, beraberce zabıt tutmuş bulunuyorsunuz. Otuz bin tane bulaşık teline ait herhangi bir vesika tetkik olunmaz mı?

- Hatırlamıyorum sayın yargıç.

Yargıç öfkeli öfkeli birkaç sual daha sordu. Bu arada savcıda söze karıştı. Neticede mahkeme Murakıp Cevdet, alıcı tacir Alber Marko ve diğer ilgili tanıkların dinlenmesi için on beş gün sonraya bırakıldı.

Hiç durmadan, virajları dönüyor, dönüyorlar... İstinye’ye mi vardılar, Yeni köye mi? Şu anda başı dumanlı şoföre canlarını emanet ettiklerinin kim farkında... Otomobilin içinde lambalar söndürülmüş dışarıda projektörler kah açılıyor; iki sıralı ağaçların gövdeleri bir harbin kalın tellerine benziyor ve senfonik sesler çıkararak başlarının üstünden uçup gidiyor. Kah projektörler kısılıyor, yıldızlı bir gökte uçarcasına boğazın karanlık fakat pırıltılı görünüşüne bir gömülüyor bir çıkıyorlar.

Osman Alper eğilip yanındaki kadının sigarasını yakacak kibritini çakıyor ve elleri arasına alıyor. İki kadın eli bu ellere yardım ediyor sanki... Aralarında ellerin çerçevelediği küçük ve bembeyaz bir dünya beliriyor. Kibrit parlamış sigara bu dünyanın içine saklanmış ve bir çift göz Allah Allah bir yeşil derya... Beyazlık yumuşaklık ve yeşillik.

Osman birden bire Fatma'yı düşünüyor. Hayır Fatma'yı düşünmüyor. Fatma'nın elleri gözünün önüne geliyor. Derileri sertçe rengi kırmızı, avuç içi ve parmaklarının iç tarafı Çerkez tavuğu ve çeyizinin lahana dolması soğanının izlerini taşıyan Fatma'nın derin çizgili elleri; efendisine uzanıyor. Yasemin çubuğa takılmış sarma sigarayı yakıyor. Bu ellerde limon kabuğu ile aktar kolonyasının karışık kokusu da var. Kırmızılık, sertlik ve hacı yağlılık...

Osman Alper şimdi Sadiye'nin elleri içine yeni doğmuş bulunuyor; o kadar ana kuzusu. Hiçbir şey söyleme düşünme ve söylem ve kabiliyetinde değil; neredeler nereye gidiyorlar; Şalom onları bekliyor mu; Ahmet Tolga da arkadaşıyla birlikte orada mı? Sadiye bu kadar erkeğin arasına ne diye gidiyor? Osman eli ile onu Ahmet Tolga'ya takdim mi edecek? Altındaki otomobilin tekerlekleri asfaltın üstünde kayıyor. Fakat Osman'ın aklı bu bildiği ve bu olan gelen işlerin hiçbirine ermiyor sanki.

Birkaç zamandır Şalom'un ardı sıra kulüplere, gazinolara, gire çıka, göz kapakları göz uykularından kirpiklerine kadar siyah ve mavi boyalı, tırnakları tırnak köklerinden sivri uzatılmış uçlarına kadar koyu kırmızı yanına yaklaşınca baygın kokular çıkaran, kağıt oyununu pek seven kadınlara biraz alışmıştı. Bunlar ne kadar da cesaretli konuşuyorlardı.

Kavga, tartışma onlarda, emir onlarda, hüküm onlarda. Para da mı onlarda acaba, diye düşünmüştü. Öyle ya, paralı adamdan başka türlü ses çıkar. Herhalde, liraları masalar üzerine fırlatıveren ellerin ikide birde içine daldıkları süslü çantaların sahibi olması gerek.

Osman, yabancı mal, dediği bu kadınlara yakınlık duyacağını hatırlıdan bile geçirmemişti. Kadına hizmet etmeyi nasıl düşünürdü ve nasıl bu kadınlara yaklaşır? Anası ona, saçını süpürge etmişti. Karısı, tütününün külünden, pabucunun tozuna varıncaya kadar, her hizmetini görmekte idi. Ayağını uzatıp yalnız getir, demesini bilen Osman, kibritler yakacak, mantolar tutacak, eğilecek, bükülecek! Fakat işte karanlıkta tabakadan çıkarılan sigarayı bir hamlede yakmak isteyen kendisidir. Alışkınlık mı, görenek mi bu?

Lüksün ve fantazyanın kendi içine düşen adama, iyi veya kötü olduğunu bir an bile düşünmeğe vakit bırakmadan, yaptırdığı sosyal maymunluk. İş bu kadarla kalsa iyi. Osman'ın göğsünde, başında bir şeyler kaynıyor. Düşünemiyor,

konuşamıyor. Kibridin yanıp sönmesi ile içine düştüğü bu yemyeşil derya, gazyağına benziyor. Yanan ateşle parlıyor ve Osman'ı yakıyor.

Soğanağa Mahallesi'nin er tabiatlı çocuğu kıvranıyor. Şalom denilen adam ona ne yaptırmak istiyor sanki. Akli biraz işler gibi oluyor. Kadınlara beraber oraya gidecekler, o tüysüz herif, şu, bu, içecekler; gülecekler oynayacaklar. Hem Sadiye'nin kocası olacak adam da beraber bulunacak. Şoföre emir vermek için doğruluyor; dön, diyecek; fakat nereye? Kadını evinden aldı, evine dönülmez. Otel mi yok kuzum. Otel, otel... Ya Şalom, ya Ahmet Tolga, ya mahkeme, ya hapis. Gözünde mal, para filan yok şu anda. Hapis, hapis fena. Susuyor. İşi ucu ucuna getirmişler. Uydurma fatura bal gibi vesika haline girmiş. Ahmet nalına mihına konuşmaları ile ve bozuk düzen zabıt varakası ile onları kurtarmakta! O kara yağız arkadaşımı da avukatın tavsiyelerine göre görüştürebilirlerse, mesele atladı, gitti, demek. Yargıç buna ne yapacak; ortada delil yok, tanık yok.

Otomobil bu içten geçen, ne dur ne de yürü emirlerini işitmeden ve dinlemeden koşuyor; gideceği yere varacak o. Hem varmalıdır da. Ya o ev, ya ceza evi. Büyük derede kocaman bir yalının önünde duruyorlar. Açık bulunan kapıdan geniş bir salon görünüyor. Orta yerde pırıl pırıl ışıldayan avize, su gibi... Yıldızlı kanepeler, Acem halıları, vitrinler, sedefler, gümüşler... Şalom onları karşılıyor; yanında kısaca boylu, fırça gibi kalın kara kaşlı, esmer, posbıyıklı bir adam. Tanıştırıyor.

- Bay Mıgırdıç Köselecioğlu.

- Ortağım, Osman Alper.

- Bayan Sadiye Eşsiz.

Salonun arka taraflarından Sadiyen'in kocası da onlara doğru geliyor, karısını, ta şehirden alıp getirdiği için. Osman'a bir de teşekkür ediyor. Kanepede oturmakta olan bayan Köselecioğlu da ayağa kalkıyor, tanışıyorlar, selamlaşıyorlar ve oturuyorlar. Fakat başka bir kimse yok. Osman içinden geniş bir nefes alıyor. Her ne olursa olsun, bu akşam onda Şalom'un öğrettiklerini yapacak takat yok.

Bir taraftan da Osman'ın yüreğini bir korku kaplamıştı. Bu adamlar niye yoklar? Acaba son bir defa ifadesine müracaat edilecek olan Cevdet kandırılmadı mı? Vakıta hadise günü Cevdet, bir şey yapmış değildi, onun yeni işe başlamış

olması dolayısıyla, Ahmet'in hareketlerini takip etmekten başka bir iş görmediğini öğrenmişlerdi. Fakat ya aksi aksi konuşursa, ya faturalar hakkında ortaya bir takım sözler atarsa?

Şalom, bu akşam Osman'ın her akşamkinden daha düşünceli olduğunu sezmişti. Yanına usulca yaklaştı, onu salonun diğer bir köşesine doğru çekti. Ahmet Tolga ile arkadaşları bu akşam gelmeyecekler, dedi. O Cevdet denilen adamı pek yola getiremeyeceğiz. Kadından mı hoşlanır, paradan mı, kumardan mı? Hepsini araştırdım. Oyun oynarmış, çapkınca da geçinirmiş; fakat pek ele geleceklerden değil, Bir namustur tutturmuş; babası ölmüş ama, büyüklerden arkadaşı çokmuş, ona da güveniyor. Fakat, sen üzülme, iş Cevdet'te değil. Bence bu dava kapanmıştır. Ahmet Tolgayı görmedin mi, iki bin liraya çoktan mum oldu. Sadiye'yi de ona tutuşturursak daha çok işimize yarar. Mesele şimdi Mıgırdıç'ın demirlerinde. Harp patladığı sıralarda, Köselecioglu'nun elinde tonlarca demir bulunuyordu. Bunların çoğunu on altı sayılı kararın tatbiki sıralarında kolay ele geçmez yerlere sakladı. Tabii hepsini bir yere koymadı; şehrin muhtelif semtlerine dağıttı. Vakıa bu karar hükümleri elli iki sayılı kararla ilga edilmiş bulunuyor. Bulunuyor ama şimdi de yeni bir mesele var. Milli Korunma Kanununda yapılan değişiklik, bugünlerde tatbik edilmek üzere; arama emirleri de yeni bir şekil alacak deniyor. Korkarım demirler ele geçer, başımıza da bin türlü iş çıkar. İş buda Osman; demir piyasası yüzde bin. Göreyim seni.

Osman hala sevgi ve korku içinde. Bu adam ne tekerlemeler söylüyor. Belanın daha birini atlatmadan, başım başka bir belaya mı sokacak! İki söz söylemeğe kalmıyor, başucunda Sadiye'yi görüyor.

- Eralp Bey, sizden bir Boğaz gezintisi isteriz. Bir hafta sonra, ayın on beşi. Kavaklardan başlar, istersek Adalara kadar uzanırız. Sabaha karşı ay ışığı ile yıkanan sular içinde dolaşmak ne güzel olur.

Osman'ın hiç bilmediği, yapmadığı şeyler bunlar... Motorlu mavna mı tutacaklar, ne olacak? Böyle kadınlarla fazla konuşmasını bilmeyen Osman, bu konuda büsbütün konuşamaz oluyor. Yalnız, pekala yaparız, gezeriz diyor. Kadın ellerini birbirine vurarak ve gezintiyi ballandıra ballandıra kocasına doğru gidiyor. Osman ise her şeyi unutmuş, akıl hocasından bu gezinti planını öğrenmek derdine düşmüştür. Şalom işin farkında. Ona daha sormadan, aldırma, kadını kaçıрмаğa

gelmez, diyor. Motoru tutacağız; şimdi bu iş pahalıya çıkıyor ama, yaşasın Mıgırdıç'ın demirleri. Yüz binler var, yüz binler.

Osman, Ahmet Tolga ile Cevdet'in değil kendisinin yeni bir tuzağa düşürüldüğü Büyükdere gecesinden bir hafta sonra Karaköy'den büyük bir motora atlıyor, Şalom'un tavsiyesi üzerine ayağında beyaz pantolon ve beyaz pabuçlar, sırtında yakası açık, ince sık delikli bir gömlek. Belinde iyi deriden bir kayış. Omuzlarında renkli bir ceket. Motorun içinde neler yok. Viski, şampanya, bira, şarap, rakı şişeleri. Türlü cinsten, işlenmiş, kızarmış etler. Çeşit çeşit dolmalar, turşular, peynirler... Dışarıda un yasağı oladursun; biçim, biçim börekler, beyaz francalalar; pastalar; sayılmakla biter şeyler değil. Tüccar ve dinine bağlı kafası ile Osman, bu yemeklere bakıp şükretmekten kendini alamıyor. Öyle ya, dünyayı kan gövde götürüyor. Şu yiyecek bolluğuna bakın. Kuş sütünden başkası eksik değil. Şalom da ne çok şeyler aldırılmış, buz bile unutulmamış misafirleri çağıran ve sözde parayı harcayan Osman ama bunlar hep mahsuben yapılıyor. Bakalım Şalom davetli listesi olarak eline ne tutuşturacak. Osman bunları fazla düşünmüyor. Bildiği bir şey varsa Kabataş'tan alacağı Sadiye'dir. Ne ala. Büyükdere'ye kadar baş başa kalacaklar. Kocası denilen mübarek mutlaka Yeniköy'de bezikte-dir. Kim bilir ne vakit Büyükdere'ye gelecek; belki de onu Kavaklar'dan dönüşte alacaklar.

Motor, Kabataş iskelesinde. Ortada henüz hiç kimse yok. Beş dakika, on dakika; yarım saat. bu nasıl iş; gecikecekler. Osman, babasının bayram namazı dönüşünü beklediğinden çok daha heyecanlı.

Beşiktaş'tan, Karaköy'e giden ne kadar tramvay arabası, ne kadar otomobil varsa, hepsinin yürüyüşüne, duruşuna içinden inenlere bakıyor. Siyah bej, koyu mavi, kiremit rengi otomobiller; lacivert, kahverengi, kurşuni, siyalı mantolu, şişman, zayıf, kısa, uzun boylu kadınlar; fakat Sadiye yok. Aradan bir çeyrek saat daha geçiyor. Bir de bakıyor, yanı başında Sadiye'nin kocası. Afedersiniz Osman Bey diye üzerine doğru geliyor. Bayanın saç tuvaleti uzun sürdü; sizi daha fazla bekletmeyelim diye ben geldim. Biz gidelim, o Büyükdere'ye otomobille gelecektir; diyor. Sözü oluru, olmazı yok; Osman'a buyurun demekten başka çare kalmıyor; motora beraberce atlıyorlar; serin Boğaz rüzgarı başına sıçrayan kanını sanki dağıtmağa uğraşiyor. Hiçbir endişe göstermeyen ve

her şeyi anlamaz gibi görünen yanındaki pişkin adam da onu söz yağmuruna tutuyor. Şalom'un kibarlığından, zekasından, kendisinin gayretinden başlayıp Büyükdere'deki Mıgırdıç Köselecioğlu'nun antika gümüş şamdanına kadar ulaşan bu söz kalabalığı ile şu adam ne düşünüyor, ne istiyor, ne işe yarıyor. Osman'ın bulanık başı bu bir sürü kelimenin altındaki manayı kavrama kabiliyetinde değil. Nihayet Büyükdere'de Mıgırdıç Köselecioğlu'nun yalısına yanaşıyorlar. Şalom merdivenlerden inmek üzere önde, fakat arkada oldukça kalabalık var. Osman bir bakışta bu kalabalığı tarıyor.

Çok şükür, Ahmet Tolga yok. Şalom'un zehir gibi beyninin içine akıttığı Sadiye - Ahmet Tolga münasebeti düşüncesi varlığını o kadar sarmış ki, bu olayı gözüyle görmeyeceğini anladığı her anda korkulu rüyalardan uyanmışlara benziyor. Hem rüyanın tesiri altında hem olagelen başka. Bu anda Şalom Galatasaravlı Türkçesi ile parlak takdimlerine başlamış bulunuyor.

- İşte genç, zeki tüccarımız, değerli ortağımız Osman Alper'i çağırın. Onun parlak başarılarının şerefine düzenlediği bu gezinti için bana açık bono verdi. Hem tanıdığı dostlarını hem de tanışmak istediği müstakbel dostları rica etmiş bulunuyor. İrili ufaklı, sert yumuşak birçok eller kendisine uzanıyor. Arasında yüksek memuriyet başlıklarını da taşıyan şefli, başkanlı bir takım kelimelerle süslenmiş adlar ve soyadlarının sahipleri ve bayanları Osman'la tanışıyorlar; tanıdıkları kimselerle de selamlaşmış oluyor. Böyle bir zamanda bir motor kahramanı olmak meğerse önemli bir işmiş; araya Şalomun lakırdıları da karışınca Osman devlet adamı olma kabiliyetinde bulunmayan toy bir vekile benziyor. Altında motor da var. İltifat eden de çok. Hakkında parlak sözler söyleyen de bir şey ama o, olduğu şey değil. Kabarmış, coşmuş Osman bu kalabalığın içinde Sadiye'nin bulunmadığının artık farkında değil. Kurnaz Şalom onu kendine getiriyor ve sanki motorun içinde Sadiye'yi görmeyince hayrette kalıyor.

- Fakat Bayan Eşsiz nerede?

Osman'a kalmıyor. Bay Eşsiz cevap veriyor. Bu sözler, Kabataş İskelesi'nde söylediklerinin klişesi, papağan gibi ne güzel de ezberlemiş.

Herkes biniyor motor kalkacak; fakat Sadiye yok. Karılarından çekinen erkekler bekar misafirlerle çağırı sahiplerinin ısrarlı bekleyişlerine sessizce minnet duygularını sunuyorlar. Güzelce, şımarıkça, ukalaca ne kadar bayan varsa öfkeli.

Alaturka iş, diyorlar. Bu kadar kişi bekletilir mi?

Bu kadar kişi bekletilmez ama birçok budalanın dikkat nazarı da insanın üzerine böyle çekilir. Nitekim simsiyah bir otomobil rıhtımın üzerinde durduğu ve açılan kapıdan beyazlar içinde çapkın bir gemiciyi andıran Sadiye dışarıya çıktığı vakit birçokları öfkesini de, sabırsızlığını da unutmuştu. Osman'ın modası geçmişti artık. Moturun havasında Sadiye dalgalanıyordu.

Ayın on beşi. Gökte yıldızlar ilinmiş, yerde çirkinlikler örtülmüş. Saklı duyguların uyanacağı. Elektrik ışıklarının unutulacağı bir gece.

Ay ışığı Soğan Ağa Mahallesi'nde yukarı kaldırılmış bir kafesin rahatça bıraktığı gözden içeri girmiş. yerde çarpık bir dörtgen çizmiş. Yanı başındaki kapalı kafesten geçen ışık ise, kapalı camı menevişliyor.

Bu alaca karanlık odada uyuyan bir çocuğun nefesi ve sessizce konuşan iki kadının sesleri iştiliyor.

- Kardeş o böyle avukat, hoca dolaşiyor; ben de sabaha kadar uyuyamıyorum. Başımız nereden bu derde çattı bilmem ki! İşimizi düzelttik, nefes almağa kalmadı, ortaya bir mahkeme derdidir çıktı.

- Kız Fatma delirme. Sabaha kadar avukat mı olurmuş. Bunun gündüzü yok mu?

- Senin aklın ermez böyle büyük işlere. Ne dönerse masa başlarında dönüyor kız. Sabaha kadar içiliyor, kağıt oynamıyormuş ama söylenecekler, yaptırılacaklar da öyle yaptırılıyormuş.

- Eksik olsun öyle ise dul kadına döndün be Fatma. ipeklileri giyiyor. Hamur tatlılarını pişiriyorsun ama Osman Efendi'yi de gördüğün yok.

- Kuzum bu Osman Efendi'yi de diline dolamışsın. Koskoca tüccara bey desene.

- Ayol kırk yıllık Osman Efendi Amca'ya Osman Beyefendi nasıl diyeyim; dilim alışmış.

- Elin koca koca beyleri, Bay Osman Alper diyormuş ta sen neden demeyeceksin?

- Ne diyecektim. Bu işlerin döndüğü masalarda kadınlar da varmış ama. Fatma susuyor. Kadınlar, kadınlar da var. Elbet olacaklar; sinemalar, gazinolar,

plajlara kadar kadın dolu. Osman'ın gittiği yüksek salonlarda kadınlar olmaz mı? Fakat Ahmet'in anası kendisi Samiye'nin anası da gene kendisi. Kocasına yıllarca kul, kurban olmuş; o da evini barkını hiç ihmal etmemiş doğrusu. Sanki öyle komşunun ipe, sapa gelmez Mehmet Efendisi gibi meyhane meyhane dolaşan adamlardan değil. Son zamanlarda onu biraz içkili görüyor ama ne yapsın, iş icabı; fakat o kadınlardan Osman'a ne

Ay dar sokakların içini görmek için gökten Soğan Ağa Mahallesi'ne abanıyor sanki. Bu mayı ışık Fatma'nın boğazına tıkanıyor. Pencereden başını uzatıyor; sokakta kaldırımlar teker teker sayılıyor. Komşunun bahçesindeki erik ağacı koyu nefli işte Ayşe Hanım'ın sarmanı da karşı duvarın üstünde; tüyleri yakamozlanıyor.

Ay ışığı Marmara Denizini yıkıyor. Soğan Ağa mahallesine abanarak batan ay, Marmara'ya kendini vermiş ve kendinden geçmiş. Kıyılara sırçalar dökülmüş. Uzaklarda ışıklar erimiş, Marmara'nın erittiği ay ışığı buna derler... Motor hızını almış, Adalar'a doğru uçuyor.

Ardı sıra fosforlu köpükler saçılıyor. İki yanında çatlayan Marmara, pırıl pırıl yanıyor. Güvertedeki uzun masa kırk beş yaşındaki bir kadına benziyor. Bardaklar, çatal, tabakların düzgün çizgileri bozulmuş. Yenilmiş, içilmiş ama harap olmuş değil ve üzerinde yaşanılıyor. Masayı hazırlayan elle, kullanan eller arasında ne kadar fark var. Şimdi bardakların, kadehlerin konduğu yerin bir manası var. Mesela Osman Alper kadehini, tabağını almış, Sadiye'nin tabağı ve bardağının yanına koymuş; motorun sağ tarafında yan yana oturuyorlar. Şalom, Mıgırđıçla baş başa vermişler: kadehleri de kendileri gibi kafa kafaya dokuşmuş baş taraftaki iki kadınla üç erkeğin kadehleri halkalanmış. Ağırbaşı müdürün kendi gibi bardağı da tek başına. Adam, bu gürültü içinde ne taslıyor veya ne tasarlıyor, belli değil.

Bu akşam Şalom'un bütün derdi, Mıgırđıç'ın demirlerini bir fatura ile toptancı Osman'a satmaktır. Osman'dan para alacak değiller ya, hele bir kere malın sahibi olarak Osman gözüksün. Osman ithalatçılıkta kendisiyle ortak, fakat toptancılıkla perakendecilikte yalnız.. Çarşıkapı'daki dükkan da işte bu toptancılıkla perakendeciliğin tezgahı. Çiçekpazarı'ndaki meşhur "Osman Alper

ve Ortağı” levhasını taşıyan firma ise, sözde ortakların mağazası.

Şalom Mıgırdıç'ın kulağına fısıldıyor:

- Mıgırdıç Efendi, bütün mesele Osman'ı bu işler içinde pişirmede. Yargıcın karşısına hiç çıkmamış bulunan Osman ilk mahkemede biraz sendeledi. Fakat onu yetiştireceğim. Çünkü bizim için ondan iyisini ve sözünün erini bulmak kabil olmaz. Birbirimize güvenimiz vardır. Karşılıklı itimat besleriz. Sadiye'ye de gönlünü kaptırmaşa benzer. Onun için bu akşam Ahmet Tolga'yı çağırmadım. O kurnaz adamın geleceği de şüphelidir ya, neyse; şimdi iş tavına gelmişe benzer. Osman'a demir alım satımını mutlaka bu akşam kabul ettirmeliyiz.

-İş Osman'ın almasıyla bitmez ki kuzum.

- Bitmez, bitmez ama, bir kere biz sıyrılırız. Esasen Osman'a alım, satım yaptığımız anda, ondan alıcıların da hazır olması ve demirleri çoktan götürecekleri yere götürmüş olması lazımdır. Söylediğim, işin formalite kısmıdır. Mesele şu ki, günün birinde demirler bir taraftan sırtacak olursa, tahkikat, mutemedimiz olan adama gelip dayansın. Osman bizimle demirleri kırıştığını dünyada söylemez.

- Osman'ın alıcılarını da sen bulmalısın Şalom.

- Onları çoktan hazırladım. Birkaç inşaat sahibi var. Anadolu'da işi olan bir iki müteahhit de var ve bu malı küçük esnafa dağıtmasını bilen kurnaz birkaç perakendeciyi de buldum. Osman, olur, derse, işine göre bir kısmını toptancılığından bir kısmını perakendeciliğinden olmak üzere hemen malı elden çıkarıp faturaları düzenleyeceğiz.

- Elde mal bırakmayalım mı?

- Orasına karışmam kuzum, Senin bileceğin iştir. İstihbaratıma bakılırsa, pek de tavsiyede bulunmam.

- Kilosu kaç lira üzerinden olacak?

- O tarafını hiç düşünme. Mıgırdıç. Fiyatlar çok yüksek.

- Miktar çok, kar büyük... Ben daha kurnazca bir işi düşünmüştüm sanki büyük bir demir siparişim var. O gelinciye kadar mevzuatın ne şekil alacağı belli olmaz ya; el kaya el kalka bu karar değişir; velhasıl çapraşık. Hani o malla eski malı karıştır. saydık ve eskisinin fiyatına satsaydık daha kurnazca bir satış yapardık.

- Gelen malın fiyatı ile satmak bizi doyurur mu ki. Onu da karaborsaya

süreceksin; hepsi bir; hem dedim ya, bu arama işi gönlümü bulandırıyor. Çabukçasına, delik, deşik, ev, ardiye her yeri arayacaklarmış. Yerin dibine saklanmaz ya bunlar.

- Doğru.

Şalom Mıgırdıç'ı iyice kandırmıştı.Yalnız aralarında halledilmemiş bir nokta kalıyordu. O da Şalom'un alacağı hisse. Görülüyor ki, bir milyon liralık kazanç var. Şalom bu kazancın büyük bir kısmına ortak olmalıdır. Çünkü kazancı temin eden kendisidir. Osman'a da topluca bir şey yalattmak lazım . Çünkü Sadiye de ona bir sürü masraflar ettirecek. Şalom'un bir de hovarda tarafı var; Sadiye için harcanacak olan paraya nedense kıyıyor. Eski günleri mi hatırlıyor nedir? Vak'a işin icabı da bu ya. Osman'ı mutlaka uyuşturmak lazım .

Ay, altın direğini Bebek kıyısına çakmış; Boğaziçi sularında ay ışığı sürükleniyor. Akşamın erken saatlerinden beri bebek bahçesine yerleşenler, bu anda kendilerini dede efendiyle, Mustafa Çavuş'un nağmelerine kaptırmışlar. Rakı şişeleri buzlu kovalar içinde; kadehler de anason pullanmış.

Bahçenin en gözde yerinde özenilerek hazırlanmış bir masa gözüküyor. Başında, yaşları bir birine yakın dört beş erkek var. Etraflarında garsonlar pervane kesilmiş. Bahçenin patronu da arada bir yanlarına gidip iltifat savurmaktan geri kalmıyor.

Kadehler mütemadiyen boşalıyor. Kadehler boşaldıkça da dertler uyanıyor. Hepsi daha cesaretle görüşmektedir.

- Sen bunu söyleyen de, söylemesen de para etmeyecek Cevdet. Çünkü sen o gün faturanın tetkiki şeklinden bile haberdar değildin. Söylesene bana hangi kağıda baktın ve ne gördün?

- Güzel ya, baktığım kağıtlar içinde Marko Alber adına yazılmış bir vesikaya

rastlamadım diyeceğim.Hakikat de bundan ibarettir.

- Fatura defteri diye eline bir defter geçmiş midir, sen bunu talep etmiş misin? Tacirin defteri araştırdığın çekmelerde yoksa, bunu başka yerlerden araman veya kendisinden sorman icap ederdi.

- Demek bunu, sen bana söylüyorsun Ahmet. O gün ben senin yanına adeta staj yapmak üzere verilmişim. Çekmeleri ara dedin, aradım. Nazari olarak

kurslardan öğrendiğim bilgiye göre, bir perakendeci diye tanıdığım Osman Alper'den satış faturası aramamak doğru olurdu. Halbuki bugün karşımıza bir de toptancı Osman Alper çıkıyor ve bu adamın bir de fatura defteri çıkıyor. İşin bu girinti çıkıntılı taraflarını senin bana göstermen lazım gelmez miydi?

- İyi ya kardeşim; ben de onu demek istiyorum. İnsan buya atladık, fakat bu gözümüzden kaçtı diye yargıcın karşısına çıkıp budalacasına ve güya doğru söyleyeceğiz diye ağzımızla bülbül gibi kusurumuzu söylemeye ne lüzum var. Evet, bu fatura suretini gördüm. Ancak o gün işe yeni başladığım için arkadaşım Ahmet Tolga'ya söylemeye lüzum görmedim veya lüzumu olacağını bilmiyordum, dersin. Beni de meslekte küçük düşürmezsin. Arkadaşlığımızın icabı budur. Meslektaşlar birbirini korumalıdırlar.

O sırada bir murakıp söze karışmıştı:

- Yahu burada da iş mi? Bu ciddiyet, bu tartışma ne oluyor?

- Bırak Allah'ı seversen. Bu adamın doğruluğundan usandım... Dokuz köyden kovulacaksın be Cevdet. Ortalığı kırıp geçiriyor mübarek. Geçen gün Kadıköylü, ilerde bir zat da bana şikayette bulundu. Bu zat benden ziyade kendisine yakın, güya akraba oluyorlar ; adamcağız kırk yılda bir ricada bulunmuş tanıdığı bir kabzımal varmış; hakkında yersiz bir muamele mi yapılmış, zabıt mı tutulmuş hakkını arayın deyivermiş. Sanki ona git adamı mahkemeye sevk et demişler. Ne oluyorsun be adam; biraz işi incele, ara, tara; şefe izahat ver. gerekirse ikinci bir, zabıtlı hakikati ortaya dök. Yo, bu kadarı fazla olur Ahmet. Osman Alper işinde senin hatana kurban gittim ama kabzımal hadisesinde bana akıl hocalığı etme rica ederim! O devre çoktan geçti. Kabzımal sayın akrabamızla dost olabilirler. Fırıldaklarını da beraberce çevirebilirler ama, hem küçük esnafı hem de fakir halkı haraca kesen bu eşkıyaya ben şefaahat edemem.

- Sen şefaahat edemezsin ama, şefaahat edenler bulundu işte. Adam ademi takip kararı aldı.

- Arkadaş birtakım bulanık adamlar yüzünden dört tarafı kirletme. İşte Osman Alper işi meydanda. Bizim tuttuğumuz zabıtların her zaman dört başı mamur olmuyor. Bazen istesek de kuvvetli deliller elde edemiyoruz. Kabzımal hadisesinin ademi takip kararını incelemedim. Vazifem de değil. Ancak benim bildiğim bir şey varsa bu eşkıyanın yüzlerce suçu için delil elde edilmesinin kolay

bir iş olmadığıdır. Sebze hali arz ve talep kaidesinin hüküm sürdüğü bir pazar. Güya alım satımlarda fatura kesiliyor. Fakat günde aynı cins mal üzerinde üç defa fiyat teşekkül etmesi tabii hallerdendir. Bırak ki, bu da müstahsillerin keyfine bağlıdır. Bizim kabzımalımız ise Maltepe'den Kartal'dan ucuz ve kolay mal edinir. İstanbul Hali'nin en yüksek fiyat ve nakliye formülü içine bürünür; buna göre neler, birader; söylediğim en insaflicasına ihtikar yüksek fiyatlı faturalarla ucuz malı sürmek. Tanıdık müşteriye tamamıyla fatura dışı mal satmak; kendisine borçlanmış esnafı mütemadi baskı altında bulundurmak ve daha neler... Sayın akrabamız yüksek memleket işleri namına işte bu adamları bağrına basar, yılandan şifa umar. Çünkü sayın akrabam bir saltanat tortusudur. Paralı hırsızların, kumarcı madrabazların dostudur. Küçük zekasını bu halkayı çöreklemeye isletmiştir. Zamana uysun diye bir de buna ateşin halkçılık süsü vermiştir. Halkçılık bu değildir azizim; bu, hokkabazlıktır. Benim gibi özü sözü, doğru bir Türk çocuğu bu adamlara asla ve asla alet olmayacaktır.

- Ne ateşin bir hatipmişsin be Cevdet. Bunu da hiç bilmezdim:

-Alayı bırak rica ederim. Vazifeyi ilgilendiren şeylerde alaydan hiç hoşlanmam. Ahmet Tolga Cevdet'i büsbütün kızdırdığını anlamıştı. Halbuki o, biraz önce Cevdet'in temiz yüreğine hitabeden iyi bir formül bulmuştu. Arkadaşlığına güvenmek, arkadaşlığına sığınmak. Fahri de nereden söze karıştı. Nereden şu kabzımal hadisesi aklına geldi? Aksi iş. Bununla beraber daha son oturuma birkaç gün var; bu akşam meseleyi kurcalamamalı. Böylece Kabzımal işinde haklı imişsin Cevdet diyerek sözü tatlılığa bağladı.

O gün büroda hummalı bir çalışma göze çarpıyordu. Esasen gayretli murakıplar iyi koku almasını ve yorulmadan koşmasını bilen cins tazılara dönmüşlerdi. Ah bu delil meselesi olmasa. Vicdan kanaati muhtekiri cezalandırmaya yetse. Cevdet temiz ve doğruluktan şaşmaz vicdanının sesini dinliyor, kendi kendine işte muhtekiri sindiği kovuktan çıkaracak olan bu sestir diyor.

Osman Alper denilen o kuklada, onun arkasındaki gizli hokkabaz Şalom da, Şalom'un arkasındaki Mıgırdıç da bu demir işinden milyonu vurdular veya vuracaklar. Yazık milyonluk bir olay kaynayıp gidecek ve bu yezitler memleket kanından emilen milyonları, barlarda, kulüplerde, ciğeri on para etmez kadınlarla

yiyecekler. Bunların hepsi bir tarafa. Üstüne üstelik bir de kendilerine gizliden gizliye gülecekler. Cevdet şöyle bir murakıpların çalımlarını düşünüyor. Bir de etraflarındaki menfaat halkasının kendilerine verdiği önemi; ondan sonra da şu olanlara bakıyor. Yersiz “tevcihî veçhe uğramış mirimiran” paşalarına benziyorlar. İşte buna çıldırarak Cevdet.

O anda şefin masasının etrafında sağlam ahlaklı ve işten anlar üç arkadaşı ile beraber mütemadiyen pusu kurmakla meşgul idiler. İhbara göre demirlerin miktarı çok fazladır. Asıl sahip Mıgırdıç’tır. Mal Osman’a ya devredilmiş veya devredilecektir. Bu demirlerin önemli parçası Karaköy’ün arka taraflarında henüz kesin olarak yerini bilmedikleri bir ardiyede saklanmıştır. İhbarın doğru olduğunu sanıyorlar. Çünkü bulaşık teli hadisesinden beri Osman’ın düşmanı kesilen dükkan sahibi bu haberi vermiştir ve yakında ardiyenin de yerini daha iyi öğrenip kendilerine bildirecektir. Zaten garazlılardan ve karaborsacılarından başka onlara kim yardım ediyor ki. Bunlar, bu parazit muhtekirler; ancak ihtikarın bünyesini kemirme rolü bunların elindedir. İşlerine geldikçe büyük muhtekirlerle beraber ihtikar ederler. İşlerine gelmezse kendi ihtikarları adına onları kemirmeğe çalışırlar. İşte bu ikinci çalışma tarzı içinde de böylece büroya yardımcı olurlar.

Şimdi planlarını iki yönden yürütmeği düşünüyorlar ve buna göre elde edilecek sonucu tartıyorlardı.

Birinci şekle göre ardiyenin yerini öğrenmek ve valilere verilen arama yetkisinden faydalanarak demirleri ele geçirmek var. Fakat bu yetmez. Demirlerin fahiş fiyatla satışa arz veya satışa arzdan imtina edilmesi gerek.

Buraya tanıdık bir taciri koysalar, ne olacak; kurnaz adamlar bu tanımadıkları tüccara yüksek fiyat mı söyleyecekler. Söylemeseler bu defa tanıdık tacir malları edinecek memurların bu tüccarla anlaşmak üzere pusu kurup kurmadıklarını kime ve nasıl temin edecekler. Bu doğru olmaz.

İkinci bir şekle göre de hiç belli etmeden demirlerin hangi ellere geçeceğini takip etmek ve bu ellerin satışları peşine düşmek var. Küçük esnaftaki serpintiler, müstehlik tarafından, daha kolayca ve yüksek fiyatla satılma halinde ele geçebilir. Fakat bu şekilde de bazen birkaç fakirin canını yakmaktan başka ele bir şey geçmiyor. Vuracak olan milyonu vuruyor. Ondan sonra mahalle içindeki nalbur 100 lira para cezasına uğruyor; bir hafta da dükkanı kapıyor. Bundan ne

çıkıyor,hiç. Cevdet söze atılıyor.

.- Fakat efendim bu adamlar da büyük muhtekirlere yataklık ediyorlar. Neden söylemiyorlar. Üçü beşi bir araya gelse hangi, şahıslardan ne fiyatlarla aldıklarını söyleseler bu bir delil teşkil etmez mi?

- O biraz karışık iş Cevdet. Çünkü bu ikinci üçüncü ellerde bir de normal fiyatlı fatura bulunacak. Faturayı düzenleyen böyle bir ifade karşısında kendi suçunu bana yüklemeye çalışıyor demeyecek mi? Bizce suç suçtur. Ama biraz da bu küçük esnafa hak vermeli. Bu adamlar nasıl yaşayacaklar, nasıl ailelerini geçindirecekler. Söyleseler bir türlü, söylemeseler gene bir türlü.

Bütün bu görüşmelerin sonunda şu karara varmış bulunuyorlardı: Alıcı olarak resmi bir dair bulacaklar; ardiye tespit edilip arama emri alınacak, diğer taraftan, yani ardiyeyi arama durumuna geçtikleri anda Osman'ın dükkanına gidecekler.Alıcı resmi daire temsilcisi müşteri olacak Büyük bir ihtimalle Osman'ın : “demirlerim yoktur veya sattım.” sözüyle karşılaşacaklar. Halbuki demirler eldedir. Yoktur demişse iş kolaylaşır, sattım dediğine göre satış muamelesi tekemmül etmemiş ise gene “satışa arzdan imtina” hadisesi meydana gelecek Demirleri alıcı müşteriye satacaklar, değerini emanet hesabına bankaya yatıracaklar. Osman'ı da mahkemeye gönderecekler. Diğer taraftan da demirlerin ardiyeden başka yerlerde olan parçalarını takipten geri kalmayacaklar. Bu serpintilerden de belki bir takım ipuçları elde edebilecekler.

Bu karar gereğince muhbirin sarıh ardiye adresini bildireceği cuma günü işe başlamak üzere murakıplar arasında iş bölümü yapılmış, arama emrine kadar her lüzumlu evrakın hazırlanması işine geçilmişti.

Bu aydınlık yaz gününde fes rengi kadife perdeler salona küflü bir loşluk veriyor. Mevsim yüzünden ihmale uğramış bir apartman olduğu belli. Aynaların üzerinden ince bir toz tabakası geçmiş. Büfenin kristal camları da fazla parlamıyor. Sadiye eski bir aile kızı alışkanlığıyla elindeki toz tüyünü sağa sola çarpmaktan kendini alamıyor, diğer taraftan da Şalom'u dinliyor. .

- İki gözüm bu işte sana bir çift pırlanta küpe var. Hem şöylesine değil; 15.000 liralık, su gibi bir çift küpe.

- Allah aşkına gene bezirganlığı ele alma Şalom. O ham halat adamı

başına bela ettin. Bizim Eşsiz bile fazla musallat olmasından şikayetçi; öf, beş on gün otelde kaldık. Buraları berbat olmuş.

- Canım şimdi bırak şu temizliği. Sana geçende de açmıştım. Osman başka bu başka.? Mektep, medrese görmüş; genç, yakışıklı, şeytan gibi bir adam.Yani gününü de hoş geçirirsin.

- Otuz dokuz harbinden beri sende büyük terakkiler görüyorum. Maşallah beni de satmaya kalktın. Biz senin de Osman gibi gölge kesildiğin günleri biliriz.

- Senin bugün canın alay etmek istiyor galiba?

- Benim canım bugün Osman'la hoşbeş etmek istiyor. O zavallının ezile, büzüle sevgi demeçlerine bayılıyorum. Yanıyor adam, kuzum yanıyor. Hem sizler gibi bindir kadından bir kurnazlık örneği getirerek değil. Kendinin icat ettiği hislerle yatıyor.

- Dedim ya, sen bugün işin alayındasın. Hani biraz önce Osman'dan şikayetçiydin. Yoksa sen de mi ona gönül kaptırdın? Pek ummam ya! Sadiye kahkahayı basıyor, elindeki toz tüyünü masanın üstüne fırlatıyor ve koltuğa kurularak ayak ayak üstüne atıyor ve büyük bir ciddiyetle:

- Dinliyorum sizi, bay Şalom, diyor.

- Hah, şimdi oldu; beni iyi dinle! Milli Korunma bizim meşhur demirlerin peşindedir. Ahmet Tolga yok mu? O bize oldukça yardım etti. Ardiyenin basılacağını haber verdi. Dün gece yarısı demirleri gideceği yere gönderdik.

- İyi ya, iş olmuş bitmiş.

- Acele etme kuzum. Beni dinle. İş bu kadarla bitse ne ala.

En hoşlanmadığım murakıplar bu demirlerin peşindedir. Demirlerin sahibinin Mıgırdıç olduğuna kadar öğrenmişler. İşbaşından bilinirse, sonuna kadar çorap söküğü gibi gider. Bir pürüz çıkacak diye korkuyorum.

- Peki ama ben buna ne yapayım?

- Sen yalnız benim dediğimi yap. Biz bu adamları istediğimiz yere çağırıyoruz. Gelmiyorlar, gelemeler. Senin apartmanda bir davet yapacağız. Ahmet Tolga gelecek bir de asıl demir tahkikatının başında bulunan Eşref Tekin var; o da gelecek. Bu davete Perihan'ı mı yoksa Nadide'yi mi çağırırsın? Artık o senin bileceğin bir iş; çünkü biz bu adamın ayağını çelmek istiyoruz. Ahmet'le anlaştık; akrabasının evine getiriyor diye, Eşref'i size getirecek. Eşsiz, Ahmet'le

kardeş çocukları olacak, sen de yengesi.

- Yengesinin kuzusu.

- Alayı bırak rica ederim.

Mesele çok ciddidir. Ocağına düştük. Göreyim seni. Bu adamı parmağında çevir de ben de senin Sadiye olduğunu anlayayım.

- Fakat Osman'ı ne yapacağız? Bu adam, peşimi bırakmıyor.

- Canım her akşam da beraber değilsin ya. Nasıl olsa o, bazı akşamlar evine gidiyor. Bilhassa bu davetin senin apartmanında olması Osman'ı hiç şüpheye düşürmeyecektir. Evin bu, kuzum elbet otelden dönüp, evine gireceksin.

- Eşref dediğiniz zat, yakışıklı mı, esmer mi, sarışın mı, terbili mi? Biraz bilgi edinelim.

- Uzun boylu, kumral, biçimli, aslan gibi bir delikanlı.

- Fena değil, kumral adamdan hoşlanırım.

Daha saat on buçuğu bulmadan bir karara varmış bulunuyorlardı. Sadiye hemen eline telefonu alıp, Yat kulüpte kocasını bulmuş ve bavulları alarak çabuk şehre dönmesini istemiş ve kendisini apartmanda beklediğini bildirmişti.

Ahmet Tolga demir işinden iyice vurmuştu. Onun en çok hoşuna giden işler de böyle işlerdi. Zabıt safhasına geçilmeden meseleyi öğrenmişti. Daha doğrusu iş Şalom'u ve Osman'ı ilgilendirdiği için Şalom'un öğütleri gereğince dikkatli davranmıştı. Şalom ona, bulaşık tellerinin mahkemesi sırasında, işi bu kerteye getirmeğe ne lüzum var, sen evvelden bizi haberdar et, hem sen terlemezsün hem biz üzülmeyiz; istediğin para veya kadın olsun, dememiş miydi? İşte demir işi bu söze pek uygun düşmüştü. Hem de dolgun bir iş. Tahkikat da kendisinin değil. Haberi iletme, arkasından 25000 lirayı cebe indirmek, ne hoş olmuştu. Ama, hak da etmişti. Karaköy'deki ardiyede, hiç değilse 350 ton demir yığılı idi.

Hiçbir ihtikar suçu tespit olunmadan yalnız bunlar ele geçer ve Mıdırıç'la Şalom demirleri kara borsaya süremeseler, bu hareket onlara şu kadar yüz bin liraya oturacak. Ondan sonra filan daireye satmaya çalışacaklar, münakaşalar, müteahhitler, para yalatmalar vesaire vesaire... Mıdırıç'la Şalom daha ne isterler.

Ahmet bir taraftan da cumartesi gecesini düşünüyordu. Bakalım, eşsiz

kuzeni yakından nasıl bir adam ve güzel yengesi? Nasıl bir kadın... Bir de Eşref'i idare etmek var. Cebinde 25,000 lira olduktan sonra bunların hepsi Ahmet'e gül pembe gözüküyor herhalde Eşref, Cevdet takımından bir adam değildi. Onunla kaynaşabilecek ve amirleri kaynatacaklardı.

Aradan bir iki gün geçti ve cumartesi günü geldi. Eşref'e, beraberce akrabasına gideceklerini akrabası görüşmeyi seven adam olduğu için orada genç güzel kadınlara rastlayacaklarını söylemiş, söz de almıştı. Akşam üzeri döndükten sonra evine vardı, yeni yaptırdığı koyu kostümünü giydi. Başından arkalarına kadar kendisini bir gözden geçirdi ve Eşrefi almak üzere yola çıktı.

Otomobillerini Taksimde bir apartmanların birinin ön durdurdular, içeri girip beraber asansörle üçüncü kata çıktılar. Salona girdikleri ev sahibi ile eş onları karşılamıştı. Tanıştırma merasimi kolaylıkla yapıldı ve çok sürmeden yemek salonuna geçildi.

Kristallerin, gümüşlerin ağır işlemeli örtünün beyazlığı birbirine karışmış, bakışlara çeşit çeşit , beyazlıkların güzellikleri sunuyordu. Çok geçmedi.

Sadiye'nin beyaz elleri de bu beyazlıklara karıştı ve işte o zaman erkek gözleri parladı. Şimdi beyazlıklar canlanmıştı ve mezelerden mezelere akarak ruh dağıtıyordu; yemek değil.

Yalnız Bay Eşsiz bu ellere cansız cansız bakıyor; zamanın ve alışkanlığın bütün ölçüleri bozan insafsızlığı ile bakmaktadır. Şalom'un gözü bu anda hiçbir şey görececek halde değil.

Kurnaz Ahmet güya yengesinin elleri ile meşgul olmak istemiyor ve yanındaki sarışın bayanla tatlı tatlı görüşüyor. Eşref ise gözlerini biran bile bu ellerden ayıramıyor.

Osman Alper bu akşam erkenden evine döndü. Çok eski günleri hatırlatan bir gelişe benziyordu bu. Fatma şaşırıyor. Çocuklar daha ortada. Küçüğün maması verilmemiş, büyük kız yemeğini yememişti. Bilseydi kendisi de üstünü başını toplardı. Zavallı Fatma; bunların hiç birini göremez olmuş bir Osman Efendi'nin somnombül gibi içeri girdiğini bilmiyordu.

Fatma ne yapacağını şaşırılmıştı. Yemek mi hazırlasın, çocuklara mı baksın, giyinsin mi? Acaba kocasının sevdiği yemekler var mı? Osman'ın bu şaşkın

kadından içi sıkılmıştı. Ne çırpınıp duruyordu böyle. Küçük oğlanın bağırmaları da başının içinde çınlıyordu. Odadaki ot sedir ise kaskatı, ne rahat oturulacak bir yer var, ne de gözü oyalayacak bir şey var bu evde.

Osman'ın Fatma'dan istediği rakı ile biraz peynir olmuştu. Bakılacak hesapları vardı. Onun için odaya kimsenin girmemesini de emretmişti. Kadın, kocasının getirdiği rakı şişesini bir tepsi içine yerleştirdi, yanına sucuk, pastırma, leblebi, peynir gibi evde bulduğu mezeleri koymasını da ihmal etmedi. Rüzgarda bırakılarak soğutulmuş testiye de odaya getirdi ve kapıyı çekti.

Osman'ın bu akşam dükkân hesabı değil gönül pazarlığı vardı. Böyle Sadiye'yi görmediği akşamları şeytanla bile görüşmek istemiyordu. Önündeki şişedeki üst üste kadehine rakıyı koyuyor ve içine su koymadan bunu midesine değil, gönlüne boşaltıyordu. Son on gün içinde her akşam Ada'da buluşmuşlardı; Şalom'la beraber altı vapuruna yetişiyorlar; ada iskelesine çıkar çıkmaz karşılarında Sadiye, kocası mutadınca kulüpte, bezikte, Şalom da, dar beziğe yetişiyor. Sadiye Osman'a kalıyor. Osman onu kulüpteki evli, bekar, birçok erkeklerden ayrı tutmak için ne yapacağını şaşırıyor. Araba var, sandal var, motor var. Fakat bu kadının işine akıl sır erdirmek mümkün değil ki. Neye iskeleye geliyor. Sonra ne için her dediğine itiraz ediyor. Bazen dondurma seviyor, ertesi gün dondurmadan tiksiniyor. Bira diyor, rakı içiyor. Fakat o sandala bindikleri akşam alaca karanlıkta "Ne güzel saçlarınız var" diyerek başının üstünden geçen parmakların izleri beynin içine oyulmuş gibi. Ya Büyükdere'den döndükleri gece. Osman kendisine çok beğendiğini söylediği altın üstüne pırlanta işlenmiş iğneyi bulup getirmiş, vermiş. Sadiye bin naz ile alıp göğsünün üstüne takmış, ondan sonra da Osman'a yaslanmış yarım saat arabanın sallantısı içinde sağ omzuna dayalı kadının etini etinde duymuş ve sanki her dokunuşta yanı aşınarak bu kadın, etinin içine girmişti.

Osman durmadan içiyor ve içtikçe beyazlaşma haline gelmiş ateşe benziyor. Göğsünün üstüne bastırıldığı elinin duydu, yanma mı, donma mı nedir?

Bu kadına sen kolay kolay para yetiştiremezsin Osman; daha kazançlı işlerin peşinde dolaşmak lazım geliyor. Ortada o kadar bol kazanç var ki. Hangisini tutsan elin altın kesilir.

- Yine yeni bir tasarı var galiba?

- Azizim fatura dokuyabildikten sonra her şey var.
- Korkarım yine bulaşık tellerinin hikayesine döneceğiz.
- Bulaşık tellerini ne beğeniyorsun. Çifte değil üçüzlü vurduk.

Sanki, savcılar, yargıçlar bizim için altı ay dua ettiler. Altı yıl sonra malı elimize verdiler de deve yaptık eğer şu mahkeme olmazsa, mallar emanete alınmasa bulaşık tellerini elimizde tutabilecek miydik.? O zaman günkü fiyatla satmamız da mümkün olmayacaktı.

Avukata verdiğimiz para da, Ahmet Tolga'ya sunduğumuz liralarda analarının sütü gibi helal olsun. Kat kat acısını çıkardık.

- Beraat etmeseydik, yanacaktık ama.
- Kuzum, insan yorulmadan, üzülmeyen para kazanır mı? Eski bir esnaf olmasan haline şaşmayacağım. Zira 1941 yılının tüccarı: “Armut piş ağzıma düş.” diyor.

- Yeni işimiz nedir, anlat bakalım Şalom?
- Görüyorum ki bu işlere benden çok alıştın, piştin vesselam Osman.
- Bol para harcamağa alıştık. Gündelik kazancı beğenmez olduk.
- Azizim Osman, manifatura etrafında büyük fırıldaklar dönüyor. Biraz da bu işle uğraşmalıyız.

- Manifatura mı?
- Evet manifatura; bunda şaşacak ne var?
- Hani hiç uğraştığımız iş değil de.
- Eksper mi olacaksın kuzum. Mal devredeceksin. Kumaşın ipliğini saymağa ne lüzum var.

- O da doğru ya!.. Fakat ne yapacağız?

- Ne mi yapacağız; patiskasından, opalinden tut ta markizetine kadar hepsi iş yapar. Fakat, fatura derdi günden güne sıkıştırmaktadır. Alıcı esnaf, mutlaka bir fatura istiyor. Sen toptancılığından biraz daha fatura bastırmalısın.

- Matbaalar ne güne duruyor?
- Onu bastırırız ama, iş faturaya binince inceler.
- İnceleşir, incelenir. Bunların hepsini biliyoruz kuzum. Biz de körü körüne iş göreceğiz değiliz ya, yapacağımızı kitaba uyduracağız.
- Yine seni hazırlıklı görüyorum. Dilinin altında bir şey var ama, hele

baklayı ağzından çıkar bakalım.

- Elde bir çok eski mal var Osman. Eksik olmasın arkadaşlar vaktiyle yığılmışlar bu canım ucuz kumaşları, budala gibi üç kuruşa satacak değiliz ya.

- Ya ne yapacağız?

- Bal gibi yeni fiyatla satacağız. Tabii ithalatçıdan toptancıya, toptancıdan perakendeciye, perakendeciden de müstehlike kadar olan karları da ihmal etmeyeceğiz. Sırası geldikçe gizliden gizliye yüksek fiyatlarla bayanlara sürmekten de geri kalmayacağız.

- Şimdi anladım. İşin içinde gizliden gizliye sürmek olmayınca bir şeye benzemez. Yeni fiyatlarla satmaktan, fazla para kazanacağımızı ummuyorum.

- Yaman adam oldun be Osman! Elbette gizli sürmek işin kaymağı. Sadiye'ye şöyle bir geçtin mi? Bütün Sipahi ocağı ve Yat klüp halkı ayaklanır. Bir yerde opal bulunuyormuş; ipek gibi patiska da varmış. Hele Avrupa emprimeleri dedin mi, iş bitti. Bundan başka yeni fiyatlarla diyip geçme, bizim elimizdeki eski kumaşların fiyatına nazaran arada çok fark var. Bunların arasındaki tapan mallar fatura ile Anadolu tacirlerine sürersek, bu satıştan edinilecek kazancıda küçümsememeli.

- Sen işini bilirsin Şalom; dediğin gibi olsun. Malını hazırla, işlemeğe bakalım. Yaman kara borsacı ile kuklası biraz daha kaynaşmış olarak iki sporcu gibi birbirlerinin elini sıktılar, Şalom yeni işin peşinde bilinmez bir yöne doğru gitti; Osman ise Sadiye ile buluşmak üzere Taksim'in yolunu tuttu.

Demirlerin takibi için bütün tedbirler alınmış bulunuyor. Karaköy'deki ardiyenin sarıh adresi öğrenilmiş, yapılan incelemeler sonunda kesin olarak buraya demirlerin girip çıkmış olduğu da anlaşılmış; alıcı müteahhit temin edilmiş; arama emri de hazır.

Odanın bir köşesinde Ahmet Tolga ile Eşref Tekin usulca görüşüyorlar:

- Eşref, kardeşim, demir tahkikatında Osman Alper'in dükkanında vazife aldığına göre insafılı ve dikkatli olmanı tavsiye ederim. Osman bizim kuzenin akrabasındandır. Namuslu bir adamdır. Bir Türk'ü sebepsiz yere bu yeni atıldığı geniş ölçüdeki ticaret hayatında baltalamayalım. Bilmezsin; bulaşık telleri işinde ne kadar vicdan azabı çektim. Çok şükür mahkeme beraat ettirdi de rahatlamış

bulunuyorum.

- Demek Osman Alper'in Bay Eşsiz'in akrabasıdır. Öyleyse senin de akrabaları olacak.

- Hayır; karısı tarafından akraba. Onun için ben Osman'ı tanımam bile. Hadise dolayısıyla öğrendim.

- Ya Bayan Sadiye'nin akrabası oluyor, demek?

- Evet, benim demek istediğim şu ki; biz murakıplar insanı takmak istersek, nasılsa bir püf noktasını buluruz. Bu püf noktası ihtikar kastından değil de, acemilikten, cahillikten, yanlışlıktan geliyorsa, boşuna adama kıyma. Beraatla neticelenmiş olsa da başından mahkemelik bir hadise geçmiş bulunuyor; nafile yere ikinci bir defa sorguya çekilmesi iyi olmaz.

Ahmet bunları söyleyedursun, Eşref, Sadiye'nin isminin geçtiği bu görüşme anında Galata Köprüsü'nün altındaki koyu yeşil sulara düşmüş gibi ürperiyor, hakikatte de Eşref Taksim gecesinden beri bu yeşil suyun içinde bocalamaktadır.

Tecrübeli, dirayetli, zeki Eşref, kuzenlerin, yengelerin tekin mahluklar olmadığını pek iyi bilen Tekin Eşref yılan kabuğuna aşık olmuştur. Hem de yıldırımla vurulmuşçasına evet bu renkli şekilli hareli deriye. O dudak kıpırdamalarına, o kirpikler arasından süzülen bakışlara; aortal tutuşlarına; baş çevirilere...

Bu durgunluk sırasında Ahmet'e cevap veremeden hademe içeri giriyor; şefin kendisini çağırdığını bildiriyor. Eşref acele çekmeden çantasını çekiyor, dışarıya fırlıyor.

Eşref'e büyük itimadı olan şef, evvelce de bildirmiş olduğu gibi, kendisini Dördüncü Vakıf Hanın altında bekleyecek olan müteahhitle beraber arama emrinin tatbik edileceği muayyen saatte Osman Alper'in dükkanına giderek demir talebinde bulunmalarını, demir yoktur cevabını aldıkları takdirde derhal evrak üzerinde incelemeğe başlamalarını ve kendisini de telefonla haberdar etmelerini, icabına göre yardımcı arkadaşına lüzum görülürse Eşref'in evvelden bu arkadaşı da hazır bulundurmasını söylüyor.

Eşref direktifi alır almaz. odasına dönüyor, fazla lakırdı etmeden Ahmet'e:

- Benden telefon almadan buradan ayrılma! Diyor ve şapkasını alarak,

koşa koşa gidiyor.

Ahmet Tolga iki eli cebinde olarak ve içinde büyük bir memnunluk duyarak geniş odanın biri başından öbür başına kadar bir gidip bir gelirken şöyle düşünüyor:

Söylediği, sözler herhalde Eşref'e tesir etmiş olmalı; yoksa onu kendisine yardımcı olarak büroda bekletmezdi. Osman evvelden talimat almış olduğuna göre bunda da korkulacak bir şey yok. Demirlerin olmadığını söyleyecek; bundan sonra faturalar incelenecek. Demirlerin hakikaten satılmış olduğu görülecek. Kurt gibi Eşref bu incelemeler sırasında birtakım takıntılara rastlarsa, işte o zaman sözlerinin veya Sadiye'nin tesiri altında kalacak. Biraz önce gözüyle görmedi mi? Sadiye'nin lakırdısı geçince Eşref'i bir durguluktan aldı. Doğrusu 25.000 lirayı da tam hak etmiş bulunuyor. Bu parlak başarıyı elde etmek her babayığidin karı değil. Ahmet Tolga mütemadiyen dolaşüyor; bir taraftan da saatine bakmakta. Yarım saat, bir saat, bir buçuk saat. Arkadaşlardan da hiçbiri büroya dönmedi; bu sırada kapı açılıyor. Üstleri başları toz toprak içinde olarak Cevdet'le Hüseyin içeri giriyorlar.

- Oh bayım, siz burada keyif çataın; bizim canımız çıksın.

- Bu keyif mi sanki? Eşref beni buraya çaktı, sıkıntıdan çatlayacağım, Ne oldu, ne yaptınız?

- Ne olacak! Mahalle muhtarı, komşu, yok ardiyenin sahibi, arama tarama bu kadar uğraşı neticede içeride bir kilo bile demir yok. Eşref'ten haber var mı?

- Onu söylüyorum ya "Ben telefon etmeden buradan ayrılma" dedi; iki saat oluyor bir haber yok.

- Belki Eşref bir ip ucu yakalayacaktır. Bu yezit muhtekirlerin demirlerden milyon vurduklarını gözünle görmüş gibi biliyorum. Koca milyonluk olay elimizden uçup giderse, doğru çok üzülürüm.

- Ne yapacaksın birader. Her zaman istediğin gibi ele geçmiyor ki, bu işte sakın bir garaz olmasın.

- Çocuk gibi konuşma Ahmet Garaz olduğuna şüphe yok. Şüphe yok ama, sen yüzlerce ton demirin düpedüz satıldığına inanır mısın ?

-.....

- Hah işte Eşref de geldi. Ne yaptın yahu?

- Siz ne yaptınız?

- Ne yapacağız, demirleri bulamadık.

- Bulamazsınız tabii. Çünkü adam demirleri aldığını, faturalarında yazılı bir takım müteahit veya tacirlere sattığını düpedüz söylüyor.

- İstanbul'da bulunan alıcı var mı?

- Bir iki perakendeci var.

- Hiç olmazsa onları da tarayalım...

- Gittim azizim. Ellerinde bir damla demir yok; sobacılar, nalburlara sattık diyorlar. Tabii kayıt kuyut yok.

- Öyleyse vilayetlerdeki alıcıların peşine düşelim. Belki yazılı miktarlarda devredilmemiştir de kaçırılmıştır.

- Şimdi tabii hadiseyi şefe anlatacağız; raporumuzu da yazacağız.

- Bir işe başladık; hem de bu kadar önemli bir işe; mümkün olan her incelemeği yapmalıyız. Bana kalsa nalburlara kadar aramalı.

- Bir defa perakendeci isim vermiyor. Verse de üç beş zanlıyı yakmaktan ne çıkacak?

- İstifçi, istifçi, istifçi Osman Amca istifçi...

Osman Alper Sadive'nin ikide birde kendisini atlatmaya çalıştığı günlerden birinde erken erken evine dönerken, mahalle çocuklarının gizlenmiş oldukları yerden tempolaşmış vaveylalarını duyunca çıldırmış gibi oldu. Demek kırk yıllık mahallesi onu alaya alıyor!... O da zaten Soğan Ağa Mahallesi'nden nefret ediyor. Evini ne kadar düzenlese sokakları da onartamaz ya. Bu kambur bu dar, bu çamurlu sokaklar.. Hem buradan kulübe gitmek de uzun bir dert. Ayrıca Sadiye'yi de buralardan iyice göz hapsine alamıyor. Osman gelenekten görenekten gelmiş duygularının şu andaki refleks tesirleri altında boşlukta sanarak evinin eşliğinden adımını atarken kararını da vermiş bulunuyor.

- Fatma; hazırlan ev aramağa gideceğiz?

- Hayır olsun; kim geliyor?

- Kim gelecek, bu mahalle aralarından usandım. Kendimize bir apartman tutacağım.

Osman, sevgilisine kızan her erkek gibi bugün karısına da yumuşak hitap

ediyor ve daha yakın. Fatma, erkeğini Allah'ın bütün kudretlerine sahip tek adam bilen her bağı ev kadını gibi her şeye razı. Ne komşularını, ne kırk yıllık köşesini, bucağını hiçbir şey düşünmüyor. Büyük kız acele Beyazıt'a koşturuluyor; otomobil gelinceye kadar Fatma üstünü başını topluyor.

Temiz bir taksi kapıya dayandığı zaman bütün komşu pencerelerin camları komşu kadınlarının ve kızlarının bakışlarını süzen bir imbik olmuş, otomobilin tepesine haset damlıyor.

- Görüyorsun ya, rahatımız, huzurumuz yok; otomobile binsek kabahat; insek kabahat. Geç gelsek bir türlü, erken gelsek gene bir türlü. Biraz önce elin piçleri beni alaya aldılar. İnsan seviyesine uygun yerde oturmalı. Çok şükür kazandık, gördük, görüştüğ; bu kadar yüksek tabakadan adamla tanışırken bu mahalleye saplanıp kalmanın manası yok.

Fatma için, bu sözler ilahi naslara benziyor; hiç yanışı, yalanı olur mu? Onu sağına alıp otomobile yerleştirmiş olan Osman kocaların en önemlisi, dille anlatılmaz bir örneği. O gün akşama kadar o yazıhane senin bu yazıhane benim; şimdi Taksim biraz sonra talimane, Bomonti, Şişli dolaşıyorlar. Fatma için bu partiklerden dışarıya koyuverdikleri lak taşlı, mutfağı, hamamı bir yerde düz ayak evlerin hepsi güzel. Fakat görgülü Osman, kapı zilinden, eşik taşına kadar her şeye bakıyor ve mutlaka beğendikleri de Taksim civarında. Hakkı , da var ya; burada yapılan apartmanların hepsi de yeni hepsi de güzel. Zavallı Fatma, Sadiyenin etrafını tavaf ettiklerini ne bilsin.

On beş bin liralık pırlanta küpe ile kumral delikanlıyı hak etmiş olan Sadiye Osman'ı atlatmış olduğu şu rahat günde herhalde Osman'a söylediği gibi çamaşırıla, temizlikle meşgul değil. Evden hizmetçiyi uşağı da çıkarmış bulunuyor.

Dudaklar, kirpikleri, tırnakları yağlanmış, cilalanmış, tütsülenmiş; saçları kendisine en çok yakıştığı şekilde taranmış. Büfenin içinde likör, votka şam fıstık tuzlu badem, şokolata, fondan nevinden malzeme de hazır...

Bu delikanlı beşte beş buçukta işinden çıkıyor, her halde saat altıda Taksim'dedir. Saat şimdi beşi çeyrek geçiyor. Birdenbire kapı zili. Demek beşte çıktı; çeyrek geç de burada.

Bu genç adam için neden bu kadar heyecan duyduğunun hesabını sormağa vakit kalmadan kapıya koşuyor birdenbire yale kilidin dilini açıyor; karşısında Osman Alper... Daha garip olarak Osman'ın yanında bir de kendi halinde temiz yüzlü bir kadıncağız... Sadiye donmuş gibi; Osman ise kabardıkça kabarmakta. Demek Osman'ın yanında bir kadın gören Sadiye bu hale gelebilirmiş; kapı hala açık; Osman, yanındaki kadının karısı olduğunu yakında bir semtli olacakları için yakın ahbablarıyla tanıştırmak istediğini, dilinin döndüğü kadar söylemekte, bir taraftan da Bay Eşsiz'i sormakta. Fakat daha Osman'la karısı antreden içeri girmeden kapıda birisi daha. Eşref Tekin.

En kurnaz kadınları bile şaşırtacak bir münasebetsizlikti bu. Yapacak hiçbir işi kalmamıştı artık: gelenleri birbirine tanıtmalı Bay Eşref Tekin.

- Bay Osman Alper ve eşi.

Temin etmiş olduğu mülakat saatini aksi rastlamış bir akraba ziyaretinin alt

üst ettiğini sanan Eşref Tekin ağır hareketlerini hiç bozmadan:

- Bayla tanışıyoruz. Neyse tanışmamız dostluk çerçevesi içinde kaldı; bundan dolayı pek memnunum.Diyor.

Donup kalma sırası bu defa da Osman Alper'e gelmiş bulunuyor. Osman'ın beyninin içi karıncalanıyor. Çamaşır nerede, temizlik nerede. Yoksa bu saate hepsi olup bitmiş mi? Bu adam tek olup bitmiş mi? Bu adam Taksim'de ne arıyor. Kahrolası Şalom yoksa demir işini, bu adamı Sadiye'nin başına musallat etmekle mi halletti? Ahmet Tolga bu, nereden çıktı? Salona girip oturduklarının kimse farkında değil. Herkes başka bir ruh oluşu içinde.

Fatma, ne bu pırıltılı salondan, ne de şu ahular kadar güzel kadından kendini alamıyor.

Eşref'in canı iki türlü sıkılıyor, hem bir tüccarın kendisini burada görmesi hoşuna gitmemiş bulunuyor, hem de kadının kocasının geleceği saatler yaklaşıyor. Sadiye, Osman'ı çiğ çiğ yese, öfkesini alamayacak halde; Osman ise kendinden geçmiş. İşin kötüsü, evde bir fincan kahve pişirecek adam yok. Sadiye için işi kalenderliğe vurmaktan ve kalkıp büfedeki likörleri sunmaktan başka çare kalmıyor. Kalkıp, öfkesinden titrediğini belli etmeden misafirlere ikramını yapıyor. Fatma bir yudumda bu küçük bardaktaki tatlı şeyi içiyor. İçiyor ama

arkasından da içi yanıyor; dizleri, kolları karıncalanıyor. Eşref'e de bir kadeh içtikten sonra bir durgunluk geliyor. Sadiye'nin yanakları zaten pembe pembe olmuş; o sırada Sadiye'nin aklından şimşek gibi bir düşünce geçiyor. O, böyle zamanlarda daima kocasından yardım görür, kimseye bir şey söylemeden gidip salonun baş köşesindeki telefonun numara kadranını çeviriyor.

- Sipahi ocağı mı? Bana bay Eşsiz'i çağırın!

- Eşsiz, bak sana bir sürprizim var; hemen, ama hiç durmadan eve gel. Telefonu kapatıyor. Misafirlerine:

- Eşsiz bizi böyle bir arada görünce sevinecek hem hanımefendi de var. Bu akşam yemeğini hep beraber yeriz. Eşrefle baş başa kalamayan Sadiye kadınlığın kaplanlaşmış hırçınlıkları içine düşmüştür. O, Osman denilen münasebetsiz kiskançlığın alevinde kavurmasını bilir o... Eşref'e dönüyor:

- Eşref beyefendi; Ahmet Tolga'yı siz buluverin; yakın dostlardan bir iki bayana da şimdi telefon ederiz. Evvelden düşünülmemiş toplantılar daha neşeli olur. Diyor. Bu tekliflere ret cevabı vermek için kimde takat var. Osman bir türlü, Eşref bir türlü, Fatma başka türlü mecalsiz...

Eve dönüp de karısıyla Osman'ı bir arada bulunca Bay Eşsiz'in sevincine ölçü kalmadı. Şu kendisini bezikten kaldıran Sadiye'ye yerden göğe kadar hak veriyor. Ama ne için? İnsanlar, niçinleri cevaplandırılan mahluklar mıdır ki?..

Saat sekiz buçukta mükemmel bir yemek masasının başında şöyle oturmuşlardı:

Orta yerde Sadiye, sağında Eşref Tekin, solunda Ahmet Tolga karşısında ortada kocası, sağında bayan Alper, solunda Perihan Çelikbaş. Masanın bir başı Osman Alper, diğer başında Nadide Burdurlu.

Osman'a işlenecek olan işkencenin şekli, daha bu masanın başına otururken çizilmiş bulunuyordu. Osman, karısıyla gayet samimi görüşen bu kadının ne düşündüğünü, ne duyduğunu kestiremez olmuştu. Hele kadehler ikiyi üçü bulduktan, karısı Fatma'nın da bira bardağını başına diktiğini gördükten sonra, ona adeta bir budalalaşma hali gelmişti. Fatma ikinci bardak birayı içtikten sonra modern hayatın en lüksünü yaşadığını sanıyordu. İşte içkilerden başlar dönmüş. İşte erkeler kadınlara en parlak sözlerini söylüyor. Yemeklerin, alası da var. Önü protestalı ve beyaz ceketli kadınlı erkekli hizmetçiler de dolaşiyor. Daha

ne olacak.

Saat on buçuk. Eşref Tekin, mıknaısının çekme kuvveti için bulunduğu Sadiye'ye yüz vermesi ve bundan dolayı, Osman Alper'e hafifçe sağ omzunu çevirmiş olarak konuşuyor. Hiç durmadan içini çekiyor. Osman'ın yüzü mosmor; Eşref'le Sadiye'nin konuştuklarını dinlemek için kulak kesilmiş. Fakat ne acayip! Bunların içinde bir tek hafif lakırdı yok. Hem de Milli Korunma işlerinden bahsediyorlar.

- Fakat Hanımefendi; bu zannettiğiniz kadar kolay bir iş değildir. Bakınız şu yemek masamızın üzerine. Havyardan, istakozu muzdan, çileğe kadar her şey var. Şahsen pek müteşekkirim ama; bu bolluğu bize sunan eller, otuz sekiz yılında olduğu kadar bol değildir. Anadolu müstahsili ordu saflarında müstehlik durumuna geçmiş. Hem de öyle bir müstehlik ki, olduğu yerde kaldı. Hesaplarına tabi, köyün saf havası ile bol güneşi ve yayığın tereyağı alınmış ayranı, pırasaların yeşil saplar burada onu doyuramaz olmuş. Ondan sonra döviz imkanlarının sınırını aşmış bir ithalat kıtlığına da uğradığımızı unutmayalım. İstihsal azalmış, ithalat azalmış; ondan sonra vesika hiçbirimizin hoşuna gitmiyor.

- Ya hanımlar vesikadan hoşlanmazlar.

- Şakayı bırakınız. Birinci Umumi Harp'te nedense bu isim bizi ürkütmüş. Fakat, rica ederim; şunun adını değiştirelim de,. istihlaki düzenleme kağıdı diyelim ve yahut yeni adıyla “belge” diyelim. Fakat her halde belli başlı mamullerin bir düzene bağlanarak istihlak edilmesi yoluna gidelim.

- Ne garip konuşuyorsunuz, Bay Tekin; sanki bunları ben mi yapacağım? Yahut ta yapmadığım için ben mi kusurluyum?

- Estağfurullah; böyle bir iddiam yok. Zaten zam nüktelerinizle adeta kusuru bize yüklemiş bulunuyorsunuz. Tedbirlerimin dört başı mamur olarak almadığımız için hakkınız da var. Fakat bu işte sizlerin de büsbütün günahsız olduğunuzu iddia etmek mümkün değil.

- Günahsız olduğumu hiçbir vakit iddia etmem!.

Bu iki tarafı keskin kılıç gibi kaypak görüşen kadınla sözü derinleştirmek kabil olamıyor. Arkasında Osman Alper, karşısında da, kadının kocası oturup dururken hafifleşmekte güç. Esasen aksilik sabahtan beri başlamış bulunuyor. Mecburi olarak Eşref de espri yaparak konuşmağa başlıyor:

- Fakat efendim sizler, şu ipek çoraplardan Zande markalı rujlardan, Avrupa yünlüsünden vazgeçemedikçe, biz hangi düzeni icat etsek gene fayda vermez.

- Düzeniniz de pek nafileymiş. Üç buçuk şehirli kadın ruju ile yünlüsü bunu bozuyorsa, yazık size!.

Anadolu'da eli nasırlı milyonca kadını görmezsiniz de bizimle uğraşırsınız. Ahmet Tolga da söze karışmıştı:

- Pek ciddi şeyler konuşuyorsunuz ama, dayanamadım, söze karışacağım. Sayın Bayan Eşsiz seni mağlup etti.

Eşref:

- Bayanları yenmek haddimiz mi?...

- Af dileme sırası bize geldi galiba; fakat rica ederim, bir tedbir alacağınız zaman, o Anadolu'daki kadına bir bakıverin...

- Yok biz hem size, hem de onlara bakarız. Türk anası bizim için bir tek varlıktır.

İşi pek ciddiye döktüğünü Eşref de anlamış, nerdeyse masanın üzerine çıkıp hitabette bulunacak. Fakat ne yapmalı?

Bu sırada salondan içeri Şalom, imdada yetişmişti. Odanın içinde bir çığlıktır koştuktu. Sanki bu gelen babalarının oğlu idi. Ahmet Tolga ayrı Eşsiz bayan ayrı, hatta Osman Alper ayrı sevinmişlerdi. Hakları da vardı. Bu gelen babalarının oğlu değil ama, paralarının babasıydı.

Sahnenin bütün artistleri bir araya toplanmıştı. Zeki Şalom, masa başında sıralanan ve içkinin tesiri ile yüzleri kızarmış, bir taraftan da somurtmuş bu kimseleri hemen neşelendirme, rahatlandırma hareketine geçti. Elektriklerin bir kısmını söndürdü. Boğaz içine bakan terasın kapısını açtı ve terasa çıkarak bazı koltukları ve küçük masaları düzeltti.

Zile basıp hizmetçiye tabakları, çatalları, mezeleri taşıtmağı da ihmal etmedi. Her şey hazırlandıktan sonra:

- Kuzum neye canınıza eziyet ediyorsunuz; şu güzel gecede boğaza karşı içip keyiflensenize; dedi.

Herkes sanki buna can atıyormuş, Çok geçmeden terasta samimi küçük halkalar meydana gelmişti. Şalomun da istediği buydu. Eşref'i Sadiye'ye biraz

daha yaklaştırmıştı.Osman'ı da onları kontrol etmekten alıkoymuştu. Hem de Osman'la görüşülecek mühim işleri vardı. Eğer bu akşam başcağızı alırsa, onunla şu manifatura işini halletmek hiç de fena olmayacak.

Karanlık yıldızlı bir gök Eşref'le Sadiye salondan terasa giden ışığın yere düşen keskin çizgisi dışında ve karanlıkta kalmışlar. Teras fazla büyük değil. Herkesin sığması için birbirine yakın oturması lazım geliyor. Ancak Osman, tam aksi istikamette bulunduğu için yakınlarında değil. stne stelik açık kapıda ara yere paravan gibi girmiş. şalom da onu ardı arası kesilmeyen bir lakırdı yağmuruna tutmuş. İki var mı ruha mistik bir mana veren loşluk var. İnsan fisıldaşmak,İnsan susmak istiyor.

şimdi bir kuş gelse, şu demir parmaklığa konsa ve gözleri şekilleri değil manaları görse. Bu küçücük yerde iki adamın yanıp tutuştuğunu seyredecek! Biri işlenmiş başının kıvrımları ile, fil işi oymasđ gibi tezhip işi renkleriyle seven Eşref; öbürü isli dumanlar çıkararak yanan ıralara benzeyen Osman.

- Siz İstanbul kadınlarını kmsyorsunuz.
- İnsan kendini küçümser mi Bay Tekin? Biz size daima üst perdeden bakmağa alışmışız.
- Bu sözlerinizle demin masa başında söylediğiniz sözler arasında tezat var
- Aydınlıkla karanlık ta aynı, şeyler konuşulmaz. O halde insan karanlıkta yanmalı!
- Hacet var mı? yananlar karanlıkta gözükür. Duygularına boğulmuş olan Eşref, bu hazır cevap kadına söz yetiştirecek halde değil. Başını biraz öne doğru eğerek susuyor.

Etraflarında olup bitenlerden haberleri bile yok. Zavallđ Fatma bir kadeh likrle  beş bardak biranın alkolne ve afyonuna kurban gidivermiş;Bay Eşsiz, sanki ev sahipliğinin en üstün insanlık hareketleriyle meşgul.

Kadıncağızı salona taşımiş, mahrem elin hiç dokunmadığı; bağları ve düğmeleri çözmemekte. eşit çeşit soysuzluğun halitasđ olan bu adam şimdi bu kadından ne istiyor acaba?

Sadiye'nin eşi bulunmaz güzelliğine bir i mana güzelliği mi katmak istiyor; yahut sıklıganlığı aşılmış, bin türlü nağmeden geçmiş işlek bir kadın

cilvesi yerine bunun hamını, safını mı arıyor? Kimbilir belki de, sadece soysuzluk ediyor.

Aşık bir koca olan Osman, şimdi katmerli bir zavallılık içinde; kulakları Şalom'un sözleriyle tıkanmış ve gözleri dünyayı göremeyecek kadar kör olmasa, her halde bir hadise çıkacak! Şu Şalom da her şeye Hızır gibi yetişir.

Terasta ve salon da herkesin kendi alemine daldığı bir anda o Kainatın düzenini idare eden gizli kuvvet gibi kastrofa mani olmakta.

- Osman, sen de içkiyi biraz fazla kullanır oldun. Gel kuzum yazı odasına geçelim. ilk önce şöyle bir rahatlan. Yüzünü, gözünü yıka, biraz açıl da ondan. sonra, mühim işlerimizi görüşelim.

Hiç bir şey diyemeyecek hale gelmiş olan Osman, kuzu gibi Şalom'un arkasından yürüyor, Şalom onu terasın köşesindeki küçük kapıya doğru götürüyor. Başarı yüzde yüz. İçeriden anahtarını çevirip açtığı kapı zahmetsizce arkasına dayanıyor; kendilerini divanın üzerinde buluyorlar. Böylece öbür köşedeki sevdalı çiftle, salondaki Fatma Eşsiz grubu tamamıyla başıboş ve rahat bırakılmış oluyordu.

Eşref bir aralık başını kaldırıp içine daldığı dünyadan bir başka aleme bakarcasına etrafını görüyor. Şalom yok, Osman yok, Sadiye'nin kocası yok, Osman'ın karısı yok. Ahmet Tolga da etrafında cıvıldasan iki kadının arasında Osmanlı efendisine dönmüş sanki terasta değiller; Boğaz içine asılmış bir salıncakta sallanıyorlar. Öyle bir salıncak ki,... göğe bak yıldızlar, yere bak gene yıldızlar Ondan sonra bu göğün ve yerin yıldızlar ile yaldızlanmış bir karanlık. Ne garip, Sadiye ile bu evde yalnızca bir iki saat geçirmeğe gelmişti.

Gündüzün bol ışıklı bir saatinde onunla yalnız kalabilecek miydi? Şu anda ise yaldızlı bir karanlıkta ruhlarının yalnızlık kabiliyeti artmış olarak yalnızlar.

-Eşsiz hanımefendi..

- Efendim?

- Bizim işlerimiz bakımından sizi çok bilgili görüyorum. Başkaca neye vakıfsınız?

- Bu işleri yürütenlerin ruh haletlerine.

- Ne gibi?

- Çok çalılımsınız! Gözünüz herkesi muhtekir gibi görüyor. Zavallıları

ezmekten dahi vazife adına zevk duyacak kadar kör ol muşsunuz. Yoksa ne herkes muhtekirdir, ne de muhtekir, insandan başka bir şeydir. Bir gönül meselesini halletmek için açılmış olan soru, umulmadık bir tokatla karşılanıyor; Eşref'in beyninin içinde şimşekler çakıyor. Sanki şu gökteki yıldızlarla yerdeki elektrik ampulleri başının içine dolmuştur.

- Sayın bayan; hakkımızda iyi niyet beslemediğinizi görüyorum. Fakat size karşı mesleğimi müdafaa edecek kadar kabiliyetim ve vazifeye bağlılığım vardır. Ancak önce anlaşalım. Anlaşmazlık fikir tezatlarının kör düğümüdür. Bu düğümü çözmeliyiz.

- Ben mütalaalarımı daima örneklerine bakarak yürütürüm. İşte ortada Osman misali var. Bu adamdan ne istediniz? Biçare, günlerce o mahkeme senin, bu mahkeme benim, dolaştı, durdu. Neticede beraat etti. Fakat bu dava için avukata yalnız şu kadar bin lira verdi. O sırada başka hiçbir işle uğraşamaz oldu. Çoluk, çocuğunun ağzının tadı bozuldu. Bir adamın işi, haysiyeti ve şerefiyle bu derece oynamak için kendinizde ne gibi bir salahiyet buluyorsunuz?

- Bayan Eşsiz; salahiyetlerimizi kanundan alıyoruz. Fakat her halde şu karşınızda gördüğünüz adam, kanunu ve onun verdiği yetkiyi, çocukçasına kullanır bir kimse değildir. Osman Alper'in bulaşık telleri hadisesiyle ben meşgul olmadım. Ahmet Tolga'nın söylediğine göre, kendi bir haksızlığa uğramış; nitekim demir hadisesinde Ahmet bana başından geçeni anlattığı ve bir Türk tacirinin sebepsiz yere maddi, manevi zarara uğraması hususunda beni aydınlattığı için incelemelerim sırasında tamamıyla vicdanımla çalıştım. Osman'ın kayıtlarında kendisini uğraştıracak aksaklıklar eksikliklerde vardı. Söylediğiniz gibi zavallıları ezmekten zevk duyacak kadar mesleki küçültür bir adam olsaydım, şimdi gene kendisinin bulaşık teli meselesinde olduğu gibi bocalayacağından şüphe edilmemelidir.

- Fakat ağzınızla söylüyorsunuz Bay Tekin. Ahmet Tolga bir iyilik etmiş, sizi ikaz etmiş; söylemeseydi şimdi Osman yanacaktı.

- Hanımefendi, Ahmet'in ikazının buradaki tesirini anlayamıyorum. Galiba. bu akşam siz benim tahammül derecemi ölçmek hevesine düştünüz. Rica ederim, benim yapacağım işe Ahmet'in ne gibi tesiri olur?

- Benim Osman'ın akrabası olmaklığımın da bir tesiri yok mudur?

Ciğerinden vurulmak buna derler. Eğer karanlık olmasaydı, Eşref'in yüzünde bir damla kan kalmadığı gözükecekti. Alt üst olan duyguları birdenbire varlığını sarsmıştı. Öfke, aşk, vazife hissi içinde boğuluyordu. Bunun tepkisi şu evi terk etmeğe kadar da varabilirdi. Eğer iki yumuşak el, ellerinin üzerine dokunmasa, ve karanlıkta parıldayan bir çift göz, gözlerinin içinde sorusuna cevap aramasa... Eşref seviyorum kelimesini şöyle ifade etti:

-Vardır.

Bu sırada,şırak diye kulak tozu üzerine bir el yapıştı.Neye uğradığını bilmeyen Eşref,ayağa fırlamış ve karanlıkta kim olduğunu iyice kestiremediği mütecavizin üstüne saldırmıştı.

-Kadın sözüyle ha? Erkeksen çık karşıma da göreyim seni.

Bu ses Osman'ın sesiydi.Yüzünü yıkamağa çıkan Osman Şalom'u da atlatarak,elektriği Eşsiz tarafından söndürülmüş salondan usulca geçmek suretiyle terasa açılan kapının eşiğine varmış ve kapı dibi aralığından Sadiye ile Eşref'in bütün lakırdılarını dinlemişti...Günlerden beri içini yiyen kurdu,gözüyle gören Osman adeta çıldırmıştı.Demek, Sadiye artık Eşref'in kolları arasına düşmüştür.Demek umduğu gibi umduğu gibi Şalom ,demir işini ,Sadiye'yi Eşref'e bağışlamakla ve bin türlü hikaye uydurarak çevirmiştir.

-Seni tüysüz piç seni. Erkeksen beni mahkemeye ver de görelim.Seni yalnız şefine değil aleme maskara ederim.

Evin içi daldığı alemden uyanıştı.Ahmet Tolga,içerden gürültüyü duyarak koşup gelen Şalom,karanlıkta bir masumu iğfal etmeye çalışan Bay Eşsiz;birbilerinin boğazına sarılmış iki kör aşığı kollarından tutup ayırmışlardı.İşin çok sarpa sarmasını istemeyen Şalom'la Ahmet Tolga ise hemen faaliyete geçmişler tedarik edilen otomobillerden biri , öfkesinden tir tir titreyen Eşref'i Ahmet'in refakatinde evine götürmüş diğeriyle de Osman'la karısı Şalom tarafında Soğan Ağa Mahallesi'ne bırakılmıştı.

Eşsiz'in evinde kalan kadınlar, sinirlenmişlerse de böyle şeylere alışık tavırları ile Sadiye'nin hikayesini tasdik etmekle meşguldüler.

Bu hikayeye göre hadise, bir Milli Korunma meselesidir.Bir tüccarla bir murakıp dövüşmüşlerdir;o kadar.Bay Eşsiz'e pek mülayim gelen bu anlayış tarzı kadınların birbirlerine gizli bakışlarında ise asla vasfını kaybetmemiştir.Oğlan

yakışıklı ama,Osman da kahraman aşık vesselam.

-Cevdet oğlum ben vesika isterim, delil isterim.

-Beyefendi ,rica ederim.Bu adamın yaptığı elle tutulacak olsa mesele kalır mı; fakat emin olun ki bu,böyledir.

Ahmet Tolga,bulaşık teli işinden de demir işinden de vurmıştır.Şimdi de manifatura hadisesi ortaya çıktı.Kendisi bu yağlı kuyruğun peşindedir.

-Bir memuru kolundan tutup seni beğenmedim demek,iktifa etmek,biraz hafifçe hareket etmek olur.Beni ikna edecek girdiği çıktığı yerlerdeki şüpheli hareketlerini gösterecek şahıslar bulup getirmelisiniz.

-O zaman iş değişir.

Cevdet herkes hakkında bol bol iyi niyet hissi besleyen şefe bu kadarcık olsun meram anlatabildiği için geniş bir nefes aldı.Vaktiyle kendisi de her insan için bir defa iyi niyet beslerdi.Fakat 1939 yılını takip eden yıllar içinde o kadar çok şeyler geldi geçti ve içine girdiği meslekte öyle olaylara rastladı ki şimdi bir defa bu konu ile ilgili her insan için kötü düşünceyi ele almaktadır.Hele pırlanta gibi Eşref de gözünün önünde kayıp gittikten sonra!...Cevdet'e en ağır geleni de mesleği için böyle içli dışlı mücadele etmesi olmuştu.Cevdet 1940 yılında üniversiteden mezun olunca “milli” kelimesi bulunan ve memleket için de yepyeni bir mevzu teşkil eden bu mesleğe girmeyi adeta idealci varlığına uygun bulmuştu.Birinci Umumi Harbin vesika ve vagon hikayeleri,süpürge tohumu masalları kulaklarından gitmemişti.Sonra memlekette belediyecilikte bile sistemli bir kontrol mevcut değildi.Fevkalade zamanların arz ve talep kanunu muvazenesini bozan iktisadi hadiseleri içinde tatbik olunacak bir murakabe sisteminin gelişerek günün birinde normal hadiselere tatbik edilmesi, memlekette hamleli bir hareket yaratacaktı.Fakat ilk adımda kendisi gibi genç ve ünversiteden yeni çıkmış ateş gibi gençlerin birer birer etrafından ayrılması onun temiz kalbine en büyük darbeyi vurmıştu.Sonra da Ahmet Tolga gibi aşağı yukarı spor muhitinde tanınmış,bir mesleği bir kariyeri olan şahısların,yanı başında balonlar kadar çabuk sönmesi Cevdet'i büsbütün kırgın bir hale getirmişti.Tüccar diye kiminle temasa geçse,Milli Korunma Kanunu hükümlerine karşı tedbir bulmak için bile yoluna saptığını görmüştü.Müstehlik vatandaş diye kiminle konuşsa,gözü

doymaz, bir yerine beş tane almadığı ve her ne pahasına olursa olsun edinmeği isteyen insanlarla karşı karşıya gelmişti. Bu nasıl işti? Bir düzeni kurmak için yanılmış olan kanun ve kararnameler bir düzensizlik alemi meydana getirmişti. İşte bu alem içinde Cevdet, artık hiçbir kimseye inanmaz olmuş, bütün iyi niyetleri bozulmuştu. Gariptir ki ahlakını en çok inandığı, temiz kalpli şefi bile hatır gönül yolu ile yolsuzluklar yapıyordu. Mesela, şu tüccar terzi için onunla adeta kavga etmişti. Terzilik diye eşkıyalığa çıkmış olan bu adamın neresi müdafaa edilecekti? Sonra edinmiş olsa dahi tutulmuş bir zaptın hasıraltı edilmesine kanunun kurduğu nizamın müsaadesi var mı ki.

Memuriyet hayatını kırtasiyecilik denilen illete kaptırmadan başarı ile yürüten değerli şef, Milli Korunma düzeni bahsine karışınca sebepsiz ve yersiz bir aslan kesiliyor ve kırtasiyecilik ile kanunsuzluk arasındaki arayı bir anda çiğneyip geçiyor...

Sanki insanlar el ele vermişler, bu düzeni bozmak için ne mümkünse ve ellerinden ne gelebilirse onu yapıyorlar. Tek el şaklamaz derler. Ama, Cevdet, inatçı, şuurlu ve idealci varlığı ile, mücadele edecek; sonuna kadar uğraşacak; hele Şalomların, Mıgırdıçların kandırdığı Ahmet Tolgaları asla yaşatmayacak!

Başı bu düşüncelerle dolu olarak bürodan fırlıyor soluğu Taksim'deki akrabasının evinde alıyor, teyze torunu ile bir aralık yalnız kalabiliyorlar, ona diyor ki:

-Sara, hani sen bana bizim bir mürakipten bahsetmiştin.

-Şu Ahmet Tolga, denilen zat mı?

-Ta kendisi. Şu hikayeyi bir daha tekrarlar mısın?

Anlatırım ama, ağabey bak, söyleyen adamı istintaka çekmek yok.

-Canım onu bizim bayan şefe götürürler.

-Çocuk patronundan çok korkuyor. Çünkü patron Ahmet Tolga ile görüşürken mağazada kendisinden başka kimse yokmuş; adamı derhal işinden atarlar.

-Canım, bir defa bizim onunla görüşmemizi kimse görmeyecek. Sonra diyelim ki böyle bir şey oldu; büroya hizmet etmiş olan bir adamı, biz açıkta bırakır mıyız hiç?

-Ben, şunu bunu bilmem adamı yerinden etmeyin.

-İki gözüm şuradan bir telefon ediver.Sana gelsin;benim burada olduğumu senin akrabam bulunduğumu kim bilecek; ben bir defa kendisi ile görüşeyim;şeflerle temas etmesi için onu kandırırım.

-Bak şimdi en iyi çareyi buldun.Sen görüş ne yaparsan yap.

Aradan çok geçmedi,öğle tatilinden faydalanan tüccarın memuru Sara'nın apartmanına geldi.Cevdet bir kere de olayı ondan dinledi.Fakat zavallı adam ,o kadar korkuyordu ki,sanki patronla murakıp Ahmet Tolga şimdi gelip onu burada basacaklar.Kabahatli olan da kendileri değil bu zavallı memurdur.

-Oğlum bak,ben bayanın kardeşiyim;söyleyeceklerin bizde kalacak;hem de bununla bir hırsız ele vermiş olacaksın;şöyle rahat rahat anlat bakayım.

-Efendim:ben dükkanın köşesinde oturuyor,her zamanki gibi hesaplarla meşgul oluyordum.baktım,kapıdan içeri gene Ahmet Tolga girdi.Esasen bizim sokaktan her zaman geçer,karşı sıradaki tacirlerle de sıkı fıkı görüşür.

Ahmet Tolga murakıp olduğuna göre büyük toptancıların bulunduğu Aşır Efendi Caddesi'nden geçmedi.Birçok dükkana girip çıkması pek tabidir. Bunda ne gibi bir aksaklık görüyorsun.

- Efendim bizim mağazaya da ilk defa geldi.Dediğiniz gibi kontrol yapmak için gelmişti. O zaman yanında başka bir arkadaşı da vardı. Fakat sonraları hem yalnız geliyor, hem de kontrol etmiyor; patronlarla birtakım şeyler görüşüp gidiyordu.

- Evet, anlat bakalım, sizin mağazaya girdi ve patronla ne görüştü ?

- Görüştiklerini bilmem, fakat bu adam çalışmıyor.

- Dükkanın içinde olursun da, görüştiklerini bilmez, duymaz olur musun?

- Söyle oğlum, burada bizden başka kim var?

- Bayım, bizim patron büyük manifatura taciridir. Elinde 1938 yılından kalmış birçok mal var.

- Bu malları Osman Alper'in yeni getirdiği manifatura eşyasına karıştırdı; öyle mi?

- Yok, oralarını bilmem.

- Ya bildiğin nedir?

- O gün Ahmet Tolga ile bu eski mallar hakkında görüştüler. Ahmet Tolga patrona diyordu ki Osman Alper az daha şef bayana işsaatta

bulunuyordu. Bereket versin, zabıt tutmak için murakıplar Osman'ı yandaki odaya aldılar. Bildiğiniz gibi ben hemen makineye sarılarak sizinle telefonla görüşebildim. Ara kapı açıktı, fakat içerisi o kadar gürültülü, Şefler o kadar meşguldü ki, kimse konuştuklarının farkında bile olmadı. Ancak duyuracağımız adama yani Osman'a meseleyi anlatmış olduk. O bunları duydu ve gayet akıllıca bir tornistan manevrası yaptı. Çünkü, Osman sizin büro ile gizliden gizliye temasta olduğunuzu ve bu meseleyi halletmeğe çalıştığınızı anlamıştı

- Vay koca eşkıya, vay. Evet. bayanın yanında ben de bulunuyordum. Osman Alper'e o derece tesirli sözler söylemişti ki, Osman'ın gözlerinden yaşlar yuvarlanıyordu. Neredeyse kendisine topralkolarla vual markizetleri satan taciri söyleyecekti. Fakat sonra birden bire zabıt safhasında iş değişti. Osman Nuh dedi, peygamber demedi. Sanki bütün kabahatin kendisinde olduğunu kabullenerek bir kuzu gibi tutulan zabta imzasını koydu

- Benim bildiğim bundan ibarettir.

- Teşekkür ederim. Fakat bunları bir defa da şeflerin yanında tekrarlayacaksınız.

- Aman efendim, ekmeğimden olurum.

- Sen beni dinle; gönlün, memurların bu şekilde eşkıyalık etmesine razı mı?

- Ne söylüyorsunuz bey; gücüme gidiyor. Ahmet Tolga mağazaya ilk geldiği zaman aslan gibi kükrüyordu. Sonra onu bizim patronun uşağı gördükçe bir türlü aklıma saramıyordum. Benim babam namuslu bir memurdur. Memura hırsızlık yakışmaz bey.

- Gördün mü? Sen işi benden daha çok iyi anlamışsın, hissetmişsin oğlum; doğruların yardımcısı Allah'tır. Sen hiç korkma kimsenin bulunmadığı ve görmeyeceği bir saatte şeflerle görüşürsün.

- Peki efendim.

Cevdet ferahlamıştı. Hiç olmasa şefe canlı bir delil götürecekti. Hem de öyle bir delil.

Büroda cereyan eden işlerle karşılaştırılınca insanda olagelenler hakkında kanaat belirtecek kudrette.

Bunun üzerine Sara'nın apartmanında daha fazla kalmadı. Hemen büroya

giderek bir aralık şefle kısaca görüştü ve elde ettiği adamın kendisine de gizlice beyanda bulunacağını bildirdi Cumartesi günü saat 13'te memurlar ve murakıplar bürodan ayrıldıktan sonra tüccarın memurunu dinleyeceklerdi. Kararlaştırdıklarına göre de bu görüşmede şef, bayan şef bir de Cevdet bulunacaktı.

Tespit edilmiş olan gün ve saatte memur Tevfik büroya gelmişti. Odacı önceden haberli olduğu için onu Şef odasının yanındaki küçük bekleme odasına almış ve Cevdet'e bildirmişti. Bunun üzerine Cevdet, bayan şefle beraber küçük odaya inmişler ve başkaca kimsenin buraya girmemesi için odacıya tembih etmişlerdi. O gün murakıplar mutat hilafına olarak şef tarafından büroda alıkonulmamışlar, onlar da memurlar ve daktilolarla beraber çıkıp gitmişlerdi. Şefin yanındaki birkaç ziyaretçi de bürodan ayrılınca, şef hemen küçük odaya geçmiş böylece dört kişilik bir gurup halinde orada baş başa kalmışlardı.

Şef; sert, kısa, hakim tavırlı cümleleriyle Tevfik'e mütemadiyen sormuştu. Tevfik de tıpkı apartmanda olduğu gibi önce kaçamak cevaplar vermiş fakat sonunda Cevdet'e anlattığından daha etraflı olarak gördüğünü, bildiğini şefe geçirmişti.

Neticede Tevfik'e teşekkür edilerek, kendi durumundan dolayı endişeye düşmemesi hakkında teminat verilmiş ve bürodan ayrılabilceği bildirilmişti.

Tevfik gittikten sonra şefler de fazla bir şey görüşmemişlerdi. Fakat Cevdet yüzlerde beliren çizgilerden verilen bilginin önemli tesirler bıraktığını anlamıştı. Şaşılacak şey; Tolga'nın piyasayı soyup soğana çevirdiği artık dillere destan olmuşken, şef neye bu kadar susmuştu.

Şef ki, namuslu adamdı, şef ki, yaptığım cesaretle işleyen adamdı. Şu halde Tolga'nın bir tutamağı vardı; kendi cinsinden bir soysuz onu destekliyordu. Şef de bundan dolayı teyakkuzla hareket etmişti. Zira bu kombinezonlar içindeki kombinezonların kolay giyilmez ve kolay çıkarılmaz şeyler olduğunu bilmeyenler idare ve siyaset hayatında başarı edinemezler. Bazen hırsızların, bazen namussuzların öyle saltanat halkaları var ki bunlar, namuslu memurların başında birer ateşten çemberdir.

Cezaevinin bir köşesinde duruşma gününü endişe ile bekleyen Osman'a, Ahmet Tolga'nın işinden çıkarıldığını hemen haber vermişlerdi. İşler tamamıyla

bozulmuştu. Esasen uğursuzluk Eşref'le Sadiye'nin evinde bulunduğu günden beri başlamıştı. Ömründe bir yerde iki saatten fazla durmayan Osman'a, günlerce dört duvar arasında kalması kabir azabı gibi bir şey. Demek şimdi Ahmet Tolga da işin içinden sıyrılıyor. Hem de öylesine ki; cezasız, belasız..

Osman'ın içine hükmediyorlar. Çıksın, yargıçlara her şeyi olduğu gibi anlatsın. Şalom da, Attariler de, Ahmet Tolga da kendisiyle beraber yansın. Sadiye'nin yeşil gözleri için meşaleler gibi tutuşmuş Osman'ın hissi, işte bunu emrediyor. Ondan sonra odanın boşluklarında Şalomun duvarlara sinen sesi sanki akisler yapıyor.

- Kuzum, bunların hepsini. söylemekten ne kazanacaksın?

Söz; deyince, namus belası diye yerine getiren adam olduğumu bilirsın, bak, şu cüzdanın içinde duran elli bin lira sana verilmek için hazırlanmıştır. Attariler bunu elime saydılar. Tuttuğum avukat ise piyasanın bu işlerden en iyi anlayan adamıdır. Tanıdığı çoktur. Her yere girer çıkar. Bu suretle senin durumunu 59'uncu maddenin 3'üncü fıkrasına uydurmağa çalışacağız.

İşin içine fahiş fiyatla satışın karışıp karışmayacağı da belli değil ya!.. Halbuki Attariler'i ele verirsek durum büsbütün değişecek. Hem hepimizin adı mey dana çıkacak hem de fahişlik tamamıyla belli olacak. Ayrıca Atariler yüz binlerce metre mani faturayı piyasaya sürmüş oldukları için mahvolacaklar.

Biliyorsun ki, onların eli yalnız sen değilsin. Sen bir aletsin, onlarsa asıl eski malı yeni fiyatla satan büyük tacir. Günün günü var. Hepimiz birbirimize muhtacız; bırak ki söylemekle sen bir şey kazanmış olmayacaksın.

Böylece elli binin yüz bine çıktığı, Sadiye'nin cezaevinde gelip kendisini gördüğü nihayet tüccar kafası ile bu işten şu şekilde sıyrılmının daha karlı alacağını kestirdiği günden beri boynunu önüne eğmiş, büyük bir espri elinde sakırdatarak günleri sayıyor. Biraz da ar damarı patlamış bir adam olarak ne duruşmadan ne de cezaevinden eskisi gibi ürkmüyor.

Yahut da Sadiye'ye kaptırmış olduğu gönlü morfin iğnesi yemişçesine bir kabusun içindedir. Başka şeyleri düşünemiyor başka şeyleri duymuyor işte şu odacıkta şu köşecikte daha birkaç gün önce onunla yalnız kalmışlardı. Para kudreti bu Şalom yanlarında kimseyi de bırakmamıştı. Sadiye her zamankinden çok sade giyinmişti. Yüzünden fazlaca allık sürmede yoktu. O bu haliyle

görünmemiş güzelliklere bürünmüştü.

Mahzundu, kendisi için üzülyordu; Eşref'le aralarında hiçbir şey geçmediğini, o gece sarhoşlukla kendisine gösterilen ilginin olağan şeylerden bulunduğunu, nihayet Ahmet Tolga'nın ortaya attığı akrabalık hikayesini masalardan daha tatlı olarak Osman'a anlatmıştı. Osman, anasının dizinin dibinde dinlediği masallara nasıl inanmışsa, bunlara da aynı saflıkla inanmış ve biraz da kendisi için yapılmakta olan bu fedakarlığa karşı içindeki acıma ve gurur hisleri birbirine karışmıştı. Hakikat şu ki, ortadan Ahmet Tolga da çekilince, elde kalan Eşref'tir. O, taşlardan daha katı, daha çetin olan Cevdet'e dış geçirmek mümkün olmayınca biraz da Eşref hikayesini sineye çekmek icap ediyor. Sadiye de, kendisine bütün saflığı ile teminat verdikten sonra, neden o derece titizleniyor acaba...

Osman'ın bütün bu düşünceleri, birbirine bağlaması ve birbirine yakıştırmaları pratik zekasının verimidir. Fakat şu içindeki yürek midir, gönül müdür, yok mu? O hiç hesaplı değil. Adeta başı ile yüreği arasında bir didişme ve uğraşma hali var. Osman'ı perişan eden de odur. Gönülünün ne ince hesapları var Yarabbi!... İşte şu duvarlara, tavanlara baka baka kaç defa Sadiye ile beraber İstinye yolunu devretti. Kaç defa motorla Marmara'nın ışıklı sularından geçtiler ve kaç defa Ada turundan döndüler. Bu gidişlerde ve bu dönüşlerdeki hiçbir söz, hiçbir hareket, hiçbir ima unutulmadı. Böylece Sadiye'nin ne demek, ne yapmak istediğini tekrar tekrar beyninin süzgecinden geçirdi. İşte o beyaz, yumuşak elleri, ellerinin içinde buluyor, işte o parlak, yeşil gözleri gözlerinin içinde görüyor. Bu kadın, o kadar kalbinin içine yerleşmiş ki, belki şimdi şuracıkta bir ayna olsa ve Osman o aynaya baksa, kendisini değil, Sadiye'yi görecek. Gönülün gözü, insanın kendi gözü gibi bakmıyor. O körkütük sanılan görüşü içinde Allah'ın en güzel kadını yaratmasını ve ona karşı geçip hayran hayran bakmasını biliyor.

Polonezköy'ün tertemiz odasında geçen bir pazar sabahı. Eşref için canlara değer karşısında Sadiye var. Açık filizi renkte bir sabahlığa bürünmüş ayakları da filizi ipeklilere sarılmış. Topukları pembe, bilekleri ince. Bu ayaklar sanat adamlarının model olarak aradığı kadar güzel. Ruhun ayak cildine bile birtakım çizgiler işlediği düşünülse, denebilir ki, bu ayaklar ve bu bacaklar on beş

yasından sonra sahibi ile ilgisini kesmiş. Gene denebilir ki, ruh, büyüme devresinden sonra bacakla ilgisini kesiyor. Kadının ayağı güzelse, bahtiyar olmalıdır. Çünkü, yüzünü perdeleyip ayağını açabilir; hem uzun zaman açabilir. Hele bir filizi terlik içinde olduktan sonra.

Eşref önünde oturduğu açık pencereden ilk yazın ılık, damarları ısıtıcı havasını ciğerlerine çekerken bunları düşünüyordu. Bu sabah kuşlar, otlar, arılar hep sevişiyor. Rüzgarın yapraklar arasından süzülüşünde bile aşk var. Arı vızıltıları bir mırıldama, su sesleri bir şıkırdama, yel esintileri bir sevişmedir. Çiçeklerden çiçeklere sevda taşıyan tabiatın olgun bir günü; bir Haziran sabahı bu!...

- Ne kadar uzaklara daldın Eşref, yoksa yakında seni ilgilendiren bir şey kalmadı mı?

- Uzaktakilerle yakındakileri, birbirine karışmış olarak duymaktayım.

- Ne gibi?

- Dünya aşktan ibaret de ondan. Şu çiçeklere bak; Tozlarını savurarak sevişiyorlar. Rüzgarları dinle; nasıl sevgi sesleri taşıyorlar. Arılar bal denilen aşk ağdasi peşinde.

- Bu söylediğin ve gördüğün şeyleri aşk olarak almıyorum.

- Sadece çoğalma istekleri mi diyeceksin?

- Öyle ya, aşk bunun neresinde? Mecnun'u düşün; ahının keseri ile gökten başına taş yağdıranları düşün; temmuz güneşini vücuduna saranları düşün!

- Bu söylediklerimiz çoğalma isteğini destekleyen duygulardır.

- Bu kadar realist olacağınızı ummuyordum. Tevekkeli fiyat mürakıbu olmamışsınız.

- Nedense mesleğimi her vesile ile iğnelersiniz. Bütün hayaller hakikatlerin arkasındadır bayan. Hakikatler olmasa hayaller neyle beslenirdi acaba?

- Al bir realite daha. Hiç değilse Jülvern kadar olun kuzum. Hayallerinizi geçmişteki değil, gelecekteki hakikatlerle destekleyin.

- Yarın pazartesi, şehrin vapur dumanı ve toz kokusuna bürünmüş uzun bir iş günü. Vakıf hanın tramvay çanları ve otomobil düdüklarına yuva olan ön kat odalarından birinde genç bir adam yeşil deryasına susamış; öyle yeşil bir derya ki, içine düşmeden yan; düşersen gene yan. Ateşi yakan bir deniz bu.

- Alay mı ediyorsunuz?

- Alayla hiç münasebeti yok.

Söylediklerimi Jülvern gibi hayal parlaklıklarına boğabiliriz. Günün birinde denizin, güneş sıcaklığını bağrında tutup saklayacağını düşünemez miyiz? Ben işte sizin bağrınızda yanan böyle bir ateşim.

- Güzel, çok güzel!...

Sadiye bu andaki ödevini unutmuştu. Hatta kendini unutmuştu. Vaniköy'deki yalının köşe penceresi önünde geçen durgun öğle sıcaklarının verdiği gevşeklik içinde idi. Elinde roman, yahut yarı işlenmiş bir beyaz örtü ile akıp giden o uzun, o hareketsiz günler... Ondan sonra Matmazel Mari karşısına geçer, ne olduğunu bilemediği bir takım sözlerle onu heyecanlandırır. İlk gönül saflığını bozan bu kadın olmuştu. Erkek denilen ayrı cinsi, bahçe odasındaki lala ile, resmiliği hiç azalmayan ev içindeki babadan değil, Mari'nin ağzında dolaşan Jan adındaki o bilmediği görmediği mahluktan öğrenmişti. Kayık içinde mandolin çalan Jan, mektup kağıtlarının renkleriyle binbir mana yaratan Jan, işte bir erkekti? Sadiye aşık taşlığı bir palikariya müsveddesinden talim etmek bedbahtlığına düşmüştü ve uzun yıllar bu erkek, onun ideal aşık tipini yaratmıştı. Gariptir ki okumuş, okuduğunu işletmesini bilen genç ve yakışıklı bir erkek ile şimdi karşılaşılıyor. Yoksa Jan'dan ötesi hep tahsilleri dirayetleri. Karınlarındaki yağlar ile karışık dolaşan birçok adamlar... O adamlar ki sanki zenginliklerinin farık vasfı bu karınlarla kırmızı enseleridir. Sonra bütün bunlardan ayrı olarak şekli benzese ruhu; ismi benzese cismi; onlara benzemeyen Osman Alper.. Acaba acımak sevmek midir ki? Sadiye'nin içi sızlıyor; cezaevinin o bir köşesindeki zavallı körkütük aşık!

- Şimdi dalmak sırası size geldi canım. Fakat benim gibi kuşlarda, kelebeklerde değilsiniz; beni çiğneyip geçtiniz. Hangi kuytuluklardasınız bilmem?

- Doğru, Vaniköy'deki baba yalısına kadar gittim.

- Genç sevgililer de beraber mi?

- Matmazel Marinin Jan'ı var.

- Bu da ne demek?

Sadiye göğüs geçiriyor ve malum hikayesini anlatıyor. Üç buçuk kelime Fransızca'yı öğrenmek için bütün bir ömür boyunca harcanan gönül bekarlığını

belki on beş yaşından beri duymadığı kadar arzulayan hisler içinde... Nedense Jülvörn esprisini birdenbire kavrayıp çerçeveleyen bu gence karşı kendisinde zayıflık duyuyor.

Açılmak, konuşmak istiyor. Karşılığı altın ve elmas olmayan öyle içten bir konuşma.

- Kendinizi alamıyorsunuz benimlesin,Eşref'le; kendine gel canım.

İhtar yerinde... Kendine gelmişti. Saatlerin yürüyüp geçtiği bu pazar günü o kadar önemli ki, delirdi mi, ne oldu?

- Bu eski yıpranmış hatıraları bir tarafa bırakalım. Yeni, canlı mevzulara geçlim. Hususilik içinde ciddi konuşmalara bayılırım; bana enteresan mahkemeleri anlatsanıza?

- Size bayan şefin Galata sokaklarında bir fiyat murakıbının arkasından koşmasını anlatayım.

- Tuhaf şey; nasıl koşmuş ne için koşmuş?

- Günün birinde şefliğe bir telefon geliyor. Telefonda görünen avukat, şefin arkadaşıdır. Diyor ki: “Dava vekilliğini yaptığım bir ticaret evi sahibi, bu gün mağazasına iki murakıbın gelip kendisinden para alacağını bildirdi. Bu adamlar bir hafta önce mağazaya gelip defterleri incelemiş ve birtakım aksaklıklar bulunduğunu söylemişler. Adamcağız telaşa düşmüş, pazarlığa girişmişler. Beş yüz lira vermek istemiş, onlar da paranın mühim bir kısmını şefe verecekleri için kafi gelmeyeceğini bildirmişler ve bin dokuz yüz lira talep etmişler. Mal sahibi bana meseleyi açtı; fakat işin içine senin adın girince ve böyle küçük miktarlar bahse karışınca bir bozukluk olduğunu anladım. Rica ederim üzerine alınma; bilirim ki, böyle şeylere tenezzül edecek adam değilsin, haberin olsun, saat on birde orada olacaklar.”

Şef tabii bu işi hiçbir murakıba açamıyor. Bayanla görüşüyorlar ve bayan şef takibatı üzerine alıyor. Kaçakçılık bürosuna haber verip bir sivil memur da temin ediyorlar. Memurla beraber bayan mağazanın bulunduğu kuytu Galata sokaklarından birine dalıyor ve karşı sırada bulunan bir kahveye girip başlıyorlar dışarıyı gözetlemeğe. Muayyen saat geliyor, on dakika, bir çeyrek geçiyor; kimseler yok. Esasen şef de bu işi fazla ciddi telakki etmemiş; her gün duyulagelen dedikodulardan biri olarak kabul etmiş olacak ki, bir meşhut cürüm

tespiti şekline gidilmemiştir.

Saat on bir buçuk; bir de bakıyorlar, mağazada yeşil şapkalı bir adam çıkıyor. Bu yeşil şapkalı beş on dakika evvel oraya girmiş, arkasından görmelerine rağmen bu adamın murakıplardan olmadığını tanımışlardır. Fakat yüzünden görünce bayan adamı tanıyor; bu genç devam etmekte olan murakabe kursuna kayıtlı olanlardan biridir. Gittiği yere bakıyorlar; beş on adım ileride murakıp Fahri ile buluşuyor; beraberce tekrar mağazaya dönüyorlar. Hadise bu şekle girince iş değişiyor; ani karar vermek ve odayı tesbit etmek gerekiyor. Bayanla komiser hemen vaziyet, alıyorlar; fakat kötü bir tesadüf eseri olarak aradan daha beş dakika geçmeden murakıpla talebesi mağaza kapısında gözüküyor. O zaman komiser ile bayanda dışarı fırlıyor. Yeşil şapkalı genç bayanı tanımış olacak ki, başlıyor hızlı hızlı yürümeğe. Komiser de onun arkasından gidiyor. Bu sefer bayan da Fahri'nin arkasına düşüyor. Önce tabii bir şekilde kendisine sesleniyor. Fahri bu sesi duyunca tabanı kaldırıyor. Fahri önde bayan arkada Galata' nın dolambaçlı iç sokaklarına dalıyorlar. Fahri'nin ayakları birbirine dolaşmış olacak ki, bu yarışmada mağlup oluyor. Rengi sapsarı ve titrediği görülecek kadar belli olarak duruyor. Bayan hemen yanına yaklaşır, kendisine yardım etmek üzere çağırdığını hemen şurada bir dükkanda kontrol yapmak icap ettiğini ve yalnız olduğu için bu raslayıştan faydalanmak istediğini söylüyor ve niçin kendinden kaçtığını soruyor. Tabii cevap yok. Başlıyorlar beraberce yürümeğe; fakat bir iki köşe dönüp de bahriye levazımı satan dükkanlara doğru gittiklerini anlayınca Fahri, yenibaştan tabanı kaldırıyor. Bu defa dükkanın kapısı önünde durup etrafı arayan komiser onları görüyor. Ve Fahri'nin arkasına düşüyor. Bayan dükkana giriyor; yeşil şapkalı da dükkanda, dükkan sahibi de. Şimdi sıra hadiseyi tespite geliyor.

- Ne garip şeyler bunlar, adeta gangster hikayelerine benziyor. Halbuki insan, fiyat kontrolü deyince daha olgun ve tekniğe dayanan bir fiyat rejimi düşünüyor.

- Doğru, seviye meselesi.

- Bu, anlattığın halkın seviyesini ilgilendirmez ki; baksana, gangsterliği yapan murakıbın ta kendisi. Memur halktan ayrı bir şey midir?

- Rica ederim; her işte bir seviyedir tutturmuşsunuz. Elbet bir

cemiyet içinde iyisi de bulunur, kötüsü de. Mesele, o kadar mühim bir işte iyilerini ve dirayetlilerini bulup kullanmaktadır.

Sadiye bunları söyleyiverdi ama iyi etmediğini de hemen anladı. Çünkü Eşref'e telkin etmek istediği şeyin tam aksi istikametinden yürümüştü. Şimdi hemen başka bir tarafa atlamak icap ediyordu ; Yarabbi, şu Osman hikayesine nasıl girmeli?

- Ne düşünüyorsun canım; şu murakıpları asalım mı, keselim mi dersin?

- Yok a canım, kıyamam... Osman aklıma geldi de; o da haksızlığa uğradı sanırım. Hem ilk mahkemesinde hem de bu defa.

- Korkarım bu işte de bizleri kusurlu çıkaracaksın! Şu akrabalığı ile aşıklığı birbirine karışmış münasebetsiz adamdan bana bahsetme rica ederim.

- Senin gibi olgun bir kimseden böyle sözler işitmek istemem, Osman'ın her basit erkek gibi budala tarafları olabilir. Fakat zavallı karısının ve evdeki biçare çocukların suçu nedir.

- Münasebetsizin işlediği kusurlar yüzünden karısının ve çocuklarının çektiğini biz mi düşüneceğiz?

- Rica ederim Eşref, böyle düşünme. Üç gün önce kadın bana geldi, perişan haldedir. Evde çocuklarının ikisi de paratifodan yatıyor. Eğer hakikaten suçlu değilse ve senin de kendisine yardım yapmağa imkanın varsa korumanı isterim.

Sesini o kadar yumuşatmış ve Eşref'e o kadar sokulmuştu ki, Eşref bu anda eridiğini duyuyordu. Sadiye'nin, insan derisinden daha başka bir maddeye benzeyen yumuşak ipek gibi ve dokunuldukça adama dokunmanın dilini öğreten, o güzel elleri avucunun içinde duruyordu. Eşref Osman'ı kıskanma küçüklüğüne düşmüştü. Halbuki karşısındaki kadın rakibini korumak büyüklüğünde bulunuyordu. Elbet, Sadiye için Osman bir varlık olamazdı. O bir zavallı akraba idi. Fakat hapisteki Osman'ın evdeki iki hasta çocuğu ve biçare karısı; işte Sadiye bunları korumak büyüklüğünü göstermişti. Sevginin bütün duygularını hassas bir hale getirdiği şu anda hem seviyor, hem utanıyor. hem de merhamet hissi kabarmış bulunuyordu. Kendisine sokulan kadına o da biraz daha yaklaştı. Bu haziran günü kadar ılık ve kavrayıcı erkek ses ile Sadiye'yi tatmin etmeğe çalıştı.

- Hislerini anlıyorum canım; kadınlar ne de olsa kendi cinslerini korurlar.

Kadıncağızın hali sana dokunmuş olacak; haklısın, onların ne suçu, günahı var! Fakat..

- Fakat deme Eşref şu adamı kurtarın.

- Elimden geleni yapmağa çalışacağım.

Sahne ve artistler mükemmel, dekor hoş, oyun da güzel oynanmış bulunuyor. Sadiye birdenbire rejisörünü düşündü, neredesin Şalom Bu kadar uzaklara erişen direktiflerini oynayan kadını şu anda görmeliydin!..

- Şimşek hızı ile beyninden gelip geçen bütün bu düşüncelere kendini kaptırmanın sırası değil. Ciddi bahis tam başarı ile kapanmalıdır. Artık gün onundur, karşısındaki kumral gürbüz delikanlının henüz kurtlaşmamış hislerini yaşamak güzel birşey...

O gün bir daha, Osman'a, ne de mahkeme mevzuuna dokunulmadı. Sadiye genç kızlık günlerine dönmüşçesine akşama kadar şakradı durdu. Geç vakit onları almağa gelen otomobile atladılar, Beykoz Üzerinden Anadolu yakasını tuttular, Her zaman Maslak yoluna alışmış olan Sadiye için bu dönüş de güzel hele Vaniköy'e geldikleri zaman bu sabah içine düşmüş olduğu hislerin besbeterine dalmış bulunuyordu. Bunca yıl, bu kadar tecrübe ve bu kadar hadiseden sonra yeniden bir aşk buhranına mı kapılıyor nedir?

Alaca karanlık içinde bir çift gözün gözlerini aradığını biliyor. Allah Allah, bu gözlerin ta içine bakmaktan sıkılıyor, on dört yaşındaki çocuklar gibi çekingen ve ürkek....

Otomobilin içini büyük bir sessizlik kaplamış bulunuyordu. Beylerbeyi, . Kuzguncuk, Üsküdar... Uçup gidiyorlar. Yirmi dört saatlik an bitiyor işte!.. Otomobil Kadıköy rıhtımı üzerine geldiği zaman Eşref'in içinde de dünyaların alt Üst olduğu besbelli. Kadıköy iskelesinin üzerinden yarımlaşmış bir ay, bulutlara karışmış olarak parlak, renksiz bir gözle onlara bakıyor. Son dakikaların içini gören işte yalnız bu aydır; ruhları alt üst bulunan iki insanı bütün olagelenlere rağmen şimdi olduğu gibi görebilecek göz, böylece başka alemlerin bu bir tek gözüdür.

Otomobil gelip iskele önünde bir kavis çeviriyor ve duruyor. Sadiye hala kendine gelememiştir. Makineleşmiş bir hareketle davranıyor ve kapıyı açmağa

inen şoföre işittirmeden;

- Yine geldiğimiz yola gitsek, diyor.

Bazen iskelelere varan toprak uçları, bazen trenlere geçit olan istasyon kenarları dönülmeyecek yerlerdir ve insanların aklına koyduğu bazı şeyleri yapmaması affedilmeyen kusurlardır. İradesizlikler, ahlaksızlıklar hep bu an ve yerlerde damgalanır. Vapura atlayan Sadiye de yapılacak şeyi, yaptığından dolayı rahatlamıştı. Halbuki, Eşreftan ayrılmamak duygusu onun en temiz kalmış tarafından kopup geliyordu.

Cevdet, sonu gelmeyen didişmeleri içinde bocalayıp duruyor. Büroyu Ahmet Tolga'dan temizlemiş bulunuyor ama dava onunla bitmiyor. Elinin her uzandığı yer bir pürüz çıkıyor. Onun en çok güvendiği yine şefidir. Bereket versin bu mert tavırlı, cesaretli adam gene Cevdet'e bir dayanak olabiliyor. Cevdet'in şefle anlaşmadığı noktalar esasa değil, teferruata aittir. Kim bilir belki, adamcağız bu manevralarla durumunu sağlıyor. Yoksa biliyor ki şef namusludur. Sonra gene biliyor ki, şahsiyetlidir. Öyle kukla gibi yukarıdan gelen her emre baş eğen, her yapacağı iş için direktif bekleyen adamlardan değildir. Hani o mahut iaşe müdürü cinsinden bir kukla değil.

Ne olurdu Şef, şu Milli Korunma işlerinde de tamamıyla kendisi gibi düşünseydi ve diklemesine gitseydi. Memur namuslu, memur dirayetli olursa yani hak ve kanun yolundan gitmesini bilirse ona kimi, ne yapabilir?

İşte kendisi bunun en canlı örneğidir. Çiçek buketinden başlayıp yüz bin liraya kadar çıkan rüşvet tekliflerinin fethedilmez bir kalaya çarptığı, artık bütün piyasaca anlaşılmıştır. Etrafında onu lekelemeğe çalışan tezvirat çemberinin yalanları da hakikatler önünde erimektedir. Hapsine sebep olduğu adamlar bile ona gazez bağlamamıştır.

Bir Bakanlık halkı da Cevdet'e sevgi ve saygı göstermektedir ve büro içinde müdüründen hademesine kadar herkes kendinden çekinmektedir. Cevdet bütün bunları, yalnız ve yalnız, namuslu, vicdanlı ve dirayetli olarak çalışmasına borçludur. Yoksa iki sene önce genç bir Üniversite mezunu olmaktan başka bir vasıf taşımamış bulunuyordu.

Şimdi ise itibarlı, sevilen, korkulan, bir kelime ile, şahsiyetli bir devlet

memurudur. Şefinin kendisini sevmesi de bundan ileri gelmiyor mu? Yoksa Cevdet iki yıl önce bu adamı, ne tanır ne de bilirdi? Kısaca ne bir dayıoğlu ne de bir gözde çocuğudur.

Fakat teferruatla ilgili dediği bir sürü, kırıcı, can sıkıcı şeyler yok mu? Her biri başka bir insandan, başka bir kanaldan geldiği zannını veren o Karınca duasına benzeyen zorluklar... Korkuyor ki bunlar, şefle arasına girecek ve arasını açacak. Nitekim son günlerde hangi konu üzerinde hazırladığı planı .Şefe açsa, bir beğenmezlik, bir aksilikle karşılaşılıyor. Halbuki şef bilmez mi; mevzuatın binbir dolambaçlı köşesi ile piyasanın bu köşelerde siper almasını çok iyi bilen kurtları karşısında plan kurmak kolay bir iş midir?

Fakat tatbikatın gidişi hiç de nazari görüşlere uymuyor ve her iş mantık görüşüyle biçimlenmiyor. Cevdet o kanaate varmıştır ki, binbir taraftan üflenen sözlerle şefin başı şişkin hale gelmiştir. Her sözün tesirine kapılmayan bu adamın hiç değilse başı şişirilmiştir. Ve o, eskisi gibi artık söylenenleri anlamıyor.

Başarılı Cevdet, kendine güvenen Cevdet etrafındaki zümrenin içi hava dolu bir hasta simidine benzediğini görüyor; gitgide bu lastiğin havası kaçıyor. Cevdet'in sırt üstü yere yapışmaması için ne yapması gerekiyor acaba?

En çok kızdığı da o ince belli bobstil müfettiştir. Sonsuz iltifatına uğradığı bu adamın, Şefle her görüşmesinden sonra ikisi arasındaki hendeğin bir uçuruma benzemek üzere derinleştiğini görür gibi oluyor. Önceleri müfettişe itimat eden Cevdet sinema makinesi hadisesinden sonra bu adamdan da soğumuştur. Ah bu tesadüfler olmasa, dünyadaki icat kabiliyetinin azalmasına benzer bir şeyler olurdu. İnsanlar insanları daha az öğrenir, hadiseler hadiselerin içine girmekten biraz daha kurtulurdu. İşte sinema makinesi de müfettişi öğrenmek için böyle garip bir tesadüfle araya girmiş bulunuyor.

Günün birinde mutat telefonlardan biri vaki oluyor. Bir ahabap kardeşinin satışını yaptığı bir sinema makinesi üzerinde Milli korunma kontrolörlerinin tetkikat yaptıklarını ve fiyat fahişliğini tespitte doğru gittiklerini söylüyor. Bu makinenin bazı kısımları eskiden beri sahibinin elinde bulunuyordu. Fakat bu parçaların bir araya getirilip makinenin işler hale gelmesi için birtakım imaliye masrafları araya girmişti. Bu masraflar için fatura da alınmıştı. Buna göre ahababı, kendisinden elindeki evrak! birer birer incelemesini ve satışa ilave olunan karın da

tarafından görülmesini ve kanaat hasıl olduktan sonra bu işle meşgul olan kimseleri aydınlatmasını rica ediyor. Yoksa söyledikleri gibi iki gün sonra gelip de iş zabıt tutma safhasına dökülürse mahkemede dertlerini anlatmakla beraber lüzumsuz yere uğraşmış olacaklarını da ilave ediyor.

O her zaman vicdanının emriyle hareket eden Cevdet, kalkıyor, ahbap evine gidiyor, faturaları bir bir inceliyor. Kar nispetine de bakıyor. Hakikaten dedikleri doğrudur. Evraka göre hiçbir fahişlik görülüyor; ancak bu evrakın yerinde incelendikten sonra kanaate varılması başka bir meseledir. Dostuna bunu anlatıyor. İşle meşgul olan grubun kimlerden ibaret olduğunu öğreniyor. Kendilerine meseleyi anlatırım ve bilhassa kontrolörleri idare eden müfettişe de telefon ederim diyor; çıkıp büroya geliyor. Telefonla müfettiş bulunuyor. Müfettiş her zamanki nezaketi ve Cevdet'e gösterdiği yakınlık ile, söylediklerini dinliyor.

Henüz hadisenin kendisine gelmediğini, ertesi gün evrak gözden geçirip cevap vereceğini bildiriyor. Bir gün sonra Cevdet tekrar telefonu açıyor. Bu defa aldığı cevap şudur:

Maatteessüf kontrolörler sinema makinesinin satışında fahişlik olduğunu iddia ediyorlar. Bildiğiniz gibi biz hadiseyi tespit ederek evrakı savcılığa vermeye mecburuz. Cevdet'in diyeceği bir şey kalmıyor. Dostunun yalan söylemez bir adam olduğunu biliyor ama bu kati cevap karşısında da içine bir kurt düşüyor. Ahbabının kendisini böyle müşkül duruma düşürmesi mi gerekti. Onu ne kadar yakından tanırdı, bir ihtikar mevzuunu kendisine müdafaa ettirmeli miydi, diye düşünüyor.

Vakıa müfettişe telefon ederken ihtiyatlı konuşmuştu. Güvenilen bir dostun bile bu işte insanı atlatacağını işaret etmişti. Ama her halde böyle zabıt safhasına intikal edecek bir meseleyi müdafaa etmese daha iyi olurdu. Hassas ve temiz nefis gururu taşıyan benliği sarsılmıştı. Hele son günlerin asap bozucu hadiseleri arasında her şeyi büyüttüğü için, telefonu açıp konuştuğundan dolayı içinin kemirildiğini duyuyordu. Bunun üzerine ahbabını telefonla aradı. Biraz da şikayet ederek meseleyi anlattı. Fakat dostu söz anlamıyordu. Haklı idiler. Kardeşi Milli Korunma işlerinden çok çektiği için bilhassa en ince teferruatına varıncaya kadar dikkat etmiş ve malını öyle satmıştı Cevdet için yapılacak bir şey kalmamıştı. Nihayet kendi baktığı bir iş değildi ki, istediği gibi incelesin? Aradan

çok geçmemiştir; bir gün sokakta bu dostu rastladı. Hemen yanına yaklaşarak meseleyi sordu. Fakat dostu gülümsemiş ve işin kapandığını söylemişti. Aralarında şöyle bir muhavere geçti:

- Ademi takip kararı mı aldınız?

- Hayır a canım, savcılığa falan intikal etmedi.

Artık bu kadarı küstahlık olurdu. Müfettişle kendisi görüşmüştü; evrakı incelediğini, kontrolörlerin fahişlik bulduğunu bizzat müfettiş kendisine söylemişti; mümkün değil. Yazık ki, dostu onu temin etti. Ne söylendiği gibi zabıt tutulmuş ne de savcılığa evrak verilmişti. Peki; ya ne olmuştu? Cevabı bir gülümseme... Öyle, bir gülümseme ki, Jokond'un dudaklarında olduğu kadar ifritçesine manalı...

İşte sayın müfettişin bir sabun köpüğü balonu gibi gözünün önünde patlayıverdiği olay budur. Başkaları da bunu takip etmişti ya. En meşhuru da aşağı cins medeni yağların halka yemek yağı yerde yutturulmasıdır.

Cevdet gibi mert tabiatlı bir murakıp arkadaş, ele geçen muhtekiri kanunun pençesine vermek için adeta müfettişi tehdit etmişti. Yazıklar olsun!

Cemiyet içindeki insanlar kurtlarla koyunlara benziyor. Kurtlar koyunları yutmak için o kadar iştahlı ki... Günün birinde bu müfettişin de bir kurt gibi Cevdet'i kapmağa uğraşmasına niçin şaşmalı?

Cevdet'e, o çok sevdiği, hiç kimsenin olmadığı kadar inanla, heyecanla çalıştığı mesleğinden de soğukluk gelmişti. Bir taraftan fiyatlar yükseliyor, diğer taraftan ahlaktaki kötü belirtiler genişliyor; bunun arasında da kendileri yalancı pehlivana benziyorlar. Neye bu zabıtlar tutuluyor, neye bu insanlar didişiyor; bu gürültü, bu patırtı ne oluyor, sanki...

Asabının iyice yıprandığı da besbelli... Böyle düşünmesi lazım geliyor mu acaba? Kanun takipçilerinin bazı hadiseleri işleyenleri cezalandırması ile diğer birçok hadiselerin kendiliğinden ortadan kalkacağını niye düşünmüyor? Niye kendileri de olmasa, meydanın bir muhtekir düellosuna sahne alacağını ummazlıktan geliyor. Bazı arkadaşları gibi bu işin felsefesini yapmadan çalışsa, her halde daha çok rahat edecek. Öyle ya; şu Mehmet'e, şu Osman'a baksa ya! Şef önlerine bir kağıt atıyor, onlar da, geçimimiz bu yüzdendir, diye üzerinde uğraşıp duruyorlar. Kendisi gibi ne müfettişi ne mümeyyizi ne de Şalom'u karıştırıyorlar.

Can sıkıcı işler de hep üst üste geliyor ya! İşte Mecit Aslanoğlu'nun işi de böyle can sıkıcı mevzulardan biridir. Bu genç arkadaşını büroya almak için çalışanlardan biri de kendisidir. Fakat yazık ki, adam istediği gibi çıkmamıştır. Murakabe işlerinde yalnız namus kafi gelmiyor ki... Dirayet istiyor, izan istiyor. Velhasıl dört başı mamur memur olmak gerek. Aksi gibi şefin önüne de hep o çıkmıştır. Ve Cevdet şef muavini tayin olunduğundan beri Mecit Aslanoğlu onun başının belası olmuştur.

Bir gün Şef Cevdet'i çağırılmış, şahitlik vazifesiyle Milli Korunma mahkemesinde buldukları sırada, Arslanoğlu'nun manasız hareketleri ve sözleriyle kendisini de müşkül duruma düşürdüğünü işaret etmiş ve hiçbir işe yaramayan bu memurun, fiili olarak murakabe işlerinde kullanılmamasını işaret etmiştir. Hatta daha ileriye de varmıştır; kendisine bir iş aramasını söylemelerini bildirmişti. Aslanoğlu'nun kafası, memuriyet hayatının bu girintili, çıkıntılı taraflarını kavrayacak halde değildir. O, kendisinin mükemmel şekilde çalıştığına ve işini başardığına inanmıştır. Cevdet, Aslanoğlu'nu bir kenara çekip de, bundan böyle büronun dosya işleriyle uğraşmasını söylediği zaman hemen isyan etmiş, kendisinin bir Hukuk mezunu olduğunu, vazifesini mükemmel şekilde yaptığını ileri sürmüştü ve o günden sonra da Cevdet'e düşman olmuştu. Halbuki, Cevdet, genç karısı, küçük bir çocuğu olan Mecit'e karşı büsbütün başka hisler beslemekteydi. Esasen memurluk hayatının en Üzüntülü tarafı da buydu. İdareci durumunda olanlar için, vazifeyi başarmakla memuru korumak arasındaki boşluk bir uçurumdur. Hele Ofisler, murakabe büroları ve benzeri yerlerdeki gibi bin türlü esinti ile gelmiş memurlar için durum hakikaten üzücüdür. Fakat Mecit bu sınıfa girenlerden biri değildi. Onun dışarıdan görünüşü büroya uygun gelmişti; En sonunda da kalp çıkmıştı. Gariptir ki, her kalp adam gibi Mecit de sıkıntıya düşünce hemen o sınıfın hareketlerine uymakta gecikmedi. Kendine, içinde bulunmayan değerlerden bir değer aradı. Şansı da yardım etti. O sırada değişen ve yeni gelen Bakan, akrabası kadar yakın biri çıkıverdi. Mecit bu suretle değerlerin en önemlisine kavuştu. Sanki şapkası göğe ulaşmıştı. Aradan Üç dört gün geçmedi; soluğu Ankara'da aldı Murakıp olarak tayin edilen Mecit'in hem hukukçu hem de gayretli bir genç olan Mecit'in büro memurluğuna ayrılması haksızlıkların, usulsüzlüklerin en büyüğü idi. Hem Bakan'la meslektaş da

bulunuyordu. Yüksek Ticaret mezunu olan Cevdet'in haddine mi düşmüştü. Hangi yetki ile kendisine bu emri vermişti

Politika yapmasını iyi bilen Şef ile, gençliğinin ve eğilmez tabiatının verdiği katılıkla hareket eden o içi kadifeler kadar yumuşak fakat pürüzsüz olan Şef muavininin atlaması ve atlatılması aynı biçimde olmadı. Bakanlıkça bu sözde ağır suç Cevdet'e yüklemişlerdi. Sanki 48 sayılı talimatın 3 üncü maddesinin şefe ve onun emrini yapmakta olan muavinine verdiği yetki ortadan kaldırılmış veya başka türlü bir tefsire uğratılmıştı.

Sanki müfettişlerin, umum müdürlerin, müsteşarların ve vekillerin takdirine, teveccühüne uğramış olan Cevdet bir ay içinde çocukların ağızla şişirdikleri balonlar kadar çabuk sönmüştü. Acaba ne olmuştu; bir suçu mu tespit edilmişti; yoksa, kendisini iki yıl içinde bu kadar yükselten adamlar içi kıtıkla dolu birer kukladan mı ibaret idiler? Yoksa, yoksa; artık fiyat murakabe işlerine namuslu, dirayetli, yetkili memurların lüzumu mu kalmamıştı; hayır; bunların hiçbiri değil...

Yalnız ve yalnız Bakan, değişmişti ve yeni Bakan Mecid Arslanoğlu'nu tutmuştu, o kadar

İşte bu olay önünde bütün karlar eridi. Her defasında sözünü geçiren Şef de bir şey yapamaz oldu: Belki de Şef canını güç kurtardı ve yapa yapa Cevdet'i mıntika Ticaret Müdürlüğüne bir memuriyete naklen tayin ettirdi.

Bunun üzerine ,Mecit Aslanoğlu eski vazifesine, devam etti:

Vakia ne şef ne de şef muavini olamadı. Olamadı ama, vekil gözde oldu, küçük dağları yarattı. Bir içi kıtık adama daha baş, kol, el takıldı. Böylece birçok gözü perdeliler onu mühim adam sandılar.

Tren tekerlekleri üzerinde yürüyüverdi. Ankara Ekspresi tam altıyı on geçte kalkmıştı. Sadiye buraya Nadide'yi geçirmek üzere gelmişti. Fakat salladığı mendille yalnız Nadide'yi uğurlamıyordu. Vagonların akışı içinde bir baş daha kendisine çevrilip kalmıştı ve vagonlarla beraber attığı adımlar onun arkasından sürükleniyordu. Tren bir iki dakika içinde kayboluverdi. Sadiye adeta sendeledi. Garın insan akını içinde birdenbire kendisini boşlukta kalmış sandı. Gözünün önünde kadifeye benzeyen, bir çift siyah göz var. İçine bakmaktan çocuklarcasına

korktuğu o siyah gözler. Ne anlaşılabilir hisler içine gömülmüştü; ne oluyordu acaba? Adımlarından haberi olmayarak iskeleye döndü; kendisini getiren küçük motor kenarda bekliyordu. Hakikaten bu akşam vapura binmeğe, ahalinin içine karışmağa tahammülü yoktu. Bu suretle Nadide'ye de bir iltifatta bulunmuş, onu rahatça Haydarpaşa'ya getirmişti. Motorun içine girdi. Hatta kamaranın ta içine sokuldu; ondan sonra da kendi kabuğuna sığmadı. Artık şüpheye. tahlile, tenkide yer kalmamıştı. Seviyor, bu adamı seviyor. İşte otuz beş yaşın temmuz güneşine andıran sıcaklığı, olgunluğu ile seviyor; sevmek değil yanıyor; yanmak değil eriyor; erimek değil bitiyor; tükenecek Sadiye... Bu adam ona ne yapmıştı;. büyüledi mi, tılsımladı mı yoksa? Erkekleri olduğu kadar cemiyet içindeki nice varlıkları parmağı üzerinde çevren Sadiye bir sendeleme hali geçiriyordu. Ne Şalom'un paraları, ne Osman Alper'in manifaturaları bir şey bir şey gözünde değil. Eşsiz'den de sıkılıyor. Sipahi Ocağını da istemiyor; daha doğrusu İstanbul'a sığamıyor şu anda. İşte gene o siyah iri gözler; koyuluğu içinde istediğinin ne olduğu belli olmayan o bakış... Kendisini her an bir çift gözün iki oval aynası içinde buluyor. Sadiye'nin benliği bir koz kabuğunun içine girmiş gibi; şimdi ne yapacak,... İstanbul'a mı varacak, eve mi gidecek.? Telefon makinesinin manasızlığını düşünüyor; demek yirmi saat bu makine bir şey ifade etmeyecek! Yarabbi, hiçbir şey mana ifade etmiyor şu anda;...

Eşref'le geçen iki sıcak aydan sonra Sadiye bu hale gelmişti. O Çamlıca tepelerini, Ada kıyılarına, Yakacık bayırlarını Boğaziçi sularına ekleyen otomobili, motorlu, arabalı, kayıklı, yaya, yüzerek yapılan gezintiler, görüşmeler ve sevişmeler...

Gönlün çılgınlığı ile başın izanı bozulduğu; gözün dumanı ile burun ucu görülmediği an.

Tren kalkar kalkmaz kompartımanına girip çantasındaki evrağı gözden geçirmeğe koyulan Eşref de serseme dönüştü. Kadın mevzuu vazifeyi atlatacak kadar çoğalıp gönül işi başı kaplayınca her halde iyi olmuyordu; fakat arkamda bıraktığı o kadın yok mu? Şekli, rengi, sesi ve hissi ile içine sinen kadın... Bir taraftan da Ankara'ya o kadar mühim işler için, gidiyordu ki... Bir defa ikinci murakabe kursunda vereceği ders planını gözden geçirecek. Sonra büronun

çalışma raporunun rötuşunu yapıp yazı makinesinde yazdıracak. Arkasında gelecek olan Şef de, bütün bunları hazır bulacağı gibi bir de beraberce bakanlıkta gerekli görüşmeleri yapacaklar ve yeni hazırlanacak bir, kararnamenin komisyon mesaisine iştirak edecekler. Bu kadar ciddi, üzerinde durulması gereken işler arasında bir aşk hikayesinin hayal yağmuruna tutulmak da ne demek? Çocuklar gibi her gün telefon başında Sadiye'yi aramak, ona hoşlanacağı hediyeler göndermek, mektuplar yağdırmak ne büyük iş. Zaman, yer, imkan nerede?

Halbuki, ertesi sabah telefon makinesi başında birleşen seslerin telleri titreten manası büsbütün mantığın dışına çıkmıştı. Dünyayı alt üst edecek, bütün olanları ve olacakları yıkacak bir özleyişin manasını taşıyordu bu. Sadiye yalvarmıştı; dön, ne yaparsan yap, fakat dön.Eşref de imkan, aramaya uğraşmıştı. Hava yoluyla mı, yoksa ekspresle cumartesi akşamı gidip pazar akşamı dönmek üzere mi? Her, halde düşüncesi Ciddi idi.Nitekim resmi ve hususi hiçbir kimsenin haberi olmadan cumartesi akşamı içine atladığı tren pazar sabahı onu Pendik'e ulaştırdı. Orada hazır bulunan otomobilin içinde Sadiye de vardı. Alemdağı yolundan, Polonez köyüne vardır. Polonezköy'de geçen dört beş saattir. Fakat ,kaç insanın kaç saati böyle geçer acaba? Sevişemediler, söyleşemediler, istekler içlerinde büküldü kaldı. Sanki telefon makinesinin başında titreşen insanlar bunlar değildi. Ne var, maddelerinin göz önünde bulunuşu neyi kurcaladı; neden tatmin olmadılar? Artık sevgileri ifadenin dışına çıkmıştı. Böyle bir zamanda, bu insanlar arasında, böyle bir sevişme... Fakat olan olmuştu. Zerrelerin hangi zerrelerle, nerede, ne zaman ve niçin anlaştığını bilseler... Bilinmeyen, görülmeyen bir şey bu... Aynı otomobil aynı insan lafi tekrar Pendik'e ulaştırdığı vakit her ikisi de boşlukta sallanıyordu. İşte geldi, gidiyor; şen olsun İstanbul şehri.

Şalom, Sadiye'nin karyolasının başında ayakta durmuş söyleniyordu:

Çıldırıldığına hükmediyorum. Senin gibi akıllı hem de güzel bir kadından beklenecek iş midir bu?

- Ne demek istiyorsun Şalom; benden ne istiyorsun?

-Demek. istiyorum ki, aklını başına topla;, yazık değil mi, hem harap oldun hem de Sipahi Ocağı'nda dönen lafları hiç işitmiyorsun galiba? Oğlanı da el ağzına verdin. Korkarım ki, ona da zarar vereceksin.

- El alem yaptığını görmüyor da bizimle mi uğraşiyor?

- El oğlu öyledir kuzum. Kendi gözündeki dikenini görmez de alemin gözündeki çöple uğraşır.

Sadiye, zeki Şalom'un gözünden hiçbir şeyin kaçmayacağını bildiği için ve biraz da dertleşmek ihtiyacını duyarak ona açılmıştı:

- Seviyorum Şalom, seviyorum. İster genç kızlar gibi, ister ortaçağlılar gibi deyiniz. Fakat seviyorum.. Her şeyi yıkacağım; bu adamla evleneceğim.

- Çıldırıldığına hükmedişim doğrudur. Düşünsene neredeyse Eşref, senin çocuğun olur. Bu kadar yıllık evini barkını insan bir çocuk yüzünden yıkar mı?

- Beni tanıştırmak istediğin vakit böyle şeylerden bahsetmiyordun ama. Zaten başıma ne bela geldiyse hep senin yüzünden geldi.

- Öyledir; iyilikler unutulur hep kötü şeyler ele alınır. Herkesi bir güneş yakar; benim dünyamda ise iki siyah güneş var. Işığını üzerime nasıl çevirdiğini göremiyorum, karanlıklar içindeyim, fakat yanıyorum.

Sadiye o kadar, içli ve candan konuşuyordu ki, neredeyse, Şalom'u bile tesiri altında bırakacaktı. Fakat bu kadının şu muzip hali Şalom'un bütün işlerini alt üst etmişti. Efendim, sevsin, ne yaparsa yapsın fakat artık, kulağına laf girmez oldu. Eşref'e yaptırılacak işleri bile yaptırmıyor. Hazır Cevdet ukalası da atlamışken manifatura davasının çekip çevrilmesi lazım gelmez mi? Osman Alper karanlık köşelerde inim inim inleyip duruyor. Şalom'la Mıgırdıç bin bir belayı atlatmağa uğraşıyorlar, gel de şimdi Sadiye'nin güneşinin yanmasını dinle.

Çevrilecek manevranın güçlüğüne görüyor. Her zaman zekası ile kendisine yardım eden kadın ise şimdi bir çılgındır. Fakat çare mi var; bu iş onunla, Sadiye ile çevrilecek.

- Bir buhrana kapıldığını görüyorum. İnsan halidir, olmuş; ne diyeyim. Fakat sen de biraz beni dinlemelisin. Osman'ın durumu günden güne fenalaşıyor. Hakkında düzenlenen dosya dokuzu buldu. Adam mertlik etti, bizleri işin içinden sıyırdı; fakat şimdi bizim, onun haline böyle uzaktan seyirci kalmamız reva mı?

- Fakat benden ne istiyorsun?

- Senden ne isteyeceğim, Eşref ile çevrilecek işlerimiz var. bunları yaptırmanı istiyorum.

- Bu kadar ıstırabım arasında beni kızdırma Şalom. Eşref'in burada

olmadığını bilmiyor musun?

- Eşrefi sekiz saat için İstanbul'a getiren Sadiye her şeyi yapabilir.

- Ya! Demek, onun gelişinden haberin var.

- Ben her şeyi duyarım.

- Kimden duydun, bunu söyle rica ederim; çünkü kimsenin duymasına, bilmesine imkan yoktu.

- Görüyorsun ki haberim var.

- Allah'ını seversen söyle, nasıl duydun?

- Sen benim söyleyeceğim şeyi yap ben de sana söylerim.

Şalom, şakadan bile faydalanmağa kalkışmıştı. Fakat asabı bozulmuş olan Sadiye için bu mesele pek mühimdi. Bir taraftan da Şalom'un fitediği sözler zihnine takılmıştı. Ya Eşrefe zararı dokunursa, ya çocuğun istikbaliyle oynarlarsa... Hayır, mutlaka öğrenmeliydi; kendileri ile bu derece uğraşan, onları arkalarından takip eden kimdi neydi?

- Ne söyleyeceksen söyle rica ederim.

- Yaptıracaksın değil mi?

- Benim karşımda uşak mı var; emredeceğim, o da yapacak sanki?

- Uşak ta ne kelime, sırasına göre erkekler köleden beterdir.

- Kuzum Şalom, gevezeliği bırak.

- O halde ciddi görüşelim. Beni iyi dinle.

- Seni iyi dinlemem için, zihnimi kurcalayan meseleyi anlatmalısın.

- Hakikaten aklının durgunlaştığını görüyorum, Aşıkların gözü kör olur derler: doğruymuş. Senin gibi zeki bir kadın şoför Aleko'yu bile görmez oluyor ve bunu Aleko'nun söyleyeceğini düşünemiyor.

- Ben de onu sır saklar bir kimse sanırdım; münasebetsiz geveze.

- Aleko benden canını sakınmaz kuzum.

- Aleko sana gündelik hareket raporu mu verir? Her halde sordun, soruşturdu; o da söyledi.

- Asabının bozuk olduğuna hiç şüphe yok Aleko'nun pazar günleri bana lazım olduğunu bulamayınca nerede dolaştığını soracağımı hiç düşünmüyorsun. Ne kadar da uzattın a canım kısaca seni temin edeyim ki, hareketlerini takip etmiyor Çünkü ne olduğunu biliyorum. Senin gibi körkütük aşkın nesini merak

edeyim? Biz, vur, dedik; sen öldürdün. Şimdi beni dinle Sadiye. İş ciddidir, ne olursa senden olur.

- Hakikaten Osman'ı da aramaz olduk. O zavallı ne alemde?

- Ne alemde olacak. Sürünüyor. Hüküm yemekten kurtulmayacak; fakat şu hapiste geçirdiği günlerle çilesi dolarsa, ne ala!

- İş bu kadar ciddi, demek?

- Ne söylüyorsun; tahkikatı. Cevdet yaptı. Ona da başımızdan atlattık ama, ne çare ki olan olmuştur.

- Ya... Cevdet dediğiniz adam murakabeden ayrıldı mı?

- Çok şükür; fakat dokuz dosyalı evrakı Osman'ın başına daha doğrusu başımıza ördükten sonra.

- Şu adamı çok görmek isterdim. Kendisinden herkes hürmetle bahsediyor; ne için ayrılmış acaba?

- Şimdi bunu bırak kuzum. Adam öyle bir tahkikat yaptı ki bir kısım markizetlerin ve opallerin bizim gösterdiğimiz faturalarla alınmadığı bal gibi meydana çıktı. Tufan Mağazası'ndan aldığımızı söylediğimiz bir büyük parti malın Anadolu'da dağılmış olduğu yerlerden topunu getirtip eldeki malla karşılaştırmak suretiyle aynı mal olmadığını ispat etti. Buna pes denir kuzum. Halbuki biz hakikaten Tufandan mal almıştık ve o mal harp yılları içinde geldiği için yüksek maliyetli idi. Fakat ne var ki eski malları da onun faturasını kullanarak sürmüştük. Bu güne kadar bu şekilde yüz binlerce metre mal sattık, fakat gel de şimdi pirincin taşını ayıkla. Eldeki mal için Osman'a mense soracaklar; nitelim sordular da. O, Tufan Mağazası'nın malı olduğunda ısrar etti. Eğer Attariler'i işe karıştırsaydı, hepimiz yanmıştık.

- Başımın içi o kadar karışık ki Şalom, söylediklerinin çoğunu anlayamıyorum. Bana kısaca anlat. Eşref'ten isteyeceğimiz nedir?

Anlatıyorum devir olduğunu duydum. Şimdi Ankara'dan döner dönmez, tahkikatı o tamamlayacak ve henüz savcılığa gönderilmemiş olan dosyaları o hazırlayacak, raporlarını o yazacak ve gönderecektir.

- Peki?

- Bir kere son defa elde kalan o üç dosyanın iyice içine girmek lazım geliyor. Çünkü bunlardan bilhassa bir tanesi tamamıyla Attariler'den temin edilip

Osman'ın toptancı faturalar ile sattığımız mallara aittir. Biliyorsun ki, Osman'ın manifaturacılığı pek yoktur. Vakıa bu zamanda önüne geleni istediği malı alıp satıyor, satıyor amma bu dosya Cevdet'in yaptığı gibi derinden derine incelenecek olursa, herhalde hoş olmaz.

- Yani ne diyeyim. Eşref dosyayı pek karıştırma mı diyeceğim?

- Senin zekandan böyle sualler beklemem. Kadınlığını mı, aklını mı neyi kullanırsan kullan; fakat önce Osman'ı sonra da hepimizi bu sıkıntıdan kurtar. Bundan sonra da benden dilediğini dile.

- Senden Eşref'i diliyorum. Beni onunla evlerdir.

- Bu şekilde skandal yapmağa ne lüzum var; istediğin gibi yaşarsın kuzum. Biraz daha dikkatli olmak şartıyla geçirdiğin hayatta ne var ki, Eşrefle her zaman berabersin.

- Doğru; fakat o, günün birinde evlenecektir.

- O senin elindedir. Kadın değil misin; önüne geç.

Bu gün cezaevine hiç kimse uğramamış bulunuyor. Ne avukat, ne Şalom ne de Atarilerin katibi. Karısına da ne oldu bilmem ki; apartmana taşındılar arkasından bu dava sonra da çocukların hastalığı çıktı; iyi ama Fatma ne yapar yapar çamaşırlarını olsun gönderirdi. Halbuki şimdi çocuklar da iyileştiler. Sadiye ise büsbütün gözden kayboldu.

Osman Alper bu yalnızlık içinde tamamıyla kendi kendinedir. Sadiye artık içinde bir şahsiyet olmaktan çıkmıştır. Şimdi o, maddesine küfredilen manasına küsülen bir şeydir. İstenmemelikler içinde var olandır Osman'ın sevgisi bir tevekküle ulaşmıştır. Onu bu hale getiren biraz da cezaavidir. Nasıl ki, dört duvar arasında oturmak için sabrı gelişmiş ise Sadiye'yi görmeyen gözleri de körleşmiştir.

İçinde derinliğine doğru uzanan bir yol var. Dindar ve Esnaf Osman, Tüccar ve Aşık Osman ve en sonra, Sanık ve Ermiş Osman... Az okumuş dindar bir insanın sevgi mektebinden çıkış günü bu sanki...

Ne fena, tavanlar Soğan mahallesindeki evin tavanları bir tahta değil. Karyolaya uza çizgileri sayamıyor. Duvar çivi yarası da yok. Bir köşeden öbür köşeye tamam sekiz adım varılıyor. Kırk defa gidiş geliş insan altı yüz kırk adım

attırıyor. Acaba Tünelden Taksi kadar kaç adım eder?

Eskiden evinden Çarşıkapı tamam sekiz yüz kırk adım da derdi; yarabbi çıldırarak; karyolasının üstüne atılmış duran tespihi eline alıyor. Bu defa yuvarlak kehribarları parmaklarını arasından geçiriyor. Fakat lahavle çekmiyor. “İsm-i Celal” i de anlıyor. Göğüs tahtasının altı karmakarışık; ne baba evindeki Allah Allah'lardan ne Soğan Ağa Mahallesi'ndeki çocuk vaveylaların ne de Yat kulübündeki cazbar seslerinden bir iz var; hatıra tahassür yok.. Ya ne var, bir hiçlik!..

Görülüyor ki, Osman bunamıştır. Şu anda cebinden tomar bankaya aktarılmış o paraların da bir manası yok.Üzerine bu kadar titrediği, bu yüzden nelerini feda ettiği banknotlar...Neymiş, şimdi bunların manası nedir? Dört duvar arasına tıklmış bir adamın bazen kara topraklar içinde erimiş bir adam kadar varlığı yok. Neredesiniz Sipahi Ocağı'nın garsonları?Sizlere bankadaki banknotlardan bahşişler dağılacaktır. Yalandan, yapmacıktan olsun gelin Osman'ın önünde eğilin, şimdi o, karşısında bir Ademoğlu arıyor.

Kapı açılıyor, aydınlıktan loşluğa dalan bir kadın vücudu. Osman şeytandan ürker gibi bu gelenden korkuyor. İn mi, cin midir nedir? Bu kadar yalvarıştan sonra karşısına çıkan bu Havva cinsi kim?

Kadın yaklaşıyor. Soluk başörtüsünün içindeki kararmış ve çizgili yüzüyle çamaşırıcı Emine Kadın.

- Hoş geldin, Emine kadın, nereden çıktın. Burasını nereden buldun?

Bulmaz mıyım hiç Osman Efendi. Bu kadar zaman ekmeğini yedim. Hani sen bizi terk ettin ama mahalle iyiliklerini unutmaz.

- İşimizin icabı işte. Mecbur kaldık.

- Keşke böyle olmasaydı?

Cezaevindeki Osman, Çamaşırıcı Emine Kadın'ın acınmasına uğramıştı. Bundan birkaç ay önce olsaydı belki ağzının payını verirdi. Fakat yapılmaz geçen bir günün akşamında ona Emine kadının sözü bile batmıyor.Belki de Osman'ı derinden derine düşündürüyor. Evet keşke böyle olmasaydı...

Fakat Çarşıkapı'daki dükkanı, Beyazıt'taki kıraathaneyi, Soğan Ağa Mahallesi'ndeki evi, sonra 'da bankadaki banknotları, Çiçek pazarındaki büyük mağazayı kulüpleri, kadınları, masaları düşünen Osman ile Emine kadının a-

cınmaları arasında bir anlaşmazlık var.

Haklısın Emine kadın. Büyük başın derdi de büyük olur derler. Böyle yerlere düşecek adam değildik ya. Eskiden beri ticareti hak bilirdik. Bir mal değerini buldu mu satardık. Şimdi bu suçtur ve bizi dört duvarın arasına koymuştur.

- Aaa! Canın sağ olsun Osman Efendiciğim. Bunlar olağan şeyler, fakat...

- Fakat nedir, bu bir şey değil de bunun ötesi nedir? Adam canı veren alırsa alsın.

Ölümden korkanlardan değiliz.

- A, a! Bak ne söylüyor. Ağzından yel, kuş alsın!... Allah çok vakit ömür versin.

- Emine Kadın, Allah aşkına canımı sıkma. Zaten dört duvar arasında bunalmış, kalmışım.

- Hakkın var Osman Efendi. Fakat ben de senin anan yerinde sayılırım. Zaten Fatma'yı aldığın zaman, gözü sürmeli Behiye Hanım'la hep dertleşmiş, sana tellal Hasan Efendi'nin kızını münasip görmüştük. Doğrusu aslan gibi delikanlıydın. Elin de ekmek tutuyordu. İşte o kör olası Hatice araya girdi, anam kandırdı.

- Emine kadın ne tekerlemeler söylüyorsun. Şimdi bunların sırası mı, yeri mi?

- Yooo oğlum. Ben Müslüman kadını. Bir fincan kahvenin kırk yıl hakkı var, derler. Çok ekmeğinizi yedim; bugüne bugün, sana olup biteni söylemeliyim.

- Ne söylemek istiyorsun, di linin altında bir şeyler var senin?

- Osman Efendi, oğlum; darılma, gücenme. Müslüman mahallesinden çıktınız, o sütü bozuk taraflara yerleştiniz. Evinizin besi bereketi kalmadı. Namus, haya...

- Yoo, ileriye varıyorsun. Akşam akşam canımı sıkına.

- Ben sana gördüğümü söyleyeceğim. Artık sen istersen kız, istersen sıkıl; orası senin bileceğin iş. Geçen gün sizin o apartman mıdır, han mıdır neyse, oraya gittim. Fatma önce yan çizmek istedi. Baktı ki, o taraflı değilim; sonra tuttu çocukların yıkanacak şeyleri varmış, onları elime tutuşturdu. Beni çamaşıra soktu. Hani benim de pek halim yok ama üç beş kuruş alayım dedim.

Öğle vakti ağzıma bir lokma koydum, koymadım kapı çalındı. Baktım bir adam. Şişmanca, açık renk kırınta bir şey, sen evde yoksun; buralarda kapalıydın; Fatma, bu adamla senli benli görüştü. Hani gücenme ama, kapı aralığından baktım. Şişe içinden renkli bir su koydu; ona da verdi, kendisi de başına dikti. Yan yana; el ele; bu ne biçim iş Osman Efendi?

- Belki seni sıktım. Yeri yolu değil ama, bak efendi amcana bile açmadım. Hemen yerini tahkik ettim; buralara kadar geldim. işte bildiğimi, gördüğümü söylüyorum. Adam üzülme. Erkeğin elinin kiri, kadının yüzünün karası, derler. Ahdim olsun. Ben elimle sana en alasını bulurum. Çocuklarına da gül gibi bakar. Osman Emine Kadın'a bir tek söz söylemedi. Kadın biraz daha oturdu. Söyleyeceğini söylemiş yapacağını yapmıştı. Ona daha birçok teselli lafı etti. Akşamın karartıları hücreye bastığı sıra da çıkıp gitti. Osman kadının tarifinden bu adamın Eşsiz olduğunu hemen anlamıştı. Keşke bu erkek bir başkası olsaydı. O da hemen dört duvarın arkasından varıp Fatma'yı mahkemeye götürseydi. Aylarca ve aylarca namusuna tecavüz ettiği, karısını elinden aldığı adam şimdi Fatma'ya musallat olmuş ha!. Vay çarpık bacaklı Fatma vay. Demek sen böyle işler kesmesini bilirmişsin. Demek dört duvarın içinde, kafesin arkasında softalaşan namusun, Taksim meydanında çiçek gibi açılıverdi. Sen de kadeh tokuşturmayı öğrendin!....

O soysuz adam nihayet onun karısını da ele geçirdi. Bektaşiler gibi çeşni değiştirecekler. Öyle bir durumda ki, bir fırlasa Fatma ile, evin camlarını birbirine geçirirse, kendi kafasını, Eşsiz'in kafasına çarpsa. Sadiye'yi lokma lokma etse. Fakat nasıl? İşte kapı açıldı. Jandarmalar hücre arkadaşını mahkemeden geri getirip bıraktılar. Kendi derdi ile, heyecanı ile yıpranmış, tükenmiş bir adam daha. Osman'ın da ona bir tek söz söyleyecek hali yok. Rakı da yok burada. Ceketini fırlatıyor. Pantolonu, yeleği ile yüzü koyun kendisini yatağın üstüne atıyor.

Eşref gece saat on birde Çamlıca'ya dönebilmişti. Annesini büsbütün ihmal edemezdi. Aralarındaki aile bağı ve almış olduğu terbiye onu bu muhterem kadına karşı muhabbetli ve saygılı bırakmıştı. Annesi hakikaten bunlara layıktı. Babasının ölümünden sonra üç evladı üzerine kanat germiş, hiçbir şeylerini eksik bırakmamıştı. O zamanlar oldukça gençti ve güzeldi de. Pekçok isteyenler de

bulunmuştu. Fakat klasik bir aile kadını olan bu ana böyle bir şeyi hatırından bile geçirmemişti. Şimdi de kızı, damadı ve iki oğlu ile yuvasını idame ettiriyordu. Kendini bilen bir evlat için tepilecek ve hatta ihmal edilecek bir bucak değildi bu.

Fakat o akşam mutad dışında olarak saat on bir buçukta annesi Eşref'in yatak odasına geldi yüzü çok ciddileşmişti. Hatta üzüntülü de görünüyordu. Bu kadın onun hususi hayatına hiç karışmadığı için önce Eşref korkmuştu. Acaba aile içinde ne vardı?

- Eşref, oğlum.

- İki gözüm anneciğim.

Kadının gözleri dumanlandı Fakat yaşlarını tuttu. Çocuğuna biraz daha sokuldu.

- Yirmi altı yaşına geldin; şimdiye kadar his ve hususi hayatınla hiç ilgili görünmedim. Çünkü oğlumun ağır başlı olduğunu biliyordum. Yapılacak şeyi yapar, yapılmayacak şeyi de yapmazdın. Fakat son günlerde dört taraftan kulağıma gelen lakırdılar beni, seninle böyle bir mesele üzerinde görüşmeğe sevk etti.

- Dinliyorum anne.

- Üzerindeki vazifenin ehemmiyetini benden iyi bilirsin. Fakat son günlerde senin yanında görülen ve hatta almağa kalkıştığın kadın ilk önce seni iş hayatında zedeleyecek; sonra da aile hayatını darmadağın edecektir. Bil ki bu kadını alırsan anan yoktur.

Son söz birdenbire söylenmiş ondan sonra da bir dizi yaş o fedakarlığın ifadesi olan çizgili yüzden aşağı yuvarlanmıştı.

Halbuki iki üç saat evvel Eşref gene üstünde bir dizi yaş bulunan bir kadın yüzünü arkada bırakmıştı. Hem de ne yüz ya Rabbi! Bu kadın, beni almayacaksın bir genç kızla aile, yuva kuracaksın diye ağlıyordu. İki kadının vehmi arasında kalmıştı Eşref. Ne böyle bir genç tasarlamış ne de evlenme düşünülmişti. O halde Sadiye neye ağlıyor? Eşref Sadiye ile evlenmeyi de düşünmemişti. Çünkü o bu kadar senelik evli bir kadındı. O halde fonu açıyor; karşısında Sadiye

Şimdi şuracıkta annesini teskin edivermek daha kolay bir iş. Anne bu olağan şeydir. Tutulduk amma geçer merak etme diyiverse olur biter. Fakat Eşref işte onu diyemiyor; hakikaten bu ana kadar düşünmediği evlenme meselesi

üzerinde annesine teminat vermesi kolay olamıyor. Ya ne diyecek, o da annesine son sözünü mü söyleyecek, fakat annesi daha kurnaz davranıyor, bir şeyler düşünüp iyi kötü cevap vermesine yer bırakmıyor. Usulcacık oda kapısında süzülüyor; büyük sofanın halısı üzerinde onun yavaşça yürüyüp gittiğini işitiyor. Asabı o kadar bozuk ki, bu ayak seslerinin bin bir manası, beyninin içinde ötüyor sanki... Bir altı çivili kundura, çıplak tahtalar üstünde takırdasa, belki. mu bu kadar rahatsız etmezdi. Babasının öldüğünü, kardeşinin nikah olduğu gece, küçük yeğenin doğduğu sabah geçen bütün hadiseler bu ayak sesleri ile başına çivileniyor gibi... Demek Sadiye pahasına, bunlar birdenbire yok oluverecek; annesi bir daha ona, oğlum, demeyecek; küçük oğlan bacaklarının arasında dolaşmayacak!.. Bir telefon. zilin akisleri aynı sofanın boşluğunda çin çin ötüyor. Eşref usulca dışarı çıkıyor kimseler yok; telefonu açıyor; karşısında Sadiye:

- Buradayım, Kadıköy'de. Arkandan on iki vapuru ile ben de geldim. Bir taksi buldum. Alt yoldan sana telefon ediyorum. Şimdi köşkün bahçe kapısında beni bekle. Gelip seni de alacağım. Ay ışığı var, istersen otomobili gönderir; sabaha kadar dolaşırız.

- Peki bekliyorum.

Başka ne cevap verilebilir ki. uğrunda sokaklara uğramış bir kadın var. Annesi şimdi bunun farkına varacak; kahrolacak, yarın sabah çok mühim işleri de var; bu bir şey değil; nihayet bir gece uyumamış olur. Fakat annesi... Tekrar ceketini sırtına alıyor; ayağına rahat bir lastik pabuç geçiriyor; yavaş yavaş aşağı iniyor. Bahçeye. çıktığı vakit elinde olmadan başını köşke çeviriyor. İşte köşedeki odada onun elektriği yanmaktadır. Oh dışarı o kadar güzel ki... Ayın da on beşi midir nedir? Beyaz ışıklar göğün maviliğini de eritmiş sanki rüzgar yok, yaprak sesi bile yok... İşte bir korna sesi; hemen bahçe kapısına fırlıyor. Önünde duran otomobilin içine atlıyor ve şoföre:

- Tepeye çek, diyor. Otomobil. onları muayyen yerde bırakıyor şoförün parasını veriyorlar ve beraberce kol kola tepeye tırmanıyorlar. Bu bir yükseliştir. Maddece ve manaca bir yükseliştir. Ayaklarının altındaki toprağı duymuyorlar; başlarının üstünde erimiş bir gök var. Marmara bu eriyen göklere karışmıştır. Velhasıl toprak, su ve hava birbirine geçmiş ve erimiş bir halde. Ruhlarının da

birbirine karıştığını duyuyorlar. Vücutları ortadan, kalkmış gibi. Hiç bir şeyi düşünene kadar sevişiyorlar. Yaş, yer, imkan sınırlarını aşarak sevişiyorlar... .

Çamlıca'nın ta tepesinde, Marmara'nın ışıklar içinde yüzdüğü, göklerin ay ışığı içinde eridiği, toprakların yeryüzünden silindiği bu gecede Sadiye sevgiden dışarı uğramış iki yeşil Eşref'in kara gözlerine dualar gibi sınıyor ve birbirleri ile evlenmeye karar veriyorlar.

Hademe dosya dolabından üç dosyayı alarak Eşref'in masasının üstüne koyuyor uykusuz değil, his perişanlığı içinde geçmiş bir gecenin ertesi günü Eşref bunlarla uğraşacak Cevdet gibi bir adamdan devrolunan üç büyük dosya, hem de Osman Alper'in işi... Piyasanın değil, bütün İstanbul'un çalılık dokuz hadiselisi adamın suç tutanağı bunlar... Üstelik bu adam kendisinin işte ve aşta çifte rakibidir de. Kulağında Sadiye'nin ses var, diyor ki: . .

- Büyüklük göstermelisin Eşref. Senin Osman'la mücadele etmen yakışır mı? Cilveli tesadüfler seni onunla karşı karşıya getirmiş olabilir; her karşılaşma bir karşılaşma mıdır ki; sen ve Osman; hiç bir münasebet bulanıyorum.

Bir ses daha; bu, anasının sesidir. Diyor ki:

- Almağa kalkıştığın kadın ilk önce seni iş hayatında zedeleyecek!..

Başının içi karıncalanıyor ve bir şey düşünemiyor. Zile basıp bir kahve getirmelerini söylüyor ve başlıyor dosyaları karıştırmaya... İşte altında Osman Alper'in imzası olan bir ifade. Bahis mevzuu olan kumaşların yekununa ,akıyor. On bin metre patiska üç bin beş yüz metre vual markiet, bin metre opal, beş bin metre nansul. Yani on dokuz bin beş yüz metre: İkinci bir evrak daha. Bu da bir ehli vukuf raporudur. Üzerinde kumaşların mühürlü numuneleri de ekli. Bu malların otuz dokuz yılında, piyasada, hangi fiyatlarla satıldığını ayrıca bu günkü muhik satış fiyatlarının ne olduğunu belirtiyor. Demek.. bunlar otuz dokuz yılında veya daha önce edinilmiş ise gene dosyada bulunan satış faturalarındaki fiyata göre elde edilen gayri muhik menfaat yekunu yüz yirmi bin küsur liradır.

Eşref'in başının içinde şimşekler çakıyor. İfade meydanda.Orada kırk iki yılında kumaşların alındığı iddia olunuyor. Fakat şu ikinci vukuf ehli raporu yok mu? İşte, bu evrakta faturaya göre satışı iddia olunan kumaşların Tufan Mağazası'ndan alınan kırk iki menşeli kumaşlar olmadığı gene numuneleri ile

tevsik olunmuştur.

O halde satış faturasının dayandığı menşe yanlıştır: Yani bu fatura sahtedir. Fakat Eşref'in birdenbire aklına bir formül geliyor ve iyi bir şey bulmuş gibi seviniyor. Sanki şu andaki vazifesi Osman'ı kurtarmaktır. O kadar ana vazifesinin zıddına çalışıyor ki. İşte suça tespit yerine hafifletme formülü arıyor ve bulmuştur da. Evet bu malların, otuz dokuz yılında veya daha önce alındığına dair dosyada bir belge yoktur. Eldeki faturanın sahteliği ispat olunmuştur. Ama birinci vukuf ehli raporundan çıkarılabilecek bir hüküm daha var; o da aksi sabit olamadığı takdirde malların fahiş fiyat la satıldığını tevsik edememek. Öyle ya, işte orada ikinci bir fiyat listesi daha var, bunlarla eldeki faturanın satış fiyatları arasında uygunluk olduğu görülüyor. O halde malların Tufan mağazasının malları olmadığı muhakkaksa da otuz dokuzdan kalma olduğu da belli olmuyor. Demek şöyle bir üstünkörü araştırma yapıp bir iki ifade daha aldıktan sonra yeni bir görüşe göre raporu hazırlamak pekala mümkündür. Hem de üzerinde mütalaa yürütecek değil ya; zaten Cevdet'in ukalalığı malum. Mutlaka adamı besbeter suç altına sokmak ister. Yoksa fatura sahtekarlığı deyip geçersin olur biter. Ancak burada insanın zihnine bir şey takılıyor o da bu fatura sahtekarlığının ne için yapılmış olduğudur. İyi niyet, kötü niyet kaidelerinin burada rolü olmayacak mıdır? Tekrar düşüncesinden vazgeçiyor; işi delile dökmeliyiz, en doğru çalışma tarzı da budur, diyor ve zile basıyor. İfadeleri alınması icap eden adamlar için hazırlamış olduğu evrakı hademeye veriyor. Üzerinden büyük bir yükü atmış gibi geniş bir nefes alıyor.

Sıra ikinci dosyaya ,geliyor. Bunun içindeki evrak da manifatura ihtikarına aittir.! Fakat... Telefon zili çalıyor gene Sadiye:

- Hiç uyumadan.. çalışıyorsun demek. Ben apartmandaydım. Bir iki saat da uyudum. Fakat mümkün değil seni o halde bırakmam. Eve akşama kadar kimse gelmeyecektir. Biliyorsun ya Eşsiz her gün Sayın Bayan Alper'le meşgul. Yemek hazırlattım; biralar da soğutulmuştur. Beraber yemek yiyeceğiz, ondan sonra mutlaka istirahat edeceksin. Şimdi, şimdi gel; rahat bırakmam, her dakika telefon zili başı ucunda çalar. Saat on ikiye doğru yürümüş bulunuyor.

Bu saate kadar dosyanın biri de incelenmiştir; çağırdıklarının da yarın gelmesi sağlanmıştır. Evet, hemen gidebilir. Esasen bütün bu düşünce ve

mülâhazalar boş ya; nasılsa gidecek telefonu kapatıyor; acele acele çekmeleri kilitliyor, sokağa fırlaması, otomobile atlaması ve Taksim'e varması on dakika bile sürmemiştir. Kapıyı bir ev kadını açıyor. Kim bu, karısı mı? Saçları pek karışık değil, yüzünde fazla boya da yok; çok zarif bir sabahlığa bürünmüş; işte böyle bir kadın... Ve bu kadının yanına ayak atılır atılmaz her şey unutulmuştur. Hayat odur, memat gene odur. Onun havası dışında hiçbir şey yok bu dünyada...

Gene bir mahkeme salonu. Fakat bu defa Osman'ın avukatı asliye mahkemesinde bulunuyor. Fatma tarafından boşanma davası açılmıştır. Medeni kanunun 131 inci maddesine. dayanılarak açılmış olan bu dava gereğince milli korunma kanunu hükümlerine göre mahkum olan Osman Alper hakkında cürüm iddia edilmektedir. Avukat Osman'ı müdafaa yollu bir şeyler söylüyor, kocanın hüsnüniyetinden bahsediyor; çoluğuna çocuğuna ve evine iyi baktığını belirtiyor; fakat bir hukukçu gözü ile davanın seyri müşahede edilince görülüyor ki, her iki taraf da kurtulmağa çalışıyorlar. Kocanın son dokuz ayı hapisshanedede geçtiği için iddet müddeti de bahis mevzuu olmayacaktır. Fakat çocuklar ve nafaka. meseleleri var. Mahkeme karar almıyor on beş gün sonraya bırakılıyor.

Fatma'nın apartmanında, heyecanla avukatı bekleyen Eşsiz'in hali görülecek bir şeydir. Bu adam hakikaten Fatma'ya aşık mı olmuştur, yoksa, hiç bir zamankine benzememek üzere Eşref'e aşık olan Sadiye'den öç almağa mı kalkmıştır. Öyle ya, Sadiye gibi bir kadın on parasız Eşref'le nasıl geçinebilir, görsün bakalım. Halbuki kendisi şimdiden Fatma'nın apartmanının aylığını ödemektedir.

Osman'la alakayı kesen Fatma tamamıyla Eşsiz'in himayesi altındadır. Gözü bir türlü doymayan Sadiye, Eşsiz'i beğenmeyedursun; çok şükür onun serveti iki kadını bol bol geçindirecek haldedir. Hele son zamanlarda geniş, arazisini yağlı tohumlar ziraatına bağladığı için yükselen fiyatlardan bol bol faydalanmıştır. İstedikleri kadar buğday ve hububat fiyatlarına azami satış fiyatı koysunlar, el koysunlar kendileriyle görüşmeğe pek meraklı bulunduğu mevki sahibi adamlardan edindiği malumat neticesinde eşsiz, ziraat mevsiminden önce yapacağını planlamıştır ve mevsim sonunda da aklına hayaline gelmeyeceği bir kazanç elde etmiştir. Demek ki, Sadiye'den öç almak için en münasip zamanı bul-

muştur. Ne de olsa onun gözü bu paralara çevrilecektir. Kırk yıllık Sadiye günün birinde Leyla mı, Şirin mi; yoksa Zühre, mi olacak?

Fakat bu arada zavallı Fatma bir uçuruma doğru yürümektedir. Karşısında kocasından ayrılmasını teşvik eden, çocukların ve evin bütün masraflarını üzerine alan bir adam var. Fatma'nın bu yeni karıştığı hayat içinde birdenbire başı dumanlı olarak bu adamın eline düşmesi pek kolay olmuştur. Zaten daima erkeğe boyun eğmesini bilen bir kadının muhabbet ve cemiyet bağlarından çözülüp de orta yerde dayanaksız kalınca, önüne gelene dökülürmesi daima böyle kolay oluyor. Ne de olsa karşısındaki adam bir kişizade. Onun kadının elini tutuşunda bile bir başkalık var. Sözleri zarif; görüşü ince; Osman'dan büsbütün başka bir kimse vesselam.. Sonra, Sadiye gibi dünyanın arkasından kırıldığı, Osman'ın bile kendine bakmadan yanıp yakıldığı bir kadının kocasının, Fatma'nın peşini bırakılmaması ona evlenme teklif etmesi, nihayet ayrılma davasını açmak üzere avukatına kadar tutması az şey mi? Fatma bir taraftan yeni karıştığı hayata uymağa çalışırken, öbür taraftan, yarın öbür gün Eşsiz'in kolunda ve Sadiye'nin yerine gelmiş olarak alemin içine nasıl karışabileceğini düşünürken adeta titriyor. Haydi para kuvvetiyle giyinsin, kuşansın; bunlara esasen mahallesinden beri biraz da alışmış bulunuyor. Fakat ya o kulüpler, tiyatrolar, davetler, gitmeler, gelmeler. Onu bir başka taraftan sıkı şey de çocuklarıdır. Eşsiz gibi çocuğa hiç alışmamış bir adamla ne de olsa terbiyesi yeni insanlara uymayan bu çocukları bir evde nasıl tutacak. Evin içine kokanaları, nasıl sokacak? Oğlanı daha yaş sırası gelmeden yatılı mekteplere nasıl verecek.

Bereket versin daha fazla düşünmeğe meydan kalmadan kapı çalınıyor; avukat salona giriyor. Eşsiz telaş içinde neticeyi anlamak istemektedir. Avukatı kendisine izahat veriyor. Hatta bu izahat arasında babanın çocukları annesine bırakmamak isteği de var. Fatma'nın rengi solmuş olarak dinlediği sözler arasında yalnız bunlar kulağına çarpıyor.

Fakat Eşsiz kendisini bu halinde bir başına bırakmıyor. Hemen yanına geliyor; üzülme diyor. Çocuklar evden gitseler bile hepimiz İstanbul'dayız; nihayet istediğin zaman görebilirsin.

İnsanlar bazen canavarlaşıyorlar. Biraz önceki korkulu düşüncelerini ortadan kaldıran bu havadis, az zaman sonra ve Eşsiz'in de sözlerinin tesiriyle

Fatma'ya bir hafiflik veriyor. Aşka düşmüş bir baba ile havalanmış bir ananın orta yerinde kalan nur topu gibi iki yavrunun şu anda hiçbir şeyden haberi yok. Avukat çıkıp gidiyor. Netice biraz da belli olmuş gibi .Eşsiz Fatma'ya büsbütün yaklaşıyor. Görülüyor ki, on, on beş gün sonra bağlar çözülecektir. Fatma Taksim'in ortasında İstanbul'un tanınmış ailelerinden biri olarak yaşayacak. Artık üstünden Osman Alper'in “sonradan görmeler” damgası da kalkacak.Kadınlığının verdiği çeviklikle hemen kendine çeki düzen vermiş olduğu gibi, daha da verecek. Karısına bayılan bir adam da karşısında. Evin lüzumsuz, kaba hizmetleri de yok. Pof, pof diye toz tüyü ile kanepeleri temizleyecek. Mutfak-ğı şöyle bir dolaşiverecek; frenk gömleklerini kolacıya göndermeği de ihmal etmeyecek. Gömlekler geldiği zaman, üstüne toz konmuşsa, bunu da görecek. Ondan sonra da ben evimle uğraşırım, diye alem içinde övünmeyi de unutmayacak.

Sadiye yine karyolasının içine büzülmüş olarak yatar, oturur bir halde. Bu defa odanın içinde Eşsiz dolaşiyor. Yüzünün ne renginden, ne de çizgilerinden bir şey anlamak mümkün değil. Bu kalıp gibi adamın hiç bir zaman ne yaptığı, ne istediği anlaşılmamıştır ki; Şalom'a, çocuk gibi, beni Eşref'le evlendir, diye direnen Sadiye'de bugün bir anlaşılmaz hal var. Eşsiz de ondan gelecek teklifi bekliyor, sanki.

Sadiye o zeki bakışlarıyla Eşsiz'i süzüyor. Bir taraftan kafası işliyor. Bu adamla kurduğu hayat nasıl geçmiştir; nelere dayanmıştır ve ne netice verecek acaba?..

Yakışıklı, zengin bir koca, güzel bir kadın ilk bakışta saadet şartları fazlasıyla mevcut. Nitekim, evlenmeleri sırasında birbirlerine antipatik gözükmedikleri için pekala vakit geçirmişlerdi. Vakıta aşk duymamışlardı ve Sadiye hayal fantezilerini tatmin etmemişti ama birazda realist olmak gerekti. Evlenme hayatında aranacak olan aşktan fazla anlaşma idi. Günün birinde bütün cinsi duygular tükenecek, arkadaşlığın ebedi anlaşması aileye Platonik, Allah'a ulaşan sevgi kaynakları yağdıracaktı. Fakat işte; Eşsiz'le aralarında ki uçurum, arkadaşlık siperinin önünde kendisini göstermişti

Bu çukurun içinde neler var Yarabbi!...

Gününü gün etmekten, dünyada her şeyden faydalanmaktan, ikbal hırsı peşinde koşmaktan nelere kadar, her şey. Kendisinin hiç mi suçu yok? Dudak

boyasından, Paris aşkından, Astragan manto atlasından nelere kadar yine her şey... Bu her şeyler her zaman bulunmuştu. Fakat arada kaybolan bir şey vardı; o da anlaşma idi. Keşke Eşsiz başına vursaydı da onu Paris'lere sürüklemeseydi. Filan zatın yardımından faydalanmasalardı. Derdi süslü bir kadını koluna takıp caka satmaktan ve bundan faydalanmaktan başka bir şey olmayan bu koca gündün güne onu, daha parlak bir yaşayışın içine atabilmişti ama o beklediği arkadaşlık devresi de hiçbir zaman hasıl olmamıştı. Sanki ikisi bir şirketin şeriki idiler. Şirket adına menfaat teminine çıkmıştı. Bu maddi anlaşma yanında ise manevi değerlerin hepsi sıfıra inmişti. Tabiat da buna yardım etmişti. Çocuk denilen, fakat insanları ekseriyetle ruhundan bağliyan o manevi bağ da hasıl olmamıştı. Daha sonra ne olmuştu; her ikisine bu çilginca veya lüks yaşama tatlı gelmişti. Medeniyeti lüks gözlüğünün camı arkasından gören adamlar gibi bahtiyar olmuştu. Daha sonra ne olmuştu? Sadiye kurak bir toprak gibi çatlayıvermişti; günün birinde üzerine bir kova su boşandı; iliklerine kadar bunu içti. Tıpkı kuru topraklara dökülen sulardan sonra, toprakların cızır cızır cızırdaması gibi sesler çıkarmıştı Sadiye. Ya Eşsiz, o da mı ,böyle olmuştu? Eşsiz böyle olabilir mi? Hem de Fatma için? Fakat işin şakası yok. İşte daha dün akşam Şalom, mahkemenin bütün tafsilatını kendisine bildirmiş bulunuyor. Kadının ayrılması için bir celse kalmıştır; Çocukları Osman istemektedir. Taksim'deki evde her şey yoluna girmiştir. Kendilerinden ayrılan avukat Fatma ile Eşsiz'i el ele bırakmıştır. Her şeye tahammül ediyor ama doğrusu buna edemiyor.

Fatma gibi bir kadını alacak olan Eşsiz kendisine ayrılma teklifi yapacak, yahut ta günün birinde eline bir celp kağıdı gelecek; Eşsiz milyonların sahibi olmuş; kendisi Eşref'in kolları arasında. Hiç olmazsa Eşref biraz yükünü yapmış olmalıydı. Fakat geç kalmış bulunuyor. Henüz şunun, bunun hatırı için çelinmeğe başlayan Eşref'in böyle bir şey yaptığına kani olamıyor. Otomobiller, şunlar, bunlar bir mesele değil; nihayet bir murakıp bunları kolayca edinebilir. Fakat yüz binler?.. Genç, aşık ve zengin bir koca. Nerede bu bolluk; Şalom'un dediği gibi nerede kuzum. Elmaslarının muhasebesini yapıyor; hangisine kıyacak; kıysa da onun alışmış olduğu hayat içinde bunlar, kaç zaman dayanır ve ne ifade eder?

Ne yazık; şu münasebetsiz Eşsiz yüzünden aşkı içine bir bezirganlık karışmış bulunuyor. Her zamanki gibi olsaydı, flörtlerine devam etseydi; başından

aşkın işlere kalkışmasaydı; her halde böyle olmayacaktı.Şeytan ,diyor git, Osman'ın kolları arasına atıl! Alem de aşk ve lüks yaşama görsün.Karşısında Eşsiz'in kıpırdandığını hissediyor; eğer kendisine bir teklifte bulunursa, doğrusu evvel davranmadığı için çok hem pek çok üzülecek. Fakat bu cesareti göstermeğe de kendisinde kudret bulamıyor.

-Sadiye!

- Bir şey mi istiyorsun?

- Yine hasta mısın?

- Üzerime hastalık kondurmayın rica ederim.

- Ooo! Maşallah sende bir salah hali görüyorum. Çünkü son günlerde hastalıktan başka bir şeyden bahsetmiyordun.

-

- Bir seyahat ihtiyacın falan var mı?..

- Dünyanın birbirine geçtiği bu anda nereye gidilirmiş?

- İstersen seni Hatay'a kadar götüreyim; ben de biraz işlerimle meşgul olurum.

- Şaka mı ediyorsun?

- Ne münasebet; gayet ciddi konuşuyorum! İstersen hemen gideriz.

Karşısındaki adam muammaların muamması olmuştu. Gitmem demeğe de dili varmıyor. Yoksa bağı koparmak için vesile mi arıyor Eşsiz? Sadiye son takatini, son zekasını topluyor. Bir taraftan da izzeti nefisini tartıyor. Bakalım bu komedyaya devam etsin.

- Fena olmaz, gidelim.

- Diline dolaşıyor; ya Fatma, Fatma ne olacak, demek istiyor. Fakat bu kadar nazik bir meseleye dokunması doğru değil, susuyor. Esasen fazla vakitte kalmıyor; Eşsiz ellerine sarılıyor; belki on beş senedir görmediği bir sıcaklıkla ellerini öpüyor, Öpüyor. Ne oluyor! Ya Rabbi ne oluyor; bu oynayan komedy nedir? Kocasını çıldırdı mı? Dekorun samimiliğine Sadiye de kapılıyor. Gariptir ki, gözleri yaşılanıyor. Ta ki, ellerini Eşsiz'in başında dolaştırıncaya kadar... Avuçlarının dokunduğu çıplakça ve seyrek ince telli bir baştır. Dalgalı, gür saçlı o başı hatırlıyor; tıpkı tenine ateş değmiş gibi yanıyor. O dakikada ne Fatma, ne

Eşsiz, ne bir şey var... Yaşlanan gözleri boşanıyor; Eşsiz'in üzerine kapanıyor; hıçkırma hıçkırma ağlıyor.

- Yarın akşam Ekspresle hareket edeceğiz; ona göre hazırlan canım. Ben bugün yazıhaneye gideceğim. Yolculuk yapacağımıza göre, işleri düzenleyelim. Akşam da yemekte evdeyim. Şalom gelirse başka ama, sakın kimseyi çağırma; şöyle baş başa kalıp kendimizi dinleyelim.

- Olur.

Kadınlığın anlaşılmasından gelen bir "Olur" kelimesidir bu, Sadiye her şeye tahammül ediyor; Ancak Eşsiz'in Fatma'yı almasına dayanamıyor. Kadınlığına vurulan en kudretli şamar işte budur; hayır, hayır; Sadiye bunu yemeyecektir. Eşsiz'in arkasından geniş bir nefes alıyor. Adeta yeniden dünyaya doğmuşa benziyor; işte şu yatak odası, şu salon, onun. Yine giyinecek, kuşanacak; kulüplerde, tiyatrolarda bulunacak; istediği gibi davetlerini yapacak; hatta hatta flörtlerini de yapacak. Hem aklına geliyor; doğrusu şu an, Şalom'u çağırmalıdır. Çünkü içine döndüğü dekor, Şalomsuz hiç olur mu? Kimbilir kendisini bu halde görünce ne kadar sevinecek. İyi adamdır şu Şalom vesselam. Evinin, barkının yıkılmaması için ne kadar uğraştı a canım. Telefona sarılıyor; ne ala Şalom yazıhanede. Ona bir sürprizi olduğunu ve hiç durmadan eve gelmesini söylüyor. Telefonu kapatıyor; arkasından gülmeye başlıyor. Çünkü Şalom bu, sürpriz sözünden o kadar şaşırılmış ki, geliyorum veya gelemem bile diyememişti. Her halde meseleyi tamamıyla aksi tarafından ele aldı. Dur gelsin de ona bir oyun oynayayım, diye düşünüyor. Hakikaten on iki dakika sonra Şalom apartmana gelmişti; Sadiye yine yatağının içindeydi. Ama yüzünün manası değişmişti. Kendisinde bir canlılık vardı. Muradına ermiş aşıklara benziyordu.

- Her şey olup bitti.

- Şalom, yarın akşam hemen balayına çıkıyoruz.

- Delirdin mi? Nikahlı olduğunu unutuyorsun Sadiye!...

- Canım sen keyfine bak. Onlar çabuk hallolur

- Başına bela açmaktan korkmuyorsun galiba... Sen Eşsiz'in öyle her şeye eyvallah diyen bir adam olduğunu sanma kuzum.

- Şalom, Şalom'cuğum sana işin doğrusunu söyleyeyim mi? Ama rica ederim; hareket etmeden kimseye söyleme. Biz yarın Eşsiz'le İskenderun'a

gidiyoruz.

- Doğru mu söylüyorsun?
- Bilirsin ki, ciddi konuştuğum zaman doğrudur.
- Aferin be Sadiye. Allah bilsin ki, sevindim.
- Sevineceğini bilirim de onun için seni çağırdım.

Bir taraftan Şalom'un aklına Eşref dolaşmıştı. Vakıa son meselede ondan alacakları balı almışlardı. Fakat Cevdet gitti! Gittikten sonra, önem kazanan Eşref, kolay kolay tepilir bir adam değildi.

- Ne düşünüyorsun; Şalom sana durgunluk geldi.

- Senin de gözünden hiç bir şey kaçmaz kuzum. Doğrusunu söyleyeyim mi. Eşsiz'le barışmana içimden sevindim. Bu kadar yıllık aile dostunuzum; mektep sıralarından beri arkadaşım. Hani onun da senin de yaramazlıklarınız çok oldu ama doğrusu ailenizin yıkılmasına hiç gönlüm rıza göstermez.

- Peki ama Fatma, Osman meselesi ne olacak.

- Bunu düşünmek sana düşmez. Davayı açan Fatma'dır; O düşünsün. Nihayet Eşsiz düşünsün.

- Bu meseleye çok sinirleniyorum, Şalom. Ortada kalmış bir kadının Eşsiz tarafından düşünülmesi ne demektir?

- Eşsiz şimdi gelişmiştir; üç beş kuruş onu yıkmaz. Sen merak etme, kadını devredecek birisini nasıl olsa buluruz.

- Acaba Osman bu davadan vazgeçmez mi?

- Osman'ın yapamayacağı, bazı şeyler vardır. Fatma'yı katiyen tekrar affetmez.

- İşte bu fena.

- Canım, diyorum ya; bunları hiç düşünme.

- Efendim Osman da az mı etti. Kadını bu hale getiren kendi ihmalidir.

- Sen Osman'ın kılığına kıyafetine bakma. Hele sana ettiği muameleye hiç bakma. Çünkü o sana karşı kör aşık haline gelmiştir, Osman eski bir es

Dini bütün adamdır. Zamane Erkeklerinden olamaz; öyle kadın istediğini eylesin, sonra da Osman, kabahat benimdir desin, bunu diyemez. Poligaminin adamıdır o, Adı gibi Osmanlı efendisidir.

- Sanki bir marifettir. Sadiye birdenbire mevzuu değiştiriyor. Esasen dönüp dolaşıp söylemek istediği de odur ya. Fakat kendinden korkuyor. şu son aylarda geçirmiş olduğu hastalık geri gelirse. Ama hazır şalom burada iken, ona iini dkmelidir. Durdine çare aramalıdır. Ne olursa yine şalom'dan olur.

- Bu ,defa da durgunluk sırası sana geldi Sadiye,

- Merak etme söyleyeceğim; Eşrefi düşünüyorum.Bu ani yolculuk arkasından ne gibi bir hisse kapılacaktır acaba!...

- Düşüncen nedir, bilmiyorum. Büsbütün gözden ıkarmağı mı kurdun.

- Bu kadar nazik taraflarıma dokunma rica ederim. Açık söyleyeyim mi? Bu işin lss, Eşsiz'in tahammül derecesidir. Bilemiyorum, hiç mi tahammül etmeyecek. Beni ilk defa aşık gören bu koca, adeta çıldırdı. Belki de Eşref'in semtimize uğramasını istemeyecek.

- Bilmem ama, Eşref'in şimdi pek kuvvetli mevki var. Eşsiz'in hesapları incedir. Bu kadarını yapmaz sanırım.

- Bilemiyorum; son hareketi çok acayıptir. Kendisinden hiç beklenilmeyen bir şeydir. Bir de Eşref'i düşün; seyahatimizi duyar duymaz, belki de bir daha beni aramayacaktır.

- İzdiva teklifinde çok Samimi olduğunu iddia edebilir misin? Benim tahkikatıma göre, bu geç, ailesine çok bağlıdır. Ailesi ise, başta annesi olmak üzere, kendisini büyük bir tazyik altında bulunduruyorlar. Demek isterim ki, bu yolculukla, belki onu da büyük bir sıkıntıdan kurtaracaksın.

- Bu kadar realist olma şalom; beni ıldırtma. Eşref gelenekten, görenekten gelen bütün duygularına, saygılarına rağmen bana evlenme teklifinde bulunmuştur.

- O ateşli zamanlara bakma canım, insan canını da verebilir.

- şunu bunu bilmem, fakat ben çıkıp gitmeğe karar verdim. Eşref'le perşembe günü buluşacaktık; halbuki yarın akşam hareket ediyoruz.

- Hiçbir haber vermeyecek misin?

- Ne diyebilirim. Hem doğrusu kararımdan cayarım diye korkuyorum.

- Sen akıllı bir kadınsın kadarını düşündükten sonra kendini tutmasını da bilebilirsin.Bana kalırsa birdenbire çıkıp gitmen doğru olmaz.

- O da zaten telefon eder yahut ben onu ararım. Fakat söylemem.

- Kim bilir belki cilve etmek istiyorsun?
- Cilvelik halim kalmış sanki.
- Dedim ya, sen. bilirsin;. Bana sorarsan işi idare etmeni tavsiye ederim. İstersen sana yardım ederim.
- Şalom, manevra zamanı değil; kendimi güç tutuyorum bunu iyi bil.
- Sen bilirsin, dedim, kuzum, düşün, taşın, bir müşkülât bulursa yerim, yurdum malum isteğini yaparım.

Cevdet. yeni naklolunduğu Müdürlükte o her zamanki gayretiyle işe koyulmuştu. Vakıa Milli Korunma Teşkilatı kadrosundan maaş alıyordu ama işi tamamıyla idari mahiyette idi.

Milli Korunma işlerinden uzaklaştırılmıştı. Çalışan insanlar için her vazifenin bir manası vardır. Cevdet de üzerine aldığı işte yapılacak ıslahat mevzuu buldu. Dosya sisteminin değiştirilmesinden, iş sahiplerinin işinin takibine kadar büroda olagelen işlerin hepsinin şeklini, mahiyetini değiştirmeğe kalktı. Nitekim bir iki ay sonra, evrakını takibe gelen bir kimse klasik usulle karşılaşmıyordu. Artık memurun keyfinin gelmesi, efendim yarın gelin de buluruz, demeler. Falan kısma gidin, orada olacaktır diye savsaklamalar kalmamıştı. Var, var, yok, yok; her iş makine gibi işliyordu. Büronun eski memurları da iyi çıkmıştı. Birlikler Umumi Katibi'nin tavsiyesi ile getirilen huyu, suyu belli olmaz kadın da Cevdet'ten çekiniyordu. Her sahada becerikli olan bu kadıncağızın dosya işlerindeki ihtisasına doğrusu, diyecek yoktu. Cevdet, o babacan haliyle yakından tanıdığı umumi Katibi falan bir tarafa bıraktı. Bir sokak düşkününü korumağa savaştı.. Yazık . değil mi? Sürüp sürüştürüp her fırsatta bürolardaki genç erkekleri dolaşan bu zavallının gayesi neydi? Bu kadın, iş hayatında daha ciddi olamaz mıydı. İşte elinden başarı ile çalışmak geliyor; aklı da eriyor. Her ciddi insanın nasıl bir sar tarafı varsa, Cevdet de o safiyetle aylarca bu kaşarlanmış kadınla uğraşmıştı.

Cevdet hiç farkında değildi ki, kendisine gösterilen bu saygılar ve sevgilerin hepsi yalandır. Hele şefi de başka bir memuriyete naklettikten sonra kendisinin büsbütün tutamaksız bir memur olduğunu bilmiyordu. Vekil tutmaz, şu tutmaz, bu tutmaz. Zavallı Cevdet. Acaba ağzıyla kuş tutsa para eder mi?

Nitekim aradan çok geçmedi; günün birinde muhasebe şefi odasına geldi. Bir kararname ile Milli Korunma kadrolarında tasfiye yapıldığını, müdürlük kadroları olmadığından taraflarından yeniden tayinin mümkün görülmediğini bildirdi.

Fakat dört beş aydan beri bu kadro tasfiyesi malum bir şeydi. Nitekim Milli Korunma kadrosuna bağlı olarak nakli yapılırken Şefi ile görüşmüş, o da kendisi için böyle bir şey bahis mevzuu olmadığını, müddeti gelince, müdürlüğün normal kadroları içinde vazife alacağını bildirmişti. Ay başına iki gün var; ay başında on para almayacak; bu nasıl tebliğ, bu ne fena usul. Cevdet olduğu yerde hiçbir şey yapılmayacağını hemen anlıyor. Ertesi gün de trene atlayıp Ankara'yı boyluyor. Tren, bozkırları aşarak Etimesgut'a vardığı zaman, ortalık iyice aydınlanmıştır. Parlak, bir güneş taşlar, topraklar üzerindeki kırağılara vurmuş, ortalık pırl pırl yanıyor. Ankara'ya yaklaşıyorlar. Bu tertemiz hava, bu kısır topraklar üzerinde yeni bitmiş köy evleri, anbarlar; yeni dikilmiş ağaçlar... Cevdet'in içi titriyor. Taşına, toprağına gönül verdiği bir inkılap yurdunun kalbine varıyor. Belki elli defa geldiği Ankara'ya varırken ilk gelişinin heyecanından hiçbir şey eksik değil onda. İyi etti de geldi. Gece arkasında bıraktığı annesi ve küçük kardeşi için duymuş olduğu maddi sıkıntı neticesinde başının içinden geçen lüzumsuz ve kötü düşüncelerden adeta utanıyor. Evet Cevdet çalıp çırpmadığına esef etmemelidir. Onun gibi ilanı bütün adamlar da dalaletle düşerse, rejim neye dayanır. Cevdet Milli Korunma işlerine niye girdi; bir kere onu düşünmelidir. Böyle etrafında menfaat fırladıkları dönen işlerin kolay başarılamayacağı muhakkak değil midir; ne oluyor, niye kırılıyor ve kime kırılıyor? Ankara istasyonuna ayağını bastığı dakikada sapsağlam gönlünü iyice bilemiş bulunuyordu. uğraşacak, didişecek, davasını mutlaka anlatacaktı. Dudaklarında tekrarladığı o bir cümle ile Ulus'a hareket eden otobüslerden birine atladı.

“Dayan başarısın”

Toros Ekspresi Pendik' e doğru yollanmıştır. Sadiye için bulunduğu vagonun perdelerini indiriyor. Yanında portatif gramofon var; kapağını açıyor, diyaframa hafif ses çıkaran iğne takıyor ve plağı koyuyor. Eşsiz yemeğe çıkmayacağını söylemiştir. Yemek de istememiştir. Karanlık içerisinde kulağında

tok kalın bir ses: “Telif edebilsem ah feleği ah emelimle...” dönen tekerlekler üzerinde bilenen kadar mı Yarabbi!. Adım adım, ferah fersah uzaklaşıyorlar. Aralarındaki teller gerilemez artık, mutlaka kopmuştur. Aman, ne yapsın; alarm halkasına mı asılsın pencereden kendini bırakıp param parça mı olsun. Yataklı vagona değil sanki birisi onu ıstırap döşeğine koymuş, sallayan kalbinin uç köşelerine, beyin merkezlerine kadar acı içinde sallanıyor. Onuncu defa plağın gerisine çektiği iğne bu siyah maddenin değil gönlünün üzerinde dönüyor.

Ne yaptı, ne etti? Aslan gibi delikanlıyı, milyonlara mı harcadı; üç beş kuş beyinlinin Fatma'dan rakibi olan Sadiye'ye acımasına mı feda etti. Niçin, niçin?.. Nasıldı o akşam? Maltepe'de yaşlı teyzenin Marmara'ya asılmış beşik gibi balkonuna çıkmıştı. Bu plak çalıyordu. Ayın on yedisidi. Ay ışığı içinde yüzen dünya sanki aşk meşk ediyordu. Kürekler fişır fişır suları okşuyordu; rüzgarlar sessiz sessiz yapraklardan geçiyordu. Kıyıda küçük dalgacıklar kumsala vuruyordu. Her tarafta atılış ve gerileyiş; okşama ve ürperme vardı. O gece, yine bu nağme tabiatın zerrelere içindeydi. Oluşlarının neresine ne söylediği belli değildi; yalnız göğüslerinin üzerinde bir tazyik vardı; iliklerine kadar musikin içine gömülmüşler ve yalnız seviyorlardı.....

Demek, bunu çiğnemiş bulunuyor. Elmaslar, kürkler, kristaller, gümüşler uğruna,. hatta fişler uğruna....

Alem ne diyecekti? Bu alemin, içinde gönlü görgülü bir Ademoğlu da yok muydu?Kendisinin içinde bulunduğu hayattan sıyrılarak bir aşk dünyasına doğduğunu gören ve bunu beğenen oflayacak mıydı?İnsanlar bu kadar mı maddileştiler?

Böyle karanlık ve sallantılı bir hücrenin içinde tamam otuz altı saat geçmiş bulunuyordu. Eşsiz haline itiraz ettiyse de dinletememiş, biraz da ona şefkatli muamele etmişti. O karşısında başını yeniden döşeğe vurmuş bir hastanın bulunduğunu pekala biliyordu. Ancak Adana'ya geldik dedikleri zaman, Sadiye perdeyi açtı. Çünkü Eşref bir lakırdı arasında Adana'yı sevdiğini söylemişti. Adana, Adana işte onun sevdiği memleket. İstanbul'da Güz'e yüz tutmuş hava yerine burada ılıkılık var. Açılan pencereden ve değişen havadan içeriye hayat giriyor. İstasyon kalabalık; inen, binen, tren değiştiren, gürültü, patırtı.

Sadiye bu halden hoşlanıyor: Bir taraftan aydınlığın, diğer taraftan

gözünün önünden gelip geçen cisimlerin, başının içindeki refleksleri, düşünceleri üzerinde tesir yapıyor. Şu poturlu köylünün omuzuna atmış olduğu heybedeki yumurtalar ne kadar iri. Vagondan vagona aktarma edilen karpuzların büyüklüğüne de şaşılacak gibi. Aman kadın elindeki çocuğu kaçırdı; ne afacan şey; işte yere kapaklandı. Bak dizleri kan içinde.

-Allah Allah! Kadın elindeki paçavra ile çocuğun dizlerini siliyor. Ya Tetanos varsa.

O kadar dalmıştı ki, trenin hareketini ancak yürüdüklerini görünce anladı. Adeta açılmıştı. içeriye doğru döndü, açık duran, tuvalet kapısındaki aynaya gözü ilişti. Yüzü ne kadar solmuştu. Alışık olduğu acele bir hareketle çantasından pudralığı, ruju çıkararak yüzünde dolaştırdı. Sabahlığı bir tarafa attı, sırtına bir seyahat elbisesi geçirdi. Saçlarına da birkaç, tarak vurdu. Sonra parmaklarını başı üzerinde dolaştırdı; yine aynaya baktı. Evet, güzeldi.

Koridora çıktığı zaman, Eşsiz'le karşı karşıya gelmişti. Her zamanki gibi o, tertemiz giyinmişti. Kibar, yakışıklı, kılığı kıyafeti yerinde bir adamdı doğrusu. Koridordaki portatif iskemleye ilişen şu kadınla, onun yanında ayakta duran şu adamın uygun bir çift olduğunu herkes söyleyebilir. Sadiye, önünden uçup giden vadilerin yeşil gözleri içindeki hareketleri yüzünden dalgınlaşmış ya vakit bulamadan, Eşsiz'le tatlı tatlı konuşmağa başladı. Yolculuk tesirlerini şimdi göster, başlamıştı.

Aradan yirmi gün geçtiği halde hâlâ Eşsiz meydan da yok. Avukat son celsede alınmış olan kararı Fatma'ya bildirmişti. Ayrılmalarına karar verilmişti. Okuma çağında olan büyük kızı, babası, yanına alıyordu. Oğlan da bu çağa gelince, babasının evine gidecekti.

Avukat çıktı, gitti. Ne olduğunu ne yaptığını bilmeyen tecrübesiz Fatma ise koşarak kızının boynuna atıldı.

Kızın aklı her şeye eriyordu. Bu kızda aileler içindeki fırtınaları çoktan hisseden küçük filozoflardan biriydi. Hapishanedeki babanın bu evden hapse girdiği değil, iki, üç ay önce uçup gittiğini anlamıştı. Çünkü evde babasının işi hem de adı eksilmişti. Hele çamaşırcı Emine kadının homurdanmaları, babası için sızlayan küçücük kalbini adeta teselli etmişti. Dahası da var. O sarışın adamın

annesiyile odalardan birinde yalnız kalması ve o sıralarda kendilerine kapanan kapıların ıstırabı, bütün benliğinin üstüne çökmüştü. Hapishaneye gittiği günde ise babasının yanında gördüğü güzel kadını asla unutamıyordu. Yüzünü okşayan yumuşak, ellerin baygın kokusu işte hala burnunun içinde gibi. Bu da anneliği mi olacaktı acaba?

Fakat boynunda dolanmış kolların ve saçlarından aşağı yuvarlanan yaşların kendisine yeni bir felaket hazırladığını hissetmişçesine titriyordu. Zavallı kızcağız. birçok çocukların en mesut anlarını yaşadığı bir çağda gözü dönmüş bir babanın ve kandırılmış bir ananın suçlarının temsilcisi olarak tir tir titriyor. Sanki bütün işlenenleri kendisi yaşamışçasına. Hakimin' karşısına Allah'ın huzuruna kendisi çıkmışçasına...

- Yavrum, yavrum; beni senden ayırıyorlar. O eli çifte tırnaklı kadın sana üvey ana mı olacak, sen kimlerin eline düşeceksin?

Odanın içerisi çın çın ötüyor; işte yalnız kızcağız bu söyleneni, anlamıyor. Babası mı evleniyor, ne oluyor, acaba?

- Başımıza bu belayı saran adam da ortada yok. Allah'ım, ne ettim de bu yerlere geldim. Ne komşu var, ne dost var, ne eş!...

Oda yine çın çın ötüyor; küçük muhayyilesinde birbirine eklemeye ve hadiselere uydurmağa çalıştığı cümlelerin verdiği perişanlıkla kızcağız da ağlıyor. Aileye ölümsüz gelen bir felaket bu. Hatta ölülerin çıkıp gittiği evlerde olmadığı kadar bir perişanlık bu. Eksilen babanın veya kaybolan ananın yuvasında bıraktığı bütün manevi kıymetlerin sağlık içinde yok olması işte. Sanki cemiyet şu anda bütün lanetlerini şu küçük kızcağızın başına indiriyor. Onu aile bağlarının kutsal varlığından koyuvermiş, başı boş, değer ölçüsü boş bırakıvermiş. Bu kız nereye gidecek, ne olacak şimdi?

Kapı açılıyor; birbirine sarmaş dolaş olmuş ana kızın karşısına üçüncü bir masum yüz çıkıyor. İçerideki sesleri, hıçkırıkları duyarak odaya girmiş olan üç yaşındaki Hasan.

Hasan hiçbir şey anlamıyor,gördüklerinden düşüncesine bir şey katıştıramıyor. Onun da aradığı bir kimse var. Üzerine çok düşkün olduğu babası Hasan da başlıyor baba, diye haykırmağa.

Eşref, Sadiye'nin telefondaki görüşmesinden sonra masasının başında dona kalmıştı.

Kocasının gerekli işleri için Hatay'a gidiyorlarmış. Kocasının, fakat bu adam bir başka kadını almak üzere bulunuyordu. Sadiye'den her gün dinlediğine bakılırsa, Fatma, Osman. Alper'den ayrılmak üzereydi. Bundan sonra da sıra kendisiyle Eşsiz'in ayrılmasına geliyordu. Fatma'yı Osman'dan ayıran Eşsiz olduğuna, göre bu dava bir celsede neticelenebilirdi. Her iki taraf, ayrılmak istiyor. Arada çocuk yok. Sebep hazır geçimsizlik.

Sevmekle, benimsemek arasında bir merhale, var. Aşılan bir merhaleden geri dönmek, yere yuvarlanmak gibi bir şey. İçi sallanan başıyla, masanın üzerindeki dosyaları incelemek de mümkün değil. Üzerinde o kadar ağır iş var ki.Şef değişmiş, kağıtlar yığıldıkça yığılmış.Şu halde nasıl ve nereye gidecek? Fakat duramıyor; şapkasını aldığı gibi körünün yolunu tutuyor. Kadıköy iskelesine geldiği vakit biraz kafası işletmeğe başlıyor. Otomatik telefonla şefi arıyor; bir aile işi dolayısıyla yarım gün büroda, bulunamayacağını bildiriyor.. Ondan sonra da bürodan bir murakıbı bularak işler hakkında direktif veriyor. Haydarpaşa'ya hareket eden vapur, on bir buçuktur. Elinde bir demet gazete ile Eşref vapura giriyor.

Bu saatte fazla kalabalık değil; buna rağmen gözlerden ve kendisini iş dolayısıyla yakalayanlardan kaçmak için ikinci alt kamaraya giriyor. Bu loşluk ve sessizlik içinde gazeteyi yüzüne kapayarak güya bir şeyler okuyor. Fakat nerede, satırların bir karaltıdan başka manası yok. O kadar ki, ellerini bile fazla yukarıda tutamıyor. Gazeteyi yanına fırlatıyor ve bir kalıp halinde oturuyor.

Beyninin içi boş, gözü boş, gönlü boş. Haydarpaşa'ya ayak basar basmaz bir otomobil buluyor, doğru Çamlıca'ya köşke çıkıyor. Günlerce uğramadığı köşke bu şekilde öğle vakti gelmesi bir hadise olmuştur. Sağa, sola koşuşan hizmetçi kızlar annesine de kardeşine de çoktan haber iletmışlerdir. Küçük Bey geldi, Küçük Bey geldi.Fakat Küçük Bey ne yapacağını bilmez bir haldedir. Kime ne söyleyecek? Ağır başlı aile geleneklerine uymaz bir şekilde küçük kız kardeşine, ben sevdiğim kadın tarafından terk edildim, diye mi sızlanacak, ne olacak? Bunun en doğrusu o gecedan beri bir daha yüzünü görmediği annesinin odasına çıkmak,

elini yüzünü öpmek, sonrada nasılsa kendisine açılmış olan bu muhterem ana ile ciddice görüşmektedir. Koskoca bir adamın bazen çocuklar gibi ana kucağına veya müminler gibi Allah varlığına sığınmak istediği bir an bulunuyor demek.

Eşref birdenbire koptuğu kadından böylece anasının bağına düşmek istiyor şimdi.

Hele ana, onun anası kadar güvenilir, inanılır ve sayılır olduktan sonra. Bu düşünce ile odasında fazla duramıyor; üstüne rahat bir ceket, ayağına da terlik giyerek sofaya fırlıyor. Ev halkı, etrafında pervane gibi. Kız kardeşi hemen onu karşılıyor. Rahatsız olup olmadığını soruyor; Küçük yeğen bacaklarına sarılıyor. Ailesinin ne

içten bir kavrayışı var onu. Bu yaralı kartal, fısır fısır dolaştığı şu sofada yürümiyor, adeta şefkat denizinin içinde yüzüyor. Böylece annesinin odasına doğru gittiğini gören ev halkı, arkasında şenlikler yapan bir bayram alayına benziyor.

- Hoş geldin Eşref, seni gören ne olsun?
- Anneciğim, güzel anneciğim, ver ellerini öpeyim.
- Yavrum, canım yavrum. Hasta falan değilsin ya.
- Maddi hiçbir hastalığım yok anne,

Annesinin kolları gevşer gibi oluyor. Birdenbire oğlunun evlenme kararı ile karşılaşacağını sanan anası, olduğu yere yığılıveriyor.

- Anne, anne, kendine gel.

Oturduğu divanın üzerine düşen annesinin Eşref hemen nabızlarına sarılıyor, nabızlar düzgün olmamakla beraber atıyor! Fakat ağızda bir çarpılma var. Kolun biri hareketsiz. Eyvah! Annesine inme indi. Dışarıya nasıl fırladığını, telefona nasıl sarıldığını bilmiyor. Sofadaki kızlardan biri hastalandıklarını duyunca, odaya koşuyor, ne görsün; Hanımefendi kendinde değil. Beş dakika önce bir bayram yerini andıran evin içi birdenbire kara yaslara bürünüyor. Kimse birbirine bir şey söylemiyor. Fakat herkes de bu felaketi meydana getirdiği için Eşref'e kızgın. Halbuki annesini sevindirecek bir havadisle eve dönen Eşref mevzuu açmak için her tarafa çekilir bir cümle ile söze başlamaktan gayri bir şey yapmamış bulunuyor. Bunları çoluk, çocuğa anlatacak değil ya. Şimdi doktora bakıyor. Kadıköy'deki evinde bulduğu aile doktoru, yarım saat geçmeden köşke

gelmiş bulunuyor; o zamana kadar da ev halkı bildikleri kadar tedbir alıyorlar; hastanın başına buz torbası konmuş, vücudundaki bağlar gevşetilmiş ve biraz da iyileşmiş hali görülmüştür. Doktorun da gelmesi ile lüzumlu tedbir alınıyor. Gece saat ikide eniştesine nöbetini verip de odasına çekildiği zaman onda şuur, his adına bir şey kalmamıştır. Taş parçası da, ancak bu kadar katı olur. Eş kaçmış, ana yıkılmış, kadının sıcak teninden benliğine sinecek hiçbir duygu yok; erkeğin onsuz kalamayacağı okşayış yok. Toros treni nerelerde şimdi acaba? Serin olmasına rağmen pencereyi sonuna kadar açıyor. Tren gök yüzünün bir tarafındaymış gibi cenuba bakıyor; fakat hayır; hızla pencereyi kapıyor. Annesi biraz iyileşse bu mübarek kadını ebedi huzura götürecek olan sözünü ona söyleyebilse. Gerekli işlerin nasıl yapılabileceğini de o zaman Sadiye görse.

En büyük hayretler içinde kalanlardan biri de Tokatlıyan'daki dairesinde cezaevinin ıstıraplarını dindirmeğe uğraşan Osman Alper'dir. Ne isabet etti de Fatma şu davayı açıverdi! Kendisi tarafından buna kalkışlıysaydı, başım dinleyeceği şu birkaç gün içinde didişmek icap edecekti. Fakat iş onda değil de, Sadiye ile kocasının beraberce Hatay'a gidişinde. Bu ne demektir? Hani içinden memnun olmuyor da değil. Eşsiz'i peyleyen Fatma ile, Sadiye'yi koluna takmak isteyen Eşref'ten bundan ala öç alınmaz. Ortalığı alt üst eden bunca dedi kadından sonra da artık Eşref'in, Sadiye'nin burnunun dibinde kalmasına imkan yok; adeta dünya ona kaldı. Doğrusu az da çekmedi. O cezaevinde inlerken kimin, umurunda oldu. Yine Allah Şalom'dan razı olsun. Menfaati var, yok; uğraştı, didiştı. Kendisini umduğundan çok daha az zararla kurtardı. Attariler'den cebine inen yüz bin lira da az değil ha. Hapis müddeti böyle kısa sürdükten dava bitinceye kadar o da ödendikten sonra doğrusu diyecek yok. Manifaturadan edindiği kar da ayrı. Fatma başını taştan taşa çarpsın; Hani yalvarsa, hizmetçin olayım dese nafile... Büyük kızı Kolej'e; oğlan da yetişince Galatasaray'a; ev, bark, karı belası yeter artık. Bari kıymetini bilmiş olsaydı; Kendisiyle aşık atmağa kalkışmasaydı? Neyine güveniyordu acaba? Çarpık bacağına mı? Elin gün görmüş kadınlarıyla bir olayım, dedi. Onların becerdiğini sen becerebilir misin? Cebinde üç kuruşun mu var; haydi bakalım; şimdi çamaşırcı mı olursun, bohçacı mı? Onları bile başarmak büyük iştir. Sende o dirayet ne gezer? Yüz binlerin sarhoşu

olan Osman paranın acizi olan Fatma'ya içinden yüklendikçe yüklendi. Günlerce ve günlerce bir başına bıraktığı kendisini yalnız bir mideden ibaret sandığı eve bakacak bir makine farzettığı bu kadına hiç ama hiç bir hak vermedi. Vicdanında hiçbir yer burkulmadı. Üstüne üstelik yediği nimete nankörlük ettiği için, Allah'ın onu çarptığına inandı. Bundan dolayı da içi rahatladı. Şu günler geçmeli, Sadiye İstanbul'a dönmeliydi. Şalom'un söylediğine bakılırsa, ne Eşsiz, Sadiyeyi bırakacak ne de Sadiye Eşsiz'i. Ya ne demeye Eşsiz Fatma'yı kışkırtıp mahkemeye kadar gönderdi. Kim bilir, belki de Sadiye'nin aklını başını getirmesi için böyle yapması icap etti. Hay Allah şu adamdan razı olsun; hani mümkün olsa, ellerini öpecek, ona teşekkür edecek. Başını beladan kurtarmış oldu.

Gelecek günlerin gidişi belli oluyor gibi: Buna karşı biraz hazırlıklı olmalıdır. Şalom bir taksiden bahsediyordu. Kaça, kaç? Onu edinmeli. Şöyle yalnız hususi de kullanılmış iyi bir makine ise işe yarar. Kadınlar lüks bir otomobil, her zaman bayılırlar. Hele kimsenin araba edinemediği böyle bir zamanda.

Sürdüğü hayatın yeniden tadını alan Osman, cezaevindeki his ve düşüncelerinden tamamıyla silkinmiş bulunuyor. Şimdi onun için Sadiye Eşrefin güzel gözleriyle ve tatlı sözleriyle edinemediği fakat kendisinin yüz binleriyle yakınında bulunan kadındır kim bilir, Eşrefin yapamadığını belki de o yapacaktır. Şu Eşsiz; zararsız bir adam olmasa, hani Sadiye ile olan münasebetinde bir engel teşkil etse belki değil, muhakkak. Fakat uyuyan yılanın başına basmamalı derler. Böyle işlere kalkarsa, Osman'ın da önüne bir Paris yolculuğu çıkmayacağı ne malum?

Cevdet sevinç içinde İstanbul'a döndü. Umum müdür ona vekil müsteşarla yapılan görüşmeden sonra hakkının teslim edildiğini bildirmişti. Hani gözünde ne ansının sıkıntısı ne de kardeşinin okul taksiti, vardı? Hak, hak denilen şey yok mu? İşte bunu kazanmıştı. Cevdet, her halde Milli Korunma tasfiyesinin ilk adamı değildi. O kendisini yakından tanıyan her devlet amirinin arayıp da isteyeceği adamdı. Memurda olması gereken üç başarı vasfını taşıyordu: Namusluluk, dirayet ve verimlilik.

Hususi kalemde beklediği günü hatırlamıştı. Babasının silah arkadaşı olan

vekil hani Şu Mahut Arslanoğlu'nun yüzünden olacak ki, Cevdet'le görüşmek istememiŐ ve daha garip olarak odasında gördüğü veya koridorda rastladığı birçok muavin, Őefl ona vekil ile görüşmemesi teklifinde bulunmuŐlardı. Fakat niçin? Şimdi bütün bu dar görüşlü adamların telakkilerini yıkmıŐ bulunuyor. Vicdanının sesi onları yenmiŐtir.Genç, ateşli, tecrübesiz Cevdet, bu hülya içinde İstanbul'da on beş gün geçirdi.

Bir gün, beş gün, on gün... Ses yok!.. Ne fena! Arkadaşlarına karşı da acayip bir duruma düşmüştü. KeŐki yakında işine başlayacağını söylemeseydi Bundan daha fena olarak borçlular etrafını alıyordu. Annesinin üç kuruşluk maaŐı durmadan yükselen fiyatlar karşısında hiç ama hiçbir Şey ifade etmiyordu. O halde ne yapacaklar? Demek, satacaklar... Cevdet'in sağlam karakterine göre bu satıp savma işi bir felaket teşkil edecekti. Fakat annesi oğlunun bu karakterini bildiği için haber bile vermeden küçük bir elmas parçasını çoktan Bedesten' e ,götürmüş bulunuyordu. Kızın taksiti ödenmiŐti. Pabucu da alınmiŐti. Cevdet' e de biraz para vermek lazım geliyordu. Ankara yolculuğu Şu, bu oğlan ne yapsın?

Cevdet on gün daha bekledi. Yine ses yok. Hemen telefona sarılarak Umum müdürü aradı. Aldığı cevap ile öldürücü, ne de umdurucudur. “Vaziyette bir değişiklik yok, Vekil fazla meşgul. biraz bekleyiniz.” Fakat neyi nasıl? ..

Bu günler içinde onu çıldırtan bir mesele daha oldu. Kardeşinin paltoluğunu aldığı mağazadan günün birinde eline bir pusla uzatıldı. Senelerdir arkasına, önüne düşen ve Cevdet'in bin mülahaza ile taksitle muamele yapabilmesi için tercih ettiği bu adam Şimdi ondan geri kalan taksitleri istiyordu. Bu ana kadar önüne boşalan mağaza, demek ondan katraları topluyordu Şimdi. İstanbul Cevdet'in başında dönüyordu. Bu yüz yirmi lirayı, mutlaka vermeliydi.. Fakat annesi bu dükkanın yıllarca müŐterisidir. Cevdet onun için taksitle onlardan mal almıştır. Nihayet murakıp olmayan Cevdet, işte yine o ailenin çocuğudur. Demek henüz Hanya'vı Konya'yı öğrenmemiŐ bulunuyor. Bu dünyada deriyi sayarak, çıplak vicdana değer veren çok azmiŐ; post, ille post, İsterse köpek derisi olsun.

Bu defa annesine derdini açmak zorunda kaldı. Zaten lüzum mu var; bu fedakar ana, her Şeyi görüyor, her Şeyi biliyordu; elmas parasından ayırmış olduğu son yüz elli lirayı oğluna uzattı. Cevdet de suluk bile almadan sokağa fırladı.

Mağaza sahibini, tezgahında buldu. Ona vakur, icabı kadar, iki söz söyledi. Parayı uzattı. bu eski kurt bunları. anladı mı? Sözleri yerine sarf edildi mi, kim bilir?

Fakat Cevdet'in içi rahatlanmıştı. Demek buzdan bir dağın üzerinde duruyormuş; sıcağı görünce, buzlar eriyiverdi ve işte Cevdet şimdi toprakların üzerinde yürüyor. Ziyanı yok. yürüsün; o çok sevdiği topraklar bunlar. Bu topraklara Cevdet inanla basıyor, tabanlarının, toprakları öyle bir kavrayışı var ki, kucaklar gibi bir şey! Kendini şöyle bir. tartıyor memuriyeti yok, cebinde parası yok. Hatta borcu var. Gelecek meçhuller içinde.

Fakat kendine inanıyor ve kendine güveniyor. Ne geçmişten korkusu var, ne de gelecekte korkuyor. Başını 'biraz arkaya vererek yürüyüşünde açık, lekesiz bir alnın vakarı var.

Bu erkek adam, evine döndüğü anda kendisine inanan bir anayla, varlığına güvenen bir kız kardeşi sevgi kucağını açık buluyor, Üçüzlü masanın direği yerine geçiyor, hakikaten de kederli değil; yılmış değil. Ankara'dan bir haber gelmeye dursun. Piyasanın kurtları büyük, altından güle dursunlar; dostları acınadursun ve birçokları şaşadursun. Cevdet o insanın ki, rütbelere, basamakla ancak değer verebilir. Hiçbir zaman onlardan değer alan kuklalardan olamaz!...

Çamlıca'nın düğün şenlikleri Sipahi Ocağı'nın, Yat Kulübü'nün ve hatta Moda Kulübü'nün en yeni dedikodu mevzu oldu.

Herkes hayretler içinde kalmıştı. Birbirini kovalayan birçok hadise gelip geçmişti. Fakat İstanbul'un en güzel, en zarif ve en zengin kızının Eşref'le evlenmesi de beklenir şey değildi. Hani Eşref, temiz bir aileden yetişmiş, yakışıklı bir adamdır ama, o kadar da üzerine düşülecek bir mevzu değil. Bir kere tahsilinde ve mesleğinde bir fevkaladelik yok. Yarın, öbür gün Milli Korunma işleri biterse ne olacak; sırada bir memur değil mi?

Fakat şimdi iş değişti ya; hiç de öyle olmaz. Ailenin tek kızı bulunan Nilüfer'in büyük servetini kim çekip çevirecek? İlkerlerden Bay Emin, yaşını, başını almış bir adam, kardeşi ise onun kadar kabiliyetli görünmüyor. Elbet damada bu işler arasında önemli bir yer ayrılacak. Yalnız gemilerin idaresi yeter. O ne kazanç getirici iş Yarabbi! Dokundukları altın oluyor.

Fakat büyük hanımefendi de iyi toparlandı. Az daha kadın kederle öteki

dünyayı boylayacaktı. Eğer Eşref Sadiye ile evlenmiş olsaydı kadın bir daha iflah olmayacaktı.

Fakat gönül rahatlığının çarpılmış bir vücudu düzeltmede bile rolü var. Doktorlar, enjeksiyonlarını yapa dursun, şişe şişe ilaçlar içile dursun, kadının üzerinde Sadiye'nin ağırlığı kalkmış. Sanki bu ağırlık şimdi Eşref'in üzerine çökmüş bulunuyor. Bu adam çözümez bir muamma haline gelmiştir. Koca olarak Eşref, son yılların dillere destan aşığı bulunan Eşref'ten daha mı manalıdır; yoksa daha manasız. Sosyetenin birtakım sayın bayanlarına göre her halde donuk soğuk bir şey olmuştur. Birtakım ağır başlı, iyi gören, iyimser düşünceli bayanlara göre ise mükemmel bir kocadır. Yakışıklı, ağır başlı, evine eşine bağlı ideal bir adam. Fakat karısının idaresi de övülecek bir şey doğrusu. Sadiye gibi bir kadından koparcasına ayrılan Eşref'in, ne de olsa genç ve tecrübesiz bir kadını elinde bu kadar güzel çekilip çevrilmesi kolay değil. Çamlıca tepelerini ada kıyılarına bağlayan, o deli poyraz fırtınalı günler ne oldu? Şimdi her akşam 19.35 vapurunda üstü başı tertemiz ve eli çantalı bir eşi var. Haydarpaşa'da kendisini bekleyen otomobile atlayarak doğru köşke çıkıyor; ekseri arabanın içinde karısı da bulunuyor. Bu kadın hiç ihmal etmeden onu ya iskeleden alıyor veya bahçe kapısının önünde bekliyor. Fakat bu kadın kim? Eşref'i ada iskelesinde karşılayan değil herhalde. Apartmanın kapısında bekleyen boyaları silinmiş bir yüz de değil bu!..

Günlerce Eşref'in hislerine ve bu yoldan görüşüne, duyusuna, koklayışına sinen bir kadının yerine diğer bir kadını koymak kolay bir iş değil. Bazen bahçe kapısında bekleyen, niçin bacaklarının kalın olduğunu görüyor; ne tuhaf gözleri de yeşil değil! Daha zayıf, daha uzun biri bekliyor onu; bu kadın kim? Fakat bu kadın o kadar heyecanla karşılıyor ki kendisini. Yüzünde o kadar duru bir mana var ki... Dudaklarındaki kırmızı boyalar kalınlaşmamış; göz kapaklarının halkaları tertemiz. Krem de yok bu yüzde. Fakat çizgiler de yok... Bakıyor, sanki belli etmeden, hissettirmeden bakıyor Eşref'e... Göz uçlarında, kadınlığın olgun manalarını içine çekerek istihzaları, şakraklıkları, elemeleri, ihtirasları ifade eden o çizgiler yok. Duru su lar gibi parlak ve temiz bir yüz bu...

Her derde deva bulan Şalom bu defa Fatma'nın karşısındadır. Klasik felsefesi ile onu teselliye çalışıyor.

- Kuzum biz erkekler böyleyizdir işte. İnan, güven almaz.. Ama bilesin ki Eşsiz, gene erkeklerin en iyisidir. Sana bundan sonra Osman'dan haber gelmez ama. Eşsiz'den gelir. Ne yapacaksın, zorla karısından ayırıp evlenemezsin. Beraber yaşa, öylesi daha tatlı olur.

- Şalom Efendi biraz insafınız varsa, bana acıyınız.

- Acılamakla iş bitmiyor ki, kuzum sana hakikaten acıyorum. Tertemiz bir ev kadını idin. Bu gürültülerin içine düşecek kızcağız değildin.

Fatma boğulurcasına hıçkırıyordu. Yedi kat ellerin acınmasına uğramıştı. Her şey aklına gelir, fakat Şalom gibi bir adamla baş başa gelerek evinin, barkının yıkılmasını göreceklerini düşünemezdi. Ondan sonra metres hayatı yaşamaktan başka çaresi kalmadığını, bu adamın ağzından duyacağını rüyasında görse inanmazdı. Fakat evet işittikleri doğrudur. Ona Eşsiz'in metresi olmasını teklif ediyor Şalom.

- Şalom Efendi, Şalom Efendi, sen beni kötülüğe mi sürükleyeceksin.

- Bayan Fatma; öyle ileri laflardan hoşlanmam. Ben senin başının çaresini aramaya bakıyorum.

- Benim başım kurusun.

- Demekle olmaz bunlar. Nasıl yaşayacaksın. Hizmetçilik, çamaşırcılık yapmak kolay değil; sonra nasılsa Eşsiz'le bir defa anlaşmışsın. Sen Müslüman kadınsın; şimdi erkekler bir kadından fazlasını alamıyorlar ama, Allah'ın emri dörde kadar. İmam nikahı yaparız kuzum.

Fatma'nın içine bir su serpilmişti. Evet işte bu olabilir., Demek Eşsiz'in Sadiye'den ayrılamayacağı muhakkak, fakat kendisini de terk etmediği muhakkak. İmam nikahı, imam nikahı; neden yapılmasın. Neden Fatma Sadiye'nin üzerine varmasın; biraz da gururunu okşuyor bu iş.

- Ne düşünüyorsun; söylediğime aklın yatmışa benziyor.

- El aleme ilan edecek miyiz?

- Kanun dışı yapılan bir şey el aleme ilan olunur mu? Sen kendi vicdanına, imanına bak. El alemde sana ne?

- Bu kadın neyle, nasıl yaşıyor demezler mi?

- Ne derlerse desinler kuzum.

- Şalom Efendi, el alemde ayrı yaşamıyoruz. İnsanın iç yüzü ne kadar

temiz olursa olsun bir de dış yüzü var. Bir şeyin şuyuu vukuundan fenadır derler.

- Bunların hepsi laftır bayan Fatma. Sen işine bak, işinin çıkarına, oluruna bak.

.....

Sükutu ikrar olarak almakta gecikemezdi Şalom; fırsat bu fırsattı; hemen fırladı Fatma'nın iki elini tutarak bir de onu tebrik etti. Birçok meziyetlerinden, aklından izanından bahsetti. Ondan sonra da kendisine Eşsiz'in gönderdiği bir zarfı bıraktı, çıktı gitti.

Zarf açılınca içinden bin liralık bir banknot çıktı. Fatma bin liranın yüzünü görünce yeni hayallere kapılmıştı. Hanedan adam şu Eşsiz vesselam. Hem de Eşsiz'in karısı olmak hevesi gene Fatma'yı kaplamıştı. Osman'ı kötölemek için şu zarfın içindeki bin lira yetmez mi? Ondan bir emprime parası alabilmek için günlerce düşünür, yolunu izini nasıl bulabileceğini kendi kendine sormaktan bile korkardı. Bak Eşsiz sarf etmek için para gönderiyor da bir çift söz bile söylemiyor Hem bin lira bu, şaka değil...

Şalom'la Eşsiz yazıhanede hemen buluştular. Her işini düzgün tutmasını seven Eşsiz, seyahat dönüşünden sonra Şalom'a danışmıştı. Orta yerde kalan Fatma'nın hali ne olacak? Eşsiz bu tip kadınlardan korkardı. Onlar her skandalı çıkarabilirlerdi. Bahusus kocasından ayrılmış, orta yerde kalmış bir kadın için bu gürültüleri çıkarmak işten bile değil Şalom bu mütalaaları dinlemiş biraz da Eşsiz'e takılmıştı. Bir eski kurt olan Şalom Eşsiz'in. Fatma'yı elinden çıkarmak istemediğini anlamıştı. Karısını bırakmayan, evini barkını dağıtmak istemeyen Eşsiz Fatma'dan da geçemiyordu. Gayet tabii değil mi? Bunlar olağan şeyler... Erkek dediğin de böyle olur. Dışarıda ne yaparsa yapar, evine karısına işi, çaktırmaz. Para kazanma ve besleme hakkının erkeklere verdiği bir yetki bu; ister, ister; yapar, yapar! daha doğrusu yapabilir; kim karıştır?

Şalom Fatma'yı nasıl kandırdığını Eşsiz'e söyleyince Eşsiz kahkahalarla gülmekten kendisini alamadı. Bu zamanda, Eşsiz gibi bir adam imam nikahı ile evlenir mi? Bunu alem duyarsa kepaze olurlar. Kırk yıl Sipahi Ocaklıların dilinden kurtulamaz vallahi.

Fakat Şalom komedyayı oynamak için muhitle hiç ilgisi olmayan bit softanın bulunmasında güçlük çekmeyeceğini ona bildirdi. Nihayet Fatma'yı da

kanun yolundan korktuğunu anlattı. Bu mesele dört kişi arasında kalacak, nihayet Fatma da bir müddet sonra Eşsiz'in evine gidip çıkmasına alışacak. Mesele şuradaki; bu girip çıkmalar Sadye'nin kulağına gitmemelidir. Belki de bir ,izzet-i nefis meselesi yapar, başlarına yeniden işler çıkar. Hepsi güzel ama Şalom'un bulmuş olduğu hal çaresi, Eşsiz'in hoşuna gitmemiştir. Ne de olsa bir merasim yapılacaktı ve Şalom merasime karışamazdı. O zaman bu işi nasıl çekilip çevrilecekti. Mademki, Fatma biraz yumuşamış, kendisi ile beraber yaşamağa rıza göstermiş; bundan ötesini herhalde kendisi idare etmeli idi Bu düşüncesini Şalom'a da anlattı. Neticede Eşsiz'in Fatma ile yüz yüze görüşmesinden sonra nikahı kıyacak adamı arayıp bulmaya karar verdiler. Şalom'a göre böyle bir kimsenin bulunması ve Eşsiz'in gözünde büyüttüğü merasimin yapılması işten bile değildi. Mademki, Eşsiz böylesini istiyor. Bir kere denesin, başarı elde ederse ne ala; sessiz sedasız yaşarlar; olur biter.

Sadiye'nin, pek de uzun sürmeyen bir yolculuktan düşündüğü sırada Eşref'i evli bulacağını aklından geçirmedığı muhakkaktı. Fakat İstanbul bu hikaye ile çalkanıyordu. O daha; Eşref ne alemde demeye kalmadan her şey kendisine, anlatılmıştı. Bu bir; yıldırım nikahı ve yıldırım düğünü hikayesi idi. 1939 yılının yıldırım harpleri tavsamışsa da herkesin hareketine tesir etmiş olacaktı, hani nişandı, cihazdı, düğün hazırlığı idi filan denmeden bu iş oluvermişti. Acaba neden İlkerler kızlarını bu kadar telaş içinde evlendirmişlerdi. Yoksa onların da Milli Korunma da takıntılı bir işleri mi vardı. Kız, kör topal olmadığına göre, hatta İstanbul'un en güzel ve en zarif kızı olduğuna göre işin içinde iş vardı. Fakat hikayenin bu tarafı bir türlü çözülememiştir. Öyle ya, bu kadar zengin bir tacir herhangi bir Milli Korunma meselesi yüzünden tutup kızını bir murakıba verir mi hiç... Bunun başka yolu izi yok mu? O halde bu da değil, fakat ne?

Sadiye'nin bu lakırdılar bir kulağından girip öbür kulağından çıkıyordu. Onun başının içine çivilenen bir çift kelime vardı. Eşref evlenmiş. Bu bir çift kelime İskenderun yolculuğunun gönlü üzerinde şifa tesirlerini alıp götürmüştü. Aşkına, kadınlığına savrulmuş, Olan bu silleinin altında ezilmiş, perişan Çamlıca'daki köşkte kendinden bütün vasıfları ile üstün bir kadın oturuyor şimdi. Eşref'in annesi ona bütün şefkat kollarını açmış bulunuyor. Ev halkı yenge diye

kırılıyorlar. Ya Eşref?. Çamlıca Tepesi de mi haritadan silindi. Yeryüzünde şimdi ay ışığı mı yok?. Bunlar varsa ve adalar bir - bir Marmara'nın ortasında duruyorlarsa Eşref onu unutamaz. Hatta köşkün kalem kalem demir parmaklıkları bükülmedi ise, bahçe yolundaki taflanlar kurumadı ise Eşref onu unutamaz. Yere vuran gölgesine kapaklanan Eşref, bahçe kumlarında kalan ayak izlerini dönüp dolaşan Eşref... Fakat Eşref evlenmiş. Çamlıca Köşkü'nde bir gelin var şimdi. Bir kadın, onun nikahlı karısı. Belki de yarın çocuğunun annesi olacak!.

Birdenbire üzerine soğuk su boşanmışçasına titriyor.Çocuğunun annesi canlı bir bağ Eşref'i karısına bağlayacak ve artık o Sadiye'den büsbütün kopmuş olacak. Taptaze bir ses çın çın köşkün içinde dolduracak. Hiç suçu olmayan bir masum onun aşkının Azrail'i kesilecek. Evet, Eşref Sadiye'den kopacak. çocuğunun babası, eşinin kocası olacak. Ya kendisi? ...

İskenderun'da herşeyi yapabileceğini, Eşref'i de böylece elinde oynatabileceğini düşünen Sadiye ile, doğacak çocuktan bile ürken Sadiye arasında ruh tezaadının fırtınalı geçitleri var.

Şimdi de içinde kin canlanıyor. Eşref'ten bu yaptığının intikamını almalıdır. Fakat nasıl ve ne suretle... Doğrudan doğruya yapılan hücumlardan bir şey çıkmaz; gidip karısına bütün olanları anlatıvermekten netice alınacağını beklememeli. Fakat onların huzurlarını kaçırarak bir hareket tarzının bulunması da o kadar güç bir şey değildir. Hele gelin hanımın eşini dostunu bir araştırırsın bakalım; etrafında kimler var; neler var. Hangi arkadaşları bu gibi dedikodular için fazla hassastır ve hangisi ona tesir edici sözler söyleyebilir. Herhalde Eşref'i rahat yaşatmaya karar vermiş bulunuyor. Sadiye o kadar bu hadisenin tesiri altındadır ki, kendisinin, günün birinde, bir tek söz söylemeden Eşref'i bırakıvermesini artık düşünemez olmuştur. Evet bütün kabahat Eşref'indir. Sırasına göre annesinden çekinerek, sırasına göre annesinin hastalığının tesiri altında kalarak işi sürüncemede bırakan hep odur. Şok tesirler altında yürümüş olsalardı, şimdi çoktan Eşsiz'den ayrılmış ve Çamlıca'daki köşke değilse bile o hayallerinde süsledikleri yuvaya yerleşmiş bulunacaklardı.

- Ninişim, ben senin bu izdivacından bir şey anlamadım doğrusu.

-Ne gibi?

- Ne gibi olacak. Bir telaş, bir kıyamet; ne oluyordunuz bilmem; sanki bulunmaz Hint kumaşı idi bu adam. Baksana kendini dirhem dirhem.tartıyor. Acaba üç ay evvel karşısında kıvrandığı kadına da kendini satabiliyor muydu, ona bir soru versene?

- Fafa, seni bugün pek buhranlı görüyorum. Heyecanlı hallerini bilmesem hatta güceneceğim. Karşında oturanın da adamın bir buçuk aylık karısı olduğunu ve ona ısınmış bulunduğunu hiç düşünmüyorsun galiba?..

- Allah aşkına seviyor musun bu adamı?

- Kocamı benimsemeğe hakkım yok mu? Vaktiyle seninle de yakışıklı bir erkek olduğu, hakkında fikir birliğimiz yok muydu?

- Kızıyorum ninişim, çok kızıyorum. Çünkü insan arkasına bir kulak verirse ne Eşref'in o kadından, ne de o kadının Eşref'ten kopmasına imkan olmadığını anlıyor. Kadın Eşref'i züğürt buldu.Kocasından ayrılmamak için bir manevra çevirdi. Bu akıllım da ondan intikam almak için seni alet etti. Baban gibi akıllı, dirayetli bir adam nasıl razı oldu, neden seni veriverdi bilmem?

-Belki babam bir erkeğin eğleneceği kadınla, evleneceği kadının başka başka şeyler olduğunu düşünmüştür de, ondan.

- Öyle zannettiğiniz gibi değil şekerim. Bunlar Leyla ile Mecnun. Hele Eşref'in bir Mecnun olduğuna hiç şüphe yok Kadının ne de olsa bol para sarf etmeye bir alışkanlığı var; o her şeyi tepemedi. Ama Eşref'i de unutacağını, bırakacağını hiç umma. İstanbul'un meşhur Sadiyesi o. Kadın dünyayı parmağında çevirmiş. Sonra da nasılsa Eşref'e tutulmuş. Hiçbir şey olmasa, gururu yüzünden Eşref'i bırakmaz. Hani darılma, gücenme; ben seni çok severim, hiçbir zaman hayatınla oynanmasını istemem de, bundan dolayı duyduğumu, düşündüğümü bütün açıklığı ile söylüyorum.

- Fakat çok geç kalmadın mı?

- Şekerim, diyorum ya. Mütalaaya, etrafı dinlemeye vakit bırakmadınız ki. Yıldırım gibi yürüdü işler.Akisleri şimdi çalkalanıyor.

- Peki ne yapmamı istiyorsun?

Demek istiyorum ki, gözünü dört aç. Eğer bu adam ikinizi birden idare etmeye kalkacaksa paranla güzelliğinle maskarası olma.

Çünkü neticede seni köşke tıkacak; kucağına da bir çocuk.Hasta bir

anne. Budala gibi uğraş dur.

-Kocamı seviyorum Fafa.

-Daha iyi ya. O zaman hayat senin için büsbütün işkence olacak. Gözünü aç canım, gözünü.

Biraz da sudan, havadan görüştüler. Feriha çıkıp gitti. Fakat Nilüfer'in üzerine de ağır bir durgunluk çökmüştü. Çünkü sağdan soldan ona yetiştirilen lakırdılar içinde gizlenenlerle kocasının hareketlerindeki yabancılıktan duyduğu şüpheler, Feriha'nın apaçık konuşması ile sergi gibi ortaya serilmişti. Demek kendisi bir alet olmuştur. Kocasından ayrılmayan bir kadından alınan intikamın kuklası. Annenin hastalığı Eşref'in meşguliyeti falan filan, bunlar hep lakırdı imiş. Babasını olduğu kadar onu da tuzağa düşürdüler. Keşke Eşref'i o baloda hiç görmeseydi. Kendisini acele harekete sevk eden biraz da bu görüş olmadı mı? Fakat nasıl oldu da o akşam Eşrefin gölge gibi bir kadının etrafında dolaştığını hissetmedi. Nasıl oldu da Eşref bir çeyrek kadar onların masasında oturdu. Meşhur murakabe şefi diye ne diye kendisine taktılar; ne diye onu beğendi? Sonra da Fafa ile hakkında görüştüler ve Fafa gibi kulağı delik bir arkadaşı aleyhinde bir tek söz söylemedi. Kadere kismete inanmak lazım geliyor. Sanki bilinmeyen bir el bütün bunları düzenledi, Eşref'le kendisini bir çatı altına koydu.

O akşam on beş günden beri hemen ilk defa iskeleyle inmemişti. Fakat gariptir ki, Eşref de ilk defa 19.35 vapurundan çıkmadı; kendisine telefon da etmedi. Şoför de evden talimat almak üzere geri dönmüştü. Evin içinde bir sürü yabancı kendisine yakınlık gösteren kaynana, görümce, yeğeni ve emektar kadınlar. Fakat bunların hepsi de Eşref'ten birer parça. Kendisine dert ortağı olabilirler miydi? Gitse de annesine oğlundan şikayet etse, kendisini bir oyuncak ettiğini söylese ne der? Biraz da bu kadına kızıyor. Oğlunu düştüğü halden kurtarmak için neden kendisini alet etmiştir. Etten kemikten yapılmış olduğunu düşünmedi mi bu kadın? Şimdi karnında olduğunu sezindiği bir çocukla ve Eşref'e verilmiş bir gönülle onu cehennem azabı içine koymaya ne hakkı vardı? .

Odasında bir pencereden öbür pencereye gidip geliyor. Eşref yok!... İçerisi kararıyor; yalnız karama değil sanki odanın havasını da tüketiyor. Bahçenin içinde çeken bir ses. Sütçüü... Çamlıca'nın akşam saatlerini kendi temposu içine çeken bir ses bu. Onu nerede işitseniz Beşiktaş sarayından Sarayburnu'na

kadar uzanan alaca karanlık bir tablo içinde ışıldayan elektrikleri ve Karaköy köprüsünün arkasında yanan koyu turuncu bir ufku görür gibi olacaksınız. Şehir uzakta, siz yapayalnızsınız diye hazin hazin inliyor bu ses!..

Eşref Vakıf Han'dan çıktı. Şapkası elinde hürmetle eğilen bir şoför kendisini karşı da duran otomobilde bay Cevdet'in beklediğini ve biraz görüşmek istediğini

söyledi. Vapura az vakit vardı, fakat Cevdet'i de kırmak doğru değil. Herhalde iş hakkında görüşmek istiyordu. Şoförle yürüdü, dalgın dalgın açılan kapıdan içeri girdi. Fakat kapıyı ona açan şoför yerine atlamadan, içeride oturan bir ikincisi arabayı yürütmüş, doğru Ankara Caddesi'ne çıkmışlardı. Alaca karanlıkta yanındaki insanın üzerinde kahverengi bir pardösü olduğunu görmüşse de önce golf pantolon giymiş hissini veren bu erkeğin yüzüne baktığı zaman bir çift yeşil gözle karşılaşmıştı. Otomobil Beyazıt'a ulaşmıştı ve aynı hızla Yedikule'ye doğru gidiyordu. Bu spor kıyafet içinde bütün kadınlığı ile Sadiye'nin oturduğunu anladığı vakit Eşref, yüzüne savrulmuş kokunun ve ellerine değen ellerin beynine sıçrayan kanı olduğu yerde dondurduğunu duymuştu. Ne şoföre dur, ne Sadiye'ye bırak diyemiyordu. Sabit bir fikir halinde 19:35 vapurunun hareketi başının içinde sallanıyordu. Ondan kaçıp giden kadını bir eşkıya gibi onu kaçırıyor, fakat nereye?

Biraz kendine geldiği zaman, rezalet çıkarmaktan kaçmaktan haliyle şoföre bir şey söylemek, Bakırköy yoluna ulaşınca kadar da sustu. Fakat eline değen ellerin, cildi ile konuştuğunu ve bunun için bir şey söyleyemediğini de biliyordu. .

Bakırköy dönemecine geldikleri zaman, usulca şoförün omzuna dokundu ve:

- Kimden emir aldın, nereye gidiyorsun, diye sordu.

Şoför iyi talimat almıştı. Eşref'i kızdırmayacak kadar terbiyeli bir hareketle:

- Emriniz Büyük Çekmece'ye değil mi beyim? dedi.

Mesele nazikleşmişti. Şoföre benim emrim değil, yanımdaki kadının emridir, diyemezdi. Fakat o kadar uzaklara da gidemezdi. Evde yarı hasta bir anne

ile karnında çocuğu bulunan bir kadın vardı ve her ikisi de üzerine titriyorlardı. Kaç aydır muayyen saati, bir dakika bile geçinmemiştir. Kendini toplayarak şoföre gayet soğukkanlılıkla dedi ki:

- Hayır oğlum, o kadar uzağa. gitmeyeceğiz. Doğru Küçük Çekmece'ye çek; fakat ondan önce Florya'ya sap, telefonla görüşülecek işim var.

-Emredersiniz beyim.

Eğer alaca karanlık olmasa, Sadiye'nin benzinde. bir damla kan kalmadığını görebilirdi. Fakat elinin üstünde duran elin birdenbire bir mermer parçası kadar soğuduğunu hissetmişti. Hala birbirlerine bir tek kelime söylemişlerdi; yalnız rüzgarlı baş koşan otomobilin sarsıntısı ile kah birbirlerine yaklaşıyor, kah elinin üzerinde duran el; onu biraz daha kavrayıp sıkıyordu. Otomobil küçük bir kavis yaptı ve gazinonun önünde durdu.

Şoför, kapıyı açmıştı;. Sadiye'nin altında duran eli sıkıca tuttu ve sordu:

-Eve mi telefon edeceksin?

-Evet, merak ederler.

Fazla bir harekete imkan vermeden, Eşref, Sadiye'nin elinden kurtulmuş ve otomobilden atlamıştı. Otomobilin, içinde kalan Sadiye'nin hissi ve ona bağlı düşüncesi, şunu emrediyor... Şoför efendi dön geri. Bu adam isterse telefona yapışsın

kalsın. Yine başının içinden elektrik dalgalarının geçtiğini duyuyor ve bir başka duygu, düşüncesine şöyle hakim oluyor: "Soğukkanlı ol, Sadiye, planın sonuna, kadar tatbik et, aşkının öcünü al."

Bir başka duygu da ihtirasını kamçılıyor. Onunla hiç değilse iki. saat daha yalnız kalabilmek isteği, başının içerisine hakim oldu. Bu iki saat, belki de nelere mal. olabilir. Belki de tekrar Eşref'i ona mal eder. Bu kıvrımlar arasında kapının tekrar açıldığını Eşref'in, içeriye girerek otomobilin hareket ettiğini duymuyor bile. Bir sarsıntı ile birdenbire Eşref'in üzerine düşüyor ve iki kolun kendisini kavradığını hissediyor. Küçük Çekmece'ye geldikleri zaman dört beş ayın iştiyakı alınmış, birbirine susayan iki insanın cemiyete ait bütün kaideleri çiğneyerek, mantığın, aklın bir kelime ile şuurun dışında yaşadıkları görülmüştür.

Küçük Çekmece'deki kahveye indikleri zaman, bu mevsimsiz anda onları küçük bir odada bulunması mesele teşkil ediyor. Bereket kahveci, Eşref'in

bildiğidir. Ona ne yapıp yapıp bir yer temin ediyor.

Bu karanlık odada bir mum ışığının karşısında sallanan iki gölge birbirine söyleyecekler?

Kadın perişan haliyle tekrar Eşref'in kollarına atılıyor; ağlıyor Plan, kin, her şey unutulmuştur. Titreyen gölgeler ve hıçkırıklar içinde geçen bir saatin bu alacalı duvarlarda bıraktığı çırçıplak bir aşk sahnesidir. Artık bu sahnede ihtiras yok, kin yok, dünyalıklar yok, yok, yok... Evdeki kadın yok!... Karındaki çocuk yok; ne geçmiş var, ne gelecek. Ne olanlar var, ne olacaklar. İki insan yalaza gibi yanıyor ve titriyor...

İstekler tükenmiş, konuşulacaklar bitmiş bu anda. Ne yaptık, ne yapacağız diyemiyorlar. Mekan. ve zaman ölçüden düşmüş. Rengin, şeklin manası yok. İşte yalnız iki yalaza duvarda titriyor.

On iki çeyrek vapuruna Eşref'in ölüsü böyle biniyor. Haydarpaşa'ya geldiği vakit, otomobilin bir köşesine büzülmüş olan karısı, onu böyle karşılıyor. Eşref'in üstünün başının "Şanel" kokusu içinde olduğunun yalnız karısı içinde farkında. Hatta işte, yeleğinin düğmesinde bir sarı saç; bu nasıl takibattan dönüş?.

Satrançlı kuşağın bayağılaştırmasına rağmen piyasanın bu tanınmış markalı otomobili ile Osman Alper gene dillere destan olmuş, eller üstüne çıkmıştı. Taksim'de apartman, kapıda otomobil, bankada yüz binler... Hem de bekar bir tüccar. Bulunur parça değil doğrusu. Kızı da engel teşkil etmiyor. Ayda bir defa ailesi yanına dönen kızcağızın vakti ekseriya annesinde geçiyor. Paranın rahatlığını tadını alan Osman bir takım beylik hareket çocuğun Fatma'ya gitmesine mani olmuyor. Çöpsüz üzüm dedikleri adam vesselam.

O gün Osman erkenden hazırlanmıştı. Bu puslu havada otomobil olmasa, uzak bir yere gitmek kolay değil; fakat ne olacak kapısında araba hazır, içine atlayınca doğru Şişli. Sözleştikleri yerden onu da alır Tarabya'ya kadar gidiverirler. Zaten her şey evvelden düzenlenmiştir. Kapalı olan otelde bir oda hazırlanmış, hatta havaların soğuması göz önünde tutulmak prize elektrik sobası da konulmuştur. İşin en cilveli tarafı da üç gün evvel Sadiye'nin kulüpte Osman'ı görür görmez iltifat savurmasıdır. Bundan önce kaç defa birbirlerine rastlamışlarsa da Sadiye ona karşı buz gibi soğuk bir tavır takınmıştır. Halbuki

Osman'ın ne kabahati .var? Kendisine delicesine aşık olmak, uğruna, elinden gelen her şeyi yapmaktan başka... Fakat ne yapabilir; işte Sadiye bir iltifat savurur savurmaz Osman olduğu yerde eriyivermiştir.Malı, mülkü, canı, hep onun olsun.

Osman Şişli'ye doğru ilerlerken bu iltifatın sebebini araştırıyor. Belki de şu altındaki otomobildir. Fakat Eşsiz de, günün sayılı zenginlerinden olmuştur: Sanki Sadiye istemiş olsa şöyle taksi kılıklı bir otomobili ona alamaz mı? Mademki. Sadiye'yi Esref'e veremeyecek ona alaka gösterdi.Mademki İskenderun'dan bir çift kumru gibi dönüverdiler neden olmasın?

O halde ne? Yoksa Eşref'ten intikam almak için Osman'ı oyuncak mı edecek? Fakat ne diye ve ne suretle Eşref evlenmiş, evine çekilmiş bulunuyor; hatta çocuğu da oluyormuş diye çalkalanıyor. Doğrusu Eşref'in bu kadar kabuğunun içine çekilmesi pek de hoş olmadı ya. Şalom - Sadiye çemberi içinde o, işe yarar bir kukla haline gelmişti; bununla beraber işler de tavsadı. Yaşasın 371 sayılı kararname.Her nizam gevşiyor. İaşe müdürlüğü dağıldı.Kanunun tatbikatı belediyelere yükletildi. Belediyeciler de durmuş havayı kokluyorlar; kanun var ama acaba tatbikatı da olacak mı? Diye.

Otomobil Şişli durağını, biraz geçince ileride bekleyen diğer bir otomobilin yanına gelip durdu...

Sadiye acele acele Osman'ın yanına gelip oturdu; gene Maslak yoluna tuttular. Aradan tam iki buçuk yıl geçmiş bulunuyor.O zamanla bu gün arasında bir gündüz gece farkı var sanki. Karanlıkta parlayan kibrit o gece Osman'ı tutuşturmuştu.Şimdi aydınlıkta yandığı gibi görülmüyor o kadar...Ne garip demek zaman onun içinde hiçbir yeri aşındırmamış; hapishane günlerinden sonra üzerine gelen durgunluk Sadiye ile ilk karşılaştığı gün ortadan kaybolmuş ve aynı zayıflık veya aynı kudret gönlünü ezip büzmeğe başlamıştır. Bu ten, bu koku; bu renkler ve bu eller.

- Sadiye Hanımefendi, bu iltifatınıza ne kadar teşekkür etsem azdır.
- Osman Bey sizinle evlenmeye karar verdim.

Osman'ın dili tutulur gibi bir şeyler oluyor. Yalan mı sahih mi söylüyor, bu kadın? Çıldırdı mı? Eşsiz, Eşsiz; Eşsiz onu bırakır mı? Eşref'e vermeyen Osman'a mı bırakacak ?

- Size söylüyorum dondunuz mu ne oldunuz?

- Siz bana tenezzül eder misiniz diye düşündüm de, daha fazla bir şey söyleyecekti, söyleyemedi. Sadiye'nin ellerine sarıldı. Kaba saba bir baş Sadiye'nin dizleri üzerine yuvarlanıyor.Sadiye de bu anda hakikaten çıldırdım mı diye düşünmektedir. Fakat hayır kararını vermiştir. Hatta bu defa Şalom'a da bir tek kelime söylemeden Osman'a açılmış bulunuyor. Eşref çocuğu ile Fatma Eşsiz'i ile kaladursun; hiç değilse o son defa bir sevap işlemiş olacak. Fatma'yı metreslikten Nilüfer'i babasız çocuk büyütme, Osman'ı da yanıp yakılmaktan kurtaracak. Fakat neye kendisini feda ediyor. Bu adamla bir çatının altında durabilecek mi ?

Sadiye'nin egoizması ile aşkı birbirine sarmaş dolaş olarak ona bu kararı verdirmiş oluyor.Her şeye rağmen Fatma'nın burnunun dibinden ayrılmayan bir Eşsiz'le Nilüfer'in ve karnındaki çocuğun bekçisi tavrını takınan Eşref'in ihmal mevzuu olan Sadiye karşısında ateşi de olsa içine kendisini atacak.Evet karşısında bir ateşi var, var amma ne yapsın ki, onun cehennemi değil; zebaniler bu cehenneme yaydığı seccadeyle bravo demeyecekler.

- Oğlum Cevdet memurluktan vazgeçmelisin bu didişmelerinden bir netice çıkmayacak.

- Anne, hakkımı aramaktan vazgeçtim çoktan. Gönlümü doyuramıyorum. Ona meram anlatamıyorum.

- Yavrum, senin gibi adam taştan ekmeğini çıkarır. Bu kadar insanla tanıştın. Hangisine başvurursan senin gibi çalışkan dürüst adama iş verir.

-Anne rica ederim, benim canımı sıkma. Bir murakabeci hadiseler devam ededururken bir tüccarın memuru olabilir mi?

- Oğlum, insan namuslu olduktan sonra.

- İşin bu taraflarını sen bilemezsin. Beni birçok tüccar yanına almak istedi; istedi ama, onların benden ne istediklerini de ben bilirim. En hafifi beni arkadaşlara vasıta etmek isterler. Tanıdıklarından hatırıma kırmayacaklardan faydalanma yok mu?

- Cevdet, sen de pek uzun ediyorsun. Bu zamanda böyle adam kaldı mı? Hani gücenme, ahlakını, akideni boz diye söylemiyorum ama, sıkıldığını da görüyorum da, sermayesiz, on parasız başka ne yapılır.

- Mutlaka bir tüccara memur mu olunur?
- Ne bileyim baş vurduğum yerlerden bir ses diyorsun da.
- Evet, çıkmadı. Anne, memur olmayacağım; olmayacağım amma senin dediğin gibi tüccarın da adamı olmam. Bunu küçümsediğimden değil İş kabiliyetimi küçümseterek kullanmayacağımdan anne.
- Ne yapmak istiyorsun anlamıyorum ki?
- Toprak kazacağım, eşya taşıyacağım, ne bileyim denizden balık avlayacağım.
- Yazık değil mi? Bunca zaman okudun, göznuru döktün.
- Söylediğim işler için, döktüğüm göz nuru lazım değil mi? Dünyanın başka memleketlerinde ayakkabı boyacıları bile yüksek tahsilli!.. Okumak, kültür sahibi olmak başka bir şey. Belki, ya ihtisas meselesi diyeceksin? Ne yaparsın; biz memleketimizde henüz iyice anlaşılmayan bir mesleğin ilk kurucuları olarak didiştik durduk. Sonun da üç adamın komplosuna kurban gittik. Onlar üç ayaklı saç ayak gibi bir halkanın etrafında ayakta bizim gibi doğru dürüslere ekmek bulmak çok güç. Yani memur olarak demek istiyorum.
- Öyle ise kalk gidelim. Babanın akrabalarından Sait Bey'ler var; onların geniş arazisinde çekip çevrilecek işler için istidatlı bir genç arıyorlar. Kardeşini de biraz zayıf görüyorum. Ona da faydalı olur.
- Şu Bursa civarındaki arazi değil mi?
- Evet.
- Cahide'ye ne oldu? Şimdiye kadar bana hiç açmamıştın
- !.....
- Hasta mı anne?
- Zayıf Cevdet çocuk gıdasız kaldı,
- Anne, neden bana bunu söylemedin?
- Seni de üzmekten başka işe yarayacak?
- Eş, dost da mı yok! Bir doktor arkadaşına gider, muayenesini yaptırırız.
- Benim tedbirli bir ana olduğumu bilirsin. Senin düşündüklerinin hepsini de yaptım. Heybeliada Sanatoryomu'na yatırmak için, muamelesini bile yürüttüm fakat sıra beklemek lazım geliyor.
- Ciğerlerinde arıza olduğu anlaşıldı demek?

- Evet!...

- Cevdet'in başının içinde şimşekler çakıyordu; gözü kadar sevdiği kardeşi, babasının ölürken ona emanet ettiği masum çocuk verem oldu demek. Hem de kendisinin ceplerinde on para bulunmadığı, fiyatların yüzde beş yüz arttığı bir zamanda.

Soğukkanlılığını hiç kaybetmeyen Cevdet, neredeyse sendeleyecek, neredeyse gözlerinden yaşlar yuvarlanacak; fakat karşısında duran ananın metanetinden utanıyor. Evlat Üzerine kanat getirmiş bu ana birinin felaketinden,diğeri kahretmemek için kayalar karşısında duruyordu.

Ya demek böyle... Kız verem oldu. Zayıf vücudu gıdasızlığa dayanamadı. Okul çalışmaları, evde ki üzüntüler ve gıdasızlık...

-Bay Sait'in beni isteyeceğini kestiriyor musun?

- Oğlum, bu zamanda talebe bakılıyor mu? Biz arkasına düşeceğiz.

Cevdet, kendi kendine şöyle düşünüyor; Çiftlik kahyalığı için filan adamın peşine düşecekler; isteyecek istemeyecek ama, onlar yine yalvaracaklar... Fakat çare mi var yalvaracaklar. O da olmazsa, daha ne mümkünse onu yapacak ve bu, kızcağızı kurtaracak.

- Anne, seni serbest bırakıyorum. Git görüş, yolunu izini ara. Ben de gene başka imkanlar araştıracağım. Görülüyor, ki durum çok ciddidir. Boşuna harcanacak bir dakikamız yok.

Hastalıktan sonra büsbütün çöken Eşref'in annesi, sürüklenircesine Nilüfer'in odasına geçti.Odaya girer girmez de içerideki perişanlıktan adeta ürktü. Eşref'in elbiseleri, bavulları ,birbirine karışmış, dolapların birçoğunun kapakları açık. Yerde bir küvet. Karyolanın içinde de saz beniz ile gelini kıvrıyor?

- Kızım ne oldun, hasta mısın?

- Benimle alay etmeyiniz anne?

Hanımfendi ilk defa böyle bir muamele ile karşılaşılıyordu. Şimdiye kadar, nazik, itaatli muamelesinden başka bir acayip halini görmediği gelininin durumundan adeta ürkmüştü.

- Yavrum, ne diye seninle alay edeyim. Vicdan hasta olduğunu haber verdi, merak ettim, güç halle odana kadar geldim.

- Benim başımı siz yaktınız? Oğlunuzun bir kötü kadından kurtulmasını sağlamak için beni ateşin içine attınız?

- Bu nasıl söz kızım! Eşref koskoca adam. Anneler her ne kadar çocuklarını en münasip şekilde evlendirmeye isterlerse de, bizim istediğimiz bir dereceye kadar hüküm sürer. Eşref kendi arzusuyla evlenmiştir.

- Bana her şeyi anlattılar anne! Kadın kocasının altınlarına dayanmayarak ondan ayrılmadı; Eşref de bunun öcünü almak için evlendi; siz de Eşref'i bu kadından kurtarmak için elinizden geldiği kadar gayret gösterdiniz; fakat hiç düşünmediniz ki, alet ettiğiniz kızcağız etten, kemikten yaratılmış bir mahluktur. Bu kadarı yetişmemiş gibi bir de çocuk sahibi oldum. Fakat artık kati surette bu komedyaya alet olamam. Çocuk alınacak, ben de Eşref'ten ayrılacağım.

- Yavrum Allah aşkına yuvanı bozma. Her erkeğin bir geçmişi olabilir; bu karısını ilgilendirmez; sen bu güne bak!

- Evet, biz de bugüne baktık. Şimdiye kadar karşınızda, bulduğumuz buz gibi soğuk adamı sineye çekti.

- Rica ederim; gidip şu elbiseleri bir koklayınız. Şu iskemlenin üzerinde atılı duran yeleğin orta düğmesine bir bakınız; bu dolaşık sarı saç da mı birkaç ay, önceden bu düğmeye takılı kalmıştır?

Halbuki, oğlunuz elbiseyi dün akşam üstünden çıkarmıştır. Hem de on iki çeyrek vapuruyla eve döndükten sonra.

Eşref'in annesi olduğu yerde donakalmıştı. Ağırbaşlı oğlunun böyle hafif hareketler yapacağını hiç ummuyordu. Fakat on iki çeyrek vapuruyla eve döndüğü de bir hakikattir. İstirap içinde kıvranan şu tazeye baktıkça, içi sızlıyor. Eğer bu genç kadın dediğini yaparsa, evlerine yeniden bir felaket çökecektir. O iblis kadın, Eşref'in yakasını bırakmayacak, artık bütün bunlarla didişmeğe onun ömrü de vefa etmeyecektir. Bir kaynana olarak gelini ile fazla senli benli olmak ta işine gelmiyor! Ya bu haliyle Nilüfer ona içinden çıkılmayacak, altından kalkılmayacak ağır muamele ederse....

Şimdi ne yapacak?.

-Niçin susuyorsunuz anne, sizden rica ediyorum. Babama bunu son dakikada açabilirim. Fakat, ondan önce bu çocuğu aldırmaq için tedbir alacak şahıs sizsiniz bana doktor bulunuz.

- Yavrurum, evladım; belki fazla heyecana kapılıyorsun; belki işin içinde bir yanlışlık vardır. El alem zaten düşmanımız; ister misin o yezit, o kötü kadının çevirdiği fırıldakla bir tuzağa düşürülmüş olalım; bak ben önünde, büyüğün olarak, sana biraz temkinli olmanı rica ediyorum.

-Benim için Eşref ne ise, sen de osun; hem çocuğu ortadan yok edip o kadının ekmeğine yağ mı süreceksin? İnsanın kocası ne de olsa elindedir. Ben senin yerinde, olsam, eğer bütün dediklerin ola gelmiş ise de, gene ne çocuğunu ve ne de kocamı feda eder, ortalığı hırstan çatlatırım.

- Görüyorum ki, hala, kendi düşüncenizle hareket ediyor ve bu düşünceler arasında beni bir parçacık bile olsun düşünmüyorsunuz. İnsanın sizin dediklerinizi yapması için yüreği taştan olmalıdır.

- Kızım, insan yüreğinin üzerine taş basmasını da bilmelidir.

- Ne mecburiyetim var anne. Çirkin miyim, yaşlı mıyım yoksa besleme kızlar gibi ürktüğüm, korktuğum bir şey mi var?

- Estağfurullah; bilakis İstanbul'un en güzel, en kibar kızıydın; gelinim diye, seninle iftihar ediyorum.

- Ne yapalım ki oğlunuz bunların hiçbirinin değerini ne biliyor, ne de tanıyor?

- Seni bu şekilde dolduranların sözlerine hiç kıymet verme kızım. El aleme dedikodu lazım. Onlar hem gelip dert ortağı gibi adamın ağzının içine girerler, hem de bir mesele çıksa da eğlensek diye bakarlar. Son günlerde sana bir arkadaşının sık sık geldiğini haber veriyorlar. Bu kızcağızın ailesini yakından tanırım; o kötü kadının teyzesiyle içtikleri su ayrı gitmez. Ne malum, belki de Eşref'le aranızı bozmağa, uğraşıyorlar.

- Fafa, benim yakın arkadaşımıdır. Onlarla bir münasebeti olduğunu hiç bilmiyorum; fakat bunu öğrenmesi o kadar güç bir şey değil. Ancak kadın ne yaparsa yapsın, beni ilgilendirmez. Ben kocamın muamelesine bakıyorum işin tahammül edilmeyecek olan tarafı burada. Eşref hala o kadınla münasebettedir.

- Fakat nasıl ve ne zaman a kızım? Bu adam evlendiğinden beri bir gece dışarıda kaldı mı, bir dakika işinden ayrıldı mı?

- Arkasına adam koymadım ki, ne bileyim?

- Merak etme ben arkasına adam da koydum. Muntazaman işine devam

etmekte ve evine gelmektedir. O gecenin manası mahiyeti henüz anlayamamıştır. Çünkü Eşref hanın kapısına çıktığı zaman vapura gitmek üzere köprüye doğru döndüğü sıralarda bir şoför gelip onu çevirmiştir, ve bu şoförün kendisine söylediği de Cevdet isminde bir zatın otomobilde beklediğidir. Hatta Eşref otomobile gitmek için tereddüt de etmiştir.

- Hayret, demek bu kadar meşgulsünüz Eşref'le...

- Annelerin çilesi çabuk dolmuyor; yaşlanıyor, sakat bir hale geliyor hala evladı korumağa çabalıyorsunuz. Bak sen hemen ayrılırim diye işin içinden sıyrılmaya bakıyorsun; haklı da olabilirsin. Fakat ben her cihetle yetişmiş bir evladı, hele bugünkü hal ile bir kötü kadına feda edebilir miyim?

- Bırakınız, herkes layık olduğunu bulur.

- Hayır kızım, herkesin mümkün olduğu kadar ıslah edilebilir. İnsanları kötülüklerin çektiği tarafa değil, iyiliklerin bulunduğu, tarafa götürmesini bilmek gerek. Bak sen de ana olacaksın. Maddeten ana olmaktan, manen ana olmak çok daha güç bir şey. Birincisinin, tabii hislerle insanı mutlaka ikincisini elde etmeğe götüreceği mutlak ve muhakkak değil.

Odaya mübareklerin ve ermişlerin havası dolmuştu. Nilüfer serinlemiş, sessizleşmişti. Dişilikten analığa doğru bir merhale yükseldiğini duyuyordu. Kaynanasının mübarek varlığına şimdiye kadar hiç de mi nüfuz etmemişti? İçinde, Eşref'i ıslah etmek için bu kadına yardımcı olma duyguları var. Onun sakat tarafı altında çarpan kalbin büyüklüğüne sığınmak istiyor. Gönlünde çarpışan hisler boğazında düğümleniyor. Hıçkırığa hıçkırığa kaynanasının ellerine sarılıyor.

-“ Anneciğim, anneciğim. Beni bu kötü kadının şerrinden koruyunuz”. diyor.

Artık motordan dışarıya çıkacak mevsim geçmişti. Esasen Osman çıkmak da istemiyordu. O, Sadiye'nin bin bir türlü lakırdı ile tarifine kalktığı ay ışığından bir şey anlamazdı. Gökte Allah'ın yıldızı çok; bundan insanoğluna ne fayda var. Şu kamarada baş başa kalıp oturmaları çok daha iyi.

Her işi gizli tutmuşlardı ve ilk defa Şalom işlerine karışmamıştı. Allah'ın

işine ve kısmetine bak demek Sadiye onun karısı oluyor. Eşref bütün gençliği, güzelliği ve dillerde dolaşan itibarı ile bu kadını almasın da Osman onunla evlensin. Hem de bu kadar çabuk.

Şu Eşsiz denilen adamın da işine akıl ermezdi. Kadını Eşref'e vermemek için yapmadığı kalmadı da şimdi sanki Sadiye'nin babası imiş gibi davranıyor. Allah'a olan itikadı ile Osman garip bir tevekkül içinde. İnsan sırası gelince ve kendi menfaati bahis mevzuu olunca bir kadını kocasından ayırıp almağı bile sevap işlemiş gibi görüyor; öte tarafta iki çocuğu ile terk olunan kadının günahını ise kitaplara sığdıramıyor.

- Sizi bu akşam pek sakın, pek uslu görüyorum. İnsanlar zaten böyledirler; bir şeye sahip olduklarını anlayınca didişmeleri, gürültüleri patırtıları dinler.

- Üç yıldır çektiğim azaptan sonra galiba bir saatlik dinlenmemi çok görüyorsun şekerim. Hem bana neye hala siz, diye hitap ediyorsun?

- O kadar telaş etmeyin; daha nikahımız yapılmadı, belki de cayarım.

- Fakat Eşsiz'den ayrılmış, bulunuyorsun.

- Daha iyi ya; çöpsüz üzüm dedikleri şey.

- Yani?

-Yanisi bu işte. Yalnızca biraz da başımı dinlerim.

- Demek bu geceyi bana zehir etmek için niyeti şimdiden kurdun?

- Böyle şeyler size zehir olur mu ? Var mı vurgunculuk, var mı kırdan zıyan; siz bunlardan müteessir olursunuz?

- Bu da ne demek canım; uzun uzadıya Adalar'a kadar kalkıp geliyoruz; senin için odalar açtırdım. Yoksa bunları mı görüşmeğe yola çıktık?

- İçim sıkılıyor Osman Bey; bu daracık kamarada boğulacak gibi oluyorum.

- İstersen dışarıya çıkalım fakat üşürsün diye korkuyorum.

- Dışarıda ne güzel mehtap var değil mi?

- Evet var.

- Fakat ben ay ışığından kaçıyorum.

- O da, ne demek?

- O demek işte... Ay ışığı, hasta gönüllerin mikrobi demek. Hasta gönül, evet hasta gönül Sadiye bununla neyi kastediyor. Hiç de bu kadının dolaşık

görüşmelerinden bir şeyler anlamıyor. Osman istiyor ki, Sadiye'nin karşısına geçsin; gülüm, güzelim sevgilim desin, o da canım kuzum diye cevap versin. Gözünün rengine, saçının teline baksın da bunları kaçıрмаğa, nazlanmağa yeltensin, sevişsinler vesselam. Halbuki böyle olmuyor Evlenmeğe karar verildiği günden beri Sadiye eskisinden daha acayip olmuştur. Güneşin renginden rüzgarın esişine kadar her şeyde bir başka oluş seziyor sanki. Güneş doğudan çıkıp batıdan batmıyor; rüzgar lodos iken poyraz esiyor gibi. Bu kadınla nasıl anlaşacak Yarabbi!

Gene sustunuz Osman Bey?

- Size nasıl yaranmalı diye düşünüyorum.

- Bana yaranmamak makbul.

-Ya...

- Öyle ya, kadınlar, o kadar her şeye eyvallah diyen erkekten hoşlanmazlar. - Ben her şeye eyvallah diyeceklerden değilim Sadiye Hanım.

- Yok a canım; o manada söylemiyorum. O malum; Fatma ortada. Aka ak, karaya kara dememeli sanki...

Ortalığı gene bir sessizlik kaplıyor. Fakat Osman bu defa tüccar varlığına sığıyor. Bu kadını eğlendirmek için cebine yerleştirdiği lira çeyreklerini avucu içine alıyor ve haydi sizinle tek mi, çifti mi oynayalım diyor.

Lira çeyreklerinin parıltılı vuruşu o kadar göz ve gönül çekici ki, Sadiye sıkıntısını unutuyor. Başlıyorlar, ortadaki masanın üzerinde tek mi, çifti mi oynamağa.

Altınlar tamamıyla Sadiye'nin çantasında toplandığı zaman kumar hırsını tatmin etmiş olan Sadiye, başını en tabii bir hareketle Osman'ın koluna dayadı. Osman şu anda dünyanın en mesut adamı olduğuna inanıyordu. Parayla her şeyin satın alınabileceğini bütün benliğine sindirmiş olan meşhur karaborsacı cebine yerleştirdiği çil lira çeyreklerinin Sadiye'nin bütün kederlerini dağıttığını görünce, bu kanaatinin çok yerin de olduğunu bir kere daha düşündü. Sadiye ye tüysüz, parasız Eşref değil ancak kendisi gibi bir adama sahip olabilirdi. İyi ki bu meseleler daha gece kalmamış ve Eşref'in fazlaca cüzdanını şişireceği zamana rastlamamıştı. İşte o zaman iş kötüleşir tamamıyla tersine dönerdi. Bu sırada motor, kulübün önüne demir atmıştı. İki para sevdalısı motorun gürültüsünün

kesilmesi ile daldıkları uykudan uyandılar. Güvertenin ıslak parmaklıklarında ay ve elektrik ışığının birbirine uymaz renkleri kirli, donuk bir parıldayışla gözü alıyor. Ortalıkta tenhalık var. Ne garip! Sadiye, Eşsiz'le de böyle yazın kışa döndüğü bir anda evlenmişti. O zaman da yalının bahçesinde gene ışığı puslanmış bir mehtabın içinden geçmişlerdi. Fakat o geçişte ne kadar mesuttu Ya Rabbi! Meğer arzular görünüşe göre değil o ana göre tatmin oluyormuş. Şimdi o saadetin yerine yeller esmektedir.

Fatma telaşından bütün mantığını muhakemesini kaybetti Bu haliyle belediye dairesine dünyada gidemezdi. Daha üç ay önce sarıklı hocaların karşısında bile dili tutulan Fatma'nın giyinip kuşanıp Beyoğlu kaymakamlığına gitmesi ve orada anlattıkları şekilde Eşsiz'le masanın başına oturması yapacağı işlerden değildi. Nikahın evde kıyılması için ne mümkünse yapılsın. Fatma'nın bu kadar şımarmağa hakkı yok mu? Sadiye gibi bir kadına tercih edilmiş bulunuyor o.Geçen defa kendini atlatmış bulunan Eşsiz'in böyle birdenbire Sadiye ile ayrılması akıllara hayret verecek bir işti. Bundan başka, Sadiye'nin Osman'la evleneceği haberleri de kulağına gelmişti. Şu Allah'ın işine bak. Demek Allah insanın öcünü almasını daha iyi biliyor. Ne Sadiye'nin ne de Osman'ın yaptıklarını yanlarına bırakmadı işte. Eşsiz kendisine gönül verdi; çocukları babasız kalmadı kendisi de kocasız, hem ne koca... Para pul istediğin kadar. Nezaket dersin ondan çok. Alık Sadiye, bu adamın kıymetini bilmemiş. Ne vardı el alemin o kadar maskarası olacak. Bak işte Eşref eğlendi eğlendi, gencecik kızı alıp bir kenara çekildi şimdi. Ortalıkta dolaştığı kadar mütemediyen aklından olup bitenleri geçiren Fatma'nın kulağına artık bir şey girmeyecek hale gelmişti. Kalbi çarpıyor, yüzü kızarmış, saçları darmadağın. Telefonun uzun ve kesik kesik çalışmalarını bir türlü duymaz olmuştu. Nihayet hizmetçi salona girmiş, telefonu açmış ve Fatma'ya da kendisini bir bayanın aradığını haber vermişti.

Fatma bu haliyle telefonla da görüşemezdi. Hem kimdi bu? Onun telefonla görüşecek gibi bir ahababı da yoktu. Eli ayağı boşanmış gibi titriyordu. Şu nikah işi oluncaya kadar keşke onu hiç kimse arayıp sormasa.Eşsiz bile görmeseydi. İstemeye istemeye makineyi aldı.

-Kimi aradınız?

- Ben Nilüfer,Bayan Fatma'yı istiyorum.
- Fatma benim, sizi tanıyamadım.
- Ben Eşref Tekin'in karısıyım.
- A, evet, buyrun.
- Sizinle görüşmek istiyorum bayan, yarın evde misiniz?
- Yarın şey, hayır, yarın evde değilim.
- O halde bugün için ricada bulunabilir miyim?
- Buyurunuz efendim, evdeyim,
- Teşekkür ederim. Birazdan gelirim. Hürmetler.
- Beklerim, güle güle....

Telefon kapandı, Fatma büsbütün şaşırmişti.Bunun lüzumu ne şimdi; acaba yine başında felaket mi dolaşılıyor. Yarabbi artık hiçbir şeye tahammülü kalmadı, bir cana bu kadar eziyet etme!...

Aradan çok geçmeden; Apartmanın kapısına lüks bir otomobil geldi; içinden şık, güzel bir kadın çıktı. Her halde Eşref'in karısı buydu. Nitekim biraz sonra onların kapısı çalındı. Fatma telaş içinde koşarak hizmetçi bırakmadan kapıyı açtı.

- Bonjur bayan. Ben Nilüfer Tekin.
- Bonjur efendim. Ben Fatma.

Ne yazık, bir gün sonra olsaydı oda kendisini Fatma Eşsiz diye tanıtabilecekti. Fakat kekeleyi durdu. Zaten yüreği hazan yaprağı gibi titriyordu. Ne var, ne olacak, acaba? Beraber salona geçtiler, şöyle yakınca karşı karşıya oturdular, Mutat hatır sormalar oldu, bitti. Ya şimdi...

Nilüfer'in de heyecanlı olduğu anlaşılıyordu. Fakat o Fatma gibi görüşme hususunda acemi kimse değildi.Kolej mezunu, eskiden beri İstanbul'un tanınmış zengin bir ailesine mensup yetişmiş bir aile kızıydı. Esasen görüşeceklerini, söyleyeceklerini de önceden tasarlamıştı.

- Bayan Fatma belki sizi rahatsız ettim. Fakat hemen açıkça söyleyeyim ki, ikimiz de aynı kadın tarafından felakete sürüklenen iki dert ortağıyız.

-A, kocanızdan ayrılıyor musunuz? O karının Eşref Bey'le hala münasebeti kesilmedi mi? Halbuki, Osman'la evleneceğini söylüyorlar.

- Müsaade edin de acele etmeden görüşelim; sizden öğrenmek istediğim

şeyler var.

- Allah o kadının vücudunu ortadan kaldırsın. Haydi ben mahalleden yetişmişim, şık değildim; şöyleydım, böyleydım. Ya siz...

Fatma'nın bütün dertleri ayaklanmıştı. Nilüfer için bil mecburiye bunları dinlemek ve sözün arkasının kesilmesini beklemek icap ediyordu.

-İşin o taraflarını bırakın da sizinle şöyle açıkça görüşelim.

- Nilüfer hanım, benim canım yandı, hala düştüğüm felaketten kurtulmak için uğraşıyorum. Size elimden gelen her yardımı yaparım, Allah inandırın, o kadını kıtır kıtır kes desen, hani olacak şey değil ama söz temsili, keserim.

- Teşekkür ederim. Bana yalnız övünmek istemediğim birkaç şey hakkında malumat verirseniz kafi gelecek. Mesela siz Sadiye'nin kocası ile resmen evleniyor musunuz?

- Şey, kimseye söylememeğe yeminliyim ama, evet, pek yakında...

- Demek Sadiye'nin kocası ile ayrılmış olduğu muhakkak.

- Evet... Ona hiç şüphe yok. Mahkemeyi takip eden bizim avukatımız, her gün gelip gider: Gayet kısa zamanda ve kimsenin duymasına vakit kalmadan ayrıldılar; tamam on beş gün oluyor, hem de hiçbir taraf için bir pürüz çıkmadan. Nitekim arkasından bizim Eşsiz'le evlenmemiz. İçin muamele yapıldı. Kağıtlar askıdan yeni indi.

- Ya, bu muhakkak demek.

- Hiç yalanı yok.

- Peki, eski kocanızla Sadiye evleniyorlar mı?

- Eşsiz mutlaka evleneceklerini söylüyor; fakat ben o kadının hiçbir şeyine inanmam.

Gözümle nikah olduklarını görsem, acaba yarın ayrılacaklar mı diye araştırırım.

-Bu kadar ahlaksız demek.

-Erkeklerle sorarsan dünyanın en iyi kadını; Bana sorarsan evler, barklar yıkan, başındaki nimetin kıymetini bilmeyen. bir Allah'ın belası.

- Kuzum Bayan Fatma, siz bu alemlerin içinde çok bulundunuz? Eşref'e ne suretle çattı bu kadın?

- Erkeğin geçmiş şeylerini karısına anlatmak doğru değil ama, size her şeyi

söyleyeceğim. Belki bunları öğrenmekle bir felaketten kurtulursunuz. Bana bakmayın; ben işin acemisiydim, Felaketin başında dolaştığını anlamadan içine düştüm. Evet, Eşref Bey'le nasıl tanıştığını soruyordunuz? Bunlar hep Şalom denilen bir yezit var, onun başının altından çıkmıştır; Osman'ı da, Ahmet Tolga'yı da, Eşref'i de tuzağa düşüren hep odur. Çünkü, işi, fırlıdağı dönecektir.

- Bebek miydiler, neden kandılar?

- Kadın desen kadın hazır, para desen bol, içki desen var; insanlar başka nasıl kanarlar?

- Bakın bir Cevdet var. Şimdi dayımın çiftliğinde bulunuyor. O da murakıp imiş, neden kanmamış?

- Orası başka, herkes kandırılmaz evet o genci ben de çok işittim. Bizimkiler, işinden atıldığı zaman adeta bayram ettiler.

- Gördünüz mü? Evet, onu söylüyordum. Demek ki, ilk tanışmaya sebep olan ticaret işleridir.

- Öyledir, fakat kadında ne var, bilmem ki, gören bayılıyor ve bir daha ayılmıyor.

- Çok mu güzel buluyorsunuz?

- Ben ilk defa gördüğüm zaman hayran olmuşum doğrusu; fakat insan mı görmemiştim, nedir. Şimdi şu sizin sade güzelliğinize bakıyorum da o boyalı kadını neden o kadar beğendim diye şaşıyorum.

- Teşekkür ederim, iltifat ediyorsunuz. Ben de o kadar beğenmedim.

- Şimdi bana sorsanız yüzünü görünce yılan görmüşe dönüyorum. Yılan gözlü karı.

- Evet meşhur olan, alemin kırılıp döküldüğü yeşil gözleri.

- Nilüfer Hanım, size haddim olmayarak bir nasihatte bulunacağım. Anlıyorum ki henüz kocanızla yaşıyorsunuz. Sakın şunun bunun sözüne uyup ta evinizi barkınızı yıkmayınız. O kadından ancak sizin gibi güzel, genç, zarif bir hanımefendi öç alabilir.

- Teşekkür ederim! Fakat mecburiyetim ne? Niçin bunları çekeceğim?

Görülüyor ki, Fatma'nın samimiyeti karşısında Nilüfer de düşündüğü gibi görüşmemiştii. Çünkü karşısında bütün açıklığı ile konuşan biri vardı. Ve zaten bu zavallı kadının başından geçen felaketin safhalarını dinlemiştii ve hakikaten ona

acıymıştı. Fakat bir türlü asıl meseleye gelemiyorlardı. Yani Eşref halen bu kadınla münasebette midir ve Fatma bunu bilir mi?

- Doğru, insan azap içinde niçin yaşasın? Fakat siz bütün bunların üzerine geldiniz, eğer Eşref Bey hala bu kadını seviyorsa neden evlendi?

- Bunu benden daha iyi siz bilirsiniz. Çünkü işin içinde bulunuyordunuz. Dediklerine göre Eşref kendisiyle evleneceği sırada kadın kocasıyla seyahate çıkmış ve Eşref'i terk etmiştir. Eşref de evlenmekle güya ondan intikam almıştır..

- Evet günün birinde ansızın yola çıktılar. Bu çıkış bana da çok pahalıya oturdu. Tabii olağan işleri işitmişsinizdir. Biz Eşsiz'le daha o tarihte evlenmeyeğe karar vermiştik. Osman'dan da bu yüzden ayrılmıştım. Yaptığımdan dolayı hiç vicdan azabı duymuyorum. Çünkü Osman bu kadın yüzünden bana neler çekti. Ne diyordum; bu seyahate çıkmaları arkasından kıyamet koptu. Onların fırladık başısı olan Şalom beni de ihmal etmiyordu ve olup bitenleri hep ondan duyuyordum. O zaman Eşref Bey'e hiç haber vermeden yola çıkmış. Nitekim Eşsiz de bana bir haber vermemişti. Fakat, doğrusunu isterseniz Şalom eliyle beni de hiç sıkıntıda koymadı. Çok. geçmedi, ortaya kocanızın sizinle evlenmesi dedi-koduları çıktı. Ne yalan söyleyeyim, bu havadisten dolayı en çok azap çeken insan da ben oldum. Çünkü bu suretle, artık kadının Eşref Bey'le evlenmeyeceği ve kocasıyla oturacağı anlaşılıyordu; halbuki ben mahvolmuştum. Sözü uzatmayalım, ne oldu nasıl oldu, orası pek malum değil ama, Eşsiz beni bırakmadı, seyahatten dönüşte yine Şalom vasıtasıyla aramızın bulunmasına baktı, imam nikahı ile evlendik.

- Şaşılacak şey.

- Benim itikadım eski Nilüfer Hanım. Ortalıkta namusu perişan bir halde dolaşıyorsa babadan gördüğümüzü yapmağı tercih ettim. Hem ben kadının üstüne varıyordum.

Nilüfer hiç ses çıkarmadan dinliyordu. Sesini çıkaramazdı. Bütün bu söylene sözlerin içinden kendisine lazım olanı duyabilmek için sabretmesi icap ediyordu. Fatma devam etti:

- Eşsiz'le evlendikten sonra işin içyüzünü daha yakından görüyordum. Eşsiz açık kalpli bir adamdır, bana etrafta olup bitenleri de anlatıyordu. Sadiye bir türlü Eşref Bey'i unutamamış; ne yaptılarsa yine makbule geçmemiş; vakıa

kocasıyla beraber yola çıktıkları zaman biraz beraberce geçirdikleri uzun evlilik hayatı dolayısıyla biraz da Eşsiz'in onu bu kadar rahat yaşatması yüzünden Eşsiz'e dönmeği tercih etmişse de aradan bir müddet geçince yine eski sinirlilik hali başlamış; olamamış velhasıl.

- Olamamış da ne olmuş; İstanbul'a döndüğü vakit Eşrefi evlenmiş buldu.

- Orası öyle. Zaten Osman'la evlenmeğe karar verdiğine göre başka çare bulamamışa benziyor.

- Osman Alper ile evlenecekleri acaba kati mi? Sonra mademki Eşrefi evlenmiş buldu ne diye kocasından ayrıldı?

- Herhalde Eşsiz'in beni bırakmadığını ona yetiştirdiler kibrine yediremedi.

- Yani Eşref yüzüne bakmadı, Eşsiz sizi bırakmadı. O da tuttu bunu yaptı öyle mi?

- Belki... Şey... .

- Buyurun bir şey söylemek istiyorsunuz; rica ederim, açıkça söyleyin.

- Eşref Bey'le gizliden gizliye görüştiklerini işittim de. Fakat yine tekrar ederim ki evinizi barkınızı yıkmayınız. Bakınız, ben şu halimle onun hakkından geldim.

Nilüfer'in başında tavan dönüyordu. Karşısındaki Fatma Hanım bile şimdi ondan muzaffer, ondan bahtiyardı. O, bu haliyle, hem de karnındaki çocuğu ile aciz, miskin bir mahluktu. Artık kararını vermişti; eve gider gitmez Eşrefi karşısına çekecek ve her şeyi yüzleyecek ve her şeyi yıkacaktı.

- Sözlerimle sizi üzdüğümü biliyorum. Fakat her şeyi, her şeyi bilmelisiniz; ben bu her şeyleri öğreninceye kadar neler çektim Ya Rabbi. Hem de önce öğrenme imkanlarını öğrenebilmek gibi bir acemilik içinde bulunurken.

- Teşekkür ederim, bana kafi derecede yakınlık gösterdiniz; sizi de beklerim, müsaadenizle.

- Yo, Nilüfer Hanım. Bunu öğrenir öğrenmez sizi kim gönderir. Gençsiniz, tabii kocanızı seviyorsunuz; şimdi siz her şeyi yakıp yıkma çağındasınız. Fakat bu kahpe dünyada ve bu kötü insanlar arasında böyle yapmak doğru değil. O karıdan beraberce intikam alacağız.

Nilüfer karşısında keskin bir halk zekasının canlandığını görmüştü. Onun

gibi kolejden değil fakat Halk mektebinden mezun biri var karşısında... Fatma fazla düşünmesine ve bir şey söylemesine kalmadan dedi ki:

- Eğer kocanızı seviyorsanız, benim elimde o kadının hakkından gelecek muska var.

- Böyle şeylere hiç itikat etmem.

- Bu sizin itikadınıza göre bir muska Nilüfer Hanım, yani bir dosya.

-Bir dosya mı?

- Evet bir dosya... Eğer Osman ayrılma hususunda zorluk çıkarsaydı kullanılacaktı. Fakat aynı dosya Eşref Bey için de kullanılabilir. Çünkü tam elli bin liraya Osman'ın koltuğuna sıkıştırılmış, daha doğrusu satılmış bir dosyadır.

- Ya!!!...

- Evet, şaşılacak bir şey ama böyledir. Osman hapishaneye giderken bana teslim olunmuştur. Sonra Eşsiz'le ve avukatla aramızda incelenmiştir. Bugün Milli Korunma Savcılığına verilse Eşref Bey'i mahvedecek vesikaları mevcuttur. Çok iyi biliyorum.

- O halde Osman da mahv olur.

- Olabilir. Hatta Şalom da. Fakat siz bunu dinlediğinizi yaptırmakta kullanın. Şuna emin yaptırmakta kullanın. Şuna emin olun ki ne Sadiye'ye ne Eşref Bey'e sizin onları bırakmanız yüzünden bir şey olmaz, hele o karıya hiçbir şey. Aklınızı başınıza toplayınız. Mürekkep yalamış insanlarsınız, kendinizi idare edin. Erkekler gariptir. Gün gelir Eşref Bey beni o karıdan kurtardın diye elinizi eteğinizi öper.

Size ne kadar teşekkür etsem azdır Bayan Fatma. Fakat bir erkeği bu yollardan giderek elde tutmak neye yarar? Benim içimde kırılmış olan şeyin bir daha tamir kabul etmeyeceğini söylesem herhalde inanırsınız. Gönlüm çatlamış topraklara benzedi, o kadar kuru o kadar verimsiz.

- Kardeşçğim sen tecrübesiz bir tazesin. Sizler gibi mektepte okuyup aileleri içinde de hayallerden, fantazyalardan kurulmuş bir hayat çerçevesi ile çevrilmiş olanlar işte hep böyle düşünür. Halbuki bu gün hayatın kendisi o kadar katı o kadar acı ki... Onun içinde işte o kadar tatlı. Bizler gibi her katılıkla karşılaşanlar dünyayı asla sizler gibi görmez. Madalyonun ters tarafı başka Nilüfer Hanım.

- Ben Eşref'e muhtaç değilim; onun için asla boyun eğmeyeceğim.

- Dünyada para ile her şeyin satın alınacağını düşünmek doğru değil. Eğer kocanız seviyorsanız, onu kaybettiğiniz zaman, milyonlar önünüzde yığılı olsa kaç para eder.

Nilüfer, bu halk felsefesi içinde olgunlaşan ve hayatın bütün katılığı ile karşı karşıya kalarak yetişmiş olan kadına karşı, itiraf ediyordu ki, aciz kalmıştı. Evet, dediği doğru idi; babasının paraları Eşref'i elde tutmak için rol oynayamazdı; eğer bir onur meselesi yaparak Eşref'i tepecek olursa gönlünden sevgisini de koparabilecek miydi? Hayır mümkün değil!

Evlendiği günden sonra ancak bir buçuk ayı büyük bir huzur içinde geçmişti. Ondan sonra olup bitenler birer birer önüne dökülmüştü. Hele şu son on beş gün içinde çıldırmadığına kendi de şaşıyordu! Demek iç yüzde, kocasına karşı duyduğu sevgi onuruna ağır basacak. Nitekim on beş gündür çektiği azabın sebebi ne ola? Eşref'e karşı ilgisiz ve sevgisiz olsaydı; işler ne çabuk ve kolay hallolunabilirdi. Onunla beraber yaşamayacağım diye karar verdiği anda onsuz yaşayamayacağını anlamak ne acı.

- Ne düşünüyorsunuz Nilüfer Hanım? Siz beni dinleyiniz. Sonuna kadar uğraşalım ve hayatınızı o, aile düşmanı kadının keyfine oyuncak etmeyelim. Korkuyorum ki sonun da Osman'la da evlenemeyecek ve hepimizin başına bir bela kesilecektir.

- İşleri sizin kadar soğukkanlılıkla düşünebilsem mesut olacağım, Bayan Fatma.

- Fatma bu haline gelinceye kadar öldü öldü de yine dirildi.

- Haklısınız siz de çok şeyler çekmişsiniz; sizin de kocanız bu kadın tarafından elden alınmış.

- Hem benim sizin gibi arkamı dayayacağım bir babam da yok tu. Gün geldi ki, kendimi sokağın ortasında on parasız kalmış sandım. On parasız ve kocasız iki aciz çocukla beraber.

- Doğru...

- Fakat Allah her şeyin intikamını alıyor. Kim derdi ki, o kadın yüzünden bilmeden, hissetmeden sürüklendiği hayat içerisinde yine o kadının kocası benim elimden tutacak; Allah ona benden ayrılamayacak kadar bir muhabbet verecek.

- Evet, Allah'ın işi. Bana müsaade verin. Sizin öğütlerinizi tutacağım.

- Gel kardeşim. İki elinden iki yanağından öpeyim. Şu kadına aman vermeyelim. Güle güle yuvana dön, kocamı elinde tutmağa bak.

Osman'la Sadiye'nin nikahları yapılmak üzere muameleye girilmişti. Fakat doğrusu Sadiye henüz kati kararını vermiş değildi. Çünkü biliyordu ki, Osman'la evlenir evlenmez artık Eşref mevzusu da ortadan kalkacaktı. Keşke Eşsiz'in Fatma ile olan uydurma nikahına bu kadar ehemmiyet vermemiş olsaydı da bu günkü gibi ipi büsbütün koparmış bulunsaydı. Fakat bundan böyle olsaydı, bulunsaydılarla işi yürüyemeyecekti. Ortada bir hakikat vardı. Eşsiz Fatma ile evlenmiş yeni evine çekilmişti. Eşref de o gece çok samimi davranmıştı ama bir daha ondan da ses seda çıkmamıştı. Aksi olacak ya; telefonla bürodan ne zaman onu aradı ise karşısına başka bir murakıp çıkmış ve bu adam, ya Eşref'in büroda olmadığından veya meşgul bulunduğu bahsetmişti. Demek ki Eşref ondan kaçıyor ve karşılaşmamak için adeta tedbir alıyordu. Sadiye kırılan onuru, günden güne artan aşkı ile saçmalamaktan korkuyordu. Ömründen ilk defa böyle bir hezimete uğramış bulunuyordu. Bin türlü duygusunun tesiri altındaydı. Osman'la evlenmek ise çaresizliklerin en son çaresi idi. Ne olacak, Osman'la evlenmekle Fatma'dan mı öç alacak yoksa Eşsiz'den mi? Yoksa Arme Salü'nün yaşlı buruşuk yüzlü kadınları gibi Osman'a sonsuz iyilik duyguları mı sunacaktı? Onun için Osman zengin bir erkek, o kadar... Belki oyun masası başındaki ihtiras iyice tatmin olunacak ama Osman, Sadiye için bundan başka hiçbir şey değil. Hiç olmazsa Eşsiz'le aralarında bir seviye anlaşması vardı. Bunca yılın hatıraları birikmişti; Eşsiz bütün kusurlarına rağmen hoş yapılı çekilir bir adamdı.

Sadiye yatağının içinde sağdan sola ve soldan sağa dönerek adeta kıvranıyordu. Fakat bu sırada birden bire telefonun zili çaldı; nedense eli titreyerek uzandı, fakat hayret!! Bu telefon görüşmesi ile kapının zili çalması arasında on beş dakika bile geçmedi. Aylardan beri yok olan bir varlık şimdi Sadiye'nin odasının içini dolduruyor. Hayır, odasının içini değil dünyaları dolduruyor. Gözüne inanamıyor, gönlüne güvenemiyor. Fakat bu eli ile dokunduğu adam o dur, Eşref'tir.

Dadı kızı servis tarafındaki odada çoktan uyumuş bulunuyor. Eşref'le bu

evde yalnız yapayalnızlar demek...Sadiye Eşref'in ceketine dokunuyor, saçına dokunuyor. Yanında duran adamın o olup olmadığını anlamak için demek gözüyle görmesi kafi gelmiyor; cildinin bu oluşu beynine geçirmesi gerekiyor.

- Eşref, Eşrefciğim sen misin? Ya karın ya çocuğun, bunlar ne oldu?

- Osman Efendi ne oldu?

- Osman Efendi kahrolsun, dünyada beni senden ayıran ne varsa kahrolsun.

- Fakat bayan siz kendiniz, kendinizi benden ayırmış bulunuyorsunuz, eğer kocanız tekrar Fatma'ya dönmemiş olsaydı, sizi bu akşam burada yalnızca bulabilmek imkansızdı.

- Evet ben de kahrolayım diyeceğin var mı?

- . . .

- Eşref, yavrucuğum, neye geldin; bu saatte nasıl gelebildin.

- Hemen hemen her şeyi koparmış bulunuyorum. Daha doğrusu karım da artık beni istemiyor.

- Neden?

- Şimdiye kadar olup biten her şeye vakıf olmuştur da ondan.

- Demek ki ben seni istemiş olduktan sonra, bunun önüne hiçbir şey geçemiyor. Bense artık her şeyin mahvolduğuna inanmıştım. Göreceksin ki bizim birleşmemiz için artık hiçbir şey engel olmayacaktır. Osman Efendi'nin nikah kağıtları orada asılı kaladursun; annen beni mahvetmek için bütün elinden gelenleri yapadursun; karın hayır karına bir diyeceğim yok. Ona acırım; zavallı kız.

Eşref şaşkın bir halde bunları dinliyordu. Bunun zihninin takılı kaldığı bir mesele vardı; o da Nilüfer'in karnındaki çocuk. Bu dört aylık yavruyu da canavarcasına feda etmek lazım geliyordu. Sade o kadar mı; belki meseleyi duyan zavallı anacığı da bir anda mahvoluverecekti. Hemen hemen gece yarısına yakın bir zamanda Nilüfer'le kavga ederek evden dışarı uğramıştı. On bir buçuk vapuruna atlayarak İstanbul'a geçtiği anda sanki bir kuvvet onu Sadiye'ye doğru çekti; burada bulunuyor, fakat bunun bütün akıbetini de kabul ederek mi buraya gelmiştir?

- Eşref düşünme; seninle artık İstanbul'da kalmayız. Elmas para ne varsa

hepsini bir araya toplar, Anadolu'nun bir köşesine çekiliriz. Orada istanbul'un insanı yiyip bitiren bir çok gözlerinden uzak rahat dünyaya yeniden gelmiş gibi yaşarız.

- Ölenleri kalanları düşünmeyerek değil mi?

- Eşrefciğim bunları bırak. Olan olmuştur. ; Hadiseler bizi birbirimize ulaştırıyor. Böyle olmasa Eşsiz gibi adamın Fatma'nın peşinden koşması akla gelir miydi?

- İnanamıyorum; sen misin, hayalin mi? Eşref, canım yavrum, Eşrefciğim.

- Doğru...

- Bana bir parçacık anlatsana; kocanla kavga mı ettin, evi terk edip gitti mi, annesi ne yaptı?

- Annesi gidişinden ertesi sabah haberdar oldu. Zaten akşam üzeri işinden döndükten sonra yemeğe inmeden, kavgaya başladık; yemeği güya odamıza gönderdiler; hala da ben ağzıma bir lokma koymuş değilim.

- Güzel kardeşim sen benimle böyle mi konuşmuştun. Böyle mi kararlaştırmıştık?

- Bana karardan falan bahsetmeyin; ne yapabilecekseniz onu söyleyin; Eşref'i eve tekrar döndürmek için ne mümkünse yapın Bayan Fatma...

- Oh oh memnun oluyorum. Fakat beni önceden dinlemiş olsaydınız, bu kadar da üzüntülü olmazdı iş; yazık değil mi, karnımdaki masuma acımalısın...

- Ondan önce acınacak halde olan benim.

- Metanetli olmalısınız; göreceksin ki hepsi hepsi düzelecek. Şimdi siz beni iyi dinleyiniz; biz herhalde o dosyayı ortaya koyacağız; kocanızı onunla tehdit edeceğiz.

- Ne yaparsanız yapınız.

- İcabına göre avukata danışacağız. İcabına göre para sarf edeceğiz; sonra neden yaptınız dememelisiniz.

Fatma, Nilüfer'i bu haliyle görünce çok fena olmuştu; zavallı taze belki de aklını kaçırabilirdi. Şimdi Soğan Ağa Mahallesi'nin bu samimi kadını bütün derleri ayaklanmıştı; sabaha kadar Osman'ı dinlediğimi gecelerden başlayarak Eşsiz'in birdenbire ortadan kaybolduğu akşama kadar geçirdiği bütün azaplı

dakikaları elemi içine dolmuş gibi idi. Müslüman itikatlı Fatma bir din kardeşinin aynı şekilde düştüğü bu azaba dayanamazdı, ona elinden gelen her yardımı yapacaktı.

- Kardeşim, güzel kardeşim; böyle elimizi kolumuzu bağlayıp durmakla bu iş yürümez. O kafir kadının istediğini beklediğimizi biz mi elimizle yapacağız? Demek kocanı sen elinle ona yollayacaksın; vallahi, billahi böyle şey olmaz kardeş.

Nilüfer hiç mana ifade etmeyen gözlerle Fatma'ya bakıyordu; bu öyle bir yüz ki ısırap bütün manasını almış; henüz yıllar sürmemiş, yüze çizgileri işlenmemiş bir ısırabın manasızlığı var onda... Gülümseyiş yerine kahkaha neyse hüznün yerine de hıçkırık olarak manası darmadağın olmuş bir yüzle bu taze gelini bön bön Fatma'ya bakıyor işte.

-Bayan Fatma öğütlerinizi yerine getirmemiş hatta da başaramamış bir insan olarak karşınıza çıkıyorum; perişanım; karnımdaki çocuğu, sanırım ki bir cellada teslim etmeden, kendim boğacağım; Bir ananın bu kadar kahroluşuna herhalde bir masum dayanamaz.

- Vah zavallı kardeşim; neden bu kadar kendini üzüyorsun; yazık, günah değil mi?

- Hiç bir şey düşünemiyorum. Benden akıl ve izan beklemeyin. Aklımı kaybetmiş gibiyim.

- Müsaade et de bu işe ben elimi koyayım böyle zamanlar da insanlar birbirlerinin yardımcısı olurlar.

- Ne istersen yap Fatma hanım; sana bütün açıklığıyla söylüyorum; kocamı deli gibi seviyorum. Onu elimle gönderdim; fakat içim yanıyor.

Nilüfer kıpkırmızı olmuş gözlerinden yine yaşlar boşanmıştı. Gözleri, rengi sanki saçları bile solmuştu. Hakikaten perişanlık ifade eden bir tablo halini almıştı. Bir facianın kahramanına benziyordu öyleydi de karnındaki çocukla şu kadın bir taze gelindi. Gönlünü kaptırdığı erkek onu bir anda çiğneyip yürüyüvermekte hiçbir vicdan azabı, hiçbir gönül sızısı duymamıştı sanki...

- Hele para sarf etmekten hiç çekinmeyiniz; istediğiniz para olsun.

- Bütün bunlara gayet gizli tutacağımıza şüphe yok. Arada belki bir tek avukat olacak; ona da çok emniyetim var. Yalnız size şunu da söyleyeyim ki Eşref Bey tehdidimize aldırmazlık edecek olursa, bizim için dosyayı savcılığa teslimine kadar yol vardır.

- Bir kere işi bu yola döktükten sonra akıbetini göze almak lazım. O zaman yalnız Eşref değil, belki başkaları da yanacak.

- Yanacak dediğiniz kimler Osman la Şalom ve onları avanesi değil mi?

- Onları siz bilirsiniz, zaten benim hiçbir şeyi düşündüğüm yok; ben kendim yandım bir kere; kim yanarsa yansın.

- Yalnız size tekrar rica edeceğim Nilüfer Hanım; benim dediklerimi yapacaksınız. Siz zeki, okumuş bir kimsesiniz, hislerinize kapılmadan hareket ederseniz, herhalde benden daha çok muvaffak olursunuz.

- Gayret edeceğim Bayan Fatma.

- Öyleyse şimdi bizim avukata telefon edeceğim; onunla danışmadan ve onun yardımını görmeden bu işleri yalnız başımıza başaramayız.

- İstedığınızı yapınız dedim ya...

Fatma arzusuna nail olmuş herhangi bir insanın gönül rahatlığı içinde ve ciddiyetini takınmış bir yüzle telefona doğru yürüdü. Avukatı yazıhanesinde bulmakta güçlük çekmedi. Kendisine iki lakırdı arasında bol para vaat etmeyi de ihmal etmedi. Aradan yarım saat geçmeden avukat Taksim'e gelmişti. O zaten bu meşhur dosyanın bütün evrakını gözden geçirmişti; Murakıplar tarafından tespit olunmuş büyük bir deri ihtikarına taalluk ediyordu. Zabıtlar tutulmuş, tahkikat derinleştirilmiş, hatta da murakıp raporu da tanzim olunmuştu. Esasen işin inceliği de burada başlıyordu; çünkü suç tespit edildikten sonra artık evrak murakabe bürosunda kalamazdı; Milli Korunma ve kararnameleri gereğince bu evrakın savcılığa teslimi gerekiyordu. Murakıp raporuna şefin bir müzekkeresi de iliştilerle bu dosyanın savcılığa gönderilmesi icap ederken bu muamele yapılmamış; tam emniyet altına alınmak üzere de dosya bütün evrakı ile Osman'a verilmişti. Fatma bu meselesi kaç defa dinlemişti. Bunun için de 500 liralık ihtikarın gömülü olduğunu da biliyordu. Fakat Nilüfer'in içinde bulunanları baştan aşağı dinlemeli ve öğrenmeliydi. Bunun eticesin de çevirecekleri işin ne

kadar önemli olacağını elbet kavrayacaktı. Fatma bu işi sanki on defa sormamış gibi bir tavır takınarak avukata ardı arkası kesilmeyen bir takım sualler yağdırıyordu.

- Rüçhan Bey, bu dosyayı yazılı bir ihbar ile savcılığa verecek olursak; o zaman da şef bulunan Eşref Bey ağır bir suç zannı altında kalır değil mi? Bahusus biz bu dosya karşılığında 50 bin lira da almış bulunduğunu söyledikten sonra.

- Efendim ne kadar para aldığını ispat etmek güçtür ama, dosyanın savcılığa teslim edilmemesi suç teşkil eder. Bilhassa bu dosya gibi gayri muhik menfaat miktarı 500 bin lira olarak tespit edilmiş bulunan bir muamele için işin önemi büyüktür. Hem biz onu savcılıktaki arkadaşlara da iyice anlatırız. Sanırım ki Eşref Bey'in mahvına sebep oluruz.

Nilüfer bütün bu söylenenleri yerinden uğramış gözlerle dinliyordu; demek canı gibi sevdiği kocasının kendisi eliyle mahkemeye sevk edecekti; ortalıkta dedikodu kıyamet kopacak, belki kaynanası öteki dünyayı boylayacaktı. Çocuğu doğarsa bir mahkumun evladı olacak; ağır müthiş bir şey...

Fakat evvelce Fatma'ya her istediğini yapması için ruhsat verdiğine göre artık ona karışmamak düşüyor, aksi takdirde hepsini durdurmak, Eşref'i de geçen akşam gönderdiği yerde bırakmak gerek. Eşrefsiz yaşamaktansa bir mahkumun karısı olarak yaşamağı tercih mi edecek? Başının içinde sanki bir Arnavut kaldırımının üzerinden geçeni demir çemberli tekerleklerin gürültüsü var; şakakları zonkluyor, kalbi çarpıyor, içi bulanıyor. Bütün bunlarında arasında da kulaklarına şu sözler çarpıyor.

- Rüçhan Bey, bugünden tezi yok; Eşref Tekin'le gidip görüşmenin bir yolunu bulunuz amma bunu karısına dönmesi için kullandığımızı hissettirmeyeceksiniz; en iyisi Osman'dan gelen bir tekme olarak onun zihnine yerleştirmelidir. Hakikaten Osman, Sadiye'nin elinden gittiğini görünce bunun besbeterini de yapar ve böyle yapacağını da pekala Eşref Tekin umar. Yoksa onun karşısına bu şekilde döndüğünü bilmesinin ne değeri var; bu kızcağızın hayalini zehir içinde bırakmamalıyız.

Nilüfer kalkıp Fatma'nın ellerini öpecek gibi oluyor. Odada avukat olması bunu yapacak! Ne akıllı, ne mübarek kadın bu kadın.

Eşref, çok uzaktan tanıdığı bir avukatın kendisiyle görüşmesi için randevu istemiş olmasına hiçbir mana veremiyor. Bu yakınlar da elinde enteresan dosya da yok; herhalde Osman Alper hareket geçmiş olacak; keşke böyle olsa. Çünkü Eşref'e tekrar Sadiye'ye dönmek tatsız geliyor; daha garibi, karısının solgun yüzünü bir türlü unutamıyor. Ne garip; Dünyayı birbirine katarcasına sevip yandığı bir kadından diğer bir kadına akıl ermiş olduğunu ancak Nilüfer'den ayrıldıktan sonra anlamış bulunuyor. Dünyada zamanla her şeyin tavsadığı muhakkak... Meğer yaşanan her mevzu biraz da ömrünü tüketiyormuş sevgi de çocuklar gibi büyüyor, kahilleştikten sonra yaşlanıyor. Eşref hem bunları düşünüyor hem de diğer taraftan çekmeleri kilitliyordu. Adam saat 11'de geleceğini söylemiştir. Vakit darlaştı, herhalde bir otomobile binip saatinde yetişmeliydi. Bakalım ne gibi bir teklif karşısında kalacak? Fakat bundan önce o kendisine bir gidiş yolu çizmelidir. Evden ayrılalı bir haftaya yaklaşıyor; fakat bu defa annesini idare etmesini bilmiştir. Bu zavallı kadına kardeşi ile haber gönderip karısının asabiyetin geçinceye kadar dışarıda dolaşacağını söylemiştir. Fakat acaba annesinin Sadiye'de kaldığından haberi var mı? Eğer varsa kahrolacağı muhakkak bunun en iyisi şimdiki memuriyetinde de, İstanbul'dan da sıyrılıp uzaklaşmaktadır. Günün birinde bir takım sorgularla karşılaşacağına, yahut da yeni mevzularla başına bir takım belalar alacağını işi de yeri de değiştirmeli. Sadiye'den de büsbütün kurtulmalıdır. Fakat evden ayrılır ayrılmaz doğru Sadiye'nin evine gitmesi ile büyük bir yanlışlık yapmış oldu ne diye kapanmış olan bir mevzuu yeniden deşti. Biraz daha geçmiş olsaydı şimdi onun Osman la nikahları kıyılmış olacaktı.

Başının içinden bin türlü mülhaza geçiyor, bir taraftan da odacıya tembihlerde bulunuyor; acele acele merdivenlerden inerek kapıda bekleyen otomobile atlıyor; doğru Park Pastanesi'ne gidiyor.

Pastanenin bir köşesinde oturan avukat ayağa kalkıyor, bereket versin bu saatlerde kimseler yok; iki kişi baş başa vererek bir masanın başına oturuyorlar.

- Bay Eşref Tekin ben son günlerde Osman Alper'in işleriyle meşgul oluyorum.

- Malum

- Demek bundan haberdarsınız?

- Haberdar olmaya lüzum var mı; Osman Alper her avukata başvuran adamdır.

- Evet, belki şey... bir derin mevzuu üzerinde sizinle görüşeceğim

- Hangi derin mevzu bayım?

- Bunu siz biliyor muşsunuz? Dosya halen Bay Osman Alper'in elindedir.

- Osman Alper bu dosya üzerinde görüşmek için kendisinde ne gibi bir cesaret buluyor?

- Dosyayı ben inceledim satış Mıgırdıç tarafından yapılmıştır.

- Demek Osman Mıgırdıç'ı ele vermeye çalışıyor; Benden kendisine selam söyleyiniz; Osman suçu Mıgırdıç'ın üzerinde atamaz. Bu öyle bir iştir ki Mıgırdıç, Şalom, Osman ve daha ne bileyim işin içinde kimler varsa, hepside Milli Korunma yargıcının karşısına çıkmaktan kurtulamazlar. Sonra Osman dosyayı nasıl ve ne suretle elinde tutuyor; buda ayrı bir mesele.

- Orasını siz bilirsiniz Bay Eşref

- Ne demek istiyorsunuz; söylediğinizin farkında olarak mı konuşuyorsunuz?

- Evet, her şeyin farkındayım.

Eşref hiçbir şey düşünmez hale gelmişti. Biraz daha murakabe şefliğinin verdiği alışkinlıkla üst perdeden konuşmaya başlamıştı. Ayağa kalkmış, hemen hemen avukatın üzerine atılacakmış gibi bir vaziyet almıştı. Avukat pek de böyle bir celadet hareketiyle karşılaşacağını kestirememişti. Bundan dolayı taktiği değiştirmek zorunda kalmıştı.

- Bay Eşref siz lüzumsuz yere heyecana kapıldınız; benim demek istediğim...

- Sizin ne demek istediğinizi ben gayet iyi anlıyorum. (Şerşe la fam), azizim.

- Ne gibi

- İşte o gibi fakat telaşlanmayınız, ben bugün evli barklı adamım, dünya ya gelecek yavrumu şuna buna feda edeceklerden değilim!...

Avukat keskin zekalı bir adamdı konuştuğunu biliyordu fakat doğrusunu söylemek gerekirse yapacağı işi de pek çabuk başarmıştı. Yani Eşref'in bu işi Osman dan beklemesi tezini elde etmişti. Binaenaleyh artık yalımı aşağıdan

almalı bu gözü pek murakabeciye göre konuşmasını bilmeliydi.

- Bay Eşref sizin aileniz içinde bahtiyar olmanızı ben şahsen herkesten çok arzu ederim. Nihayet bende bir aile babasıyım.

- Bayım siz avukatlar, işiniz ve dosyalar arasında samimi olamazsınız. Sizin buradaki bahtiyarlığınız benim karımla beraber oturmamdan değil. Osman Alper'in dileğinin yerine gelmesindedir.

- Beni benden çok anlamış gibisiniz. Hiç olmazsa daha açık konuşalım da beraberce anlaşalım.

- Bunda anlamayacak bir şey yok bayım. Dava askıda duran muamelenin yürümesindedir. Herhalde ben gidip de bu muamelenin altına mütalaamı yazacaklardan değilim. Ancak o Osman Alper denilen kuş beyinli adama benden selam söyleyiniz; bir daha böyle dosyalarla falan beni tehdit etmeye kalkışmasın. Ben o adamlardanım ki, yapacağım iş için gözümü ateşten sakınmam. Bilhassa kadın meselelerinde aileden gelmiş şövalye tavrımı, hiçbir suretle değiştirecek değilim.

- Yaman adammışsınız vesselam.

- Alay mı ediyorsunuz, galiba canınız şu tablayı başınıza yemek istiyor.

- Estağfurullah; fakat sizin de ileriye varmamanızı tavsiye ederim.

- İleriye varanın kim olduğunu bilmemem. Beni fazla işgal etmeyiniz bay; çocuklar gibi burada yok yere dövüş edecek değiliz. Haydi güle güle buyurun; Osman'a da selamlarımı söyleyin. Kadın razı ederse nikahını kıysın, hayrını da görsün; Allaha ısmarladık.

Eşref bunları söylemiş, içtikleri kahve için cebinden çıkardığı lirayı garsonunun eline tutuşturarak dışarıya fırlamıştı. Fakat bu son sözleriyle avukat ta olduğu yerde donakalmıştı. Öyle ya bu ne demek sanki... Eşref adeta Sadiye'nin Osman'a varmayacağını söylemiş bulunuyordu. Neticede ne olacak; Sadiye bekar kalacak ve Sadiye Osman'a varmadıkça, Nilüfer'in de Eşref'le birleşmesi mümkün olmayacaktı. Fakat işin bu safhasını Fatma'ya açmamak daha doğru olacaktı. Belki bunlar düşünülmeden söylenen birtakım sözlerdi. Yoksa; evvelce konuştukları sırada Eşref'in karısından ve çocuğundan vazgeçmeyeceğini anlamıştı. Esasen onun işine meseleyi böyle tefsir etmek çok daha uygun geliyordu. Çünkü bu görüşmeden sonra vekalet ücretinin yarısını alacaktı. O

halde, görüşmenin tarzı ne kadar matluba muvafık olursa alacağı parada o kadar dolgun olacaktı. Bu hareketin Osman'dan geldiğini güzelce Eşref'e ihsas etmişti. Şimdi saçma sapan mütalaalar yürütmesini ve işi bozmasının hiç lüzumu yoktu.

O gece Sadiye bütün ihtişamı ile giyinip, süslenip Eşref'i bekleyedursun, Eşref Park Pastanesi'nden çıkar çıkmaz doğru yataklı vagon şirketine uğramış ve kendisine bir yer sağlamıştı. Esasen Ankara'ya gidip Bakanlıkla görüşmek icap ediyordu. Fakat demir dosyası işi onu adeta çıldırtmıştı. Son günlerin hiç de hoş gitmeyen bir takım hadiseleri arasında bir de karısıyla aralarında geçen münakaşadan sonra büsbütün asabı bozulmuştu. Hepsinden fenası, Sadiye'ye koşup gittiği akşam, Sadiye'den kopmuş olduğunu anlamış olmasıydı. Artık bu kadın, ne yeşil gözleri, ne de dünyayı tutan kokuları ile onu kendisine çekememişti. Demek şimdi o, güzelliğin boyasız, kokusuz oluşunu benimsemişti. Solgun, sarı bir benizde gebeliğin bozduğu çizgiler altında gizlenen manayı arıyordu. Bu mana kadınlıkla analığın saffetini arz ediyordu. Ve Eşref demek şimdi kahpeliğin tesirlerinden kurtulmuş, kadın cinsinin asıl kendine yakışan sempatisine ulaşmayı öğrenmişti. Fakat bu nasıl olmuş, ne kadar sessiz sedasız onun benliğine sinmişti. Evet Eşref karısını arıyor, denebilir ki aramakla, özlemek yollarında kendini gösteren bir sevginin varlığını benliğinde hissediyordu.

O halde bu akşamdan tezi yok; Ankara'ya gidecek, bakanla görüşecek, kendisinin teftiş kurulu kadrosuna geçirilmesi için ne mümkünse onu yapacaktı.

Sonrası ne olacak; onun istediği şimdilik Ankara'da kalmasıdır. Annesini ve karısını ve hepsinden fazla olarak kendisini İstanbul muhيتينin tesirlerinden uzakta tutmak, gözden uzaklaşmak ve gönülden uzaklaşmak; işte, istediği bundan ibaret.

Bileti aldıktan sonra büroya dönmüştü. Orada telefonla evi aradı; kısaca annesine maksadını anlattı; Hanımefendi tabii bu haberden çok memnun olmuştu. Çünkü o, gizli ajanları eliyle Eşref'in Sadiye'nin evinde kaldığını öğrenmişti. Bütün korkusu, Nilüfer'in acemiliği yanında Sadiye'nin kaşarlanmış haliyle Eşref'i büsbütün kendisine benzetmesi ile şimdiye kadar çekmiş olduğu üzüntülerin ve çevirmiş olduğu planın bir anda altüst oluvermesi meselesi üzerinde toplanıyordu. Halbuki Eşref teftiş kuruluna geçip, belki de evi Ankara'ya

taşır ise artık aradaki münasebet büsbütün kopmuş olurdu. Annesinin telefondaki sevincini gören Eşref, rahatlamıştı. Fakat Nilüfer evde yoktu; ya Nilüfer büsbütün ye'se kapılarak çocuğu düşürmeye kalkarsa. Kendisinin Ankara'da bulunduğu günler içinde ne yapıp yapıp bu ciheti de sağlama bağlaması gerekiyordu. Annesi ile aralarındaki resmiyete rağmen artık açıkça bu endişesini de ona açması icap ediyordu; Eşref birkaç kelime ile bunu da annesinden istedi. Bu fedakar kadının zaten Allah'tan bundan başka dilediği yoktu. Nilüfer'in son günlerdeki perişan halini gören annesi mümkün olsa canından can katarak bu kızcağızın çocuğunu düşürtmemesi için elinden her geleni yapacaktı. Fakat Nilüfer'in Eşref'e karşı duyduğu büyük sevgiye güveniyordu. Seven kadın yavrusuna kıyamaz, aşkının en tabii yemişini kendi eliyle mahvedemezdi. Bunun için annesi emniyetle böyle bir şeyin önüne geçeceği hususunda oğluna teminat vermişti.

O akşam bütün ömründe olmadığı kadar özenip bezenerek giyinmişti. Sırtındaki ipeklinin rengi, gözlerinin rengiyle "kontrast" dedikleri hadiseyi meydana getiriyordu. Sanki sevgisi fizik, kimya ve hendese mevzularının içine dalmış ta, şekil ve renk kompozisyonu haline girmişti. Hakikaten güzeldi; güzel ve olgun bir kadın cazibesinin bütün sırlarını taşıyordu.

Noktası aile kıvrımı çocuk bulunan bir soru işaretinin çengeline parmağını geçirmek ve bu işaretle beraber Eşref'in başını tamamıyla kendisine çekmek, sonra da işareti fırlatıp atıvermek için yeter bir tabloydu bu... Sadiye, aynanın önünden ayrılmadan bir kere daha kendisine baktı. Omuzla bel ve bel ile ayaklar arasındaki mesafe muvazelenli; ne kolların üstünde fazla et var, ne de kalçalarda. Bacaklar ince amma, kemiklerin kötü çizgileri meydanda değil. Eller güzel; ayaklar zarif. Renkler ahenkli. Saçlarının boyası da tabii renklerini bozmuyor. Bütün bunların içinde de seven bir ruh var...

Bakışlarıyla birini bekliyor işte. Yüzü kızarmış; çünkü beklenen birisi var; bundan dolayı hele candan tıkanacak. Vücudu bir elektrik cereyanına tutulmuş gibi; bütün damarlarında kan değil, sevgi dolaşıyor.

Saatın yelkovanı dönüyor; yediye yahut yeni tabiriyle on dokuza çeyrek var. on var; beş var... Yedide o gelir, çünkü bir haftadır tam saat yedide apartmana geliyor. Saat yedi, saat yediyi beş, on, çeyrek geçti Eşref yok!... Elektrikleri

söndürüyor; salonun penceresinden caddeyi süzüyor; nihayetsiz bir tramvay ve otomobil şeridi. İşte bir tanesi şeridi kopardı yaklaşıyor, fakat yanlarındaki apartmanın kapısında durdu. İşte bir tanesi daha; tamam bu araba apartmanın kapısında durdu; içinden çıkanı görüyor; telaşla kapıya koşuyor; evet bir erkek, fakat karşı dairenin kapısına gidiyor.

Sadiye bir daha saatin önüne koşuyor. Saat sekiz... Bir işi çıksa telefon etmesi icap ederdi. Köşke gider mi acaba?

Sadiye'nin başının içinden bu soru geçtiği anda aynaya baksa kendisinden ürkecek. O, bu haliyle şeytana benziyor... Saçları kızıl, göz oyukları içinde çukura kaçmış gözleri de mor sanki. Rengi kaçmış dudaklarındaki fes rengi boya bir böcek kabuğu halini almış; karafatmanın kabuğu gibi manasız cansız bir madde.

Şakaklarının attığını duyuyor; ayakta duramayacak! Soyunup kendisini yatağın içine atsa mı acaba? Ya Eşref gelirse, onu böyle bir bozgun halinde görürse ne gibi bir hisse kapılır, bunu hiç düşündü mü? Sonra, onun gibi bir kadın böyle ölçüsü kaçmış bir zayıflığı bir erkeğe göstermeli mi? Aradan yarım saat daha geçiyor; artık Sadiye hiç bir şey düşünemez oluyor; başının içi tamamıyla bulanmıştır; Tam bu sırada telefonun zili çingir çingir beyninin içinde ötüyor. İşte bu, mutlaka Eşref'tir; acaba işi olduğunu mu söyleyecek, yoksa, yoksa... Artık bir daha gelmeyecek mi? Ayakları, birbirine dolaşıyor, elleri titriyor.

- Aloo, alo!

Şark diye makineyi kapatıyor. Bu defa hırsından titriyor; bu Allah'ın belasını ne diye başına musallat etti Ya Rabbi!..

Bir aralık koridora bakan kapının açıldığını duyuyor. Karanlık salona bu aralıktan ışık süzülüyor.

- Saat ona geldi, bir parçacık bir şey yemeyecek misiniz?

Sadiye, gözlerinden yaşlar yuvarlanarak kızcağızın üzerine gidiyor. Onu elinden tutarak içeri çekiyor; odanın ortasında sarmaş dolaş oluyorlar ve artık Sadiye hıçkıra hıçkıra ağlıyor; hassas genç kız bu buhranın zamanında gelmeyen sevgilinin buhranı olduğunu kestiriyor ama, şu anda Eşref'in Ankara yolunda ve tekerleklerin insafsız yuvarlanması üzerinde olduğunu ne o nede Sadiye biliyor...

* * *

Fatma'nın o günkü hali, çevirdiği manevrada başarı göstermiş siyasilere

benziyordu. En şık en süslü şapkalarından birini başına geçirmişti. Mantosu da pek zarıftı. Bu zeki halk kadını içinde yaşadığı çevreye tez elden uymakta hiç güçlük çekmemişti. Hayatın acı ve katı taraflarını yaşamış haliyle de bayağılığa değil de olgunluğa ulaşmıştı. Çelebi kadın diye dilde bir tabir yoktur ama Fatma işte bu çelebi adam denilecek tipin dışısı olmasını bilmişti.

Aman Allah, istasyon görülmediği kadar kalabalıktı. Çalıp çevirmesini, yapıp yakıştırmasını bile Eşref'in herhalde bir tarafı vardı ki Haydarpaşa Garı bu kadar insanla dolmuştu. İstanbul'un resmi erkanı başta olmak üzere şehrin bütün birinci plandaki tanınmış şahsiyetleri gara dökülmüştü. Şapkaların, mantoların, elmasların Ankara trenine bu derece gösteriş yaptığı hemen hemen görülmemiştir. Vagona uzanan çiçek, şeker kutusu ve bin bir çeşit hediye arasında Nilüfer'in jokondvari gülümser yüzü hala sarılığını muhafaza ediyordu. Pencereden bütün vücudu görünmüyordu ama herhalde daha ağır hale gelmiş olduğu yüzünden de belliydi. Eşref henüz aşağıdaydı; bütün gelenlere teşekkür etme ve bir iki söz söyleme gibi icaplı formaliteyi tamamlamaya uğraşıyordu. Onun yüzünden bir şey okumak mümkün değildi. Erkek katılığının içine bürünmüş ve yalnız beylik sözler söylemekle meşguldü.

Hanımefendi kompartımanın içinde oturuyordu. Onu yakından tanıyanlar içeri girip elini öpmekle meşguldüler. Bu fedakar kadın şu anda dünyanın en mesut insanı idi. O artık Fatma'nın bütün çevirdiklerini öğrenmişti. Ona karşı duyduğu minnet kelimesi ile ifade edilemezdi. İşte bu itibarı ve bu haliyle Fatma bugün İstanbul'un en önemli bayanları arasına girmişti. Fakat iyi kalbi ve zeki kafası ile doğrusu bunu hak etmişti de... Fakat şu garda bulunanların hepsi de iyi niyetleri ve dostlukları dolayısıyla mı buraya gelmişlerdi. Bu mümkün olamazdı. Bir kısım mütecessislerle, Sadiye'nin yakın dostları herhalde hayır dua okumak üzere Haydarpaşa'ya koşmamışlardı. Onlar, İstanbul'dan kopmak gayesiyle uzaklaşmaya çalışan bu ailenin son dedikodularını yapmak için hiçbir fırsatı kaçırmamaya uğraşıyorlardı.

Tren tekerlekleri üzerinde yürüdüğü sırada en içten göz yaşını döken Fatma ile Eşref'in kız kardeşi olmuştu. Birkaç ailenin içini kasıp kavuran bu macera nihayet bir tren tekerleği altında çiğnendi gitti.

Ne Osman Alper çalmış gibi ne Şalom Yaman karaborsacılığını dört

diyara yutturmuş gibi hapishanede geçen günlerinde şimdi şurada rahat rahat harcanan liralara önünde bir değeri alınmamış. Hatta Osman'a göre bu bir güya kahramanlıktır da. Eğer o eziyetleri çekmemiş olsaydı bu milyonlar kazanılır mıydı?

Eşsiz'le Fatma, Sadiye ile Osman yine bu çatının altında kaynaşabiliyorlar. Veleve ki evlerinin çatısı yıkılmış ve başlarına yeni çatılar kurulmuş olsun.

Masalar üzerinde hareketten yorulmayan şu eller ne kadar mesut görünüyor, bütün olup bitenlerin sanki hiç sorumlusu yok gibi! Kimse bir şeyden korkmuyor; vicdanlar susmuş mu, yoksa kaybolmuş mu?

Hayat bu mu yoksa ? Çalan çırpan ve başaran mı kazançlı?

Kombinezonlar kombinezonlar içinde, dertler davalara karışmış ve yine de herkes bu masaların başında. Ne fasit daire bunlar?! Etrafında dönüldükçe dönülüyor. Besbelli başlar dönmüş ve kanaatler bulanmış.

Hiçbir şey mi olmamış acaba? İnsanlar çekilenlere mi razı yoksa, suç bir samur kürk olmuş da kimse sırtına giymek istemiyor.

Belki de tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş ve herkes birbirinden memnun.

Gözün adesesini sipahi ocağının camından ayırdı. Koyu mor karanlıklara daldı gitti.

-SON-

5.4. Arkadaşlar'dan Seçmeler

29/IV/1927

Diyaribekir

Pek Muhterem Diyaribekir kadınlığı,

Türk Kadın Birliği İstanbul Merkezi'nden ısrarla istenerek getirtirilmiş olan nizam nameler,bugün hepimizi bir araya toplamak için bir vesile oldu.Diyaribekir kadınlığı yeni türk inkılabının gidişine göre harlamak maksadiyle meydana gelmiş olan müteşebbis heyetimizin bugüne kadar göstermiş olduğu faaliyet hakkında sizleri tenvir etmeme müsaadenizi rica ederim.

Muhterem arkadaşlarım arasında cemiyetin sureti teşekkülü hakkında birtakım münakaşalar olmuştur.bir kısmımız müstakil bir teşkkül olarak meydana gelmemiz için düşünce yürütmüşler, bir kısmımız ise Türkiye'deki kadın teşekküllerinin birbirine bağlı olarak çalışmasından daha umumi fayda elde edileceğini ileri sürmüştür.Bunun üzerinedir ki,kadın birliği İstanbul merkezinden, nizamname istetmiş ve bir şube şeklinde teşekkül etmek için de müracatta bulunulmuştur.Her iki fikri de yüksek huzurunuz ve tasviplerişnize arz ederiz.

Şimdiye kadar, nihayetsiz feleketlere uğramış olan sevgili vatanımızda birçok noktalarda olduğu gibi kadınlık alemimizde de çok geri kalmıştık; taki ufuklarımızda Cumhuriye ışığı doğdu, biz de bu nurdan müstefit olduk;artık uykumuzdan uyanmıştık; çok çalışmamızın,bize düşen vazifelerle bizim de vatanımıza hadim olmamızın zamanı çoktan gelmişti.İşte bu düşüncelerin şevki iledir ki, işe girişmiş bulunuyoruz.Diyarbakır kadınlığı bahtiyardır ki, bunu pek çabuk idrak etmiş ve bugün saha-ı faaliyete atılmış bulunuyor. Bu sahada her an kıymetli bir adım atmak kadınlığımız için, memleketimiz için pek hayırlı bir iş olacaktır. Bugün muhitimizde, çalışmak için o kadar geniş, o kadar müteaddit yollar var ki bunu tadat bile edemeyiz. Yalnız en evvel en lüzumlu cihetleri nazarı itibare alarak işe girişmemiz beklenilir.Cemiyetimiz aynı zamanda bir hayır cemiyeti olarak da çalışmalıdır. Fakat vazifelerimiz yalnız bundan ibaret de değildir. Kadınlığımızı layık olduğu yüksek mertebeye getirmek bizim şiamızdır.Düşünelim ki, vatan evlatlarını yetiştiren bizleriz, iktisadi sahada rolümüz büyüktür; demek işterim ki ailede olduğu gibi, cemiyet içinde de yerimiz

vardır. Bütün bu sahalarda işliyeceğimiz her hata, doğrudan doğruya vatanın saadetiyle alakadardır.

Hanımfendiler, bilfiil çalışmanın zamanı çoktan geldi, durmayalım. Mesela bugün her Türk kadını elinden geldiği kadar yerli malı giymeğe neden azmetmemelidir. Vatanımızda çıkan çok güzel kumaşlar var işte.Diyarbakır bununla müftehir bir memlektir. Onümüz yaz azmedelim, yazlık elbiselerimizi. mantolarımızı hep bunlardan yapalım.

Bu seneki azmimizin neticesini gelecek senelerde göreceğiz.Keza yerli ayakkabı giymeye azmedelim; çamaşırımızı yerli bezlerden yapalım. Bütün bunların neticesi vatana ve millete saadet ve refah getirir.İnkılabına dört elle sarılan Türk'e Avrupa'nın göz boyayan kumaşlarına kapılmak yakışmaz.Onda bir güzellik varsa, biz de onun gibi yapmaya çalışalım, yoksa onu giymeğe değil!

Bu da ancak bu gün, kendi malımıza edeceğimiz rağbet ile olur, azmile olur; başka türlü değil!

Muhterem Diyarbakır kadınlığı; bu gün çarşafı mücadele de bizim faaliyetimiz sahasına girmelidir. Erkekleriniz başlarına şapka giydiler; kafalarımız büsbütün yeni düşüncelerle doldu; bununla, Türk kadınlığının bir tesettür kisvesi taşınması bir tezat teşkil etmektedir. Bugünkü düşüncemizle, harem, kafes,tesettür, bir araya sığamaz; Türk kadınlığı mazinin bu sakat düşüncelerinden elbet silkinecektir.

Bugün Anadolu köylüsü, çarşaf denilen ve Türk'ün öz varlığından çok uzak olan bu kisveden hiçbir şey anlamaz. Bu memleketin başına düşen binbir musibet, bu köylünün öz varlığını bir an bile bulandırmamıştır. Biz her hareketimizde özümüzden ve doğru düşüncelerden kendimize bir yol çizmeye mecburuz.

Görülüyor ki Hanımfendiler, elmizi hangi tarafa uzatsak, bize yapacak ve başarılacak bir iş çıkacaktır. Bütün bunları kadınlığımızın hassas varlığına bırakabiliriz. Diyarbakır kadınlığı, hiç şüphe yok ki, faaliyetinin müsmir neticesini gösterecektir.Tuttuğumuz bu çok kıymetli vazifemizde, bütün heyecanımızla ve aşkımızla çalışalım ; elbirliği, gönül birliği ile yürüyelim. Sevgili yurdumuz ve büyük inkılabımız bunu bizden istemekte ve beklemektedir.

Müsaadenizle kongreyi açıyorum bir reis ve iki katip seçmek üzere teklif yapılmasını rica ederim.

20/

8/1931Çanakkale

Sayın General Şükrü Naili Gökberk'e

Ulu adamlar!

Biz, gene mabedimize geldik; sizin havanızda, toprağımızda, gönlümüzde taşlaşan; varlığınıza kanmayarak, kanımızın aktığı yerleri; kemiklerinizin geçtiği toprakları saygıyla, sevgiyle selamlamak arzusu ile yanıyoruz ;önünüzde eğiliriz, eğilirim.

Günler geçer, yıllar devreder; yavrular büyür, insanlar göçer; zaman denilen kudret nice varlıkları çiğneyip siler.Ulu adamlar, zamanın da silemediği kudretler vardır; asırların da unutmadığı büyüklükler vardır; işte siz bu kudretsiniz; işte siz bu sonsuz varlıksınız, bu ulu varlıksınız; ben bir kere daha bin kere daha, bu varlık önünde eğilirim!

Çanakkale, bize topraklarını aç; bizim sana on yedi yıl önce bıraktığımız sevgililer var; bizim sana on yedi yıl önce gömdüğümüz gönüllerimiz var.

Ey aziz insanlar neredesiniz? Kara topraklar, mavi, duru sular,yalçın kayalar;vatan...Vatan

sen osun, sen onlarsın; biz onları özledikçe sana yüz süreriz; bizim içimizde biriken hicranlar, gönüllerimizde yer eden hüsransın sana sokuldukça diner; işte ey aziz ölümler; bu topraklarda gene biz varız; ey ölmeyen insanlar; bizim içimizde Çanakkale bir taştır, Arıburnu bir tunçtur, Seddülbahir bir çeliktir!

Çanakkale, taştan bağına nakşet! . . . Biz diyoruz ki, bizim senin gibi bir Dumlupınar'ımız var; Ey Marmara, bizim senin gibi bir Sakarya'mız var; bizim binlerce yıllık tarihimiz var, Gazimiz var!

Biz bu kudretlerle sana .göğüs gerdik; biz bu varlıkla Dumlupınar'da bir daha abideleştik; ve işte ey ulu şehitler, bu gün sizin dökülen kanlarınız üstünde kırmızı güller bitti, sizin eriyen varlığınız genç gönüllere karıştı; siz, o, onlar; büyüklükler gene büyüklükler, kudretler, gene kudretler!

On yedi yıl oldu ve o gündü... Açlık, ateş, duman. Beşikte gözleri kapalı, uyuyan yavrular vardı; siz bir daha dönmediniz; onlar, sizi görmeden dünyaya gözlerini açtılar; bu çocuklar bugün gençliktir!

Yıllar ateş saçan bir çark gibi memleketi çiğneyerek geçti; Türk İzmir'e çarığı parçalanarak yalın ayak girdi. Akdeniz'e kanlarını dökenlerin yavrulan bugün gençlik tir!

Ey ulu adamlar; yarın gömüldüğünüz toprakları bekleyecek insanlar çocuklarınızdır; bu, gençliktir. Çanakkale, İzmir, Sakarya... İşte Türk gençliği bu imandır, işte Türk gençliği bu kudrettir. Size bu varlıktan kucak kucak saygı var, sevgi var!

Size analarınız selam söylediler,siz kadınlarınız selam söylediler, size kardeşleriniz selam söylediler!

Ayşe bu harmanda on yedi yılı saydı;Ahmet ulu adam sana benzerdi;sana Ayşe'nin selamı var;sana Ahmet'in selamı var!

Size ey ulu şehitler bütün bir memleketin selamı var.

20/ VII/ 932

Ankara Hakimiyet-i Milliye Meydanı

Arkadaşlar,

Büyük Türk inkilabının on üçüncü ve tasarruf ve yerlimalı haftasının ise üçüncü yılına geldik. Bu haftanın, bu inkilap içinde aldığı rolu hepimiz biliyoruz.Türk çetin bir dağa gene tırmanmaktadır ve bu hafta o basamaklardan biridir ki, bu inkilap uğrunda o, mutlaka aşılacak, mutlaka gidilecek yere varılacaktır!

Bu hafta içinde açık ve temiz Türk yüreği, inkilabının bu çetin yolunda daha kaç adım attığını, kendi açıklığına ve kendi derinliğine gömülerek so-ruşturmalıdır :

Arkadaş, sen bu yıl ne yaptın; kaç elbiseni dışdan, kaç elbiseni içten giydin? Evine girecek yiyeceği nereden aldın; bir kıyıya kaç para koydun, çocuğuna ne öğrettin.

Bu hafta içinde, ta doğudan batıya kadar, bu topraklardan fıskıran ne varsa önümüze dikilecek ve bize soracaktır:

İzmir'in incirini, Trabzon'un fıncığını, Manisa'nın üzümünü ne yapıyorsunuz? Yetişen Türk çocuğu, kanımızla yoğrulan bu toprakların öz vergisini yiyor mu; kanımız onun damarlarına olduğu gibi katılıyor mu ?

Arkadaşlar, bu sorgu önünde eğileceğiz ve bu toprakların olmıyan ne yaprak, ne çekirdek, ne şu ne de bu; bizim için değerden düşecektir.

İzmir inciri yiyeceğiz, Manisa üzümü, Mersin portakalı yiyeceğiz ve içimizdeki sevgi, bir içpazar biçiminde tecelli edecektir!

Arkadaşlar, milli iktisat işi içpazar ister, milli iktisat işi yerlimalı ister, milli iktisat işi inan ister, güc ister, gönül ister! Türk'ün bunlardan nesi eksiktir ? Türk ne zaman içine danışmıştır da, içinin kabardığını görmemiştir, Türk ne zaman gönlünden istense gönlünden koparı vermemiştir; Türk ne zaman Türklüğüne sığınsa, yeryüzünü yerinden oynatmamıştır.

Cihandaki sıkıntılar, bize kadar ulaşan sarsıntılar, yüzyılların görmemezliği, şunlar bunlar... Bütün bu şeyler bizim içi ateş dolu göğsümüze dokunduğu an su kabarcıkları gibi duman olacaklar, inkılap havasının içinde eriyenlerdir !

El kurşununu demir leblebi gibi çiğneyen dişlerimiz, bu inkılabın önüne geçmek isteyen her canavarın göğsüne saplanmasını mutlaka bilecektir. Kara kuvvetin başına inen çelikten yumruklarımız, her baş kaldırmak isteyen yılanı mutlaka ezecektir.

Bu başta ve bu kolda hem kan, hem de idman var!

Arkadaşlar, bu millete yıllarca tesbih çektirdiler, bu millete yıllarca iç çektirdiler... Bu millet ancak bu gün dilinden düşürmeyeceği şeyi bulmuştur!

Sakarya'da İzmir, İzmir, diye başlayan bu sarsıntı, Mustafa Kemal'in adı ve benliği çevresinde binbir biçime bürünmüştür.

Bugün de onu yerlimalı, içpazar diye anarsak, en kutlu işimizi, en ulu işimizi başarmış oluruz!

Arkadaş, gece gözlerini yumarken, gündüz gözlerini açarken bunları sırala, bunları düşün.

Çocuğuna bunları anlat ve bunları yap!

1
6
/
V
I
I
/
9
3
3

Ankara - radyo ile

Yurddaşlarım,

Biz bu yola yürüye yürüye başladık; koşa koşa Akdeniz'e indik, içimizdeki sarsıntının hızını, tren tekerleklerle, uçak kanatlarla anlatmağa çalıştık ve hergün biraz daha artan bu inan ve bu hızı medeniyetin, demir, çelik, maden nesi varsa ona geçirip, birgün dişli çark, birgün tren tekerleği, birgün uçak kanadı biçiminde, zamanın bugünden ilerisine mutaka götüreceğiz. Türkiye havasını kaplamak istidadında dan fabrika dumanları bu hızla göğe yükseldi, Samsun'a, Malatya'ya makine bu hızla vardı. Biz bu hızla daha uzun ve daha çetin yollara tırmanmak, varmak ülküsündeyiz!

Yurddaşlarım, yarından itibaren satışı herkese açılacak olan Ergani istikrazının (B) tertibi böyle bir yola tırmanmak ülküsünün bir başka adımıdır.

Güzel ve toprağı zengin yurdumuzun her bucağında bir başka biçimde saklanan bu zenginlikler ve bu güzellikleri biz artık bugünkü düşüncemizle araba kazma, tırpan gibi ilk ve orta zamanların yardımcılarıyla değil, makinenin binbir

biçimdeki varlığından faydalanarak ortaya çıkaracağız. Bu ortaya çıkış bir cihana çıkış, inkılabımızı bir cihana fırlatış meselesidir .

Arkadaşlar; onuncu yılın meydanında yükselen sesi size şu anda bir kere daha hatırlatmak isterim.Büyük adamın içimize oyulan şu sözlerini tekrarlayalım : «- Asla şüphem yoktur ki. Türklüğün unutulmuş, büyük medeni vasfi ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki inkışafı ile atinin yüksek medeniyet ufkunda bir yeni güneş gibi doğacaktır.»

İşte bu görüş, bu götürüştür ki, bizi bu gün Ergani tahvillerine, yarın Turhal fabrikasına, daha sonra daha yeni bir işe koşduracaktır.

Ne mutlu bize ki, içimizdeki sarsıntı, eksilmiyor,artıyor!

Ergani istikrazı nedir? Zannediyorum ki bu işin manevi yönünü dilimin ve gücümün yettiği kadar anlatmış bulunuyorum; biraz da madde tarafından ele alalım... Türk eli ile meydana getirdiğimiz demiryolları arasında Fevzipaşa, Diyarıbekir demiryolunun Şefkatlı istasyonundan sonra olan parçasının yapılmasına tahsis edilmek üzere 12,000,000 liralık bir dahili istikraz yapılacaktır. Bunun dört milyon liralık (A) tertibi tahvillerini birkaç ay önce almış bulunuyoruz. Halkımızın inkılabımız yolunda alınan her tedbire canla başla koşmasındaki yüksek duygusunu burada saygı ile anmadan geçmiyeceğim.

Bugünlerde satılmağa çıkarılan ikinci dört milyon liralık (B) tertibi tahviller ise, gene halkımızdan aynı şuurlu duyguyu beklemektedir.

Arkadaşlar; medeniyetin olgun yaklaşan zamanımızda, bizim açtığımız bir devrine inkılap yolunun bize göre duyguları ve düşünceleri olacağına şüphemiz olmamalıdır. Bu görüşü gene Ergani bakır hattı tahvilleri üzerinde yapacağım bir inceleme ile göstermek istiyorum.

Bir inkılap üzerinde feragat göstermenin ana prensip olduğunu hepimiz biliriz. Fakat bizim gibi yepyeni bir yolda yürüyenler, ülkülerinin ana çerçevesi feragat olmakla beraber, birtakım zamana uygun ölçülerle de yürürler. Mesela, Ergani istikrazı tahvillerinden alan ferd, her şeyden önce memleketin demir ağlarla örülmesini temin eder; memlekette bir maden işler, bu maden bilhassa bir ihracat malıdır; bu yüzden de yurd, büyük faydalar görür. Bu iş, bu kadarla da kalmıyor; ayrıca ferdin bir kenara koyduğu para da hem cemiyet, hem de ferd noktasından artıyor, cemiyete ve ferde faydalı oluyor demektir. Demek ki biz, bu

iş i yapmak için büyük bir feragatla yürürken, ayrıca böyle şahsi faydamıza ait bir şuur da yürütmüş oluyoruz.İşte bu, medeni bir kalıba dökülerek, ileri bir medeniyet yaratmak isteyen insanların, çok ince, çok ölçülü biçili hareketlerinden biridir.

Bunda ne simsarlar gibi, menfaat uğrunda her şeyi kaybetmek ş uursuzluğu, ne de mistik feragat gibi yalnız Allah'a yarayacak olan bir ş uursuzluk vardır. Açıkca şahsı, kendinden memlekete yükseltir, cemiyete yükseltir.

Yurddaşlarım, iş te demindenberi anlatmak istediğim şey maneviyeti ve maddeyi birbirine kaynatıp, inkılabımızın halitasını yapma iş idir. Cihan bu düşüncede ne bir ilk insan ve çocuk saflığı bulacak, ne de medeniyet diye, yüksek insan duygularını unutan bir madde ş uursuzluğu!

Görölüyor ki, yaptığımız her iş in kendimize göre derin bir anlamı vardır. Bunların ise hiçbir i günlük ve basit tedbirler değıldir.Herbiri koca bir inkılabın felsefesini taşır, herbiri koca bir inkılabı yeryüzünün bütün taşlarına oymak istidadı ve vazifesindedir.

Onun ,için Ergani istikrazı diye geçmiyelim ve geçmeyizde...

Biz ş imdiye kadar seflerin açtığı çığırda hangi iş e bütün varlığımızla sarılmadık ki bunu idrak etmiyelim?

Arkadaşlar, nasıl kurtuluş savaşında kammızı son damlasına kadar harcamayı düşündükse, nasıl ş cı.pka, harf ve diğ er atılışlarda, gayrerimizi son damlasına kadar harcadıksa bugün de Ergani tahvillerini son damlasına kadar almak için dişimizden, tumağımızdan arttıracamız!

Yarın bir tren düdüğü Diyarıbekir ufuklarını sarsacak, öbürgün bir vagon, sınırlar dışına bakır taşıyacak ve altın toplıyarak geriye dönecektir

Arkadaşlar; bunu göreceğ olanların, bunu biz yaptık, demesindeki yüksek duygu yüksek inanış ve yüksek varış kudretini ve zevkini size anlatmağ a lüzum görmem!

Biz o insanlarız ki, bu kudret, tarih öncesindeki zamanlardan damarlanmıza akıp gelmiştir. Bünyemizde yapabileceğimize inanış kudreti var; ayrıca bizde yaptığımız iş in büyük ve insanca bir iş olduğuna inanmak gücü var.

Önümüzde dağlar olsa deleriz, taşlar olsa oyarız.

İşte biz Ergani'ye de bu ũlkü, bu inanla varacağız, arkadaşlar, böyle varacağız!

SONUÇ

İffet Halim, Cumhuriyet Dönemi kadın hareketlerinin önde gelen birkaç ismi arasında gösterilebilecek kadar bir davayı özümleyip, inandıkları uğruna bir ömrü harcayan, devrimlere sıkı sıkıya bağlı öncü bir şahsiyettir.

Bu çalışmada gelecekteki akademik araştırmalara yön verecek bir yapı ve muhteva olduğu iddiasında değiliz; lakin çalışma hacmi ile kendi alanındaki çalışmaların hem biyografik hem de içinde barındırdığı orijinal metinler yönüyle kaynaklık etmeye adaydır. İffet Halim Oruz'un şiirlerinin ve İstifçi ile Burla adlı eserlerinin gün yüzüne çıkarılması ise çalışmamızın başka bir önemli özelliğidir.

İffet Halim Oruz'un Kadın Gaztesinde Tefrika edilen İstifçi adlı romanı edebiyat tarihine kazandırılmıştır. Ayrıca çalışmada İffet Halim'in şiirleri bir araya getirilerek şiirleri bir bütün halinde bulunmaktadır.

Çalışmada İffet Halim'in cemiyet hayatı ile sosyoloji ve tarihe; şiirleri ve diğer edebi eserleri ile edebiyat tarihine bir katkıda bulunduğumuza inanıyoruz. Tabi ki çalışmanın en değerini en iyi şekilde ortaya koyacak olan yine zaman süzgecinin kendisidir.

Çalışma yukarıdaki sayılan hususiyetleriyle sonraki kendi alanında yapılacak çalışmalara kaynaklık edebilecek bir özelliğe sahiptir.

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Aksan, Doğan, “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili”,Engin Yayınevi,Ankara,2005,s.26

Akyüz, Kenan, Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi,İnkılap Yayınevi,Ankara,1996,s.821

Andı, M. Fatih, Ömer Seyfeddin, Şule Yay., İstanbul 1999.

Armaoğlu, Fahir, On dokuzuncu Yüzyıl Siyasi Tarihi, (1789-1914),T.T.K. yay.,Ankara, 2003,s.753-754

Bilgiseven, Amiran Kurktan, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Binyazar, Adnan, “Dedem Korkut”,Milliyet yay.İstanbul,1976,s.288

Birinci, Necat, Ruşen Eşref Ünaydın, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, Han Duvarları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986.

Çetişli, İsmail, Memduh Şevket Esendal, İnsan ve Eser, Kardelen Kitapevi, Isparta 1999.

-----, Cahit Külebi ve Şiiri, Akçağ Yay. Ankara 1998.

Coşkuntürk, Hüveyla, İhsan Raif Hanım, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Dilçin, Cem, “Türk Şiir Bilgisi”,T.D.K. yayınları Ankara,1999,s.55

Finn, Robert P., Türk Romanı (İlk Dönem 1872-1900) Çev: Tomris Uyar, Bilgi Yay., İstanbul 1884.

Goldman, Lucien, Roman Sosyolojisi, Çev: Ayberk Erkay, Birleşik Yay., Ankara 2005.

Gündüz, Sevim, Öykü ve Roman Yazma Sanatı, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2003.

Gürel, Zeki, Halide Nusret Zorlutuna, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.

Kısakürek, N.Fazıl, Çile,Büyük doğu yay.,İstanbul,1999,s.157

Kolcu, Ali İhsan, “Zamana Düşen Çığlık”,Akçağ Yay.Ankara,2002,s.262

----- . “Öykü Sanatı”,Salkımsöğüt yay.Ankara,2005,s.15

----- . “Yusuf Atılgan’ın Roman Dünyası”, Toroslu kitaplığı, Kasım 2003, İstanbul.

----- . Albatros’un Gölgesi, “Baudelaire’nin Türk Şiirine Tesiri Üzerine Bir İnceleme”, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

----- . Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı, Salkımsöğüt Yay. Ankara 2004.

Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, (Editör Ramaza Korkmaz, Yazı Verenler Dr. Argunşah, Dr. Ali İhsan Kolcu, Dr. Ayşenur Külahoğlu İslam, Dr. Cafer Gariper, Dr. Osman Gündüz, Dr. Tarık Özcan) 1939-2000, Grafiker Yay., Ankara, 2005.

Oruz, İffet Halim, Darülaceze’ye Yardım Derneği VII, 1975 s.189

----- . Türkiye’de Kadın Devrimi, Gül Matbaası, İstanbul, 1986, s.16-17

----- . Yeni Türkiye’de Kadın,Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara,1933,s.6

----- . Türkiye’de Fiat Murakabesi,Mevzuat ve Tabikat, Maarif Derleme Müdürlüğü,İstanbul,1944,s.III

----- . İstifçi, (Tefrika) Kadın Dergisi, Sayı:1-37, İstanbul, 1947, s.2

----- . Füsun, İstanbul,1928,s.30

----- . Kışın Bahar, İstanbul,1965

----- . Arkadaşlar, Maarif Vekâleti, İstanbul,1936

----- . Burla, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul,1933

Törenek, Mehmet, Türk Romanında İşgal İstanbul’u, Kitapevi Yay., İstanbul 2002.

Tuncer, Hüseyin, Tarık Buğra'nın Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme, MEB Yay., İstanbul 1992.

Yazar, Mehmet Behçet, Edebiyatımızın Unutulmaz Simaları Edebiyatçılar Alemi, ,21.Yüzyıl yay. İstanbul, s.157

Yılmaz, Durali, Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu, Akçağ Yay., Ankara 1997.

— **Sürelî Yayınlar:**

Zorlutuna, Halide Nusret, “İki Büyük Şair”, Hisar Dergisi, 1973,sayı:120, s.8-9,

Kadın Gazetesi,1 Mart 1947 (Beyazıt Halk Kütüphanesi Hasene Ilgaz Bağışı 1125 sayı Kadın Gazetesi Koleksiyonu)

Mardin, Aslı Dava, Kadın Sürelî Yayınları Bibliyografyası,1928–1996,Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, İstanbul,1998,s.65

Yaraman, Ayşegül, “Durgunluk Döneminde Cüretkar Talepler, Kadın Gazetesi”,T.T.K., Yay., Ankara Mart 2001 cilt:15,sayı:87, s.36

— **Faydalanılan İnternet Siteleri:**

<http://www.hurriyet.com.tr/agora/article.asp?sid=4&aid=996>

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF670AAAC19264C5A8D25543C3EA267660>

<http://sourtimes.org/show.asp?t=asor+adaları&nr=y&pt=azor+adaları>

www.geocities.com/vovunz/february/bormani/bormani.html

<http://sourtimes.org/show.asp?t=abanoz&nr=y&pt=abanoz+agaci>

http://www.minikjaponya.com/icerik/genel/japonya_tarihi.html

www.memocal.com/bgvh/tutumyatirimhaftasi-konusma.asp

www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2717

www.biyografi.tv/Iffet_halim_oruz__biyografisi.asp

www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ayintarihi/1949/mayis1949

www.feminet.org/portre_iffet_halim_oruz.htm

www.urfahaber.net/cikdi.php

www.msxlaps.org/forum

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Erzurum'un Tortum ilçesine bağlı Yumaklı Köyü'nde dünyaya geldi. Yumaklı Köyü İlköğretim Okulu'na 3.Sınıfa kadar devam etti. Veysefendi İlköğretim Okulu'nda 4. ve 5. sınıfları okuduktan sonra, Erzurum İmam Hatip Lisesi orta kısmını bitirdi. Ardından Atatürk Endüstri Meslek Lisesi; Elektronik Bölümünü bitirdi. 1995 yılında başladığı Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü 1999 yılında bitirdi. Aynı yıl Şırnak İsmetpaşa İlköğretim Okulu'nda Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. 2001 yılında Atatürk Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü Yeni Türk Edebiyatı bilim dalında Yüksek Lisans Öğrenimine başladı. Halen Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.